

**ВЛАДА НА
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

СЕКРЕТАРИЈАТ ЗА ЕВРОПСКИ ПРАШАЊА

ПРЕДЛОГ НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА ЗА УСВОЈУВАЊЕ НА ПРАВОТО НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА

СКОПЈЕ
Март 2006

ВОВЕД	17
1 ПОЛИТИЧКИ КРИТЕРИУМИ	23
1.1 ДЕМОКРАТИЈА И ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО	23
1.1.1 СОБРАНИЕ	23
1.1.2 ИЗВРШНА ВЛАСТ	25
1.1.3 ПРАВОСУДСТВО	30
1.1.4 АНТИ-КОРУПЦИСКА ПОЛИТИКА	32
1.1.5 ЧОВЕКОВИ ПРАВА И ЗАШТИТА НА МАЛЦИНСТВА	34
1.1.6 РЕГИОНАЛНА СОРАБОТКА.....	43
2 ЕКОНОМСКИ КРИТЕРИУМИ	48
3 СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕВЗЕМАТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВО ВО ЕУ	69
3.1 СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА СТОКИ.....	69
3.1.1 ХОРИЗОНТАЛНИ ПРАШАЊА	69
3.1.2 ДИРЕКТИВИ ОД НОВИОТ ПРИОД.....	75
3.1.3 ДИРЕКТИВИ ОД СТАРИОТ ПРИОД	77
3.1.4 НЕХАРМОНИЗИРАНА ОБЛАСТ (член 28, 30)	83
3.2 СЛОБОДА НА ДВИЖЕЊЕ НА РАБОТНИЦИ	89
3.2.1 ПРИСТАП НА ПАЗАРОТ НА ТРУДОТ	89
3.2.2 КООРДИНАЦИЈА НА СИСТЕМОТ НА СОЦИЈАЛНА СИГУРНОСТ	90
3.3 ПРАВО НА ОСНОВАЊЕ И СЛОБОДА НА ДАВАЊЕ УСЛУГИ	94
3.3.1 ПРАВО НА ОСНОВАЊЕ	94
3.3.2 СЛОБОДА НА ДАВАЊЕ ПРЕКУГРАНИЧНИ УСЛУГИ	94
3.3.3 ПОШТЕНСКИ УСЛУГИ.....	97
3.3.4 ВЗАЕМНО ПРИЗНАВАЊЕ НА СТРУЧНИ КВАЛИФИКАЦИИ	99
3.4 СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА КАПИТАЛ	101
3.4.1 РЕЖИМ НА ДВИЖЕЊЕ НА КАПИТАЛОТ И ТЕКОВНИ ПЛАЌАЊА	101
3.4.2 ПЛАТЕН СИСТЕМ	104
3.4.3 СПРЕЧУВАЊЕ НА ПЕРЕЊЕ ПАРИ	104
3.5 ЈАВНИ НАБАВКИ.....	107
3.6 ПРАВО НА ТРГОВСКИ ДРУШТВА.....	110
3.6.1 ПРАВО НА ТРГОВСКИ ДРУШТВА	110
3.6.2 СМЕТКОВОДСТВО И РЕВИЗИЈА	111
3.7 ПРАВО НА ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОПСТВЕНОСТ	115
3.7.1 АВТОРСКО ПРАВО И СРОДНИ ПРАВА.....	115
3.7.2 ПРАВО НА ИНДУСТРИСКА СОПСТВЕНОСТ	116
3.7.3 СПРОВЕДУВАЊЕ НА ЗАШТИТАТА НА ПРАВАТА ОД ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОПСТВЕНОСТ.....	118
3.8 КОНКУРЕНЦИЈА	121
3.8.1 КОНКУРЕНЦИЈА.....	121
3.8.2 ДРЖАВНА ПОМОШ	123
3.9 ФИНАНСИСКИ УСЛУГИ.....	125
3.9.1 БАНКАРСТВО	125
3.9.2 ОСИГУРУВАЊЕ И ПЕНЗИСКО ОСИГУРУВАЊЕ	126
3.9.3 ПАЗАР НА КАПИТАЛ.....	130
3.10 ИНФОРМАТИЧКО ОПШЕСТВО И МЕДИУМИ	133
3.10.1 ТЕЛЕКОМУНИКАЦИИ И ИНФОРМАТИЧКИ ТЕХНОЛОГИИ	133
3.10.2 ИНФОРМАТИЧКОТО ОПШЕСТВО	138
3.10.3 АУДИОВИЗУЕЛНА ПОЛИТИКА.....	144
3.11 ЗЕМЈОДЕЛСТВО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ	153
3.11.1 ЗЕМЈОДЕЛСТВО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ	153
3.11.2 СТОЧАРСТВО.....	159
3.11.3 ОРГАНСКО ЗЕМЈОДЕЛСКО ПРОИЗВОДСТВО	160
3.11.4 ВИНО	161
3.11.5 ТУТУН И ТУТУНСКИ ПРОИЗВОДИ.....	163
3.11.6 ИНСПЕКЦИЈА И НАДЗОР ВО ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО	165
3.12 БЕЗБЕДНОСТ НА ХРАНА, ВЕТЕРИНАРНА И ФИТОСАНИТАРНА ПОЛИТИКА	167
3.12.1 БЕЗБЕДНОСТ И КОНТРОЛА НА ХРАНА.....	167
3.12.2 ВЕТЕРИНАРНА ПОЛИТИКА	169
3.12.3 ФИТОСАНИТАРНА ПОЛИТИКА	172
3.13 РИБАРСТВО	176
3.13.1 РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРА	176

3.14	СООБРАЌАЈНА ПОЛИТИКА.....	178
3.14.1	ПАТЕН СООБРАЌАЈ.....	178
3.14.2	ЖЕЛЕЗНИЧКИ СООБРАЌАЈ.....	182
3.14.3	ПРЕВОЗ ПО ВНАТРЕШНИ ПЛОВНИ ВОДИ.....	184
3.14.4	ВОЗДУШЕН СООБРАЌАЈ.....	186
3.15	ЕНЕРГИЈА.....	189
3.15.1	ТЕКОВНА СОСТОЈБА.....	189
3.15.2	КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ.....	194
3.15.3	СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ.....	198
3.15.4	ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ.....	199
3.15.5	СТРАНСКА ПОМОШ.....	200
3.16	ОДАНОЧУВАЊЕ.....	202
3.16.1	ДАНОЧНА ПОЛИТИКА.....	202
3.16.2	ИНДИРЕКТНО ОДАНОЧУВАЊЕ.....	202
3.16.3	ДИРЕКТНО ОДАНОЧУВАЊЕ.....	204
3.16.4	ПЕРСОНАЛЕН ДАНОК НА ДОХОД.....	205
3.16.5	ВЗАЕМНА ПОМОШ.....	207
3.16.6	УПРАВА ЗА ЈАВНИ ПРИХОДИ.....	207
3.17	ЕКОНОМСКА И МОНЕТАРНА УНИЈА.....	211
3.17.1	ОПШТИ НАСОКИ.....	211
3.17.2	МОНЕТАРНА ПОЛИТИКА.....	211
3.17.3	ЕКОНОМСКА ПОЛИТИКА.....	215
3.18	СТАТИСТИКА.....	218
3.18.1	ДЕМОГРАФСКА, СОЦИЈАЛНА СТАТИСТИКА.....	219
3.18.2	СТАТИСТИКА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА.....	220
3.18.3	МАКРОЕКОНОМСКА СТАТИСТИКА.....	221
3.18.4	ДЕЛОВНИ СТАТИСТИКИ.....	223
3.18.5	СТАТИСТИКА НА ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО.....	225
3.18.6	МОНЕТАРНА, ФИНАНСИСКА, ТРГОВСКА СТАТИСТИКА И СТАТИСТИКА НА ПЛАТНИОТ БИЛАНС.....	227
3.18.7	РЕГИСТРИ.....	228
3.18.8	КЛАСИФИКАЦИИ.....	229
3.19	СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ.....	232
3.20	ПРЕТПРИЈАТИЈА И ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА.....	240
3.20.1	ИНДУСТРИСКА СТРАТЕГИЈА.....	240
3.20.2	ПРИВАТИЗАЦИЈА И РЕСТРУКТУИРАЊЕ.....	241
3.20.3	ДЕЛОВНА ОКОЛИНА.....	242
3.20.4	ПОЛИТИКА НА МСП.....	243
3.21	ТРАНС ЕВРОПСКИ МРЕЖИ.....	247
3.21.1	ТРАНС ЕВРОПСКИ ТРАНСПОРТНИ МРЕЖИ.....	247
3.21.2	ТРАНС ЕВРОПСКИ ЕНЕРГЕТСКИ МРЕЖИ.....	253
3.22	РЕГИОНАЛНА ПОЛИТИКА И КООРДИНАЦИЈА НА СТРУКТУРНИ ИНСТРУМЕНТИ.....	262
3.23	СОРАБОТКА НА ПОЛЕТО – ПРАВОСУДСТВО И ЧОВЕКОВИ ПРАВА.....	265
3.23.1	ПРАВОСУДЕН СИСТЕМ.....	265
3.23.2	АНТИ – КОРУПЦИСКА ПОЛИТИКА.....	276
3.23.3	ОСНОВНИ ЧОВЕКОВИ ПРАВА.....	284
3.24	ПРАВДА, СЛОБОДА И БЕЗБЕДНОСТ.....	294
	А. НАДВОРЕШНИ ГРАНИЦИ, ВИЗНА ПОЛИТИКА, НАДВОРЕШНА МИГРАЦИЈА И АЗИЛ.....	294
	Б. ПОЛИЦИСКА СОРАБОТКА И БОРБА ПРОТИВ ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ, БОРБА ПРОТИВ ТЕРОРИЗМОТ, СОРАБОТКА ВО ОБЛАСТА НА ДРОГИТЕ, ЦАРИНСКА СОРАБОТКА, СУДСКА СОРАБОТКА ВО КРИВИЧНИ И ГРАЃАНСКИ ПРЕДМЕТИ.....	300
3.25	НАУКА И ИСТРАЖУВАЊЕ.....	318
3.26	ОБРАЗОВАНИЕ И КУЛТУРА.....	323
3.26.1	ОСНОВНО И СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ.....	323
3.26.2	ВИСОКО ОБРАЗОВАНИЕ.....	330
3.26.3	МЛАДИ.....	332
3.26.4	КУЛТУРА.....	335
3.27	ЖИВОТНА СРЕДИНА.....	340
3.28	ПОТРОШУВАЧИ И ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА.....	352
3.29	ЦАРИНСКА УНИЈА.....	360
3.30	НАДВОРЕШНИ ОДНОСИ.....	366
3.30.1	ЗАЕДНИЧКА ТРГОВСКА ПОЛИТИКА.....	366
3.30.2	РАЗВОЈНА СОРАБОТКА И ХУМАНИТАРНА ПОМОШ.....	368
3.31	НАДВОРЕШНА, БЕЗБЕДНОСНА И ОДБРАНБЕНА ПОЛИТИКА.....	370
3.31.1	ЗАЕДНИЧКА НАДВОРЕШНА И БЕЗБЕДНОСНА ПОЛИТИКА И ЕВРОПСКА БЕЗБЕДНОСНА И ОДБРАМБЕНА ПОЛИТИКА.....	370

3.31.2	ИНСТРУМЕНТИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ЗНБП (СПРОВЕДУВАЊЕ САНКЦИИ И РЕСТРИКТИВНИ МЕРКИ)	373
3.32	ФИНАНСИСКА КОНТРОЛА	376
3.32.1	ДРЖАВНА (НАДВОРЕШНА) РЕВИЗИЈА	376
3.32.2	ВНАТРЕШНА РЕВИЗИЈА	378
3.32.3	ЈАВНА ВНАТРЕШНА ФИНАНСИСКА КОНТРОЛА (ПИФЦ)	380
3.33	ФИНАНСИСКИ И БУЏЕТСКИ ОДРЕДБИ	384
4	АДМИНИСТРАТИВЕН КАПАЦИТЕТ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ACQUIS	387
5	НАЦИОНАЛНА ВЕРЗИЈА НА ПРАВОТО НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА	396
6	АНЕКСИ.....	401

ЛИСТА НА ИНСТИТУЦИИ И КРАТЕНКИ

LIST OF INSTITUTIONS AND ABBREVIATIONS

Централни органи на власта во Република Македонија		Central State Authorities in the Republic of Macedonia	
Претседател на Република Македонија	ПРМ	The President of the Republic of Macedonia	PRM
Собрание на Република Македонија	СРМ	The Assembly of the Republic of Macedonia	ARM
Влада на Република Македонија	ВРМ	The Government of the Republic of Macedonia	GRM
Уставен Суд на Република Македонија	УСРМ	The Constitutional Court of the Republic of Macedonia	CCRM
Врховен Суд на Република Македонија	ВСРМ	The Supreme Court of the Republic of Macedonia	SCRM
Републички Судски Совет	РСС	The Judicial Council of the Republic of Macedonia	JCRM
Јавен Обвинител на Република Македонија	ЈОРМ	The Public Prosecutor's Office of the Republic of Macedonia	PPO
Народен Правобранител на Република Македонија	НПРМ	The Ombudsman of the Republic of Macedonia	ORM
Агенција за разузнавање	АР	Intelligence Agency	IA
Државна изборна комисија	ДИК	State Election Commission	SEC
Државен завод за ревизија	ДЗР	State Audit Office	SAO
Комисија за заштита на конкуренцијата	КЗК	Commission for Protection of Competition	CPC

Министерства и органи во состав		Ministries and bodies within the ministries	
Министерство за одбрана			
	МО	Ministry of Defence	MD
Министерство за внатрешни работи			
	МВР	Ministry of the Interior	MI
Управа за безбедност и контраразузнавање	МВР_УБК	Security and Counter-Intelligence Directorate	SCID
Биро за јавна безбедност	МВР_БЈБ	Public Security Bureau	PSB
Министерство за правда			
	МП	Ministry of Justice	MJ
Државен управен инспекторат	МП_ДУИ	State Administration Inspectorate	SAI
Управа за извршување на санкциите	МП_УИС	Directorate for Execution of Sanctions	DES
Биро за судски вештачења	МП_БСВ	Bureau for Forensic Expertise	BFE
Министерство за надворешни работи			
	МНР	Ministry of Foreign Affairs	MFA
Дипломатско-конзуларните претставништва	МНР_ДКП	Diplomatic and Consular Missions	MFA_DCM

Министерство за финансии	МФ	Ministry of Finance	MF
Управа за имотно-правни работи	МФ_УИПР	Property and Legal Affairs Administration	PLAA
Царинска управа на Република Македонија	МФ_ЦУ	Customs Administration of the Republic of Macedonia	MF_CA
Државен девизен инспекторат	МФ_ДДИ	State Foreign Exchange Inspectorate	MF_SFEI
Управа за јавни приходи	МФ_УЈП	Public Revenue Office	MF_PRO
Биро за стоковни резерви	МФ_БСР	Commodity Reserves Bureau	MF_CRB
Биро за јавни набавки	МФ_БЈН	Public Procurement Bureau	MF_PPБ
Сектор за централна внатрешна ревизија	МФ_СЦВР	Department for Central Internal Audit	DCIA
Дирекција за спречување на перење пари	МФ_ДСПП	Directorate for Prevention of Money Laundering	MF_DPML
Управа за стокови резерви	МФ_УСТО К	Commodity Reserves Directorate	MF_CRD
Финансиска полиција	МФ_ФП	Financial Police	MF_FP
Министерство за економија			
Министерство за економија	МЕ	Ministry of Economy	ME
Монополска управа	МЕ_МУ	Monopoly Authority	MA
Управа за наменско производство	МЕ_УНП	Special Purpose Production Authority	SPPA
Државен пазарен инспекторат	МЕ_ДПИ	State Market Inspectorate	ME_SMI
Државен инспекторат за техничка инспекција	МЕ_ДИТИ	State Inspectorate for Technical Inspection	ME_SITI
Биро за туризам	МЕ_БТ	Tourism Bureau	TB
Биро за метрологија.	МЕ_БМ	Metrology Bureau	MB
Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство			
Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство	МЗШВ	Ministry of Agriculture, Forestry and Water Economy	MAFWE
Управа за ветеринарство	МЗШВ_УВ ЕТ	Veterinary Directorate	MAFWE_VD
Управа за водостопанство	МЗШВ_УВ ОД	Water Economy Directorate	WED
Управа за хидрометеоролошки работи	МЗШВ_УХ Р	Hydro Meteorological Directorate	HMD
Управа за семе и семенски материјал	МЗШВ_УС СМ	Seed and Planting Material Directorate	SPMD
Управа за заштита на растенијата	МЗШВ_УЗ Р	Plants Protection Directorate	PPD
Државен инспекторат за земјоделство	МЗШВ_ДИ З	State Agriculture Inspectorate	SAI
Државен инспекторат за шумарство и ловство.	МЗШВ_ДИ ШЛ	State Forestry and Hunting Inspectorate	SFHI
Сектор за поддршка во земјоделството и руралниот развој	МЗШВ_СП ЗРР	Sector for Agriculture and Rural Development Support	SARDS
Државна ветеринарна инспекција	МЗШВ_УВ	State Veterinary Inspectorate	MAFWE_SVI

	ЕТ_ДВИ		
Фитосанитарна управа	МЗШВ_ФУ	Phytosanitary Directorate	MAFWE_PD
Министерство за здравство			
	МЗ	Ministry of Health	MH
Државен санитарен и здравствен инспекторат	МЗ_ДСЗИ	State Sanitary and Health Inspectorate	SSHI
Биро за лекови	МЗ_БЛ	Bureau for Drugs	BD
Републички завод за здравствена заштита	РЗЗЗ	Republic Institute for Health Protection	RIHP
Дирекција за храна	МЗ_ДХ	Food Directorate	MH_FD
ЈЗО Републички завод за трансфузиологија	РЗТ	State Institute of Transfusion Medicine	MH_SITM
Министерство за образование и наука			
	МОН	Ministry of Education and Science	MES
Педагошката служба	ПС	Pedagogic Service	PS
Биро за развој на образованието	МОН_БРО	Bureau for Development of Education	BDE
Управа за развој и унапредување на образованието на јазиците на националностите	МОН_УРУОЈН	Directorate for development and promotion of education in languages of the members of communities	DDPELMC
Државен просветен инспекторат	МОН_ДПИ	State Educational Inspectorate	SEI
Министерство за труд и социјална политика			
	МТСП	Ministry of Labour and Social Policy	MLSP
Управа за прашања на борците и воените инвалиди	МТСП_УП БВИ	Directorate for War Veterans	DWV
Државен инспекторат за труд	МТСП_ДИ Т	State Labour Inspectorate	SLI
Министерство за локална самоуправа			
	МЛС	Ministry of Local Self-Government	MLSG
Државен инспекторат за локална самоуправа	МЛС_ДИЛ С	State Inspectorate for Local Self-Government	SILSG
Биро за стопански недоволно развиените подрачја	МЛС_БСН РП	Bureau for Economically Underdeveloped Regions	BEUR
Министерство за култура			
	МК	Ministry of Culture	MC
Управа за афирмирање и унапредување на културата на заедниците во Република Македонија.	МК_УКНА Ц	Directorate for affirmation and promotion of the culture of communities in the Republic of Macedonia	DAPCCRM
Министерство за транспорт и врски			
	МТВ	Ministry of Transport and Communications	MTC
Управа за телекомуникации	МТВ_УТ	Telecommunications Directorate	TD
Управа за цивилно-воздушна пловидба	МТВ_УЦВ П	Civil Aviation Administration	MTC_CAA

Капетанија на пристаништата	МТВ_КП	Port Authority	PA
Државен инспекторат за транспорт	МТВ_ДИТ	State Transport Inspectorate	STI
Државен инспекторат за градежништво и урбанизам	МТВ_ДИГ У	State Inspectorate for Civil Engineering and Urban Planning	SICEUP
Државен комунален инспекторат	МТВ_ДКИ	State Communal Inspectorate	SCI
Министерство за животна средина и просторно планирање			
Државен инспекторат за животна средина	МЖСПП_ДИЖС	State Environment Inspectorate	SEI
Служба за животна средина	МЖСПП_СЖС	Service for Environment	SE
Служба за просторен информативен систем	МЖСПП_СПИС	Service for Spatial Information System	SSIS
Македонски информативен центар за животна средина	МИЦЖС	Macedonian Environmental Information Centre	MEIC

Служби на Владата на Република Македонија		Services within the Government of the Republic of Macedonia	
Генерален секретаријат	ГС	General Secretariat	GS
Секретаријат за европски прашања	СЕП	Secretariat for European Affairs	SEA
Секретаријат за законодавство	СЗ	Legislative Secretariat	LS
Јавно Правобарнителство на Република Македонија	ЈПРМ	The Public Attorney's Office of the Republic of Macedonia	PAORM
Служба за општи и заеднички работи	СОЗР	General Affairs Service	GAC

Самостојни органи на државна управа		Autonomous Bodies of the Government Administration	
Комисија за односи со верските заедници и религиозни групи	КОВЗРГ	Commission for Relations with Religious Communities and Groups	CRRCG
Агенција за млади и спорт	АМС	Youth and Sports Agency	YSA
Агенција за иселеништво	АИСЕЛ	Emigration Agency	EA
Комисија за државна помош	КДП	State Aid Commission	SAC
Агенција за информации	АИНФО	Information Agency	IA
Агенција за развој и инвестиции	АРИ	Development and Investment Agency	DIA
Агенција за информатичко општество	АИО	Agency for Information Society	AIS
Агенција за електронски комуникации	АЕК	Agency for Electronic Communications	AEC
Агенција за странски инвестиции на Република Македонија	АСИ	Agency for Foreign Investments of the Republic of Macedonia	AFIRM
Агенција за цивилно воздухопловство	АЦВ	Civil Aviation Agency	CAA

Управни организации:	Administrative Organization
-----------------------------	------------------------------------

Државен архив на Република Македонија	ДАРМ	State Archives of the Republic of Macedonia	SARM
Државен завод за геодетски работи	ДЗГР	State Authority for Geodetic Works	SAGW
Државен завод за статистика	ДЗС	State Statistical Office	SSO
Биро за судски вештачења	МП_БСВ	Bureau for Forensic Expertise	BFE

Самостојни институции		Autonomous Institutions	
Народна Банка на Република Македонија	НБРМ	National Bank of Republic of Macedonia	NBRM
Комисија за хартии од вредност	КХВ	Macedonian Securities and Exchange Commission	MSEC
Фонд за водите	ФВ	Water Fund	WF
Дирекција за слободни економски зони	ДСЕЗ	Directorate for Free Economic Zones	DFEZ
Институт за стандардизација	ИС	Institute for Standardisation	IS
Институт за акредитација	ИА	Institute for Accreditation	IA
Стопанска Комора	СК	Chamber of Commerce	CC
Државен завод за индустриската сопственост	ДЗИС	State Office of Industrial Property	SOIP

Јавни претпријатија		Public Enterprises	
АД „Електростопанство на Македонија“	АД ЕСМ	JSC Electric Power Company of Macedonia	JSC-EPCM
Ј.П за аеродромски услуги “Македонија” Скопје	ЈП-АУ „Македонија“ Скопје	PE for Airport Services “Macedonia” Skopje	PE-AS “Macedonia” Skopje
Ј.П за стопанисување со станбен и деловен простор на Република Македонија	ЈП-ССДПРМ	PE for Management of Housing and Business Premises of the RM	PE-MHBP
Ј.П за одржување и заштита на магистралните и регионалните патишта	ЈП-ОЗМРП	PE for Maintenance and Protection of National and Regional Roads	PE-MPNRR
Ј.П “Македонија пат”	ЈПМП	PE “Makedonija Pat”	PE “Makedonija Pat”
Ј.П „Македонски железници“	ЈПМЖ	PE “Macedonian Railways”	PE “Macedonian Railways”
АД „Македонски Авиотранспорт“	АД „МАТ“	JSC “Macedonian Airlines“	JSC “MAT“
Ј.П за поштенски сообраќај “Македонска пошта”	ЈП-ПС „Македонска пошта“	PE for Postal Traffic “Makedonska Posta”	PE-PT “Makedonska Posta”
Акционерско друштво за телекомуникации	АДТ	JSC for Telecommunications	JSC-Telecommunications
Ј.П за стопанисување со шуми “Македонски шуми”	ЈП-СШ „Македонски шуми“	PE for Forest Management “Makedonski Sumi”	PE-FM “Makedonski Sumi”
Ј.П за просторни урбанистички планови	ЈП-ПУП	PE for Spatial and Urban Planning	PE-SUP
Ј.П за набавка, транспорт и дистрибуција на природен гас “ГА-МА”	ЈП-НТДПГ „ГА-МА“	PE for Procurement, Transport and Distribution of Natural Gas “GA-MA”	PE “GA-MA”
Ј.П за стопанисување со пасиштата	ЈП-СП	PE for Pasture Management	PE-PM
Ј.В.П “Водостопанство на Македонија”	ЈП „ВС	PE “Water Economy of Macedonia ”	PE “Water

	Македонија		Economy of Macedonia
Ј.П за берзанско работење "АГРОБЕРЗА"	ЈП-БР „АГРОБЕР ЗА“	PE for commodity exchange "AGROBERZA"	PE "AGROBERZA"
Ј.П Македонска радиодифузија	ЈП Македонска радиодифузија	PE Macedonian Broadcasting	PE "Macedonian Broadcasting"
Ј.П Македонска информативна агенција	ЈП-МИА	PE Macedonian Information Agency	PE - MIA
Ј.П за водоснабување "Студенчица"	ЈП-ВС „Студенчица“	PE for Water Supply "Studencica"	PE "Studencica"
Ј.П за извршување на водостопански дејности ХЦ "Злетовица"	ЈП-ИВСД ХЦ „Злетовица“	PE for Water Management Activities of the Hydroelectric Power Plant "Zletovica"	PE-HPP "Zletovica"
Ј.П Службен весник на Република Македонија	ЈП-Сл.в. РМ	PE Official Gazette of the Republic of Macedonia	PE-OGRM
Ј.П за стопанисување со објектите за спорт во сопственост на Република Македонија	ЈП-СОСРМ	PE for Management of sports facilities property of the Republic of Macedonia	PE-MSFRM
Ј.П за водостопанисување со хидросистемот "Дојранско езеро"	ЈП-БСХС „Дојранско езеро“	PE for Water Management of the Hydrosystem "Dojransko Ezero"	PE-WMH "Dojransko Ezero"
Македонска радиотелевизија	ЈПМРТ	PE "Macedonian Radio Television"	PE MRT
АД Електрани на Македонија	АД ЕЛЕМ	JSC "Electric Power Generators of Macedonia"	JSC EPGM
АД МЕПСО (Оператор на електропреносниот систем на Македонија)	АД МЕПСО	JSC METSO (Macedonian Electro-Transmission System Operator)	JSC METSO
ЈП за набавка, транспорт и дистрибуција на природен гас "ГАМА"	ЈП ГАМА	PE "GAMA" for Procurement, Transport and Distribution of Natural Gas	PE GAMA
АД Топлификација	АД Топлификација	JSC "The District Heating System of the City of Skopje"	JSC "The District Heating System of the City of Skopje"

Агенции и други правни лица		Agencies and other legal entities	
Агенција на Република Македонија за приватизација	АПРМ	Privatisation Agency of the Republic of Macedonia	PARM
Агенција за поттикнување на развојот на земјоделството	АПРЗ	Agency for Promoting the Development of the Agriculture	APDA
Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување	МАПАС	Agency for Supervision of Fully Funded Pension Insurance	ASFFPI
Агенција за поддршка на претприемништво на Република Македонија	АППРМ	Agency for Promotion of Entrepreneurship of the Republic of Macedonia	APE
Агенција за вработување на Република Македонија	АВРМ	Employment Agency of the Republic of Macedonia	EB

Дирекција за заштита и спасување	ДЗСПАС	Protection and Rescue Directorate	PRD
Дирекција за безбедност на класифицирани информации	ДБКИ	Directorate for Protection of Classified Information	DCIP
Централен регистар на Република Македонија	ЦРРМ	Central Register of the Republic of Macedonia	CRRM
Акционерско друштво за национална платежна картичка	АДНПК	JSC for National Payment Card	JSC-NPC
Македонска банка за поддршка на развојот-А.Д	МБПР	JSC Macedonian Bank for Development Promotion	JSC-MBDP

Фондови		Funds	
Фонд за магистрални и регионални патишта	ФМРП	Fund for National and Regional Roads	FNRR
Фонд за пензиско и инвалидско осигурување на Македонија	ФПИОРМ	Pension and Disability Insurance Fund of Macedonia	PDIFRM
Фонд за здравствено осигурување на Македонија	ФЗОРМ	Health Insurance Fund of Macedonia	HIFRM
Фонд за осигурување на депозити	ФОД	Deposits Insurance Fund	DIF

Јавни научни установи		Public Scientific Institution	
Институт за национална историја	ИНИ	Institute for National History	INH
Институт за земјотресно инженерство и инженерска сеизмологија	ИЗИИС	Institute for Earthquake Engineering and Engineering Seismology	IEEES
Хидробиолошки завод - Охрид	ЕДУ_ХЗ	Hydro-Biological Bureau - Ohrid	HBB
Земјоделски институт	ЗИ	Institute for Agriculture	IA
Институт за тутун	ЕДУ_ИТ	Tobacco Institute	TI
Институт за фолклор	ИФ	Institute for Folklore	IF
Институт за македонски јазик	ИМЈ	Institute for Macedonian Language	IML
Економски институт	ЕИ	Institute for Economics	IE
Институт за старословенска култура	ИССК	Institute for Old-Slavonic Culture	IOSC
Институт за сточарство	ЕДУ_ИС	Institute for Cattle Breeding	ICB
Институт за социолошки и политичко-правни истражувања	ИСППИ	Institute for Sociological, Political and Legal Research	ISPLR
Институт за македонска литература	ИМЛ	Institute for Macedonian Literature	IML
Институт за јужни земјоделски култури	ИЈЗК	Institute for Southern Crops	ISC
Македонска Академија на Науките и Уметностите	МАНУ	Macedonian Academy of Science and Arts	MASA

Високо-образовни институции		Higher Education Institutions	
Универзитет "Св. Кирил и Методиј"	УКИМ	"Ss. Cyril and Methodius" University	UKIM
Универзитет "Св. Климент Охридски"	УКО	University "St. Kliment Ohridski"	UKO
Државен Универзитет-Тетово	ЕДУ_ДУТ	State University in Tetovo	SUT
Универзитет на Југоисточна Европа-Тетово	УЈЕ	South Eastern Europe University-Tetovo	SEEU
Факултет за општествени науки-Скопје	ФОН	Faculty of Social Studies-Skopje	FON

Полициска академија	ПА	Police Academy	PA
Градежен институт Македонија	ЕДУ_ГИМ	Construction Institute "Makedonija"	EDU_CIM
Завод за испитување на материјали	ЕДУ_ЗИМ	Bureau for Material Testing	EDU_BMT
Институт за биологија	ЕДУ_ПМФ_ИБ	Institute for Biology	IB
Природно математички факултет	ЕДУ_ПМФ	Faculty of Natural Sciences and Mathematics	EDU_FNSM
Фармацевтски факултет – Скопје	ЕДУ_ФФ	Pharmaceutical Faculty	EDU_PF
Машински факултет	ЕДУ_МФ	Faculty of Mechanical Engineering	EDU_FME
Факултет за земјоделски науки и храна	ЕДУ_ФЗНХ	Faculty of Agricultural Sciences and Food	EDU_FASF
Шумарски факултет	ЕДУ_ШФ	Faculty of Forestry	EDU_FF
Институт за Земјоделство	ЕДУ_ИЗ	Institute for Agriculture	EDU_IA
Факултет за ветеринарна медицина	ЕДУ_ФВМ	Faculty of Veterinary Medicine	EDU_FVM
Институт за фармакологија	ЕДУ_ИФ	Institute of Pharmacology	EDU_IP
Факултет за туризам и угостителство	ЕДУ_ФТУ	Faculty of Tourism and Catering	EDU_FTC

Други		Others	
Сектор за ИТ	ГС_СИТ	Sector for IT	GS_SIT
Централен Депозитар за хартии од вредност	ЦДХВ	Central Securities Depository	CSD
Македонска берза за хартии од вредност	МБХВ	Macedonian Securities Stock Exchange	MSSE
Клириншки интербанкарски системи АД Скопје	КИБС	JSC "Interbanks Clearing Systems" Skopje	JSC ICS
Дирекција за радијациона сигурност	ДРС	Radiation Safety Directorate	RSD
Државна комисија за спречување на корупцијата	ДКСК	State Commission for Prevention of Corruption	SCPC
Комисија за Информатичка Технологија	КИТ	Committee for Information Technology	CIT
Регулаторна комисија за енергетика	РКЕ	Energy Regulatory Commission	ERC
Совет за радиодифузија	СРАДДИФ	Broadcasting Council	
Комора на занаетчиите на Македонија	КЗМ	Chamber of Artisans of Macedonia	CAM
Организација на потрошувачите на Македонија	ОПМ	Consumers Organization of Macedonia	COM
Сојуз на синдикати – гранка хемија	СС_ГХ	Trade Union _ Chemistry branch	TU_ChB
Асоцијацијата на приватни електронски медиуми на Македонија	АРЕММ	Association of Private Electronic Media of Macedonia	АРЕММ
Македонска асоцијација за информатичка технологија	МАСИТ	Macedonian Association of Information Technology	MASIT
Заедница на единиците на локалната самоуправа	ЗЕЛС	Association of the Units of the Local Self-government of the Republic of Macedonia	(ZELS)
Центар за управување со кризи	ЦУК	Crises Management Centre	CMC

I ПОЛИТИЧКИ КРИТЕРИУМИ
II ЕКОНОМСКИ КРИТЕРИУМИ
01 СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА СТОКИ
02 СЛОБОДА НА ДВИЖЕЊЕ НА РАБОТНИЦИ
03 ПРАВО НА ОСНОВАЊЕ И СЛОБОДА НА ДАВАЊЕ УСЛУГИ
04 СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА КАПИТАЛ ГТЗ - Германско друштво за техничка соработка ФАТФ - Работната група за финансиско работење ЕНИК/НАРИК – Европска мрежа на информативни центри/Национални информативни центри за академско признавање ФИУ – Финансиско разузнавачка единица ЦУ – Царинска унија
05 ЈАВНИ НАБАВКИ
06 ПРАВО НА ТРГОВСКИ ДРУШТВА ДООЕЛ - Друштвата со ограничена одговорност ЕЕИГ - Стопанските интересни заедници во ЕУ (European Economic Interest Grouping) ЗЕС - Законот за едношалтерски систем и за водење на трговскиот регистар и регистарот на други правни лица УНДП - Програма за развој на обединетите нации (UNITED Nations Development Programme) PDPL 2 - Втор програмски заем за развој (Second Programmatic Development Policy Loan) ОЕЦД - Организација за економска соработка и развој (Organisation for Economic Co-operation and Development) МСС - Меѓународни сметководствени стандарди (International Accounting Standards) IASB - Одбор за меѓународни сметководствени стандарди (International Accounting Standards Board) IFAC - Меѓународната федерација на сметководители (International Federation of Accountants) ССА - Спогодба за стабилизација и асоцијација (The Stabilisation and Association Agreement)
07 ПРАВО НА ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОПСТВЕНОСТ ЗАПСП -Законот за авторското право и сродните права ЗИС - Законот за индустриска сопственост ЗЗТИК - Законот за царински мерки за заштита на правата од интелектуална сопственост СТО - Светската трговска организација ТРИПС спогодба - Спогодбата за трговските аспекти на правата од интелектуална сопственост WIPO - The World Intellectual Property Organization АПСП - Авторското право и сродните права CISAC - Меѓународна конфедерација на здруженија на автори и композиторите AGICOA - Асоцијација за меѓународно колективно остварување на аудиовизуелните дела VPRT - Здружение на приватни и комерцијални телевизиски канали ЕБУ - Европска унија на јавни радиодифузни (национални сервиси)организации (European Broadcasting Union) ЕРО - Европската патентна организација УПОВ Конвенција - на Меѓународната конвенција за заштита на нови сорти на растенија_ (International Convention for Protection of New Variety of Plants).
08 КОНКУРЕНЦИЈА ЗЗК - Закон за заштита на конкуренцијата ГТЗ - Германско друштво за техничка помош АТЛ - Прилагодување на трговското законодавство Twinning, Приближување на законодавството во конкурентската политика и зајакнување на административниот капацитет за органот за заштита на конкуренцијата BERIS, Проект за реформи во деловното опкружување и зајакнување на институциите
09 ФИНАНСИСКИ УСЛУГИ
10 ИНФОРМАТИЧКО ОПШЕСТВО И МЕДИУМИ
11 ЗЕМЈОДЕЛСТВО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ САР - Заедничката Земјоделска Политика

ЗИС - земјоделски информативен систем
ИПАРД - Инструмент за претпристапна помош за рурален развој
ФМС - Систем за мониторинг на фарма
ФАДН - Мрежа на сметководствени податоци за фарма
IACS - Интегриран административен контролен систем
LPIS - систем за идентификација на парцели на земјоделско земјиште
В/О - Вештачко осеменување
ССА - Спогодбата за стабилизација и асоцијација
СЗ - Сектор земјоделство
СФПЗРР - Сектор за финансиска поддршка во земјоделството и рурален развој
СЗИСАП - Сектор за земјоделски информативен систем и анализа на политика
УЗ - Управа за земјиште

12 БЕЗБЕДНОСТ НА ХРАНА, ВЕТЕРИНАРНА И ФИТОСАНИТАРНА ПОЛИТИКА

СИДА -Шведска агенција за меѓународен развој
ГТЗ -Германско друштво за техничка соработка
ИКТ-Информатичка и комуникациска технологија
ТСЕ - трансимисивна спонгиоформна енцефалопатија
ДУС тестови – прецизност, униформност и стабилност на тестови
RASFF-Систем за брзо предупредување за небезбедни прехранбени производи и добиточна храна
НАССР- Анализа на опасност на критични контролни точки
ГМО – генетски модифицирани организми
ИСТА - Меѓународна асоцијација за тестирање семе
СРМ - специфицирани ризични материјали
УРОВ - Меѓународна организација за заштита на нови сорти растенија
TRACES-EU Trade control and expert systems (Систем за контрола и следење на живи животни, производи од животинско потекло, како и систем за сертификација на економски оператори во ЕУ)

13 РИБАРСТВО

14 ТРАНСПОРТНА ПОЛИТИКА

ЕЕС - Електроенергетски систем
СЕЕТО - South-East Transport Observatory
ЕБРД - Европска банка за обнова и развој
ВГ - Висока група за транспорт на ЕК
ЈВБС - Студија за развој на транспортна мрежа во Западен Балкан
СЕЦИ - Southeast European Cooperation Initiative
TSP - Transmission System Planning
UCTE - Union for Coordination for Transmission of Electricity
TIRS - Transport Infrastructure Regional Study
REBIS - Regional Balkan Infrastructure Studies

15 ЕНЕРГЕТИКА

ОПЕЕ - оператор на пазарот на електрична енергија на Македонија
ЕЕ - енергетска ефикасност
ОЕИ/ОИЕ - обновливи енергетски извори/извори на енергија
ИРОЕ - Институција за развивање на проекти за одржлива енергија
ИФОЕ - Институција за финансирање на проекти за одржлива енергија
ГЕФ - Глобален еколошки фонд
ЕСКО - енергетска сервисна компанија
МААЕ - Меѓународна агенција за атомска енергија

16 ДАНОЧЕН СИСТЕМ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ДДВ – данок на додадена вредност
ЗДДВ – закон за данок на додадена вредност
ГТЗ – Германско друштво за техничка соработка
ОБСЕ – Организација за безбедност и соработка на Европа
ДГДО – Дирекција за големи даночни обврзници
КППП – канцеларија за големи плаќачи на придонеси
МСС – Меѓународни сметководствени стандарди

MVS – Movement Verification System
EWS/E – Early Warning System – Excise
SEED – System for the Exchange of the Excise Data
VIES - VAT Information Exchange System
EMCS – Excise Movement and Control System (computerized system for the intra-Community movement and monitoring of excisable goods)
OECD – Organization for economic co-operation and development
REPARIS (програма на Светска банка) – The road to Europe – Programme of accounting reform and institutional strengthening

17 ЕКОНОМСКА И МОНЕТАРНА УНИЈА

ЕМУ – Економска и монетарна Унија
ЕЦБ – Единствен систем на централна банка
ЕЦБ – Европка централна банка
ММФ – Меѓународен монетарен фонд
БДП – Бруто домашен производ

18 СТАТИСТИКА

НКД - Национална класификација на дејности
НКЗ - Националната класификација на занимања
НТЕС – Номенклатурата на територијалните единици за статистика
СМТК - Стандардна меѓународна трговска класификација
СРН - Статистичкиот регистар на население
УОЕ - Унеско, ОЕЦД, Еуростат

19 СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

ЕСФ- Европски социјален фонд
ДСИ- Децентрализиран систем на имплементација
НВО- Невладини организации
НАП- Национален акционен план
SILC- Survey on Income and Living Conditions
ПДСИ- Проширен децентрализиран систем на имплементација

20 ПРЕТПРИЈАТИЈА И ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА

МСП - мали и средни претпријатија

21 ТРАНС ЕВРОПСКИ МРЕЖИ

ЕЕС - Електроенергетски систем
СЕЕТО - South-East Transport Observatory
ЕБРД - Европска банка за обнова и развој
ВГ - Висока група за транспорт на ЕК
ЈВІС - Студија за развој на транспортна мрежа во Западен Балкан
SECI - Southeast European Cooperation Initiative
TSP - Transmission System Planning
UCTE - Union for Coordination for Transmission of Electricity
TIRS - Transport Infrastructure Regional Study
REBIS - Regional Balkan Infrastructure Studies

22 РЕГИОНАЛНА ПОЛИТИКА И КООРДИНАЦИЈА НА СТРУКТУРНИ ИНСТРУМЕНТИ

ДСИ - Децентрализиран систем на имплементација
ПДСИ - Проширениот децентрализиран систем на имплементација
ИПА - Инструмент за претпристапна помош

23 СОРАБОТКА НА ПОЛЕТО – ПРАВОСУДСТВО И ЧОВЕКОВИ ПРАВА

24 ПРАВДА, СЛОБОДА И БЕЗБЕДНОСТ

ИГУ - Интегрирано гранично управување
НКЦГУ - Национален координативен центар за гранично управување
НВИС - Националниот визен информациски систем

25 НАУКА И ИСТРАЖУВАЊЕ

26 ОБРАЗОВАНИЕ И КУЛТУРА

27 ЖИВОТНА СРЕДИНА

НЕАП - Национален акционен план за животна средина;
ГМО - генетски модифицирани организми;
ОВЖС - Оцената на влијанието врз животната средина;
ИСКЗ - интегрирано спречување и контрола на загадувањето;
CORINAIR - CORE INventory of AIR emissions – Базичен инвентар на емисии во воздухот;
СDM - механизам за чист развој;
СЕА - стратешка проценка на животната средина;
ГЕФ - глобален фонд за животна средина;
УНДП - програма за развој на Обединетите нации;
DNA - (Designated National Authority) – Назначен национален авторитет;
РЕЦ - Регионален центар за животна средина;
REACH систем - Систем на регистрација, евалуација и издавање дозволи за хемикалии
КАРДС - Помош на Заедницата за реконструкција, развој и стабилизација;
ЕЛС - единици на локална самоуправа;

28 ПОТРОШУВАЧИ И ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

УНЦИТРАЛ – Комисија на Обединетите нации за меѓународно трговско право
ОЕЦД – Организација за економска соработка и развој

29 ЦАРИНСКА УПРАВА

СТО – Светска трговска организација
TRIPS Agreement – Agreement on trade-related aspects of intellectual property rights
GSP – Generalized system of preferences
TQS – Тарифен квота систем
CCN - Common Communication Network
TARIC – Integrated tariff of the European communities
NCTS – нов компјутеризиран транзитен систем

30 НАДВОРЕШНИ ОДНОСИ

СТО - Светската трговска организација
ЈИЕ - Југоисточна Европа
ЦЕФТА- Централноевропски договор за слободна трговија

31 НАДВОРЕШНА, БЕЗБЕДНОСНА И ОДБРАНБЕНА ПОЛИТИКА

ЗНБП - Заедничка надворешна и безбедносна политика
НБОП - Надворешна безбедносна и одбранбена политика
ЕБОП - Европска безбедносна и одбранбена политика
МААЕ - Меѓународна агенција за атомска енергија (IAEA- International Atomic Energy Agency)
АТК - Анти терористички комитет на Советот на безбедност на ОН (СТС)
АСН - Сертифицирана компјутерска единица за пристап до ЕУ мрежата за електронска размена на класифицирани ЗНБП информации со земјите-кандидати
АСД- CORREU- сертифицирана компјутерска единица за пристап до ЕУ мрежата за електронска размена на класифицирани ЗНБП информации со земјите-пристапнички

32 ФИНАНСИСКА КОНТРОЛА

33 ФИНАНСИСКИ И БУЏЕТСКИ ОДРЕДБИ

ВОВЕД

1. Односи на Република Македонија со Европската унија

Република Македонија јасно, недвосмислено и во континуитет ја изразува цврстата определба за членство во Европската унија. Ова е истакнато во Декларацијата за поднесување на барање за членство на Република Македонија во Европската унија (Службен весник на РМ бр.07/04), донесена од страна на Собранието на Република Македонија со целосен консензус.

Формално односите со ЕУ започнаа во 1995 година со воспоставување на дипломатски односи. Во 1998 година стапи во сила Спогодбата за соработка и се одржа прв состанок на Советот за соработка. Во 2000 година започна првата рунда преговори за Спогодбата за стабилизација и асоцијација меѓу Република Македонија и Европските заедници и нејзините земји членки. Во јуни 2001 година стапи во сила Времената спогодба, додека по завршување на процесот на ратификација во април 2004 година стапи во сила Спогодбата за стабилизација и асоцијација.

Спогодбата за стабилизација и асоцијација е постоечката правна рамка за односите со Европската унија. Спогодбата овозможува рамка за политички дијалог и ја зајакнува регионалната соработка, го унапредува проширувањето на пазарите и економските односи помеѓу страните и ги воспоставува основите за техничката и финансиската помош од Заедницата. Институционалната рамка на САА овозможува механизам за спроведување, управување и следење на односите во сите области.

Република Македонија го достави своето барање за членство во Европската унија на 22 март 2004 година.

Во мај 2004 година, Советот на Европската унија побара мислење од Европската комисија за апликацијата на Република Македонија за членство во Европската унија.

Во јуни 2004 година беше донесена Одлука на Советот на Европската унија за принципите, приоритетите и условите содржани во Европското партнерство со Република Македонија.

На 1 октомври 2004 година, Европската комисија го предаде Прашалникот на Владата на Република Македонија.

На 14 февруари 2005 година, Претседателот на Владата на Република Македонија ги предаде Одговорите на Прашалникот на Претседателот на Европската комисија и на членот на Европската комисија задолжен за процесот на проширување на Европската унија.

Во ноември 2005 година Европската комисија го изготви Мислењето по однос апликацијата на Република Македонија за членство во ЕУ и му препорача на Советот да и додели на Република Македонија статус земја кандидат. Конечно, на самитот на Советот во декември 2005 година се донесе Одлука за добивање на статус земја кандидат.

Во јануари 2006 година влезе во сила Одлуката на Советот за принципите, приоритетите и условите содржани во Европското партнерство со Република Македонија.

При утврдувањето на Одговорите на Прашалникот на Европската комисија и направените анализи, на седница одржана на 11 февруари 2005 година, Владата на Република Македонија го утврди периодот до **2010 година** како краен рок за исполнување на условите за членство во Европската унија. За таа цел се пристапи кон подготовка на сеопфатен долгорочен документ – Национална програма за усвојување на правото на ЕУ, во кој ќе бидат опфатени стратешките насоки, политиките, реформите, структурите, ресурсите и роковите за овој процес. При изготвување на Националната програма за усвојување на правото на ЕУ, Владата на Република Македонија целосно се определи да ги донесе сите потребни одлуки и да ги обезбеди сите ресурси со цел запазување на овој рок.

2. Појдовни основи за подготовка на Националната програма за усвојување на правото на ЕУ

Во процесот на интеграција на Република Македонија во ЕУ, Владата на Република Македонија досега има усвоено повеќе документи.

Со потпишувањето на Спогодбата за стабилизација и асоцијација во 2001 година, се изготви првата *Национална програма за приближување на националното законодавство кон законодавството на ЕУ*, која натаму се ажурираше на годишна основа. Оваа програма се фокусираше на обврските на приближување на националното законодавство и во себе ги содржеше годишните планови на министерствата за приближување на законодавството кон *acquis communautaire*.

Во 2004 година Владата на Република Македонија усвои *Национална стратегија за европска интеграција на Република Македонија* како фундаментален документ за сите идни активности поврзани со подготовката за пристапување во ЕУ.

Со донесување на Одлуката на Советот на Европската унија за принципите, приоритетите и условите содржани во Европското партнерство со Република Македонија во 2004 година, одговарајќи на краткорочните и среднорочните приоритети содржани во истата, Владата усвои *Акционен план за Европско партнерство за 2004 година*.

По објавувањето на Аналитичкиот извештај на Европската комисија по однос апликацијата на Република Македонија и новата Одлука на Советот на Европската унија за принципите, приоритетите и условите содржани во Европското партнерство со Република Македонија, Владата на Република Македонија усвои нов Акциски план за Европско партнерство во декември 2005 година.

Националната програма за усвојување на правото на ЕУ ги обединува сите овие документи давајќи сеопфатен преглед на реформите, усогласување на законодавството, на административните структури потребни за имплементација на законодавството, како и на неопходните буџетски ресурси.

Проектирањето на активностите во секое поглавје ги зеде во предвид следните елементи: Буџетот за 2006 година, стратешките планови на министерствата, постоечката странска помош во секое поглавје, краткорочните и среднорочните приоритети во Европското партнерство (2005), наодите во Аналитичкиот извештај на ЕК за обемноста и тежината на усогласување и имплементација во секое поглавје. Среднорочното планирање го одразува постоечкиот степен на познавање на импликациите на *acquis communautaire*, а врз основа на тоа се проектирани потребните ресурси за реализација на истите.

Целта на процесот на планирање на финансиските потреби на Националната програма за усвојување на правото на ЕУ беше, да се мобилизираат колку што е можно поефикасно сите расположливи финансиски ресурси во насока на обезбедување на имплементација на програмата и дополнителен поттик за брз развој на државата. Имајќи го во предвид обемот на средствата кои треба да се алоцираат за интеграциониот процес, Република Македонија мора да постигне максимална кохерентност на различните финансиски ресурси.

Постоечките пресметки не се конечни, ниту целосни. Планираните средства на националниот буџет ќе бидат предмет на натамошни промени како резултат на натамошниот развој на програмата, дополнителните задачи кои ќе произлезат од имплементацијата на европското законодавство, други активности кои не можат да се предвидат во овој момент и во зависност од можностите за финансирање, вклучувајќи ги и предпристапните фондови. Во наредниот период ќе мора да се направат детални проекции во однос на буџетот, програмирањето на странската помош, како и барањата на поединечните области. Како пример, финансиските импликации за имплементација на ЕУ законодавството во областа на животната средина не се целосно вклучени во постоечките пресметки.

3. Цели на Националната програма за усвојување на правото на ЕУ

Со цел навремена подготовка на започнување на преговорите и градење на преговарачките позиции, на органите на државната администрација им е неопходно постоењето на оваа Програма. Односно, без постоењето на ваков документ, Република Македонија не ќе може да формулира оптимални преговарачки позиции, а со тоа и сериозно да влијае на целиот пристапен процес.

Со Програмата од една страна се дефинираат развојните и стратешките цели, а од друга страна политиките, реформите и мерките потребни за реализација на овие цели.

Со неа е утврден детален план и распоред за усогласување на националното законодавство со европското законодавство, и воедно се дефинираат надлежните институции и органи за негова подготовка и имплементација.

Посебен акцент е ставен на административните структури за имплементација на законодавството во смисла на формирање нови или реформирање на постоечките институции, како и во смисла на обезбедување на соодветен обучен кадар.

Програмата ги опфаќа буџетските и фондовите за странска поддршка, потребни за спроведување на предвидените задачи. Ова ќе биде основа за натамошното стратешко планирање и планирањето на Буџетот на Република Македонија, во наредните години.

Програмата презентира јасна слика за реформите и активностите кои ќе се преземат во наредните години и воедно претставува значаен извор на информации за деловниот сектор и економијата во планирањето на идните активности.

Програмата овозможува јавноста да го разбере и следи процесот на интеграција на РМ во ЕУ и поради тоа претставува значаен инструмент за промоција и транспарентност на работата на Владата на РМ.

Накучо со Програмата за усвојување на правото на ЕУ, се обезбедува:

- a. Добра почетна основа за започнување на процесот на преговарање;
- b. Конзистентност меѓу стратешкото планирање и реформите;
- c. Подобар преглед на потребните буџетски средства.
- d. Вистинска потврда за способноста и посветеноста на Република Македонија за забрзување на процесот.

Со оглед на важноста на документот, истиот ќе се поднесе за информирање во Собранието на Република Македонија. Делот од Програмата кој се однесува на приближување на законодавството ќе биде релевантен за работата на Собранието на Република Македонија, со цел законодавниот дом да го следи временскиот распоред за донесување на законите, предвидени во истата.

4. Содржина на Програмата

Програмата ја следи структурата на Копенхагенските и Мадридските критериуми, односно ги опфаќа следните делови:

- Политички критериуми,
- Економски критериуми,
- Способност да се преземат обврските кои произлегуваат од членството,
- Административен капацитет
- Изготвување на Национална верзија на *acquis communautaire*
- Анекси

Делот на **Политички критериуми** ги вклучува клучните реформи и планови во одделните области.

Содржината и структурата на вториот дел - **Економски критериуми** – во посебни под-поглавја ги обработува сите економски критериуми, планираните економски реформи и нивната динамика.

Содржина и структура на третиот дел - **Способност да се преземат обврските кои произлегуваат од членството** - се организирани во согласност со 35 поглавја за преговарање.

Внатрешната структура на секое од поглавјата е организирана на следниот начин:

- Постоечката состојба (правни акти што ја уредуваат областа, нивото на усогласеност на националното законодавство со правото и политиките на ЕУ, институции одговорни за имплементација на законодавството и нивниот капацитет);
- Предвидени реформи:
 - Правна рамка (опишува кои национални правни акти ќе бидат усогласени со правните акти на ЕУ, кој е одговорен за подготовка на овие акти и предвиден рок за нивно усвојување);
 - Институционална рамка (ги опишува потребите за реорганизација на постоечките институции или формирање нови институции, потребите за нови вработувања во институциите, потребите за обука);
 - Преглед на кадровско зајакнување на институциите
 - Странска поддршка

Активностите се поделени на краткорочни (1-2 години) и среднорочни приоритети (период до 2010 година)

Административниот капацитет или способноста да се имплементира правото на ЕУ во согласност со стандардите или најдобрите практики во земјите членки во себе содржи општ преглед на реформата на јавната администрација (опис на правната рамка со преглед на новите правни акти, преглед на политиките и стратегиите за подобрување на административниот капацитет);

Посебен дел од Програмата е посветен на **процесот на подготвување на националната верзија на правото на ЕУ** и во него е опишан развојот на системот на преведување на европското законодавство, градењето на капацитети и ресурси.

5. Пресметка на фискалните импликации на Програмата за усвојување на правото на ЕУ (Објаснување на Анексите)

Средства потребни за финансирање на програмата се поврзани со Буџетот на Република Македонија и стратешките планови на институциите, како и со други извори на финансирање: ЕУ помош, билатерална и мултилатерална помош. Поврзувањето на активностите од програмата и стратешките приоритети со планирањето Буџетот на Република Македонија е во надлежност на министерствата и другите органи. Трите компоненти на процесот на планирање: приоритети на Програмата за усвојување на правото на ЕУ/стратешки приоритети, странска помош и националниот буџет претставуваат интегрална и динамичка рамка за приоритизација на потребите на интеграциониот процес. Финансиското планирање треба постепено да обезбеди целосна интеграција на активностите на програмата во процесот на буџетско планирање во рамките на повеќегодишната фискална стратегија.

Во текот на подготовката на програмата беа собрани иницијални податоци од институциите преку два специјално дизајнирани обрасци:

Образец НПАА-1: Првиот дел на овој образец се однесува на податоци за активности поврзани со усогласување на законодавството (називи на закони и подзаконски акти, рокови за усвојување и влегување во сила, списоци на ЕУ мерки кои ќе се транспонираат во актите, како и дефинирање на потреби од техничка помош за усогласување на законодавството). Вториот дел од овој образец е насочен кон прибирање податоци за институционална рамка за имплементација на законодавството (назив на институции за имплементација, потреби од кадровско зајакнување, опис на ресурси за спроведување на законодавството изразена преку опрема, ИКТ системи, капитални инвестиции, обуки, опис на потребна техничка помош за спроведување на законодавството).

Образец НПАА-2: Со овој образец се прибираат податоци за структура на трошоци за секоја институција поделени по категории за подготовка на законодавство, имплементација на законодавство и програми (капитални проекти-инвестиции, буџетски програми и програми врзани за стратешките приоритети на Владата).

За да се овозможи споредливост и конзистентност на податоците добиени од надлежните институции Секретаријатот за европски прашања во консултации со Министерството за финансии подготви **трошковник** за унифицирана пресметка на трошоците за нови вработувања, обука, експертиза за подготовка на закони и стратешки документи, опремување со ИТ системи, опремување на канцелариски простор)

Врз основа на добиените податоци од овие обрасци изготвени се следниве анекси:

Анекс 1: Список на правни прописи за хармонизација со европско законодавство

Анексот 1 дава преглед на националните правни акти кои се предмет на хармонизација со законодавството на ЕУ, со рокови за усвојување, надлежни институции и статус на постапката за нивно донесување.

Анекс 2: Потребно кадровско зајакнување на институции

Во овој анекс даден е детален преглед на потребното кадровско зајакнување на институциите прикажано по години и по поглавја. Важно е да се нагласи дека презентираниите податоци не претпоставуваат експлицитно нови вработувања. Потребното кадровско зајакнување до максимален можен степен ќе биде обезбедено преку прераспоредување на постоечките капацитети во рамките на администрацијата. Најголемиот дел од потреби на вработувања се однесуваат за воспоставувањето на нови институции во областите на земјоделство, регионална политика, финансиска контрола итн. и зајакнувањето на постоечките институции (судство, пенитенцијарен систем, ветеринарни служби, царина и сл.)

Анекс 3: План на финансиски потреби

Анексот 3 (Табели 3.а и 3.б) содржи информации за финансирањето на краткорочните и среднорочните активности на Програмата за период од 2006 до 2010 година. Во табелата 3.а даден е детален преглед, а во табелата 3.б сумарен преглед на финансиските потреби.

Трошоците за реализација на програмата се класифицирани во следните делови:

1. Трошоци за активности кои се однесуваат за хармонизација и имплементација на *acquis*
2. Програми и проекти содржани во Буџетот на РМ за 2006 година, кои се поврзани со приоритетните области во рамките на секое поглавје во Програмата.

Броевите на буџетските корисници и означувањето на програмите и проектите се еднакви како и во Буџетот на РМ за 2006 година.

1. Трошоци за активности кои се однесуваат за хармонизација и имплементација на *acquis*

Трошоците за активностите од Програмата кои се однесуваат за хармонизација и имплементација се претставени во 4 групи :

- T1: консултации-ангажман на експерти за хармонизација и имплементација на законодавство, поставување на системи на организација и процедури, превод, итн.
- T2: обуки за хармонизација и имплементација
- T3: трошоци за ИКТ системи (информатичка комуникациска технологија), опрема (лабораториска и друга опрема)
- T4: Материјални и оперативни трошоци

Трошоците за институциите (постоечки и нови) се претставени во секое поглавје на програмата.

Табелите не ги вклучуваат трошоците кои се однесуваат на нови вработувања во државната администрација. Потребите за човечки ресурси ќе бидат постепено задоволени со прераспоредавање на човечки ресурси во постојните институции, и нови вработувања во приоритетните области. За тоа ќе има потреба од дополнителни буџетски средства. Проблемот е дел од пошироката реформа на јавната администрација во Република Македонија, како и буџетските ограничувања.

2. Програми и проекти содржани во Буџетот на РМ за 2006 година

Програмите и проектите претставени во финансиските табели се класифицирани и имаат исто означување како и во Буџетот на РМ за 2006 година:

- Капитални проекти (инвестиции) (означени како 3А, 2А, 6Д, К, итн.).
- Стратешки програми поврзани со среднорочни стратешки приоритети на Влада (означени како Б1, К1, БА, ГА, С, итн.)
- Буџетски програми кои ги претставуваат краткорочните приоритети на буџетските корисници (означени како 20, 30, 40, Б, итн.)

Најголемиот дел од инвестициите се опфатени во пет клучни инфраструктурни проекти во делот на електроенергетски и транспортни системи (поглавје 21-Трансевропски мрежи) и инвестиции во животната средина. Инвестициите кои се однесуваат на клучните реформи се дел од макроекономската рамка која ќе ги вклучи приоритетите на предпристапните фондови, како и други извори на финансирање.

Програмите и проектите кои ги опфаќаат политичките и економските критериуми се насочени кон среднорочните приоритети на Владата на Република Македонија: правична застапеност, реформа на јавна администрација, децентрализација, локална самоуправа, вработување, економија и реформа на катастар. Дел од владините програми се поврзани со приоритетите на поглавјата на *acquis communautaire*.

Буџетските програми кои ги рефлектираат краткорочните приоритети на институциите се фокусирани во одредени области, како на пример: социјална заштита, образование, здравство, земјоделство, статистика и др.

Значителен дел од средствата се однесуваат на воспоставување неопходна институционална инфраструктура за користење на предпристапните фондови, земјоделство, безбедност на храна, ветерина, царина, финансиски услуги и ревизија, банкарски сектор, судство, итн.

Програмите исто така опфаќаат активности во делот на образование, здравство и социјална заштита. Голем дел од средствата се однесуваат на развој на информатичко општество, вклучително ИКТ системи во царина, управа за јавни приходи, интегриран визен систем, интегрирано гранично управување, земјоделство, итн.

Функциите од хоризонтален карактер кои се однесуваат не целиот интеграционен процес, како што се активностите на Секретаријатот за европски прашања, Агенцијата за државни службеници, Секретаријат за законодавство, се претставени во посебен дел: други-хоризонтални функции.

6. Следење и ревизија на Програмата

По првичното усвојување на Програмата од страна на Владата на Република Македонија, истата ќе се достави на разгледување и коментари до надлежните служби на Европската комисија. Се планира добиените коментари да се вградат во финалната верзија на документот и истиот да биде усвоен од страна на Владата на Република Македонија во мај/јуни 2006 година.

Паралелно со изготвување на програмата се работеше на ИТ поддршка на целиот систем за следење на нејзината имплементација.

Секретаријатот за европски прашања ќе изготвува редовни извештаи до Владата на Република Македонија, а на квартално ниво ќе доставува извештаи до Европската комисија.

На годишно ниво ќе се прави ревизија на Програмата со цел нејзино ажурирање и проширување со нови активности.

1 ПОЛИТИЧКИ КРИТЕРИУМИ

1.1 ДЕМОКРАТИЈА И ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО

Уставот на Република Македонија е усвоен на 17 ноември 1991 година, од страна на Собранието на Република Македонија, врз чија основа Република Македонија се конституираше како самостојна и суверена држава. Уставот на Република Македонија по донесувањето беше изменет пет пати со двотретинско мнозинство. Најзначајните измени беа направени во 2001 година со цел да се формираат услови за имплементација на Охридскиот рамковен договор и во Декември 2005 во насока на остварување на реформата на судството како еден од клучните приоритети на Република Македонија. Согласно, последните измени на Уставот на Република Македонија беа насочени кон зголемување на ефикасноста и независноста на судството.

1.1.1 СОБРАНИЕ

Во процесот на пристапување на Република Македонија кон членство во Европската унија и усогласување на законодавството со европското заедничко право (acquis) Собранието како законодавен дом претставува важен чинител во определувањето на динамиката за исполнување на стандардите за членство во ЕУ. Собранието има клучна улога во тековните и понатамошните промени во законодавството како резултат на постоечките договори со ЕУ (Договорот за Асоцијација и Стабилизација и други) како и поради кандидатскиот статус на Република Македонија за членство во Унијата. Неговата улога е исто така значајна во однос на очекуваниот скрининг со отпочнувањето на преговорите за членство во ЕУ и за време на деталната анализа на усогласеноста на домашното законодавство со ЕУ легислативата. Во тој поглед, токму во Собранието се водат дебати и се донесуваат одлуки за промена на постоечките и донесување на нови закони. Како резултат, зајакнувањето на парламентарната димензија на процесот на приближување кон ЕУ е исклучително важно за одржување на општиот консензус за стратешкото значење на Европската интеграција и одржување на процесот на реформите.

Во Деловникот на Собранието прецизно е уредена постапката за разгледување и донесување на законите и другите акти. Исто така, со Деловникот се уредени инструментите и постапката преку кои Собранието врши политичка контрола и надзор врз работата на органите на извршната власт, како и други прашања што произлегуваат од уставните надлежности на Собранието.

Работата на Собранието, покрај на пленарни седници се одвива и на седници на работните тела. Собранието со одлука основа постојани работни тела и го утврдува нивниот делокруг и бројот на членовите. Најголем дел од активноста во работата на комисиите е во функција на работата на пленарните седници на Собранието. Со седум од постојаните работни тела претседаваат пратеници од опозицијата, овозможувајќи активно и конструктивно учество на опозициските партии во работата на Собранието, неопходно за демократската консолидација на земјата.

Концентрацијата на работата на Собранието во работни тела овозможува посеопфатни експертски расправи во законодавниот дом. Постојаните работни тела разгледуваат предлози за донесување на закони, нацрти и предлози на закони и предлози на прописи и други општи акти што ги донесува Собранието, како и други прашања од надлежност на Собранието. Во работните тела се обезбедува соодветна застапеност на пратениците од пратеничките групи и пратениците кои не се организирани во пратенички групи. Седниците на работните тела се отворени, односно на седница може да се поканат и научни и стручни работници и претставници на локалната самоуправа, на синдикатите, на невладини и други организации, институции или здруженија на граѓани, заради изнесување на мислења по прашањата што се разгледуваат.

Во јуни 2003 година Собранието донесе Декларација за парламентарната димензија на процесот на интеграција во ЕУ, со којашто се предвидува една седница годишно да биде посветена на овој процес. За обезбедување на активна поддршка на процесот на евроинтеграција на Република Македонија во Ноември 2003 во Собранието беше формирана Комисијата за европски прашања (КЕП) која оттогаш одржува редовни состаноци.

Комисијата ги разгледува прашањата што се однесуваат на:

- усогласеноста на предлозите за донесување закони, односно предлозите на закони со законодавството на Европската унија;
- следењето и поттикнувањето на процесот на усогласување на законодавството на Република Македонија со законодавството на Европската унија, предлага мерки за унапредување на постапките за усогласување, дава мислења и предлози за активностите на работните тела на Собранието на овој план;

- исполнувањето на обврските што произлегуваат од спогодбите меѓу Република Македонија и Европската унија;
- следењето на активностите на Владата и органите на државната управа насочени кон стекнување на членство на Република Македонија во Европската унија и во врска со нив дава мислења и препораки;
- остварувањето на програмите и другите акти на институциите на Европската унија во Република Македонија, вклучувајќи ги и програмите за финансиска поддршка;
- редовното информирање на Собранието за сите прашања сврзани со европската интеграција;
- покренувањето и остварувањето на активностите за информирање на јавноста во врска со процесите на европската интеграција;
- соработката со соодветните комисии на другите земји и
- разгледува други прашања во врска со европската интеграција.

КЕП активно учествува и во регионалната соработка со комисиите за европски прашања и надворешна политика од земјите на Југоисточна Европа, остварува редовно контакти со соодветните комисии за европски прашања на земјите членки на ЕУ, како и со Конференцијата на комисиите за европски прашања на земјите членки во Унијата (КОСАК).

Во текот на 2005 година со предлог одлуката за изменување на Одлуката за основање на постојани работни тела на Собранието на Република Македонија, се изврши конкретизирање на надлежностите на КЕП со цел тежиштето на нејзината работа да биде следењето на процесот на хармонизирање на македонското со законодавството на ЕУ. Покрај Комисијата за Европски прашања, предлозите на правните акти од аспект на нивната усогласеност со ЕУ законодавството ги разгледува и Законодавно-правната комисија во Собранието на Република Македонија.

За извршување на посебни задачи, може да се основаат и повремени работни тела, како и анкетни комисии за сите области и за секое прашање од јавен интерес. Согласно Уставот, Собранието основа Постојана анкетна комисија за заштита на слободите и правата на граѓанинот. За остварување на меѓународната мултилатерална и билатерална соработка, Собранието основа делегации и групи, преку кои активно учествува во работата на меѓународните парламентарни структури, во Советот на Европа, ОБСЕ, НАТО, и други и соработува со парламентите на други држави.

Формирана е и Комисија за меѓуетнички односи што ги разгледува прашањата поврзани со односите меѓу заедниците и му поднесува предлози на Собранието за разгледување. Комисијата е составена од 19 члена кои се именувани од страна на Собранието (седум етнички Македонци, седум етнички Албанци и по еден член од секое национално малцинство).

Во рамките на процесот на Европска интеграција Собранието остварува контролна и надзорна функција на извршната власт преку тримесечните извештаи кои Владата ги поднесува на Собранието за преземените активности во процесот на евроинтеграции. Собранието, исто така добива годишни извештаи од Државниот ревизор, Народниот правобранител и Државната комисија за спречување на корупцијата и расправа за истите на пленарни седници. Јавниот обвинител, Народната банка на Република Македонија, Заводот за статистика и Агенцијата за државни службеници исто така поднесуваат годишни извештаи до Собранието.

Од средината на Септември 2004 година, се започна со реализација на Twinning проектот за институционално зајакнување на Собранието на Република Македонија, со кој се предвиде: организационото прилагодување, и институционалното зајакнување на работните тела, поедноставување на законодавната постапка, промени во внатрешната систематизација на работните места како и распределба на одговорностите помеѓу Владата и Собранието во хармонизацијата на домашното законодавство со *acquis* на Унијата.

Собранието континуирано работи во соработка со граѓанските организации. За таа цел, во Октомври 2004 од страна на граѓанската организација Мост во соработка со Собранието на Република Македонија беше отворена Канцеларија за контакт меѓу граѓанските организации и Собранието на Република Македонија. Досега оваа канцеларија работи ефективно на поврзувањето на граѓанските организации и граѓаните со законодавните тела во македонскиот Парламент и вклучување на граѓанскиот сектор во процесот на донесување одлуки.

ИЗБОРИ

На локалните избори одржани во март 2005 година, кои генерално поминаа во мирна атмосфера и коректно во најголемиот дел избирачки места во државата, беа воочени нерегуларности на одредени изборни места. Тоа особено се однесуваше на средини во кои вакви недоследности се повторуваат.

Владата пристапи кон подготовка на нов Изборен законик, со кој се врши кодификација на изборното законодавство и во кој целосно се инкорпорираат препораките на ОБСЕ/ОДИХР.

На 29 Март 2006 Собранието го усвои Изборниот законик, како еден од главните приоритети за Република Македонија, со кој се создадоа услови за организирање на парламентарните избори во Јули 2006. Новата верзија на законикот, во кој се инкорпорираа препораките на мислењето на мислењето на ОБСЕ и венецијанската Комисија, беше позитивно оценета. Главното отворено прашање околу составот на изборните органи беше разрешено со договор меѓу владеачките и опозиционите партии. Законикот предвидува изборните одбори (5 членови) да се состојат од државни службеници (3 членови) и претставници на најголемите партии (2 членови – 1 од опозицијата и еден од владеачките партии) кои добија најголем процент од гласовите во претходните избори. Ова е привремено решение, бидејќи беше договорено дека крајно решение се изборни одбори кои би се состоеле исклучително од државни службеници. Претседателот и членовите на Државната Изборна Комисија ја вршат својата должност професионално и ги назначува Собранието со мандат од пет години. Претседателот на Државната Изборна Комисија се бира на предлог од опозицијата, додека другите членови ќе се избираат на јавен оглас. ДИК се назначува со двотретинско мнозинство од страна на Собранието, по прифаќањето на амандманите поднесени од опозицијата. Изборниот Законик исто така го регулира финансирањето на изборните кампањи од страна на правни и физички лица. Максималната сума од физички лица изнесува €5.000, додека за правните лица максимумот изнесува €20.000.

ДИК исто така беше зајакната со професионален Секретаријат, за кој се обезбедени соодветни просторни услови. Назначен е и Генерален Секретар и Заменик, како и 7 лица во службата на ДИК.

Во септември 2005 година беше донесен Законот за референдум и другите форми на непосредно изјаснување на граѓаните.

1.1.2 ИЗВРШНА ВЛАСТ

Владата на Република Македонија е одговорна за координација на органите на државната управа и врши надзор над вршењето на нивната работа. Процесот на стратешкото планирање и обезбедување на Владата механизам за утврдување на најважните цели, односно за дефинирањето на приоритетите, што е поврзано со обезбедување на потребните средства за истите преку буџетскиот процес. Стратешките приоритети на Владата за 2006 година се: забрзување на процесот на интегрирање во ЕУ; реформа на правосудниот систем; интензивирање на економскиот развој, зголемување на вработеноста и намалување на сиромаштијата; борба против организираниот криминал и корупцијата и спроведување на уставните измени закони и други прописи што произлегуваат од Рамковниот договор.

Владата е составена од претседател и 17 членови од кои 14 се министри кои раководат со министерствата, а четири се министри без ресор. Согласно Законот за Владата Претседателот на Владата има определено четири заменици.

Владата и секој нејзин член за својата работа одговара пред Собранието. Собранието може да изгласа недоверба на Владата. Владата има право да постави прашања за доверба пред Собранието и право да поднесе оставка.

Владата донесува Годишна програма за својата работа со која временски се операционализира Програмата која мандаторот ја предлага при изборот на Владата. Годишната програма за работа содржи листа на материјалите и предлог-актите кои министерствата ги планираат и ги изнесуваат пред Владата во текот на годината. Во Програмата и Буџетот на Република Македонија Владата ги вградува стратешките приоритети и фискалната политика. Владата задолжително ја следи динамиката со која се одвива имплементацијата на стратешките приоритети и реализацијата на Годишната програма за работа при што на крајот на годината се прави анализа на постигнатите резултати.

За вршење на определени стручни работи, со Законот за Влада е основан Секретаријатот за законодавство, кој ги врши работите што се однесуваат на обезбедувањето на конзистентноста на правниот систем и давање на стручни мислења за усогласување на предлозите на закони и на другите прописи со Уставот на Република Македонија, со законодавството на Европската унија и со меѓународните договори ратификувани согласно со Уставот и дава стручни мислења за прописите на општините за кои Министерството за локална самоуправа тоа ќе го побара.

Согласно измените и дополнувањата на Законот за Владата формиран е Секретаријатот за европски прашања одговорен за координација на работите поврзани со евроинтеграциите. Постојниот Сектор за европска интеграција е подигнат на ниво на независна владина служба, со својство на правно лице, предводено од заменик претседателот на Владата одговорен за европски прашања.

Измените и дополнувањата на Законот за Владата исто така ја менуваат позицијата и функционирањето на Генералниот секретаријат како стручна служба на Владата на Република Македонија, што досега беше регулирано со владина одлука.

Оваа промена е во согласност со Стратешкиот план за развој на Генералниот Секретаријат на Владата на Република Македонија.

Владата со Одлука има основано Служба за општи и заеднички работи која извршува финансиско-материјални, административни услуги и логистика.

ЈАВНА АДМИНИСТРАЦИЈА

Реформата на јавната администрација е концептуализирана во Стратегијата за реформа на јавната администрација донесена од Владата на Република Македонија во 1999 година. Со овој документ се определени следните начела на реформата: владеење на правото, транспарентност, компетентност, стабилност, одговорност, предвидливост, еднаков третман, ефикасност и етичност.

Основните цели на реформата на јавната администрација во рамките на интеграцијата во ЕУ се: сообразување и оспособување на јавната администрација во Република Македонија за континуиран процес на транспонирање и спроведување на европското законодавство; оспособување на јавната администрација за креирање и имплементација на севкупните реформи на економскиот, политичкиот и правниот систем; изградба на институции неопходни за обезбедувањето на слободниот проток на добра, капитал, услуги и луѓе во ЕУ.

Системот на јавната администрација во Република Македонија го сочинуваат централното јадро на државната администрација во трите гранки на власт – законодавната, извршната и судската власт – вклучувајќи ја и општинската администрација, додека администрацијата во дејностите од јавен интерес е опфатена со поширокиот поим на јавна администрација. Во Република Македонија, како резултат на прифатениот рестриктивен концепт на државна служба, постои јасно разграничување помеѓу поимите државен и јавен службеник. Службениците кои се вработени во законодавната, извршната, судската власт, администрацијата на другите државни органи и општинската администрација, кои вршат работи поврзани со функциите на државата, се опфатени со поимот државен службеник. Вработените во дејностите од јавен интерес за државата (образование и наука, здравство, социјална заштита, култура), се опфатени со поширокиот поим јавна администрација, односно јавен службеник.

Со амандманите на Уставот на Република Македонија од 2001 година и воведувањето на начелото на соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците во јавната администрација, подигнувањето на процентот на застапеност на припадниците на заедниците се поставува како еден од клучните приоритети во процесот на реформа на јавната администрација. Во 2003 година беа усвоени дополнителни мерки за подобрување на соодветната и правична застапеност на заедниците во јавната администрација и јавните претпријатија кои се однесуваат на: зајакнување на капацитетите на превод, отворање двојазични работни места, анализа на слободни работни места во администрацијата и програма за едукација заради влез во јавната администрација, како и за делот за комуникација со јавноста. Во рамки на дополнителните мерки, со поддршка на средствата од CARDS 2002, во рамки на проектот PACE I спроведена е обука и вработување на 600 кандидати за стручно-административни државни службеници припадници на заедниците за работа во органите на државната управа. Во тек е обуката наменета за 100 преведувачи и 27 дактилографи, во рамките на проектот PACE II, со цел соодветна административна и професионална поддршка на употребата на јазиците во администрацијата и судството. Свкупната застапеност на претставниците на малцинствата во администрацијата е зголемена од 17,7% (11,65 Албанци) на крајот од 2002 година на 21,3% (16,1% Албанци) на крајот од 2005 година.

Стратешките начела за професионална, ефикасна, одговорна, политички неутрална и сервисно ориентирана државна служба, се вградени во Законот за државни службеници, донесен во 2000 година. Со Законот се уредуваат статусот, правата, должностите и одговорностите на државните службеници, системот на плати и надоместоци на плати и надлежностите на Агенцијата за државни службеници, како самостоен државен орган, одговорен пред Собранието на Република Македонија.

Со цел да се надминат некои од проблемите во спроведувањето на Законот за државните службеници, Агенцијата за државни службеници, во соработка со релевантните институции, ги подготви најсеопфатните измени и дополнувања на Законот, усвоени во септември 2005 година. Овие измени треба да придонесат кон: зајакнување и доследно применување на воспоставените начела и стандарди во сферата на селекцијата, вработувањето, одговорноста и оценувањето на државните службеници; поедноставување и поекономично спроведување на постапката за вработување; олеснување на хоризонталната мобилност; поажурно собирање на податоците за државните службеници, нивна обработка и внесување во Регистарот на државни службеници и намалување на дискреционите права на функционерите.

Системот на плати и надоместоци на плати за државните службеници стапи во сила во април 2004 година, но само делумно (само компонентата основна плата, без додатокот на плата за кариера), а неговата целосна примена ќе отпочне

на 1 април 2006 година. Спроведувањето на системот на плати, односно на неговата основна компонента, се изведува во период од две години, во кој постепено се усогласуваат висините на сегашните плати со платите на државните службеници пресметани според Законот.

Обуката спаѓа во една од најважните компоненти во развојот на капацитетите на човечките ресурси. Евидентно е дека со зголемувањето на бројот на обуките се зголемува и ефикасноста и ефективноста на државните службеници. Со зголемување на нивните знаења и вештини се подобрува функционирањето на органите во кои се вработени и услугите кон граѓаните, како крајна цел на државната администрација.

Законот за државните службеници поставува рамка во која треба да се дефинира систем за обука, односно правото и должноста на секој државен службеник да се обучува, врз основа на годишни програми донесени од одделните органи, а финансирани од Буџетот на Република Македонија. Агенцијата за државни службеници е надлежна за координација на активностите што се однесуваат на стручното усовршување и обука на државните службеници, како и промоцијата на ефикасното и ефективното работење на државните службеници. Во таа смисла, АДС го донесе “Националниот систем за координација на обуката и стручното усовршување на државните службеници во Република Македонија” со кој се дефинираат основните постулати на политиката за обука. Покрај дефинирање на координативните механизми и инструменти, се создава можност поорганизирано да се пријде во водењето на политиките за обука и стручно усовршување на државната служба.

Во однос на локалните администрации и потребата од стручно обучување на локалниот персонал, Трилатералниот комитет за координација на обуките на локално ниво, составен од претставници на ЗЕЛС, МЛС и АДС, врз основа на направената проценка на потребите за обука на државните службеници на локално ниво, подготвува квартални и годишни планови за обука и ја координира обуката која ја спроведуваат донаторите. Во организација на Заедницата на единиците на локалната самоуправа (ЗЕЛС), а со финансиска поддршка на донатори и меѓународни организации во рамки на одделни проекти спроведени се обуки за општинската администрација, опфатени во 12 тематски области. Според евиденцијата на ЗЕЛС со обуките се опфатени вкупно 1704 лица вработени во општинската администрација.

Стручноста и квалитетот на државните службеници, претставуваат клучен фактор за напредокот во спроведувањето на стратешките цели на Владата на Република Македонија и за успешноста на реформите во јавната администрација. Токму затоа е потребен функционален систем за управување со човечките ресурси, кој се заснова врз правна рамка, организациона структура и оперативни постапки, што ги опфаќаат сите аспекти на раководењето и управувањето со човечките ресурси. За таа цел Владата на Република Македонија изготви “Информација за човечките ресурси во државната управа на Република Македонија-состојби, управување, развој и предизвици” и “Акциски план за спроведување на заклучоците и препораките содржани во Информацијата”.

Со цел обезбедување единствен пристап во користењето на информатичката технологија во јавната администрација и воопшто во функција на процесите на политичкото одлучување, согласно решението на Владата на Република, а во согласност со усвоената “Е-декларација 2002 - Препораки за забрзан развој на информатичкото општество и дигиталната економија во Република Македонија”, формирана е Комисија за информатичка технологија. Основната задача на КИТ е да обезбеди анализа на сите досегашни активности во доменот на информатичката и комуникациската технологија; координација на сите отпочнати активности во развојот на информатичкото општество; подготовка на Национална стратегија за информатичко општество со препораки до Владата, стопанството, образованието, науката, здравството и културата со единствена цел приближување на Република Македонија кон еЕвропе+ со основни претпоставки за: современи јавни-сервиси, динамична е-бизнис околина, пристап до широко расположиви мрежи по конкурентни цени и инфраструктура за безбедност на податоците.

Во рамките на Стратегијата за е-Влада, со цел поголема транспарентност, ефикасноста и отвореноста на администрацијата, воведена е веб страната www.uslugi.gov.mk, односно онлајн презентација на услугите ориентирани кон граѓаните и деловните субјекти, воспоставена е базична мрежна, безбедносна, комуникациска, mail и колаборациска инфраструктура, управување со промените и конфигурација на инфраструктурата и владиниот интранет и интернет портал, со што се овозможува комуникација меѓу државната управа и граѓаните и унапредување на електронската размена на информациите меѓу органите на управата. Во следните фази на развој на uslugi.gov.mk се предвидува надградба која ќе овозможи потполна двонасочна комуникација помеѓу граѓаните и Владата .

Во насока на јавност и отвореност во работењето на имателите на информациите на почетокот од 2006 година беше донесен Законот за слободен пристап до информациите од јавен карактер со кој им се овозможува на физичките и правните лица да го остваруваат правото на слободен пристап до информациите од јавен карактер. Законот ги регулира условите, начинот и постапката за остварување на правото на слободен пристап до информациите од јавен карактер со кои располагаат органите на државната управа и други институции утврдени со закон, како и органите на општините,

јавните установи и служби, јавните претпријатија, правни и физички лица што вршат јавни овластувања и дејности од јавен интерес. Со законот се воведува Комисија за заштита на правото на слободен пристап до информациите од јавен карактер, независна во своето работење и во донесувањето на одлуките. Средства за нејзината работа се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија. Таа за својата работа одговара пред Собранието и до него поднесува годишен извештај за својата работа.

ЛОКАЛНА САМОУПРАВА/ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА

Врз основа на реалната потреба од реформа на локалната самоуправа, Владата на Република Македонија, во ноември 1999 година усвои Стратегија за реформа на локалната самоуправа, но се до 2001 година не беше направен суштински исчекор во правец на нејзино имплементирање.

Рамковниот договор и Уставните амандмани од ноември 2001 воведоа посебни мерки и дејствија за развој на локалната самоуправа. Ревидираниот Закон за локална самоуправа, донесен во 2002 година, претставува солидна правна рамка за воспоставување на новиот систем на локална самоуправа во Република Македонија со цел зајакнување на овластувањата на општините и суштинско проширување на нивните надлежности, поаѓајќи од принципот на супсидијарност согласно Европската повелба за локална самоуправа.

Законот за локална самоуправа ги наведува областите во кои треба да се изврши децентрализација на власта: урбанистичко планирање; локален економски развој; култура; образование; социјална заштита и заштита на децата; комунални дејности; заштита на животната средина и природата; спорт и рекреација; здравствена заштита и спасување на граѓани и материјални добра.

Со Законот за територијална организација на локалната самоуправа и со Законот за градот Скопје донесени во август 2004 година се изврши ревизија на општинските граници, според кои Република Македонија беше организирана во 84 општини и градот Скопје како посебна единица на локалната самоуправа. На овој начин се создадени општини што ќе имаат минимум капацитет за остварување на новите надлежности.

Со цел осигурување адекватен систем на финансирање кој ќе им овозможи на локалните власти да ги исполнат своите одговорности, во септември 2004 година е донесен Законот за финансирање на единиците на локалната самоуправа.

Во контекст на развојот на локалната самоуправа и процесот на децентрализација на власта, Владата на Република Македонија: усвои Оперативна програма за децентрализација на власта; формира Координативно тело за децентрализација составено од државните секретари на сите министерства; формира Работна група за децентрализација составена од претставници од сите министерства; потпиша Меморандум за соработка со Заедницата на единиците на локалната самоуправа, ЗЕЛС; усвои Стратегија за комуникација на процесот на децентрализација; Потпиша Меморандум за соработка помеѓу Министерството за локална самоуправа, ЗЕЛС и Агенцијата за државни службеници за координирање на обуката на локалната администрација; усвои Програма за спроведување на процесот на децентрализација на власта за период 2004-2007 со Акционен план; усвои Детален план за трансфер на надлежностите и ресурсите во процесот на децентрализација.

Деталниот план за пренесување на надлежности и ресурси темелно ги определува активностите за завршување на правната рамка за пренесување на надлежности и детално го елаборира пренесувањето на ресурсите (институции, имот, вработени, средства за работа и документација). Согласно Деталниот план, во јуни 2005 година Владата ги утврди и одлуките за пренесување на основачките права на установите и вработените од областите на образованието, културата и социјалната заштита и одлуките за трансфер на вработени, движен и недвижен имот од подрачните единици на Министерството за транспорт и врски, на Министерството за финансии, на Министерството за образование и на Управата за јавни приходи. Заклучно со 31.12.2005 година од централно на локално ниво се трансферирани 551 установа и 30 236 вработени.

Од први јули, процесот на децентрализација се спроведува во услови на пренесени надлежности, врз основа на 36 клучни закони од Оперативната програма за децентрализација и со Одлуките за пренесување на основачки права, вработени, движен и недвижен имот. Од вкупно 29 предвидени подзаконски акти во Деталниот план усвоени се клучните 15.

Фискалната децентрализација се спроведува во фази и подразбира воспоставување на механизам за финансирање на општините кој е транспарентен и заснован на објективни критериуми и мерила. Самостојното финансирање на единиците на локалната самоуправа, од сопствени извори на приходи и дополнителни приходи обезбедени од Буџетот на Република Македонија, започна од 1 јули 2005. Сопствените приходи се обезбедуваат од даноците на имот, комуналните

такси, надоместоците кои ги утврдува општината и дел на приходи кои општината во зависност од сопствената иницијатива може да ги остварува.

Од почетокот на јули 2005 година започна и пренесувањето на средства на општините кои преставуваат трансфер од Буџетот на Република Македонија, во согласност со Законот за финансирање на единиците на локалната самоуправа. Дел од трансферот се приходите од данокот за додадена вредност согласно со Уредбата за методологија за распределба на приходите од данок на додадена вредност по општини за 2005 година донесена од Владата на Република Македонија во јули 2005 година.

Финансирањето на пренесените надлежности во областа на културата, основното и средното образование, детската заштита и домовите за стари лица се обезбедува преку наменски дотации. Висината на наменските дотации се утврдува со посебните Уредби за методологија за распределба на наменските дотации по општини. Капиталните инвестиции се финансираат со капитални дотации. Овие дотации како средства се планираат во буџетите на Министерството за транспорт и врски, односно Фондот за магистрални и регионални патишта и истите се распределуваат врз основа на утврдени критериуми.

Со Буџетот на Република Македонија за 2006 се обезбедени вкупно 1.819.000.000,00 денари. Децентрализацијата е владина програма А, во Буџетот на Република Македонија за 2006 година која како и останатите владини програми ги презентира среднорочните приоритети на Владата, кои буџетските корисници ги операционализираат согласно надлежностите.

Планот за разрешување на долговите донесен од Владата во јули 2005 година е утврден со цел да ја помогне имплементацијата на фискалната децентрализација на Република Македонија. Планот за разрешување на долговите треба да им овозможи на општините да функционираат според законската рамка. Министерството за финансии во текот на август 2005 година изврши мониторинг на состојбата преку испраќање дописи до сите општини кои имаат стари долгови. Од добиените одговори констатиран е генерален тренд на решавање на долговите. Во поголем број на општините постигнати се согласности со кредиторите за измирување на обврските преку отплата на рати.

По препорака на Владата на Република Македонија јавните претпријатија ЕСМ и “Македонија пат” ги отпишаа побарувањата по основ на камати, а општините за останатите обврски склучија договори за плаќање на рати.

Развивањето на капацитетите на општините, во овој период се одвиваше главно преку организирање на интензивни обуки, подржани од страна на донаторската заедница, а координирани од Трилатералниот комитет за координација за обуки составен од Министерството за локална самоуправа, Агенцијата за државни службеници и ЗЕЛС. Трилатералниот комитет, согласно Меморандумот за соработка, ги усогласува, координира и одлучува за сите активности во сферата на стручно усовршување и обука на државните службеници во општинската администрација.

Од септември 2004 година со техничка и финансиска поддршка на УНДП функционира Единица за поддршка на обуките, како технички секретаријат на Трилатералниот комитет.

Заклучно со декември 2005 година се реализирани следниве активности: проценка на потребите од обука на државните службеници во општините како основа за планирање на приоритетни области за обука и изготвување на Стратегија за обука на државни службеници и претставници на општините; одржани четири координативни отворени седници на Трилатералниот комитет со претставници на меѓународната донаторска заедница; предложени се приоритетни области за обука на квартално ниво и усогласени се плановите за обука (април-јуни, јули-септември, октомври-декември); одржани се работни средби со градоначалници и претседатели на совети од сите општини; изготвена е нацрт Стратегија за обука на државни службеници и претставници на општините; воспоставен е веб портал за обука со содржини релевантни за обуката на администрацијата во општините; воспоставени се три он-лајн бази на податоци во рамките на веб порталот (база на податоци за реализирани обуки, база на податоци за обучувачи, база на податоци за организации кои испорачуваат обука).

Низ имплементацијата на кварталните планови за обука во текот на 2005 година обучени се вкупно 6017 лица, во текот на вкупно 622 денови на обука. Во моментот се финализира Планот за обуки за 2006 година.

Комуникацијата на процесот на децентрализација опфаќа активности што имаат за цел да ги информираат конкретните целни групи за правната рамка во делот на одделни надлежности кои од први јули се трансферирани на општините. Во рамките на комуникацијата на процесот на децентрализација влегуваат следните реализирани активности: подготвен е “Водич низ надлежностите на општините”, на македонски и албански јазик, за претставниците на локалната власт и

локалната администрација; организирани се регионални состаноци со претставници на локалната власт, заради континуирано информирање за нормативната рамка за трансферот на надлежностите и ресурсите; реализиран е проект за пошироко информирање на јавноста преку циклус од 10 радио-емисии, за секоја надлежност одделно, на македонски и албански јазик; дистрибуирани се постери во сите општини; подготвена е брошура “Граѓаните и општината”, на македонски и албански јазик; одржани се шест регионални средби со претставниците на локалните медиуми и организирана е тркалезна маса со учество на претставници од централната, локалната власт и медиумите.

РЕФОРМА НА СИЛИТЕ ЗА БЕЗБЕДНОСТ

Преструктурирањето на Министерството за внатрешни работи и Полицијата се изведува во согласност со Стратегијата за реформи во полицијата донесена во 2003 година и Акциониот план од декември 2004 година според кој истата треба да заврши во текот на 2007 година.

Еден од најзначајните чекори во реформите на безбедносните сили беше пренесувањето на граничната контрола од Министерството за одбрана во Министерството за внатрешни работи и воспоставувањето на Граничната полиција која заклучно со септември 2005 година целосно ја презеде надлежноста за обезбедување на државната граница.

Следејќи го усвојувањето на Анексот на Стратегијата за реформи во Полиција и Акциониот план во јануари 2005 година, имплементацијата на реформите продолжи во сите основни елементи – законодавна рамка, имплементација, зацврстување на институциите, меѓу-институционална соработка и регионална соработка.

- Усвоен е Законот за дополнување на Законот за внатрешни работи кој го регулира начинот на избор на локалните началници на полицијата од страна на локалните совети во согласност со Законот за локална самоуправа;
- Усвоен е Предлогот за донесување на законот за полиција со дополнувања во поглед на полициските овластувања, условите и начинот на нивно аплицирање како и во поглед на процесот на децентрализација и изменетата улога на полицијата на локално ниво. Законот е предвиден не само како правна рамка за целосна имплементација на започнатите реформи во рамките на полицијата туку и како цврста основ за индивидуалниот развој на кариерата на полициските службеници;

На 01.11.2005 година стартуваше twinning проектот – Советодавна поддршка на Реформата на полиција – 04.04/03.01, (КАРДС 2004). За twinning партнер е избрана Полицијата на покраината Бранденбург, СР Германија. Главни цели на овој проект во планирањето и имплементацијата на организациските и оперативните реформи на полицијата се: финализација на реструктурирањето на централните полициски служби; помош во донесувањето на легислатива релевантна за работата на Полицијата; развој и донесување на правилници, оперативни процедури и стандарди; организациска реконструкција на територијалните полициски служби; континуирана промоција и консолидирање на процесот на транспарентност и деконцентрација на процесот на донесување одлуки како и јавна одговорност.

Полициската мисија ПРОКСИМА заврши на 15 декември 2005 година. На 24.11.2005 година, Советот на ЕУ усвои одлука за формирање на ЕУ полициско-советодавен тим (ЕУПАТ) во Република Македонија, со мандат до 14 јуни 2006 година. Советодавната мисија има за цел да обезбеди понатамошна поддршка за развојот на ефективна и професионална полициска служба, заснована на европските полициски стандарди. Мисијата ќе биде под водство на Специјалниот претставник на ЕУ во Република Македонија, а ќе ја советува македонската полиција во целокупното спроведување на реформите на полицијата во практиката

1.1.3 ПРАВОСУДСТВО (види, исто така, Поглавје 23 – Правосудство и фундаментални права)

Република Македонија го отпочна процесот на реформа на правосудниот систем (првата правосудна реформа по осамостојувањето беше извршена во 1996 година) со усвојувањето на Стратегијата и Акциониот план за нејзино спроведување во ноември 2004 година. Клучниот политички чекор за постигнување на двете клучни цели на Стратегијата, зајакнување на независноста и зголемување на ефикасноста на правосудството, беше направен во декември 2005 година со усвојувањето на Уставните измени. Со нив се овозможуваат системски измени во организацијата на судовите, начинот на избор и разрешување на судиите и обвинителите и се воведуваат овластувања орган на државната управа или организација да изрекува прекршочни санкции врз основа на закон, како и право на судска заштита. поедноставување на постапката за изрекување на санкции за сторени прекршоци. Тоа во практика ќе придонесе да се елиминираат влијанијата при изборот на судиите и обвинителите, преголемата оптовареност на судовите со безначајни прекршочни предмети и ќе дозволи извесна специјализација на судовите преку воведување на виши судови.

Покрај тоа што со уставните измени изборот на судиите прејде во надлежност на Судскиот совет, гаранциите за продуцирање на стручни и непристрасни кандидати за судии видно се зајакнуваат со донесувањето на Законот за Академија за обука на судии и обвинители (јануари 2006). Системот на прием на кандидати на Академијата, иницијална обука за судиите и обвинителите и полагањето на завршен испит ќе биде тесно поврзан со формалното назначување за вршење на судиската функција. Со тоа ќе се постигнат објективни критериуми за нивен избор. Академијата ќе врши и континуирана обука, односно постојано стручно усовршување на судиите, обвинителите и судските и обвинителските службеници. Во Буџетот за 2006 година е предвидена посебна подпрограма на средства за Академијата, со што се очекува истата да профункционира во втората половина на годината.

Во однос на зголемувањето на ефикасноста на судовите Стратегијата започна да се имплементира уште кон крајот на 2004 година и во текот на 2005 година при што беа извршени значајни измени во Кривичниот законик и процесните закони. Со цел заострување на казнената политика, воведување на нови инкриминации и ефикасно сузбивање на организираните криминали во согласност со законодавството на ЕУ измените на Кривичниот законик од 2004 година беа насочени кон: вградување на одредби за функционирање на алтернативно казнување; вградување на кривична одговорност на правни лица; востановување на кривично-правен институт - конфискација на имотна корист прибавено со кривично дело; беа претставени мерките за сузбивање на перење на пари, сузбивање на корупцијата, ефикасни мерки во однос на инкриминациите за тероризам; мерките за сузбивање на економскиот и финансискиот криминал, криумчарење на мигранти и друго. Со измените на Законот за кривична постапка од 2004 година се вградија механизми за поефикасна превенција и сузбивање на криминалитетот, се подобрија решенијата за доставата со што се оневозможуваат непотребните одолговлекувања на постапката, се воведоа одредби за специјалните истражни мерки и заштитата на сведоци и детално се разработија решенијата за притворот и неговото траење. Во однос на граѓанската постапка во текот на 2005 година беа извршени радикални измени во парничната постапка и во извршувањето на граѓанските предмети. Со новиот Закон за парнична постапка кој стапи на сила на 01.01.2006 година судот повеќе нема право да предлага факти и да утврдува докази туку товарот на докажување паѓа на странките, предвидени се куси рокови за одлучување и за преземање на определени процесни дејствија и подобрени се решенијата за доставата, се воведуваат парични казни заради злоупотреба на процесните овластувања од страна на странките во постапката, и се напушта институтот мирување на постапката како една од причините за пролонгирање на времетраењето на постапката. Со Законот за извршување пак, за прв пат се воведува институцијата приватен Извршител - лице кое врши јавни овластувања и го спроведува извршувањето надвор од судот, со цел отстранување причините за големата бавност во процесот на извршување на судските одлуки во граѓанските предмети (законот ќе се применува од 26.05.2006).

Во текот на 2006 година се предвидуваат уште неколку клучни законодавни измени кои ќе овозможат елиминирање на неажурноста и заостатокот на предмети во судовите. Со Законот за судовите ќе се востанови двоен систем на првостепена надлежност со воведување специјализирани одделенија кои ќе имаат надлежност да постапуваат по предметите од областа на организираните криминали, корупцијата и сериозните кривични дела, граѓанските спорови над определена вредност и по стопанските спорови. Измените ќе опфатат и укинување на некои основни судови со "мала надлежност", за кои ќе се утврди дека нема потреба да функционираат како посебни судови и кои може да се трансформираат во судски одделенија. Заради поефикасно решавање на предметите во одделни области ќе се предвиди формирање специјализирани оддели во судовите за: организиран криминал, корупција и други сериозни кривични дела, за граѓански спорови над определена вредност, за управни, стопански и работни спорови и прекршочни предмети. Во однос на проблемот со оптовареноста на Врховниот суд со предмети по управните спорови, Законот за судови и Законот за управните спорови ќе овозможат формирање на Управен суд надлежен за предметите во управните спорови и регулирање на судската контрола над управните акти донесени од органите на државната управа. проблемот на пренатрупаност на судовите со прекршочни предмети беше адресиран со неодамнешните уставни измени при што се измени исклучителната судска надлежност за прекршоците и се овозможи изрекување на санкции за сторени прекршоци од управен орган или организација или друг орган што врши јавни овластувања. Понатаму Законот за прекршоците ќе ги определи основите, кога и за какви прекршоци ќе може управен орган или организација, или друг орган што врши јавни овластувања, да изрече санкција. Последниот чекор предвидува ревизија на законите што содржат одредби за прекршоци за што ќе биде подготвена посебна анализа на законските прописи и нивната примена.

Со цел, поедноставување и забрзување на постапките пред судовите, поефикасно управување со судските предмети, и водење на статистика се планира заклучно со 2007/III година во целост да заврши процесот на воведување на функционален ИТ систем во сите правосудни институции и нивно меѓусебно поврзување. За таа цел до крајот на 2006 година се планира да се изврши:

- Набавка на хардверска опрема со која во целост ќе се покријат потребите на судовите, обвинителствата, Судскиот совет и Управата за извршување на санкции заедно со казнено-поправните установи;
- Преминување и започнување со работа на Правосудниот ИТ центар;

- Имплементација на софтвер во судовите, обвинителствата, Судскиот совет и пенитенцијарните установи заради надградба и ставање во функција на Правосудниот информатички систем;
- Изработка и ставање во функција на Информатичкиот систем за правна база на податоци;
- Започнување со обука на вработените во правосудните институции за користење на софтверските апликации (Правосудниот информатички систем и Информатичкиот систем за правна база на податоци).

По завршувањето со наведените активности би се започнало со ИТ поврзување на Министерството за правда, Врховниот суд на Република Македонија, судовите, обвинителствата, Судскиот совет на Република Македонија, Управата за извршување на санкциите и казнено-поправните установи во еден функционален систем.

Во однос на реформата на пенитенцијарниот систем, новиот Закон за извршување на санкциите беше донесен на крајот од месец декември 2005 година. Со законот меѓу другото ставен е акцент на подобрувањето на условите за престој во казнено-поправните установи и остварувањето на гарантираните права на затворениците, Управата за извршување на санкциите како орган во состав на Министерството за правда добива својство на правно лице, се рedefинира организациската поставеност на мрежата на казнено-поправните установи и Тренинг-центарот за обука на вработените во пенитенцијарните установи добива законски основи. На краткорочен план согласно новата мрежа на казнено-поправните установи предвидено е започнување со адаптација на објектите на КПУ Штип, Куманово и Струмица и на објектот во Прилеп наменет за малолетнички затвор. Сукцесивно, заклучно со 2008 година, се планира завршување со целосната адаптацијата и реконструкцијата на КПУ Идризово.

1.1.4 АНТИ-КОРУПЦИСКА ПОЛИТИКА (види, исто така, Поглавје 23 – Правосудство и фундаментални права)

Феноменот „корупција“ како што некои го нарекуваат е еден од многуте проблеми со кои се соочуваат денешните општества, а Република Македонија не е исклучок од оваа констатација. Република Македонија е свесна за постоењето на овој проблем, па токму поради тоа вложува големи напори во борбата против корупцијата и нејзиното сузбивање во сите нејзини облици. Истражувањата на јавното мислење во врска со корупцијата укажуваат на подигнатата свест на јавноста за овој проблем. Во јавноста постои перцепција за висока застапеност на корупцијата, а странските инвеститори, сметаат дека тоа е еден од основните фактори кој влијае врз одвраќањето на директните странски инвестиции.

Конечната цел е создавање на атмосфера на „нула толеранција“ за корупцијата преку нејзино претворање во високоризична и нископрофитна активност. Со цел да се покаже политичката волја и да се подигне свеста на јавноста во борбата против корупцијата, на 9.12.2005 година во Скопје е потпишана Декларацијата за нулта толеранција за корупцијата, а потписници се: претставници од јавниот и политичкиот сектор, како и приватниот сектор и граѓанското општество. Потписниците се обврзуваат дека Декларацијата преку законските и политичките мерки за надминување на проблемот со корупцијата ќе придонесе во создавањето на напредно и транспарентно општество, со заедничките напори на јавниот, политичкиот, приватниот сектор и граѓанското општество.

Имајќи ги во предвид заклучоците/препораките од Мислењето на Европската комисија, зголемувањето на ефикасност во борбата против корупцијата, останува еден од највисоките приоритети на Владата. Во таа смисла во претходниот период Република Македонија го усвои и го надгради законодавството кое се однесува на борбата против корупцијата: Законот за спречување на корупцијата (како *lex specialis*), амандманите на на Кривичниот законик, Законот за кривичната постапка и Законот за јавното обвинителство (со воспоставување на специјално Одделение за гонење на сторители на кривични дела од областа на организираниот криминал и корупцијата); Законот за спречување на перење на пари и други приноси од казниво дело; Законот за финансирање на политичките партии; Законот за јавните набавки; Законот за државна ревизија; Законот за заштита на сведоци. Со овие акти се инкриминира корупцијата преку дефинирањето на опсег на кривични дела активен и пасивен поткуп, незаконско посредување, перење пари стекнати преку коруптивни дела, злоупотреба на службената должност, прикривање на потекло на несразмерно стекнат имот итн.

Со Законот за спречување на корупцијата се уредуваат мерките и активностите за спречување на корупцијата во вршењето на власта, јавните овластувања, службената должност и политиката, мерките и активностите за спречување на судирот на интересите, мерки и активности за спречување на корупцијата при вршењето работи од јавен интерес на правните лица сврзани со остварувањето на јавни овластувања како и мерки и активности за спречување на корупцијата во трговските друштва. Во 2003 година е усвоена Државната програма за превенција и репресија на корупцијата со Акционен план која содржи препораки за неопходните мерки и активности со цел воспоставување ефикасен систем за превенција и репресија на корупцијата. Во Акциониот план се предвидени краткорочни, среднорочни и долгорочни цели, како и систем на мониторинг и евалуација на имплементацијата на Државната програма.

Спротивставувањето на коруптивните практики бара силна меѓу-институционална соработка, со оглед на фактот што имплементацијата на законодавството за анти-корупција е во надлежност на различни институции. Во таа насока, на 24.06.2005 е потпишан Меморандумот за соработка во борбата против организираниот криминал и корупцијата, меѓу Јавното обвинителство, Министерството за внатрешни работи, Царинската управа, Управата за јавни приходи, Дирекцијата за спречување на перење пари и Финансиската полиција. Постои исто така и Упатство за соработка на Државната комисија за спречување на корупцијата со органите на државната управа, јавните претпријатија, јавните установи и други правни лица што располагаат со државен капитал.

За понатамошно соработка и овозможување на ефикасен проток на информации, во 2006 година е формирано Меѓуресорско тело за координација на активностите против корупцијата (во согласност со ГРЕКО препораките). Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК) во својот Годишен извештај од декември 2005, позитивно ја оцени соработката со останатите државни органи, односно ја оцени како позадоволителна во однос на претходниот период.

На секторско ниво редовното ажурирање на Единствениот регистер на јавните набавки е ефикасен начин за подобрување на транспарентноста на јавната администрација. Бирото за јавни набавки ги објавува извештаите за спроведените јавни набавки на својата интернет страница. На тој начин, со поднесувањето извештаи за спроведените јавни набавки, Бирото ја исполнува својата обврска кон Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК).

Царинската управа исто така работи интензивно во насока на спречување на корумпираноста на нејзините вработени. Бесплатната телефонска линија со број 197 изврши влијание, а показател е намалениот број на случаи на неетичко однесување и случаи на разрешени службеници поради корупција. Мерките кои веќе се применуваат (вклучувајќи ја и шемата за наградување) го потврдуваат заклучокот дека Царината е меѓу најтранспарентните институции во државата. Борбата против корупцијата се заснова и врз многубројни конвенции кои се потпишани или кон кои пристапила Република Македонија (Казнена конвенција за корупција и Дополнителниот протокол на Казнената конвенција на Советот на Европа, Цивилна конвенција за спречување на корупција на Советот на Европа, Конвенција за перење пари, откривање, заплена и конфискација на имотната корист прибавена со кривично дело на Советот на Европа, Палермо-конвенцијата против транснационален организиран криминал со Протоколите на Обединетите нации, Европската конвенција за меѓусебна правна помош во кривичната материја со Дополнителниот протокол и Вториот дополнителен протокол на Советот на Европа).

Еден од главните фактори за успешната борба против корупцијата е перцепцијата за корупцијата, нејзиното мерење и определување во сите конкретни сфери на едно општество. Според првиот извештај на ГРЕКО, првата препорака е токму спроведување научни истражувања за перцепцијата за корупција. Главни носители на овие истражувања во Република Македонија се невладините организации, кои спроведуваат истражувања од областа на корупцијата. Во оваа насока исто така е спроведена анкета во рамките на државната администрација, научно истражување за феноменот на корупција со помош на Британската амбасада и анкета за перцепција на корупцијата спроведена од Институтот за социолошко-политичко и правни истражувања.

Следењето на борбата против корупцијата, нејзиното ефикасно сузбивање, како и оценувањето на успешноста на надлежните органи во борбата против корупцијата ќе се оценува преку анализирање на одредени показатели (индикатори). Такви показатели се поднесените извештаи за случаите на корупција, споредбата и статистичката анализа на започнати и завршени истраги од областа на корупцијата, бројот на започнати постапки, бројот на донесени пресуди, мислењето на јавноста во однос на корупцијата и борбата против истата сл. Еден од клучните механизми во оваа област е воспоставувањето на Систем за навремено предупредување кој преку издавањето на Извештаи за навремено предупредување прави преглед на тековните состојби во различни области од општеството, вклучувајќи ја и борбата против корупцијата. Ваков систем е веќе воспоставен во Република Македонија, а извештаите се изработуваат на квартално ниво во соработка со UNDP.

Потребата да се утврди степенот на корупцијата како и начинот на кој истата може да се измери е една од основните претпоставки за понатамошна успешна борба против корупцијата. Во таа насока Република Македонија планира воведување на „scoring“ механизам, како еден од најефикасните механизми за утврдување на степенот на корупцијата.

Што се однесува до успешната имплементација на стратешките документи за борбата против корупцијата, во иднина се зазема ставот за подобрување на соработката помеѓу надлежните органи и засилени консултации помеѓу Владата, приватниот сектор и граѓанското општество. Како конкретни активности во оваа насока се наведуваат воспоставувањето и континуираното ажурирање на базите на податоци, размена на податоци, координација на активности, избегнување на

преклопување на надлежности, обука на припадниците на надлежните органи, како и нивно зајакнување со потребната опрема.

Како поддршка на борбата против корупцијата гледано од аспект на законската рамка, во наредниот период предвидено е донесување на нови закони како што се на пример Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер и Законот за спречување на судир на интереси со кои би требало да се зајакнат досегашните стратешки документи. Со Законот за слободен пристап до информации се очекува да се подобри моменталната состојба на борба против корупцијата со тоа што ќе се обезбеди поголема јавност и отвореност во работењето на имателите на информации, како и непречен увид на граѓаните во информациите од јавен карактер. (ќе ја зајакнат комуникацијата и пристапот до информациите од областа на анти-корупцијата). Законот исто така воведува и Комисија за заштита на правото за слободен пристап до информациите од јавен карактер, која е независна во своето функционирање и одлучување. Законот за спречување на судир на интереси, од друга страна, подетално ќе ги утврди мерките и активностите за спречување на судирот на интереси и утврдување на случаите на постоење судир на интереси при вршењето на функциите од јавен интерес и нивното санкционирање. Ќе бидат востановени постапки за идентификување, управување и решавање на случаи на постоење на судир на интерес. Овие закони ќе бидат донесени во првата половина на 2006 година.

Во насока на надминување на досегашните проблеми на кои наидувааше финансиската полиција во справувањето со криминалните активности од своја надлежност, а особено преклопувањето на надлежностите и размената на информациите помеѓу Финансиската полиција, Царинската управа, Управата за јавни приходи и Министерството за внатрешни работи во подготовка е и нов Закон за финансиска полиција.

Особено значајно во насока на ефикасно борба против корупцијата е и ратификувањето на Конвенцијата на ООН за борба против корупцијата, а до крајот на 2006 година се очекува и потпишување на Конвенцијата на ОЕЦД за борба против поткуп на странски носители на јавни функции во меѓународни деловни трансакции.

1.1.5 ЧОВЕКОВИ ПРАВА И ЗАШТИТА НА МАЛЦИНСТВА (види, исто така, Поглавје 23 - Правосудство и фундаментални права)

Основните слободи и права на човекот и граѓанинот признати во меѓународното право и утврдени со Уставот се темелна вредност на уставниот поредок на Република Македонија. Членот 8 од Уставот на Република Македонија, меѓу темелните вредности на уставниот поредок ги вбројува основните слободи и права на човекот и граѓанинот признати во меѓународното право и утврдени со Уставот како и почитувањето на општо прифатените норми на меѓународното право. Во споредба со уставите на другите европски држави, Уставот на Република Македонија покажува голема сличност во одредбите кои се однесуваат на индивидуалните права и слободи. Ваквата определба на национално ниво, претпоставува доследност во спроведувањето на политиката прифатена на регионално или на глобално ниво и преточена во документите на меѓународните организации. Со прифаќањето на меѓународните инструменти од страна на Собранието на Република Македонија, нивните одредби стануваат дел од внатрешниот правен поредок и не можат да се менуваат со закон, како што предвидува членот 118 од Уставот.

Република Македонија има широка законодавна рамка која го гарантира почитувањето на човековите права и правата на заедниците. Меѓу другото, Република Македонија ги има ратификувано Европската конвенција за заштита на човековите права и основни слободи со дополнителните протокол, Европската Конвенција, Европската конвенција за спречување на тортура, нечовечко или понижувачко третирање или постапување, Европската повелба за регионални и малцински јазици и Европската Социјална Повелба од 1996 година. Клучните Конвенции на ОН во однос на човековите права и нивните Протоколи се исто така ратификувани. Во целост, ова претставува – во согласност со членот 6 од Договорот за Европска унија – дел од *acquis*, кој мора најпрво да биде ратификуван од страна на сите земји што сакаат да пристапат кон ЕУ.

Република Македонија е членка на Советот на Европа од Ноември 1995 година. Граѓаните на Република Македонија имаат право на индивидуална жалба пред Европскиот суд за човекови права кога сметаат дека им е повредена некоја слобода или право гарантирано со Конвенцијата. Релевантна основа за преиспитување на македонското законодавство и негово усогласување со меѓународно прифатените стандарди, претставува судската пракса на Европскиот суд за човекови права. Во таа насока, превентивното делување во сферата на човековите права Владата го надополнува со постојано следење на јуриспруденцијата на Европскиот суд за човекови права. Повеќе измени во домашното законодавство во изминативе неколку години се резултат на толкувањата на Европскиот суд во предмети што во Стразбур се водат против други држави членки на Советот на Европа. Со цел да се зајакне следењето на судската

практика на Европскиот Суд за Човекови Права предвидено е редовно објавување на предметите и постапките пред Европскиот Суд против Република Македонија.

ГРАЃАНСКИ И ПОЛИТИЧКИ ПРАВА

Граѓанските и политичките права се загарантирани со Уставот и со широка законодавна рамка. Принципот на еднаквост на граѓаните пред законот и правото на еднаква правна заштита се вградени во член 9 од Уставот, кој ја содржи анти-дискриминаторската клаузула согласно која граѓаните на Република Македонија се еднакви во слободите и правата независно од полот, расата, бојата на кожата, националното и социјалното потекло, политичкото и верското уверување, имотната и општествената положба.

Во согласност со законот за кривична постапка, како и законот за граѓански постапки, бесплатната правна помош е достапна во случаи од кривично и граѓанско право, и е прецизно уредена со Кодексот на професионална етика на Адвокатската Комора. Законот за кривична постапка предвидува право на бесплатна правна помош во случаи кога обвинетиот не може да ги поднесе трошоците на одбраната. Бесплатната правна помош во кривични предмети е достапна согласно законот. Во областа на граѓанското право, бесплатната правна помош е регулирана во Законот за парничната постапка во која е пропишано таканаречено “сиромашко право” како олеснување на учесниците во постапката. Адвокатите се обврзани да даваат бесплатна правна помош на граѓаните кои истата не можат да си ја дозволат. Со таа цел Адвокатската комора отвори шест канцеларии во различни градови во Република Македонија за пружење правна помош на граѓаните кои според својата имотна состојба не можат да ги сносат судските трошоци. Бидејќи давањето на бесплатна правна помош во граѓанската сфера не е задоволително, се прават напори за навремено информирање на граѓаните за ова право со оглед на тоа дека адвокатите понекогаш избегнуваат да пружат бесплатна правна помош.

Уставот на Република Македонија во член 11 гарантира неприкосновеност на физичкиот и моралниот интегритет на човекот, забранувајќи ги тортурата, нечовечкото и понижувачко постапување и казнување, ропството и присилната работа. Тековното законодавство е во целост усогласено со Европската конвенција за заштита од мачење и нечовечко или понижувачко постапување или казнување на Советот на Европа од ноември 1987 година. Уставот го штити секое лице од секаков вид малтретирање од страна на органите за спроведување на законот како и од страна на индивидуални лица, независно дали се наоѓа на слобода или е во притвор. Во Министерството за Внатрешни Работи формиран е Сектор за внатрешна контрола и професионални стандарди кој ги истражува случаите на злоупотреба на службената положба и овластувања. Во понатамошниот период ќе се зајакне капацитетот на Одделението за Професионални Стандарди во Министерството за Внатрешни Работи за откривање и истрага на злоупотребата на овластувањата. Исто така, се предвидува подготовка на редовни извештаи до Владата за регистрираните случаи на употреба на сила и започнатите дисциплински и кривични постапки од страна на сите органи за спроведување на законот со цел да се обезбедат податоци за подобрувањето на постапките за откривање и истрага на неправилности и нивна имплементација. Се планира и усвојување и имплементација на програма за обуки за почитување на човековите права во рамките на Центарот за Обуки на персоналот од пенитенцијарните установи.

Правото на слобода и безбедност на личноста е содржано во член 12 од Уставот, преку гарантирање на неприкосновеноста на слободата на човекот и преку утврдување на случаите и условите под кои може да се ограничува слободата на лицето обвинето за кривично дело. Уставот, правото на слобода го третира како неприкосновено право, односно како право кое не може самоволно да се ограничува. Според Уставот, ова право може да се ограничи само со одлука на судот и во постапка предвидени со закон. Должината на притворот пред судење е прецизно уредена со закон, со гаранции за лишување од слобода согласно меѓународни стандарди. Со анализата на Кривичниот Законик и законот за Кривична Постапка која ќе се изврши при крајот на 2006, можна е ревизија на законските одредби за задолжителен притвор кога постои основано сомневање за дело казниво со доживотен затвор, како и на практиката на користење на информативни разговори од страна на полицијата.

Правото на фер судење е гарантирано со повеќе одредби од Уставот на Република Македонија кои се однесуваат на пресумпцијата на невиност на обвинетото лице (член 13 став 1), правото на обесштетување поради незаконита осуда (член 13 став 2), и на правата на лицето лишено од слобода заради сомневање дека сторило кривично дело (член 12).

Со цел да се зајакнат напорите за сузбивање на трговијата со луѓе, Владата на Република Македонија во 2006 усвои Стратегија за борба со илегалната имиграција и трговија со луѓе со Акциски План. Стратегијата ја следи програмата усвоена во 2002 која во најголема мера е имплементирана. Акцискиот План за борба со трговијата со деца е вклучен како Анекс на Стратегијата. Овие документи предвидуваат поддршка и заштита на жртвите и сведоците, подобрување на истражниот процес, како и гонење на сторителите. Националната Комисија за борба против трговијата со луѓе и илегална

миграција беше основана во 2001, додека Кривичниот Законик беше изменет во 2004 со цел да се криминализира делото трговија со луѓе и криумчарење мигранти.

Правото на почитување на приватниот и семејниот живот и неповредливост на домот се гарантира со повеќе членови од Уставот. Член 25 на општ начин го гарантира почитувањето на приватноста на личниот и семејниот живот на поединецот и неговото достоинство и углед. Уставот на Република Македонија во член 18 ја гарантира сигурноста и тајноста на личните податоци. На граѓаните им се гарантира заштита од повреда на личниот интегритет што произлегува од регистрирањето на информации за нив преку обработка на податоците. Со цел да се осигура сигурноста и тајноста на личните податоци, кои се предмет на прибирање, обработка, чување, користење и размена во облик на автоматизирани или рачни збирки на податоци, во 2005 во република Македонија беше усвоен Законот за заштита на лични податоци и беше основана Дирекцијата за заштита на лични податоци. Уставот беше изменет со цел да се изврши прецизно регулирање и судска контрола на употребата на телефонско прислушување и други специјални истражни механизми во борбата против организираниот криминал. Како резултат, се допушта врз основа на одлука на суд, под услови во постапка утврдени со закон да се отстапи од правото на неповредливост на сите облици на комуникација, кога е тоа неопходно заради спречување или откривање кривични дела, заради водење кривична постапка или кога тоа го бараат интересите на одбраната. Со цел прецизно да се уредат условите и постапката за следење на комуникациите, начинот на постапување, чување и користење на добиените информации и податоци, како и начинот на остварување на контрола на законитоста на следењето на комуникациите, од страна на Министерството за внатрешни работи изготвен е Предлог на Закон за следење на комуникациите, чија постапка за донесување е во тек.

Член 16 од Уставот, ја гарантира слободата на уверувањето, совеста, мислата и јавното изразување на мислата, говорот, јавниот настап и јавното информирање. Со член 19 од Уставот на Република Македонија се гарантира слободата на вероисповеста, како и слободно и јавно, поединечно или во заедница со други, изразување на верата Оваа област е правно регулирана со законот за верските заедници и религиозни групи. Овој закон во моментот е предмет на ревидирање со цел да се адресираат забележаните недоследности во неговото функционирање околу регистрацијата на верски заедници и групи согласно со препораките на ОБСЕ, кои треба да бидат усвоени до крајот на 2006 година.

Правото на слободно изразување, Уставот на Република Македонија го гарантира како сложено право составено од следниве компоненти: слобода на уверувањето, совеста, мислата и јавното изразување на мислата; слобода на говорот, јавниот настап, јавното информирање и слободното основање на институции за јавно информирање; слободен пристап кон информациите, слободата на примање и пренесување на информации; право на одговор во средствата за јавно информирање; право на исправка во средствата за јавно информирање; право на заштита на изворот на информацијата во средствата за јавно информирање и забранување на цензурата. Новиот Закон за радиодифузна дејност беше усвоен во 2005 година и е последен чекор кон усогласување на законодавната рамка за аудиовизуелната политика со ЕУ регулативите, и со усвојување на Директивата за телевизија без граници. Овој закон обезбедува поголема независност на Советот за Радиодифузија како регулаторно тело. Овој закон содржи одредби кои ја гарантираат заштитата на слободата на изразување. Исто така, законот го гарантира правото на пристап до информации и доверливост на изворот на информации кои се користат во радиодифузни програми. Со цел да се обезбеди потполна заштита на правото на пристап до информации во јануари 2006 година ќе биде усвоен Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер. Со спроведувањето на овој закон се очекува да се обезбеди поголема јавност и отвореност во работењето на имателите на информации како и непречен увид на граѓаните во информациите од јавен карактер. Со законот исто така се уредува пристапот до информациите од јавен карактер, со кои располагаат државните органи, органите на локалната самоуправа, јавните установи и служби и останатите правни и физички лица кои вршат јавни овластувања. Со законот исто така се основа Комисија за заштита на правото на пристап до информации од јавен карактер, која е независна во своето функционирање и донесување одлуки. Со цел да се зајакнат законските одредби кои ја гарантираат слободата на изразувањето, особено во однос на новинарите, во моментот се подготвуваат измени на Кривичниот Законик во насока на декриминализација на клеветата. Со овие измени се отстранува казната затвор како санкција за кривичното дело клевета, за кое ќе се изрекуваат само парични казни.

Со член 20 од Уставот на Република Македонија на граѓаните им се гарантира слободата на здружување заради остварување и заштита на нивните политички, економски, социјални, културни и други права и уверувања. Со законот за здруженијата на граѓаните и фондациите се уреди начинот, условите и постапката за основање, регистрација, работење и престанок на здруженијата на граѓани и фондациите. До крајот на 2006 година, се планираат измени на законот за здруженија на граѓани и фондации со цел да се овозможи здружување на правни лица. Со овие измени исто така се менува на улогата на странците во регистрацијата и управување со здруженија на граѓани, и се префрла регистарот на здруженија на граѓани и фондации во надлежноста на Централниот регистар.

Со усвојувањето на Законот за еднакви можности на мажите и жените планирано до крајот на 2006 ќе се унапреди законодавството од областа на антидискриминацијата. Исто така, ќе спроведе анализа за потребата од донесување на систематски закон за антидискриминација со цел да се донесе решение дали за решавање на проблемите во областа на антидискриминацијата ќе се подготви Закон за антидискриминација или истите ќе се регулираат со веќе постојните закони.

Правото на сопственост и правото на наследување, кои се гарантирани со член 30, додека со членот 31 предвидена е и можноста за стекнување сопственички права од страна на странците. Процесот на враќање на имотот одземен за време на југословенскиот комунистички режим е регулиран со Законот за денационализација. Врз основа на член 70 од Законот за изменување и дополнување на Законот за денационализација, Законодавно - правната комисија на Собранието на Република Македонија во мај 2000 година го утврди пречистениот текст на Законот за денационализација. Од 2002 година, спроведувањето на одлуките во врска со имотите што не можат да се вратат и се решаваат со компензација за сопствениците со обврзници се соочува со проблеми, поради доцнењето во одлучувањето на комитетот од втор степен за национални административни прашања од полето на денационализацијата. Сепак, според досегашната динамика на процесот за денационализација, се предвидува дека најголемиот број на предмети (околу 90%) во управна постапка ќе бидат завршени до крајот на 2008 година.

Со цел да се зајакне граѓанското општество во Република Македонија, измените на законот за здруженија на граѓани и фондации предвидуваат даночни олеснувања за граѓанските организации. Од друга страна, за зајакнување на партнерскиот однос меѓу владиниот и невладиниот сектор, во рамките на Генералниот Секретаријат на Владата беше формирано Одделение за Соработка со невладините организации, како формален институционален механизам за консултации меѓу владата и граѓанските организации.

ЕКОНОМСКИ И СОЦИЈАЛНИ ПРАВА

Европската социјална повелба е ратификувана од страна на Република Македонија во месец декември 2004 година. Со ратификацијата на Повелбата, како еден од најзначајните документи на Советот на Европа, Република Македонија ја изразува својата волја дека е спремна да се прилагоди на поставените стандарди во областите на социјалното осигурување и социјалната заштита и во пракса да ги применува. Со оглед што во Република Македонија континуирано се одвива процес на реформи во областите на социјалното осигурување и социјалната заштита, како што се на пример, прописите од работноправното законодавство, законодавството за здравствено осигурување, за пензиското и инвалидското осигурување, за социјална заштита, заштита на работа и други прописи, се предвидува и се планира таму каде што ќе се утврди неусогласеност со Повелбата, да се направат соодветни измени и дополнувања на постојните прописи или да се донесат нови прописи кои ќе бидат во согласност со стандардите на Повелбата. Одредени закони, како на пример новиот закон за работни односи, веќе се во целост усогласени со законодавството на Европската Унија, при што се водеше сметка и за темелните вредности кои ги поставува Повелбата и усогласеноста на овие нови прописи со неа.

Со Уставот се обезбедени и правото на работа, како и правата што произлегуваат од работниот однос (член 32), кои потоа се разработени со закон и со колективните договори. Во однос на Европската социјална повелба, Уставот на Република Македонија целосно ги содржи елементите на правото на работа содржани во овој документ.

Националниот Акциски План за заштита на правата на детето, подготвен од страна на релевантните министерства и канцеларијата на Омбудсманот, ја претставува политиката на Република Македонија во однос на заштитата на децата во периодот 2005-2015. Овој план е базиран на меѓународно признаените стандарди за заштита на децата од Конвенцијата за заштита на правата на детето, со кои се забранува дискриминација, се осигури најдобриот интерес на детето и се унапредува учеството на децата.

Правото на синдикално организирање на работните луѓе е уставна категорија. Уставот на Република Македонија во членот 37 го утврдува правото на граѓаните, заради остварување на нивните економски и социјални права, да основаат синдикати. Синдикатите пак можат да основаат свои сојузи и да членуваат во меѓународни синдикални организации. Синдикалното организирање е уредено и со посебна глава од Законот за работните односи. Со член 84 од овој Закон се утврдува право на работниците, заради остварување на своите економски и социјални права од работниот однос утврдени со Закон и Колективниот договор, да основаат синдикати.

Според законот за органите на државната управа, органите на државната управа при подготвувањето на законите и другите прописи од својата надлежност обезбедуваат консултации со граѓаните преку јавно објавување на видот, содржината и роковите за донесување на законите и други прописи, организирање јавни трибини и прибавување мислења од заинтересираните здруженија на граѓани и други правни лица и слично. На овој начин се гарантира

вклучувањето на поширок спектар на општествени групи во процесот на донесување одлуки и креирање на законодавството во Република Македонија.

Правото на образование и сродните права и слободи се гарантирани со членовите 44, 45 и 46, а слободата на училишна, уметничка и друга креативна работа со чл.47. Исто така граѓаните имаат право, под услови утврдени со закон, да основаат приватни образовни установи во сите степени на образованието, освен во основното образование (член 45 од Уставот на Република Македонија). Уставот му гарантира автономија на универзитетот, додека пак условите за основање, вршење и престанок на дејноста на универзитетот, се уредуваат со закон (член 46 од Уставот на Република Македонија).

МАЛЦИНСКИ ПРАВА, ЗАШТИТА НА МАЛЦИНСТВОТА И КУЛТУРНИ ПРАВА

Правата на припадниците на етничките заедници во Уставот на Република Македонија се регулирани на две нивоа. Првото, со принципот на еднаквост на сите граѓани пред Уставот и законот и, второто, со забрана на дискриминација по секој основ. Првиот принцип најдобро се огледа во член 9 од Уставот. Ова ниво обезбедува и заштита на индивидуалните права на секој поединец граѓанин на Македонија како примарна вредност и основа на демократското и либерално општество. Второто ниво на уставни гаранции, понатаму разработено низ релевантни правни норми, обезбедува правото на самоодредување, самодетерминација во културна смисла на секој граѓанин како и на фер шанси за промоција и репродукција на културната различност и посебност на бројните малцински заедници во државата. Основата за ова произлегува од член 48 од Уставот на Република Македонија. Со Уставните измени иницирани со потпишувањето на Рамковниот договор, се воведоа бројни мерки за активна и брза промена на степенот на учеството на немнозинските заедници во многу сфери, пред се преку обезбедување соодветна и правична застапеност и позитивна дискриминација.

Република Македонија ја ратификува рамковната конвенција за заштита на националните малцинства (Сл. весник на Република Македонија - МД 11/97). Во однос на имплементацијата на РКНМ, треба да се има предвид дека, покрај обврските што произлегуваат од оваа конвенција, основната рамка за малцинската политика во Република Македонија претставува имплементацијата на Рамковниот договор, кој главно ги надминува стандардите утврдени со Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства. Европската повелба за регионални јазици и јазици на малцинствата е исто така потпишана и се чека нејзино ратификување. Државата склучи билатерален договор за заштита на националните малцинства со Србија и Црна Гора.

Правото на етничките заедници да формираат приватни установи за образование, гарантирано со член 13 од Конвенцијата, е имплементирано во законодавството на Република Македонија, со исклучок на основното образование. Имено, според Уставот на Република Македонија (член 45), граѓаните имаат право да основаат приватни образовни установи во сите степени на образованието освен во основното образование. Согласно член 34 од Законот за високото образование се гарантира правото на основање на високообразовни установи. Законот за високо образование беше изменет и дополнет со цел да предвидува позитивна акција во процесот на запишување на државните универзитети (во Скопје, Битола) и во 2004 година беше отворен третиот Државен универзитет во Тетово. Во таа насока бројот на студентите кои припаѓаат на заедниците е зголемен од 12,6% од вкупниот број на запишани студенти во 2001/2002 до 20,6% во 2004/2005. Поточно, бројот на етнички Албанци е зголемен од 6,7% до 15,5%.

Со уставните измени од 2001 година, секој јазик што го зборуваат повеќе од 20% од населението ќе се смета за официјален јазик. По спроведувањето на пописот во 2002 година, албанскиот јазик беше признат како официјален јазик. Може да се користи во комуникацијата со централната администрација и со локалната администрација во општините, каде што бројот на етничките Албанци изнесува најмалку 20% од населението. Другите јазици може, исто така да се користат на општинско ниво, доколку така одлучат општините. Беше донесен пакет - закони, според кои личните карти и пасошите ќе се издаваат на македонски и на албански јазик. Законите за личните карти важат од мај 2003 година и за пасошите од декември 2004 година, а истиот принцип ќе се спроведе и за возачките дозволи. Со Законот за употреба на знамињата донесен во 2005 година_ во Република Македонија се гарантира правото на заедниците во Република Македонија да употребуваат знаме заради изразување на својот идентитет и особености. Под знаме согласно одредбите на законот се подразбира знаме што заедниците го избрале и го употребуваат како знаме за изразување на својот идентитет.

Со цел да се излезе во пресрет на специфичните потреби на Ромите во Република Македонија, Владата во 2005та година Владата ја усвои националната стратегија и акционен план на декадата за вклучување на Ромите. Мотивот за конципирање еден ваков документ, посветен исклучиво на Ромите, е детерминиран од потребата да се осмисли сеопфатна и конзистентна политика која ќе ги идентификува круцијалните теми и проблеми кои реферираат на одделни специфики и да понуди конкретна операционализирана програма на имплементација на промовираната политика.

Националната Стратегија за Ромите служи како насока за развивање на политиките на Република Македонија во насока на заштита и промоција на правата на оваа заедница во Република Македонија.

Општо гледано, законската рамка на Република Македонија е во најголема мера усогласена со меѓународните стандарди за заштита на човековите права. Сепак, остварувањето на човековите права во практиката бара покритична оценка од оценката за нивното нормативно уредување. Поради тоа, Република Македонија работи континуирано во насока на надградување на постоечките механизми за заштита на човековите права. Покрај редовното судство значајна улога во заштитата на човековите права е доверена и на Уставниот суд на Република Македонија, Народниот правобранител како и Анкетната комисија за човекови права на Собранието на Република Македонија. Овие институции работат во континуирана меѓусебна координација со цел да се обезбеди ефективна рамка за имплементација на законските одредби за заштита на човековите права.

РАМКОВЕН ДОГОВОР

Рамковниот договор е потпишан во Охрид на 13 август 2001 година и претставува усогласена рамка за изградба на интегрирано мултиетничко општество кое ќе гарантира мир, стабилност и демократски развој на Република Македонија. Рамковниот договор ја изрази неповредливоста на суверенитетот, територијалниот интегритет и унитарниот карактер на државата, ја врати стабилноста на целата нејзина територија, развивајќи механизми на натамошно градење доверба. Рамковниот договор подразбира суштествени измени во уставното уредување и законодавството во насока на значително унапредување на правата на заедниците со што се делегитимизираат мотивите за конфликт во македонското општество по етничка основа. Воедно, принципите на правична застапеност и засилено вклучување во јавниот живот се основа за реинтеграција на македонското општество и појака кохезија во него. Затоа, Рамковниот договор стана предуслов за економски развој, за инвестиции и отворање нови работни места, како и за интеграција на Република Македонија во ЕУ и НАТО.

Имплементацијата на Рамковниот договор е сложен процес, кој ќе се одвива во континуитет. Неговото спроведување не значи само фундаментално воспоставување на стабилноста на државата, туку и изградба на демократска и просперитетна Република Македонија. Спроведувањето на обврските кои произлегуваат од Рамковниот договор во целост и навремено, претставува еден од највисоките стратешки приоритети на Владата.

Спроведувањето на Рамковниот договор се рефлектираше во амандмански измени на Уставот на Република Македонија, промена на законите и подзаконските акти, како и во функционирањето на органите на власта и јавните институции. Беа опфатени следниве области:

- **Развој на децентрализирана власт** - значително се зголемија надлежностите на локалната самоуправа со паралелна фискална децентрализација и ревизија на територијалната организација на државата (беа донесени/изменети: Законот за локална самоуправа, Закон за територијалната организација на локалната самоуправа, Закон за градот Скопје, Закон за финансирање на единиците на локалната самоуправа, Закон за комуналните такси, Законот за административните такси, Закон за даноците на имот, Законот за внатрешни работи). Покрај овие, Собранието усвои и низа на секторски закони кои го дефинираат трансферот на надлежности од централна на локална власт согласно усвоената Оперативна програма за децентрализација;
- **Недискриминација и правична застапеност** - начелото на недискриминација и рамноправен третман и на соодветна и правична застапеност се пресликаа во измени на Уставот и на законската регулатива. Уставните амандмани предвидоа:
 - соодветна и правична застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници во органите на државната власт и другите јавни институции на сите нивоа;
 - Народен правобранител да се избира со мнозинство гласови од вкупниот број пратеници, при што мора да има мнозинство гласови од вкупниот број пратеници кои припаѓаат на заедниците кои не се мнозинство во Република Македонија и при заштитата на уставните и законските права на граѓаните да посветува особено внимание за заштита на начелата на недискриминација соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците во органите на државната власт, органите на единиците на локалната самоуправа и во јавните установи и служби;
 - претседателот на Републиката при именувањето на тројцата членови на Советот на безбедност да обезбеди неговиот состав соодветно да го одразува составот на населението на Република Македонија;
 - тројца од членовите на Судскиот совет се избираат со мнозинството гласови од вкупниот број пратеници, при што мора да има мнозинство гласови од вкупниот број пратеници кои припаѓаат на заедниците кои не се мнозинство во Република Македонија;

- тројца судии на Уставниот суд да се избираат со мнозинство гласови од вкупниот број пратеници, при што мора да има мнозинство гласови од вкупниот број пратеници кои припаѓаат на заедниците кои не се мнозинство во Република Македонија.

Заради внесување на одредби за соодветна и правична застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници беа изменети/донесени нови: Законот за државни службеници, Законот за Народен правобранител, Закон за работни односи, Закон за јавните претпријатија, Закон за јавното обвинителство, Законот за судовите.

Во периодот по потпишување на Рамковниот договор, Владите на Република Македонија воведоа специјални политики чија цел беше практично подобрување на правичната застапеност на немнозинските заедници во јавната администрација, со посебен акцент на полициските и армиските структури. Така застапеноста на припадниците на заедниците во Министерството за внатрешни работи од 7,7% (3,6% Албанци) во 2001 година на 19,5% (13,31% Албанци) во јули 2005 (процентуално бројот на униформирани полицајци припадници на заедниците е поголем). Правичната застапеност во Министерството за одбрана од 8,87% (2,25% Албанци) во 2001 година на 16% (10,2% Албанци) во 2004 година. Учеството на немнозинските заедници во јавната администрација бележи пораст од 17,7% (11,65 Албанци) на крајот од 2002 година на 21,3% (16,1% Албанци) на крајот од 2005 година.

- **Воведување собраниски процедури** – со усвоените уставни амандмани се предвиде:
 - За закони кои директно ги засегаат културата, употребата на јазиците, образованието, личните документи и употребата на симболите, Собранието да одлучува со мнозинство гласови од присутните пратеници, при што мора да има мнозинство гласови од присутните пратеници кои припаѓаат на заедниците кои не се мнозинство во Република Македонија;
 - Собранието да основа Комитет за односи меѓу заедниците кој ќе разгледува прашања од односите меѓу заедниците во Републиката и дава мислења и предлози за нивно решавање;
 - Локалната самоуправа да се уредува со закон кој се донесува со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број пратеници, при што мора да има мнозинство гласови од вкупниот број пратеници кои припаѓаат на заедниците кои не се мнозинство во Република Македонија како и Законите за локално финансирање, локални избори, општинските граници и за градот Скопје, да се донесуваат со мнозинство гласови од присутните пратеници, при што мора да има мнозинство гласови од присутните пратеници кои припаѓаат на заедниците кои не се мнозинство во Република Македонија;
 - Одлука за измена на Преамбулата, членовите на Законот за локална самоуправа, како и која било одредба што се однесува на правата на припадниците на заедниците (вклучувајќи ги особено членовите 7, 8, 9, 19, 48,56, 69, 77, 78, 86,104 и 109) како и одлука за додавање која било нова одредба која се однесува на предметот на тие одредби и тие членови, ќе биде потребно двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број пратеници во кое мора да има мнозинство гласови од вкупниот број пратеници кои припаѓаат на заедниците што не се мнозинство во Република Македонија.
- **Образованието и употребата на јазиците** - правото на основно и средно образование на мајчин јазик за националностите (“не-мнозински етнички заедници”) е утврдено со Уставот од 1991 година (член 48), како и со позитивните прописи на СРМ во рамките на поранешна СФРЈ. Ова право веќе беше реализирано во практиката, така што во овој аспект Рамковниот договор само ја повторува и потенцира веќе постоечката нормативна и фактичка состојба. Со измени на законите за основно и средно образование дополнително се овозможи водење на педагошката документација, покрај на македонски јазик и кирилско писмо, и на јазикот и писмото на припадниците на заедниците. Со донесувањето на Законот за основање на Државен универзитет во Тетово целосно се имплементираше обврската за државно финансирање на високото образование на јазик што го зборуваат најмалку 20% од населението во Република Македонија (наставата започна со учебната 2004/05, по добиената акредитација). Со донесувањето пак на Законот за изменување и дополнувања на Законот за високото образование позитивната дискриминација стана законска обврска при упис на државните универзитети (оваа мерка беше практика при упис на државните универзитети уште од 1994). Со формирањето на Универзитетот на ЈИЕ (приватно финансиран, поддржан од меѓународната заедница, кој нуди образование на албански, македонски и англиски јазик) и стартот на Универзитетот во Тетово, процентот на студентите Албанци за учебната 2004/2005 година се покачи на 15,5% од вкупниот број на запишани студенти на сите универзитети. Во однос на употребата на јазиците, уставните амандмани ги содржат следните решенија:
 - На целата територија во Република Македонија и во нејзините меѓународни односи службен јазик е македонскиот јазик и неговото кирилско писмо.
 - Друг јазик што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните, исто така, е службен јазик и неговото писмо, како што е определено со овој член.

- Личните документи на граѓаните кои зборуваат службен јазик различен од македонскиот јазик, се издаваат на македонски јазик и неговото писмо, како и на тој јазик и неговото писмо во согласност со закон.
- Кој било граѓанин кој живее во единиците на локалната самоуправа во која најмалку 20% од граѓаните зборуваат службен јазик различен од македонскиот јазик, во комуникацијата со подрачните единици на министерствата, може да употреби кој било од службените јазици и неговото писмо. Подрачните единици надлежни за тие единици на локална самоуправа одговараат на македонски јазик и неговото кирилско писмо, како и на службениот јазик и писмо што го употребува граѓанинот. Секој граѓанин во комуникација со министерствата може да употребува еден од службените јазици и неговото писмо, а министерствата одговараат на
 - македонски јазик и неговото кирилско писмо, како и на службениот јазик и писмото што го употребува граѓанинот.
 - Во органите на државната власт во Република Македонија службен јазик различен од македонскиот јазик, може да се користи во согласност со закон.
 - Во единиците на локалната самоуправа јазикот и писмото што го користат најмалку 20% од граѓаните е службен јазик, покрај македонскиот јазик и неговото кирилско писмо. За употребата на јазиците и писмата на кои зборуваат помалку од 20% од граѓаните во единиците на локалната самоуправа, одлучуваат органите на единиците на локалната самоуправа.
- Исто така беа усвоени соодветни законски измени:
 - Во поглед на собраниските правила и објавувањето на законите беа изменети Деловникот на Собранието како и Законот за објавување на законите и другите прописи и акти во “Службен весник на Република Македонија”, со што се овозможи на пленарните седници и во работните тела на Собранието, пратениците да можат да се обраќаат и на јазикот што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните; додека, законите кои се објавуваат во Службен весник на Република Македонија да се објавуваат и на јазикот и писмото што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните кои припаѓаат на заедниците во Република Македонија.
 - Во поглед на судски процедури и комуникацијата со подрачни единици на државната управа беа изменети Законот за кривичната постапка, Законот за парничната постапка, Законот за извршната постапка, Законот за управните спорови, Законот за општата управна постапка со кои во постапките пред судовите и органите на државната управа и другите државни органи покрај македонскиот јазик и кирилското писмо, друг службен јазик е и јазикот што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните и неговото писмо. Заради практична имплементација наведените законски измени во судските постапки беше изменет Судскиот деловник со кој се утврдија обрасци за кореспонденција со странките во судските постапки и извршен е превод и дистрибуција истите до сите судски органи во Република Македонија. Во тек е вработување на 100-те обучени преведувачи на немозинските заедници за органите на државната управа и судовите. Во делот на комуникација со подрачните единици на државната управа, исто така изработени се двојазични обрасци.

Во поглед на личните документи беа изменети Законот за лична карта, Законот за матичната евиденција, Законот за патните исправи на државјаните на Република Македонија и Законот за безбедност на сообраќајот на патиштата со што се овозможи сите лични документи на граѓаните (лични карти, пасоши, изводи од матичната евиденција, сообраќајни дозволи, потврди за регистрација) и нивните обрасци да се издаваат согласно уставните амандмани. Во практиката започнато е издавањето на овие документи и на јазиците на заедниците, согласно измените во законодавството.

Во поглед на лични имиња одредбата која предвидува можност за сите јавни службеници да го пишуваат своето име со писмото на јазикот на кој зборуваат најмалку 20% од граѓаните, се применува во пракса иако сеуште не е регулирана со посебен закон.

Во поглед на локална самоуправа одредбите кои се однесуваат на прашањето на службените јазици на ниво на единиците на локална самоуправа веќе беа вградени во законите кои ја регулираа оваа област и согласно нив, во сите општини во кои најмалку 20% од населението зборува одреден јазик, покрај македонскиот јазик и неговото кирилско писмо, и тој јазик и неговото писмо се употребува како службен јазик. Исто така, со измените на Законот за безбедност на сообраќајот на патиштата се утврди дека сообраќајните знаци, во единиците на локална самоуправа во кои најмалку 20% од граѓаните зборуваат службен јазик различен од македонскиот, се пишуваат и на тој јазик и неговото писмо.

Дополнително, во доменот на употреба на јазиците беа изменети и Законот за избор на пратеници во Собранието на Република Македонија, Законот за избор на Претседател на Република Македонија, Законот за локални избори и Законот за попис на населението, домаќинствата и становите во Република Македонија. Со нив се пропишува употреба на јазикот и писмото на припадниците на заедниците во однос на гласачкото ливче, а во Законот за локални избори, на употреба на јазикот и писмото на припадниците на заедниците во сите изборни дејствија. Со измените во Законот за попис, се овозможува попишување на македонски јазик и неговото кирилско писмо, како и на јазиците и писмата на сите етнички заедници. Иако надвор од Рамковниот договор преземена е обврска за донесување на Закон за употреба на јазиците на заедниците во Република Македонија.

- **Изразувањето на идентитетот** – во однос на оваа точка од договорот усвоените уставни амандмани предвидуваат:
 - Македонската православна црква, како и Исламската верска заедница во Македонија, Католичката црква, Евангелиско-Методистичката црква, Еврејската заедница и другите верски заедници и религиозни групи се одвоени од државата и се еднакви пред закон и се слободни во основањето на верски училишта и на социјални и добротворни установи во постапка предвидена со закон.
 - Припадниците на заедниците имаат право слободно да го изразуваат, негуваат и развиваат својот идентитет и особеностите на своите заедници и да ги употребуваат симболите на својата заедница.
 - Републиката им ја гарантира заштитата на етничкиот, културниот, јазичниот и верскиот идентитет на сите заедници.
 - Припадниците на заедниците имаат право да основаат културни, уметнички, образовни институции, како и научни и други здруженија заради изразување, негување и развивање на својот идентитет.
 - Припадниците на заедниците имаат право на настава на својот јазик во основното и средното образование на начин утврден со закон. Во училиштата во кои образованието се одвива на друг јазик се изучува и македонскиот јазик.
 - Републиката гарантира заштита, унапредување и збогатување на историското и уметничкото богатство на Македонија и на сите заедници во Македонија, како и на добрата кои го сочинуваат без оглед на нивниот правен режим.

Исто така формирани се посебни тела за унапредување на културата и образованието на припадниците на заедниците во Република Македонија: Управа за афирмирање и унапредување на културата на припадниците на заедниците во Република Македонија, во рамките на Министерството за култура и Управата за развој и унапредување на образованието на јазиците на припадниците на заедниците, во рамките на Министерство за образование и наука. Во делот на медиумите, значаен напредок е постигнат со воведување на канал на националната телевизија - Македонска радио телевизија - кој прикажува програма на јазиците на сите заедници во Република Македонија. Преносот на седниците на Собранието на Република Македонија, со целосен превод на албански јазик, исто така се врши на овој канал. Слободната употреба на симболите на заедниците се регулираше со усвојување на Законот за употреба на симболите на заедниците во 2005 година, со чие донесување е комплетирана нормативната рамка утврдена во Рамковниот договор.

Во рамките на имплементацијата и мерките за градење на доверба реализирани се активности во насока на: враќање на внатрешно раселените лица, рехабилитација и реконструкција на кризните региони како и формирање на мешовитите полициски патроли кои со успех се вратија во поранешните кризни региони и беа прифатени и поддржани од локалното население; обуки за полицијата; поддршка на проекти во областа на медиумите, како и проекти за развој на меѓуетничките односи.

Во насока на забрзана имплементација на Рамковниот договор и доследна кохерентна политика во засегнатите области, усвоени се: Акционен план за имплементација на Рамковниот договор, Оперативен план за децентрализација и Програма за соодветна и правична застапеност на заедниците во јавната администрација.

Владата на Република Македонија е целосно посветена на спроведувањето на Рамковниот договор, како еден од врвните приоритети на нејзината политичка агенда, со цел создавање трајни основи за континуиран демократски и просперитетен развој на Република Македонија и нејзина интеграција во Европската унија. Имајќи предвид дека Рамковниот договор е преточен во правниот систем на Република Македонија, неговото спроведување е прашање на спроведување на Уставот и законите во Република Македонија, како и изнаоѓање на најсоодветни инструменти и механизми за постигнување на целите на договорот.

Во првата половина на 2006 година ќе биде усвоена Среднорочна стратегија за соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците во јавната администрација.

Ќе бидат вложени дополнителни напори за целосно враќање на внатрешно раселените лица и бегалците и за целосна имплементација на Програмата за ревитализација на поранешните кризни региони.

Приоритети во работата на Владата се и доследното спроведување на сите мерки предвидени во донесените закони во сите подрачја на спроведување на Рамковниот договор и континуирано спроведување на мерките за јакнење на довербата меѓу граѓаните, во партнерство со цивилниот сектор.

1.1.6 РЕГИОНАЛНА СОРАБОТКА

Прашања од регионалната соработка и други обврски утврдени во Заклучоците на Советот на ЕУ од 29.04.1997 година

Република Македонија во континуитет активно придонесува за развојот и унапредувањето на билатералните односи со земјите од Регионот, учествува во постојните иницијативи за соработка во Југоисточна Европа и ја интензивира својата улога во рамките на ангажманот на целиот регион за негово Европско и Евроатлантско интегрирање. На тој начин, Република Македонија придонесува во градењето на ЈИЕ во регион на добрососедство, безбедност, стабилност и соработка.

Како полноправна членка во Процесот за соработка во ЈИЕ (ПСЈИЕ), Пактот за стабилност на ЈИЕ (ПзС), Централноевропската иницијатива (ЦЕИ), СЕКИ-Центарот во Букурешт за борба против прекуграничниот криминал, Република Македонија се залага за имплементација на поставените приоритети и задачи во согласност со усвоените документи и декларации. Водена од заложбата за интензивирање на регионалната соработка, Република Македонија останува на интересот во иднина да добие полноправно членство во Јадранско-Јонската иницијатива и во Организацијата за црноморска економска соработка.

Република Македонија потпиша спогодби за слободна трговија со сите земји од ЈИЕ и истите ги ратификува согласно Меморандумот за разбирање во врска со либерализацијата на трговијата потпишан во јуни 2001 во рамките на Пактот за стабилност. Во февруари 2006 година ја потпиша и Спогодбата за пристапување во ЦЕФТА. Република Македонија е активно вклучена во подготовките за отпочнување преговори за воспоставување зона за слободна трговија во ЈИЕ. Го поддржува приодот основата за тоа да биде постојната спогодба за ЦЕФТА, која би се проширила (со опфаќање на сите заинтересирани земји и без поставување на претходните услови) и модернизирала.

Како потписник на Атинскиот Меморандум за разбирање за енергетскиот пазар во ЈИЕ ја поддржа иницијативата за воспоставување на Енергетска заедница за ЈИЕ (ЕЗЈИЕ) и го потпиша Договорот за ЕЗЈИЕ со ЕУ во Атина на 25.10.2005. Република Македонија зема активно учество и во иницијативите поврзани со основната транспортна мрежа во ЈИЕ.

Република Македонија придава голема важност на “регионалната сопственост“, како конкретна манифестација на заложбите на земјите од Регионот тие самите да ја обмислуваат и да управуваат со меѓусебната соработка. Активно учествува во дефинирањето на идните облици на соработка во регионот. Препораките од финалниот извештај на Високата работна група на Пактот за стабилност за ЈИЕ ги смета за добра основа за натамошна дискусија, а која би требало да доведе до најсоодветното решение, прифатливо за сите земји. Република Македонија смета дека ПСЈИЕ треба да остане политичката рамка на идната регионална соработка. При нејзината операционализација треба да се води сметка за интересите и приоритетите на секоја земја, за нејзините финансиски можности, како и дека државите од регионот имаат различен статус на односи со ЕУ и ниво на внатрешни реформи. Република Македонија очекува меѓународните донатори и ЕУ да останат вклучени во поддршката на иницијативите на земјите од регионот.

Преглед на билатералните односи со соседите и со земјите од Западен Балкан

Односите со **Република Грција** бележат значаен напредок по потпишувањето на Времената спогодба во септември 1995. Се остварува интензивна економска и друга соработка и се одржуваат средби и на политичко рамниште, иако, сепак, недостасуваат средби на највисоко државно ниво.

Република Грција е најважниот инвестиционен и трет надворешно-трговски партнер на Република Македонија. Во октомври 2004 е отворена Канцеларија за конзуларни, економски и трговски работи на Република Македонија во Солун, а од 1 декември 2005 година, во Битола започна со работа и Канцеларијата за конзуларни, економски и трговски работи на Република Грција. Заради натамошно унапредување на постојната соработка, од страна на Република Македонија се предложени неколку нацрти за договори чие потпишување е одложено од грчка страна. По застојот во официјалните билатерални контакти меѓу претставници на двете земји од крајот на 2004 година, во последниот период (март 2006)

забележан е позитивен тренд на овој план, при што е најавено и продолжување на активностите во рамките на грчкиот План за економска обнова на Балканот.

Отворено прашање во односите на Република Македонија со Грција е разликата околу името на нашата земја. Република Македонија се придржува кон обврските преземени со Резолуцијата 817(1993) на СБ на ОН и го поддржува процесот на продолжување на дијалогот околу ова прашање во рамките на ОН, а кој треба да се води во конструктивна и пријателска атмосфера со взаемно почитување, во духот на добрососедската соработка. Република Македонија цврсто стои на ставот за зачувување на уставното име на Република Македонија во целокупната внатрешна и меѓународна комуникација, а е подготвена за изнаоѓање на взаемно прифатлива формула во билатералните односи меѓу двете земји.

Република Грција, како единствен сосед-член во ЕУ и НАТО, ја декларира својата поддршка за европската и евроатлантската интеграција на Република Македонија, истакнувајќи ја притоа потребата за изнаоѓање заемно прифатливо решение за прашањето за разликата околу името на Република Македонија.

Со **Република Бугарија** континуирано се остварува соработка во многу области и се градат партнерски односи со преземање на голем број договорни обврски. Договорната рамка на односите е во голема мерка заокружена. Освен стопанската соработка, успешно се одвива прекуграничната соработка, соработката на планот на одбраната, внатрешните работи, правосудството, транспортот и врските, земјоделството, шумарството и водостопанството, локалната самоуправа, културата, заштитата на животната средина итн.

Европската и Евро-атлантската интеграција се идентификувани како заеднички приоритети во чија реализација двете земји остваруваат интензивна соработка. Врз основа на Меморандумот за соработка во европската и евроатлантската интеграција, склучен во август 2004, се подготвуваат годишни Програми за соработка, кои успешно се реализираат. Во наредниот период предвидено е и интензивирање на регионалната соработка за Евро-регионите и инфраструктурните проекти од заеднички интерес, како што се Коридорот 8, проектите за Евро-регионот Скопје-Ниш-Софија и др.

Економската соработка се одвива согласно Спогодбата за слободна трговија од октомври 1999 година. Република Македонија и Република Бугарија од 1 јануари 2005 година воспоставија слободна трговска област во трговијата со индустриски производи. Важно е да се напомене дека македонскиот извоз во Република Бугарија континуирано расте, при што за десетте месеци на 2005 година остварен е пораст од 15,3% во однос на цела 2004 година. Увозот во десетте месеци на 2005 година е зголемен за 13,5% однос на десетте месеци во 2004 година.

Со **Република Албанија** се остваруваат добри и динамични односи, пред сè, на билатерален политички план. Се остваруваат чести средби на сите нивоа и во сите области.

Во изминатите две години двете земји остваруваат интензивна соработка на планот на евро-атлантската интеграција, во рамките на "Јадранската повелба". Слични активности врз основа на потпишаниот билатерален Меморандум за соработка се одвиваат и на планот на размената на искуства во процесот на евроинтеграцијата.

Потпишани се и ратификувани голем број на билатерални спогодби, договори и протоколи, како што се Спогодбата за реадмисија, Спогодбата за соработка во борбата против тероризмот, организираниот криминал и незаконската трговија со наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурзори, илегална миграција и други нелегални активности, Спогодбата за заштита и одржлив развој на Охридското Езеро и неговите води и притоки, Спогодбата за воспоставување на меѓународна езерска патничка линија Охрид – Подградец. Воедно, во изминатиот период потпишани беа и Спогодба за размена и заемна заштита на класифицирани информации, Спогодба за отворање граничен премин Џепиште-Требиште, Спогодба за соработка во областа на туризмот, Спогодба за соработка во областа на културата и Протокол за соработка на министерствата за правда. Се очекува потпишување на Договорот за добрососедство и пријателство, чиј текст е предмет на усогласување, а иницирано е потпишување и на Спогодба за железничко поврзување. Овие спогодби претставуваат солидна правна рамка за развој на соработката, но во наредниот период многу поголем акцент ќе биде ставен на нивното доследно и целосно спроведување.

Економската соработка се одвива согласно Спогодбата за слободна трговија потпишана во март 2002. Од 1 јануари 2007 година, Република Македонија и Република Албанија ќе воспостават слободна трговска област во индустрискиот дел. Во вкупната трговска размена, се остварува континуиран суфицит, извозот и увозот континуирано растат, при што извозот во десетте месеци од 2005 година е зголемен за 13,8 % во однос на истиот период во 2004 година, додека увозот е зголемен 28,8% во однос на истиот период во 2004 година.

Добрососедството, конструктивноста, отворениот дијалог и поддршката на билатерален и мултилатерален план се главните принципи врз кои Република Македонија ги заснова билатералните односи и со **Србија и Црна Гора**.

По воспоставувањето на дипломатските односи со СиЦГ во 1996 година, настапи период на интензивна соработка и договорно регулирање на повеќе области. Беше склучена Спогодба за протегањето и описот на македонско-југословенската граница (во 2001), а демаркацијата на границата не е завршена единствено на делот кон Косово. Отворен е, исто така, нов граничен премин за малограничен промет, а во постапка е отворање на уште три такви премини.

Во рамките на заложбите за заштита на националните малцинства, Република Македонија и Србија и Црна Гора потпишаа и ратификуваа Спогодба за заштита на македонското национално малцинство во Србија и Црна Гора и на српското и црногорското национално малцинство во Р. Македонија, како прва од тој вид во Регионот, која влезе во сила во јули 2005 година.

Економската соработка со Србија и Црна Гора се одвива согласно Спогодбата за слободна трговија, склучена во септември 2004 година. На 21.10.2005 беше потпишан текстот на новата Спогодба за слободна трговија меѓу Република Македонија и СиЦГ, кој предвидува целосна либерализација на трговијата меѓу двете земји од датумот на негова примена. Овој договор е во процес на ратификација. Важно е да се напомене дека во вкупната трговска размена за 2005 година извозот е повисок за 8,5% во однос на 2004 година. Суфицитот кој го остварува Република Македонија за 2005 година е зголемен за 50% во однос на 2004 година. (вака високиот суфицит се должи на значајниот извоз на македонски производи на територијата на Косово).

Република Македонија ги поддржува напорите на Србија и Црна Гора за побрзо приклучување на европските и евроатлантските процеси и во таа насока доставена е иницијатива за потпишување на Меморандум за соработка меѓу Владата на Република Македонија и Владата на Република Србија во областа на европската интеграција со Предлог Меморандум за соработка.

Република Македонија продолжува да го следи со особено внимание развојот на состојбите на **Косово**, поддржувајќи ја целосно политиката на ОН и на меѓународната заедница за воспоставување на мултиетничка заедница, унапредување на безбедноста, демократијата и владеењето на правото. Го поддржува политичкиот процес со кој ќе биде одлучен идниот статус на Косово, а кој треба да се одвива паралелно со имплементацијата на стандардите. За Република Македонија е прифатливо секое решение за идниот статус на Косово што ќе го постигнат преговарачите, кое ќе почитува територијалниот интегритет на соседните држави и неповредливоста на границите. Притоа, мора да се има предвид зачувувањето на трајната безбедност и стабилност во регионот. Затоа, Република Македонија смета дека не смее да има поделба на Косово, или негово обединување со некоја соседна држава, или дел од соседна државна територија. За Република Македонија е од особено значење обележувањето на нејзината северна граница во делот со Косово, што мора да биде направено пред да се донесе решението за идниот статус на Косово. Тоа е една од препораките во Извештајот на Кај Еиде за Косово.

Трговските односи со Косово се во развој. Така, во март 2005 година, премиерот на Република Македонија, Владо Бучковски, го отвори Трговско-економското претставништво во Приштина, кое од 27 февруари 2006 година, се трансформира во Канцеларија за врски. Во септември 2005 година се потпиша Привремената спогодба за слободна трговија меѓу Владата на Република Македонија и УНМИК, која почна да се применува, од страна на УНМИК од 1 октомври 2005, а од страна на Република Македонија од 2 февруари 2006 година. Со оваа привремена спогодба е постигнат висок степен на либерализација во целокупната трговија, која одговара на либерализацијата постигната со Спогодбата за трговија со СиЦГ.

Се прават напори и за унапредување на соработка во некои неопходни сегменти од заемен интерес, а особено во делот што значи олеснување на прашањата од практичен интерес за граѓаните. Така, склучени се повеќе времени протоколи со УНМИК во различни области како образование и наука, избегнување на двојно оданочување и заштита на инвестиции, царинска и полициска соработка, регулирање на трансферот на осудени лица, регулирање на граничниот железнички сообраќај, итн. Во подготовка за склучување се времени протоколи за соработка и во други области како локална самоуправа, земјоделие, здравство итн.

Со **Босна и Херцеговина** односите и соработката успешно се развиваат на политичко ниво (на билатерален и мултилатерален план), но констатирана е потреба од интензивирање на соработката на економски план. Поради специфичниот и сложен уставно-правен систем на Босна и Херцеговина, особено за прашања од меѓународен карактер, меѓу двете земји се потпишани мал број на меѓудржавни спогодби. Во измината година вложени се напори за унапредување на договорното регулирање на односите со БиХ, па така потпишани беа Спогодбата за социјално осигурување, (ратификувана кон крајот на септември 2005 година), Спогодбата за редовен авио сообраќај и Спогодбата за заемна правна помош во граѓански и кривични предмети. Во наредниот период претстои потпишување на Спогодбата

за имотно-правните односи, Спогодбата за соработка на полето на образованието и науката, а се разгледува и можноста за потпишување на Спогодба за реадмисија и Спогодба за взаемно извршување на судските пресуди по кривични предмети.

Трговските односи со БиХ се регулирани со Спогодбата за слободна трговија од април 2002 година. Од 1 јануари 2005 година, Република Македонија и Босна и Херцеговина воспоставија слободна трговска зона во индустрискиот и земјоделскиот дел. Важно е да се напомене дека вкупната трговска размена со БиХ значително расте. Извозот само за десетте месеци од 2005 година е повисок од 16,4 % во однос на истиот период од 2004 година, додека увозот е поголем 16,3 % во однос на цела 2004 година. На 15-16 декември 2005 се одржа Првиот состанок на Мешовитиот комитет за Спогодбата за слободна трговија, на кој посебно се истакна интересот за возобновување на стопанската соработка во воената и дрвната индустрија.

Република Македонија е подготвена да ги сподели своите искуства во процесот на интегрирање на БиХ во европските и евроатлантските структури.

Односите и соработката со **Република Хрватска** се во континуиран подем во сите области од заемен интерес, особено поради заедничките стремежи на двете земји кон европските и евроатлантските интегративни процеси. Истите се карактеризираат со пријателство, отсуство на отворени прашања и политички дијалог на сите нивоа. Во согласност со членот 12 од ССА, беше потпишана и ратификувана Спогодба за соработка во контекст на приближувањето и пристапувањето во ЕУ и истата влезе во сила на 26 февруари 2005 година. Во функција на операционализација на Спогодбата, одржани се два состанока на претставници на МНР на двете земји, кои резултираа со потпишување на Деловникот за работа на Заедничкиот комитет и утврдување на елементи за Програмата за работа. Одржувањето на првиот состанок на Заедничкиот комитет на ниво на министри за надворешни работи е планирано во првата половина на 2006г. Двете земји соработуваат и во рамките на Јадранската повелба во функција на забрзување на нивната интеграција во НАТО.

Економска соработка се одвива во рамките на Спогодбата за слободна трговија од мај 1997 година. Во трговската размена, Република Македонија остварува континуиран суфицит. Извозот во десетте месеци на 2005 година е зголемен за 4%, а увозот е за 13% во однос на истиот период од 2004 година.

Соработка со Меѓународниот кривичен суд за поранешна Југославија

Република Македонија ја изрази својата цврста политичка определба за целосна соработка со Меѓународниот кривичен суд за поранешна Југославија, високо ценејќи ја улогата на Трибуналот во преземањето ефикасни мерки извршителите на тешките воени и други злосторства против човештвото да бидат изведени пред лицето на правдата. Позитивната оценка за соработката повеќе пати е повторувана, вклучително и во Мислењето кое ЕК и го достави на Република Македонија на 09.11.2005 година. За регулирање на соработката со Трибуналот се применуваат одредбите од Законот за кривичната постапка. Со усвојувањето на Одлуката за утврдување надоместок на трошоците на член на семејството на лицата обвинети и предадени на МКТ за Поранешна Југославија во Хаг по обвинението број ИТ-04-82-И И 09.03.2005 на Меѓународниот кривичен трибунал за поранешна Југославија, кои за време на сторувањето на кривичното дело биле вработени во органите на државната управа на Република Македонија, до изрекување на правосилна пресуда (28.03.2005) и Одлука за утврдување на надоместок на дел од трошоците за одбрана и за потребите на семејствата на лицата обвинети и предадени на МКТ за поранешна Југославија во Хаг, кои во времето на сторувањето на кривичното дело биле вработени во органите на државната управа на Република Македонија (11.04.2005), Владата на Република Македонија го реши прашањето за компензација на трошоците за одбраната и потребите на членовите на семејството на лицата обвинети и испорачани на Трибуналот

Постапувајќи по Одлуката од 04.10.2002 година на Кривичниот совет на Трибуналот, Владата на Република Македонија и посебно Министерството за правда својата спремност за соработка посебно ја потврдија со отстапувањето на петте предмети во надлежност на судот во ноември 2002 година (Раководството на ОНА, Градежните работници на Маврово, Липковското езеро, Љуботен и Непроштено).

Врз основа на спроведената истрага за случајот Љуботен, МКСЈ поднесе обвиненија за две лица во однос на овој случај. По барање на Трибуналот, на 16.03.2005 година едното лице беше испорачано на Хашкиот трибунал од страна на македонските власти, додека другото лице беше испорачано од страна на властите на Република Хрватска.

Трибуналот одлучи да не продолжи со истрагите за останатите случаи и истите да ги врати на националните власти заради понатамошни истраги. По овие случаи ќе треба да се постапува со особено внимание.

Меѓународен кривичен суд

Република Македонија е договорна страна на Римскиот статут со кој се основа Меѓународниот кривичен суд и го ратификуваше Римскиот статут на 06.03.2002 година, како 54 држава која го стори тоа, пред неговото влегување во сила со 60-та ратификација на 01.07.2002 година, манифестирајќи ја на тој начин својата силна поддршка за основањето на Судот. Република Македонија и понатаму силно го поддржува Меѓународниот кривичен суд и се залага за јакнење на неговата улога и неговото универзално прифаќање. Република Македонија пристапи кон Спогодбата за привилегии и имунитети на МКС.

Владата на Република Македонија и Владата на САД на 30 јуни 2003 година потпишаа Договор кој се однесува на предавање на лица на Меѓународниот кривичен суд (објавен во “Службен весник на Република Македонија” бр.70/2003). Имајќи ја во предвид препораката на “Насоките и правилата на ЕУ за договорите меѓу земја потписничка на Римскиот статут на Меѓународниот кривичен суд и Соединетите Држави во врска со условите за предавање на лица на Судот”, усвоени на 30 септември 2002, за националноста на лицата кои не се предаваат на Судот, Република Македонија го склучи Договорот врз нереципрочна основа, односно тој важи само “за лица од Соединетите Американски Држави”, а кои не се држава-членка на Римскиот Статут. Договорот не важи за државјани на Република Македонија.

Согласно Насоките на ЕУ, Договорот содржи одредба во врска со ограничувањето на неговата важност, односно дава можност за негово раскинување од било која од двете договорни страни. Целосното усогласување на Република Македонија со Насоките на ЕУ претставува среднорочен приоритет.

2 ЕКОНОМСКИ КРИТЕРИУМИ

На патот кон исполнување на економските критериуми од Копенхаген

Во текот на последните 15 години, Република Македонија постигна значителен напредок во својот премин кон исполнување на економските критериуми од Копенхаген. Како што е образложено во Националната стратегија на ЕУ интеграција на РМ, земјата се заложува да го продолжи овој процес и очекува да ги исполни сите аспекти од критериумите во следниот среднорочен период.

Поглавјето е составено од три подпоглавја. Во *воведното*, претставен е краток преглед на најскорешниот макроекономски развој во Република Македонија. Следните две подпоглавја ги изложуваат во главни црти активностите/мерките на политиката што ќе се преземат од властите за целосно да ги исполнат економските критериуми од Копенхаген. Овие активности/мерки на политиката исто така имаат за цел да одговорат на краткорочните и среднорочни економски приоритети како што е дефинирано во Европското партнерство. *Второто подпоглавје* претставува активности/мерки на политиката – тие се фокусирани кон исполнување на краткорочните приоритети на Европското партнерство – што ќе се воведат со цел зајакнување на постоењето на функционална пазарна економија. *Третото подпоглавје* е фокусирано на активностите/мерки на политиката - тие се однесуваат на среднорочните приоритети одредени во Европското партнерство - што имаат за цел зголемување на капацитетот на земјата за успешно справување со конкурентскиот притисок и пазарните сили во рамките на ЕУ.

ВОВЕД

Согласно проекциите, Република Македонија во 2005 година оствари пораст на БДП од 3.8%, како и просечна стапка на инфлација од 0.5% (мерена преку трошоците на живот). Реализацијата на овие два макроекономски агрегати е во целосна согласност со проекциите на почетокот на годината, со тоа што регистрираната стапка на инфлација е пониска од првично проектираната.

За разлика од претходниот период, носител на растот на БДП во 2005 година е интензивираното индустриско производство. Иако на почетокот на годината порастот во овој сектор беше проектиран меѓу 5% и 5.5%, позитивните движења во текот на годината придонесоа за пораст повисок од проектираниот, при што во 2005 година, индустријата забележа пораст од 7%. Притоа, порастот не е концентриран во неколку гранки, туку напротив, 70% од индустриските гранки бележат позитивни резултати, меѓу кои најзначајни се прехранбената индустрија, индустријата за основни метали, индустријата за градежни материјали, како и текстилната, тутунската и хемиската индустрија.

Во останатите сектори од економијата, исто така е евидентирано повисоко остварување од проектираното, пред се во делот на трговијата, транспортот и комуникациите, туризмот и финансискиот сектор. Негативни движења се забележани единствено во градежниот сектор, како резултат на доцнењето со изградбата на големите инфраструктурни проекти.

Во поглед на инфлацијата, во 2005 година економијата ја напушти зоната на дефлација, при што во периодот Јануари-Декември просечната стапка на инфлација изнесуваше 0.5%. Главната причина за отстапувањето од проекциите (покрај понатамошното намалување на цените на прехранбените и земјоделските производи) е отсуството на очекуваното зголемување на цената на електричната енергија, првично проектирано во почетокот на вториот квартал од годината.

Во 2005 година, порастот на индустријата воден од зголемената екстерна побарувачка имаше своја рефлексивна и во надворешниот сектор, односно резултираше со пораст на извозот на стоки за 22% при истовремен пораст на страната на увозот од 10%. Притоа, повисоките стапки на извоз во главно се концентрирани во индустрија за челик, прехранбениот сектор, производството на пијалаци и тутун, како и минерални горива. Ваквите движења придонесоа за намалување на трговскиот дефицит во споредба со 2004 година за 2 процентни поени, при што согласно проекциите, до крајот на годината, ќе достигне ниво од 18.8% БДП.

Во поглед на фискалната политика, подобрената наплата на јавните приходи во услови на дисциплинирана расходна политика, во 2005 година доведе до суфицит на општиот владин буџет во висина од 0,3% БДП, наместо првично проектираниот дефицит од 0,8% од БДП. Долгот на општата влада со состојба со декември, 2005 изнесува 41.9% од БДП, во чија kalkulacija е вклучена и првата Еврообврзница издадена од страна на Република Македонија во вредност од 150 милиони евра, средства кои во јануари 2006 се искористија за целосен откуп на долгот на Република Македонија кон Лондонскиот клуб на кредитори. Спроведувањето на здрава фискална политика, во исто време значеше и отворање на дополнителен простор за еластичност на монетарната политика, што резултираше со намалување на каматните стапки на благајничките записи издадени од НБРМ (како референтна каматна стапка во економијата) од 10% на почетокот на

годината до речиси 8% на крајот на 2005 година, како и пораст на кредитите на приватниот сектор за околу 25% на годишно ниво. Трендот на намалување на каматните стапки и понатаму продолжува.

Во исто време, како резултат на понискиот трговски дефицит и дефицит на услугите, како и неочекувано високото ниво на трансфери (пред се приватните), во 2005 година дојде до значително намалување на дефицитот на тековната сметка, и наместо првично проектираните 6.5% БДП, на крајот на годината изнесува само 1,4% од БДП, што претставува намалување од дури 6,3 процентни поени на годишно ниво (во 2004 година дефицитот на тековната сметка изнесуваше 7,7% од БДП).

Значителниот пораст на увозот, високото ниво на трансфери, дисциплинираната фискална политика, како и добрата координација помеѓу фискалната и монетарната политика, придонесоа за значителен пораст и на бруто девизните резерви во 2005 година. На крајот од 2005 година, бруто девизните резерви на Република Македонија достигнаа ниво од 1.122.9 милиони евра што во споредба со крајот на 2004 година претставува пораст од 406 милиони евра. На тој начин, таргетот за нивото на нето девизните резерви за крајот на 2005 година, утврден во аранжманот со ММФ, е натфрлен за повеќе од 150 милиони евра.

Конечно, како резултат на остварениот економски резултат во повеќето сектори во економијата, позитивни движења во 2005 година се регистрирани и на пазарот на работна сила, при што во периодот од јануари -декември 2005 година, на годишно ниво, вкупниот број на нови вработени лица е зголемен за 30%. Во исто време, бројот на регистрирани невработени лица бележи постојано намалување, и во декември 2005 година изнесуваше 359.989 лица. На годишна основа, бројот на невработени лица е намален за 9%.

Постоење на функционална пазарна економија

Постоењето на функционална пазарна економија се постигнува кога постои степен на усогласеност на суштинските елементи на економска политика во земјата, односно кога е воспоставена рамнотежа помеѓу понудата и побарувачката преку слободно взаемно дејство на пазарните сили, кога е воспоставен и спроведен правниот систем, вклучувајќи го и уредувањето на сопственоста, и кога е добро воспоставен развиен финансиски систем и е утврдено отсуството на значајни пречки за влез и излез од пазарот.

Широк политички консензус за суштинските елементи на економската политика; во врска со клучните прашања и интереси на Република Македонија, како што се: а) интеграција на Република Македонија во НАТО и ЕУ; б) интензивирање на економскиот развој, создавање на работни места и намалување на сиромаштијата; в) реформи во правосудството со кои треба да се зајакне ефикасното и континуирано извршување на мерките за борба против сите форми на криминал, вклучувајќи организиран криминал и корупција; г) реализирање на мерките од Рамковниот Договор; д) децентрализација на власта од централно на локално ниво, постои широк консензус меѓу политичките партии. Ова може да се потврди со фактот што економските и политичките програми на најголемите политички партии во земјата имаат многу слични цели во врска со сите овие теми. Без разлика дали политичка партија е во позиција или во опозиција, не постои суштинска разлика во однос на овие стратешки цели и иницијативите за нивно остварување.

Најголемите партии во опозиција не ги оспоруваат основите и мерките на економската политика на Владата, туку дури и предложија забрзување на структурните реформи кои се секогаш макотрпни и може да предизвикуваат политички и социјални тензии. Различни политички структури во Република Македонија обично имаат забелешки за постапките и формите за постигнување на целите дефинирани во економските политики.

Широка поддршка на стратешките приоритети, целите и иницијативите на Владата исто така е обезбедена и од социјалните партнери: синдикатите, како претставници на работниците, и стопанските комори, како претставници на работодавците. Се одржуваат голем број на состаноци како и јавни дебати меѓу социјалните партнери на владино ниво.

Исто така, постои согласност кај целото население за приемот во ЕУ. Свесни дека процесот за членство во ЕУ ќе се оствари преку долг и сложен процес, Владата на Република Македонија, започна кампања за подигнување на јавната свест, насочена кон информирање на граѓаните за позитивните и негативните страни од членството во ЕУ како и за условите - политичките, економските, законските и институционалните - кои земјата треба да ги исполни со цел да стане членка на ЕУ. Резултатот од оваа кампања е покажан на последните анкети, каде 91% од населението е за пристапување кон ЕУ.

Економските политики што досега се спроведени од Република Македонија се насочени на макроекономската стабилност. Меѓутоа, во иднина фокусот на активности на економската политика ќе се пренасочи кон структурните реформи, кои имаат за цел зголемување на порастот и вработеноста и намалување на надворешната нерамнотежа,

притоа задржувајќи ги придобивките од макроекономската стабилизација. Овие цели се целосно усогласени со целите на економските критериуми од Копенхаген. Во текот на минатата деценија, Република Македонија тесно соработуваше со мултилатерални финансиски институции. Поддршката од ММФ имаше важна улога во областите на монетарната политика и политиката на девизен курс, фискалната консолидација, како и во спроведувањето на прудентни политики за надзор во финансискиот сектор, додека Светска банка и ЕБОР се вклучени во креирањето и спроведувањето на политиките на структурни реформи. Оваа соработка е зацврстена преку тригодишниот стенд-бај аранжман со ММФ и Тригодишниот програмски заем за развојни политики на Светска банка, и двата потпишани во втората половина на 2005 година.

За време на периодот на транзиција низ кој поминува Република Македонија, поради надворешни и некономски шокови, како и поради недостаток на информации и искуство од развиените земји за начинот на функционирање на модерните пазарни економии и последователното отсуство на меѓусебно дејствување меѓу различните општествени групи дел од структурните реформи беа реализирани со забавена динамика. Последиците од тоа се ниското ниво на работна продуктивност и профитабилност. Трансформацијата на општеството е својствен предуслов за достигнување на потребното ниво на функционална пазарна економија, што се одразува во досегашниот непрекинат тек на спроведување на структурните реформи и прецизен план за нивно динамизирање со целосна реализација до крајот на 2008 година. Синдикатите и стопанските комори, исто така, се свесни за динамизирањето на структурните реформи. Тие се согласија дека динамизирањето на овие реформи е потребно и дека социјалниот дијалог треба да се зајакне. Неодамна одобрениот Закон за работни односи обезбедува правна рамка за зајакнување на соработката меѓу социјалните партнери и е насочен кон воспоставување на услови за постигнување согласност за новите колективни договори.

Најчесто поставувано прашање во медиумите, покрај процесот на децентрализација и пренесувањето на надлежностите на локалната самоуправа, беше Законот за работни односи за кој, по широка расправа, беше постигната согласност меѓу социјалните партнери и политичките партии, имајќи предвид дека во него се содржани искуствата од европските земји со цел да се постигне флексибилност на пазарот на труд како мерка за зголемување на влезот на странски директни инвестиции.

Со цел трансформација на економските движења, во текот на подготовката на правната рамка како предуслов за ефикасна пазарна економија, секогаш присуствува претставник на Сојузот на синдикати на Република Македонија и, исто така, постои редовна комуникација со деловната заедница. Овој процес се одвива во континуитет, иако остануваат уште значителен број на регулативи кои треба да се донесат од страна на законодавната власт

Реално е да се очекува дека ќе се одржи, и се надеваме ќе се зајакне, широка согласност и поддршката од сите општествени групи и политички партии во однос на основната ориентација на македонската економија на среден рок. Главна заедничка ориентација ќе остане исполнувањето на економските критериуми за функционирање на пазарната економија, поттикнувањето на економски развој, креирањето на деловна клима како предуслови за соочување со притисокот на конкуренцијата и пазарните сили во рамките на ЕУ.

Макроекономска стабилност, вклучувајќи соодветна стабилност на цените и одржливи јавни финансии и надворешните сметки; Република Македонија постигна добро ниво на макроекономска стабилност во периодот од внатрешната безбедносна криза во 2001 година. Ниското и предвидливо ниво на инфлација, мерена преку индексот на потрошувачки цени (од 2000 година), е едно од основните обележја на македонската економија, со просек од 2,3% годишно во периодот од 1996-2004 година. За земјата, исто така, се карактеристични ниски нивоа на дефицит на централниот буџетот и дефицит на општиот буџет. Ова е резултат на значителната фискална консолидација извршена во последните три години. Дефицитот на централниот буџет се намали од 5,3% БДП во 2002 година на само 0,1% во 2004 година. Во однос на општиот владин буџет, дефицитот од 5,6% БДП во 2002 година се сведе на ниво на избалансиран буџет со само 0,6% БДП во 2004 година. Ваквите движења придонесоа Република Македонија да добие позитивна оценка од страна на големите меѓународни рејтинг агенции за кредитната способност.

Иако земјата има постигнато добро ниво на макроекономската стабилност во текот на изминатите години преку комбинација на политики составени од прудентна монетарна и фискална политика и политика на *дефакто* фиксен девизен курс, , овој процес е придружен со скроман економски пораст (2,8% во 2003 година и 4,1% во 2004 година) и со континуирано високо ниво на невработеност (над 30%). Земјата, исто така, се карактеризира и со постојано широк надворешен дебаланс, првично висок трговски дефицит (трговски дефицит од 18,4% БДП во 2003 година и 20,7% БДП во 2004 година како и дефицит на тековната сметка од 3,3% БДП во 2003 година и 7,7% БДП во 2004 година). Тоа ја одразува значителната увозна зависност како и релативно нискиот извоз, чија ранливост е дополнително зголемена заради висока концентрација на извоз. Искуството покажува дека недоволната надворешна конкурентност на македонските стоки и услуги во голема мера е предизвикана од страна на неповолната извозна структура, која доведува

до отсуство на соодветна реакција на страната на понудата. Слабостите во врска со растот, вработеноста и надворешниот сектор јасно укажуваат на потребата за дополнување на достигнувањата во областа на макроекономијата со структурни реформи насочени кон подобрување на деловната клима и конкурентноста.

Либерализација на цените и трговијата (рамнотежа меѓу понудата и побарувачката е воспоставена преку слободно взаемно дејство на пазарните сили); Цените на стоките и услугите во производството и трговијата во Република Македонија се формираат слободно, според условите на пазарот. Само во одделни дејности за кои на пазарот сè уште не постојат услови за конкуренција, а со цел спречување на монополското однесување, цените се сè уште под административна контрола.

Во процесот на транзиција кон пазарна економија, вкупното учество на цените под административна контрола постепено се намалуваше. Со оваа владина мерка за утврдување на највисоките цени, во периодот 2001-2003 година, во просек беа опфатени само околу 11% од малопродажните цените.

Регулаторната комисија за енергетика започна со работа во 2004 година. Како резултат на тоа, цените на одделни извори на енергија преминаа во нејзина надлежност, со што значително се намали обемот на административно утврдени највисоки цени од страна на Владата. Цените на телекомуникациските услуги, исто така, станаа предмет на уредување од страна на соодветно регулаторно тело.

Од почетокот на април 2005 година, можноста за примена на владината мерка за утврдување на највисоки цени престана да се применува, така што сега цените на одредени производи и услуги во јавниот сектор ги формираат управните одбори на Јавните претпријатија. Согласно Законот за јавни претпријатија, јавните претпријатија се должни да добијат согласност за зголемување за цените или од Владата или од локалната заедница, во зависност од тоа кој е основач на јавното претпријатие. Оттука, на ниво на земјата, се формираат цените на производите и услугите на одделни дејности од областа на сообраќајот (поштенски услуги, превоз со железница и аеродромски услуги), како и во областа на одгледувањето и искористување на шумите. На локално ниво, со давање на согласност за цените на одделни услуги и производи, се формираат цените во производството на сурова вода за водоснабдување на населението и стопанството, производството и дистрибуција на вода за пиење, прочистувањето и одводнувањето на отпадните води (освен пречистителните станици), одржувањето на чистота во градовите и населбите (депонирање на смет) и погребните услуги.

Либерализацијата на цените е процес кој се одвива, а во претстојниот период ќе се реализира со претходно создавање на услови за конкуренција на пазарот и ќе се одвива во рамки на процесот на трансформација на јавниот сектор.

Што се однесува на либерализација на трговијата, Република Македонија се заложува за отворена економија, со цел надминување на недостатокот на мал пазар и создавање на институционално опкружување кое ќе овозможи пристап на македонските производи на странските пазари. Земјата го започна процесот на либерализација на трговијата во текот на деведесеттите години, но истиот тој се интензивираше кога таа стана членка на СТО во 2003 година (Договорот беше ратификуван на 4 април 2003 година). Република Македонија, исто така, има склучено 11 Договори за слободна трговија. Ваквите договори ја олеснуваат регионалната трговска интеграција со земјите од Југоисточна Европа, која е насочена кон подготвување на Република Македонија за побрза интеграција во ЕУ.

Во октомври 2004 година, Република Македонија направи чекор напред кон либерализација на регионалната трговија. Преку работната група за либерализација на трговијата и олеснување на Спогодбата за стабилизација и асоцијација, достави предлог до земјите од Југоисточна Европа, членки на Пактот за стабилност, за отпочнување на активности за склучување на мултилатерален договор за слободна трговија (ЦЕФТА). Предлогот го поддржаа министрите за економија на земјите од Југоисточна Европа, со донесување на министерската изјава на министерскиот состанок за трговија, кој се одржа на 10 јуни 2005 година во Софија. Основата на предложениот мултилатерален Договор за слободна трговија ќе биде постојниот ЦЕФТА модел. Преговорите за склучување на мултилатералниот договор започнаа во Анталија во септември 2005 година. Се водеа преговори за спроведување на либерализација на трговијата со индустриски производи согласно транзициониот период утврден во билатералните договори за слободна трговија и можноста за обезбедување на повисоко ниво на либерализација на трговијата во земјоделскиот сектор.

Способност на финансискиот сектор да ги насочи заштедите кон продуктивно инвестирање (банкарски сектор, небанкарски финансиски институции); Транзицијата кон пазарна економија во Република Македонија, слично како и во други земји во транзиција, бараше драстична промена на улогата на финансискиот сектор, а главниот предизвик во оваа област е развивање на ефикасен систем на финансиски пазари и институции. Постојат најмалку две причини зошто реструктурирањето на финансискиот сектор е од стратешко значење за земјата. Прво, без активни финансиски пазари, нејзиното стопанство нема алтернативен механизам за распределба. Второ, преку посредство на

финансиските институции, средствата може да се насочат директно од нето штедачите на нето корисниците, генерално, претпријатијата и приватниот сектор .

Иако финансискиот сектор е значително реструктуриран во текот на последните години, тој е далеку од меѓународно конкурентен во смисла на разновидност на производи, стабилност и трошоци, и понатаму останува мал и во апсолутни и во релативни бројки. Според тоа, клучната главна цел во оваа област е да се зголеми меѓународната конкурентност на финансискиот сектор до степен кој ќе овозможи негово успешно финансиско интегрирање во глобалниот пазар на финансиски услуги. Финансиски систем кој функционира добро, ќе го подигне нивото на национални заштеди, ќе ја намали цената на капиталот за секторот на претпријатија и ќе го подобри обемот и квалитетот на финансиските услуги достапни и за штедачите и за инвеститорите. Мерки на политиката кои се потребни за остварување на наведените цели во финансискиот сектор, генерално, се состојат од четири групи, и тоа конкуренција, претструктурирање, супервизија и директно усогласување на законодавството на Република Македонија со законодавството на ЕУ, иако релативната важност на секоја група мерки се разликува меѓу финансиски потсектори.

Додека главен приоритет во областа на банкарството е зајакнување на капацитетот на банкарската супервизија и транзиција кон супервизија која е ориентирана кон ризици активностите во областа на осигурување ќе бидат повеќе насочени кон понатамошно правно приближување со директивите на ЕУ (со посебен акцент на строгите барања за дозволи и правила за управување со ризик) и зголемување на супервизијата преку формирање на соодветно и независно тело за супервизија со правна сила и инструменти за спроведување навремена и ефективна супервизија на осигурителната индустрија. Понатамошно проширување на финансискиот сектор ќе се обезбеди преку различни мерки на политиките што ќе овозможи развој на иновативни финансиски инструменти и небанкарски финансиски институции, како што се кредитни компании, заемотавци за земјоделска поддршка, други мали и микро заемотавци, инвестициони фондови итн.

банкарство; Имајќи предвид дека банките доминираат во финансискиот сектор во Република Македонија и претставуваат најголем извор на кредити во стопанството, реструктурирањето на банкарскиот сектор е во преден план на финансиските реформи. Секторот помина низ длабоки промени во последните години со цел да се прилагоди на конкурентските пазарни услови. За разлика од многу земји во транзиција, кои во втората половина на деведесеттите години се соочија со банкарски кризи, Република Македонија успеа да ги избегне. Кризи беа избегнати и во неодамнешното минато кога земјата беше погодена од силни неекономски шокови, имено Косовската криза во 1999 година и кризата предизвикана од внатрешниот конфликт во 2001 година.

На 31 декември 2005 година, банкарскиот сектор во Република Македонија го сочинуваа 19 приватни банки од универзален тип, 1 банка во државна сопственост со специфични функции поради кои не претставува конкуренција на деловните банки и 14 штедилници. Од гледна точка на сопственичката структура, учеството на банките во државна сопственост е под 5% од вкупниот капитал на банкарскиот систем, додека странскиот капитал е присутен во 16 банки. Во 8 од овие банки странските сопственици го претставуваат акционерското мнозинство. Со состојба на 30.06.2005 година овие банки учествуваат со 50,1% во вкупниот капитал односно со 51,8% во вкупната актива на ниво на банкарскиот сектор. Од овие 8 банки, 4 се подружници на странски банки. Во текот на 2005 година, се забележува зголемен интерес на некои реномирани меѓународни банки да основаат свои подружници во Република Македонија.

Заклучно со 31 декември 2004 година, вкупната актива на банките во Република Македонија изнесуваше 1.925 милиони евра, додека капиталот на банките изнесуваше 326 милиони евра. Ако бројките се изразени како процент на БДП, може лесно да се заклучи дека тие се зголемиле. Со тоа, на 31 декември 2004 година степенот на финансиско посредување пресметан како сооднос на вкупната актива, бруто кредитите и вкупните депозити во однос на БДП на Република Македонија соодветно изнесуваа 44,6%, 21,7% и 31,1%. За споредба, на 31 декември 2003 година овие показатели соодветно изнесуваа 41,4%, 17,8% и 27,7%. Сепак, нивото на банкарско посредување во земјата е сè уште прилично ниско ако се спореди со нивото во земјите од Централна Европа кои неодамна станаа членки на ЕУ. Финансиското посредување, пресметано како сооднос на вкупната актива и БДП, на 31 декември 2004 година изнесуваше 91,4% во Словенија, 60,9% во Полска, и 99,8% во Република Чешка на 31 декември 2003 година.

Резултатите на банкарскиот сектор во Република Македонија се прилично добри. Ова може да се потврди со зголемената доверба на населението што се одразува во силно позитивно движење за штедење. На крајот од 2004 година, депозитната база во банките достигна износ од 1.342 милион евра и се зголеми за 17,2% во споредба со 31 декември 2003 година. Обемот на депозити од нефинансиски субјекти продолжува да се зголемува и во 2005 година, а на 30 јуни 2005 година го достигна највисокото ниво од монетарната независност на Република Македонија и изнесуваше 1.524 милиони евра што претставува полугодишен пораст од 13,6%. Позитивните резултати на македонскиот банкарски сектор, исто така, се одразуваат и во неговите показатели за профитабилноста. Во 2004 година, секторот оствари позитивни

финансиски резултати со вкупен износ од 20,3 милиони евра, со стапка на поврат на средства (РОА) од 1,1% и стапка на поврат на капитал (РОЕ) од 6,2%. Стапката на поврат на активата, односно стапката на поврат на капиталот, за првите шест месеци од 2005 година изнесуваа 1,5%, односно 9,2%, соодветно.

Зајакнување на капацитетот на банкарската супервизија има важна улога во зголемување на стабилноста на банкарскиот сектор. Народната банка на Република Македонија, како регулаторен орган на банкарскиот сектор, ја извршува оваа улога врз основа на одредбите пропишани во Законот за банки. Иако законот е усогласен со *Acquis* во смисла на сите важни елементи, ќе бидат потребни дополнителни прилагодувања во претстојниот период, и тие претставуваат дел од тригодишните договори со ММФ и Светска банка. Овие прилагодувања треба да се однесуваат на прашањата поврзани со штедилниците, зајакнување на критериумите за акционер и член на органи на управување на банка, зајакнување на корективните мерки кои Народна банка може да ги преземе спрема банка, натамошно зајакнување на прудентните стандарди за нивно работење итн.

Иако квалитетот на средствата и финансиските резултати на македонските банки се значително подоброени во текот на изминатите години, банкарскиот сектор во земјата сепак се соочува со бројни фактички и потенцијални предизвици. Она што е заедничко за нив е отсуството на активности за реструктурирање на банките кои се потребни заради нивно ефективно прилагодување на предизвиците од приемот во ЕУ, и генерално, на предизвиците од глобалната либерализација на финансиските услуги. Покрај конкурентноста, друга област во која се потребни понатамошни подобрувања се однесува на продлабочувањето и рафинирањето на банкарскиот сектор. Покрај напредокот во текот на изминатите години, секторот треба дополнително да се развива при споредбата со земјите од Централна и Источна Европа кои неодамна станаа членки на ЕУ.

На 31 декември 2004 година, учеството на монетарните агрегати М1 (тесна дефиниција) и М2 (широка дефиниција за пари) на БДП соодветно изнесува 10,4% и 33,5%. За споредба, просечното учество на понудата на пари М1 и М2 во БДП за десетте нови земји-членки на ЕУ на крајот од 2004 година соодветно изнесуваше 30,6% и 64,2%. За петте земји од Југоисточна Европа, ова учество е помало но сепак повисоко отколку во македонската економија, и изнесува 20,7% и 51,8% соодветно за М1 и М2 (само за Хрватска М4). Овие податоци посочуваат дека постои простор за обезбедување на дополнителни финансиски услуги на секторот на претпријатија. Во рамките на овој сегмент, давањето заеми од страна на банките е сè уште концентрирано на постојните клиенти од средните и големите претпријатија, додека кредитите за малите претпријатија и поединечни претприемачи, поради предвидениот висок ризик и оперативни трошоци, заостануваат. Исто така, на 31 декември 2004 година, повеќето од заемите за претпријатијата се краткорочни со учество од 40,2% во бруто заемите за претпријатија, додека учеството на долгорочните заеми за претпријатија изнесуваше 36,7%. Но почнувајќи од 30 јуни 2005 година, долгорочните заеми за претпријатија станаа доминантна категорија со учество од 41,6% во бруто заемите за претпријатија, додека учеството на краткорочните заеми изнесуваше 37,9%.

пазари на капитал; Во текот на последната деценија, пазарот на хартии од вредност се етаблира како значајна финансиска институција, комплементарно на банкарскиот сектор. И покрај динамичниот развој на пазарот на хартии од вредност во текот на изминатите години, овој сегмент од македонскиот финансиски сектор и понатаму останува недоволно развиен според западните стандарди во смисла на неговата длабочина. Ова може да се потврди и со показателите кои обично се користат за сумирање на улогата на хартиите од вредност во финансиското посредување. Вкупната капитализација на пазарот на крајот од 2005 година е 1.216 милиони евра, што е 27,04% од очекуваниот БДП во 2005 година.

Издавањето и тргувањето со хартии од вредност во Република Македонија се врши преку Македонската берза за хартии од вредност, која е основана во 1995 година. Во 2004 година, вкупниот обем на размена на берзата изнесуваше 44,8 милиони евра (без блок трансакциите), што претставува зголемување за 19,2% во споредба со обемот во 2003 година. Во текот на 2005 година, динамиката на тргување на берзата значително се зголеми. Вкупниот промет на берзата (класично тргување) во 2005 година изнесуваше 109,5 милиони евра што претставува зголемување на прометот во однос на 2004 година од 143,52%.

Причините за подемот на пазарот во 2005 година во главно потекнуваат од зголемената транспарентност, објавувањето и достапноста на финансиските информации, зголемената разновидност на понудените хартии од вредност, зголемениот интерес на странски инвеститори, започнувајќи со двата нови пензиски фондови кои почнуваа да прибираат и работат со финансиски средства на 1 јануари 2006 година, продажбата на акции според нивната книговодствена вредност (помалку вреднувани хартии од вредност) и можни преземања.

Комисијата за хартии од вредност врши регулирање и контрола на учесниците на пазарот во смисла на нивното работењето со долгорочни хартии од вредност на територијата на Република Македонија и во рамките на своите

законски надлежности и овластувања; таа е одговорна за законско и ефикасно функционирање на пазарот на долгорочни хартии од вредност и за заштита на правата на инвеститорите. Со цел понатамошно подобрување на правната рамка за издавање и тргување со хартии од вредност, и во насока на понатамошно приближување до законодавството на ЕУ, Собранието донесе нов Закон за хартии од вредност на 7 ноември 2005 година.

И во другите сегменти од пазарот на капитал претстојат значајни случувања, и се очекува сите да имаат позитивно влијание врз проширувањето и продлабочувањето на овој сегмент од финансискиот систем. Во втората половина од 2005 година, на пример, две друштва за управување со пензиски фондови започнаа со активности а истите тие почнаа да прибираат и да работат со финансиските средства од 1 јануари 2006 година. Нов развој, исто така, се очекува и во областа на инвестициските фондови. Засега, не постојат вакви фондови во земјата. Се очекува прилагодувањето на законодавството во оваа област предвидено за 2006 година, не само да ја подобри правна рамка во овој сегмент од финансиската индустрија, туку и целосно да го усогласи македонското законодавство во оваа област со законодавството на ЕУ.

осигурување; Обемот на бруто премиите пресметани во 2005 година, согласно финансиските извештаи на друштвата за осигурување, изнесуваа 5.105 милиони денари што е еквивалентно на само 1,96% од БДП. Исто така, структурата на понудени производи е прилично неразвиена. На осигурувањето на сопственици на моторни возила од одговорност за штети предизвикани на трети лица (задолжително осигурување) со учество од 44.96% во вкупно пресметаната премија, сè уште отпаѓа најголем дел од пресметаната премија, следено со осигурување на имот со 25,86% од вкупната премија. Од вкупно пресметаната бруто премија во 2005 година, само 2.15% се однесува на групата за осигурување на живот. Овие бројки јасно посочуваат дека секторот на осигурување во Република Македонија е прилично неразвиен според стандардите на ЕУ во како во однос на износот на премијата, така и во однос на нејзината структура.

Заклучно со 30 јуни 2005 година, постојат 10 друштва за осигурување регистрирани во Република Македонија (само во споредба со 2001 година) и 4 осигурително брокерски друштва кои работат на пазарот како посредници меѓу друштвата за осигурување и нивните клиенти. Од 10 друштва за осигурување, едно има дозвола за вршење на работи на неживотно осигурување и реосигурување, едно има дозвола за вршење на работи на осигурување на живот, додека останатите осум се регистрирани само за вршење на работи за неживотно осигурување. На крајот на 2005 година, учеството на странскиот капитал на осигурителниот пазар изнесуваше 62.5%. Четири друштва за осигурување се целосно со странски капитал.

Основната законска рамка со која се уредуваа интегрирањето, работата и надзорот на друштвата за осигурување и осигурителните брокерски друштва во Република Македонија е *Законот за супервизија на осигурување*. Законот во одредени аспекти е усогласен со законодавството на ЕУ од областа на осигурувањето, но ќе биде потребна понатамошно транспонирање во неколку области, особено во областа на -супервизија на осигурувањето. Со измените и дополнувањата на законот кои треба да се подготват во согласност со стандардите на IAIS се очекува да се пропише правна рамка за основање на независен орган за супервизија на осигурување. Законот треба да се донесе во текот на во 2006 година. Во 2007 година, Министерството за финансии, исто така, планира да донесе и одреден број на подзаконски акти кои произлегуваат од Законот за супервизија на осигурување со кои подетално ќе се регулираат одредени прашања што се однесуваат на работењето на друштвата за осигурување, како што се начинот на издвојување на технички резерви, вложување на средствата кои ги покриваат техничките резерви, начинот на одредување на капиталот и потребното ниво на маргина на солвентност, пресметувањето на коефициентот на ликвидност, деталната содржина на годишниот извештај на друштвата за осигурување, деталната содржина на ревизорскиот извештај, итн.

Преструктурирање на сопственоста и претпријатијата (приватизација и структурни реформи); Приватизацијата на македонското стопанство се одвиваше во период од една и половина деценија, со што се заврши преструктурирањето на сопственоста во повеќе од 95 % од македонските претпријатија во општествена сопственост. До крајот на март 2005 година, процесот на приватизација се заврши во 1.688 претпријатија (од вкупното портфолио на Агенцијата за приватизација од приближно 1.750 претпријатија), со вкупна проценета вредност од 2.251 милијарди евра. На почетокот на процесот на приватизација, приоритет на Владата беше да ги продаде претпријатија какви што беа, без нивно посебно претходно преструктурирање. Со текот на процесот како што стануваше видливо дека некои претпријатија нема да се продадат без одредена претходна подготовка, така вниманието на Владата повеќе се свртуваше кон преструктурирање на индустриите па дури и на одделни претпријатија. Беа воспоставени неколку програми за преструктурирање, од кои првата започна во 1995 година и опфати 25 големи претпријатија загубари, а финалните чекори на последната програма за преструктурирање во моментот се спроведуваат. Приватизацијата на земјоделскиот сектор претставуваше важен елемент од пред-приватизациското преструктурирање, врз основа на подготовката на големите агро-индустриски комбинати да се продаваат одделно според различни производни линии. Покрај тоа, 15% од земјата

што припаѓа на големите земјоделски претпријатија беше понудена за продажба на приватните земјоделци, со цел стимулирање на пазарот на земјиште во земјата.

Една од неодамнешните активности на Агенцијата за приватизација за завршување на приватизацијата беше продажбата на најголем дел од приватните претпријатија од малцински интерес (резидуални акции) до крајот на 2004 година. Агенцијата за приватизација на тој начин ја заврши својата мисија и беше ликвидирана во 2005 година.

Покрај приватизацијата на претпријатијата во општествена сопственост, неколку јавни комунални претпријатија, и институции од социјалниот сектор, исто така беа предмет на приватизација. Кога зборуваме за приватизација на јавните комунални претпријатија, треба да се забележи дека паралелно се изврши реформа на правното и институционално регулирање на пазарот, чија главна идеја е либерализација на пазарот. Во 2006 година овој процес ќе се спроведе преку донесувањето на Закон за јавни претпријатија, спроведувањето на Законот за електронски комуникации, приближувањето на правната рамка за енергетскиот пазар кон стандардите на ЕУ и донесувањето на нов Закон за енергетика.

Приватизацијата на јавните комунални претпријатија започна со продажбата на Македонски телекомуникации - откако се одвои од најголемото претпријатие во државна сопственост Македонски пошти и телекомуникации. Преостанатите акции во износ од 47% од капиталот на компанијата, кои се уште во сопственост на државата, се очекува да се продадат до крајот на 2006 година, како еден од структурните критериуми за извршување, утврдени во аранжманот со ММФ. Новиот закон за електронски комуникации, донесен во 2005 година, ќе овозможи полесен влез на нови оператори и давачи на услуги преку поедноставна административна постапка.

Друг структурен критериум за извршување, предвиден во аранжманот со ММФ, е приватизацијата на дел од вертикално интегрираното Електростопанство на Македонија. Намерата на Владата е да ја продаде компанијата за дистрибуција до крајот на првиот квартал од 2006 година, и да размисли за продажба на дел или на целиот капацитет за производство во 2007 година откако ќе направи детална студија за регулаторните импликации од приватизацијата на хидроелектричниот капацитет. Процесот на приватизација во енергетскиот сектор е поддржан од меѓународните финансиски институции. ЕБОР е вклучена во процесот на претприватизација преку обезбедување на финансиски средства и постојан мониторинг на сите одлуки поврзани со приватизацијата, и Светска банка која е вклучена преку обезбедување на проценка на регулаторните импликации. Повторно, паралелно со приватизацијата на енергетскиот сектор, продолжува процесот на регулирање на пазарот и постепенa либерализација. Важен чекор во овој процес беше донесувањето и користењето на нова методологија за утврдување на цената на електричната енергија од страна на Регулаторната комисија за енергетика, како целосно независно тело во извршувањето на оваа функција.

Приватизацијата, исто така, започна и во социјалниот сектор од економијата и јавната администрација. Дел од несуштинските активности во здравството, образованието и администрацијата се издвоени од државните субјекти и истите се склучија под-договори со субјектите од приватниот сектор. Дел од несуштинските активности во здравството, образованието и администрацијата беа издвоени од државната надлежност и истите тие влегоа во приватниот сектор. Владата, исто така, започна со програма за доделување концесии за користење на одредени големи инфраструктурни објекти, меѓу кои и аеродромите во државна сопственост, а веќе е започната постапката за привлекување инвеститори кои би биле заинтересирани да работат со нив под концесија.

Македонските железници претрпеа значителен процес на реструктурирање, чии активности се поделени на два посебни субјекти: еден субјект за извршување на функцијата транспорт и друг субјект кој ја обезбедува потребната инфраструктура. Намерата е да се приватизира делот за транспорт во текот на 2007 година, додека инфраструктурата и понатаму ќе остане во државна сопственост.

Финансискиот сектор, исто така, е предмет на посебна програма за приватизација, и некои банки веќе спроведоа големи процеси на рехабилитација. Владата веќе отпочна активности околу продажбата на преостанатите акции во државна сопственост во некои од деловните банки, со исклучок на државните акции кои ги поседува во Поштенска банка и Македонска банка за поддршка на развојот. Првата аукција за дел од акциите беше објавена на почетокот на 2006 година и се очекува целиот процес да заврши до крајот на првата половина од 2006 година.

И покрај бројните активности на приватизација и реструктурирање, и наспроти фактот дека економијата е главно во приватна сопственост и пазарите се во голема мера либерализирани, економијата сè уште се соочува со бројни предизвици кои произлегуваат од политичката нестабилност во регионот, и кои неповолно влијаат врз самото деловно окружување во земјата. Ова ги вклучува и недостатоците на судскиот систем, неможноста да се привлечат стратешки инвеститори за приватизација на претпријатијата во државна сопственост, и неможноста на сопствениците и раководни

лица во новите приватизирани фирми да извршат реструктурирање или да воведат новини во работењето. Сите овие фактори го поткопуваат успехот на реформите кои ги спроведува Владата и го спречуваат остварувањето на повисоки стапки на економски раст или зголемена вработеност. Од друга страна, за ова се потребни повеќе и подобро подготвени структурни реформи и понатамошно подобрување на деловното опкружување. Од оваа причина Владата и понатаму ќе се залага за имплементација на структурните реформи, кои се дополнително разработени во неколку дополнителни проекти, детално објаснети подолу.

Непостоење на позначајни бариери за влез (отворање на нови фирми) и излез од пазарот (стечај, ликвидација); Важна цел во врска со зајакнувањето на деловното опкружување е да им се овозможи на македонските претпријатија поуспешно да конкурираат на глобалните пазари кои се развиваат. Во Прегледот за административните бариери и Анкетата за административни и регулаторни трошоци на ФИАС од 2003 година, најголем дел од испитаниците смета дека постоењето на нејаснотии во постојните регулативи, непостојаноста на законите и регулативите и корупцијата во јавниот сектор се главните пречки кои влијаат врз развојот на поволно деловно опкружување. Општите недостатоци во регулативите во врска со започнувањето и водењето на деловни активности резултираа во високи трошоци за деловните активности што создава поттик за останување во сивата економија. Ова, исто така, негативно влијаеше врз привлекувањето на инвеститори во Македонија.

Свесна за важноста да се исправат овие недостатоци, Владата покажа цврста волја за подобрување на деловното опкружување, особено во областа на отстранување на бариерите за влез, односно за олеснување на основањето на нови претпријатија, но, исто така, и за поедноставување на излезот од пазарот и процесите на стечај и ликвидација на компаниите.

Во врска со подобрувањето на квалитетот на регулативите кои се однесуваат на деловните активности и градењето на институционалниот капацитет, како и на регулативите кои се значајни за влез на пазарот и нивно правилно функционирање и следење, постигнат е напредок со донесување на новиот Закон за трговски друштва, со што регулирањето на трговскиот регистар стана дел од централната информативна база на Централниот регистар. Правната рамка за воспоставување на едношалтерскиот систем е финализирана со донесувањето на потребните измени на бројни закони, и започна да функционира на 4 јануари 2006 година. Целта е процесот на започнување на деловни активности да се направи поедноставен, побрз и поевтин. Бројот на потребните дозволи ќе се ограничи, а постапките за нивно издавање ќе се реструктурира.

Регистрацијата на имотните права се детектира како проблем кој сериозно го нарушува деловното опкружување, поради што е направен значителен напор да се надминат проблемите поврзани со оваа област.

Проблемите со регистрација на имотни права се препознаваат како тешки и сериозни, кои го попречуваат деловното опкружување, поради што е направен значителен напор да се опфати и подобри оваа област. До 2009 година, ќе се воспостави нов сигурен катастар.

Од друга страна, процесот за излез од пазарот главно се регулира со прописите за стечај. Иако постојниот закон е повеќе или помалку позитивно оценет од страна на меѓународните експерти, отворени се одредени прашања кои треба посебно да се решат. Покрај ова, донесени се нови директиви на ЕУ, а подготовката и донесувањето на нов Закон за стечај, кој ќе биде усогласен со веќе донесените директиви на ЕУ и со другите надградени релевантни закони во Република Македонија, претставува значаен приоритет. Поедноставувањето на стечајната постапка, нејзиното забрзување, нејзината поголема ефикасност, намалувањето на трошоците за доверителите и акционерите, но и инсистирањето на надградба на професионалниот и етичкиот капацитет на органите во стечајната постапка, беа главни цели на новиот пропис. Новиот закон се очекува да се донесе до крајот на првиот квартал од 2006 година и веднаш да започне неговата примена

Деловното опкружување се очекува да се подобри со длабоки реформи во судството, што веќе се во тек. Првата фаза на оваа реформа се состои од веќе донесените уставни амандмани како основа за новиот правен систем што е поволен за деловно работење, независен и професионален. Првата фаза од оваа реформа се состои од веќе донесените уставни амандмани кои се основа за новиот независен и професионален правен систем кој има за цел создавање на поволна деловна клима. Системот на избор, назначување и унапредување на судии и обвинители беше заменет со системот на развој на кариера според заслуги. Втората фаза на судските реформи повеќе е насочена кон подобрување на судската администрација и нејзина ефикасност. Со цел завршување на целиот процес, беа донесени Законот за извршување и Законот за парнична постапка, како додатна и суштинска регулатива.

Во голема мера врз основа на студијата на ФИАС, и како резултат на дополнително истражување, Владата подготви Програма за поттикнување на инвестициите во Република Македонија и акционен план, како нејзин составен дел. Програмата обезбедува рамка која ги насочува ресорните министерства да предложуваат мерки за реализација на реформите по конкретни носители и со одредена динамика.

Приоритетни области во кои се фокусирани реформите и кои се наведуваат во Програмата и во акциониот план се следниве: реформа на пазарот на недвижен имот - земјиште, градежни дозволи - одобренија, судска администрација и судски систем, царина, даночна администрација и законодавството за трудот.

Значаен проект фокусиран на реформата во деловното опкружување и зајакнување на институциите е БЕРИС (Business Environment and Reform Institutional Strengthening) проект поддржан со заем од Светската банка, за кој е предвидено да се спроведува четири години во периодот од 2006 до 2009 година. Со имплементација на Проектот за подобрување на деловното опкружување ќе се постигне следното:

- поефикасна и потранспарентна регистрација на деловни субјекти, поедноставување на постапката за издавање дозволи на деловни субјекти и инспекции, подобар пристап на домашните и странските субјекти до информациите потребни за започнување и водење на деловното работење во Република Македонија.

- зајакнување на капацитетот на Владата на Република Македонија во процесот за продолжување со агендата за реформа на деловното опкружување преку примена на соодветна анализа на квалитетот и влијанието на постојните и идните регулативи кои се донесуваат, а се однесуваат на деловната заедница, регулаторното влијание и начелата на добро управување .
- зајакната структура за подобрување на квалитетот на македонските производи и услуги на домашните и странските пазари, и подобар пристап на македонските производи на домашниот и странскиот пазар.

Со цел да се подобри корпоративното управување, донесен е нов Закон за ревизија, со кој се дефинираат условите за ревизија кај субјекти кои вршат дејност во Македонија и кој е во согласност со осмата директива 84/253/ЕЕЗ и новата директива за ревизија. Меѓународните ревизорски стандарди се обврзувачки и тие се објавени во Македонија. Процесот на градење јавни институции ќе заврши со основањето на самоуправен институт за квалификација и сертификација на ревизори, кој е планиран да се основа до крајот на првиот квартал на 2006 година.

Владата, исто така, има намера да ги примени наодите од Извештајот за придржување кон стандардите и кодексите (РОСЦ) од јуни 2005 година како основа за развој и спроведување на дополнителни мерки за подобрување на деловното опкружување. Дел од забелешките од РОСЦ извештајот веќе се инкорпорирани во измените на Законот за хартии од вредност кои беа донесени при крајот на 2005 година.

Правниот систем, вклучувајќи го регулирањето на имотните права, спроведувањето на законите и договорите, и ефективноста на судскиот систем во врска со економските прашања; Неколку анализи, прегледи и студии укажаа дека судството е важен сегмент на кој му се потребни сериозни реформи, и откако ќе се реформира, ќе има клучна улога во олеснувањето на инвестициите и во забрзувањето на растот предводен од приватниот сектор. До крајот на 2004 година Владата донесе сеопфатна Стратегија за реформа на судството со акционен план за нејзино спроведување. Целта на оваа стратегија е да се воспостави ефикасен судски систем, заснован на европски стандарди, кој ќе ја поддржува пазарната економија. Судската реформа е долготраен процес, за чие спроведување се потребни неколку години, но процесот е поставен на таков начин што ќе започне со неколку клучни мерки во текот на првата година.

Критично прашање во врска со работата на македонските судови се одлагањата и слабата способност за извршување на судските одлуки. Поради тоа, сега се донесени два нови закона: Закон за парнична постапка, што е подготвен со цел да го забрза решавањето на случаите преку воведување на построги рокови и Законот за извршување, чија најголема новост е тоа што извршувањето се пренесува од судовите на специјализирани агенти. До крајот на мај 2006 година, новиот систем за извршување треба да стане оперативен, а дотогаш, ќе се развиваат подзаконските акти, постапките за издавање дозволи на агентите за извршување и програмата за подигнување на јавната свест .

Законот за судовите и Законот за судскиот совет треба да бидат изменети до јуни 2006 година, а дотогаш новиот систем на назначување на судиите, заснован на развојот на кариерата на судиите и обвинителите врз основа на заслуги, кој има за цел зајакнување на независноста и професионализмот на судството ќе започне да функционира. Ќе се формира посебна институција за обука на судии и обвинители (Академија за судии и обвинители), што ќе вклучува обука за деловна економија и трговско право и ќе почне со работа од септември 2006 година. Законот за Академијата за судии и обвинители е донесен во јануари 2006 година.

Исто така, во насока на зголемување на ефикасноста на судството до крајот на првата половина од 2006 ќе биде донесен нов Закон за прекршоци со кој ќе им се овозможи на јавните институции и регулатори, како што се Народна банка на Република Македонија, Управата за јавни приходи, Царинската управа и други да наметнуваат санкции за одредени прекршоци без претходно судско одобрение.

Независноста на судството дополнително беше обезбедена со донесувањето на Законот за судските буџети, кој обезбеди посебен судски буџет и Совет за судски буџет за управување со буџетскиот процес. Независноста на судскиот буџет ќе биде дополнително зголемена со амандманите на Законот за судските буџети (2006/1). Независноста ќе биде дополнително зголемена со спроведување на резултатите од процената на потребите за човечки ресурси за судската администрација и полиција во буџетот за 2006 година и подобруениот систем на поттикнувања, што е планиран да се спроведе постепено до 2007 година. Во насока на зголемување на ефикасноста на судството како и согласно законските одредби предвидени со новиот Закон за судови кој како што веќе споменавме треба да се донесе во првата половина од 2006 година, ќе отпочне со процесот на реорганизација на судовите.

Способност за справување со притисокот од конкуренцијата и пазарните сили во рамки на ЕУ

Способноста за справување со конкурентските притисоци и пазарните сили во ЕУ наложува земјата-пристапничка да има стабилно макроекономско опкружување во кое економските агенти ќе можат да донесуваат одлуки со разумен степен на предвидливост. Треба да се има доволно човечки и физички капитал, вклучувајќи инфраструктура што ќе му обезбеди на деловниот сектор неопходна основа за негова конкурентност на единствениот пазар. Освен тоа, фирмите мора да инвестираат за да ја подобрат својата ефикасност и приспособливоста на пазарните услови, а нивната способност за приспособување ќе се зајакне доколку имаат соодветен пристап до финансиски средства за инвестиции, до квалификувана работна сила и доколку се успешни во иновациите. На крајот, земјата-пристапничка ќе биде подобро подготвена за обврските од членството откако ќе постигне висок степен на економска интеграција во ЕУ пред добивањето членство. Нивото на интеграција е поврзано не само со обемот на трговијата со земјите-членки на ЕУ, туку и со асортиманот на стоки со кои се тргува.

Во 2004 година Владата ја започна Функционалната анализа на активностите на сите ресорни министерства во постигнување целосна согласност во систематизацијата на државната администрација, заради олеснување на спроведувањето на владините приоритети, наметнување контрола, и соодветно управување. Овие активности мора да бидат во насока на контролира на расходите на буџетот на министерствата и другите, каде што најважно е доброто планирање и распределба на буџетските расходи за проектите што се финансирани од донаторите, особено ЕУ фондовите, што ќе бидат целосно интегрирани во буџетот како буџетски приход, по основ на донации, започнувајќи од 2007 година. Во исто време, ќе се продолжи со веќе воспоставената практика за домашно кофинансирање на проекти финансирани со заеми, што претставуваат финансирачка ставка на буџетот.

Воспоставувањето ПИФЦ (јавна внатрешна финансиска контрола) е еден од приоритетите на Владата за што е потребна блиска соработка со ГД Буџет во ЕК.

Завршувањето на процесот на транзиција и постепено справување невработеноста создава можност за поголема распределба на буџетските средства за образование и наука, со што се намалува релативно високиот удел во непродуктивните среднорочни расходи. Помошта од ЕУ во тие области ќе биде повеќе од добредојдена.

Постоење на функционална пазарна економија, со доволен степен на макроекономска стабилност за економските агенти да донесуваат одлуки во клима на стабилност и предвидливост; Одржувањето на макроекономската стабилност е потребна, но не е доволен услов за остварување забрзан и одржлив економски раст како највисок економски приоритет на земјата. Во согласност со тригодишните програми, договорени неодамна со ММФ и Светската банка, оваа цел се очекува да се постигне преку интензивирање на структурните реформи, насочени кон подобрување на деловната клима и конкурентноста, како и кон одржување на макроекономската стабилност. Среднорочните проекции посочуваат дека просечната годишна стапка на инфлација ќе се одржува на ниво од околу 2%. Се очекува да продолжат главните движечки сили, што доведоа до истиснување на инфлаторните очекувања, како што е врзувањето на денарот за еврото, фискалната дисциплина и нискиот буџетски дефицит, како и либерализацијата на надворешната трговија. Понатаму, се очекува прудентната фискална политика да се одржува по пат на одржување на дефицитот на централниот буџет на ниво од околу 0,5% БДП, а дефицитот на општиот државен буџетот на ниво не повисоко од 0,6% БДП за време на среднорочниот период. Таквата политика ќе биде решавачка за целокупната фискална одржливост на земјата за време на среднорочниот период, за одржувањето на нивото на јавниот долг на меѓународно прифатено ниво и за соодветната координација на монетарната и фискалната политика што е потребна за одржување на макроекономската стабилност на земјата.

Во следните параграфи во кратки црти се опишани главните карактеристики на тригодишните аранжмани со ММФ и Светската банка.

Економската и финансиска програма која го подржува тригодишниот аранжман со ММФ предвидува превземање на мерки на среден рок, насочени кон интензивирање на економскиот раст и вработувањето, намалување на неурамнотеженоста во надворешниот сектор, одржување на макроекономската стабилност, зајакнување на домашниот и меѓународниот кредибилитет на земјата и подобрување на бизнис климата. Програма се темели на силна структурна компонента која се состои од реформи за зајакнување на конкурентноста. Суштината на оваа програма се амбициозни реформи – и тоа на пазарот на работна сила и реформи во правосудството– со цел зголемување на производниот развој, поттикнување на претприемништвото, и подобрување на функционирањето на пазарот на работна сила и неговата флексибилност, како и зајакнување на владеењето на правото и доближувањето на правосудниот систем до европските стандарди.

На макроекономско поле, целите на програмата е обезбедување на премин од официјална поддршка на билансот на плаќање кон пазарно финансирање, истовремено одржувајќи го фиксниот девизен курс и ниско ниво на инфлација. Финансиската стратегија се потпира, иако не целосно, на приходите кои се очекуваат од приватизација на дел од електродистрибутивниот сектор и продажба на државните акции во единствениот фиксен оператор на телекомуникациски услуги, што ќе се користат за создавање на потребното ниво на покриеност на увозот со девизни резерви во првите две години, и на стабилни макроекономски политики за постигнување на ниво на девизни резерви доволно за покривање на 4-месечно покритие на увозот.. Способноста на Владата да го зголеми присуството на државни хартии од вредност на пазарот ќе се со тоа што ќе го направи должничкиот пазар подиверзифициран и ликвиден, имајќи строга контрола на долговите за одржување на довербата на пазарот, како и започнувајќи со успешната прва емисија на евро обврзници.

Програмата исто така има за цел да обезбеди среднорочна фискална одржливост во поглед на притисоците на расходната страна во наредните години. Една од клучните реформи во овој сектор е подобрување на финансиското управување во Фондот на здравствено осигурување, кој секогаш преставува извор на ризици, кои може неповолно да влијаат преку создавање на поголеми расходи во овој сектор. Важен елемент на поширока фискална реформа претставува сеопфатна реформа на даночната администрација. Во оваа област се планира да се прошири даночната база со намалување на даночните ослободувања, како и хармонизирање на даночната основа за пресметка на персонален данок со основицата за пресметка на придонеси за социјалните фондови (пензиско, здравствено, невработеност) и интегрирање на наплатата на персоналниот данок на доход и социјални придонеси, која ќе се одвива во фази и ќе трае до 2008 година, како и да се зајакне контролата на наплата на даноците во смисла на намалување на загубите по основ на прибрани приходи. Реформите исто така треба да обезбедат и хармонизирање и унифицирање на прибирањето на персоналниот данок и останатите придонеси. Новиот закон за Управата за јавни приходи и новиот закон за даночни постапки, донесени во септември 2005 година, кои имаат за цел да ја зголемат ефикасноста на УЈП и зајакнат контролата на наплата на даноци, проширувајќи ги нејзините права и овластувања.

Што се однесува на тригодишната ПДПЛ програма на Светската банка, нејзина цел –е унапредување на економскиот развој и создавање работни места во Република Македонија
Првиот од серијата договорени ПДПЛ аранжмани е успешно реализиран и средствата од заемот се повлечени на крајот на 2005 година.

Врз основа на договорите постигнати со мултилатералните финансиски институции во 2005 година, Република Македонија очекува дека одржувањето на макроекономска стабилност, придружено со интензивни структурни реформи, ќе доведе до интензивирање на економската дејност и пораст на БДП на просечно годишно ниво од околу 4,5% за периодот од 2005 до 2008 година. Економскиот раст ќе се заснова врз зголемена дејност за инвестирање, развој на продуктивноста и крајна потрошувачка, елиминирање на нефлексибилноста на пазарот на работна сила, зајакнување на претприемачките активности на земјата и зголемување на извозот.

Со оглед на стратегиската ориентираност за потпирање на извозот како главен двигател на одржливиот економски пораст, зголемувањето на меѓународната конкурентност на земјата станува прашање од клучна важност. Искуството покажува дека недоволната надворешна конкурентност на македонските стоки и услуги во голема мера е предизвикана од неповолната извозна структура што доведува до отсуство на соодветна реакција на понудата. Следствено на тоа, потребата за зголемување на конкурентноста на македонското стопанство повторно го насочи вниманието кон тоа дека среднорочната агенда на мерките на политиките треба да се насочи кон зајакнување на структурните реформи, меѓу кои реформа на пазарот на работна сила, реформа на судството, подобрување на институционалниот капацитет, односно, подобрување на управувањето и ефикасноста на јавниот сектор и понатамошен развој на финансискиот сектор. Овие реформи треба да доведат до подобрување на деловната клима и да резултираат со привлекување директни странски инвестиции, кои, меѓу другото, нема да бидат насочени исклучиво кон македонскиот пазар. Покрај тоа, позитивните ефекти во извозот исто така се очекуваат од понатамошното интензивирање на постојните групации на извозници во

таканаречени кластери за посебни производи или услуги за извоз со цел координирање на активностите на сите учесници за стратегија на извозот и за пристап до странските пазари.

Што се однесува до зголемување на административниот капацитет во врска со прибирањето на даноците и контрола на расходите, со донесувањето на Законот за Управата за јавни приходи, попрецизно се дефинира организациската структура, управувањето и надлежностите на УЈП и особено, правата, обврските и обучувањето на вработените. Во наредниот период, ќе се преземат мерки за реформа во политиката на контрола како и надградувањето на нејзиниот капацитет преку наменско едуцирање за контролата по типови на активности и специјализирано обучување за методологија на истата.

Процесот на реформи во областа на сметководството беше засегнат со новиот Закон за трговски друштва усогласен со сите директиви на ЕУ, донесен 2004 година. Може да се каже дека овој закон преставува значаен чекор напред за Република Македонија, во областа на сметководството и ревизијата.

Според Законот за трговски друштва, секој трговец (дистрибутер) има обврска да води сметководство и да доставува годишен биланс на состојба, во согласност со законот и правилата. Всушност, трговците на мало и големо, трговците во банкарскиот и осигурителниот сектор, трговците котираат на пазарот, како и трговците чии финансиски извештаи се дел од консолидираните верзии на финансиските извештаи на претходно споменатите трговци, имаат обврска да подготват и да достават финансиски извештаи, во согласност со усвоените Меѓународни сметководствени стандарди, објавени во Службениот весник на Република Македонија. Меѓународните сметководствени стандарди се ажурираат секоја година со цел да бидат во согласност со тековните стандарди, кои може да бидат дополнети, изменети или донесени од страна на Комитетот за меѓународни сметководствени стандарди.

Процесот на реформа во областа на ревизијата се заврши со донесувањето на новиот Закон за ревизија, усогласен со директивите на ЕУ. Ревизијата е исполнета во финансиските извештаи на трговците на мало и големо организирани во акционерски друштва, друштвата кои котираат на пазарот и трговците на мало и големо организирани во друштва со ограничена одговорност. Извештај за извршена ревизија се доставува од дипломиран ревизор, во согласност со Меѓународните стандарди за ревизија (ИАС), објавени во Службен весник на Република Македонија. Овие Меѓународни стандарди за ревизија (ИАС) се ажурираат секоја година со цел да бидат во целосна усогласеност со тековните стандарди, дополнети, изменети или донесени од страна на Меѓународната федерација на овластени ревизори (ИФАЦ).

Суштински елемент на амбициозните структурни реформи се реформите на пазарот на работна сила, кои започнаа со спроведувањето на новиот Закон за работни односи, чија цел е да се намалат дополнителните трошоци поврзани со работната сила, да се зголеми процентот на регуларно регистрирана работна сила, со цел да се обезбеди примена на правна заштита и во исто време, да се зголеми износот на оданочливата маса на плати и да се намали вработеноста во сивата економија. Ова треба дополнително да доведе до обезбедување поголема наплата на приходи од директни даноци и придонеси за социјална заштита, како и придонеси за здравствено и пензиско осигурување.

Во наредниот период, јавните расходи ќе се засноваат на продолжувањето на политиката за контрола на буџетот која е потребна за спроведување на среднорочните структурни реформи, усогласени со ММФ, како дел од тригодишниот договор како и потребното зајакнување на компонентите за развој (образование, наука и инфраструктура) на трошок на социјалните расходи.

Дополнителен придонес за целокупниот економски развој и успешно спроведување на владините политики во наредниот период ќе се овозможи со помош на ефикасна употреба на предпристапните средства на Европската унија што Република Македонија ги има по добивањето нов статус на земја - кандидатка.

Доволно количество, по соодветна цена, на човечки капитал, вклучувајќи образование и истражување и иден развој на ова поле; Приоритетни цели на развојот на македонските човечки ресурси и политики на пазарот на работна сила се: (1) поттикнување на зголемувањето на вработеноста; (2) поттикнување на континуирани инвестиции во човечки капитал преку обезбедување релевантна мрежа за јавно и приватно образование; (3) отстранување на институционалната нефлексибилност на пазарот на работна сила и социјалната заштита; (4) зголемување на мобилноста на работната сила; (5) намалување на вработеноста во неформалниот сектор („сива економија“).

Спроведувањето на активностите за подобрување на квалитетот на образованието и обуката, што ќе ги зголеми можностите за младите луѓе да најдат работа по завршување на образованието има највисок приоритет. Модерното образование е насочено кон подобрување на квалитетот на човечките ресурси. Дискусиите и подготовките за воведување деветгодишно основно образование се во тек, а процесот ќе продолжи до неговото конечно спроведување. Покрај тоа, ќе

се даде поддршка на инвестирањето во (средното) образование што ќе понуди квалификации во согласност со побарувачката.

Следствено на тоа, Министерството за образование и наука започна значаен проект што ќе овозможи создавање на Програма за развој на образовниот систем во Република Македонија. Овој проект се фокусира на промовирање на вредностите што обезбедуваат образовна и културна еднаквост, го промовираат интелектуалниот развој и образование, ги подобруваат можностите за мобилност во образованието и на пазарот на работна сила, ја зајакнуваат образовната, културна и економска конкурентност во рамките на македонското општество како и диверзификацијата на македонското меѓународно искуство итн.

Новите амандмани на Законот за средно образование ќе овозможат трансфер на надлежностите од централно ниво на ниво на локална самоуправа, во согласност со процесот на децентрализација. Сите предвидени измени на Законот за средно образование во согласност со законодавството на ЕУ, имаат за цел да ги донесат модерните образовни стандарди во македонските училиници.

Законската рамка за спроведување на Болоњскиот процес се воспоставува со цел да се насочи вклучувањето на Македонија во единствената европска област на високото образование. Бројот на студенти што ќе се запишуваат на универзитетите ќе продолжи да се зголемува, како и стандардите за квалитет на студиите. Во согласност со Болоњскиот процес, реформите и усогласувањето ќе продолжат во следниве области: (i) усогласување на структурата на степени на високо образование (дипломски, постдипломски и докторски студии); (ii) обезбедување квалитет во високото образование; (iii) отстранување на бариерите за мобилноста на студентите, наставничкиот и административниот персонал во однос на земјите-членки на ЕУ, и во рамките на регионот на ЈИЕ; (iv) спроведување на европскиот кредит трансфер систем; (v) признавање на квалификациите и дипломите; (vi) зајакнување на улогата на студентите во процесот на високо образование; (vii) зголемување на европската димензија и атрактивност на полето на високото образование; и (viii) развивање различни форми на доживотно учење.

Стручното образование ќе има за цел зајакнување на врските меѓу образованието и обуката и побарувачката на пазарот на работна сила. Ќе се воспостави соработка (партнерство) меѓу јавниот и приватниот сектор во Македонија со цел да се обезбедат релевантни институционални форми и услови за практична обука и за примена на нови знаења и технологии. Важно е да се промовира образованието (формалното и неформалното) за да стане доживотно учење на граѓаните.

Во согласност со сите преземени реформи во областа на образованието, Владата на Република Македонија промовираше пакет на активни политики и мерки за пазарот на работна сила што имаат за цел зголемување на вработеноста, справување со разликите при вработувањето и невработеноста, иницијативи за создавање нови работни места како и самовработување, промовирање мерки со намена за решавање на проблемот на нефлексибилноста на пазарот на работна сила. Идејата е да се стимулира поволна клима за создавање можности за продуктивно вработување и подобрување на социјалниот дијалог. Важен приоритет во ова поле е да се развијат инструменти за стимулирање на самовработувањето и претприемништвото, како флексибилни шеми и други форми на финансиски иницијативи со цел да се зголеми интересот и мотивираноста на невработените лица да се вратат на работа.

Целите на политиката на истражување и развој во Македонија се: (а) трансфер на know-how; (б) развивање на комерцијално релевантни технологии за Македонија (технологии со потенцијал на меѓународна конкурентност за Македонија); и (в) воспоставување врски меѓу истражувачките центри, универзитетите и секторот на претпријатија. Во областа на истражувањето, Република Македонија ќе поттикнува и промовира меѓународна соработка и трансфер на знаење и технологија; ќе воведо систем на следење и оценување за научниот и технолошкиот квалитет и истражувачките резултати со употреба на меѓународно усвоени стандарди и критериуми; и (г) ќе распределува поголеми буџетски средства за истражување и развој; ќе ги зголеми инвестициите во научно-истражувачките активности; ќе ја зголеми употребата на меѓународни средства и техничка помош; ќе дефинира интередисциплинарни програми за насочено истражување; ќе го поддржи формирањето истражувачки единици во деловниот сектор за да обезбеди ефективен трансфер на современи технологии; и ќе создаде услови со цел да се зголеми квалитетот на знаењето и иновациите и да се развие технолошки информациски систем.

Доволно количество, по соодветна цена, на физички капитал, вклучувајќи инфраструктура (енергија, телекомуникации, транспорт итн.) и иден развој на ова поле; Слично на другите економии во транзиција, јавната инфраструктура во Република Македонија, како и нејзините инфраструктурни политики не соодветствуваат на потребите на пазарната економија во подем. Во секторот на енергија, на пример, главното наследство од минатото е високата интензивност на енергијата, инфраструктурни капацитети на кои им треба проширување, одржување и обновување, како и несоодветни резултати во поглед на животната средина. Од друга страна, транспортниот сектор исто така, се

карактеризира со неколку проблеми. Сообраќајните текови се многу сконцентрирани на патниот транспорт, што ја изложи земјата на значителни еколошки ризици и кое е поврзано со недоволното ниво на безбедност на патиштата. Овие фактори се делумно поврзани со географските специфики на земјата (кратки растојанија меѓу крајните дестинации во земјата), а делумно на техничките и технолошката опременост на ЈП „Македонски железници“, претпријатие надлежно за железничкиот сообраќај во земјата. Што се однесува до телекомуникациите, фиксната и мобилната телекомуникациска мрежа се базира на модерна дигитална технологија и нивната стапка на навлегување (број на телефонски линии во однос на големината на населението) е релативно висока во споредба со другите економии во транзиција.

Стратегиска цел на Република Македонија е развојот на инфраструктурата и регионална поврзаност на инфраструктурата во секторот на енергијата, транспортот и други сектори. Ова би водело до сигурен и економичен развој на енергијата, транспортот и телекомуникациите, при што соодветно ќе се земе предвид безбедноста на понудата, безбедноста на населението, рационалната употреба на енергијата и заштитата на животната средина. Со обезбедување на евтин транспорт, подобри комуникации и подобар пристап до чисти и евтини извори на енергија, инфраструктурните сектори ќе придонесат за зголемување на продуктивноста и според тоа, за зголемување на меѓународната конкурентност на земјата.

Со цел да се постигне оваа цел, мора да се подготват и спроведат цела низа координирани мерки на политиките. Целта на земјата е да ги спроведе проектите со регионална компонента што ќе даде подобрување и модернизирање на паневропските коридори VIII и X. Ова би ги отворило вратите на Република Македонија кон подобра соработка со соседните земји и поширока соработка со земјите на ЕУ во сите сегменти на економијата. Нивен заеднички именител е поголемиот комерцијален пристап кон развојот на инфраструктурните сектори. Комерцијализацијата на инфраструктурните услуги се однесува на сите реформи со кои се стимулира деловниот пристап кон овие активности.

Меѓутоа, овие реформи нема да бидат успешни доколку земјата го зголеми физичкиот обем на својата инфраструктура. Се очекува бруто инвестициите во Република Македонија да се зголемат од сегашното ниво од 21% од БДП на околу 25% од БДП во 2007 година како резултат на програмата за структурни реформи договорена со ММФ и Светската банка и насочена главно кон подобрување на деловната клима во земјата. Во рамките на вкупните инвестиции, јавните инвестиции имаат значително учество – 3,7% од БДП. Голем дел од инвестициите во јавниот сектор се насочувани во инфраструктурниот сектор со цел зајакнување на инфраструктурните врски со сите соседни земји бидејќи истото би дало придонес за успешно интегрирање на Република Македонија во ЕУ

Република Македонија изготвува среднорочна стратегија на инфраструктурни проекти кои треба да бидат имплементирани, наречена Програма за јавни инвестиции. Истата вклучува приоритетни проекти за кои Владата оценува дека можат значително да придонесат за развојот на земјата. Во Програмата, која опфаќа период од три години и се ажурира годишно, се вклучени проекти од сите економски инфраструктурни сектори, вклучувајќи енергија, транспорт, водоснабдување, наводнување, животна средина, како и нестопански дејности

Врз основа на базата на податоци за Програмата за јавни инвестиции и согласно приоритетите определени од Владата на Република Македонија се очекува да реализира значителен број на инфраструктурни инвестиции во периодот 2005-2007 година.

Финансирањето на овие проекти ќе биде направено во согласност со можностите за понатамошно задолжување на земјата, наведено во Стратегијата за управување со јавните долгови, со меѓународните финансиски институции, како и со домашните буџетски средства што годишно се планираат за кофинансирање на странски заеми и кредити. Најголемиот број на странски кредити користени од Република Македонија се наменети за инфраструктурни проекти или проекти со вклучена значајна инфраструктурна компонента. Нивното реализирање претставува значаен тренд на јавни инвестиции во земјата и влијание врз целиот нејзин развој.

За оваа цел се очекува да се искористат различни извори на финансирање, вклучувајќи буџетски средства, странски инвестиции, помош од билатерални донатори и кредити од мултилатерални финансиски институции под поволни и комерцијални услови. Според соодветната законска основа и со цел да се привлечат странски директни инвестиции, Република Македонија ќе продолжи со политиката на давање концесии во некои инфраструктурни области.

Во транспортниот сектор, јавните инвестиции во периодот 2005 – 2007 година ќе биде насочен кон секторот на патишта и секторот на железници. Што се однесува до патиштата, завршувањето на коридорите VII и X и понатаму е највисок приоритет. Во оваа фаза, се гради и обиколницата околу градот Скопје, проект вреден 120 милиони евра кој е заеднички

финансиран од ЕИБ, ЕБОР и Фондот за магистрални и регионални патишта.. Проширувањето на патот Е – 75 на делницата " Смоквица – Гевгелија" , финансиран од ЕБОР, е веќе завршен проект.

Предвидени се градежни активности за следниве делници од Коридорот X: Демир Капија - Удово, Удово - Смоквица, Табановци - Куманово, Битола - Меџитлија, како и на сите оние делници од коридорот 8 каде што градежните активности се уште не започнале. Во секторот железници, инвестициите ќе бидат насочени кон обнова и модернизација на постојните линии, како и на опремата. Значајно е да се напомени дека Владата издаде гаранција за заедничкиот проект со Светската банка за реформи во ЈП " Македонски железници" при што на индиректен начин би се создала цврста основа за понатамошен развој на железничкиот сообраќај во Република Македонија.

Инвестициските приоритети во секторот енергетика се во два сегмента. Првиот е производство на електрична енергија со отворање на нов рудник за вадење јаглен во Брод – Гнеотион, потоа со хидроцентралата "Св.Петка" и изградба на 20 мали хидроцентрали според моделот на концесија. Сличниот модел се очекува да привлече приватни инвеститори за изградба на комбинирана гасно-термална централа. Вториот приоритет за инвестиции во енергетскиот сектор вклучува инвестиции што имаат за цел енергетско поврзување со соседните земји. Во овој контекст, изградбата на 400 kW далноводи Штип – Червена Могила (Бугарија) и Битола –Флорина (Грција) се од големо значење бидејќи ќе ја зголеми стабилноста на системот на електрична енергија во Република Македонија.

Исполнувањето на условите од европското законодавство за животна средина во не толку далечна иднина е директно поврзано со големи инвестиции. Знаејќи го овој факт, проектите во водоснабдувањето, како и во прочистувањето на отпадните води и цврстиот отпад се високо на листата приоритети за инвестиции во инфраструктурата во Република Македонија. Неколку проекти во сите овие области се спроведуваат или се планира да се спроведат во претстојниот период, со финансиска поддршка на мултилатералните финансиски институции и билатералните донатори. На пример, проектот „Еколошка заштита на Охридското езеро“ , проектите “Еколошка заштита на Преспанското езеро - фаза 1” и “Водоснабдување на Струга” се завршени во 2005 година и пуштени во употреба додека Еколошкиот акциски план на општините, проект за подобрување на водоснабдувањето во неколку општини во земјата, финансиран од ЕБОР ќе продолжи во 2006 година се очекува да биде завршен. Приоритетни проекти за реализирање се завршување на првата фаза од изградба на хидросистемот “ Злетовица” и завршување на проектот за хидросистемот за водоснабдување “ Лисиче”. Извори од мултилатералните банки за развој и билатералните донатори исто така беа употребени за неколку проекти за рехабилитација и реконструкција на наводнувањето што сега се во тек, како што се проектот за ХМС “Брегалиница”, ХМС “Тиквеш”, ХМС “Радиовце - Бистрица”, ХМС “Гостиварско поле” и ХМС “Бањичко поле”, како и проектот “Наводнување на јужниот регион на реката Вардар“.

Освен овие активности, за 2005 - 2007 година, со средства од мултилатерални финансиски институции, билатерални донатори и Буџетот на државата ќе се продолжи со реализација на проектите за модернизација на образованието, развој на здравствениот сектор и имплементација на социјалната заштита.

Степен и динамика на трговска интеграција на земјата со ЕУ пред проширувањето (ова се однесува на обемот и природата на добрата што веќе се тргуваат со земјите-членки); Европската унија традиционално е најважен трговски партнер на Република Македонија. Учеството на трговската размена со Европската унија во вкупната трговска размена на нашата земја со странство во периодот од 1999-2004 година се движи од 1,3 до 2,4 милијарди американски долари, или 42,5% и 52,6% Учеството на извозот се движи од 42,8% до 57%, при што индустриските производи учествуваат од 43,5% до 58%, додека земјоделските производи од 23,1% до 42,9%.

Увозот од Европската унија во Република Македонија се движи од 720 илјади до 1,4 милијарди американски долари во апсолутен износ, а неговото учество во вкупната надворешно-трговска размена на Република Македонија се движи од 38,2% до 50,1%. Слично на извозот, и во увозот доминантни се индустриските производи, при што нивното учество варира од 38,7% до 46,7%, а учеството на земјоделските производи во увозот се движи од 17,2% до 32,5%.

Следниве земји -членки на Европската унија се најзначајни трговски партнери на Република Македонија: Германија, Грција, Италија, Холандија и Франција. Најзастапени производи во трговската размена меѓу Република Македонија и Европската унија се: производи од текстилната индустрија, фероникел, феросилициум, нелегиран цинк, топловалани производи од железо, електрични спроводници, заварени цевки, моторни возила, нафта, вино и суров, непреработен тутун. Традиционално, најзастапени производи во структурата на македонскиот извоз се: текстилните производи, фероникел, феросилициум, нелегиран цинк, електрични спроводници, јагнешко месо, вино и тутун.

Показателите на трговската соработка меѓу Македонија и ЕУ откриваат дека учеството на трговијата во и од ЕУ не е толку проблематично колку што е обемот на трговијата, а особено обемот на македонскиот извоз. Доколку ова и понатаму се развива, проблемот ќе се продлабочи - во тоа дали е доволна производствената база за извоз. Комбинацијата од сите реформи што се спроведуваат во Република Македонија досега не доведе до успешно спроведување на извозно -ориентирианиот концепт на економски пораст. Трговското салдо на Република Македонија

остана во постојан дефицит во текот на сите години од транзицијата (освен во 1992), а во одредени години достигна ниво од над 50% од вредноста на извозот. Коефициентите на извоз и БДП во 2000 и 2001 година беа 33,9 и 33,6 проценти соодветно, додека коефициентите на увоз и БДП во истите години беа 53,7 и 49,1 проценти соодветно. Коефициентите извоз+увоз и БДП во истите две години изнесуваа 87,6 и 82,7 проценти соодветно. Повторно, ова ја потврдува клучната потреба за реформи предводени од извозот како мерки, кои владата се обврза да ги спроведе.

МСП и учеството на малите фирми; Значењето на развојот на МСП во македонското стопанство е признаено не само како средство за негување на не толку добро развиениот претприемачки дух, туку и за развивање на свеста за конзистентната потреба од промени и реформи на економската сцена. Покрај ова, добро воспоставените мерки и политики за развој на малите и средни претпријатија, во комбинација со мерки и политики за унапредување на конкурентноста, се сметаат за еден од најдобрите начини за интегрирање на неформалниот сектор во формалната економија.

Паралелно со процесот на приватизација, на пазарот започнаа да влегуваат нови фирми, формирајќи го на тој начин главниот дел од денешната заедница на МСП. Владата на Република Македонија секогаш ја вклучувала поддршката за МСП во своите главни документи за развојни политики. Во јули 2002 година, Владата донесе Национална стратегија за развој на МСП - стратегиски документ што опфаќа период од десет години. Со цел реализирање на целите во рамките на стратегијата и Европската повелба за мали претпријатија, во јануари 2003 година, Владата донесе програма на мерки и активности за поддршка на претприемништвото и за создавање конкурентни мали и средни претпријатија. Програмата опфаќа период од 4 години. Во тој поглед, главната цел на програмата на мерки и активности за унапредување на претприемништвото е да се зголеми ефикасноста и меѓународната конкурентност на МСП преку создавање економска структура што е компатибилна со структурата на европските земји. Програмата е фокусирана на четири основни области: (1) изградба на институционална инфраструктура за унапредување на претприемништвото и конкурентноста; (2) воспоставување на поволно економско окружување во согласност со сегашната фаза од развојот на економијата во Македонија; (3) унапредување на претприемништвото преку нефинансиски форми на поддршка на претприемништвото; и (4) финансиски форми за поддршка на претприемништвото.

Во 1997 година, Владата формираше Национална агенција за поддршка на претпријатијата (НЕПА) што е одговорна за спроведување на програмите и проектите како поддршка за МСП и за спроведување на кредитните линии од програмата на ФАРЕ. Меѓутоа, поради бројни причини, НЕПА не успеа соодветно да ја исполни својата должност. Во 2004 година беше формирана нова Агенција за поддршка на претприемништвото и сега целосно функционира. Покрај Агенцијата, постојат 8 регионални центри за поддршка на претприемништвото, 8 инкубатори и 4 центри за трансфер на технологија. Во 2004 година е основан и првиот еуро-инфо кореспондентен центар.

Најголемиот дел од стратегијата за структурни реформи и мерки на Владата има за цел да го подобри јавното управување и целокупното окружување за економска активност во земјата, како што е: поедноставени постапки за влегување и излегување на учесниците на пазарот, реформа во судството, подобро функционирање на јавната администрација и институционална поддршка за развојот на приватниот сектор, подобро јавно и корпоративно управување, поголема транспарентност и интегритет.

Нефинансиските форми на поддршка на претприемништвото вклучуваат специфични мерки кои постојните институции ги обезбедуваат за новите или за формираните фирми. Инкубаторите досега се покажаа како успешно средство за обезбедување таква поддршка. Сегашниот проект финансиран од УСАИД за зголемување на конкурентноста обезбедуваше иновативен пристап кон справување со овие прашања, а пристапот кој најлесно може да се идентификува за овој проект е во воспоставувањето на пет кластери на македонското стопанство, кои ќе ги здружат учесниците во нивните напори за остварување најдобри резултати и за зголемување на нивната продуктивност. Предвидени се и други мерки, како што се: систем на ваучери за овластените консултанти, формирање на Фонд за развој на човечки ресурси, од кои двете треба да се воведат до крајот на 2005 година.

Дополнителни реформи во финансискиот систем на земјата исто така се предвидени со цел да се подобри работењето на банкарскиот сектор: дополнително подобрување на надзорот во банките, воведување на модерни техники за управување со долгови и ризик, развој на пазарот со хартии од вредност итн., Македонската банка за поддршка на развојот ќе продолжи да обезбедува поддршка за македонските бизниси, а особено за МСП. До крајот на оваа година треба да профункционира и Кредитно-гарантниот фонд. За 2007 година планирано е основање на Биро за кредитен рејтинг. Реформите во финансискиот сектор, заедно со реформите во судството во насока на зголемување на капацитетот за справување со трговските случаи, треба да го олеснат насочувањето на доволен број средства во приватниот сектор.

Степенот до кој владината политика и законодавството влијаат на конкурентноста преку трговската политика, политиката на конкуренција, државната помош, СДИ, поддршка за мали и средни претпријатија, итн;

Зголемување на конкурентноста на македонското стопанство се повеќе станува центар на различни и комплексни активности промовирани со владините политики и регулаторни реформи. Деловната конкурентност зависи од основните микроекономски услови што го дефинираат тековното одржливо ниво на продуктивност во земјата, според концептот дека богатството всушност се создава на микроекономско ниво и дека релевантните државни политики може да го поттикнат или спречат продуктивното однесување на претпријатијата.

Признавајќи го значењето на трговската либерализација на економијата, Владата на Република Македонија активно водеше процес на отворање на националната економија преку членство во СТО и склучувајќи договори за слободна трговија со главните трговски партнери.

Уште од 1991 година, Република Македонија потпиша и спроведува 10 билатерални договори за слободна трговија со земјите од ЈИЕ и Мултилатерален договор за слободна трговија со земјите-членки на ЕФТА. Македонија е прва меѓу земјите-учеснички во процесот на стабилизација и асоцијација што потпишаа Спогодба за стабилизација и асоцијација со ЕУ. Оваа спогодба веднаш обезбедува бесцарински пристап за повеќето македонски стоки на европските пазари и постепено отстранување на македонските царини за стоките од ЕУ до крајот на 2010 година.

Навистина, приближно 90% од вкупната трговија на Република Македонија е поврзана со партнери од земји со кои е договорен режим на либерализирана трговија: Од мај 2005 година, учеството на трговијата со земјите-членки на ЕУ изнесуваше 49,5%, а учеството на трговијата со другите земји со кои Македонија има склучено договори за слободна трговија уште 40,5%. Во однос на идните реформски можности во овој контекст, Македонија е во процес на преговарање за формирање на слободна трговска зона со западнобалканските земји.

Владата ги поттикнува странските инвестиции и донесе значителен број закони со цел создавање поволна клима за инвестиции. Постојат неколку даночни и финансиски стимули за поттикнување на странските инвестиции. Данокот на доход на претпријатија од 15% е меѓу најниските во Европа, а слично е и со стапките на персонален данок на доход, кои се движат од 15%, до 18% и 23%. Не само што е низок данокот на доход на претпријатија, туку постојат и голем број на даночни поттикнувања за следниве случаи: десетгодишно ослободување од данок на добивка за квалификуваните претпријатија во слободните трговски зони; даночни намалувања до три години за претпријатија со над 20% странски инвестиции во акционерскиот капитал, намалување на оданочливиот доход до 100.000 евра во случаите кога компанијата инвестирала во купување фиксни средства во износ не поголем од 100.000 евра, а кога нејзината добивка е пониска од инвестираниот износ, оваа разлика може да се одбие од идните добивки во фискалната година; за инвестиции во фиксни средства поголеми од 100.000, претпријатијата имаат право на одбивање од оданочливиот доход до 30% од добивката во тековната година; 50% намалување на оданочливиот доход за инвестиции во недоволно развиените подрачја, планинските подрачја и пограничните подрачја; намалување на оданочливиот доход на ниво еквивалентно на износот инвестиран во заштита на животната средина, но не повисок од оданочливиот износ; 50% намалување на пресметаниот данок во првите три години во кои претпријатието ќе оствари добивка за претпријатието што за првпат почнува да работи; 50% намалување доколку претпријатието котира на официјалните пазари на берзата и претпријатието кое го користи правото и го има на берзата, има право на одбивка од пресметаниот данок во првата година за 30% (2006 година) и втората година, за 15% (2007 година). Некои од иницијативите имаат ограничена примена и Владата ја разгледува можноста за нивно можно продолжување.

Доколку инвестициите се направени во слободните трговски зони, Законот за слободни трговски зони предвидува ослободување од данок на додадена вредност за следново: трговија со стоки што ќе се употребат во процесот на производство (исклучувајќи ги стоките за крајна потрошувачка), трговија со стоки за производство наменето за извоз и услуги наменети за извоз. Се обезбедува и десетгодишно ослободување од данок на добивка и данок на имот. Земјата во зоната може да се издава за период од 50 години, со можност за продолжување за дополнителни 25 години. Новата правна рамка за слободни економски зони е во процес на подготовка. Тоа ќе ги подобри сите услови во согласност со критериумите на ЕУ.

Генерално, нема ограничувања за странските инвестиции во Македонија, освен во областите на воената индустрија, пуштање во промет и трговија со оружје, пуштање во промет и трговија со наркотици и заштита на историските споменици и културното богатство, регулирано во член 55 од Уставот.

Постапката за издавање работни дозволи на странски граѓани е исто така поедноставена.

По неколку години подготовка, беше основана Агенцијата за промовирање на инвестиции, која започна да функционира во јануари 2005 година. Агенцијата обезбедува единствено место за активности за промовирање на инвестициите и обезбедување услуги на инвеститорите.

Заштитата на конкуренцијата во Република Македонија е регулирана со Законот за заштита на конкуренцијата и релевантните подзаконски акти, кои се во голема мера усогласени со европското законодавство за конкуренција. Овие правила обезбедуваат поголема правна безбедност за пазарните учесници поврзана со оваа политика, посилна и понезависна позиција на Комисијата за заштита на конкуренцијата од политичко влијание, како и поедноставени постапки и комуникација со Комисијата во согласност со регулативите на ЕУ. Овие правила обезбедуваат поголема правна безбедност за учесниците на пазарот, создавајќи, посилна и понезависна позиција на Комисијата за заштита на конкуренцијата од политичко влијание, како и поедноставени постапки и комуникација со Комисијата во согласност со регулативите на ЕУ. Напорите за зајакнување на капацитетот на Комисијата и понатаму котираат високо на агендата на Владата со оглед на нејзината политика на конкуренција... Уставните амандмани со кои и' се овозможува на Комисијата да воведува казни за прекршоците утврдени со Законот обезбедува дополнително приближување кон европското законодавство за конкуренција.

Од 2006 година, нелојалната конкуренција од нерегистрирани претпријатија ќе започне да се намалува со спроведувањето на мерки од политиката на труд кои се наменети за постигнување поголема ефикасност на инспекторатот за нерегистрирани работници. Покрај ова, заедничките проекти (помеѓу Владата на РМ и канцелариите на ЕАР и УНДП во Скопје) се наменети за намалување на бројот на нерегистрирани мали претпријатија што работат на пазарот. Ваквите проекти се планирани уште од 2003 година, но сепак, истите не се спроведени поради проблеми со координирање. Сега, покрај темелните инспекции (спроведување на правото), намерите се да се понудат иницијативи за регистрирање на нерегистрираните претпријатија. Генерално, истите ќе вклучуваат намалени трошоци за трансфер на статусот од нерегистрирани во регистрирани претпријатија, помош при транзицијата, веројатно паушална даночна стапка, едноставни сметководствени постапки, социјално осигурување за вработените како и кампања за подигање на свеста.

Законодавството за државна помош во Република Македонија почна да се применува во 2004 година. Македонија постигна одреден напредок во воспоставувањето правна и институционална рамка за политиката на конкуренција. Институционалниот систем сега се состои од Комисија за заштита на конкуренцијата, регулатори за енергетскиот сектор и телекомуникации и Одделение за државна помош (ОДП) што се состои од членови на Комисијата за државна помош поддржани од административен персонал. Во согласност со условите на ЕУ, новото законодавство за државна помош беше одобрено на почетокот на 2004 година. Комисијата за државна помош (КДП) беше формирана неодамна и нејзината главна функција е да добива планови за доделување државна помош од потенцијалните обезбедувачи и да ги одобрува или одбива врз основа на нивната компатибилност со законодавството за државна помош. Засега, ОДП добива административна поддршка од Министерството за економија, што би можело негативно да влијае на независноста во процесот на одлучување во врска со активностите на Комисијата за државна помош. За да може да ги изврши своите овластувања, на ОДП му се потребни човечки и финансиски ресурси, за што веројатно се соочува со ограничување на буџетските средства. Ова треба итно да се реши бидејќи на ОДП итно му е потребна помош во проценката на државната помош; зголемувањето на јавна свест кај претпријатијата и потенцијалните обезбедувачи на средства; и во воспоставувањето соодветни механизми за обезбедување на конзистентност на индустриската политика со законодавството за државна помош.

Реформи во сектори насочени кон зголемување на продуктивноста и конкурентноста (земјоделство и рурален развој, сектор на производство, вклучувајќи диверзификација на индустриската база);

Основното начело на индустриската политика што се применува во Република Македонија е воспоставување и одржување на еднаков третман на сите деловни субјекти и обезбедување еднакви услови за пазарна конкуренција. Тоа ќе се постигне преку создавање стабилна, лесно достапна и целосно предвидлива институционална инфраструктура, соодветна комбинација на елементи на економскиот систем и соодветни мерки на тековната (краткорочна) и развојната (долгорочна) политика. Во овој контекст, индустриската политика на Македонија генерално, има хоризонтален пристап, создавајќи услови за еднаква пазарна конкуренција и дефинирајќи мерки, инструменти и програми на политиките чија цел е – преку обезбедување на различни видови деловно реструктурирање и техничко и технолошко надградување – зголемување на конкуренцијата (продуктивноста) на македонското стопанство.

Основните цели и приоритети на идната индустриска политика за создавање конкурентност на македонското стопанство се следниве: (а) создавање стабилно и целосно предвидливо институционално окружување и рамка што е соодветна за потребите на современата пазарна економија; (б) внимателно и постепено усогласување со како и усвојување на законодавството на ЕУ; и (в) спроведување на проактивна индустриска политика за унапредување и развој на

потенцијалните бизниси. Во тој поглед, посебно внимание се посветува на усогласувањето на приоритетните цели на индустриската политика со оние на генералната економска политика.

За разлика од хоризонталното ниво, кое претставува доминантен дел на индустриската политика што се спроведува во Република Македонија, секторското (вертикалното) ниво на индустриска политика има многу помало значење. Подготвени се неколку стратегии за развој на одредени сектори (како што е туризмот, итн.), но индустриската политика во Македонија практично не влезе подлабоко во директна и селективна поддршка на одредени сектори. Само во секторот за производство на челик е подготвена Национална програма за реструктурирање и конверзија, што произлегува како обврска од Протоколот 2 на Спогодбата за стабилизација и асоцијација. За оваа цел, во рамките на програмата КАРДС за периодот 2000 - 2006 година (Регулатива на Советот на Европската унија бр. 2666/2000) распределени се средства за подготовка на Национална програма за реструктурирање и конверзија во индустријата за челик, како поддршка на специфичниот сектор во рамките на подготовката на Националниот план за економски развој. Програмата предвидува реструктурирање на претпријатијата во индустријата за челик со цел да се одржи нивната економска виталност по периодот на спроведување и да им се помогне да станат поконкурентни на глобалниот пазар.

Започнувајќи од 2003 година, во Македонија се спроведува специјален четиригодишен проект за создавање конкурентност на македонското стопанство, при што поддршката за формирањето кластери во македонското стопанство претставува посебен сегмент. Земајќи го предвид нивниот потенцијал, Националниот совет за претприемништво и конкурентност на Македонија одреди пет кластери кои добиваат специјална поддршка: кластерот за јагнешко месо и сирење, кластерот за туризам, кластерот за информатичка технологија, кластерот за вино и кластерот за облека. Во врска со напредокот на избраните кластери во претходниот период, очигледно е дека е постигнат напредок во смисла на прифаќање на идејата на здружување во кластери и во смисла на разбирање на бенефициите од поврзувањето во кластери кај менаџерите на фирмите кои се поврзани во кластери. Меѓутоа, се уште нема очигледен напредок во смисла на значителен пораст на продуктивноста на субјектите поврзани во споменатите кластери, ниту пак значително зголемување на нивниот извоз. Овие резултати се очекува да следат во догледно време, со оглед на тоа дека сфаќањето на суштината на современото деловно работење, како и практичното спроведување на современите форми и техники на водење бизнис претставуваат сложена задача за голем број бизнисмени во Македонија.

Во декември 2005 година, Националниот совет за претприемништво и конкурентност на Македонија го објави првиот Национален извештај за конкурентноста во Република Македонија, што претставува сеопфатна детална проценка за постојните конкурентни способности на македонското стопанство, како и список на приоритети и клучни препораки за подобрување на конкурентноста на македонското стопанство. Помеѓу клучните препораки наведени во Извештајот се: интензивирање на структурните реформи во земјата, заедно со интензивирање на процесот за пренос на надлежности од централно на локално ниво; (преку зајакнувањето на институционалната инфраструктура) поддршка на развојот на иновации, на трансфер на технологии и на " претпријатијата базирани на знаење"; подготвување на политика за развојот на технологијата во Македонија; реформи во образовниот систем со цел создавање на работна сила која ќе ги исполнува условите на претпријатијата, и интегрирање на образованието во потребите на бизнисот; целосно спроведување на Европскиот кредит – трансфер систем во универзитетите во Република Македонија; создавање систем за доживотно учење и стручна обука на вработените; стимулирање натамошен прилив на ДСИ; поттикнување за влез на големи странски банки на пазарот и така натаму. Спроведувањето на овие и други препораки ќе создаде основа за среднорочно зголемување на конкурентноста во македонското стопанство, имајќи го предвид реализирањето на споредбените предности на земјата.

Стратегијата за зголемување на конкурентната способност за пробивање на странските пазари се заснова на потребата за спроведување реформа во јавните институции што се одговорни за земјоделство преку дефинирање мерки за стимулирање на земјоделците и индустриите за преработка на храна да ја зголемуваат својата конкурентност, но исто така да се поттикнуваат приватните земјоделци и индустрии за преработка на храна. Генерално, реформите во земјоделскиот јавниот сектор вклучуваат три елементи: (1) надградување на капацитети за управување на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство; (2) приближување на законската рамка и институционалните структури до ветеринарните, фитосанитарните стандарди и стандардите за безбедност на храната во ЕУ; и (3) развивање капацитет за поддржување на руралниот развој. Поддршката на приватниот земјоделски сектор ќе се насочи кон зајакнување на синџирот на пласирање на пазарот, подобрување на пристапот на производителите и преработувачите на храна до современа технологија.

Неколку клучни препораки од Националниот извештај за конкурентноста во Република Македонија се однесуваат и на земјоделскиот сектор посебно. Тие се следните: да се намали двојното оданочување на земјоделски производи, што е во согласност со поедноставувањето и намалувањето на трошоци за активностите на малите земјоделци; да се одобри

враќање на ДДВ на земјоделците – поединци; како и да се поддржи наменската обука и насочување на земјоделците, особено на полето на спроведување нови технологии и меѓународни стандарди на производство,

Во врска со предизвиците, целите на политиката на развој на земјоделскиот сектор се: создавање капацитет за конкуренција на интегрираните регионални пазари во ЕУ и Југоисточна Европа; зголемување на ефикасноста на земјоделското производство, преработка и пласирање на пазар; развивање на ефикасни јавни и приватни институции за поддршка на развојот на земјоделството; зголемување на приходите од земјоделството; обезбедување пристап на потрошувачите до безбедна и здрава храна; усовршување на користењето ограничени ресурси на земјиште, шума и вода на еколошки одржлив начин; и развивање на одржливи рурални заедници преку постојан рурален развој.

Приоритетите на земјоделската политика што имаат за цел спроведување на обврските за приближување до ЕУ и НАТО се насочени кон следново: (1) усогласување на трговската, институционалната и ценовната политика во согласност со обврските што произлегуваат од Спогодбата за стабилизација и асоцијација и барањата на СТО; (2) ограничување на буџетската поддршка за земјоделството; и (3) реорганизација на структурите во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство и поврзаните јавни агенции насочени кон зајакнување на нивниот капацитет. Усогласувањето на законите, политиките и постапките за ветеринарна заштита (Меѓународна епизоотска канцеларија), фитосанитарните системи (Меѓународна конвенција за заштита на растенијата) и безбедноста на храната во согласност со условите на СТО и ЕУ подразбира изменување и дополнување на нови закони и постапки за усогласување со меѓународните конвенции што се применуваат во областа на ветеринарната заштита, фитосанитарните системи и безбедноста на храната, итн. Во врска со буџетските ограничувања во областа на земјоделството, ќе се вложат напори за оптимално искористување на ограничените буџетски средства. Со цел да се зајакнат и реструктурираат јавните институции што се учесници во земјоделскиот сектор, потребно е да се воспостави раководна структура со доволен капацитет. Ќе се изврши менување на надлежностите меѓу министерствата, при што Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство ќе ја преземе одговорноста за руралниот развој, како што е случај во земјите во ЕУ. Во процесот на внатрешна реорганизација, Министерството исто така ќе ги зајакне и унапреди службите насочени кон обезбедување координирана реформа на законодавството, политиките и институциите што се потребни за исполнување на условите за членство во ЕУ.

3 СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕВЗЕМАТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВО ВО ЕУ

3.1 СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА СТОКИ

3.1.1 ХОРИЗОНТАЛНИ ПРАШАЊА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

ПРАВНА РАМКА

Правна основа за регулирање на областите на акредитација, стандардизација, метрологија, надзор на пазарот и цена на сообразноста претставуваат следните прописи:

- Закон за акредитација („Службен весник на Република Македонија”, бр. 54/2002)
- Закон за стандардизација („Службен весник на Република Македонија ”, бр. 54/2002)
- Закон за метрологија („Службен весник на Република Македонија”, бр. 55/2002)
- Закон за пропишување на техничките прописи и оцената на сообразност („Службен весник на Република Македонија “, бр. 55/2002)
- Закон за Државна пазарна инспекција („Службен весник на Република Македонија ”, бр. 35/97, 23/99, 7/2002)
- Закон за трговија („Службен весник на Република Македонија „ бр. 16/2004)
- Закон за заштита на потрошувачите („Службен весник на Република Македонија" бр. 38/2004).
- Законот за општа управна постапка (Службен весник на Република Македонија” бр. 38/2005)
- Законот за организација и работа на органите на државната управа (“Службен весник на Република Македонија” бр. 58/2000 и 44/2002).

Во текот на 2002 година, формирани се Институтот за стандардизација и Институтот за акредитација, како и Бирото за метрологија кое е орган во состав на Министерството за економија.

СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Министерството за Економија има изработено Работна програма за транспозиција на директивите од новиот и стариот приод. Од Владата на РМ е усвоена Политика за развој на метролошката инфраструктура, краткорочна Програма за развој на метролошката инфраструктура, Национална политика за акредитација и Национална програма за стандардизација. Во делот за надзор на пазарот се изготвува Програма која ќе ги опфати сите активности со прецизна рамка за нивна реализација во рамки на проектот финансиран од Светска банка - БЕРИС. Исто така се планира донесување на оперативна програма за работењето на Државниот пазарен инспекторат во 2006 година.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Значајна претпоставка за имплементација на Законот за безбедност на производите во Република Македонија е изградбата на инфраструктурата за безбедност на производите.

Министерството за економија работи во правец на заокружување на правната рамка и јасно утврдување на надлежностите за подготовка на правните акти од оваа област. За таа цел ќе следи формирање на посебен Сектор. Други надлежни институции се: Министерството за здравство, Министерството за труд и социјална политика, Министерство за транспорт и врски, Министерство за животна средина и просторно планирање, и други органи кои имаат надлежност во областа на безбедноста на непрехранбените производи.

Државниот пазарен инспекторат, заедно со другите инспекциски органи, согласно Законот за општа управна постапка и Законот за организација и работа на органите на државната управа (“Службен весник на Република Македонија” бр. 58/2000 и 44/2002), е орган за имплементација на законодавството со надлежност за надзор на пазарот, со вкупен број на вработени 229 од кои 155 се инспектори.

- Стандардизација

Врз основа на Законот за стандардизација („Службен весник на Република Македонија“ бр. 54/2002) и Одлуката на Владата на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 14/2003), во март 2003 година, основан е Институт за стандардизација на Република Македонија како посебна јавна установа (во натамошниот текст ИСРМ).

Со Законот за стандардизација се уредуваат целите и принципите на македонската национална стандардизација, статусот на ИСПМ, како и неговите задачи, зачленувањето во меѓународните и европските организации за стандардизација, неговото финансирање, подготовката, усвојувањето и објавувањето на македонските национални стандарди и нивната примена.

ИСПМ ги врши следните работи:

- Ги подготвува, усвојува и издава македонските стандарди и други стандардизациони документи
- Ја промовира примената на македонските стандарди;
- Соработува со државната управа посебно поради поддршка во воспоставувањето и спроведувањето на техничкото законодавство;
- Ги претставува интересите на Република Македонија во европските (CEN, CENELEC) и меѓународните (ISO, IEC) организации за стандардизација и учествува во нивната работа
- Извршува работи на Информативното контактено тело на ИСПМ во согласност со Договорот за техничките бариери во трговијата на Светската трговска организација,
- Воспоставува и одржува база на податоци за стандардите и другите документи од областа на стандардизација и дава информации за стандардите и другите документи;

- Акредитација

Врз основа на Законот за акредитација (Службен весник на Република Македонија бр.54/02 и Одлука на Владата на Република Македонија Сл.весник бр. 14/2003) основан е Институтот за акредитација на Република Македонија како посебна јавна установа која врши работи и задачи на национален акредитационен сервис во Република Македонија во понатамошниот текст (ИАРМ).

Акредитацијата е стручна постапка со која ИАРМ со доделениот сертификат формално ја потврдува оспособеноста на телото да извршува определени задачи од областа на оцена на сообразноста.

ИАРМ ги врши следните работи:

- акредитација на: лаборатории за тестирање и калибрација, тела кои вршат сертификација на производи, тела кои вршат сертификација на системи за квалитет, тела кои вршат сертификација на системи за заштита на животната средина и природата, тела кои вршат сертификација на лица и тела кои вршат инспекција;
- ги менаџира и координира акредитационите активности на РМ следејќи ги европските и меѓународни принципи и пракса;
- активно соработува со европските и меѓународните организации за акредитација, како и со соодветните национални тела за акредитација ,
- соработува со државната управа на подрачјето на акредитација и изведувањето на процедурите за оцена на сообразноста;
- се грижи за обуката на оценувачите;
- врши промоција на системот за акредитација во Република Македонија

Детален опис за работата на ИАРМ е даден во националната политика од областа на акредитација, како и во годишната програма за работа на ИАРМ. Акредитацијата е дејност од јавен интерес.

-Метрологија

Бирото за метрологија е специјализиран стручен орган во состав на Министерството за економија извршува работи и задачи од областа на метролошкиот систем на Република Македонија.

Примарна задача на Бирото за метрологија е обезбедување на следливост (во земјата и со светот на физичките големини на мерните единици) и остварување, чување и одржување на националните еталони и сертифицираните референтни материјали и калибрација на еталони и мерила. За обезбедување на овие задачи Бирото за метрологија соработува со специјализирани меѓународни и регионални организации (OIML, CGPM, EUROMET, WELMEC) во кои Бирото ја претставува Република Македонија.

Другите работи на полето на метрологија како што е метролошкиот надзор на количините и ознаките на пакуваните производи и експертскиот надзор се пропишани со Законот за метрологија („Службен весник на Република Македонија“, број 55/2002). Одредбите на Законот за метрологија се однесуваат на обезбедување на законскиот карактер за мерилата (верификација и оцена на сообразноста на типот на мерилата) кои се употребуваат во областите на:

- заштита на здравјето на луѓето, животните и растенијата;
- заштита на животната средина и природата;
- општата техничка безбедност;

- непречена размена на стоки и услуги и
- постапка пред управни и правосудни органи.

Како стручно советодавно тело на Бирото за метрологија формиран е и работи метролошкиот совет.

Во областа на метрологијата усвоен е следниот подзаконски акт:

- Правилник за формата и начинот на водење на регистарот за упис на ознаките и сертификатите за сообразност на типот на мерилата и ознаките и жиговите, односно сертификатите за верификација на мерилата од странско потекло и формата и содржината на решението за упис во регистарот и на решението со кое се одбива упис во регистарот.

- Оцена на сообразност (проверка/сертифицирање/контрола)

Во Република Македонија проверка/сертифицирање/контрола вршат правни лица, кои непосредно или посредно ќе ја утврдуваат сообразноста на производот. Пожелно е овие органи да се акредитирани во согласност со стандардите EN 45000 иако оваа обврска не постои во сите области. Министерот за економија со решение ќе ги овласти овие лица за вршење на оцена на сообразноста.

Во РМ се применува постапката утврдена согласно директивите од “новиот приод”: Не е нужно да биде нотифициран - пријавен ваков орган за секој сектор. Имено, во РМ во ваков случај може да се користат услуги на соодветен орган од други држави членки од Европската Унија.

- Надзор на пазарот

Надзорот на пазарот во Република Македонија е особено важен заради следење на состојбата дали стоките пуштени во промет се во согласност со посебните правни прописи. Имено надзорот на пазарот предвидува проверка дали производитите ги исполнуваат барањата на соодветните директиви, потоа следат активности за усогласување на производитите и на крајот изрекување на санкции кога тоа е потребно. Надзорот на пазарот ги штити интересите на потрошувачите, работниците и другите корисници, како и економските оператори.

Надзорот на пазарот (инспекциски надзор) претпоставува дека производитите кои што се наоѓаат на пазарот ги исполнуваат условите предвидени во прописите. Оваа задача во Република Македонија се реализира преку инспекциските органи. Надзорот на пазарот е посебно потребен за производитите за кои не се бара посебно одобрение пред да се пуштаат во промет. Координацијата помеѓу органите за надзор на пазарот (инспекциските служби) се врши врз основа на Законот за општа управна постапка, Законот за организација и работа на органите на државната управа (“Службен весник на Република Македонија” бр. 58/2000 и 44/2002), како и посебните закони на инспекциските органи во кои се регулирани надлежностите на секој орган на државната управа.

Пред отпочнување на постапката за царинење, Државниот пазарен инспекторат врши инспекциски надзор на стоките (непрехранбени производи), по однос на декларирањето и упатството за употреба кои треба да бидат напишани на македонски јазик и кирилско писмо на оригиналната амбалажа, што не ја исклучува можноста за истовремена употреба и на други јазици и знаци лесно разбирливи за купувачите, составува документ (записник) врз основа на кој надлежниот царински орган врши царинење на стоката.

Размената на информациите помеѓу различните надлежни органи се врши континуирано и со постојани меѓусебни контакти.

- Оваа област е регулирана со
- Закон за трговијата (Сл.весник на РМ бр. 16/04)
- Закон за угостителската дејност (Сл. весник на РМ бр. 62/04)
- Закон за туристичката дејност (Сл.весник на РМ бр. 62/04)
- Закон за занаетчиството (Сл.весник на РМ. бр. 62/04)
- Предлог закон за безбедност на производитите
- Закон за државна пазарна инспекција
- Закон за заштита на потрошувачите (Сл. Весник на РМ бр. 38/04)
- Закон за метрологијата („Службен весник на Република Македонија”, бр. 55/2002)
- Закон за управување со отпадот (“Сл. весник на РМ” бр. 68/04).
- Закон за индустриската сопственост (“Сл. весник на РМ” бр. 47/02, 42/03).
- Закон за трговија (“Сл. весник на РМ” бр. 16/04).
- Закон за авторското право и сродните права (пречистен текст) (“Сл.весник на РМ” бр. 23/2005)
- Закон за заштита од пушењето (“Сл.весник на РМ” бр. 36/95, 70/2003 и 29/2004)
- Закон за контрола на предметите од скапоцени метали (“Сл.весник на РМ” бр. 23/95)

Државниот пазарен инспекторат е вклучен во стратешкиот план на Министерството за економија во рамки на Програмата за Внатрешен пазар.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ ЗАКОНОДАВСТВО

По донесување на Закон за безбедноста на производите, ќе следи усвојување на следните подзаконски акти:

1. Правилник за начинот, постапката и роковите за известување, како и начинот постапката критериумите и методите за процена на опасноста од страна на производителите и дистрибутерите;
2. Уредба за разменување на информации со ЕК за донесените инспекциски мерки за повлекување или целосно повлекување на производите од пазарот;
3. Уредба за известување преку системот RAPEX;
4. Уредба за начинот и постапката за овластување на телата за оцена на сообразноста како и начинот и постапката за нотификација на телата за оцена на сообразност во ЕК, начинот и постапката за укинување на решенијата за овластување, како и формата и содржината на регистарот за евидентирање на решенијата за овластување, односно решенијата за укинување на овластувањето;
5. Уредба за постапка за донесување на технички и нехармонизирани прописи и стандарди;

Со донесување на овие подзаконски акти, во целост се транспонира директивата за општа безбедност на производите (2001/95/EC) и директивата за постапките за нотификација на техничките прописи (98/34/EC) и се создава правна основа за транспонирање на т. н “вертикални” директиви.

Со планира спроведување на национална промотивна кампања со цел за запознавање на потрошувачите со значењето на ознаката “CE”.

Од областа на стандардизација се планира:

- Програма за усвојување на македонски стандарди

Динамиката на усвојување на европските хармонизирани стандарди ја следи динамика на донесување на национални прописи врз основа на директивите од Новиот приод. Најголем број од стандардите се предвидува да бидат усвоени со методот индосирање – објава за усвојување.

- Воспоставување на национална техничка инфраструктура за стандардизација

Формирање на технички комитети за одделни области – *миро* технички комитети чиј делокруг на работа ќе го покрива делокругот на работа на техничките комитети во европските тела за стандардизација (ЦЕН и ЦЕНЕЛЕЦ): Формирањето на техничките комитети е детерминирано од интересот на сите заинтересирани страни: бизнис заедницата, органите на државната управа и други. Се предвидува до крајот на 2006 да се формираат 15 национални *миро* технички комитети.

- Воспоставување на база на податоци на стандарди

Зајакнување на систем за управување со документи и стандарди и креирање на бази податоци на македонски, европски и меѓународни стандарди.

Во 2006 год. преку проектот Берис се планира да се обезбеди софтвер за управување со документи и архивирање на стандарди со што ќе се создадат услови за креирање на бази на податоци за македонски и европски стандарди.

Од областа на акредитација:

- акредитација на тела за оцена на сообразноста (лаборатории, сертификациони тела, инспекциски тела)
- зачленување во ЕА како полноправен член (засега е потпишан договор за соработка),. Зачленување во IAF, ILAC - меѓународните организации за акредитација.
- тренинзи во врска со принципите и барањата согласно европската акредитација

Од областа на метрологијата изготвени се, и се планира до крајот на 2006 година да се донесат следните подзаконски акти од страна на Министерството за економија:

1. Правилник за начинот и постапка за прва, периодична и вонредна верификација на мерилата
2. Правилник за формите на ознаките и жиговите кои се користат за верификација на мерилата како и содржината на сертификатот за верификација на мерилата
3. Правилник за начин и постапка за вршење на метролошки надзор и метролошки барања кои пакуваните производи треба да ги исполнат во однос на количините, начинот на означувањето и дозволените отстапувања од означената количина и листа на номинални количини на пакуваните производи
4. Правилник за метролошки услови за неавтоматски ваги

5. Правилник за имиња и симболи, подрачје и начин на примена, обврска за употреба и начин на пишување на мерните единици.

Исто така, се планира да се изготват следните правни прописи

- Закон за контрола и означување на предмети од скапоцени метали (ЕФТА конвенција РМС/В – 1/2003)
- Правилник за начинот и постапката на оцена на сообразноста на мерилата како и методот, одредени методи или комбинација на методи за оцена на сообразноста на типот мерила како и содржината и формата на сертификатот за оцена на сообразноста на типот.
- Правилник за определување на одредени категории мерила за кои е задолжителна верификацијата и рокови за периодична верификација.
- Правилник за начинот и постапка на стручниот надзор
- Правилник за образецот и начинот и постапката за издавање и одземање на легитимација за стручниот надзор (нехармонизирана област).
- Правилник за дополнителните услови за овластување на правното лице, постапка за овластување, задачи на овластеното лице и оцена на исполнетоста на барањата за овластување.

Во однос на **оцена на сообразност** во РМ се планира да се заокружи правната рамка за именување и нотификација на телата за оцена на сообразноста и да се обезбеди функционална инфраструктура за оцена на сообразноста. Законот за безбедност на производи, претставува правна основа за регулирање на областа. По усвојувањето на Законот, ќе следи усвојување на Уредба за начинот и постапката за овластување на телата за оцена на сообразноста како и начинот и постапката за нотификација на телата за оцена на сообразност во ЕК во тек на 2006 година.

Исто така, согласно Законот за безбедност на производите се планира формирање на Комисија за разгледување на прашањата во врска со безбедноста на производите. Комисијата ќе ја сочинуваат претставници на надлежните органи на управата, организации на потрошувачите, стопански комори и здруженија на граѓани, како и истакнати стручњаци од областа на техничката безбедност на производите и безбедност на потрошувачите.

Со техничките прописи за одделни производи или групи на производи се определуваат условите кои треба да ги исполнуваат правните лица за вршење на оцена на сообразност. Ако се утврди дека се исполнети условите за вршење на оцена на сообразноста утврдени во техничките прописи, по претходна согласност на министерот надлежен за донесување на прописот од соодветната област, министерот со решение го овластува правното лице за вршење на оцена на сообразност. Ако министерот утврди дека телото за оцена на сообразноста престанало да исполнува определен услов утврден со техничкиот пропис, ќе донесе решение со кое ќе го укине решението за овластување. Овластување на телата за оцена на сообразноста се врши во согласност со утврдена постапка за овластување, од страна на Министерството за економија, согласно Законот за безбедност на производите ќе биде задолжено за воспоставување на регистар на тела за оцена на сообразност.

Со цел реализација на предвидените активности се планира спроведување на интензивни обуки на телата за оцена на сообразност и дисеминација на информации.

Во областа **надзор на пазарот** се планира во 2006 година се планира формирање на координативно тело за надзор на пазарот. По формирањето на ова тело во првиот квартал на 2007 година ќе следи усвојување на Програма за работа на координативното тело, со конкретни мерки и активности и временска рамка за нивна реализација.

По донесувањето на нов Закон за Државен пазарен инспекторат предвидено е донесување на подзаконските акти предвидени согласно овој закон, во тек на 2006 година:

- Правилник за формата и содржината на легитимацијата на инспекторите
- Правилник за формата и содржината на легитимацијата на пазарните извршители,
- Правилник за условите и начинот за купување на производи при вршење на инспекциски надзор,
- Правилник за условите и начинот за уништување на производи и постапката за запечатување на простории и формата и содржината на печатот,
- Правилник за земање и проверка на примероци и постапката за надомест на трошоците за тестирање при инспекциски надзор.

ИНСТИТУЦИИ

Во рамки на Министерството за економија ќе се формира соодветен Сектор, со надлежност за:

- следење на постоечката состојба
- изготвување на правни прописи

- овластување на тела за вршење на оцена на сообразноста
- известување до ЕК

Во зависност од временската динамика на усвојувањето на законодавството во оваа област потребно е вработување на соодветен кадар. Се планира кадровското екипирање да се изврши во еден дел од постоечките вработени во Министерството за економија, но исто така ќе бидат потребни нови вработувања (8 согласно новата систематизација на МЕ).

Се планира да се спроведе обука на лицата задолжени по одделни директиви согласно решение на Министерот за економија.

Се планира вработување на 10 нови лица во Државниот пазарен инспекторат со висока стручна спрема и спроведување на обуки на вработените во инспекциските служби за надзор на пазарот.

Во однос на институционалниот капацитет во ИСПМ, се планира зајакнување со 12 нови вработувања. Моменталната екипираност е шест постојано вработени.

Се планира организирање на обуки за постапките во националната стандардизација и правилата за активна соработка при подготовката на европските и меѓународните стандарди во европските и меѓународните технички работни тела.

Моментална екипираност на ИАРМ е 4 постојано вработени лица, а се планираат нови 5 вработувања во 2006 година.

Во однос на институционалниот капацитет на БМ се планира зајакнување со 10 нови вработувања, од високостручен обучен кадар преку програмите на ЕУ CARDS/SMAQVa. Моменталната екипираност на БМ е 28 постојано вработени, а во Предлог Буџетот за 2006 година, обезбедени се средства за плати, додатоци и придонеси за вработените за 10 нови вработени.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ ЗАКОНОДАВСТВО

Во областа на стандардизација се планира:

- Донесување на Програма за усвојување на стандарди (за секоја година).
- Преземање на европските стандарди како македонски стандарди претставува еден од приоритетите во процесот на асоцијација на Република Македонија кон Европската Унија, заради исполнување на условите за полноправно членство во европските институции за стандардизација CEN и CENELEC. Имено, 80% од европските стандарди се планира да бидат преземени како македонски стандарди.
- **Воспоставување на национална техничка инфраструктура за стандардизација**
- Формирање на технички комитети за одделни области – мирор технички комитети чиј делокруг на работа ќе го покрива делокругот на работа на техничките комитети во европските тела за стандардизација (ЦЕН и ЦЕНЕЛЕЦ): Формирањето на техничките комитети е детерминирано од интересот на сите заинтересирани страни: бизнис заедницата, органите на државната управа и други.
- Се предвидува до 2010 да се формираат 40 национални мирор технички комитети.
- **Одржување на база на податоци на македонски, европски и меѓународни стандарди**
- **Зајакнување на кадровски капацитет на ИСПМ** - Кадровско екипирање: до 2008 полн кадровски капацитет, согласно Правилник за систематизација на ИСПМ. Нови вработувања: 2007 – 6 шест нови вработувања, 2008 – 4 нови вработувања. Во 2008 год. Институтот треба да работи со полн кадровски капацитет, односно вкупно 28 вработени.
- **Обуки** за постапките во националната стандардизација и правилата за активна соработка при подготовката на европските и меѓународните стандарди во европските и меѓународните технички работни тела, како и обука на вработените во ИСПМ и членовите на техничките комитети.
- Потполно **опремување** на Инфо центарот на Институтот за стандардизација и обезбедување на софтвер за поддршка на националниот процес на донесување стандарди и работата на техничките комитети на институтот.

Во областа на акредитација се планира:

- зголемен број на акредитирани тела за оцена на сообразноста (лаборатории, сертификациони тела, инспекциски тела) според барањата на европските стандарди за акредитација и соодветните процедури за акредитација, кои би биле основа за потпишување на договор за меѓусебно признавање на резултатите;
- зголемен број на стручни оценувачи, потпишување на договори за билатерална соработка
- потпишување на договори за меѓусебно признавање на резултатите.

Во областа на метрологија се планира:

Според изготвената Национална програма за развој на метролошката инфраструктура за период од 2006 до 2009 се планира:

- прераснување од административно тело во независна компетентна, специјализирана и високо професионална институција со максимално искористување на Законот за метрологијата, а со тоа побрза примена на европската пракса.
- Воспоставување на партнерски однос преку договори со корисниците на метролошката инфраструктура како градители на дисперзивниот модел
- Искористување на домашните ресурси пред се на научно образовните институции за наменска едукација и формирање на национални еталони во области каде што Бирото за метрологија нема можности
- Воведување на соодветни системи за квалитет во Бирото за метрологија (ИСО 17025 и ИСО 17020 и ИСО 9000)
- прогласување на национални еталони на мерните единици (маса, притисок, температура, густина, должина, зафатнина, низок напон, отпор)
- меѓународно признавање на националната метролошка инфраструктура со зачленување во Генералната конференција за тегови и мери и ЕУРОМЕТ како и оформување и објавување табели на нашите калибрациони и мерни способности
- активно учество за обезбедување на целисходно користење на средствата од MSTQ компонентата на БЕРИС програмата на Светската банка за натамошно доопремување и зајакнување на Бирото за метрологија.

Во областа на **надзор на пазарот** се планира усовршување на организационата поставеност на сите институции инволвирани во областа за надзор на пазарот. Се планира органите за надзор на пазарот да имаат соодветна правна сила и работни методи. Имено среднорочно се предвидува воспоставување на целосно ефективен и ефикасен надзор на пазарот. Во рамки на Државниот пазарен инспекторат предвидена е интензивна обука за имплементација на усогласените прописи кон европското законодавство, усовршување на информативната опрема како и подобрување на комуникацијата. Стручно усовршување се планира да се организира преку семинари, обуки и сл.

5. СТРАНСКА ПОДРШКА

-Берис проект, финансиран од Светска банка за периодот 2006-2009 година - Компонента 2: Зајакнување на системот за метрологија, стандардизација, тестирање и квалитет. Има посебна поткомпонента која е наменета за Институтот за акредитација, Институтот за стандардизација и Бирото за метрологија.

Целта е воспоставување на ефикасен систем на стандардизација, акредитација и метрологија во Република Македонија. Во октомври 2005 година потпишан е меморандум за соработка со ГТЗ, за изработка на подзаконски акти за транспонирање на директивите од новиот приод во тек на 2006/2007 година.

3.1.2 ДИРЕКТИВИ ОД НОВИОТ ПРИОД

Координација на активностите во правец на усогласување на националното законодавство и усвојување на европските технички норми и стандарди продолжува успешно да функционира преку работата на Работната група за Слободно движење на стоки и Работните подгрупи кои работат под координација на оваа работна група.

Со помош на Твининг проектот со Република Словенија - Приближување на законодавството од областа на Внатрешниот пазар и ГТЗ проектот за транспонирање на директивите од Новиот приод, досега од страна на Министерството за економија транспонирани се голем дел од директивите од новиот приод и подготвени се правни прописи, кои се планира да бидат усвоени во текот на 2006/2007 година.

1. ПРЕДЛОГ ЗА ДОНЕСУВАЊЕ НА ЗАКОН ЗА БЕЗБЕДНОСТ НА ПРОИЗВОДИ кој ќе претставува правна основа за донесување на подзаконски акти за транспонирање на следните директиви од новиот приод:
 - Електромагнетна компатибилност
 - Безбедност на машини
 - Низок напон
 - Едноставни садови под притисок
 - Пакувани производи
 - Апарати на гас
 - Неавтоматски мерни ваги
 - Уредба за нотификација
 - Опрема и заштитни системи кои работат во потенцијално експлозивни атмосфери - АТЕКС

Во рамки на ГТЗ проектот II фаза -Техничка помош за транспозиција на техничките директиви на ЕУ во текот на 2006 година ќе бидат транспонирани и следните директиви:

- опрема под притисок
- лифтови
- за кабловска инсталација дизајнирана за пренос на лица
- опрема за лична заштита
- транспортна опрема под притисок
- бојлери за топла вода
- енергетска ефикасност на домашни електрични фрижидери, замрзнувачи и комбинации од нив

Законот за безбедност на производите се наоѓа во финална постапка на усвојување (Собраниска процедура). Со донесување на Законот за безбедност на производите целата материја од областа на техничката хармонизација ќе се обедини, односно ќе се создаде можност за транспозиција на директивите од новиот приод, стариот приод и нехармонизираната област, а воедно ќе се овозможи надминување на правните празнини на Законот за пропишување на технички барања на производите и оцена на сообразност, кој ќе престане да важи со донесувањето на овој закон. Пред проследувањето на Законот во процедура, истиот беше предмет на TAIEХ експертиза.

Законот за безбедност на производите претставува и правна основа за транспозиција на Директивата 31998L0034, која се однесува на процедурите за нотификација на техничките прописи. Постапката за известување, како и формата и содржината на известувањето ќе биде уредено со подзаконски акт и ќе ја пропише Владата на Република Македонија.

Врз основа на Законот за заштита на потрошувачите (Службен весник на Република Македонија бр. 38/2004), член 39 донесен е Правилник за својствата на детските играчки што се пуштаат во промет (Службен весник на Република Македонија бр. 90/2004), кој е усогласен со Директива 31988L0078, од 3 мај 1988 година, за приближување на законите на земјите членки во врска со безбедноста на играчките. Правилникот е подготвен од страна на Министерството за економија, во соработка со Министерството за здравство.

Републичкиот завод за здравствена заштита – Секторот за контрола на предметите за општа употреба врши контрола на здравствената исправност на детските играчки.

Законските решенија од Законот за заштита на потрошувачите (член 128) даваат широка можност за вклучување на невладините организации во креирањето на потрошувачката политика, информирањето, едукацијата и советувањето на граѓаните-потрошувачи.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

До крај на 2006 година се планира донесување на Уредба, која ќе произлезе од Законот за безбедност на производи, во која ќе се транспонираат директивата 31998L0034, дополнета со Директивата 31998L0048, која ги утврдува постапките за доставување на информации во врска со донесувањето на прописи, стандарди и други технички спецификации за производите за кои не постои хармонизирано законодавство на ниво на ЕУ .

Согласно препораките на Европската Комисија во РМ, ќе се формира тело кое директно ќе соработува со Информативното тело на ЕК.

Изготвени се работни верзии и се планира во текот на 2006 и 2007 година да се донесат следните подзаконски акти:

1. Правилник за електрична опрема наменета за користење во определен напонски опсег
2. Правилник за електромагнетна компатибилност
3. Правилник за безбедност на машини
4. Правилник за едноставни садови под притисок
5. Правилник за опрема и заштитни системи кои работат во потенцијално експлозивни атмосфери - АТЕКС
6. Правилник за лифтови
7. Правилник за апарати на гас
8. Правилник за опрема под притисок
9. Правилник за транспортна опрема под притисок
10. Правилник за енергетска ефикасност на домашни електрични фрижидери, замрзнувачи и комбинации од нив
11. Правилник за нови топловодни котли
12. Правилник за бојлери за топла вода
13. Правилник за периодични испитувања на опрема под притисок и транспортна опрема под притисок
14. Правилник за периодични испитувања на лифтови и жичари

15. Правилник за опрема за лична заштита
16. Одлуки за производи означени со ЦЕ ознака
17. Одлука за минимални критериуми за овластени тела
18. Одлука за минимални критериуми за нотифицирани тела
19. Правилник за медицински помагала
20. Правилник за ин-витро дијагностички средства
21. Правилник за Рекреативни пловила
22. Правилник за Радио и комуникациска приклучна опрема

По донесување на Законот за градежни производи, кој е целосно усогласен со директивата на ЕУ за градежни производи (89/106/ЕЕЗ), изменета со директивата за ЦЕ означување (93/68/ЕЕЗ)

кој се наоѓа во Собраниска процедура, ќе се донесат и следните подзаконски акти:

1. Правилник за потврдување на сообразноста и обележување на градежните производи
2. Правилник за суштински барања за градежни објекти, кои треба да се почитуваат при утврдување на особините на градежните производи
3. Правилник за пазарна класификација на градежните производи
4. Правилник за постапка за доделување на европска техничка согласност на градежен производ
5. Одлуки за утврдување на сообразноста за поедини фамилии на градежни производи

Основна цел на наведените правните прописи за градежни производи е почитување на техничките барања за производите присутни на европскиот пазар.

ИНСТИТУЦИИ

Се планира зајакнување на капацитетите на Министерство за економија и воспоставување на непречена соработка со сите инволвирани страни за имплементација на правните прописи од оваа област.

Со цел да се обезбеди систематско и организирано имплементирање на обврските кон Светската трговска организација, Министерството за економија е определено како единствено владино тело за нотификации од делот на ТБТ и СПС. Покрај единственото владино тело за нотификации, постојат и Информативното тело при Институтот за стандардизација на РМ и Информативното тело при Републичкиот Завод за здравствена заштита, чија соработка треба да се зајакне, со цел успешно спроведување на постапките за нотификации кон СТО.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Заокружување на правната рамка од оваа област, целосно спроведување на европските норми во Република Македонија, и зајакнување на административниот капацитет за целосно спроведување на прописите.

Надворешно-гранични проверки на увезените производи се изведуваат од страна на Државниот пазарен инспекторат и Државниот санитарен и здравствен инспекторат. Пред да отпочне царинската постапка, овие инспекторати ги проверуваат декларациите и инструкциите за употреба на одредениот производ. Во Република Македонија се планира воспоставување на постапка при која царинските власти ќе ги проверуваат производите во согласност со законодавството на Заедницата.

3.1.3 ДИРЕКТИВИ ОД СТАРИОТ ПРИОД

ХЕМИСКИ ПРОИЗВОДИ - Хемикалии

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

ПРАВНА РАМКА

Законот за промет со отрови (Сл. весник на РМ бр.13/91), Законот за производство на отрови (Службен весник на РМ бр.18/76) и Законот за превоз на опасни материи ја сочинуваат правната рамка со која се уредува производството, прометот и контролата и транспортот на опасните материи. Покрај овие законски акти материјата која се однесува на опасните материи е регулирана и со повеќе подзаконски акти.

Со **Законот за промет со отрови** се регулираат условите за промет како и надзорот над прометот со отрови. Според овој закон под промет со отрови се подразбира опремувањето на отровите, складирањето, увозот, извозот, продажбата и секој друг начин на пуштање на отрови во промет.

Законот за производство на отрови ги регулира условите под кои можат да се произведат отровите при што под производство на отрови се подразбира подготвување, изработка, пакување, складирање и транспорт на отровите, како и изработката на препарати и супстанции со разредување, растворање, разблажување или на некој друг начин.

Законот за превоз на опасни материи ги регулира условите за превоз на сите опасни материи.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Министерството за здравство ги пропишува условите за производство и промет на опасните материи. Постапката за издавање на дозволи за увоз, односно извоз на отровите, како и за издавање на одобренија за вршење на промет со нив ја спроведува Бирото за лекови, а Државниот санитарен здравствен инспекторат врши контрола и надзор над целиот процес на производство и промет со отрови. Распоредувањето на отровите и препаратите кои содржат отровни супстанции го вршат Фармацевтскиот факултет и Институтот за фармакологија, по овластување на Министерството за здравство. Земјоделскиот факултет ја спроведува проценката на ефикасноста на средствата за комунална хигиена (средства за дезинфекција, дезинсекција и дератизација), додека оценката за микробиолошката ефикасност ја врши Институтот за микробиологија.

Републичкиот завод за здравствена заштита врши лабораториска анализа на средствата за комунална хигиена, како и на предметите за општа употреба кои содржат отрови.

За постапката за издавање на одобренија за ставање во промет на средствата за заштита на растенија надлежно е Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, а Ветеринарниот Институт за средствата кои се користат за дезинфекција, дезинсекција и дератизација кај животни.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ ЗАКОНОДАВСТВО

Во фаза на подготовка е нов Закон за хемикалии. Се планира со законот да се регулира подрачјето на производството, прометот, класификацијата, пакувањето и означувањето на опасните супстанции и препарати, биоцидите, како и да се уреди начинот на известување за новите супстанции. Законот ќе го подготвуваат Министерството за животна средина и просторно планирање и Министерството за здравство и се планира да биде усвоен до крај на 2007 година.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ ЗАКОНОДАВСТВО

Се планира донесување на подзаконски акти на законот за хемикалии со кои ќе се уредат:

-содржината и начинот на доставување на податоците до установата, како и начинот на водење на регистарот на несреќни случаи на труење; методите за оценување на хемикалиите; содржината на пријавата за нова хемикалија, потребната документација, како и постапката за одобрување на нова хемикалија; постапката за регистрација на биоцидите; условите кои треба да ги исполнуваат пакувањата кои содржат опасни хемикалии, начинот на пакување и етикетирање на опасните хемикалии, содржината и начинот на предупредување на корисниците за опасните својства на хемикалиите; содржината на податоците за името и количините на хемикалиите; тајноста на податоците за посебни групи на хемикалии, како и за начинот на ракување со тајните податоци; принципите за добрата лабораториска пракса.

Се планира и донесување на други акти со кои ќе се утврдат условите за Добра пракса при производството, односно прометот со хемикалии, забраната или ограничувањето на производството, дистрибуцијата или употребата на опасни хемикалии и др.

ИНСТИТУЦИИ

Со предлог законот за хемикалии предвидено е да се овласти надлежна установа. Со оглед на обемот на активностите ќе биде неопходно кадровско и техничко доекипирање на установата која ќе биде овластена, согласно Законот.

ХЕМИСКИ ПРОИЗВОДИ-Детергенти ТЕКОВНА СОСТОЈБА ПРАВНА РАМКА

1. Со Законот за здравствена исправност на животните намирници и на предметите за општа употреба (Службен лист на СФРЈ број 29/73) како предмети за општа употреба дефинирани се и „средства за одржување на чистотија“.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Министерството за здравство ги пропишува условите за производство и промет на предметите за општа употреба, а контролата и надзорот ги врши Државниот санитарен здравствен инспекторат.

Републичкиот завод за здравствена заштита – Секторот за контрола на лекови врши контрола на квалитетот на детергентите.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

ЗАКОНОДАВСТВО

Се планира донесување на нов Закон за безбедност на средствата за чистење, за кој е побарана експертиза од страна на ТАИЕХ. Предвидениот рок за негово донесување е последниот квартал од 2006 година.

Новиот Закон ќе биде усогласен со новата регулатива за детергенти број 648/2004 која влезе во сила на 8 октомври 2005 година.

ИНСТИТУЦИИ

Се планира кадровско зајакнување на постоечките - инспекцијата и Секторот за контрола на лекови во Републичкиот завод за здравствена заштита, како и обука на вработените за примена и контрола на новите прописи во оваа област.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

ЗАКОНОДАВСТВО

Се планира донесување на подзаконски акти со кои ќе се утврдат методите за анализа на биоразградливост кај детергентите, тест методите и методите за анализа, како и посебните барања за означување на состојките заради целосно усогласување со Регулацијата 648/2004.

ФАРМАЦЕВТСКИ И КОЗМЕТИЧКИ ПРОИЗВОДИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

ПРАВНА РАМКА

Правната рамка со која се регулира производството, прометот и контролата на козметичките производи ја сочинуваат следниве прописи:

- Законот за здравствениот надзор над прехранбените продукти и над предметите за општа употреба (Сл. весник на РМ бр. 29/73) ;
- Законот за здравствената исправност на животните намирници и на предметите за општа употреба (Службен лист на СФРЈ бр. 55/78) и
- Правилникот за условите во поглед на здравствената исправност на предметите за општа употреба што можат да се пуштат во промет (Сл. весник на РМ бр. 26/83),

Важно е да се напомене дека одредбите од овие прописи кои се однесуваат на храната, безбедноста на храната, и играчките престанаа да важат со донесувањето на Законот за безбедност на храната и Законот за потрошувачите.

Законот за здравствениот надзор над прехранбените продукти и над предметите за општа употреба го регулира здравствениот надзор над производството и прометот на прехранбените продукти и над предметите за општа употреба утврдени со прописите за здравствена исправност на продуктите и предметите.

Законот за здравствената исправност на животните намирници и на предметите за општа употреба ги пропишува условите кои треба да ги исполнуваат животните намирници и предметите за општа употреба за да бидат произведени и пуштени во промет, како и надзорот над нив. Во законот како предмети за општа употреба се утврдени и козметичките производи.

Правилникот за условите во поглед на здравствената исправност на предметите за општа употреба што можат да се пуштат во промет ги утврдува условите во поглед на здравствената исправност што треба да ги исполнуваат предметите за општа употреба што се пуштаат во промет.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Министерството за здравство ги пропишува условите за производство и промет на козметичките производи. Државниот санитарен здравствен инспекторат пак, врши контрола и надзор над целиот процес на производство и промет со козметички производи.

Контролата на квалитетот на овие производи се спроведува во Републичкиот завод за здравствена заштита.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

ЗАКОНОДАВСТВО

Во фаза на подготовка е предлог Закон за безбедност на козметичките производи. Законот го подготвува работна група од Министерството за здравство, со претставници од Републичкиот завод за здравствена заштита.

ИНСТИТУЦИИ

За имплементацијата на новото законодавство во областа на козметичките производи се планира кадровско зајакнување на постоечките капацитети.

Планирано е вработување на уште 10 инспектори во Државниот санитарен и здравствен инспекторат, а неопходно е и зголемување на бројот на вработени во Секторот за контрола на лекови во РЗЗЗ каде се врши и контролата на квалитетот на козметичките производи со уште две лица. За вработените од ДСЗИ потребно е да се спроведе обука во областите хигиена, добра производна практика за козметичките производи, спроведување на правни постапки и импликации од контролите. За потребите на контролната лабораторија неопходно е да се набави и дополнителна опрема: еден апарат за течна тенкослојна хроматографија, еден атомски апсорпционен спектрофотометар и еден гасен хроматограф. За вработените во контролната лабораторија, потребно е да се спроведе обука во врска со воведувањето на новите методи за контрола на квалитетот, како и за работа со опремата, како и обезбедување на субспецијализација за областа козметологија.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ ЗАКОНОДАВСТВО

Се планира донесување на подзаконски акти со кои ќе се утврдат листите на производи кои се сметаат за козметички производи, листите на производи кои не смеат да се користат во козметичките производи, листите на супстанции чија употреба во козметичките производи е дозволена, листите на бои, УВ филтри и конзерванси, начелата на добрата производна пракса, начелата на добрата лабораториска пракса, методите за анализа на козметичките производи, како и за содржината и начинот на означување на готовите козметички производи.

Со донесување на овие акти ќе се изврши имплементација на ЕУ мерките наведени во табеларниот дел.

ИНСТИТУЦИИ

Се планира довршување на процесот на вработување на 10 лица во Државниот санитарен и здравствен инспекторат, како и во Републичкиот завод за здравствена заштита.

Се планира и спроведување на континуирана обука на вработените во областите хигиена, добра производна практика за козметичките производи, правни постапки и импликации од контролите.

За вработените во контролната лабораторија потребна е субспецијализација во областа на козметологијата.

ЛЕКОВИ, ПОМОШНИ ЛЕКОВИТИ СРЕДСТВА И МЕДИЦИНСКИ ПОМАГАЛА ТЕКОВНА СОСТОЈБА ПРАВНА РАМКА

Со Законот за лекови, помошни лековити средства и медицински помагала (Сл. весник на РМ бр. 21/98) се уредуваат условите под кои се врши ставањето во промет, производството и прометот, испитувањето на квалитетот, сигурноста и ефикасноста, како и надзорот над производството, прометот и контролата на квалитетот на лековите, помошните лековити средства и медицинските помагала, како работи од јавен интерес.

Во однос на постапката на препишување и издавање на лекови објавен е “Правилник за начинот на препишување и издавање на лекови и медицински помагала на рецепт” (Сл.весник на РМ бр.17/2002). Во 2002 год. објавен е “Правилник за условите по однос на просторот, опремата и кадарот што треба да ги исполнуваат правните лица кои вршат промет на големо со лекови, помошни лековити средства и медицински помагала што се употребуваат во хуманата медицина” (Сл.весник на РМ 64/2002). Во 2004 год. објавена е “Инструкција за водење на постапката за издавање на одобрение за ставање во промет на готов лек” (Сл.весник на Р. Македонија бр. 49/04), и “Инструкција за испитување на биолошката расположивост и биоеквивалентност на лекови”(Сл.весник на Р. Македонија бр. 68/04) кои се целосно усогласени со ЕУ директивите.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

За имплементација на Законот покрај Министерството за економија институционално се ангажирани и Министерството за финансии, Министерството за правда, Министерството за здравство, Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, Министерство за животна средина и просторно, Министерство за транспорт и врски, Народниот правобранител, Комисија за заштита на конкуренцијата, Советот за радиодифузија, Институтот за стандардизација, Институтот за акредитација и др.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ ЗАКОНОДАВСТВО

МЗ – Биро за лекови планира изменување и дополнување на Законот за лекови, помошни лековити средства и медицински помагала со цел да се обезбеди соодветна правна рамка за следните правилници: Правилник за внатрешно

упатство, Правилник за означување на надворешна амбалажа, Правилник за клиничко испитување, Правилник за ДПП, Правилник за аптеки, Правилник за водење на постапката на за ставање на лек во промет и постапка за обнова, Правилник за формирање на цени.

ИНСТИТУЦИИ

Министерство за здравство - Бирото за лекови за реализација на планираните активности и спроведување на утврдените задачи има потреба од вработување на нови лица и тоа 6 лица во 2006 год.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

ЗАКОНОДАВСТВО

МЗ - Бирото за лекови планира донесување на следниве подзаконски акти: Правилник за внатрешно упатство, Правилник за означување на надворешна амбалажа, Правилник за клиничко испитување, Правилник за ДПП, Правилник за аптеки, Правилник за водење на постапка за ставање на лек во промет и постапка за обнова и Правилник за формирање на цени.

МЕДИЦИНСКИ ПРОИЗВОДИ ЗА УПОТРЕБА ВО ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

ПРАВНА РАМКА

Важечки законски прописи од областа на медицинските производи за употреба во ветеринарната медицина во моментот се:

1. Закон за лекови, помошни лековити средства и медицински помагала (Службен Весник на Република Македонија 21/98)
2. Законот за Ветеринарно Здравство (Службен Весник на Република Македонија 28/98).
 - Правилник за начинот на пријавување на несакани дејства од употребата на лековите и предизвиканите инциденти со медицински помагала, како и начинот на нивното следење собирање и евидентирање (Службен Весник на Република Македонија бр. 39/2002)
 - Правилник за условите кои правните лица што вршат промет на големо со лекови помошни лековити средства и медицински помагала во ветерината по однос просторот, опремата и кадарот (Службен Весник на Република Македонија бр. 39/2002).

ИНСТИТУЦИИ

Надлежна за оваа област е Управата за ветеринарство во состав на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Со помош на Проектот "Структурни и правни реформи на МЗШВ" ветеринарна компонента, изготвена е временска рамка според која се предвидува, до почетокот на 2007 година, да бидат завршени сите правни прописи од областа на ветеринарната медицина и најголемиот дел од пакетот на подзаконски акти:

ВЕТЕРИНАРНА ЛЕГИСЛАТИВА И ЛЕГИСЛАТИВА ЗА ИСХРАНА НА ЖИВОТНИТЕ
1. Закон за ветеринарно здравство
2. Закон за ветеринарни лекови

МОТОРНИ ВОЗИЛА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

ПРАВНА РАМКА

Законот за безбедност во патниот сообраќај (Службен весник на РМ бр.14/1998, 38/2002, 38/2004) и Законот за превоз во патниот сообраќај (Сл.весник на РМ бр.68/2004) ја сочинуваат правната рамка во која се третираат моторните возила и превозот со истите.

Освен овие законски акти материјата е регулирана и со повеќе подзаконски акти како што се:

- Правилникот за димензиите, вкупната маса и осното оптоварување на возилата и за основните услови кои мораат да ги исполнуваат уредите и опремата на возилата во сообраќајот на патиштата
- Правилникот за вршење на технички преглед на моторни и приклучни возила, трактори и земјоделски трактори (Сл.весник на РМ бр.28/1999)
- Правилникот за условите, начинот и постапката за испитување на возила на моторен погон и приклучни возила (Сл.весник на РМ бр.68/1993)

- Правилникот за посебни техничко експлоатациони услови за возилата за вршење на одделни видови на превоз во патниот сообраќај (Сл.весник на РМ бр.2/1999 и бр.2/2001).

Со Законот за безбедност во патниот сообраќај се уредуваат правилата на сообраќајот на патиштата, системот на сообраќајни знаци, должностите во случај на сообраќајна незгода, условите за стекнување право на управување со возило, оспособување на кандидатите за возачи и полагање испит за возачи, вршење на технички преглед на возила на уредите и опремата што можат да ги имаат возилата, димензиите, вкупната маса и основното оптоварување на возилата, условите кои мора да ги исполнуваат возилата во сообраќајот, посебните мерки за безбедност, како и организацијата и задачите на советите за безбедност на сообраќајот на патиштата.

Со Законот за превоз во патниот сообраќај се уредуваат и условите и начинот за вршење превоз на патници и стоки во внатрешниот и меѓународниот патен сообраќај.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Надлежна институција за транспонирање на ЕУ мерките од областа на моторните возила е Министерството за транспорт и врски. Институции учесници се: Министерство за економија, Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, Министерството за животна средина и просторно планирање и Министерството за внатрешни работи. Министерството за внатрешни работи грижејќи се за безбедноста во патниот сообраќај во согласност со Законот за безбедност во патниот сообраќај ги третира моторните возила односно нивното испитување, регистрација и технички преглед.

Министерството за транспорт и врски го имплементира Законот за превоз во патниот сообраќај грижејќи се за превозот и транспортот воопшто.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ ЗАКОНОДАВСТВО

Во фаза на подготовка е донесување на нов закон за безбедност во патниот сообраќај. Формирана е работна подгрупа, во рамки на Работната група за Слободно движење на стоки која е задолжена за изработка на план за транспозиција ЕУ мерките од оваа област со прецизна временска рамка.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ ЗАКОНОДАВСТВО

Заокружување на правната рамка од областа на моторните возила.

ТЕКСТИЛ и ОБУВКИ ТЕКОВНА СОСТОЈБА ПРАВНА РАМКА

Постоечко законодавство во оваа област е следното:

1. Наредба за задолжително атестирање на памукот ("Службен лист на СФРЈ" бр. 4/79, 31/81), Наредба за задолжително атестирање на волната ("Службен лист на СФРЈ" бр. 65/84) и Наредба за текстилни производи од увоз што во промет мораат да бидат снабдени со уверение за квалитетот ("Службен лист на СФРЈ" бр.21/78).

СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Спогодба за трговија со текстилни производи меѓу Европската заедница и Република Македонија (Сл.весник на РМ. бр.35/1998).

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Надлежно за оваа област е Министерство за економија - Сектор индустрија.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во 2006 година ќе се изработува " Стратегија за развој на текстилната индустрија во Република Македонија".

Во 2006 година се планира усвојување на следните подзаконски акти, врз основа на Законот за безбедност на производителите:

1. Правилник за одредување на суровинскиот состав и називите на текстилните производи;
2. Правилник за избор на методи за квантитативна анализа на двокомпонентните мешавини на текстилните влакна;

3. Правилник за избор на методи за квантитативна анализа на трикомпонентните мешавини на текстилни влакна;
4. Правилник за етикетирање на материјалите што се користат во главните компоненти на обувките што им се продаваат на потрошувачите.

СТАКЛО И ДРВО

Правна основа за донесување на подзаконските акти од областа на стакло и дрво во Република Македонија ќе претставуваат следните правни прописи.

- Закон за градежни производи
- Законот за безбедност на производите

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Министерството за економија е надлежно за донесување на правните прописи од областа на стакло и дрво.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- формирање на работни подгрупи за стакло и дрво во рамки на Работната група за Слободно движење на стоки
- Спроведување на обука за членовите задолжени за подготовка на подзаконските акти
- Изготвување на подзаконски акти,

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Измена и усогласување на постојната регулатива за стакло и дрво
- Подготовка на подзаконски акти за стакло и дрво

ЗАКОНОДАВСТВО

Заокружување на правната рамка од оваа област и целосна имплементација на ЕУ мерките за стакло и дрво во Република Македонија.

ИНСТИТУЦИИ

Зајакнување на капацитетите во Министерството за економија и воспоставување на непречена соработка со сите инволвирани страни за имплементација на правните прописи од оваа област.

Надлежно за заокружување на правната рамка е Министерството за економија – Сектор Индустија во соработка со сите инволвирани страни.

3.1.4 НЕХАРМОНИЗИРАНА ОБЛАСТ (член 28, 30)

ПРИНЦИП НА ВЗАЕМНО ПРИЗНАВАЊЕ

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

ЗАКОНОДАВСТВО

Со Законот за безбедност на производите е уредена материјата која се однесува на принципите на взаемно признавање. Со Законот е генерално определено дека во Република Македонија важат документите и знаците за сообразност од странско потекло коишто се издадени во согласност со меѓународни договори кои ги склучила и ратификувала, односно на кои им пристапила Република Македонија. По исклучок од претходното, министерот надлежен за донесување на технички прописи може да ја признае важноста на документите и знаците за сообразност од странско потекло под услови определени со овој закон. Овие принципи за меѓусебно признавање ќе важат до моментот на пристапување на Република Македонија во полноправно членство во Европската Унија.

Со цел за надминување на прашањата во врска со техничките бариери во трговијата, сите технички прописи (хармонизирани и нехармонизирани) кои ќе бидат донесени во Република Македонија по пристапувањето кон Европската Унија ќе биде потребно претходно да бидат пријавени во Европската Комисија и тоа согласно постапката за нотифицирање, која ќе биде предвидена со посебен пропис за чие донесување е надлежна Владата на Република Македонија, согласно член 32 од Законот за безбедност на производите.

Важноста на документите и знаците за сообразност од странско потекло е нужно потребно бидејќи Република Македонија ги нема на располагање сите нужно потребни тела за оцена на сообразност. Само со почитување на одредени сертификати издадени во странство ќе биде можно веднаш да се применува техничкото законодавство усогласено со соодветното законодавство важечко во државите-членки на Европската Унија. На овој начин се отвора можност на постапно вклучување на оние стопански гранки на заедничкиот пазар во кој ќе имаме усогласено техничко законодавство. Во Република Македонија се планира да се воведат клаузули во законодавството за взаемно признавање со цел усогласување со чл. 28, 30 од ДЕУ. Имено се планира да се направи *screening* на националното законодавство во однос на компатибилност со овие членови од ДЕУ и да се изготви листа на конфликтни прописи. Потоа ќе следи изработка на Програма за нивно повлекување од примена.

ИНСТИТУЦИИ

Оваа проблематика ќе ја следи соодветен организационен облик при министерството за економија. Се планира и воведување на посебно одделение, најдоцна до крајот на 2007 година, со основна задача – контактна точка за директивата за нотификации 31998L0034 во нехармонизираната област. Исто така во Министерството за транспорт и врски, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, Министерството за внатрешни работи, Министерството за здравство и Министерството за труд и социјална политика, се планира да се обезбеди најмалку еден вработен со работи и работни задачи за нехармонизираното подрачје. За оваа цел во 2006 година ќе се извршат обуки на лица вработени во Министерството за економија, Министерството за транспорт и врски, Министерството за земјоделство и шумарство, Министерството за внатрешни работи, Министерството за здравство и Министерството за труд и социјална политика.

ОРУЖЈЕ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

ПРАВНА РАМКА

Министерството за внатрешни работи, како надлежна институција за вршење на контролата на условите во врска со производство, промет, набавување, поседување и носење на оружје, делови на оружје и муниција, го изготви Законот за оружјето кој беше донесен од страна на Собранието на Република Македонија на 25 јануари 2005 година.

Со донесувањето на Законот за оружјето (“Службен весник на РМ“ бр.7/05), престана да важи Законот за набавување, поседување и носење на оружје (“Службен весник на СРМ“ бр.25/72, 30/72, 18/76, 25/76, 15/83 и 51/88 и “Службен весник на РМ“ бр.26/93 и 49/03) чиишто одредби не беа доволно прецизни и не кореспондираа со меѓународните инструменти и законодавството на земјите од Европската Унија.

При изработката на Законот за оружјето, земена е предвид и и доследно е имплементирана Директивата на Европската Унија за контрола на набавување и поседување на оружје 31991L0477.

Исто така, при изработката на текстот на овој закон, се имаа предвид и Европската конвенцијата за контрола на набавување и поседување на огнено оружје од индивидуи на Советот на Европа и Препораката P(84)23 на Советот на Европа што се однесува на хармонизација на националното законодавство што се однесува на огненото оружје и се етаблираат критериуми за класификација на огненото оружје, а компаративно се следени и решенијата предвидени со законите што ја третираат проблематиката на оружјето на повеќе држави, меѓу кои: Англија, Италија, Германија, Швајцарија, Чешка, Словенија, Хрватска и други.

Со Законот за оружјето се уредуваат условите за набавување, поседување, носење, чување, производство, поправање, промет, превоз и пренесување преку државната граница на оружје и муниција. Исклучок од примената на овој закон предвиден е за вооружувањето и воената опрема, како и на оружјето и муницијата наменети за потребите на Министерството за одбрана, Армијата на Република Македонија, Министерството за внатрешни работи, казнено-поправните установи и други државни органи и правни лица утврдени со посебни прописи.

- Како обврска од Законот за оружјето произлезе и донесувањето на повеќе подзаконски акти. Правилник за обрасците за оружјето и муницијата и за начинот на водење на евиденции на оружјето и муницијата (“Службен весник на РМ“ бр.93/05).
- Правилник за Програмата за оспособување за правилна употреба, чување и одржување на оружјето, начинот на спроведување на практичното оспособување за ракување со оружје, како и начинот на спроведувањето на стручниот испит за проверка на техничкото знаење за правилна употреба на оружјето и познавањето на прописите за оружјето (“Службен весник на РМ“ бр.83/05).
- Правилник за минималните технички и безбедносни услови што треба да ги исполнуваат објектите за практичното оспособување за ракување со оружје на правните лица (“Службен весник на РМ“ бр.83/05).

- Правилник за видот и начинот на вршење на лекарскиот преглед за утврдување на здравствената способност за поседување и носење на оружје, листата на болести и здравствени состојби што го прават лицето неспособно за поседување и носење на оружје, како и начинот и постапката на издавање на лекарското уверение (“Службен весник на РМ“ бр.98/05).

СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Национална стратегија за контрола на мало и лесно оружје (МЛО) и Акционен план.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Постоечки институции за подготовка на правните акти:

Во однос на подготовката и имплементација на законските и подзаконски акти надлежно е Министерството за внатрешни работи.

Одреден број на одредби од наведениот закон предвидуваат обврски и за други субјекти и тоа за:

- судовите;
- Центри за социјална работа (член 10 став 1);
- јавни здравствени установи (Член 11 став 5),
- овластени правни лица за практично оспособување за ракување со оружје (член 14);
- Републичкиот завод за заштита на спомениците на културата (член 27 став 3);
- Министерство за одбрана (член 46 став 3 и член 69 став 1);
- Министерство за економија (член 46 став 3);
- Министерство за надворешни работи (член 69 став 1)

За Министерството за внатрешни работи како надлежен орган се предвидени следниве надлежности:

- донесува Национален каталог на оружје и муниција кое може да се поседува врз основа на одобрение, односно да се произведува или увезува;
- издава одобрение за набавување оружја, делови за оружје и муниција;
- издава дозволи за оружје, дозволи за носење на оружје и дозволи за поседување на оружје;
- издава потврда за поседување на оружје;
- издава одобрение за производство на оружје и муниција и поправање на оружје;
- издава одобрение за промет со оружје, муниција и делови за оружје;
- издава одобрение за превоз на оружје и муниција;
- -издава одобрение за набавување и изнесување на оружје и муниција од Република Македонија;
- издава одобрение за внесување на оружје и муниција;
- одобрение за внесување и носење на оружје и муниција на странци кои поминуваат низ Република Македонија,
- одобрение за носење на ловечко или спортско оружје заради лов или учествување, односно подготовки за стрелачки натпревари во Република Македонија,
- издава одобрение за пренесување на спортско оружје;
- издава одобрение за транспорт на оружје и муниција преку државна граница на Република Македонија;
- издава одобрение за транспорт на оружје и муниција преку територијата на Република Македонија;
- издава одобрение за основање на цивилни стрелишта и
- води евиденција во вид на регистри на издадени одобренија и дозволи.

Надлежни институции за имплементација на правилниците донесени врз основа на Законот за оружјето се: Министерството за внатрешни работи, овластени правни лица за практично оспособување за ракување со оружје, установи од примарна здравствена заштита кои вршат дејност медицина на трудот.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ ЗАКОНОДАВСТВО

Се планира донесување на Закон за изменување и дополнување на Законот за оружјето (“Службен весник на РМ“ бр.7/05). Се планира донесување на Национален каталог на оружје и муниција кое може да се набавува и поседува врз основа на одобрение, односно да се произведува или увезува, во првиот квартал на 2006 година.

Се планира донесување на следните правилници:

- Правилник за минималните технички и безбедносни услови што треба да ги исполнуваат објектите на цивилните стрелишта, во првиот квартал на 2006 година.

- Правилник за предавање, прием и чување на предаденото оружје во зависност од категоријата на оружјето, во првиот квартал на 2006 година.
- Правилник за начинот на пренесување на оружје и муниција преку државната граница, во првиот квартал на 2006 година.
- Правилник за минималните технички и безбедносни услови што треба да ги исполнуваат објектите во кои ќе се врши производство и поправање, односно промет и складирање на оружје и муниција, во вториот квартал на 2006 година.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ ЗАКОНОДАВСТВО

Донесување на Закон за жигосување и маркирање на оружјето и изработка на Правилник за образецот на одобрението за внесување оружје и европски документ за оружје.

ИНСТИТУЦИИ

Определување на државна институција која ќе биде надлежна и компетентна да потврди дека одредено оружје (кое нема жиг од производителот предвиден во Националниот каталог) ги исполнува условите како оружје од категорија Б или Ц од Националниот каталог.

СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА КУЛТУРНИ ДОБРА ТЕКОВНА СОСТОЈБА ПРАВНА РАМКА

Прашањето за враќање на културните добра што незаконски се изнесени од територијата на друга држава, а се наоѓаат на територијата на Република Македонија е уредено на единствен начин за сите држави вклучувајќи ги и земјите членки на Европската Унија, со Законот за заштита на културното наследство ("Службен весник на РМ" бр. 20/04). Законот е во сила од 09.04.2004 година, а во примена е од 01.01.2005 година. Во него на соодветен начин се веќе вградени клучните одредби од Директивата 31993L0007 за враќање на културните добра што незаконски се изнесени од територијата на држава членка, од 15 март 1993 година.

За предметната материја релевантна е и Конвенцијата за мерките за забрана и спречување на недозволените увоз, извоз и пренос на сопственост на културните добра, од 14 ноември 1970 година ("Службен лист на СФРЈ" бр. 50/73). Во поглед на оваа материја, но во случај на вооружен судир релевантни се и Конвенцијата за заштита на културните добра во случај на вооружен судир и нејзиниот Прв протокол ("Службен лист на ФНРЈ бр. 4/56) и Вториот протокол на Хашката Конвенција за заштита на културните добра во случај на вооружен судир ("Службен весник на РМ" бр. 13/02)

Државите членки на Европската Унија кои ги ратификувале наведените конвенции и протоколи, во РМ можат да го остварат правото на враќање на културните добра што се незаконски изнесени од нивната територија. Тоа право државите членки на Европската Унија можат да го остварат и според Законот за заштита на културното наследство усогласен со Директивата 31993L0007.

Македонскиот закон овозможува враќање не само на културните добра опфатени со Директивата 31993L0007, туку опфаќа значително поширок круг заштитени добра, што е во согласност со Директивата со која е предвидена можност за прифаќање на пошироки обврски за враќање на незаконски изнесените културни добра.

Материјата за увозот, извозот и изнесувањето на културните добра е уредена исто така со Законот за заштита на културното наследство.

Според Одлуката за распоредување на стоки на форми на увоз и извоз, извозот на предмети од уметноста, колекциите и старини е под режимот "Д" (врз основа на дозвола, односно одобрение). Контролата на увозот, извозот и изнесувањето на културните добра е во надлежност на Царинската Управа на РМ, а одобренијата за извоз и изнесување на културните добра ги издава Управата за заштита на културното наследство.

Во овој дел од Законот е имплементирана Регулативата (ЕЕЗ) бр. 31992R3911 што се однесува на извоз на културни добра.

СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Национална програма за културата за периодот од 2004 година до 2008 година ("Службен весник на РМ" бр. 31/04).

ИНСТИТУЦИИ

Согласно Законот за организација и работа на органите на државната управа ("Службен весник на РМ" бр. 58/2000), Министерството за култура, е надлежен државен орган кој ги врши работите што се однесуваат на имплементација на Законот.

Согласно постојната систематизација на работните места во Министерството за култура постои следната организациона и кадровска структура:

- Сектор за нормативно-управни работи и авторско право и сродни права
- Секторот за заштита на културно наследство
- Управа за заштита на културното наследство, орган во состав на Министерството за култура со својство на правно лица. Управата започна со работа на 10.05.2004 година. Во Управата се вработени вкупно 28 лица.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

ЗАКОНОДАВСТВО

ИНСТИТУЦИИ

Потребно е приоритетно вработување во Управата за заштита на културното наследство на 1 дипломиран правник.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

ЗАКОНОДАВСТВО

Во првиот квартал на 2007 година се планира изменување и дополнување на Законот за заштита на културното наследство.

Во делот на Законот кој се однесува на контролата на извозот односно изнесувањето на културните добра ќе се имплементираат Директивата 1996L100 на Европскиот Парламент и Советот од 17 февруари 1997 година за дополнување на Анексот на Директивата 31993L007 за враќање на културните добра незаконски одземени од територијата на земја членка (31996L100) и Директивата 32001L038 на Европскиот Парламент и Советот од 5 јуни 2001 за измена на Директивата 31993L007. Со Законот ќе се даде основ за донесување на подзаконски акт со кој ќе се дорегулираат прашањата за постапката и за начинот на извозот и изнесувањето на културните добра и ќе се пропишат обрасците за извоз односно изнесување на заштитените добра во странство.

Истовремено со Законот ќе се даде основ за донесување на подзаконски акт за допрецизирање на некои прашања за реституцијата на културните добра.

Во третиот квартал на 2007 година се планира усвојување на Предлогот на Законот за изменување и дополнување на Законот за заштита на културното наследство.

ИНСТИТУЦИИ

Во Управата за заштита на културното наследство, орган во состав на Министерството за култура се планира да се вработи и еден дипломиран правник.

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ							
Буџетски број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
06001	Министерство за внатрешни работи – Сектор за управно надзорни работи -Одделение за оружје и лични карти	0	0	0	0	0	0
06001 Вкупно		0	0	0	0	0	0
10001	Институт за Акредитација на РМ	5	0	5	0	0	10
	Институт за Стандардизација на РМ	12	6	4	0	0	22
	Министерство за економија- Биро за метрологија	10	0	0	0	0	10
	Министерство за економија – Државен пазарен инспекторат	5	5	0	0	0	10
	Министерство за економија – Сектор за индустрија	0	0	0	0	0	0
10001 Вкупно		32	11	9	0	0	52
13001	Министерство за транспорт и врски – Сектор за сувоземен сообраќај	0	0	0	0	0	0
13001 Вкупно		0	0	0	0	0	0
18001	Министерство за култура – Управа за заштита на културното наследство	1	1	0	0	0	2
18001 Вкупно		1	1	0	0	0	2
19001	Министерство за здравство– Биро за лекови	6	6	5	0	0	17
	Министерство за здравство – Државен санитарен и здравствен инспекторат	0	0	0	0	0	0
	Министерство за здравство – Биро за лекови НОВА: Центар за информирање за труење од хемикалии	10	10	0	0	0	20
19001 Вкупно		16	16	5	0	0	37
Вкупно		49	28	14	0	0	91

3.2 СЛОБОДА НА ДВИЖЕЊЕ НА РАБОТНИЦИ

3.2.1 ПРИСТАП НА ПАЗАРОТ НА ТРУДОТ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА ЗАКОНОДАВСТВО

Со Законот за условите за засновање работен однос со странски државјани (“Службен лист на СФРЈ” бр.11/78 и 64/89) и (Службен весник на РМ бр. 12/93) се регулира работно-правниот статус на странските државјани и лицата без државјанство кои се вработуваат и самовработуваат во Република Македонија. Странците и лицата без државјанство можат да се вработат кај работодавецот кој е регистриран во Република Македонија, врз основа на одобрение за засновање на работен однос, кое се добива врз основа на поднесено барање за издавање на одобрение за засновање на работен однос, доколку ги исполнува општите услови утврдени со закон, колективен договор и општ акт.

Законот за условите за засновање работен однос со странски државјани е усогласен со Регулативата на Советот (ЕЕЗ) број 31968R1612 од 15 октомври 1968 г. за слободата на движење на работниците во Заедницата, Регулативата на Советот (ЕЕЗ) број 31992R2434(1) од 27 јули 1992 г. за изменување и дополнување на дел 2 од Регулативата (ЕЕЗ) број 31968R1612 за слободата на движење на работници во Заедницата и Директивата на Европскиот парламент и Советот број 32004L038 од 29 април 2004 за изменување и дополнување на Регулативата на Советот (ЕЕЗ) број 31968R1612 и за престанување на важноста на директивите 31964L221, 31968L360, 31972L194, 31973L148, 31973L148, 31975L035, 31990L364, 31990L365 и 31993L096 за правото на граѓаните на ЕУ и на членовите на нивните семејства слободно да се движат и живеат на територијата на Земјите членки.

Со Законот за азил и привремена заштита (“Сл.весник на РМ” бр.49/03) се регулираат правата и обврските на барателите на азил како и услугите од социјална заштита. Со одредени членови на Законот за азил и привремена заштита се регулира и работно-правниот статус на лицата со признат статус на бегалец кој се поистоветуваат со странски државјани со постојан престој и лицата под привремена заштита кои се поистоветуваат со странски државјани со привремен престој. Лицата со признат статус на бегалец и лицата под привремена заштита можат да се вработат кај работодавецот кој е регистриран во Република Македонија врз основа на Одобрение за засновање на работен однос кое се добива врз основа на поднесено барање за издавање на Одобрение за засновање на работен однос, доколку ги исполнува општите услови утврдени со закон, колективен договор и општ акт.

Согласно Законот за државните службеници (Службен Весник на Република Македонија бр. 59/2000,112/2000, 34/2001, 43/2002, 98/2002, 17/2003, 40/2003, 85/2003, 17/2004, 69/2004 и 81/2005), прифатен е рестриктивниот концепт на државна администрација во Република Македонија, кој ги опфаќа службениците што вршат работи непосредно поврзани со вршењето на функциите на државата, односно имаат пренесено овластување и законска надлежност да вршат јавна власт, да предлагаат политики или регулаторни инструменти или да даваат совети за нив, да ги извршуваат законите да решаваат за правата и интересите на граѓаните и правните лица. Вработените во трите гранки на власт и тоа законодавната, извршната, судската и администрацијата во другите државни органи и општинската администрација се опфатени под поимот државна администрација.

Сите вработени во државната администрација и администрацијата во другите државни органи и општинската администрација, имаат статус на државни службеници во Република Македонија и општ и основен услов за нив, утврден во Законот за државните службеници е дека мора да бидат државјани на Република Македонија.

За другите вработени во јавната администрација, во дејностите образование, здравство, култура, наука и во социјалните дејности, како и на вработените во државните органи и органите од трите гранки на власт кои немаат статус на државни службеници (помошен персонал) се применуваат општите прописи од работното законодавство, односно Законот за работните односи.

Покрај со Законот за работните односи (Службен весник на Р М бр. 62 / 2005) прашањето во врска со вработувањето на странци ќе биде регулирано и со нов Закон за вработување и работа на странци.

ИНСТИТУЦИИ

Законот за условите за засновање работен однос со странски државјани се имплементира од страна на Агенцијата за вработување на Република Македонија.

Законот за азил и привремена заштита во областа на вработувањето на лицата со признат статус на бегалец и лицата под привремена заштита се имплементира од страна на Агенцијата за вработување на Република Македонија.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ ЗАКОНОДАВСТВО

Во фаза на изработка е нов Закон за вработување и работа на странци, кој ќе биде усогласен со членот 39 од ДЕЗ, односно со регулативата на Европската Унија (Регулативата (ЕЕЗ) број 31968R1612 од 15 октомври 1968 год. изменета со новата директива број 32004L038 за слободата на движење на работниците. Законот за вработување и работа на странци ќе биде усогласен со новиот Закон за странци кој што, исто така е во постапка на донесување. Се планира подготовка за учество во ЕУРЕС системот, кој е наменет за промовирање на слободното движење на работници, преку размена на информации за можностите за вработување. Исто така се планира воспоставување на бази на податоци во РМ, кои ќе содржат општи податоци за пазарот на трудот и за условите за работа. За да профункционира системот ќе бидат организирани интензивни обуки на кадарот.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ ЗАКОНОДАВСТВО

Ќе се пристапи кон соодветно изменување на Законот за азил и привремена заштита, во насока на усогласување со Директивата 32003L009 од 27 јануари 2003 година за “Минимум стандарди за прием на баратели на азил” и Директивата 32003L086 од 22 септември 2003 година за “Право на семејно обединување”.

3.2.2 КООРДИНАЦИЈА НА СИСТЕМОТ НА СОЦИЈАЛНА СИГУРНОСТ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА ЗАКОНОДАВСТВО

Уставен основ за обезбедување на социјална сигурност на граѓаните во Република Македонија е утврден со член 34 од Уставот на Република Македонија, според кој граѓаните имаат право на социјална сигурност и социјално осигурување утврдени со закон и колективен договор.

Пензискиот систем во Република Македонија е уреден со Законот за пензиското и инвалидското осигурување (Сл. весник на РМ бр. 80/93, 3/94, 14/95, 32/96, 24/00, 96/00, 5/01, 50/01, 85/03, 40/04, 4/05 и 101/05), Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување (Сл.весник на РМ бр.29/02,85/03, 40/04 и и 113/05) и подзаконски акти кои ја доразработуваат областа.

Осигурувањето во случај на невработеност е уредено со Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност (Сл. весник на РМ бр. 37/97, 25/2000, 101/2000, 50/2001, 25/2003, 37/2004, 4/2005) и подзаконски акти кои ја доразработуваат областа: Правилник за обука, преквалификација или доквалификација на невработените и други лица (Сл. весник на РМ бр. 30/2003, 24/2005).

Задолжителното здравствено осигурување во Република Македонија е уредено со Законот за здравствено осигурување (“Службен весник на РМ”, бр. 25/2000; бр. 34/2000; 96/2000; 50/2001; 11/2002; 31/2003; 84/2005) со кој уредуваат и односите на здравствено осигурување во случај на бременост и породување и во случај на повреда на работа и професионална болест.

Системот, организацијата и начинот на обезбедување на правото на детски додаток во Република Македонија се уредени со Законот за заштита на децата (Сл.весник 98/00, 17/03, 65/04). Странски државјанин кој има живеалиште на територијата на Република Македонија може да оствари детски додаток за дете согласно со овој закон.

Покрај националното законодавство во пензиската област, здравственото осигурување, осигурувањето во случај на невработеност и семејните надоместоци, за уредување на прашањата од аспект на координација на социјалното осигурување, Република Македонија склучува меѓународни билатерални договори за социјално осигурување, со кои се уредуваат следните области: пензиско и инвалидско осигурување, здравствено осигурување, осигурување во случај на невработеност и додаток на деца.

Националното законодавство и склучените билатералните меѓународни договори се усогласени со ратификуваните меѓународни договори како што се: Европската социјална повелба¹ и Конвенцијата бр. 102 за минималните норми за социјална сигурност.

Сите меѓународни договори кои ги склучува Република Македонија во најголем дел ја почитуваат Регулативата (ЕЕЗ) број 31408R071 од 14 јуни 1971 за примена на шеми на социјална сигурност на вработени лица и нивните семејства што се движат во Заедницата.

Основно начело врз кое се склучени билатералните меѓународни договори е дека сите лица во работен однос и физичките лица кои вршат дејност на територија на Република Македонија, се изедначени со домашните државјани во однос на нивните права и обврски според националните прописи за социјална сигурност.

Склучените билатерални меѓународни договори, се применуваат на сите лица без оглед на нивното државјанство како и лицата чии права ги изведуваат од нив.

Република Македонија има склучено билатералните меѓународни договори со следните држави:

- со Република Хрватска, кој влезе во сила на 01.11.1997 година (Сл. Весник на РМ бр.34/94);
- со Република Австрија, кој влезе во сила на 01.04.1998 година (Сл. Весник на РМ бр. 28/97);
- со Турција, кој влезе во сила на 01.07.2000 година (Сл. Весник на РМ бр. 7/99);
- со Република Словенија кој влезе во сила на 01.04.2001 година (Сл. Весник на РМ бр. 13/99);
- со Швајцарската конфедерација, кој влезе во сила на 01.01.2002 година (СЛ. Весник на РМ бр. 44/00);
- со СР Југославија кој влезе во сила на 01.04./2002 година (Сл. Весник на РМ бр. 13/02);
- со Република Бугарија, кој влезе во сила на 01.08.2003 година (Сл. Весник на РМ бр. 31/03);
- со СР Германија, кој влезе во сила на 01.01.2005 година (Сл. Весник на РМ бр. 70/03).

Имајќи ја предвид содржината на билатералните меѓународни договори, што Република Македонија ги има склучено со овие држави, од аспект на примената на Регулативата 1408/71 не се очекуваат потешкотии во нејзината имплементација бидејќи склучените билатерални меѓународни договори ги почитуваат следните принципи:

- примена на националното законодавство на државата во која работи работникот (*lex loci laboris*)
- собирање на периоди навршени во РМ и странската држава;
- избегнување на поклопување на навршени периоди на осигурување;
- еднакво постапување во однос на странските државјани исто како и спрема домашните осигуреници;
- исплата на стекнатите права на територија на друга држава договорничка без ограничување во висината на давањето.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Надлежни институции за правата од областа на пензиското и инвалидското осигурување се: Министерството за труд и социјална политика, Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Република Македонија и Агенцијата за супервизија на капитално финансираното пензиско осигурување.

Надлежни институции за правата од областа на здравственото осигурување се: Министерството за здравство и Фондот здравствено осигурување на Македонија.

Надлежни институции за правата од областа на осигурување во случај на невработеност се: Министерството за труд и социјална политика и Агенцијата за вработување на Република Македонија.

Надлежни институции за правата од заштитата на децата се Министерството за труд и социјална политика и Центрите за социјална работа.

Надлежни за примена на ратификуваните меѓународни билатерални договори за социјално осигурување се Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија, Фондот за здравствено осигурување на Македонија и Агенцијата за вработување на Република Македонија, кои имаат функции на органи за врска.

Со Одлука на Владата на РМ за формирање на Комисија за билатерална соработка во областа на социјално осигурување (Службен весник на РМ бр. 4/2004) формирана е Комисија за билатерална соработка во областа на социјалното осигурување, со цел водење на активностите кои се однесуваат на билатералните договори за социјално

¹ ратификувани се следните членови: 1, 2, 5, 6, 7, 8, 11 12, 15, 17 и 19

осигурување со што би се обезбедил координиран настап на органите на државна управа во чија надлежност се прашањата кои се уредуваат со овие меѓународни договори.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Активности за влегување во сила на меѓународните билатерални договори за социјално осигурување, кои се наоѓаат во постапка на потпишување или ратификација и тоа со државите: Чешка, Романија, Данска, БИХ и Холандија. Во тек на 2006 година РМ ќе изготви план за изградба и развивање на административен капацитет во МТСП и МЗ, за спроведување на прописите на Заедницата за координација на системите на социјално осигурување. Исто така се планира усогласување со ЕУ законодавството на Законот за заштита на децата.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Активности по иницијативи за започнување, продолжување на водење преговори за склучување на меѓународни билатерални договори за социјално осигурување со земји со кои Република Македонија нема склучено договор: Белгија, Северна Ирска, Италија, Унгарија и Норвешка како и државите од поранешна СССР.

ЗАКОНОДАВСТВО

Приоритет во областа на пензиското осигурување е продолжување на започнатите реформи, пред се, заокружување на правната рамка со донесување на Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување и Законот за исплата на пензии, кој ќе се усогласи со европското законодавство. Имено, според член 149 од Законот за пензиското и инвалидското осигурување на корисник на пензија – странски државјанин кој ќе се исели на постојано живеење во земјата чиј е државјанин, пензијата му се исплатува во странство ако со односната држава е склучен меѓународен договор за плаќање на пензиите во странство, или ако постои реципроцитет.

Со цел усогласување со Регултивата (ЕЕЗ) број 31971R1408 од 14 јуни 1971 и 31972R0574 за примена на шеми на социјална безбедност на вработени лица и нивни семејства што се движат во Заедницата, ќе се извршат изменувања и дополнувања на Законот за пензиското и инвалидското осигурување во однос на: најнискиот износ на пензија, редесфинирање на инвалидноста со давање на приоритет на професионалната рехабилитација како превентивна мерка, а правото на распоредување на друго работно место и скратеното работно време да се пренесат во надлежност на работодавецот. Исто така, ќе се изврши усогласување по пример на законодавствата на современите европски држави во однос на контролниот преглед на корисници на инвалидска пензија, од аспект на медицинските индикации и стажот со зголемено траење за работници кои работат на места штетни по здравјето.

Со цел усогласување со Директивата на Советот 31998L049 од 29 јуни 1998 за обезбедување на правата на дополнителна пензија на вработените и самовработените лица кои се движат во Заедницата, ќе се создадат основи за воведување и на дополнителна пензија, односно овозможување на лицето да има континуитет во осигурувањето. Во Република Македонија се предвидува донесување на подзаконски акт за утврдување на правна и техничка рамка за воведување на националната картичка за здравствено осигурување (за изглед, форма содржина и начин на употреба), која би ја заменила здравствената легитимација.

Заживување на доброволното дополнително здравствено осигурување во праксата согласно Законот за здравствено осигурување и Законот за осигурување, заради покривање на трошоците за здравствени услуги кои не се опфатени со задолжителното здравствено осигурување.

ИНСТИТУЦИИ

Со донесување на Законот за доброволното капитално финансирано пензиско осигурување и Законот за исплата на пензиите ќе се определат и надлежните институции за имплементација.

Се планира развивање на административен капацитет за целосна примена на Регултивите 31971R1408 и 31972R0574 за гранките на социјална сигурност и кадровско екипирање на Фондот на пензиското и инвалидското осигурување, Фондот за здравствено осигурување и Агенцијата за вработување на Република Македонија.

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ							
Буџетски број	Институција						Вкупно
		2006	2007	2008	2009	2010	
15001	Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување	10	0	0	0	0	10
	Министерство за труд и социјална политика – Сектор за пензиско и инвалидско осигурување	0	7	0	0	0	7
	Министерство за труд и социјална политика – Сектор за труд	0	1	0	0	0	1
	Министерство за труд и социјална политика – Сектор за заштита на децата	0	1	1	0	0	2
15001 Вкупно		10	9	1	0	0	20
Вкупно		10	9	1	0	0	20

3.3 ПРАВО НА ОСНОВАЊЕ И СЛОБОДА НА ДАВАЊЕ УСЛУГИ

3.3.1 ПРАВО НА ОСНОВАЊЕ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Услугите во Република Македонија се вршат преку вршење на трговска дејност со основање на трговско друштво или подружница, преку вршење на занаетчиска дејност со основање на задруга, преку вршење на слободно занимање како адвокат, нотар, лекар и преку вршење на други професии како слободно занимање. Услугите се вршат според условите определени во законите со кои се уредува вршењето на одделна дејност: Закон за земјоделска дејност ("Службен весник на Република Македонија" бр.11/02 и 7/03); Закон за вршење на занаетчиска дејност ("Службен весник на Република Македонија" бр.62/04); Закон за адвокатура ("Службен весник на Република Македонија" бр. 59/02 и 10/03); Закон за вршење на нотарските работи ("Службен весник на Република Македонија" бр.59/96, 25/98, 50/98, 37/99, 6/02 и 59/02); Закон за здравствена заштита ("Службен весник на Република Македонија" бр.38/91, 73/92, 46/93, 55/95, 17/97, 21/98, 9/00, 25/00, 10/04, 47/04 и 84/05); Закон за ревизија ("Службен весник на Република Македонија" бр.79/05) и други закони со кои се уредуваат условите согласно кои се вршат определени услуги.

Услугите се вршат и како јавни услуги од јавен интерес (јавна услуга) со основање на установа според условите определени во Законот за установи ("Службен весник на Република Македонија" бр. 32/05) и како јавна услуга која ја врши физичко лице како професионална дејност на начин и под услови утврдени со Законот за установи и законите со кои се уредува вршењето на одделна нестопанска дејност.

3.3.2 СЛОБОДА НА ДАВАЊЕ ПРЕКУГРАНИЧНИ УСЛУГИ

ХОРИЗОНТАЛЕН РЕЖИМ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Законските и административни барања за сите претпријатија или установи кои сакаат да вршат услуга како трговска дејност или како јавна услуга во или со Република Македонија се еднакви за сите друштва и установи и се пропишани во Законот за трговските друштва ("Службен весник на Република Македонија" бр. 28/04 и 84/05) и Законот за установите ("Службен весник на Република Македонија" бр.32/05).

Во Република Македонија основањето на трговски друштва, подружници или друштва – ќерки е уредено со Законот за трговски друштва ("Службен весник на Република Македонија" бр.28/04 и 84/05). За трговци во смисла на Законот за трговските друштва не се сметаат физичките лица кои вршат земјоделска и шумарска дејност (индивидуални земјоделци), освен ако нивната дејност може да се води како претпријатие согласно Законот за трговски друштва (член 4, став 1), занаетчиите и физичките лица кои вршат услуги, освен ако нивната дејност може да се определи како претпријатие, физичките лица кои вршат угостителска дејност со издавање соби во своите живеалишта како и физичките лица кои се занимаваат со слободни занимања (адвокати, нотари, лекари и други). За трговци не се сметаат и лицата кои вршат јавна услуга во установа според условите определени во Законот за установи или физичките лица кои вршат услуга преку вршење на професионална дејност на начин и под услови утврдени со Законот за установи.

Според Законот за трговските друштва за услуги се сметаат трговските дејности кои може самостојно во вид на занимање да ги врши секој кој според Законот за трговски друштва има статус на трговец како физичко и правно лице. Условите под кои се основаат трговските друштва, се стекнува статус на трговец поединец и се организираат подружници на странски правни лица и на странски трговци поединци се уредуваат со Законот за трговските друштва. Вршењето на одделни финансиски услуги (тргување со хартии од вредност, управување со фондови, банкарски, менувачки услуги, осигурување и други финансиски услуги); превоз на лица и стоки; лизинг; интелектуални услуги и други се уредува со законите со кои се уредува нивното вршење. И овие услуги може под еднакви услови да ги вршат како домашни и странски лица: Закон за хартии од вредност ("Службен весник на Република Македонија" бр.95/05); Закон за инвестициони фондови ("Службен весник на Република Македонија" бр.9/00); Закон за банките ("Службен весник на Република Македонија" бр.63/00, 103/00, 41/02, 70/01, 37/02, 41/02, 32/03, 51/03, 85/03 и 83/04); Закон за лизинг ("Службен весник на Република Македонија" бр.4/02 и 49/03) и Закон за супервизија на осигурување ("Службен весник на Република Македонија" бр.27/02, 84/02, 98/02 и 33/04).

Во наративниот дел 4.9. кој се однесува на Финансиските услуги е разработено давањето на услугите од областите на банкарството, осигурувањето и пазарот на капитал.

Трговско друштво можат под еднакви услови да основаат домашни и странски физички лица. Странско лице може да стекнува удел или акции и во основано трговско друштво. Учеството на странско лице во новоосновано и во постојно трговско друштво не е ограничено, освен кога тоа, во исклучителни случаи со закон не е поинаку определено. Трговско друштво основано од странско лице или со странско учество е изедначено во сите права и обврски, како и трговско друштво без странско учество.

Со закон, како што е Законот за данок на добивка ("Службен весник на Република Македонија" бр. 80/93, 33/95, 43/95, 71/96, 5/97, 28/98, 11/01, 2/02, 44/02 и 51/03) и Царинскиот закон ("Службен весник на Република Македонија" бр. 39/05) за странските лица можат да се определат привилегии и посебни погодности (ослободувања од плаќање на данок на добивка и ослободување од царина) за вложување и стопанисување заради вршење на услуги кои се вршат како трговска дејност.

Република Македонија во Законот за трговските друштва го прифати најсовременото нормативно решение според кое странско трговско друштво и трговец поединец може на територијата на Република Македонија да врши услуга како вршење на трговска дејност и без основање на трговско друштво, односно стекнување на статус на трговец поединец. Услугите кои се вршат како трговска дејност странското трговско друштво, односно трговецот поединец може да ги врши преку организирање на своја подружница и претставништво како свои организациони единици или на друг начин да врши определени услуги (работи) и да превзема обврски, да остварува пристап пред судовите и другите органи на Република Македонија. Со оваа правна можност странските трговски друштва и странските трговци поединци се изедначени со домашните физички и правни лица во вршењето на услугите. Исклучок се само одделни видови услуги за кои со меѓународен договор или со закон е утврдено да се вршат само со основање на трговско друштво. При организирањето на подружница не се поставуваат посебни и нови барања. Се земаат во предвид во целост условите кои странското друштво ги исполнило во земјата во која е регистрирано.

Странското друштво, односно трговецот поединец ја организираат подружницата со своја одлука. Странското друштво може да организира една или повеќе подружници, додека странскиот трговец поединец само една подружница. И странските друштва чија форма не е уредна со Законот за трговски друштва, можат да вршат услуги на територијата на Република Македонија преку организирање на нивна подружница. На овие друштва соодветно се применуваат одредбите од Законот за трговски друштва што се однесуваат на трговските друштва со најсродна форма. Ако странското друштво не може да се подведе ниту под една форма предвидена со законот за трговски друштва се применуваат одредбите со кои што е уредено акционерското друштво.

Правната и деловна способност (правниот субјективитет) на странското друштво (неговата подружница) се цени според законите на државата на која друштвото припаѓа. Заради обезбедување на рамноправни услови на сите стопански субјекти на пазарот, деловната способност не може да биде помала од онаа којашто законските прописи на Република Македонија им ја признаваат, односно им ја наложуваат на домашните друштва од иста или слична форма или предмет на работење. Исто така странското друштво (неговата подружница) не може во поглед на правните работи кои ги склучило или што мора да ги извршува во Република Македонија да се повикува на својата неспособност ако на неа не може да се повикува ниту домашно друштво од иста или сродна форма и предмет на работење.

Правното постоење и обемот на својата правната способност во случај на сомневање или оспорување го докажува странското друштво.

Во своето работење во Република Македонија странското друштво (неговата подружница) работи според законите на Република Македонија. Се смета дека странското друштво чија подружница во Република Македонија е запишана во трговскиот регистар, во поглед на правните работи што ги склучило или мора да ги изврши во Република Македонија има правна и деловна способност како и домашно правно лице од иста или сродна форма и предмет на работење, иако според законите на државата на која му припаѓа не би постоело или не би ја имало таа деловна способност.

Подружницата настапува во правниот промет од името и за сметка на странското друштво, односно странскиот трговец поединец при што мора да ја употребува фирмата и седиштето на странското друштвото, односно странскиот трговец поединец, како и името на подружницата. За обврските настанати со работењето на подружницата странското друштво, односно странскиот трговец поединец одговара со сиот свој имот.

За секоја подружница странското трговско друштво, односно странскиот трговец поединец назначува еден или повеќе застапници кои, во поглед на таа подружница го застапуваат во неговото работење во Република Македонија.

Странско друштво, односно странскиот трговец поединец за своето работење преку својата подружница во Република Македонија се должни да водат трговски книги. По истекот на деловната година мора да состават и годишна сметка. Подружницата според Директивата 31989L0666 е должна да ги објавува секоја година годишните финансиски извештаи и ревизорскиот извештај, приклучувањето во трговскиот регистар или во друг соодветен регистар коишто се однесуваат на запишаните податоци во регистарот, а коишто се измениле, на санација, стечај или други приклучувања кои се значајни за финансиската положба на странското друштво, односно странскиот трговец поединец.

Услугите се вршат и како јавни услуги од јавен интерес (јавна услуга) со основање на установа според условите определени во Законот за установи. Јавна услуга може да врши и физичко лице како професионална дејност на начин и под услови утврдени со Законот за установи и законите со кои се уредува вршењето на одделна нестопанска дејност. По правило дејноста на јавна услуга се врши само врз основа на дозвола за вршење на дејност.

Со посебни закони се уредува вршењето на дејноста или на одделни работи од дејноста на јавна услуга, според видот и карактерот на дејноста со кои се утврдува видот на установата во областа на образованието (основното, средното и високото), науката, културата, здравството, социјалната заштита, детската заштита, заштитата на лица со интелектуална или телесна попреченост како и други дејности кои со закон се утврдени како јавна услуга (Закон за културата ("Службен весник на Република Македонија" бр.31/98, 28/99, 49/03, 66/03 и 82/05), Закон за социјална заштита ("Службен весник на Република Македонија" бр.50/97, 16/00, 17/03, 65/04 и 62/05)).

Одредбите од Законот за установи имаат супсидиерна примена и се применуваат доколку со некои од посебните закони поинаку не е уредено.

Установа може да врши една или повеќе јавни услуги утврдени со закон. Дејностите на јавна установа може да ги врши домашно и странско правно и физичко лице со средства во приватна сопственост за дејностите за кои со закон е дозволено вршењето на дејноста.

Со Законот за високо образование и странска високообразовна установа може врз основа на одобрение на Владата на Република Македонија, по претходно мислење на Одборот за акредитација да врши високообразовна дејност на некој од светските јазици, според условите согласно кои таа дејност ја врши во матичната држава.

Странско друштво кое има право да врши трговска дејност според националното законодавство може да организира трговски претставништва во Република Македонија. Начинот и постапката на уписот на трговските претставништва се регулирани со Уредбата за начинот, постапката на уписот и органот кај кој се врши упис на претставништва на странски трговски друштва во Република Македонија ("Службен весник на Република Македонија" бр. 78/05).

Трговските друштва, трговците поединци и подружниците на странско трговско друштво или на странски трговец поединец се запишуваат во трговскиот регистар кој според Законот за едношалтерски систем и за водење на трговскиот регистар и регистарот на други правни лица ("Службен весник на Република Македонија" бр. 84/05) го води Централниот регистар на Република Македонија. Оваа материја подетално е третирана во делот 4.6 кој се однесува на Право на трговски друштва.

ТРГОВСКО ЗАСТАПНИШТВО

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а) ПРАВНА РАМКА

Закон за облигационите односи ("Службен весник на Република Македонија" бр.18/01) ги уредува основите на облигационите односи, договорните и други облигациони односи во прометот на стоки и услуги. Учесници во облигационите односи се правни и физички лица. Учесниците во прометот слободно ги уредуваат облигационите односи во согласност со Уставот, законите и добрите обичаи. Учесниците во облигациониот однос се рамноправни. Во засновувањето на облигационите односи и остварувањето на правата и обврските од тие односи учесниците се должни да се придржуваат кон начелото на совесност и чесност.

Со облигационото право се уредуваат односите кои настануваат во стоковопаричниот промет. Тоа се односи кои настануваат со согласност на волјите на страните т.н. договорни облигациони односи-договори, односи што настануваат со причинување на штета и останати облигациони односи кои ја чинат динамиката на граѓанското право.

Трговско застапништво

Одредбите од Законот за облигационите односи, кои се однесуваат на Договорот за трговско застапување (од член 846-заклучно со член 868) се усогласени со Директивата 31986L0653 на Советот од 18 декември 1986 година за координација на законите на земјите-членки во врска со самовработени трговски застапници.

2. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во понатамошниот период на среден рок Република Македонија ќе прави напори за понатамошно усогласување со Acquis во насока на отстранување на бариерите за обезбедување на прекугранични услуги од страна на физички и правни лица од Европската унија.

3.3.3 ПОШТЕНСКИ УСЛУГИ

1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а) ПРАВНА РАМКА

Закон за поштенски услуги (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 55/02)

Законот за поштенски услуги ја регулира областа на поштенскиот сообраќај и вршењето на поштенските услуги во внатрешниот и меѓународниот поштенски сообраќај, ги уредува односите помеѓу корисниците и давателите на поштенските услуги, го регулира издавањето на поштенски марки и поштенски вредносници, како и други прашања во врска со обезбедувањето на поштенските услуги. Законот за поштенски услуги е работен врз основа на Директивата 31997L0067 на Европскиот Парламент и Советот, која се однесува на заедничките правила за развој на внатрешниот пазар на поштенските услуги на заедницата и подобрување на квалитетот на услугата.

Правилник за Општите услови за вршење на поштенските услуги (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 18/05)

Правилникот е донесен врз основа на Законот за поштенски услуги, со кој меѓу другото се уредуваат видовите на поштенските услуги (обичните поштенски пратки, писмоносните поштенски пратки, директната пошта, книжени, препорачани, вредносни поштенски пратки и др.), посебните поштенски услуги, дополнителните поштенски услуги, приемот, доставата и преносот на поштенските пратки, роковите за достава на поштенските пратки, рекламациите и др.

Правилник за Номенклатура на поштенските услуги (“Службен весник на Република Македонија“ бр.18/05)

Со Правилникот за Номенклатурата на поштенски услуги се одредуваат видовите на поштенските услуги, стапката на маса на поштенските пратки и одредени работи од благајничките услуги како и соодносот во цените за одредени видови на поштенски услуги во внатрешниот и меѓународниот поштенски сообраќај. Најголемата маса и големината на пратките во меѓународниот поштенски сообраќај по правило се одредени во Светската поштенска конвенција и Аранжманот за поштенски пакети, а најголемиот износ на писмата со означена вредност, пакети и упатници се одредуваат во билатерални договори со соодветните држави .

Правилник за утврдување на подрачјата на единиците мрежата на основниот поштенски оператор за вршење на универзална услуга (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 18/05)

Со овој правилник се утврдуваат подрачјата на единиците на мрежата на Основниот поштенски оператор за вршење на универзална поштенска услуга. Поштенската мрежа се организира на начин кој ќе овозможи во неа да биде вклучен секој дел од Република Македонија. Поштенската мрежа ја сочинуваат: пошти, поштенски центри, посебни организациски делови на поштите и поштенски центри, како и средствата за поштенската мрежа. Подрачјето на деловите на поштенската мрежа е географско заокружено подрачје во кое се извршува прием и достава на поштенски пратки.

Правилник за определување на висината на надоместокот за издадена лиценца за вршење на курирски услуги (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 18/05)

Со Правилникот се утврдува висината на надоместокот за издадена лиценца за вршење на курирски услуги.

СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Со Законот за поштенски услуги е предвидено донесување на Стратегија за развој на поштенските услуги со која ќе се утврди понатамошен развој на поштенската мрежа и доследно спроведување на принципите и определбите на Светскиот поштенски сојуз, Европската унија и Светската трговска организација, како и меѓународните обврски што ги презела Република Македонија во областа на поштенските услуги.

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Министерството за транспорт и врски и Јавното претпријатие за поштенски сообраќај „Македонска пошта“ се надлежни за имплементација за работите што се однесуваат на поштенскиот сообраќај.

Министерството за транспорт и врски е надлежен државен орган за креирање на политиката во поштенскиот сообраќај односно за реализирање на политиката на Република Македонија во областа на внатрешниот и меѓународниот поштенски сообраќај. Согласно Законот за поштенски услуги, Министерството за транспорт и врски истовремено ја врши и функција на регулаторно тело во делот за поштенскиот сообраќај. Во рамките на министерството, во Секторот за комуникации - Одделението за поштенски сообраќај, работите од оваа област се вршат од страна на 2 стручни лица во

редовен работен однос, согласно актот за систематизација на работните места во ова одделение предвидени се вкупно 3 лица. Инспекциските работи за поштенски сообраќај се вршат во рамките **Државниот инспекторат за транспорт**, како орган во состав на министерството, од страна на еден инспектор.

Јавното претпријатие за поштенски сообраќај „Македонска пошта“ е надлежен јавен оператор за вршење на работите во внатрешниот и меѓународниот поштенски сообраќај, вклучувајќи и вршење на универзалната поштенска услуга. Јавното претпријатие за поштенски сообраќај „Македонска пошта“ има вработено 2550 лица .

Во рамките на Phare програмата (Multi Country Programme for Telecommunications and Posts) вршена е обука на стручни лица од Министерството за транспорт и врски и Јавното претпријатие за поштенски сообраќај „Македонска пошта“, преку повеќе проекти поврзани со теми од законодавната рамка и тековното работење на јавниот поштенски оператор.

2. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Предвидено зајакнување на правната рамка:

- Активности поврзани со изготвување на Стратегијата за развој на поштенските услуги. Предвидено е во вториот квартал на 2007 година да се донесе Стратегијата за поштенски услуги.
- Започнување со изготвувањето на измените и дополнувањата на Закон за поштенски услуги (“Службен весник на РМ” бр. 55/02). До 31.12.2007 година треба да се донесат измените и дополнувањата на Закон за поштенски услуги (“Службен весник на Република Македонија” бр. 55/02), со кој ќе биде транспонирана Директивата 32002L0039 на Европскиот парламент и на Советот од 10 јуни 2002 година во врска со воведување на конкуренција на пазарот на поштенските услуги, и ќе се постигне постепена и контролирана либерализација на поштенскиот пазар со обезбедување на услови за вршење на универзалната поштенска услуга и воспоставување независно регулаторно тело за регулирање на односите во поштенскиот сектор. Зголемената конкурентност во давањето на поштенските услуги од страна на повеќе оператори ќе овозможи повисок квалитет и поголема достапност до крајните корисници со користење на алтернативни методи на комуникација.
- Во рок од 6 месеци по донесувањето на измените и дополнувањата на Закон за поштенски услуги (“Службен весник на Република Македонија” бр. 55/02), постојните подзаконски акти ќе бидат изменети. Согласно текстот на законот и Директивата 32002L0039.

Преvidено зајакнување на институциите:

Согласно постојната систематизација, за 2006 година предвидено е едно ново вработувања во МТВ Секторот за комуникации - Одделението за поштенски сообраќај.

Во втората половина на 2006 година потребно е да се обезбедат експерти од ЕК, Светскиот поштенски сојуз и земја членка на ЕУ (на билатерална основа) кои заедно со претставниците на МТВ и Јавното претпријатие за поштенски сообраќај „Македонска пошта“ ќе работат на подготвување на Стратегијата како и почетни активности по однос на изготвувањето на измените и дополнувањата на Закон за поштенски услуги (“Службен весник на Република Македонија” бр. 55/02).

3. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Предвидени институции

Во 2008 година се планира да се формира Независно регулаторно тело за поштенски услуги, со можност функциите на регулаторното тело да бидат пренесени на друг постоен регулатор.

Предвидено е да се вработат 8 лица во независното регулаторно тело за Поштенски услуги.

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИТЕ							
Буџетски број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
		13001	МТВ Сектор за комуникации – Одделение за поштенски сообраќај НОВА: МТВ – НРА	1	0	0	
		0	0	6	2	0	8
13001	Вкупно	1	0	6	2	0	9
	Вкупно	1	0	6	2	0	9

3.3.4 ВЗАЕМНО ПРИЗНАВАЊЕ НА СТРУЧНИ КВАЛИФИКАЦИИ

1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а) ПРАВНА РАМКА

Со **Законот за основно образование** (“Службен весник на Република Македонија” бр. 44/95, 24/96, 34/96, 35/97 82/99, 29/02, 40/03, 42/03 и 63/04) и **Законот за средното образование** (“Службен весник на Република Македонија” бр. 44/95, 24/96, 34/96, 35/97 82/99, 29/02, 40/03, 42/03 и 67/04) странски државјанин има право да бара нострификација или признавање на еквиваленција на свидетелство стекнато во странство, со што се овозможува признавање на степен на образование. Под нострификација се подразбира признавање на свидетелство стекнато во странство, а под еквиваленција се подразбира изедначување на свидетелството стекнато во странство со свидетелство стекнато во Република Македонија. Според Законот за основното образование и Законот за средното образование, нострификација, односно признавање на еквиваленција на свидетелство стекнато во странство врши Министерството за образование и наука преку посебна стручна комисија што ја формира министерот.

Во високото образование, признавањето на стручните квалификации стекнати во странство е регулирано со Законот за високото образование (“Службен весник на Република Македонија” бр. 64/00 и 49/03), при што како општа правна рамка е земена ратификуваната Лисабонска декларација за признавање на стручни квалификации на Советот на Европа од 11 април 1997 година, како и постојното законодавство на ЕУ во оваа област. Според Законот за високото образование, признавање на високообразовните квалификации или дел од високообразовните студии стекнати во странство значи признавање на дипломи и други јавни исправи издадени од страна на странски високообразовни институции или акредитирани односно овластени тела на соодветната држава. Со признавањето на еднаквоста, се признава и еднаква правна сила со соодветните високообразовни квалификации или дел од високообразовните студии стекнати во Република Македонија. Притоа, Законот прави дистинкција помеѓу академското и професионално признавање. Со академското признавање се остварува правото на пристап до високообразовните институции на Република Македонија, односно можноста за продолжување на високообразовните студии за стекнување на високообразовна квалификација, или признавање завршена високообразовна квалификација за академски цели, односно за запишување на последипломски студии или на докторски студии. Со професионалното признавање на високообразовната квалификација се овозможува вршење професионална дејност во Република Македонија. Ова е во сообразност со законодавството на ЕУ, кое прави разлика меѓу академско и професионално признавање. Со делумно признавање формално се признава дел од високообразовните студии, успешно завршени во странство.

Со Законот за високото образование е пропишана постапката и се определени органите кои вршат признавање на странски високообразовни квалификации. Согласно овој закон, во Министерството за образование и наука е формиран Информативен центар, кој покрај другото, го утврдува исполнувањето на формално-правните услови за да се пристапи кон признавање на странска високообразовна квалификација. Признавањето го врши Комисија за признавање, формирана од страна на наставно-научниот совет на соодветната државна високообразовната установа, која изготвува одлука за признавање, што се доставува до Министерството образование и наука. Министерот надлежен за работите на високото образование, ако утврди дека се исполнети сите услови утврдени со закон ја потпишува конечната одлука за признавање.

Законот предвидува спроведувањето на склучените билатерални спогодби за заемно признавање на дипломи да го врши Министерството за образование и наука, под услови утврдени со билатералните спогодби. Република Македонија има склучено билатерални спогодби со Република Бугарија, Република Албанија и Република Турција, за чие спроведување со решение на Министерот се формира стручна комисија. Министерот надлежен за работите на високото образование врз основа на предлог на стручната комисија, ја потпишува одлуката за верификација на признатите високообразовни квалификации или дел од високообразовните студии стекнати во странство согласно билатералните спогодби.

СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Во подготовка е Националната рамка на квалификации со која се определуваат целите и појдовните основи за формирање на студиските програми и очекувањата од студентот, неговото разбирање, односно можноста за разбирање за време на учењето за сите циклуси на високо образование (првиот, вториот и третиот циклус) во кои се распоредени сите квалификации кои се стекнуваат на единствениот европски простор на високо образование, (Learning outcomes), национален скелет (структура) на високообразовните квалификации (Framework for Qualifications), вклучувајќи го и признавањето на неформалното и формалното учење стекнатото преку учење во текот на целиот живот.

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Надлежни институции за имплементирање на Законот за основното образование, Законот за средното образование и Законот за високото образование, во делот за признавање на странските високообразовни квалификации се

Министерството за образование и наука, училиштата за основно и за средно образование и високообразовните установи.

Постојниот Закон за високо образование ја регулира и постапката за обезбедување квалитет во високото образование како и акредитација и лиценцирање на високообразовни институции. Во таа смисла, во Република Македонија се формирани Агенција за евалуација и Одбор за акредитација. Работата на овие тела е тесно поврзана со професионалното признавање на квалификациите.

Што се однесува до надзорот над одредени професии, истиот го вршат пред се ресорните Министерства, соодветните Комори и Инспекторати. Како пример, надзор над вршењето на здравствена дејност врши првенствено Министерството за здравство преку Лекарската комора. Надзорот над образовната дејност го врши Министерството за образование и наука како и Просветниот инспекторат како централна образовна институција задолжена за почитување на законитоста во областа на образованието и систематска контрола на квалитетот на образовниот процес.

2. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

а) ПРАВНА РАМКА

Националната рамка на квалификации ќе се воспостави со Предлогот на Законот за изменување и дополнување на Законот за високо образование, со Предлог законот за стручните и научните називи, симулација на усвоениот концепт за националната матура во средното образование кој ќе се применува од 2007 година и другите соодветни измени во Законот за основно и средно образование согласно Националната програма за развој на образованието во Република Македонија, по која заврши јавната и стручна расправа и набргу ќе биде усвоена од Собранието на Република Македонија.

Постојниот Закон за високото образование е делумно усогласен со ЕУ мерките. Во тек е подготовка на измени и дополнувања на овој закон, со кои ќе се изврши целосно усогласување со регулативата на ЕУ по однос на признавањето на странски високообразовни квалификации.

Професионалното образование е предвидено да се регулира во согласност со Директивите на Европската унија. Директивите на Европската унија се однесуваат на *de jure* професионално признавање, кое претставува признавање на квалификации стекнати во процесот на студирањето со цел практикување на професионална активност во земјата домаќин или во земјата каде се стекнати и регулирани со одредени нормативни акти, односно спаѓаат во делот на регулирани професии.

Покрај Измените и Дополнувањата на Законот за високото образование во подготовка е и Законот за стручното образование, Законот за доживотно учење и Закон за стручните и научните називи.

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Развивање на Информативниот центар за признавање на странски високообразовни квалификации како дел од единствената ЕНИК/НАРИК мрежа – воспоставување на единствена информационе мрежа и база на податоци за признавање на странските високообразовни квалификации и поврзаност со универзитетите; водење евиденција за признатите високообразовни квалификации; стручно усовршување и кадровско, техничко и просторно екипирање.

3. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

а) ПРАВНА РАМКА

Донесување на законодавство за признавање на странски професионални квалификации предвидено е за 2008 година. Правната рамка ќе биде во сообразност со европските директиви во однос на наставниот план за минимални критериуми за обука, ќе се постигне регулирање на професиите во однос на монопол на делување, заштита на титула и поврзување со системот на социјална сигурност, ќе се воспостави процедура за вршење на надзор над професиите.

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Со правната рамка за признавање на странски професионални квалификации ќе се воспостави структура и процедури за признавање на странските професионални квалификации. Во 2008 година се планира да се формира тело за взаемно признавање на професионални (наспроти високо образовни) квалификации.

3.4 СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА КАПИТАЛ

3.4.1 РЕЖИМ НА ДВИЖЕЊЕ НА КАПИТАЛОТ И ТЕКОВНИ ПЛАЌАЊА

1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а) ПРАВНА РАМКА

Спогодбата за стабилизација и асоцијација која Република Македонија ја потпиша со Европските Заедници и нивните земји членки во 2001 година, обезбедува појдовна основа за регулирање на движењето на капиталот и тековните плаќања. Во согласност со Спогодбата, Република Македонија пристапи кон донесување на нова регулатива со која беше извршена либерализација на тековните и дел од капиталните трансакции.

Во јуни 1998 година, Република Македонија го прифати членот VIII од Статутот на ММФ и со тоа вовече конвертибилност во плаќањата на тековните трансакции со странство, со што целосно ги либерализираше тековните трансакции меѓу резидентите и нерезидентите.

Со **Законот за девизно работење** ("Службен весник на Република Македонија" бр.34/01, 49/01, 103/01 и 51/03) се регулираат: а) тековните и капиталните трансакции и нивна реализација во вид на плаќање и трансфери помеѓу резиденти и нерезиденти, меѓу резиденти ако работат со странски платежни средства или ако предмет на работењето се странски платежни средства, едностран пренос на средства од и во Република Македонија, кои не претставуваат трансакции помеѓу резиденти и нерезиденти и б) девизниот надзор и контрола.

Законот за девизно работење е усогласен со директивата 31988L0361 во терминологско дефинициска смисла и во смисла на класификација на капиталните движења.

Основна карактеристика на Законот за девизно работење е постепена либерализација на движењето на капитал во зависност од рочноста и видот на капиталот, а поврзано со обврските преземени од Спогодбата за стабилизација и асоцијација (членови 58, 59 и 60). Имено, со Законот за девизно работење е остварена целосна либерализација на трансакциите предвидени за првата етапа од спроведување на ССА (директни инвестиции, комерцијални кредити и финансиски заеми и кредити со рок на доспевање над 1 година). Со одредбите од Законот се либерализирани и финансиските кредити со рок на доспевање помал од 1 година што како обврска е предвидена да се имплементира во втората етапа од спроведување на ССА. По истекот на првата етапа од ССА се предвидува и целосна либерализација на работењето со хартии од вредност и вложување во недвижности на резиденти во странство. По истекот на втората етапа од ССА се предвидува либерализација на депозитните работи.

Директивите на Европската унија кои се користени при изработка на Законот за девизно работење се:

- Директива 31988L0361 за имплементација на член 67 од Договорот за основање на Европските заедници;
- Директива 31997L0005 за прекугранични кредитни трансфери;
- Директива 31991L0308 за превенција од употребата на финансискиот систем за цели на перење пари.

Платниот промет во земјата е уреден со **Законот за платен промет** ("Службен весник на Република Македонија" бр. 32/01, 50/01, 52/01, 103/01, 37/02, 41/02, 61/02, 42/03 и 13/06), како и подзаконската регулатива која произлегува од одредбите на овој Закон. Согласно овој Закон, носители на платниот промет во земјата се Народната банка на Република Македонија и банките, кои единствено можат да ги извршуваат работите на платен промет дефинирани во Законот. Законот за платен промет е усогласен со директивата 98/26/ЕС во однос на конечноста на плаќањата меѓу учесниците во платниот промет извршени преку системот за порамнување.

Платниот промет со странство е уреден во **Законот за девизно работење** ("Службен весник на Република Македонија" бр. 34/01, 49/01, 103/01 и 51/03), чија примена отпочна на 15 октомври 2002 година.

Услугата брз трансфер на пари, дефиниран како електронски пренос на пари од едно физичко лице во една земја на друго физичко лице во друга земја во рок од 1 час од уплатата, независно дали преносот е од или кон Република Македонија, при што нето порамнувањето се врши преку деловна банка, е регулирана во **Законот за вршење на услуги брз трансфер на пари** ("Службен весник на Република Македонија" бр. 77/03).

Република Македонија на билатерална основа склучува **договори за поттикнување и заемна заштита на инвестиции**.

Со цел реализација на политиката на Владата за зголемен прилив на странски директни инвестиции, во јуни 2004 година е донесен Закон за основање на Агенција за странски инвестиции ("Службен весник на Република Македонија" бр. 37/04). Агенцијата е државна институција и истата отпочна со работа во јануари 2005 година. Нејзина основна цел е привлекување на инвестиции за поттикнување на економскиот развој на Република Македонија.

- Осигурување

Правната рамка на системот на осигурување во Република Македонија е дефинирана со Законот за супервизија на осигурување ("Службен весник на Република Македонија" бр. 27/02, 84/02, 98/02 и 33/04) и Законот за задолжително осигурување во сообраќајот ("Службен весник на Република Македонија" бр. 88/05).

Подрачјето на осигурување детално е обработено во поглавје 3.9.2. Финансиски услуги..

- Хартии од вредност

Основен закон кој го регулира подрачјето на хартии од вредност е Законот за хартии од вредност ("Службен весник на Република Македонија" бр. 95/05).

Со Законот за хартии од вредност се уредуваат начинот и условите на издавање и тргување со хартии од вредност, начинот и условите на регистрирање на хартиите од вредност, утврдување и порамнување на трговските трансакции и нетрговските преноси со хартии од вредност, како и ограничувањата на правата од сопственоста на хартиите од вредност; начинот и условите за функционирање на пазарот на хартии од вредност и на овластените учесници на пазарот; обврските за обелоденување од страна на акционерските друштва со посебни обврски за известување, членовите на органите на управување, директорите и одделни акционери, забранетите дејствија во врска со работењето со хартии од вредност, статусот и надлежностите на Комисијата за хартии од вредност, начинот и условите на работење на овластените учесници на пазарот при стечај и ликвидација и други прашања што се од значење за хартиите од вредност. За се она што не е уредено со овој закон се применуваат одредбите на Законот за трговските друштва, Законот за стечај и Законот за општата управна постапка.

Во рамките на ова поглавје, Директивата 31998L026 на Европскиот Парламент и на Советот од 19 мај 1998 година за конечност на порамнувањата и системите за порамнување на хартии од вредност е делумно имплементирана во постоечкиот Закон за хартии од вредност, подзаконските акти кои се однесуваат на основањето на Централниот Депозитар за хартии од вредност (објавени во Службен весник на РМ), како и во актите на Централниот Депозитар за хартии од вредност за кои има добиено согласност од Комисијата за хартии од вредност и истите се достапни преку интернет (не се објавени во службен весник на РМ освен одобрението од КХВ).

Законот за девизно работење дозволува покрај овластените банки и друштвата за осигурување, пензиските фондови, Фондот за осигурување на депозити и инвестиционите фондови да можат да вложуваат во хартии од вредност во странство, во согласност со законите кои го регулираат нивното работење. По истекот на првата етапа од ССА и останатите резиденти (граѓаните и претпријатијата) ќе можат да вложуваат во странски хартии од вредност во странство.

Законот за инвестициони фондови ("Службен весник на Република Македонија" бр. 9/00) ги уредува условите за основање инвестициони фондови и друштва за управување со инвестиционите фондови и начинот на нивното работење, за изборот на депозитна банка и за контрола над нивното работење. Инвестиционен фонд согласно овој закон може да се основа како отворен фонд или како затворен фонд.

Во Законот за инвестициони фондови не постојат посебни ограничувања за вложувања на средствата на инвестиционите фондови во странски хартии од вредност.

Законот, дава ограничувања на вложувањата кои се однесуваат како за домашните, така и за странските хартии од вредност. Така, во хартии од вредност на еден издавач, фондот не смее да вложува повеќе од 20% од вредноста на неговиот имот. По исклучок, фондот може, без ограничување да инвестира во должнички хартии од вредност на Република Македонија. Фондот може да стекнува најмногу до 20% од вкупниот број издадени акции на еден издавач и најмногу до 15% од вкупната номинална вредност на должничките хартии од вредност издадени од еден издавач. Фондот не може да инвестира повеќе од 15% од вкупниот број на акции издадени од еден издавач и повеќе од 10% од вкупната номинална вредност на должничките хартии од вредност издадени од еден издавач. Депозитите во банки и други парични средства на фондот можат да изнесуваат најмногу до 25% од вредноста на имотот на фондот. Фондот не смее да инвестира во хартии од вредност издадени од избраната депозитна банка или филијали на странска депозитна банка, како и во депозитни средства од тие институции. Исто така, фондот не смее да инвестира во хартии од вредност издадени од други фондови. Фондот може да го надмине максимумот предвиден во Законот при одредени пазарни

нарушувања со одобрение на Комисијата, но обврзан е да го воспостави истиот откако повторно ќе се воспостават нормални пазарни услови. Притоа, фондот може да го надмине максимумот предвиден во Законот за период од четири месеци од неговото формирање.

Комисијата со посебни правила ги уредува условите и постапката за начинот на усогласување на ограничувањата на вложувањата во случаите на спојување и припојување на два или повеќе фондови, или спојување и припојување на два или повеќе издавачи во кои фондот има инвестирано средства.

Останатите прашања кои се однесуваат на подрачјето на хартии од вредност се разработени во поглавје 3.9.3. Финансиски услуги.

б). ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Законот за платен промет, со кој се уредува платниот промет во земјата го подготвува Министерството за финансии. Министерството за финансии и Народната банка на Република Македонија ги донесуваат подзаконските прописи со кои се овозможува имплементацијата на Законот. Надзорот над законитоста и функционирањето на платниот промет го врши Народната банка.

Законот за девизно работење го подготвува Министерството за финансии. Подзаконските прописи со кои се обезбедува имплементацијата на Законот ги донесуваат Министерството за финансии, Народната банка, Министерството за економија и Комисијата за хартии од вредност. Спроведувањето на Законот за девизно работење и прописите донесени врз основа на овој Закон, во рамките на своите надлежности ги вршат: Народната банка на Република Македонија, Министерството за финансии, Државниот девизен инспекторат, Министерството за економија и Комисијата за хартии од вредност. Наведените органи на надзор меѓусебно се известуваат за непочитување на одредбите од Законот и меѓусебно помагаат во врска со констатираните неправилности.

Законот за вршење на услуги брз трансфер на пари го подготвува Министерството за финансии, а подзаконските акти ги донесува Народна банка на Република Македонија. Надзорот над спроведувањето на овој Закон и прописите донесени врз основа на него и на работењето на давателите на услуги брз трансфер на пари и субагентите го врши Народна банка на Република Македонија.

Во рамките на Министерството за финансии, Секторот за финансиски систем е надлежен за подготвување прописи од областа на банкарскиот систем, небанкарските финансиски институции, пазарот на капитал, девизниот систем, системот на осигурување, системот на платен промет и ревизија и сметководствениот систем. Секторот за финансиски систем е директно инволвиран во процесот на хармонизација на домашната регулатива од овие области со законодавството на Европската унија. Секторот е организиран во 5 (пет) одделенија: одделение за банкарски систем (3 вработени), одделение за пазар на капитал (2 вработени), одделение за систем на осигурување (2 вработени), одделение за платен промет и ревизија (2 вработени) и одделение за сметководствен систем (3 вработени). Двајца вработени во Секторот за финансиски систем се инволвирани во хармонизација на домашното со европското законодавство за поглавјето 4 Слободно движење на капиталот.

При подготовка на прописите од областа на поглавјето 4, Министерството за финансии соработува со Народната банка и другите инволвирани институции: Министерството за економија, Комисијата за хартии од вредност и Централниот Регистар на Република Македонија.

Народна банка на Република Македонија има дванаесет дирекции. Дирекции кои директно се вклучени во процесот на хармонизација на македонското законодавство со она на ЕУ во поглавјето 4 се: Дирекција за банкарска супервизија - Отсек за контрола на банки и штедилници (6 вработени) и Отсек за контрола на небанкарски институции (4 вработени); Дирекција за истражување - Отсек за движење во надворешниот сектор (2 вработени); Дирекција за централно банкарски операции и девизни резерви: - Отсек за ракување и пласирање на девизни резерви (3 вработени), Отсек за девизен пазар (3 вработени), Отсек за управување со ризици (3 вработени); и Дирекција за платни системи - Отсек за развој (1 вработен), Отсек за надгледување на платните системи (2 вработени). Вкупниот број на вработени во НБРМ изнесува 392 вработени.

Комисијата за хартии од вредност е составена од Претседател и 6 члена. Согласно Законот за хартии од вредност ("Службен весник на Република Македонија" бр. 95/05), по истекот на мандатот на сегашниот состав на Комисијата за хартии од вредност, предвидено е истата да биде составена од 5 (пет) члена од кои еден е Претседател. Во рамките на Комисијата за хартии од вредност функционира Стручна служба со четири сектори: Сектор за општи и правни работи (3 вработени), Сектор за издавање одобренија (2 вработени), Сектор за контрола на пазарот на капитал (3 вработени) и

Сектор за истражување и развој на пазарот на капитал и меѓународна соработка (1 вработен). За спроведување на соодветните подзаконски акти од Законот за девизно работење и одредбите за порамнување на хартиите од вредност од Законот за хартии од вредност и подзаконските акти се ангажирани вработените од Стручната служба, како и членовите на КХВ.

2. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Продолжување со следење на процесот на усогласувањето на прописите со преземените обврски од ССА и законодавството на Европската унија во правец на либерализација на капиталната сметка. Република Македонија, на среден рок, ќе направи понатамошни напори за отстранување на преостанатите ограничувања во однос на движењето на капиталот.

Носители: Министерство за финансии, Народна банка на Република Македонија, Комисија за хартии од вредност, Министерство за правда.

Среднорочниот приоритет за Комисијата за хартии од вредност во врска со Директивата 31998L0026 за конечност на порамнувања и системи за порамнување на хартии од вредност е продолжување со усогласувањето на прописите и праксата со критериумите на Европската унија кои се однесуваат на конечноста на порамнувањата и системите на порамнување на хартии од вредност.

3.4.2 ПЛАТЕН СИСТЕМ

1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а) ПРАВНА РАМКА

Правната рамка за подрачјето на платен систем е детално обработена во делот 3.4.1.а. од ова поглавје.

Платниот промет во земјата е уреден во Законот за платен промет ("Службен весник на Република Македонија" бр. 32/01, 50/01, 52/01, 103/01, 37/02, 41/02, 61/02, 42/03 и 13/06) и подзаконската регулатива која произлегува од одредбите на овој Закон.

Платниот промет со странство е уреден со Законот за девизно работење ("Службен весник на Република Македонија" бр. 34/01, 49/01, 103/01 и 51/03), кој отпочна да се применува од 15 октомври 2002 година.

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Министерството за финансии е надлежна институција за подготвување на Законот за платен промет. Донесувањето на подзаконските акти кои произлегуваат од овој Закон се во надлежност на Министерството за финансии и Народната банка на Република Македонија. Надзорот над законитоста и функционирањето на системот на платен промет е во надлежност на Народна банка на Република Македонија.

Народната банка ги донесува подзаконските акти кои произлегуваат од Законот за девизно работење, а се однесуваат на платниот промет со странство.

Институционалната рамка за платен систем детално е обработена во делот 3.4.1. б. од ова поглавје.

2. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Изработка на стратегиски документ за развој на платните системи до крајот на 2006 година.

Ревизија на Законот за платен промет.

3. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Опис на приоритет: Целосно инкорпорирање на одредбите на Директивата 97/5/ЕС на Европскиот парламент и Советот на Европската Унија.

Носители: Министерство за финансии, Народна банка на Република Македонија.

3.4.3 СПРЕЧУВАЊЕ НА ПЕРЕЊЕ ПАРИ

1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а) ПРАВНА РАМКА

-Закон за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело ("Службен весник на Република Македонија" бр.46/04)

Во Република Македонија темелите за развој на превентивниот систем за спречување на перење пари за прв пат беа поставени во 2001 година, со донесувањето на Законот за спречување на перење пари ("Службен весник на Република Македонија" бр. 70/01) кој стапи на сила на 1 март 2002 година.

На 12 јули 2004 година Собранието на Република Македонија усвои нов Закон за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело ("Службен весник на Република Македонија" бр. 46/04). Новиот закон е усогласен со прописите содржани во релевантните меѓународни документи, и тоа: Конвенцијата на ООН против транснационалниот организиран криминал од 2000 година (Конвенцијата од Палермо), Директивата 32001L0097 за измени на Директивата 31991L0308, како и препораките на ФАТФ. Со Законот за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело се обезбедува систем на превентивни мерки и дејствија против перењето пари и финансирањето на тероризмот кој е биде во согласност со одредбите од релевантните меѓународни документи.

-**Правилник за содржината на извештаите за трансакциите кои се доставуваат до Дирекцијата ("Службен весник на Република Македонија" бр. 54/2004)**, кој произлегува од одредбите на Законот за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело.

-Други закони

- Кривичниот Законик на РМ ("Службен весник на Република Македонија" бр. 37/96, 80/99, 4/02, 43/03 и 19/04);
- Законот за кривична постапка ("Службен весник на Република Македонија" бр. 15/97, 44/02 и 74/04);
- Законот за банките ("Службен весник на Република Македонија" бр. 63/00, 103/00, 37/02, 51/03 и 85/03) и
- Закон за брз трансфер на пари ("Службен весник на Република Македонија" бр. 77/03).

-Стратешки документи и други документи изготвени од Дирекцијата за спречување на перење пари

- Национална стратегија за борба против перењето пари и финансирањето на тероризмот. Стратегијата е стратешки документ за борбата против перењето пари, кој Владата на Република Македонија го усвои на 30 јуни 2005 година.
- Листа на индикатори за препознавање на сомнителни трансакции – дефинирани насоки базирани на досегашните искуства и меѓународните најдобри практики од областа на перењето пари со цел да им се помогне на надлежните субјекти полесно да ги препознаваат евентуалните обиди за перење пари.

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

-Дирекција за спречување на перење пари

Дирекцијата за спречување на перење пари е орган во состав на Министерство за финансии. Дирекцијата е формирана во септември 2001 година, врз основа на Законот за спречување на перење пари ("Службен весник на Република Македонија" бр. 70/01) и започнува да функционира од 1 март 2002 година. Дирекцијата како административен модел на Финансиско разузнавачка единица (ФИУ) е организирана во три одделенија: Одделение за аналитика, Одделение за сомнителни трансакции и Одделение за развој на системот и меѓународна соработка. Од јуни 2004 година Дирекцијата е членка на ЕГМОНТ Групата.

2. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Натамошно зајакнување на рамката за спречување на перење пари, особено со зголемување на свеста помеѓу институциите кои поднесуваат извештаи и преку воспоставување на веродостојна евиденција за примена на законот од страна на релевантните институции. Спроведување на Националната стратегија за спречување на перење пари и финансирање на тероризмот.

Во насока на реализација на овој приоритет предвидени се следниве мерки и активности:

- Зајакнување на институционалните капацитети на ДСПП
 - Зголемување на бројот на вработени во ДСПП
 - Специјализирани обуки за вработените во ДСПП
 - Материјално и техничко опремување на ДСПП
- Зајакнување на меѓународната соработка и размената на информации во врска со сомнителни трансакции
 - Спроведување на склучените меморандуми за разбирање на ДСПП
 - Склучување на меморандуми за разбирање со други земји

- Јавно објавување на годишниот извештај за работата и активностите на ДСПП и објавување на статистички податоци за перењето пари и финансирањето на тероризмот во РМ и на меѓународно ниво
- Зајакнување на меѓу институционалната соработка
 - Спроведување на склучените меморандуми меѓу институциите и ДСПП
 - Потпишување на протоколи за електронски пристап на ДСПП до базите на податоци на ЦУ, МВР и ЦР.
- Измена на постоечката законска регулатива за превенција од перењето пари и финансирањето на тероризмот
 - Изменување и дополнување на Законот за спречување на перење на пари и други приноси од казниво дело во согласност со Третата Директива, Изменетата Стразбуршка Конвенција и Препораките на ФАТФ

3. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ - УСОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОДАВСТВОТО

Понатамошното усогласување на законодавството од областа на спречувањето на перење пари согласно новите директиви на Европската унија кои ќе се донесуваат во овој период, како и обезбедување на потребни ресурси кои се однесуваат на имплементација на одредбите за спречување на перење пари.

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИТЕ							
Буџетски број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
		09001	МФ – Дирекција за спречување на перење пари	1	1	1	
	МФ – Сектор за финансиски систем	0	0	0	0	0	0
09001	Вкупно	1	1	1	2	1	6

10001	МЕ – Агенција за странски инвестиции	4	15	0	0	0	19
10001	Вкупно	4	15	0	0	0	19
Вкупно		5	16	1	2	1	25

4. СТРАНСКА ПОМОШ

Во тек е имплементација на проектот за техничка помош со средства обезбедени со CARDS Програмата за 2002 година - Проект за борба против перење пари).

Во 2006 година ќе се реализира техничка помош за набавка на софтвер и опрема за автоматска обработка на податоците со средства обезбедени со CARDS Програмата за 2003 година- Проект за борба против перење пари (продолжение на CARDS 2002).

Во 2006 година ќе започне да се реализира твининг проект за институционална надградба на Дирекцијата за спречување на перење пари и да се продолжи имплементацијата на ефикасни механизми за соработка меѓу органите вклучени во борбата против перење пари и финансирање на тероризам. Овие средства се обезбедени со CARDS Програмата за 2005 година.

Во 2006 година ќе продолжи имплементација на последната фаза од проектот на ГТЗ (Германско друштво за техничка соработка) за хармонизација на законодавството за спречување на перење пари.

3.5 ЈАВНИ НАБАВКИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА ПРАВНА РАМКА

Закон за јавните набавки е донесен од страна на Собранието на Република Македонија на 26 март 2004 година ("Службен весник на РМ" број 19/2004), и истиот стапи на сила на 7 април 2004 година. Во Законот за јавните набавки на Република Македонија транспонирани се следниве директиви на Европската унија за јавни набавки:

- **Директива на Советот 31989L0665** од 21 декември 1989 година за координирање на законите, прописите и административните одредби во врска со примената на постапките за ревизија на доделувањата на договори за јавни набавки и јавни работи;
- **Директива на Советот 31992L0013** од 25 февруари 1992 година, за координирање на законите, прописите и административните одредби во врска со примената на прописите на Заедницата за постапките за набавки на субјектите од секторите водостопанство, енергетика, сообраќај и телекомуникации;
- **Директива на Советот 31993L0036** од 14 јуни 1993 година за координирање на постапката за доделување на договори за јавни набавки;
- **Директива на Советот 31993L0037** од 14 јуни 1993 година, во врска со координирањето на постапките за доделување на договори за јавни работи;
- **Директива на Советот 31993L0038** од 14 јуни 1993 година, за координирање на процедурите за набавки за субјектите кој оперираат во секторите енергетика, сообраќај и телекомуникации;

Врз основа на Законот за јавните набавки, донесени се и објавени во Службен Весник на Република Македонија 11 (единаесет) подзаконски акти и тоа:

- Список со кој се утврдуваат субјектите на кои се однесуваат одредбите од Законот за јавни набавки ("Службен весник на РМ" бр.34/2004), донесен врз основа на член 1 став 3 од Законот;
- Правилник за формата и содржината на годишниот план за јавните набавки ("Службен весник на РМ" бр.33/2004), донесен врз основа на член 11 став 7 од Законот;
- Правилник за постапката на отворањето на понудите кај отворениот повик и ограничениот повик и за образецот за водење на записник за отворањето на понудите ("Службен весник на РМ" бр.50/2004), донесен врз основа на член 46 став 4 од Законот;
- Одлука за определување на опрема, материјали и услуги од одбранбен и безбедносен карактер ("Службен весник на РМ" бр.69/2004) на кои набавки законот не се однесува, согласно со член 3 став 2 од Законот;
- Правилник за деталните правила за проценување на вредноста на набавката ("Службен весник на РМ" бр.10/2005), донесен врз основа на член 9 став 2 од Законот;
- Правилник за формата и содржината на образецот и начинот на водењето на регистарот за извршените набавки кај набавувачите ("Службен весник на РМ" бр.10/2005), донесен врз основа на член 17 став 5 од Законот;
- Правилник за формата и содржината на образецот и начинот на водење на единствениот регистар ("Службен весник на РМ" бр.10/2005), донесен врз основа на член 18 став 3 од Законот;
- Правилник за задолжителните елементи на тендерската документација ("Службен весник на РМ" бр.10/2005), донесен врз основа на член 36 став 10 од Законот;
- Методологија за изразување на критериумите во бодови ("Службен весник на РМ" бр.10/2005), донесена врз основа на член 50 став 5 од Законот;
- Правилник за начинот, условите и постапката за избор на експерти кои ќе ја проверуваат регуларноста на постапката за јавна набавка ("Службен весник на РМ" бр.10/2005), донесен врз основа на член 93 став 10 од Законот, и

Во подготовка е уште еден подзаконски акт, кој ќе помогне во имплементацијата на актуелниот Закон, и тоа:

- **Методологија за изразување на критериумите во парични вредности**, која треба да се донесе врз основа на член 50 став 5 од Законот.

Со цел да се овозможи целосна имплементацијата на Законот за јавните набавки, како и да се обезбеди унифицирана примена на истиот, од страна на Бирото за јавни набавки изготвена е стандардна тендерска документација за набавка на стоки, работи и услуги и модели на договори, кои на набавувачите ќе им бидат достапни преку web страната <http://javni-nabavki.finance.gov.mk>.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Согласно со член 24 од Законот за јавните набавки, формирано е Бирото за јавни набавки кое претставува орган на државната управа, без својство на правно лице, во состав на Министерството за финансии, кое за својата работа одговара пред Владата на Република Македонија и пред Министерот за финансии.

Бирото за јавни набавки е со надлежност за реализирање на развојот на системот за јавни набавки, преку обезбедување на законитост, рационалност, ефикасност и транспарентност во спроведувањето на јавните набавки, а воедно се грижи и за поттикнување на конкуренцијата и рамноправноста на понудувачите во постапките за јавни набавки.

Бирото во овој момент има две одделенија и тоа: Одделение за унапредување на системот на јавните набавки и Одделение за регистар и анализа. Кадровската пополнетост на Бирото изнесува 11 извршители од кои 5 дипломирани правници, 2 дипломирани економисти, 1 дипломиран градежен инженер, 1 дипломиран електро инженер и 2 административни работници. Предвидено е континуирано зголемување и зајакнување на кадровската екипираност на Бирото за Јавни набавки како би можело успешно да одговори на пропишаните и идните надлежности со Законот.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ ЗАКОНОДАВСТВО

Во 2006 година се планира донесување на Закон за изменување и дополнување на Законот за јавни набавки.

Со оглед дека на тоа дека во март 2004 година, се донесени две нови Директиви за јавни набавки на ЕУ (32004L017 и 32004L018), Република Македонија во 2006 година ќе ги инкорпорира овие Директиви во Законот за јавните набавки.

Исто така се планира понатамошно усогласување на законодавството за јавни набавки со *acquis* посебно во комуналниот сектор; интегрирање на правилата за концесии во системот на јавни набавки; воведување на инспекциска служба за јавни набавки и воведување на клаузула за антикорупциски мерки во договорите за извршување на јавни набавки.

Согласно промените кои ќе произлезат од усогласувањето на примарната легислатива, ќе претстојат и промени во секундарната легислатива.

ИНСТИТУЦИИ

Во тек на 2006 година се планира зајакнување на капацитетот на Бирото за јавни набавки со 3 нови вработени и 5 инспектори.

Обуката на кадарот претставува континуирана активност на Бирото за јавни набавки, и тоа како на постоечкиот, така и на новопримениот, преку учество на семинари работилници и присуство на странски експерти.

Во тек на 2006 година предвидено е финализирање на започнатите софтверски решенија, со кои ќе се овозможи поголема ефикасност во работата на Бирото за јавни набавки, како и поголема транспарентност во реализацијата на јавните набавки.

Во правец на подобрување на транспарентноста на процедурите за јавните набавки, со цел обезбедување на лојална конкуренција и спречување на корупција и измама, (а и во моментот истите се процесуираат) се планираат и следниве активности: објавување на јавните набавки, сите јавни повици, процедури, постапки и обрасци на веб-страница, вклучувајќи ги и наодите на второстепената Комисија за јавни набавки; изготвување на квартални извештаи за постапките за жалби и приговори по јавни набавки; редовно и континуирано ажурирање на Единствениот регистар за остварени јавни набавки; и изготвување на квартални извештаи до Државната комисија за спречување на корупција.

Исто така, БЈН во наредниот период ќе се фокусира во правец на обезбедување на ефикасен систем за отштета, посебно во однос на странките кои може да побараат отштета.

Во однос на правните лекови востановено е административно тело за жалби - Комисија за жалби. Во однос на видовите на правни лекови постојната регулатива обезбедува право на приговор и жалба не само од незадоволните понудувачи и кандидати туку и од оние економски оператори што подигнале тендерска документација, а не доставиле понуда. Исто така, обезбедено е и право на надомест на штета пред редовните судови според општите правила на граѓанското право што како обврска произлегува од Директивите на ЕУ. Понатаму обезбедена е судска заштита и во однос на склучените договори. Во секој случај, активностите околу новите измени на Законот за ЈН, ќе го доразработат делот на правната заштита во смисла на по прецизно уредување на статусот на Комисијата за жалби, односно, назначување на нивните членови и процедурите за користење на правните лекови, како и начинот на ефикасно остварување на правото за надомест на штета.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ ЗАКОНОДАВСТВО

Финализирање на процесот на усогласување на законодавството за јавните набавки со законодавството на Европска Унија и прилагодување кон Европските стандарди на работење во оваа област, како и примената на најдобрите европски практики.

ИНСТИТУЦИИ

Се планира целосно екипирање на Бирото за јавни набавки (според проекцијата изготвена од страна на експертскиот тим од проектот "Биро за јавни набавки") и континуирано развивање на ефикасен систем за имплементација и спроведување на законодавството за јавни набавки, како и и воспоставување на целосно функционален систем во правец на обезбедување на лојална конкуренција и спречување на корупцијата и измама.

Како среднорочен приоритет се планира осамостојување на институцијата Биро за јавни набавки за имплементација, спроведување и надзор на законодавството за јавни набавки.

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ							
Буџетски Број	Институција						Вкупно
		2006	2007	2008	2009	2010	
09001	Министерство за финансии- Биро за јавни набавки	3	3	3	0	0	9
09001 Вкупно		3	3	3	0	0	9
Вкупно		3	3	3	0	0	9

СТРАНСКА ПОДРШКА

Од 20 септември 2004 година, започна реализација на проектот за техничка помош "Биро за јавни набавки", финансиран од КАРДС. Овој проект е со времетраење од 18 месеци, заклучно со април 2006 година.

Во насока на зајакнување на капацитетот на вработените и Бирото за јавни набавки, континуирано се прават напори преку остварување на контакти со претставници на меѓународни организации и институции за вклучување на БЈН во меѓународни проекти и донаторска помош во текот на 2006 година.

3.6 ПРАВО НА ТРГОВСКИ ДРУШТВА

3.6.1 ПРАВО НА ТРГОВСКИ ДРУШТВА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а) ПРАВНА РАМКА

Областа Право на трговските друштва, е уредена со Законот за трговските друштва (“Службен весник на РМ” бр. 28/04 и 84/05), Законот за едношалтерски систем и за водење на трговскиот регистар и регистарот на други правни лица (“Службен весник на РМ” бр.84/05) и Законот за превземање на акционерските друштва (“Службен весник на РМ” бр.04/02 и 37/02).

Законот за трговските друштва (“Службен весник на РМ” бр.28/04 и 84/05), во целост е усогласен со ЕУ директивите 31968L0151 и 31977L0091, со што се утврдени барањата за објавување кои се однесуваат на акционерски друштва, друштва со ограничена одговорност и Командитни друштва со акции; максимално се ограничените причините врз основа на кои обврските што се преземаат во име на друштвата, се смета дека се неважечки; ги ограничува случаите од кои може да произлезе ништовност; како и утврдување на правилата кои се однесуваат на основање на друштва со ограничена одговорност и одржување и промени на нивната главнина. Законот во целост е усогласен и со директивите 31978L0855 и 31982L0891, кои се однесуваат на спојувањата, односно поделбите на акционерските друштва. Исто така, Законот е усогласен и со Директивата 31989L0666, која се однесува на подружниците на странските трговски друштва опфатени со Директивата 31968L0151, како и на барањата за задолжително објавување на податоци за подружниците, односно Директивата 31989L0667, која ги утврдува основите за уредување на Друштвата со ограничена одговорност, основани од едно лице т.н. ДООЕЛ -и. Со Законот е усогласена и Регулативата 31985R2137 која се однесува на Стопанските интересни заедници во ЕУ (EEIG).

Во октомври 2005 усвоен е **Законот за едношалтерски систем и за водење на трговскиот регистар и регистарот на други правни лица** (ЗЕС), (Службен весник на Република Македонија бр.84/05), кој е во најголем дел усогласен со Директивата 31968L0151 и нејзината измена Директивата 32003L0058. Заради успешна примена на овој закон и целосна имплементација на едношалтерскиот систем, во текот на 2005 година изменет е “Законот за трговските друштва”(Службен весник на РМ бр. 84/05) заедно со уште 16 закони од повеќе области. Согласно ЗЕС, донесен е Правилникот за формата и содржината на обрасците за упис во трговскиот регистар и регистар на други правни лица како претпоставка за регистрацијата на трговските друштва (“Службен весник на РМ” бр. 115/05). Законот претставува основа за трансферирање на надлежноста за регистрација на трговските друштва, од судовите во Централниот регистар и неговата 31 регистрациона канцеларија, како и за водење на постапката на упис според правилата на управната (административна) постапка, наместо до сега (според судската) вонпарнична постапка. Законот, воедно претставува и основа за воспоставувањето на т.н. **едношалтерски систем** за регистрација на трговските субјекти и значи деконцентрација на процесот на регистрацијата и негово приближување до субјектите на уписот. Неговата примена отпочна од 01.01.2006 година. Извршено е електронско поврзување и воспоставена е база на податоци за единствен трговски регистар преку конверзија на податоците од хартиена во електронска форма. Трговскиот регистар се води во електронска форма и истиот е дел од централната информативна база на Централниот регистар, кој е одговорен за нејзиното воспоставување, водење и администрирање.

Во однос на регулирањето на постапката за превземање на акционерски друштва во 2002 година донесен е **Законот за превземање на акционерските друштва** (“Службен весник на РМ” бр.04/02 и 37/02). Со Законот се уредуваат начинот и условите за купување на хартии од вредност на едно акционерско друштво, кога определено правно или физичко лице, стекнало или има намера да стекне над 25% од правата од правата на глас, кои произлегуваат од хартиите од вредност на тоа акционерско друштво. Во Законот е имплементирана Директивата 31988L0627.

Стратешки документи во оваа област се: Белата книга за корпоративно управување во југоисточна Европа (Комисија за хартии од вредност-Скопје, 2003год.), во која се формулирани препораките за постигнување на основните цели на политиките и реформските приоритети во оваа област; Студијата за развој и имплементација на едношалтерскиот систем (Централен регистар на РМ, 2005, помогнат од УНДП), во која се опфатени сите функционални барања за воспоставување на едношалтерскиот систем за регистрација на трговските друштва во РМ; како и Стратегијата за реформа на правосудниот систем (Влада на РМ, 2005год.), во делот на реформата на судовите и нивната надлежност, со која е предвидено изземање на регистрацијата на трговските субјекти од судска надлежност.

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Законот за трговските друштва се имплементира од страна на сите трговски друштва, независно од нивната големина. Согласно Законот за трговски друштва, постојат следните видови на трговски друштва: јавно трговско друштво, командитно друштво, друштво со ограничена одговорност, акционерско друштво и командитно друштво со акции.

Во Министерството за економија, надлежно за оваа област, во Секторот за правни работи вработени се 7 државни службеници.

Други државни органи вклучени во неговата имплементација се Централниот Регистар (надлежен за регистрација на трговските субјекти, со едношалтерскиот систем кој претставува приближување на процесот на регистрација до субјектите на уписот), сите други надлежни инспекциски органи зависно од дејноста на трговското друштво, Управата за јавни приходи, Банките, Централниот депозитар за хартии од вредност (во делот на регистрирањето на хартиите од вредност, порамнувањето на трговските трансакции и вршењето на нетрговски преноси), Македонската берза за хартии од вредност, Комисијата за хартии од вредност .

Согласно ЗЕС, извршено е електронското поврзување и воспоставена е база на податоци за **единствениот трговски регистар** преку конверзија на податоците од хартиена во електронска форма. Регистрацијата и уписот на податоците во трговскиот регистар за трговските субјекти се врши во електронска форма и истиот е дел од централната информативна база на Централниот регистар, одговорен за нејзиното воспоставување, водење и администрирање. Во моментот во Централниот регистар работат 194 лица. Од Буџетот на Централниот Регистар на РМ за 2005 година издвоени се 1.200.000,00 ЕВРА за воспоставување на Единствениот трговски регистар. Донесена е Одлука за определување на висината на надоместокот за работа на претседателот, членовите и нивните заменици на Комисијата за жалби (Службен весник на РМ бр.02/06), како второстепен орган и формирана е Комисијата за жалби во состав од три члена.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

ЗАКОНОДАВНА РАМКА

Во согласност со аранжманот со Светска Банка и PDPL 2 аранжманот, ќе се измени и дополни Законот за трговските друштва, заради усогласување со принципите за корпоративно управување на ОЕЦД, до крајот на 2007 година. Подготовката на Предлогот на закон за изменување и дополнување на Законот за преземање на акционерски друштва е планирано за втората половина на 2006 година, со цел да се обезбеди поголема заштита на малите акционери, поголема транспарентност и целосна информираност на сопствениците на акции како и на јавноста. Во овој Предлог на закон ќе биде имплементирана Директивата 32004L0025 на Европскиот Парламент и Советот од 21 април 2004 година за преземање на понуди. Надлежна за носење на подзаконски акти врз основа на Законот за преземање на акционерските друштва е Комисијата за хартии од вредност.

ИНСТИТУЦИИ

Согласно Одлуката за отворање на регистрациони канцеларии за водење на трговскиот регистар и регистар на други правни лица ("Службен весник на РМ" бр.108/05), во наредниот период, покрај првите три канцеларии за регистрација отворени во Скопје, Битола и Штип, ќе станат оперативни и останатите регионални канцеларии низ државата.

Заради воспоставувањето на едношалтерскиот систем ќе биде неопходно зајакнување на Централниот регистар (ЦР) со човечки ресурси согласно новите надлежности кои ги врши ЦР. За нововработените 3 лица, кои ќе бидат вработени во 2006 год. во ЦР ќе биде спроведена и обука. Конечниот број на новоангажирани ќе биде утврден со реалната работа на единствениот трговски регистар и отпочнатиот едношалтерски систем. Ќе се зајакне Секторот за правни работи во Министерството за економија заради следење на ЕУ законодавството, со вработување на 4 лица, во 2006 година

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

На среден рок ќе се врши обука за вработените во Министерството на економија во врска со ЕУ законодавството, транспозицијата и нормативната техника.

3.6.2 СМЕТКОВОДСТВО И РЕВИЗИЈА

СМЕТКОВОДСТВО

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а) ПРАВНА РАМКА

Материјата од областа на деловното сметководство е регулирана со Законот за трговските друштва ("Службен весник на РМ" број 28/04, 84/05). Не се пропишани посебни национални сметководствени стандарди и со Правилникот за сметководствени стандарди (Службен весник на РМ бр.40/97 и 73/99) се прифатија Меѓународните сметководствени

стандарди од Комитетот за Меѓународни сметководствени стандарди (ИАСЦ), како сметководствени стандарди кои се во примена во Република Македонија од 1 јануари 1998 година.

Водењето на деловното сметководство, годишните сметки, финансиските извештаи и консолидираните финансиски извештаи за трговските друштва е уредено во Законот за трговските друштва ("Службен весник на РМ" број 28/04) и истите се водат согласно со Директивата 31978L0660; Директивата 31983L0349 и Регулативата 32002R1606 за примена на меѓународните сметководствени стандарди.

Меѓународните сметководствени стандарди се ажурираат на годишна основа, за да бидат усогласени со тековните стандарди, онака како што се дополнети, изменети или усвоени од страна на Одборот за меѓународни сметководствени стандарди. Кон крајот на 2004 година донесен е нов Правилник за водењето на сметководството ("Сл.весник на РМ" бр.94/04, 11/05) врз основа на преведените Меѓународни сметководствени стандарди ажурирани на годишна основа за 2003 година. Согласно последниот Правилник за измена и дополнување на Правилникот за водењето на сметководството ("Сл.весник на РМ" бр.116/05), ажурирани се и објавени Меѓународните стандарди за финансиско известување.

Според член 469 од Законот за трговските друштва, обврска за водење на сметководство имаат: секој голем, среден и мал трговец, трговците определени со закон, како и трговците кои вршат банкарска дејност, дејност на осигурување, трговците кои котираат на берзата, како и трговците чии финансиски извештаи влегуваат во консолидираните финансиски извештаи на претходно наведените трговци. Сите субјекти (големи, средни и мали) имаат обврска да подготвуваат и да поднесуваат годишни сметки и финансиски извештаи во согласност со усвоените Меѓународни сметководствени стандарди.

Во однос на малите трговски друштва, согласно Правилникот за пропишување на формата и содржината на билансните шеми ("Сл.весник на РМ" бр. 23/99), пропишани се посебни билансни шеми за големите и средни друштва, додека за малите субјекти пропишани се скратени билансни шеми со пополнување на позициите означени со букви и римски броеви, усогласени со IV- та Директива на ЕУ 31978L0660.

Согласно Законот за хартии од вредност ("Сл.Весник на РМ" бр.95/05), "Акционерските друштва со посебни обврски за известување" имаат обврска да подготвуваат и да поднесуваат тримесечни, полугодишни и годишни финансиски извештаи во согласност со усвоените меѓународни сметководствени стандарди. Согласно овој Закон, "Акционерско друштво со посебни обврски за известување" е друштво кое извршило јавна понуда на хартии од вредност; или има основна главнина од 1.000.000 ЕВРА во денарска противвредност и повеќе од 100 акционери, или е котирано на берза.

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

За сметководството надлежно е на Министерството за финансии (Сектор за финансиски систем) - Одделението за сметководство со 4 вработени државни службеници.

Со Одлука на Владата формирана е Комисија за сметководствени стандарди (Службен весник на РМ бр.30/1997) заради следење, усогласување и објаснување на Меѓународните сметководствени стандарди, која не е активна.

Институционалната рамка ги опфаќа (согласно Законот за трговските друштва): сите трговски друштва; Централниот регистар; Управата за јавни приходи, Комисијата за хартии од вредност и компаниите за економско правен и финансиски консалтинг.

Континуирана едукација

Во Република Македонија континуирана обука на сметководителите за изготвување на годишните сметки и на финансиските извештаи врз основа на примена на Меѓународните сметководствени стандарди како национални сметководствени стандарди, се врши од развиена мрежа на компании за економско правен и финансиски консалтинг. До сега изготвени се голем број прирачници за успешно изготвување на финансиските извештаи, врз основа на примената на Меѓународните сметководствени стандарди (МСС). Редовно, секоја година, консалтинг компаниите, изготвуваат прирачници за изготвување на годишните сметки и финансиските извештаи.

Сојузот на сметководители на Република Македонија, (со текот на развојот и јакнењето на мрежата на приватни консалтинг компании), ја сведе својата улога само на репрезентативен дел на професијата на сметководителите.

КРАТКОЧНИ ПРИОРИТЕТИ ЗАКОНОДАВНА РАМКА

Ќе се донесе Правилник за пропишување на формата и содржината на билансните шеми за трговските друштва во вториот квартал од 2006 година. Именуваниот Правилник, исто како и Правилникот за сметковен план за трговските друштва и Правилникот за содржината на одделните сметки во сметковниот план за трговските друштва, кои ќе се донесат во вториот квартал во 2006 год., ќе бидат усогласени со IV - та Директива на ЕУ 31978L0660 .

ИНСТИТУЦИИ

Во рамките на Институтот за овластени ревизори ќе се формира Комисија за сметководствени стандарди. Комисијата за сметководствени стандарди ќе ги врши работите во врска со следењето, усогласувањето и примената на меѓународните сметководствени стандарди, како Национални сметководствени стандарди на Република Македонија.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ ЗАКОНОДАВСТВО

На среден период се планира објавување на меѓународните сметководствени стандарди за средни и мали субјекти, кога ќе бидат утврдени од IFAC/IASB.

РЕВИЗИЈА ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а) ПРАВНА РАМКА

Во областа на ревизијата, главна цел е воспоставување на компатибилен систем со системите на развиените земји, како и да се обезбеди примена на непосредно и општо прифатените Меѓународни стандарди за ревизија.

Со усвоениот Закон за ревизија во 1997 година ("Службен весник на РМ" бр.65/1997, 27/00, 31/01 и 61/02), во Република Македонија започна процесот на воспоставување компатибилен систем на ревизија со системите на развиените земји и се обезбеди при вршење на ревизијата да се применуваат непосредно општо прифатените Меѓународни стандарди за ревизија. Во законот се утврдени и условите кои треба да ги исполнуваат овластените ревизори, како и условите во однос на нивната компетентност и независност при што се имаа предвид и 31978L0660, 31983L0349 и 31984L0253 ЕУ мерките.

Согласно овој Закон, сеуште се во примена повеќе подзаконски акти со кои се регулира: начинот на полагање на испитот за стекнување на звањето на овластен ревизор; формата и содржината на уверението за овластен ревизор, начинот и постапката за нострификација за исправа за овластен ревизор.

Во делот на имплементација на овој Закон изготвена е и Програма за полагање на испитот за стекнување на звањето овластен ревизор, во која се содржани предметните области кои се полагаат. Во периодот на 2005-та година ажурирани се и објавени Меѓународните стандарди за ревизија, како и Кодексот на етика утврдени од страна на Меѓународната федерација на сметководители IFAC (Службен весник на РМ бр.92/05). Програмата е ажурирана во месец април 2005 и објавена на web страната на Министерството за финансии.

Имајќи ги предвид актуелните состојби во доменот на организирање на независна ревизорска професија донесен е нов Закон за ревизија (Службен весник на РМ бр.79/05). Правната рамка ја заокружува и Законот за трговските друштва, кој содржи одредби кои се однесуваат за ревизијата и, она што е генерално утврдено во Законот за трговските друштва, се однесува и на Законот за ревизија. Новиот Закон за ревизија е во согласност со Директивата 31984L0253 и исто така ја зема во предвид новата Нацрт Директивата на Европскиот Парламент и на Советот на ЕУ за законска ревизија на годишните сметки консолидираните сметки. Всушност, со усвоениот Закон за ревизија се создаваат услови за саморегулирачка професија, како крајна цел за секоја професија.

б) ИНСТИТУЦИИ

Министерството за финансии е надлежно за правната рамка и клучните правни акти за системот на ревизијата. Ревизијата е во делокругот на надлежностите на Секторот за финансиски систем со двајца вработени во Одделението за систем на платен промет и систем за ревизија. Согласно новиот Закон, формирана е Комисија за извршување на подготвителните работи за отпочнување со работа на Институтот за овластени ревизори. Тековните активности на Комисијата се во функција на основање на Институт за овластени ревизори како коморско здружување. Согласно одредбите од законот формиран е Совет за унапредување и надзор на ревизијата ("Службен весник на РМ" бр 109/05).

КРАТКОЧНИ ПРИОРИТЕТИ ЗАКОНОДАВНА РАМКА

Со новиот Закон за ревизија се врши дерегулација на професијата, при што Министерството за финансии целосно, а во некои сегменти делумно ги пренесува овластувањата и надлежностите од областа на ревизорската професија на Советот за унапредување и надзор на ревизијата и на Институтот на овластени ревизори. Согласно одредбите од овој

Закон до донесување на новите прописи, се применуваат прописите од претходниот Закон за ревизија. По основањето на Институтот ќе се пристапи кон донесување нови прописи.

Стратешки документ за оваа област како и за сметководството, ќе претставува Акциониот план за сметководство и ревизија, кој ќе биде усвоен до крајот на вториот квартал на 2006 година.

ИНСТИТУЦИИ

Министерството за финансии согласно новиот Закон за ревизија е надлежно за следење на спроведувањето на одредбите од законот. Со оглед на фактот што во надлежност на Секторот за финансиски систем е системот на ревизија, заради поголема ефикасност, ќе биде вработено едно лице.

Согласно одредбите од Законот, ќе биде потребно да се основа Институт за овластени ревизори како коморско здружување. За спроведување на одредбите од новиот Закон за ревизија, обезбедени се посебни финансиски средства за формиранит Советот за унапредување и надзор на ревизијата, за 2006 година во буџетот на РМ .

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ ЗАКОНОДАВСТВО

Во периодот на 2008-2010 година активностите ќе бидат насочени кон исполнување на превземените обврски од ССА, следење на работата на Советот за унапредување и надзор на ревизијата и Институтот за овластени ревизори; следење на спроведувањето на одредбите од Законот за да се изгради ревизорски систем во земјата компатибилен со земјите на Европската унија.

ИНСТИТУЦИИ

Министерството за финансии согласно новиот Закон за ревизија е орган надлежен за следење на спроведувањето на одредбите од законот. Советот за унапредување и надзор на ревизијата и Институтот за овластени ревизори ќе ги извршуваат работите во рамки на своите надлежности уредени во законот. За Советот за унапредување и надзор на ревизијата, во среднорочниот период предвидени се средства од Буџетот на РМ .

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ							
Буџетски Број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
09001	Министерство за финансии-Одделение за сметководство	0	0	0	0	0	0
	Министерство за финансии - Сектор за финансиски систем - Одделението за систем на платен промет и систем за ревизија	1	0	0	0	0	1
	Министерство за финансии - НОВА: Институт за овластени ревизори	3	0	0	0	0	3
09001 Вкупно		4	0	0	0	0	4
10001	Министерство за економија - Сектор за правни работи	4	0	0	0	0	4
10001 Вкупно		4	0	0	0	0	4
Вкупно		8	0	0	0	0	8

СТРАНСКА ПОМОШ

За 2006 година од проектот БЕРИС со Светска Банка, за Централниот регистар предвидени се 1.771.000,00 ЕВРА за финансирање на втората фаза од Проектот за едношалтерски систем за регистрација, за довршување на централна информативна база на Централниот регистар, односно за обезбедување на софтверот и хардверот неопходен за заокружување на имплементацијата на едношалтерскиот систем, како и за други поврзани активности.

3.7 ПРАВО НА ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОПСТВЕНОСТ

3.7.1 АВТОРСКО ПРАВО И СРОДНИ ПРАВА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а) ПРАВНА РАМКА

Заради поефикасна заштита и целосно усогласување со соодветните директиви на ЕУ во областа на авторското право и сродните права, во 2005 година беше усвоен Законот за изменување и дополнување на Законот за авторското право и сродните права ("Службен весник на РМ" бр.04/05). Законот е усогласен со: 31991L0250, 31992L0100, 31993L0083, 31993L0098, 31996L0009, 32001L0029, 32001L0084 ЕУ мерките. Со тоа, како и со ратификувањето на Договорот на WIPO за авторското право и на Договорот на WIPO за изведбите и фонограмите, целосно се извршени нормативните обврски, од член 68 и 71 од Спогодбата за стабилизација и асоцијација на РМ и ЕУ (АНЕКС VII). Со пристапување во Светската трговска организација (СТО) прифатена е и Спогодбата за трговските аспекти на правата од интелектуална сопственост (ТРИПС спогодба). Стандардите од ТРИПС спогодбата се инкорпорирани во националната легислатива.

Стратешки документ за авторското право и сродните права, е Националната програма за културата ("Службен весник на РМ" бр. 31/04). Во неа посебен приоритет за периодот од 2004-2008 година претставува и заштитата на авторското право и сродните права.

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Министерството за култура (МК), е надлежен орган на државната управа, кој ги врши работите што се однесуваат на областа за авторското право и сродните права (апсп), вклучувајќи го и управниот надзор. Во Министерството постои следната структура: Еден државен советник за авторско право и сродни права; Сектор за нормативно управни работи и авторско право и сродни права кој има пет вработени во две одделенија, од кои едно одделение за авторското право и сродните права со еден вработен.

Секторот за управно-надзорни работи и контрола има три вработени, со две одделенија. Секторот е надлежен за управно-надзорни работи вклучувајќи го и инспекциски надзор во дејностите од областа на културата, употребата на македонскиот јазик и авторското право и сродните права.

Врз основа на ЗАПСП, Владата на РМ донесе Решение за именување на претседател и членови на Комисија за посредување во авторското право и сродните права (Службен весник на РМ бр.88). Министерството распиша јавен конкурс за издавање дозвола за колективно остварување на правата, ("Службен весник на РМ" бр. 105/05).

Во РМ функционира едно здружение за колективно остварување на авторското право и сродните права за користење на неценските музички дела. Тоа има и овластување во име и за сметка на CISAC, на AGICOA и на меѓународните здруженија на носители на исклучиви радиодифузни права (EBU и VPRT), да прибира надоместоци од кабелско реемитирање. Законот, овозможува остварувањето и заштитата на авторското право и сродните права да го вршат непосредно носителите на правата, самостојно (индивидуално) или преку застапник.

Координативно тело за авторското право и сродните права е формирано согласно Заклучок на Владата, како интересорско тело заради следење на унапредување и интегрирано и ефикасно остварување на режимот на остварување, вклучувајќи ја и заштитата на наведените права.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

ЗАКОНОДАВНА РАМКА

Ќе се изработи **стратешки документ** - Национална стратегија за унапредување на авторско-правната заштита во 2007 година. Предвидено е донесување на нов ЗАПСП, заради имплементација на Директивата 32004L0048 и подобрување на колективното остварување на правата во 2007 година.

Ќе се покрене иницијатива за измена и дополнување на Кривичниот законик на РМ, како и други прописи од судско процесен карактер: заради потребата од усогласување на инкриминираните дејствија за повреда на авторското право и сродните права, заради правна конзистентност на системот на авторското право и сродните права и за усогласување со Директивата 32004L0048.

Врз основа на ЗАПСП, Владата ќе донесе акт за определување на висина на надоместоци од приватно копирање и репродуцирање.

ИНСТИТУЦИИ

Заради засилување на капацитетите во МК, ќе се формира Сектор за авторско право и сродни права со пет државни службеници во две одделенија. Секторот за управно-надзорни работи и контрола ќе се зајакне со уште четири вработени. Ќе се спроведат активности за кои се задолжени Координативното тело и надлежните органи, предвидени во Програмата за делување, заедно со Акциониот план на телото.

По спроведениот јавен конкурс ќе се превземат мерки и активности за стабилно делување и поддршка на здруженијата за колективно остварување на авторското право и сродните права.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

ЗАКОНОДАВНА РАМКА

Континуирано ќе се следат меѓународните трендови во развојот на авторското право и сродните права, промените во регулативата на ЕУ и ќе се врши соодветна хармонизација на националната легислатива.

ИНСТИТУЦИИ

Секторот за авторското право и сродните права во 2008 ќе треба да се заокружи на осум вработени, заради зголемените надлежности.

Ќе се следи состојбата со колективното остварување. Ќе се продолжи со поддршката на постојните и со формирање нови здруженија, доколку во претходниот период не се опфатат сите видови на користење на авторски дела и предметите на сродните права, што вообичаено се остваруваат на овој начин. Поддршката вклучува и постојана обука на кадрите во оваа област.

3.7.2 ПРАВО НА ИНДУСТРИСКА СОПСТВЕНОСТ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а) ПРАВНА РАМКА

Со пристапување во Светската трговска организација (СТО) прифатена е и Спогодбата за трговските аспекти на правата од интелектуална сопственост (ТРИПС спогодба). Стандардите од ТРИПС спогодбата се инкорпорирани во националната легислатива.

За остварување на определбата за следење на развојот на заштитата на правата од индустриска сопственост, усогласување со меѓународните стандарди и хармонизација на националната легислатива со легислативата на Европската унија, донесен е **Законот за индустриската сопственост** - ЗИС (Сл. весник на РМ бр. 47/02, 42/03, 09/04) кој се применува од 01.01.2004 година. Одредени прашања поврзани со спроведувањето на ЗИС се регулирани со подзаконски акти.

Со ЗИС и подзаконските акти хармонизирана е националната легислатива со суштинските одредби на Регултивата 31992R1768 во врска со обезбедување на дополнителен сертификат за заштита за медицинските производи; Регултивата 31996R1610 во врска со обезбедување на дополнителен сертификат за заштита за производи за заштита на растенијата; Директивата 31998L0071 за законска заштита на дизајните; Првата Директива 31989L0104 за апроксимација на законите на земјите-членки во врска со трговските марки и Регултивата 31992R2081 за заштита на географски ознаки и ознаки на потекло за земјоделски и прехранбени производи.

Ратификувани се Протоколот кон Мадридскиот договор за меѓународно регистрирање на трговски марки (Сл. весник на РМ бр. 12/02) и Будимпештанскиот договор за меѓународно депонирање на микроорганизми за потребите на патентната постапка (Сл. весник на РМ бр. 13/02) со што се исполнети обврските од Спогодбата за стабилизација и асоцијација на РМ и ЕУ (АНЕКС VII).

Со ЗИС се опфатени сите права од индустриска сопственост, односно утврдени се условите за стекнувањето, времетраењето, остварувањето и заштитата на патентите, индустрискиот дизајн, трговските марки и ознаките на потекло на производите и географските ознаки.

Заштитата на топографијата на интегралните кола се остварува преку нивна регистрација согласно **Законот за заштита на топографијата на интегралните кола** – ЗЗТИК (Сл. весник на РМ бр. 5/98) и Правилникот за формата и содржината

на пријавата за регистрација на топографијата на интегрални кола (Сл. Весник на РМ бр. 45/98) кои се усогласени со Директивата 31987L0054 за правната заштита на топографиите на полупроводните производи.

Заштита на правата од индустриска сопственост во Република Македонија се остварува и преку меѓународните системи на заштита, како Мадридскиот договор и Протоколот за регистрација на трговски марки, Хашкиот договор за регистрација на индустриски дизајн, Договорот за соработка во областа на патентите за меѓународно пријавување на патент и Договорот за соработка на полето на патентите со Европската патентна организација (ЕРО) со кој се овозможува проширување на важењето на европскиот патент на територијата на Република Македонија. Република Македонија достави писмо на интерес за зачленување во ЕРО и вклучување во системот на заштита на патенти.

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

За спроведување на ЗИС и ЗЗТИК надлежен е Државниот завод за индустриска сопственост (ДЗИС), самостоен орган на државната управа кој се финансира од сопствени приходи. Надлежностите на ДЗИС се однесуваат на спроведување на управната постапка за признавање на правата од индустриска сопственост и на регистрација на топографија на интегралните кола, но и на иницирање на ратификации на меѓународни договори, следење на нивното извршување, соработка со меѓународни, европски и регионални организации за индустриска сопственост, соработка со други субјекти вклучени во системот на заштита на правата од индустриска сопственост, промоција на заштитата на индустриската сопственост и др. ДЗИС ја претставува Република Македонија и учествува во работата на телата и комитетите на WIPO, ЕРО, и во меѓународната соработка во рамки на ЕУ, СТО и билатералните договори за слободна трговија. Бројот на вкупно вработени во ДЗИС (во 4 сектори и 8 одделенија) изнесува 23 државни службеници. Распишан е конкурс за вработување на 3 лица и изборот е во тек. ДЗИС се финансира од сопствени приходи и овие средства нема да претставуваат оптеретување на Буџетот.

За зајакнување на спроведувањето на заштитата на правата од индустриска сопственост, Владата донесе Одлука за формирање на **Координативно тело за индустриска сопственост** ("Службен весник на РМ" бр.98/05) чие основање е во тек. Телото ќе биде составено од претставници на институциите вклучени во системот на заштитата и ќе биде надлежно за спроведување на Програма со која ќе се обезбеди подигнување на нивото на спроведување на заштитата на правата и приближување на европските стандарди.

Севкупното работење на ДЗИС е поддржано со информатички систем во кој е опфатен специјализиран софтвер за спроведување на административната постапка за признавање на правата од индустриска сопственост. Информацискиот систем овозможува остварување на меѓународните комуникации со другите заводи и со меѓународните системи на заштита како ЕРО и WIPO.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ УСОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОДАВСТВОТО

Со цел да се обезбеди понатамошно подигнување на нивото на заштита на индустриската сопственост, следење на меѓународните стандарди и хармонизација на националното законодавство со законодавството на ЕУ, во првиот квартал од 2006 год. ќе се донесе Закон за измени и дополнувања на Законот за индустриската сопственост.

Со измените и дополнувањата на ЗИС се врши транспонирање на Директивата 31998L0044 за законска заштита на биотехнолошките пронајдоци, се воведуваат управни мерки за делување на Државниот пазарен инспекторат во случаи на повреда на правата од индустриска сопственост и законски се регулираат условите, предметот на заштита, субјектите и постапката за издавање на дополнителниот сертификат за заштита на медицински производи и производи за заштита на растенијата кои се регулирани со правилници. Извршено е и **зајакнување на казнените мерки** преку регулирање на мерката одземање на предмети со кои се врши повреда на права од индустриска сопственост. Во рок од 6 месеци од донесување на измените на ЗИС ќе се изврши и усогласување на подзаконските акти.

Во 2006 ќе се извршат согледувања за потребата од усогласување на националната легислатива за исполнување на условите за членство во ЕРО и активности за ратификување на Конвенцијата за признавање европски патенти - Европската патентна конвенција од 15 октомври 1973 (Convention on the Grant of European Patents - European Patent Convention). До април 2006 ќе се продолжи важноста на Договорот за соработка на полето на патентите со ЕРО со цел да се обезбеди континуитет во неговата важност за периодот до пристапувањето во ЕРО.

Ќе се покрене иницијатива за измена и дополнување на Кривичниот законик (Службен весник на РМ бр. 37/96, 80/99, 4/02, 43/03, 19/04, 81/05), и на други прописи од судско процесен карактер заради потребата од усогласување на инкриминираните дејствија за повреда на правата од индустриска сопственост со ЗИС и со Директивата 32004L0048.

Во првиот квартал на 2007 год. се планира покренување постапка за ратификација на Меѓународната конвенција за заштита на нови сорти на растенија – УПОВ Конвенцијата (International Convention for Protection of New Variety of Plants).

ИНСТИТУЦИИ

За зајакнување на капацитетот на ДЗИС ќе се продолжи со пополнување на работните места, со обука и усовршување на кадарот, формирањето функционална база на податоци за повреда на правата од индустриска сопственост и обезбедувањето пристап до базите на податоци на Заводот преку националниот проект КАРДС 2004. Ќе се изработи нова web страна на ДЗИС и ќе се унапредува соработката со другите учесници во системот на заштита на индустриската сопственост. Во 2006 год. ќе се вработат 8 лица, а во 2007 год. планирано е вработување на уште 5 лица.

Обуката на вработените во Заводот, но и на останатите субјекти вклучени во системот на заштита, ќе се остварува преку регионалната КАРДС програма, национални и регионални семинари, студиски престои и други активности во рамки на соработката со WIPO, EPO и билатералната соработка и обуките кои ќе ги организира ДЗИС. Овие активности ќе бидат и дел од обврските на Координативното тело за индустриска сопственост кое во првиот квартал од 2006 година ќе донесе годишна Програма за обука.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ ЗАКОНОДАВНА РАМКА

Со усвојувањето на Законот за измени и дополнувања на Законот за индустриската сопственост во голема мера ќе биде остварена хармонизацијата на националната легислатива од областа на индустриската сопственост со легислативата на ЕУ, Континуирано ќе се следат меѓународните трендови во развојот на правото на индустриска сопственост и промените во регулативата на ЕУ и ќе се врши соодветна хармонизација на националната легислатива.

Во првиот квартал од 2009 се планира покренување иницијатива за ратификување на Договорот од Виена за востановување на меѓународна класификација на фигуративните елементи на марките (Vienna Agreement Establishing an International Classification of the Figurative Elements of Marks), Договорот за правото на патент (Patent Law Treaty) и Договорот за правото на трговска марка (Trademark Law Treaty).

Пристапувањето кон Договорот за правото на патент и Договорот за правото на трговска марка може да биде поврзано со потребата за измени во националната легислатива и нејзино усогласување со принципите на овие договори. За таа цел, ќе се изврши проценка на потребните измени и ќе се предвиди начинот и роковите за усогласување на ЗИС.

ИНСТИТУЦИИ

Во Заводот се планира вработување на 4 лица во 2008 година, 4 лица во 2009 год. и 2 лица во 2010 год. со што ќе се обезбеди бројот на вработени да биде соодветен на утврдените работни места. Со оглед дека Заводот се финансира од сопствени приходи, средства ќе се обезбедат од сопствени приходи. Ќе се одржува нивото на техничката опременост и ќе се врши континуирана обука на вработените на Заводот и другите субјекти вклучени во системот на заштита и ќе се користи експертска помош за проценка на потребата за усогласување на ЗИС со промените во меѓународната легислатива.

3.7.3 СПРОВЕДУВАЊЕ НА ЗАШТИТАТА НА ПРАВАТА ОД ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОПСТВЕНОСТ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а) ПРАВНА РАМКА И ИНСТИТУЦИИ

Остварувањето на правата од интелектуална сопственост е регулирано со ЗАПСП, ЗИС, ЗЗТИК и процесните закони. Надлежна институција за спроведување на ЗАПСП е Министерството за култура, што вклучува и управен надзор над колективното остварување, а за спроведување на ЗИС и ЗЗТИК надлежен е Државниот завод за индустриска сопственост. Врз основа на ЗАПСП, ЗИС, ЗЗТИК и посебните закони, одредени надлежности имаат и други државни органи и институции како што се Државниот пазарен инспекторат, Царинската управа, и Министерството за внатрешни работи и други институции.

Согласно **Одлуката за прогласување на амандманите на Уставот** (Службен весник на РМ бр.107/05), се овозможува определени управни органи и институции, како на пример **Државниот пазарен инспекторат**, да изрекуваат санкции без судска процедура. За определени прекршоци определени со Закон, кога изрекуваат санкции други органи на државната управа, се гарантира судска заштита под услови определени со Закон. Инспекцискиот надзор за дел од ЗАПСП и целосно за ЗИС, го врши Државниот пазарен инспекторат, орган во состав на Министерството за економија, во случаи на трговија со стоки со кои се врши повреда на права од интелектуална сопственост (фалсификати и пиратерија).

Во останатите случаи на повреда на авторското право и сродните права, инспекцискиот надзор го врши Министерството за култура. Со новиот Закон за пазарна инспекција (кој е во подготовка), се предвидува нова организација за подобрување на функционирањето, насочено кон поефикасно настапување во заштитата на правата од интелектуалната сопственост. (Материјата за пазарната инспекција е повеќе опишана во Поглавјето Слободно движење на стоки)

Надлежностите на **Царинската управа** произлегуваат од Законот за царински мерки за заштита на правата од интелектуална сопственост - (ЗЦМЗПИС), (Службен весник на РМ бр. 38/05), со кој е уредено постапувањето на царинските служби во случаите кога се врши повреда на некое право од интелектуална сопственост со увоз, извоз, повторен извоз, привремен увоз или транзит на одредена стока. Законот е усогласен со Регулатива 32003R1383 која се однесува на царинските акции против стоките за кои постои сомневање дека повредуваат некои права од интелектуална сопственост и мерките кои ќе се преземаат против стоките за кои ќе се утврди дека повредуваат такви права. (Материјата повеќе е опишана во Поглавјето Царинска Унија)

За случаи кога повредата на правата од интелектуална сопственост поприма димензии на организиран криминал, надлежно е **Министерството за внатрешни работи**. (Материјата повеќе е опишана во Поглавјето Правда слобода и безбедност)

Судската заштита на интелектуалната сопственост, се остварува преку граѓанско-правна, прекршочно-правна и казнено-правна заштита. Дел од граѓанско-правната заштита за привремените и други мерки, определување надомест на штета во граѓанска постапка, како и одредби за прекршочната заштита и материјалната повреда од прекршочен карактер се регулирани во ЗАПСП, ЗИС и ЗЗТИК. Казнената заштита е уредена во Кривичниот законик.

Во РМ не постојат специјализирани судови или други органи надлежни за решавање спорови од интелектуалната сопственост. Надлежни судови се основните судови, според територијалната надлежност во прв степен, апелационите судови решаваат во втор степен, а Врховниот суд на РМ решава по вонредни правни лекови, според Законот за судовите („Службен весник на РМ“ бр.36/95,45/95 и 64/03) и Законот за парнична постапка („Службен весник на РМ“ бр.75/05). (Материјата е повеќе опишана во Поглавјето Правосудство и фундаментални права)

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Ќе се создадат услови за ефективно спроведување и обезбедување ефикасна заштита на авторското право и сродните права повеќе мерки и активности.

Ќе се воспостави функционален систем за спроведување на правата, што вклучува и воспоставување база на податоци за остварување на правата од авторското право и сродните права во 2007 година. За таа цел ќе се дефинираат неопходните податоци, ќе се изработи интерактивен систем на комуникација меѓу надлежните субјекти и ќе се операционализира. Базата на податоци треба да биде компатибилна во најголема можна мерка со системот на бази на податоци од правата на индустриската сопственост што е во фаза на реализација. Корисници треба да бидат субјектите инволвирани во остварувањето и заштитата на авторското и сродните права.

Мерките и активностите за подигање на свеста за потребата од остварување на авторското право и сродните права се: промотивна кампања за борба против пиратеријата ќе се реализира во втор квартал 2006 год; web страна за пошироко презентирање податоци за остварување и заштита на авторското право и сродните права ќе се реализира во втор квартал од 2006 год; како и изготвување Програма за едукација и сензибилизација на субјектите инволвирани во остварувањето на правата која треба да се реализира во втор квартал 2006 год.

Оперативниот и репресивен дел од спроведувањето ќе се состои од: организирани акции за заплenuвање и јавно уништување на заплнетите пиратски предмети, како и инспекциски акции за секое неовластено користење на наведените права. По операционализација на базата на податоци преку квартални извештаи ќе се унапреди системот за обезбедување веродостојни податоци за спроведувањето. Активностите ќе бидат од континуиран карактер.

Градењето на системот на заштита на правата од индустриска сопственост ќе се остварува преку реализација на Програмата на Координативното тело за индустриска сопственост со што ќе се обезбеди зголемување на ефикасноста во остварување на правата од индустриска сопственост и борбата против повредата на овие права. Ќе се обезбеди координација на активностите и постојана соработка на субјектите вклучени во системот со размена на информации и искуства. Со реализацијата на Проектот КАРДС 2004 ќе се создаде функционална база на податоци за повреди на права и ќе се обезбеди мрежно поврзување помеѓу субјектите вклучени во системот. Потребно е продолжување на обуката на вработените во ДЗИС и на другите субјекти вклучени во системот на заштитата.

ДЗИС ќе изработи нова web страна со која ќе станат достапни на јавноста податоците за пријавени и признати права од индустриска сопственост. На тој начин ќе се зголеми транспарентноста во работењето и ќе се делува превентивно во намалување на повредите на правата од индустриска сопственост преку запознавање на јавноста со заштитените права.

За ефективно спроведување на ЗАПСП, ЗИС и ЗЗТИК ќе се изврши анализа на казнените одредби и другите санкции кои произлегуваат од Законот за прекршоци и Кривичниот законик и ќе се предложат решенија за нивно зајакнување. По донесувањето на Законот за прекршоци, во втората половина на 2006 година, ќе се извршат измени во ЗАПСП, ЗИС и ЗЗТИК заради усогласување на казнените одредби.

Во процесот на **реформите на судството**, во рамките на новата организација на судовите, особено се води сметка за заштитата на правата од интелектуална сопственост. Се спроведуваат реформи што ќе обезбедат насочување на случаите од областа на интелектуалната сопственост со друг облик на организација на судовите (во моментот предлог е да бидат Виши судови), во посебни одделенија. Ќе бидат определени судии за кои ќе се обезбеди посебна обука за спецификите во постапување по ваквите предмети. Новиот Закон за судовите е во фаза на подготовка. Ќе биде потребно обезбедување хардверска и софтверска опрема на судовите и обвинителствата вклучени во системот на заштитата и мрежно поврзување со базите на податоци.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во среднорочниот периодот до 2010 год. ќе се вршат согледувања за степенот на усогласеност на националната легислатива со Директивата 32004L0048 за спроведување на правото на интелектуална сопственост и соодветно ќе се предложат активности за натамошна хармонизација на националната легислатива. Спроведувањето на заштитата на правата од индустриска сопственост и координацијата на делување на субјектите вклучени во системот на заштита ќе се следи и ќе се унапредува преку активностите на Координативното тело за индустриска сопственост. Потребно е да се врши континуирана професионална обука на судиите и обвинителите кои ќе бидат вклучени во случаите со повреда на правата од интелектуалната сопственост.

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ							
Буџетски Број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
11002	Државен завод за индустриска сопственост	8	5	4	4	3	25
11002 Вкупно		8	5	4	4	3	25
18001	Министерство за култура	6	0	3	0	0	9
18001 Вкупно		6	0	3	0	0	9
Вкупно		14	5	7	4	3	34

СТРАНСКА ПОМОШ

Регионалната КАРДС програма која е наменета за обука на вработените во институциите вклучени во системот на заштита на интелектуалната сопственост ќе се реализира до крајот на првата половина од 2006 година..

Формирањето на функционална база на податоци за повреди на правата од индустриска сопственост и мрежното поврзување помеѓу субјектите вклучени во системот на заштита на индустриската сопственост ќе се реализира преку Националната програма КАРДС 2004 чија вредност изнесува 200.000 ЕУР. Реализацијата на Проектот отпочна во септември 2005 год. и е предвидено да се заврши во првата половина на 2006 год.

3.8 КОНКУРЕНЦИЈА

3.8.1 КОНКУРЕНЦИЈА

1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

1.1 ПРАВНА РАМКА

Законот за заштита на конкуренцијата (“Службен весник на Република Македонија” бр.04/05) ја уредува заштитата на конкуренцијата во Република Македонија. Законот е усогласен со следните ЕУ мерки: Договорот за основање на Европската Заедница, член 81, 82 и 86, 31962R0017, 32003R0001, 31971R2821, 32004R0139, 31997Y1209(01) и 52001XC1222(03).

Во 2005 година усвоени се подзаконските акти предвидени со Законот за заштита на конкуренцијата (“Службен весник на Република Македонија” бр. 91/05):

- Уредбата за групно изземање на вертикалните договори за исклучиво право на дистрибуција, селективно право на дистрибуција, исклучиво право на купување и франшизинг (усогласена со 31999R2790);
- Уредбата за групно изземање на хоризонтални договори за истражување и развој (усогласена со 32000R2659);
- Уредбата за групно изземање на хоризонтални договори за специјализација (усогласена со 32000R2658);
- Уредбата за групно изземање на договори за трансфер на технологија, лиценца или know – how (усогласена со 32004R0772);
- Уредбата за групно изземање на договори за дистрибуција и сервисирање на моторни возила (усогласена со 32002R1400);
- Уредбата за групно изземање на договори за осигурување (усогласена со 32003R0358);
- Уредбата за договори од мало значење (усогласена со 52001XC1222(03) и
- Уредбата за поблиските критериуми за оценка на концентрациите и содржината и формата на известувањето (усогласена со 32004R0802 и 32004R0139).

1.2 ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Институција надлежна за подготовка на правните акти од областа на конкуренцијата и за спроведување на ЗЗК е Комисијата за заштита на конкуренцијата, формирана согласно ЗЗК. Комисијата е составена од претседател и четири члена. Претседателот и еден член на Комисијата се професионално ангажирани во работата на Комисијата. Управните, стручните и другите административно – технички работи на Комисијата во кои влегуваат и подготовка на предлози на подзаконски акти утврдени со одредбите на Законот, ги врши стручната служба. Во стручната служба на Комисијата се вработени 10 (десет) лица од кои 3 (тројца) дипломирани правници, 4 (четворица) дипломирани економисти 1 (еден) дипломиран филолог по англиски јазик и книжевност – преведувачка насока и 2 (двајца) со средна стручна спрема. Со стручната служба раководи генерален секретар кој го именува Комисијата.

Комисијата е надлежна да ја контролира примената на одредбите од Законот и прописите донесени врз основа на Законот, да ги следи и анализира состојбите на пазарот до степен потребен за развој на слободна и ефикасна конкуренција, да води постапки и донесува одлуки, да утврдува правила и мерки за заштита на конкуренцијата, мерки за спречување, ограничување или нарушување на конкуренцијата; да дава мислења по предлози на закони и други акти со кои се уредуваат прашања што се однесуваат на економската активност, а кои може да имаат влијание на конкуренцијата на пазарот; на барање на Собранието, Владата на Република Македонија, други државни органи, претпријатија или по службена должност Комисијата дава стручни мислења за прашања од областа на конкурентската политика и заштита на конкуренцијата на пазарот и други работи утврдени со законот.

Обука и едукација на членовите на Комисијата и стручната служба се врши во рамките на проектот ГТЗ, финансиран од Владата на Германија, Twinning проектот, КАРДС 2004 и BERIS проектот финансиран од Светска банка.

2. КРАТКОРОЧНИ ПРОРИТЕТИ

2.1 ЗАКОНОДАВСТВО

Како краткорочни приоритети се предвидени следните активности:

- Донесување на Закон за измени и дополнување на Законот за заштита на конкуренцијата со следната содржина:

- во членот во кој е регулирана службената тајна ќе се додаде нова одредба според која претпријатијата ќе бидат должни да го оправдаат повикувањето на принципот на доверливост согласно објективни стандарди за податоците и информациите доставени до Комисијата, а што ги определиле или означиле како службена или деловна тајна;
- рокот на застареност за гонење на картели ќе се зголеми од две на пет години;
- со нови одредби ќе се регулира овластувањето на КЗК за изрекување на казни за прекршоци утврдени во ЗЗК, согласно Уставните амандмани.
- Со измените и дополнувањата на законот ќе се спроведе 32003R0001 за примена на правилата на конкуренција наведени во Член 81 и 82 од Договорот за основање на Европската Заедница.
- Донесување на Упатства за примена на Законот и подзаконските акти, кои на предлог на стручната служба ги донесува Комисијата;
- Сключување на меморандуми за меѓуинституционална соработка преку доставување на податоци, информации, заеднички истражувања и друг вид на соработка во заштитата на конкуренцијата помеѓу Комисијата од една страна и регулаторни тела, Комисија за државна помош и државни органи, Организација на потрошувачи, факултети и научно истражувачки институти од друга страна и
- Издавање на брошура со содржина на Законот и подзаконските акти.

2.2 ИНСТИТУЦИИ

Комисијата за заштита на конкуренцијата е самостоен државен орган со својство на правно лице. Комисијата е независна во своето работење и во донесување на одлуките во рамките на своите надлежности. Средствата на Комисијата се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија. До крајот на 2007 година се планира зголемување на бројот на вработените за уште 8 (осум) извршители со висока стручна спрема.

Во текот на 2006 година се планира сместување на КЗК во нови простории.

Во текот на 2006 година се планира креирање на Веб – страна на КЗК и објавување на одлуките на КЗК.

Во текот на 2006 и 2007 година ќе биде организирана обука на членовите на Комисијата и вработените во стручната служба на Комисијата за ефикасно спроведување на заштитата на конкуренцијата на пазарот.

3. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

3.1 ЗАКОНОДАВСТВО

- Донесување на Закон за дополнување на Законот за заштита на конкуренцијата со тоа што членот со кој се регулираат групните изземања ќе се дополни со нови ставови во кои ќе се дефинираат договорите од областа на воздушниот сообраќај. Со дополнувањето на законот ќе се спроведат 31987R3976 и 31993R1617.
- Понатамошно усогласување на националното законодавство со *acquis*.

3.2 ИНСТИТУЦИИ

Се планира обука на членовите на Комисијата и членовите на Комисијата за решавање на жалби од областа на конкуренцијата, како и на вработените во стручната служба, за спроведување на Законот, особено на овластувањето на Комисијата за изрекување на казни за прекршоци утврдени со Закон.

4. ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ

Буџетски број	Институција						Вкупно
		2006	2007	2008	2009	2010	
02005	Комисија за заштита на конкуренција	3	5	0	0	0	8
02005							
Вкупно		3	5	0	0	0	8

5. СТРАНСКА ПОМОШ

ГТЗ, Германско друштво за техничка помош – поддршка на КЗК преку организирање на конференции, семинари и работилници, организирање на регионални средби, обука на вработените во КЗК со студиски престој во конкурентскиот орган на Германија, студиски престој во земји во транзиција, поддршка во усовршување на англиски јазик, финансирање

на учество на меѓународни и регионални средби и семинари и публикување на брошура со содржина на Законот за заштита на конкуренцијата и подзаконските акти;

Twinning, Приближување на законодавството во конкурентската политика и зајакнување на административниот капацитет за органот за заштита на конкуренцијата – обука преку престој на постојан експерт од Германија во КЗК и престој на повремени експерти од поодделни области заради стекнување на знаења, вештини и најдобри практики во ефикасната заштита на конкуренцијата на пазарот и

BERIS, Проект за реформи во деловното опкружување и зајакнување на институциите – преку оперативна поддршка на активностите на КЗК за развивање на систем на мониторинг, експертска помош во развојот на постапките и механизмите за институционална комуникација помеѓу Комисијата и регулаторните тела и други органи, активности за промоција и афирмацијана конкурентската политика и транспарентност во работата на КЗК преку воспоставување на посебна линија за поплаки на потрошувачите.

3.8.2 ДРЖАВНА ПОМОШ

1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

1.1 ПРАВНА РАМКА

Законодавството за државна помош го опфаќа Законот за државна помош ("Службен весник на Република Македонија" бр. 24/03) како и подзаконските акти донесени врз основа на Законот:

- Уредба за начинот и постапката за поднесување на извештај до Комисијата за државна помош ("Службен весник на Република Македонија" бр. 81/03);
- Уредба за утврдување на условите и постапката за доделување на помош за спас и реконструкција на претпријатија со потешкотии ("Службен весник на Република Македонија" бр. 81/03) и
- Уредба за утврдување на условите и постапката за доделување на регионална помош ("Службен весник на Република Македонија" бр. 81/03).

Македонското законодавство за државна помош ги имплементира следните ЕУ мерки: Договорот за основање на Европската Заедница, членовите 87-89 ; 32001R0069 и 31999R0659.

1.2 ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Согласно член 9 од Законот за државна помош, во јуни 2003 година формирана е Комисија за државна помош, составена од три лица. Две лица се назначени на предлог на министерот за економија, а едно лице на предлог на министерот за финансии.

Во рамките на Секторот за европска интеграција во Министерството за економија, од февруари 2003 година работи Одделението за државна помош. Својата работа Одделението за државна помош ја извршува во согласност со членот 9 (7) од Законот за државна помош. Во Одделението за државна помош има постојано вработено едно лице.

Во подготовката и на почетокот на примената на законодавството за државна помош, со техничка помош од страна на ГТЗ беа организирани вкупно пет семинари за државна помош.

Во периодот септември-ноември 2003 година беше организирано стажирање на едно лице во соодветните институции за конкуренција и државна помош во покраината Баден-Виртемберг.

Од страна на ГТЗ во октомври 2003 година беше организирана работна посета на Комисијата и на Одделението за државна помош на Секторот за државна помош во Република Словенија. Со техничка помош на ГТЗ, во ноември 2003 година се обезбеди присуство на семинар за државна помош во рамките на Европската правна академија од Трир.

Во рамките на TAIEH програмата, во октомври 2004 година се организираше тридневен TAIEH семинар за државна помош. Во октомври 2005 година во организација на TAIEH, во Скопје се организираше семинар за државна помош. Во јануари 2006 година, во организација на АТЛ – проектот од програмата КАРДС 2004, организирани се серија семинари за давателите на државна помош.

2. КРАТКОРОЧНИ ПРОРИТЕТИ

2.1 ЗАКОНОДАВСТВО

Во тек е процес на изготвување на подзаконскиот акт – Правилник за утврдување на условите за доделување на државна помош во одделни области и измена на Уредбата за спас и реконструкција на претпријатија со потешкотии. За таа цел обезбедена е техничка помош во рамките на проектот Приближување на трговско законодавство, КАРДС 2004.

Правилникот за утврдување на условите за доделување на државна помош во одделни области ќе биде усогласен со следните ЕУ мерки: 52002XC0508(02); 31998Y0213(01); 32004R0364; 31997Y0710(01); 31996Y0217(01); 32002R2204; 32001Y0203(02); 32000Y0311(03) и 32001R0068.

Уредбата за спас и реконструкција на претпријатија со потешкотии со планираните измени и дополнувања ќе биде усогласена со 52004XC1001(01).

2.2 ИНСТИТУЦИИ

Во тек е преиспитување на положбата на Комисијата за државна помош, во насока за постигнување на независност на институцијата која одлучува за државна помош.

Во текот на 2006 година се планира вработување на 4 лица во Одделението за државна помош.

Се планира обука на вработените во Одделението за државна помош во делот на истражувачки техники и постапување по случаи, како и обука на давателите на државна помош.

3. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

3.1 ЗАКОНОДАВСТВО

Понатамошно усогласување на националното законодавство со acquis.

Се планира донесување на методологија за одредување на нивото на компензација за претпријатија на кои им е доверено вршење на услуги од општ економски интерес.

Посебно внимание ќе се посвети на усогласување на индустриските политики со прописите за државна помош.

3.2 ИНСТИТУЦИИ

Се планира трансформирање на Одделението за државна помош во Сектор за државна помош и вработување на уште 3 лица со висока стручна спрема во 2008 година.

Обука на нововработените лица.

4. ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ

Буџетски број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
10001	Министерство за економија- Одделение за државна помош	4	2	1	0	0	7
10001 Вкупно		4	2	1	0	0	7

5. СТРАНСКА ПОМОШ

BERIS, Проект за реформи во деловното опкружување и зајакнување на институциите. – долгорочен проект (до 2009 година) – опфаќа измени и дополнувања на Уредбата за спас и реконструкција, набавка на опрема за нововработени лица, семинари и обуки.

3.9 ФИНАНСИСКИ УСЛУГИ

3.9.1 БАНКАРСТВО

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

На 31.12.2005 година банкарскиот систем на Република Македонија го сочинуваат 19 банки и 1-4 штедилници, при што банките имаат доминантна улога со 98,6% учество во вкупниот потенцијал на финансискиот систем. Од аспект на сопственичката структура, учеството на банките во државна сопственост е под 5% од вкупниот капитал на банкарскиот систем, додека странскиот капитал е присутен во 16 банки. Во 8 од овие банки странските сопственици го претставуваат акционерското мнозинство. Со состојба 30.06.2005 година, овие банки учествуваат со 50,1% во вкупниот капитал, односно 51,8% во вкупната актива на ниво на банкарски сектор. Од овие 8 банки, 4 се подружници на странски банки. Само една банка во Република Македонија е во целосна државна сопственост која учествува со 1,6% во вкупниот капитал на банките во Република Македонија, чија основна активност е кредитирање на развојни проекти исклучиво преку другите деловни банки во земјата, како и осигурување на извозот.

а) ПРАВНА РАМКА

Со постојниот **Закон за банки** (Сл. Весник на Р.М бр. 63/2000, 37/2002, 51/2003 и 85/2003) се регулира основањето на банките во Република Македонија, се утврдува потребното ниво на капитал за вршење на финансиски активности, се дефинираат финансиските активности кои можат да ги вршат банките во согласност со висината на капиталот, се утврдуваат супервизорските стандарди и лимити кои банките се должни да ги следат во своето работење, се дефинираат органите на банката и управувањето со банка, се даваат основните принципи на сметководството и ревизијата, се утврдуваат основните елементи на супервизијата на работењето на банките која ја спроведува Народна банка на Република Македонија, се дефинираат мерките кои можат да се преземаат за подобрување на состојбата во банките, како и се одредуваат активностите во случај на стечај и ликвидација на банка. Врз основа на овој Закон, Народната банка донесе соодветна подзаконска регулатива со која подетално се регулираат обврските и барањата дефинирани во Законот. Во супервизорските одлуки се инкорпорирани современите Базелски принципи и практики за прудентно работење на банките и со нив се регулираат основните супервизорски стандарди, како што се: пресметка на адекватноста на капиталот на банките, оценка на кредитниот ризик преку пропишување на методологија за класификација на ризичноста на активата на банките, идентификување, мерење и следење на ризикот на земја, идентификување, мерење и следење на лимитите за кредитна концентрација, оценка и следење на ликвидносниот ризик и сл. Исто така, обезбеден е законски основ за функционирање на Кредитен регистар во Народна банка на Република Македонија кој содржи информации за кредитната изложеноста на банките спрема поединечни комитенти. Истовремено, Народна банка пропиша стандарди за сигурноста на информативните системи на банките.

Согласно со Законот за банките, банка можат да основаат домашни и странски правни и физички лица. Странска банка може да основа подружница (subsidiary) во Република Македонија. Подружниците се правни лица регистрирани во Република Македонија (commercial presence) во кои друго лице или група лица работат заедно и имаат 50% или повеќе од акциите со право на глас или заеднички интерес. Согласно преземените обврски со пристапувањето на Република Македонија кон Светската трговска организација, најдоцна до 1 јануари 2008 година ќе се дозволи давање на банкарски услуги преку филијали на странски банки. До тогаш ќе биде транспонирано законодавството во однос на филијалите на кредитните институции од Европската унија и од трети земји. За основање на подружница (subsidiary) на странска банка не постојат никакви ограничувања во поглед на правата за основања и пружење на услуги. Подружници на странски банки се основаат под истите услови и во истата постапка како и банките основани од домашни правни и физички лица.

Во 2004 година, во рамките на техничката помош организирана од страна на Европската агенција за реконструкција, беше извршена оценка на усогласеноста на македонското законодавство од областа на банкарството со соодветните европски директиви. Утврдена е значајна имплементација на европската регулатива, при што е идентификувано дека треба да се изработи соодветна регулатива за следните четири области: третманот на пазарниот ризик, основање и работење на филијали на странски банки, дефинирање на финансиски конгломерати и нивната супервизија, основање и работење на институции кои вршат издавање на платежни средства во форма на електронски пари. Овие области се дел од краткорочните и среднорочните приоритети за приближување кон европското законодавство во доменот на банкарското работење и банкарската супервизија.

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Надлежен орган за донесување на законски прописи од областа на банкарството е Министерството за финансии, односно Одделението за банкарски систем во рамки на Секторот за финансиски систем. Ова одделение има двајца вработени.

Народна банка на Република Македонија е надлежна институција за имплементација на Законот за банки и за донесување на подзаконската регулатива која произлегува од Законот.

Народна банка врши лиценцирање и супервизија на банките, штедилниците, менувачниците и давателите на услуги брз трансфер на пари.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

На крајот на 2006 година се очекува да се извршат следните измени и дополнувања на регулативата од областа на банкарството:

проширување на дефиницијата за поврзани субјекти со што се постигнува целосно прифаќање на начинот на дефинирање на поврзани субјекти; ревидирање на дефиницијата на терминот “контрола” и “подружница” и со што ќе се постигне усогласување со дефинициите од Европската директива 32000L0012 и Европската директива 31983L0349; зголемување на капитален цензус потребен за основање и работење на банка кој значи прифаќање на член 5, точка 1 од Европската директива 32000L0012; воведување критериум за укинување на дозволата за основање и работење на банка во случај на неизвршување на банкарски работи од страна на банката, подолго од 6 месеци, наспроти досегашните 12 месеци; измени на дозволеният износ на вложувања на банките во земјиште, згради, работна опрема и капитални вложувања во нефинансиски институции; унапредување на корпоративното управување на банките, преку зајакнување на улогата и одговорностите на органите на управување, системите на внатрешна контрола, улогата на надворешниот ревизор, зголемување на транспарентноста во вршењето на финансиските активности, зајакнување на сметководствените стандарди и слично; зајакнување на постапката на воведување и спроведување на привремената управа, стечајот и ликвидацијата на банка.

Краткорочна цел претставува и изработка на регулатива за вклучување на пазарниот ризик во утврдувањето на адекватноста на капиталот на банките. Со донесувањето на ова регулатива ќе се обезбеди усогласување со Базелскиот принцип 12, а истовремено и ќе се прифатат одредбите од следните Европски директиви: 31993L0006, 31998L0031, 31998L0031

Со цел унапредување на сметководствената евиденција кај банките и постигнување на усогласеност и целосна примена на меѓународните стандарди од областа на сметководството, до крајот на 2006 година е предвидено да се изработи унифициран сметковен план за банките кој ќе биде во согласност со IFRS и соодветни сметководствени политики и правила за евидентирање, како и да се пропише формата на извештаите за финансиско известување.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Покрај краткорочните приоритети кои треба да бидат реализирани во текот на 2006 година, следните активности претставуваат среднорочни приоритети кои треба да се преземат заради усогласување со Европските директиви од областа на банкарството:

- Соодветни измени на постојната законска регулатива со кои ќе се овозможи основањето и работењето на филијали на странски банки во Република Македонија. Согласно преземената обврска спрема Светската Трговска Организација и согласно АП ЕП, оваа активност треба да се спроведе до 2008 година. Со реализацијата на оваа активност ќе се овозможи усогласеност со Европската директива 32000L0012.
- Регулација на институциите кои издаваат платежни средства во вид на електронски пари. Согласно АП ЕП, оваа активност е предвидено да се реализира до крајот на 2007 година. На тој начин се овозможува целосна имплементација на Европската директива 32000L0046
- Дефинирање на опфатот на финансиските конгломерати и нивна супервизија. Оваа активност треба да биде спроведена до 2008 година, со што ќе се овозможи усогласување со Европската директива 32002L0087

3.9.2 ОСИГУРУВАЊЕ И ПЕНЗИСКО ОСИГУРУВАЊЕ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Осигурителниот пазар во Република Македонија на крајот на 2005 година го сочинуваат 10 друштва за осигурување од кои едно има дозвола за вршење на работи на неживотно осигурување и реосигурување, едно има дозвола за вршење на работи на осигурување на живот, додека останатите осум се регистрирани само за вршење на работи за неживотно осигурување. Учеството на странскиот капитал во вкупниот акционерски капитал на друштвата за осигурување на крајот на 2005 година изнесува 62,5.% (во четири друштва за осигурување учеството на странскиот капитал изнесува 100%). Вкупната пресметана бруто премија во текот на 2005 година изнесува 5.105 милиони денари од која само 2.15% се однесува на осигурување на живот.

Во Република Македонија во 2000 година поставени се основите на севкупниот пензиски систем како тростолбен пензиски систем кој е дел од социјалното осигурување. Првиот столб го претставува државниот Фонд на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија кој функционира на принципот на тековно финансирање (pay-as-you-go). Вториот столб претставува задолжително капитално финансирано пензиско осигурување. Во неговите рамки функционираат две друштва за управување со пензиски фондови кои управуваат со по еден пензиски фонд. Друштвата се основани во 2005 година и имаат одобренија за управување со пензиски фонд за 10 години. Во првите пет години од функционирањето на вториот столб чувар на средствата на пензиските фондови е Народната банка на Република Македонија. Првите уплати во приватните пензиски фондови се извршија во јануари 2006 година. Двете друштва за управување со пензиски фондови се со мешовит основачки капитал, домашен и странски, каде учеството на странскиот капитал е 51%. Третиот столб ќе претставува доброволно капитално финансирано пензиско осигурување.

Пензиите од првиот столб се во вид на дефинирани пензии. Пензиите од вториот столб се во вид на дефинирани придонеси и ќе се исплаќаат како доживотни анuitети од институција овластена за таа цел или како програмирани повлекувања од пензискиот фонд, по избор на членот.

а) ПРАВНА РАМКА

Основна законска рамка која ги регулира условите и начинот на вршење работи на осигурување, супервизија врз работењето на друштвата за осигурување и осигурително брокерските друштва и посредување и застапување во осигурувањето претставува **Законот за супервизија на осигурување** ("Службен весник на РМ" бр. 27/02, 84/02, 98/02 и 33/04), **Законот за задолжително осигурување во сообраќајот** ("Службен весник на РМ" бр. 88/05), **Законот за облигациони односи** во делот што се однесува на договорите за осигурување ("Службен весник на РМ" бр. 18/01, 4/02 и 5/03) и **Законот за трговски друштва** ("Службен весник на РМ" бр. 28/04).

Законот за супервизија на осигурување усвоен во април 2002 година, ги вградува принципите и стандардите за осигурување на Меѓународната асоцијација на осигурителни супервизори (IAIS). Со донесување на Законот во голема мерка се изврши усогласување на домашната легислатива од областа на осигурувањето со соодветната легислатива на Европската унија. Законот во најголем дел е насочен кон воспоставување на стриктни правила за управување со ризик. Друштво за осигурување може да се формира единствено како акционерско друштво со седиште во Република Македонија. За основање на друштво за осигурување потребна е дозвола од Министерството за финансии која може да се однесува на една или повеќе класи на осигурување во рамки на една од групите на осигурување и тоа неживотно осигурување и осигурување на живот. Друштво за осигурување може да основаат домашни и странски физички и правни лица. Согласно преземените обврски со пристапувањето на Република Македонија во Светската трговска организација, најдоцна до 1 јануари 2008 година ќе се овозможи филијала на странско друштво за осигурување да може да врши работи на осигурување на територијата на Република Македонија доколку добие дозвола за вршење работи на осигурување од министерот за финансии. Со денот на стекнување на полноправно членство на Република Македонија во Европската унија, друштво за осигурување на земја членка на Европската унија ќе може да врши работи на осигурување на територијата на Република Македонија преку филијала или директно, доколку надлежниот орган за супервизија на земјата членка го извести Министерството за финансии за податоците кои се бараат согласно со Законот за супервизија на осигурување, што е регулирано во преодните одредби од законот.

Задолжителното осигурување во сообраќајот е регулирано со **Законот за задолжително осигурување во сообраќајот** ("Службен весник на РМ" бр. 88/05), кој е изготвен во насока на подобрување на системот на задолжително осигурување во Република Македонија и имплементација на европските директиви и принципи во областа на осигурувањето од автомобилска одговорност (особено IV Директива за осигурување од автомобилска одговорност). Законот предвидува поголема заштита на интересите на оштетените лица - жртви во сообраќајни незгоди преку зголемување на сумите на осигурување и нивно постепено усогласување со сумите на осигурување усвоени со Директивите на Европската Унија, регулирање на роковите за пријавување и надомест на штети од страна на друштвата за осигурување, утврдување на правото на посредување (медијација), олеснување на прекуграничното давање на осигурителни услуги преку воспоставување на т.н. овластен претставник за штети, стриктно регулирање на надлежностите на Гарантниот фонд, воспоставување на Служба за надомест на штети како и промена на начинот на утврдување на тарифите на премии преку формирање на Комисија за утврдување на премијата за автоодговорност (ова решение ќе важи до моментот на стапување на Република Македонија во Европската Унија).

Пензискиот систем во Република Македонија е уреден со Законот за пензиското и инвалидското осигурување (Сл. весник на РМ бр. 80/93, 3/94, 14/95, 32/96, 24/00, 96/00, 5/01, 50/01, 85/03, 40/04, 4/05 и 101/05), Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување (Сл.весник на РМ бр.29/02,85/03,40/04 и 113/05) и подзаконски акти кои ја доработуваат соодветната област.

Со Законот за пензиското и инвалидското осигурување уредена е структурата на тростолбниот пензиски систем.

Со Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување се уредува основањето и работењето на друштвата за управување со пензиски фондови, членувањето во пензиските фондови, известувањето, надоместоците, инвестирањето и проценката на средствата на пензиските фондови, чувањето на средствата на пензиските фондови, основањето и функциите на Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување, како и други теми значајни за задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување.

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Надлежен орган за донесување на законски прописи од областа на осигурувањето и спроведување супервизија на работењето на друштвата за осигурување и осигурително брокерските друштва во Република Македонија е Министерството за финансии, во кое надлежни за системот на осигурување се две одделенија и тоа: Одделението за систем на осигурување (2 вработени) во рамки на Секторот за финансиски систем, задолжено за изготвување на законски и подзаконски акти од областа на осигурувањето и лиценцирање на друштва за осигурување, осигурително брокерски друштва, осигурителни брокери и актуари и Одделението за супервизија на осигурување (3 вработени) во рамки на Секторот за работи непосредно сврзани за министерот, задолжено за спроведување теренска и вонтеренска супервизија врз работењето на друштвата за осигурување и осигурително брокерските друштва.

Најголем дел од техничката помош реализирана во осигурителната дејност во периодот 2000-2005 година беше насочена кон подобрување на законската регулатива од областа на осигурувањето и нејзино усогласување со Директивите на Европската Унија. Професионална обука на вработените во Министерството за финансии за практична имплементација на законската регулатива (спроведување на супервизија во согласност со стандардите и принципите на IAIS) е спроведена во рамки на 2 проекти финансирани преку ЦАРДС програмите:

Во рамки на проектот за Техничка помош на Министерството за финансии за институционално зајакнување - "Technical Assistance to the Ministry of finance for institutional capacity building" (Framework contract AMS/451 Lot No. 10. DGIUGLARIS061-CARDS-EAR-SK), во периодот од октомври 2004 година до февруари 2005 година, беа организирани шест курсеви насочени кон подобрување и јакнење на професионалниот капацитет на вработените во Министерството за финансии (Одделение за систем на осигурување и Одделение за супервизија на осигурување), вработените во друштвата за осигурување и Националното Биро за осигурување. Курсевите ги опфаќаа следните тематски единици: Актуарство, Зелена карта, Осигурување на живот, Основи на финансиското работење и осигурување од автомобилска одговорност и Европска пракса и искуство (Солвентност II, Анализа на ризици).

Проектот за техничка помош на Министерството за финансии во областа на осигурителната супервизија "Technical Assistance to the Ministry of finance in the field of insurance supervision" (Framework contract AMS/451 Lot No. 8. DGIUGLARIS066-CARDS-EAR-MK) кој започна во јули 2005 година а заврши во декември 2005 година, имаше за цел јакнење на супервизорските практики и процедури на Министерството за финансии во согласност со базичните стандарди и принципи на Меѓународната Асоцијација на Осигурителни супервизори (IAIS).

Исто така, во рамки на III фаза од Проектот за реформа на системот на задолжително осигурување во сообраќајот финансиран од FIRST Initiative - Имплементација на Законот за задолжително осигурување во сообраќајот која започна по донесување на новиот Закон за задолжително осигурување во сообраќајот во октомври 2005 година, во периодот јануари - јуни 2006 година ќе биде обезбедена техничка помош насочена кон изготвување на нова тарифа на премија за осигурување од автомобилска одговорност и Критериуми за надомест на нематеријална штета.

Во однос на пензискиот систем надлежни институции за донесување на закони и подзаконски акти се Министерството за труд и социјална политика, Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Република Македонија и Агенцијата за супервизија на капитално финансираното пензиско осигурување. Министерството за труд и социјална политика е креатор на пензиската политика, Фондот на ПИОМ врши спроведување на пензиското и инвалидското осигурување, вклучително и наплата на придонесите за двата столба и нивна распределба меѓу првиот и вториот столб, додека Агенцијата за супервизија на капитално финансираното пензиско осигурување врши супервизија на работењето на друштвата за управување со пензиски фондови и пензиските фондови, како и заштита на интересите на членовите.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во насока на понатамошно усогласување со Директивите на Европската Унија и усвојување на европските осигурителни принципи и стандарди особено во делот на јакнење на независноста на супервизорскиот орган, Министерството за финансии во текот на **2006 година** ќе изготви Предлог Закон за измени и дополнувања на Законот за супервизија на осигурување. Основа за подготовка на измените на Законот ќе претставува деталната Анализа на степенот на

усогласеност на осигурителната законска рамка со релевантните директиви на Европската Унија и принципите и стандардите на Меѓународната Асоцијација на осигурителни супервизори, изготвена во рамки на проектот за Техничка помош на Министерството за финансии во областа на осигурителната регулатива финансиран во рамки на КАРДС програмата (Framework contract AMS/451 Lot No. 10. DGIUGLARIS060-CARDS-EAR-SK). Измените на Законот за супервизија на осигурување ќе овозможат воспоставување на правна рамка за основање и функционирање на независен супервизорски орган во областа на осигурувањето, што како активност е планирано да се реализира во првата половина на 2007 година.

Во текот на 2007 година ќе бидат донесени околу 15 подзаконски акти кои произлегуваат од Законот за супервизија на осигурување а кои подетално регулираат одредени прашања од работењето на друштвата за осигурување како што се начинот на издвојување на технички резерви, вложување на средствата кои ги покриваат техничките резерви, начин на пресметка на капиталот и потребното ниво на маргина на солвентност, пресметка на коефициенти на ликвидност, детална содржина на годишниот извештај на друштвата за осигурување, детална содржина на ревизорскиот извештај, нов Контен План и билансни шеми за друштвата за осигурување итн. Со донесување на горенаведените подзаконски акти ќе се изврши доизградување на регулативата и нејзино понатамошно хармонизирање особено со Директивата 31991L0674 која се однесува на консолидирани финансиски извештаи на друштвата за осигурување, како и трите генерации Директиви за неживотно осигурување и осигурување на живот во делот на детално регулирање на потребното ниво на маргина на солвентност и капиталот на друштвата за осигурување, следење на ликвидноста и други мерки за управување со ризик.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

На среден рок Министерството за финансии планира понатамошно усогласување на домашната осигурителната регулатива со Директивите и останатата регулатива на Европската Унија, особено во однос на имплементирање на одредбите кои се однесуваат на соосигурување, електронска трговија, финансиски конгломерати и други прописи кои ќе бидат на сила во Европската Унија. Законската рамка од областа на осигурувањето ќе се доуреди и со целосно транспонирање на следните Директиви на Европската Унија:

Директива 31978L0473 - соосигурување;

Директива 31984L0641 - туристичка помош;

Директива 31987L0343 - осигурување на кредити;

Директива 31987L0344 - осигурување на правна помош;

Директива 31991L0674 - консолидирани финансиски извештаи;

Директива 31998L0078 - дополнителна супервизија на друштва за осигурување во осигурителни групи;

Директива 32001L0017 - реорганизација и ликвидација на друштва за осигурување;

Директива 32002L0013 - потребно ниво на маргина на солвентност;

Директива 32002L0087 - финансиски конгломерати;

Директива 32002L0092 - осигурителни посредници.

Во однос на задолжителното осигурување во сообраќајот на среден рок се планира усогласување со V Директива на Европската Унија (V Motor Directive) за осигурување од автомобилска одговорност.

Во однос на институционалниот и административен капацитет, на среден рок се планира целосно оперативно функционирање на независен супервизорски орган, кој ќе има капацитет за спроведување на адекватна, стручна и постојана супервизија врз работењето на друштвата за осигурување и осигурително брокерските друштва.

Приоритет во областа на пензиското осигурување на среден рок е продолжување на започнатите реформи, пред се, со заокружување на правната рамка со донесување на Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување и Законот за исплата на пензии. Предвиден рок за донесување на двата закона е 2008 година, при што Министерството за труд и социјална политика, како и до сега, е креатор на пензиската политика, а Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување врши супервизија на капитално финансираното пензиско осигурување и на исплатата на пензии од капитално финансирано пензиско осигурување. Исто така, во однос на Законот за исплата на пензии, од аспект на задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување, за програмираните повлекувања предвидено е да се вршат директно од пензиските фондови, а ануитетите да се исплаќаат од посебна институција овластена за оваа цел. Со самите закони ќе се определат и други надлежни институции. Краткорочните и среднорочните приоритети во врска со овие прашања подетално се опишани во Поглавје 02 – Слобода на движење на лица поднаслов 3.2.4 Координација на системот на социјална сигурност.

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИТЕ КАПАЦИТЕТИ

Заради зајакнувањето на супервизијата во осигурителниот сектор предвидено е формирање на Агенција за супервизија на осигурување. Зајакнувањето на капацитетите во оваа област ќе се одвива според следната динамика:

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ							
Буџетски број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
09001	НОВА: Агенција за супервизија на осигурувањето	0	9	4	2	2	17
09001 Вкупно		0	9	4	2	2	17
	Вкупно	0	9	4	2	2	17

3.9.3 ПАЗАР НА КАПИТАЛ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Тргувањето со хартии од вредност на пазарот на капитал во Република Македонија се одвива преку Македонската берза за хартии од вредност која е основана во 1995 година. На пазарот на капитал во Република Македонија функционираат 17 овластени учеснички на Берзата, од кои 11 се брокерски куќи а 6 се Банки, кои имаат посебни дирекции за работа со долгорочни хартии од вредност.. Учеството на странскиот капитал во основната главнина на 11 брокерски куќи изнесува 5,32%.

а) ПРАВНА РАМКА

Законската рамка која го регулира пазарот на капитал ја сочинуваат:

Законот за хартии од вредност (Службен весник на РМ"бр.95/05), како основен закон со кој се регулираат хартиите од вредност и

Законот за инвестициони фондови ("Службен весник на РМ" број 9/2000).

Со новиот закон за хартии од вредност се регулираат одредени новини како што се: се олеснува можноста странските брокерски куќи да имаат експозитури во Република Македонија и се уредува поорганизиран систем за формирање на експозитури во земјава од страна на македонските брокерски куќи; се предвидуваат подетални упатства за водењето на евиденција и водењето на книга на налози од страна на брокерските куќи; се воведуваат одредби за основање и работење на друштва за инвестиционо советување и инвестициони советници; направено е допрецизирање на обврските за обелоденување на податоци на акционерските друштва кои се водат во Регистарот на Комисијата за хартии од вредност како акционерски друштва со посебни обврски за известување, како и целосно нови обврски за известување за вработените, членовите на нивните органи на управување, директорите и одделни акционери; секој поединечен акционер кој поседува повеќе од 5% од хартиите од вредност на друштвото со посебна обврска за известување мора да ги обелодени пред Комисијата за хартии од вредност сите трансакции и нетрговски трансфери на тоа друштво со посебни обврски за известување;

Согласно Законот за хартии од вредност, Брокерска куќа може да се основа од физички или правни домашни или странски лица.

Странска брокерска куќа која е овластена да ги врши сите или некои од услугите со хартиите од вредност во која било од земјите членки на Организацијата за економска соработка и развој, може да ги врши истите услуги на територијата на Република Македонија преку своја подружница која има дозвола за работење добиена од Комисијата.

При подготовката на новиот закон за хартии од вредност беа користени следниве Директиви на Европската унија:

- 32004L0039-Директива за пазари на финансиски инструменти;
- 31993L0006-Директива за адекватност на капиталот на инвеститорските фирми и кредитните институции;
- 32003L0071 - Директива за проспектот што треба да се објави кога хартиите од вредност и се нудат на јавноста;
- 32001L0034-Директива за прием на хартиите од вредност на котација на официјален пазар на берза и за информациите кои треба да се објават за тие хартии од вредност; и
- 32003L0006-Директива за инсајдерско дејствување и манипулација со пазарот (злоупотреба на пазарот).

Правната рамка за регулирање на подрачјето за работа на инвестиционите фондови се состои од Законот за инвестициони фондови ("Службен весник на РМ" бр. 9/2000) и подзаконските акти кои произлегуваат од овој закон.

Согласно **Законот за инвестициони фондови**, инвестиционите фондови се основаат за здружување на парични средства наменети за инвестирање, прибрани од инвеститори преку јавен повик, со кои за сметка на инвеститорите управува друштво за управување со фондови. Законот предвидува два вида на инвестициони фондови: отворен и затворен.

Друштвото за управување со фондови се основа по добивање на одобрение за работа од Комисијата. Едно друштво може да управува со повеќе фондови.

Во Законот за инвестициони фондови се имплементирани следниве ЕУ Директиви:

- 31985L0611 - Директива за координација на закони, регулативи и административни одредби во врска со Друштва за колективно инвестирање во преносливи хартии од вредност и
- 31993L0022 - Директива за инвестициски услуги во полето на хартиите од вредност. Оваа Директива е заменета со Директивата 32004L0039

Во Република Македонија се уште не функционира ниту еден инвестиционен фонд. Меѓутоа, развојот на пазарот на капитал во претходните години и појавата на нови хартии од вредност на пазарот на капитал, издавањето на државни записи кое започна во јануари 2004 година и стартувањето со работа на двата пензиски фонда од октомври 2005 година, се очекува да придонесат за зголемување на интересот за отворање на инвестициони фондови во Република Македонија.

Согласно преземените обврски со пристапување на Република Македонија во Светската трговска организација, од 1 јануари 2008 година на странските друштва за управување со инвестициони фондови ќе им се дозволи пружење на услуги во Република Македонија.

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Надлежен орган за изготвување на законските прописи од областа на пазарот на капитал во Република Македонија и тоа на Законот за хартии од вредност и Законот за инвестициони фондови е Министерството за финансии во соработка со Комисијата за хартии од вредност.

Подзаконските акти кои произлегуваат од Законот за хартии од вредност и Законот за инвестициони фондови ги донесува Комисијата за хартии од вредност

Во рамките на Министерството за финансии, во Секторот за финансиски систем функционира Одделение за пазар на капитал (со двајца вработени), задолжени за подготвување на прописи од областа на пазарот за капитал, преземање на неопходни активности за навремено донесување на законите од надлежност на Одделението за пазар на капитал.

Комисијата за хартии од вредност врши регулирање и контрола на сите учесници во работењето со долгорочни хартии од вредност на територијата на Република Македонија и во рамките на своите законски надлежности и овластувања, е одговорна за законито и ефикасно функционирање на пазарот на долгорочни хартии од вредност и за заштитата на правата на инвеститорите, со цел постојано јакнење на довербата на широката јавност во институциите на пазарот на долгорочни хартии од вредност во Република Македонија.

Согласно новиот Закон за хартии од вредност, Комисијата за хартии од вредност функционира како самостојно и независно регулаторно тело, со јавни овластувања утврдени со овој закон и ги врши следниве функции: презема мерки за спроведување на овој закон и на законите кои се во нејзина надлежност; донесува подзаконски акти врз основа на законите кои се во нејзина надлежност; презема мерки за спроведување на подзаконски акти врз основа на законите кои се во нејзина надлежност; врши контрола над целокупната документација на издавачите на хартии од вредност, презема мерки и донесува одлуки за заштита на интересите на лицата кои се сопственици или инвестираат во хартии од вредност и спречува нечесни и незаконски дејствија поврзани со работењето со хартии од вредност; издава дозволи, одобренија и согласности врз основа на овој закон и другите закони во нејзина надлежност; го регулира начинот на тргување со хартии од вредност на берзите; врши следење на работењето на учесниците на пазарот на хартии од вредност; врши следење и контролирање на функционирањето на пазарот на хартии од вредност; врши контрола на работењето на учесниците на пазарот на хартии од вредност; одредува стандарди на конкуренција меѓу учесниците на пазарот на хартии од вредност, како и овластените друштва за управување со фондови, односно инвестиционите фондови, по пат на контроли или на друг начин; дава согласност за именување на директори на правни лица учесници на пазари на хартии од вредност, вклучувајќи и директори на организационата единица во банката која е надлежна за вршење на услуги со хартии од вредност, како и директори на друштвата за управување со инвестициони фондови од Законот за инвестиционите фондови; ги одобрува барањата за издавање на хартии од вредност; се грижи за законит, чесен и транспарентен пазар на хартии од вредност; го одобрува донесувањето и сите измени на актите на депозитарот и берзата и други функции.

Комисијата за хартии од вредност на меѓународен план, досега има потпишано 8 билатерални Меморандуми за соработка, со соодветните регулаторни тела на Словенија, Албанија, Федерација на Босна и Херцеговина, Бугарија, Црна Гора, Хрватска, Турција и Романија.

Исто така Комисијата за хартии од вредност има склучено меморандум за соработка и размена на информации во национални рамки со Народна Банка на Република Македонија (НБРМ) и Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување (МАПАС).

Комисијата за хартии од вредност од 1994 година е редовна членка на Меѓународната Организација на Комисиите за хартии од вредност (IOSCO).

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

До крајот на 2006 година Комисијата за хартии од вредност ќе ги донесе сите подзаконски акти кои произлегуваат од новиот закон за хартии од вредност.

Во насока на подобрување на законската рамка за функционирање на инвестиционите фондови во Република Македонија и имплементација на дел од европските директиви од оваа област, во Министерството за финансии, се планира подготовка на нов Закон за инвестициони фондови во кој ќе бидат имплементирани следниве директиви:

- 31985L0611 - Директива за усогласување на закони, регулативи и административни одредби во врска со Друштвата за колективно инвестирање во преносливи хартии од вредност (ДКИПХВ).
- 32001L0107 - Директива со која се изменува 31986L0611 - Директивата за усогласување на закони, регулативи и административни прописи во врска со УЦИТС со цел регулирање на менаџмент компании и
- 32001L0108 - Директива со која се изменува 31986L0611 - Директивата за усогласување на закони, регулативи и административните одредби во врска со превземања на претпријатијата за колективни инвестирања со преносни хартии од вредност ДКИПХВ во однос на регулирани управувачки компании и поедноставени проспекти.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

На среден рок Министерството за финансии планира понатамошно усогласување на регулативата од пазарот на капитал со Директивите на Европската Унија како и нејзина имплементација од страна на учесниците на пазарот на капитал во Република Македонија.

При изработката на законските и подзаконските акти во надлежност на Комисијата за хартии од вредност во рамките на ова поглавје, потребно е да се ангажираат домашни и странски експерти, а вработените од Министерството за финансии и членовите од Комисијата за хартии од вредност да учествуваат на дополнителни соодветни обуки.

3.10 ИНФОРМАТИЧКО ОПШТЕСТВО И МЕДИУМИ

3.10.1 ТЕЛЕКОМУНИКАЦИИ И ИНФОРМАТИЧКИ ТЕХНОЛОГИИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а) ПРАВНА РАМКА

Со Законот за електронски комуникации („Службен весник на Република Македонија“ бр.13/05) се уредуваат услови и начин за вршење на дејноста во областа на електронските комуникации, се создаваат услови за потполна либерализација во електронските комуникации, а посебно во делот за изградба на инфраструктурата, се обезбедува пристап и интерконекција со јавни комуникациски мрежи на други оператори и даватели на јавни комуникациски услуги, и се обезбедува поедноставна постапка за започнување на вршење на комуникациска дејност. Во законот се имплементирани сите релевантни ЕУ мерки.

Подзаконски акти

Заклучно со 31.12.2005 година, поврзано со Законот за електронски комуникации („Службен весник на Република Македонија“ бр.13/05) донесени се 29 подзаконски акти, од кои поврзани со либерализацијата на телекомуникацискиот пазар и воведувањето на конкуренција се следните акти :

Правилник за содржината и формата на нотификацијата, потребната документација и потврдата за регистрација (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 58/05)

Со овој правилник се пропишува што треба да се обезбеди пред започнување на изградба и/или употреба на јавни електронски комуникациски мрежи и/или обезбедување на јавни електронски комуникациски услуги и менување или прекин во обезбедувањето на јавните електронски комуникациски мрежи и услуги.

Правилник за нивото на деталност на информациите што ќе бидат објавени во референтните понуди за интерконекција и начинот на нивното објавување (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 61/05)

Со овој правилник се пропишуваат и условите за обезбедување на интерконекција на јавните комуникациски мрежи, обврските на операторите на јавни комуникациски мрежи за склучување договори за интерконекција, како и обврските за доставување на референтна понуда за интерконекција на операторите со значителна пазарна моќ на одобрување до Агенцијата за електронски комуникации.

Правилник за содржината и формата на барањето за доделување на броеви и серии на броеви и податоците што се приложуваат кон барањето (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 58/05).

План за нумерација на јавните комуникациски мрежи и услуги на Република Македонија (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 58/05).

Правилник за пристап и користење на специфични мрежни средства (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 64/05).

Со овој правилник се пропишуваат услови за обезбедување на физички пристап и користење на специфични мрежни елементи и придружни средства на операторите на јавни електронски комуникациски мрежи под определени услови на ексклузивна или неексклузивна основа заради обезбедување на електронски комуникациски услуги. Пристапот до специфични мрежни елементи и придружни средства опфаќа пристап до елементите на мрежата и придружните средства, кои можат да вклучат поврзување на опремата преку фиксни или подвижни средства, пристап до физичка инфраструктура, вклучително објекти, кабелски инсталации и антенски столбови.

Одлука за утврдување на релевантни пазари, усвоена на ден 17.08.2005 година

Со оваа одлука се утврдува релевантниот географски пазар и релевантните пазари на производи и услуги на пазарот на електронските комуникации. Релевантните пазари се утврдени во согласност со Препораката 2003/911/ЕС на Европската комисија за релевантни пазари на производи и услуги, објавена во службено гласило за Европската унија (ОЈ. Л 114 од 08.05.2003 година).

Правилник за начинот и постапката за обезбедување на минимален пакет на изнајмени линии , усвоен на ден 24.08.2005 година

Со овој правилник се пропишува начинот и постапката за обезбедување на минимален пакет на изнајмени линии од страна на операторот со значителна пазарна моќ на релевантниот пазар на изнајмени линии. Минималниот пакет на изнајмени линии е утврден во согласност со член 18 и Анекс VII од Директивата 2002/22/ЕС за универзална услуга на Европската комисија објавена во службено гласило на Европската унија (ОЈ. Л. 108 од 24.04.2002 година).

Правилник за нивото на деталност на информациите што ќе бидат објавени во референтната понуда за разврзан пристап на локална јамка и начинот на нивното објавување, усвоен на ден 19.10.2005 година

Со овој правилник исто така се пропишуваат и условите за обезбедување разврзан пристап на локална јамка како и обврската за доставување на референтна понуда за разврзан пристап на локална јамка на операторот со значителна пазарна моќ меѓу другото и на пазарот за јавни фиксни говорни телефонски мрежи и услуги на одобрување до Агенцијата.

Правилник за избор на оператор и предизбор на оператор, усвоен на ден 19.10.2005 година

Со овој правилник се уредува обврската на операторот со значителна пазарна моќ на соодветниот пазар за пристап и користење на јавна телефонска мрежа на фиксна локација да им овозможи на своите претплатници пристап до услугите на секој оператор со кој има склучено договор за интерконекција за вршење на јавни телефонски услуги преку избор на оператор и/или предизбор на оператор, како и имплементација на услугата за избор на оператор и/или предизбор на оператор.

Упатство за водење на регистар на доделени радиофреквенции, усвоено на ден 21.06.2005 година

Правилник за радиофреквенции кои можат да се користат без одобрение за користење на радиофреквенции (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 58/05)

Овој правилник е во согласност со прописите на Европската конференција за пошти и телекомуникации (CEPT) и другите меѓународни правила и прописи што ги прифатила Република Македонија.

Правилник за формата и содржината на барањето за издавање на одобрение за користење на радиофреквенции и потребната документација, усвоен на ден 17.08.2005 година.

Правилник за начинот на водење на посебно сметководство за активностите поврзани со интерконекција и/или пристап и регулирање на малопродажни цени, усвоен на ден 28.12.2005 година

Со овој правилник исто така се регулираат малопродажните цени на операторот со значителна пазарна моќ на одреден малопродажен пазар кој е наменет за крајните корисници и не е доволно конкурентен.

План за намена на радиофреквенциски опсези, донесен на ден 28.12.2005 година.

Со овој План се врши намена на радиофреквенциските опсези за одредени радио служби, при што се обезбедува ефикасно планирање, управување и непречено користење на радиофреквенцискиот спектар.

Статут на Агенцијата за електронски комуникации, усвоен на ден 19.05.2005 година

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Министерството за транспорт и врски и Агенцијата за електронски комуникации се надлежни за имплементација за работите што се однесуваат на електронските комуникации.

Министерството за транспорт и врски е надлежен државен орган за креирање и реализирање на политиката за електронски комуникации и изготвување на законската регулатива во соработка со Агенцијата за електронски комуникации. Согласно Законот за електронски комуникации, Министерството за транспорт и врски истовремено ги врши и работите во врска со развојот на електронските комуникации и информатичките технологии, и ги координира и усогласува работите од областа на електронски комуникации и информатичко општество и создавањето и развојот на информатичкото општество. Министерството го промовира развојот на конкуренцијата во областа на електронските комуникации и информатичкото општество и зголемувањето на достапноста и користењето на електронските комуникации и информатичките технологии.

Агенцијата за електронски комуникации, оперативна од 01.07.2005 година, е независно регулаторно тело и правен наследник на Управата за телекомуникации. Агенцијата за електронски комуникации е надлежна за: овозможување на корисниците, вклучувајќи ги и крајните корисници со посебни потреби, да ги користат поволностите во смисла на избор, цена и квалитет на пристапот до електронските комуникации; заштита на нарушување или ограничување на конкуренцијата во областа на електронските комуникации; стимулирање на ефикасно инвестирање во изградбата на инфраструктурата и поддршка на иновации; промовирање на ефикасно користење на радиофреквенциите и нумеричкиот

простор како ограничен природен ресурс, и овозможување во слични околности да нема дискриминација во третманот на операторите на електронски комуникациски мрежи и давателите на електронски комуникациски услуги.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

а) ПРАВНА РАМКА

Во јануари си изготвија следниве подзаконски акти:

Правилник за утврдување на вкупниот број на бодови за пресметување на годишниот надоместок за користење на радиофреквенции. (Сл. весник на РМ бр. 01/2006)

Овој надоместок ќе се плаќа на сметка на Агенцијата за електронски комуникации а ќе биде наменет за надзор, следење, мерење на радиофреквенцискиот спектар и покривање на административните трошоци на Агенцијата.

Правилник за утврдување на методот за пресметување на годишниот надоместок за користење на доделени броеви и серии на броеви. (Сл. весник на РМ бр. 01/2006)

Овој надоместок ќе се плаќа на сметка на Агенцијата за електронски комуникации а ќе служи за покривање на административните трошоци на Агенцијата за управување, следење, спроведување на Планот за нумерација, вклучувајќи ги и планирањето, обработката, чувањето на податоци, капиталните трошоци, персоналот и оперативните трошоци.

Правилник за видот и содржината на податоците кои операторите на јавните комуникациски мрежи и /или давателите на јавни комуникациски услуги се должни да ги објават во врска со општите услови за пристап и користење, цените и тарифите и параметрите за квалитет на јавните комуникациски услуги (Сл. весник на РМ бр. 01/2006)

Се предвидува изготвувањето на останатите подзаконски акти кои се во функција на либерализација на комуникацискиот пазар и обезбедување на универзална услуга со која ќе се овозможат услови за еднаков пристап и употреба на јавните телефонски услуги од страна на крајните корисници со посебни потреби. Со донесувањето на овие акти исто така се обезбедува поголема ефикасност и независност на регулаторното тело.

Правилник за методологијата за пресметување на годишен надоместок за надзор на пазарот на електронските комуникации

Овој надоместок ќе го плаќаат операторите на јавните комуникациски мрежи и давателите на јавни комуникациски услуги на сметка на Агенцијата за електронски комуникации како процент од вкупниот годишен приход остварен во текот на претходната календарска година со употребата на јавните комуникациски мрежи и давањето на јавни комуникациски услуги.

Правилник за формата и содржината на единствениот телефонски именик

Водењето на единствениот телефонски именик е обврска на давателите на универзална услуга.

Правилник за утврдување на критериуми за тендерска постапка за претквалификација за избор на давател на универзална услуга

Со овој правилник ќе се пропише тендерската постапка со претквалификација преку објективни и транспарентни критериуми за избор на давател на универзална услуга, а особено за подготвеноста на давателот на услугата да обезбеди универзална услуга во определена област за периодот дефиниран во тендерската документација и висината на потребните средства за обезбедување на услугата, соодветниот нето трошок за тоа обезбедување и соодветниот износ на надомест од фондот за универзална услуга што го бара операторот за да ја спроведе примената на универзалната услуга.

Правилник за утврдување на методологијата за формирање на цени за универзална услуга

Со овој правилник ќе се пропише методологијата на режимот на ограничување на цени кој давателот на универзална услуга треба да го применува при формирањето на цените за универзална услуга.

Правилник за квалитетот на универзалната услуга

Со овој правилник исто така ќе се пропишат техничките параметри на универзалната услуга и нивно мерење, како и минималните услови за квалитет.

Правилник за утврдување на методот на пресметување на реалните трошоци и нематеријалните поволности на давателот на универзална услуга

Со овој правилник ќе се пропише методот на пресметување на реалните трошоци и нематеријалните поволности што треба да се земат предвид при пресметување на реалните трошоци за обезбедување на универзална услуга, имајќи ги во предвид препораките на Европската унија за универзална услуга.

Правилник за утврдување на висината на средствата за надоместување на реалните трошоци за вршење на универзална услуга

Со овој правилник ќе се утврдат износите на средства и минимумот бруто приход, за надоместување на реалните трошоци за вршење на универзална услуга кои се обезбедуваат од операторите кои поседуваат јавни комуникациски мрежи/или даваат јавни комуникациски услуги на територијата на Република Македонија.

План за доделување и користење на радиофреквенции

Со овој План кој ќе се подготви во согласност со Планот за намена на радиофреквенциските опсези, а во чиј состав се плановите за доделување и користење на радиофреквенциите по одредени радио служби, поблиски ќе се одредат условите и начинот на користење на радиофреквенциите во одредени радиофреквенциски опсези.

Правилник за техничките и оперативните услови што треба да се исполнуваат при користење на определени радиофреквенции

Со овој Правилник се пропишуваат техничките и оперативните услови што треба да се исполнуваат при користење на определени радиофреквенции и кај електронските комуникациски услуги или видови на електронски комуникациски мрежи.

Правилник за стандардите за издавање на атести за радио и телекомуникациска терминална опрема

Овој правилник го вклучува и признавањето на атестите издадени од признаени меѓународни институции.

Правилник за начинот и времето на спроведување на преносливоста на броевите

Со овој правилник исто така ќе се уредат техничките и други услови за преносливост на број при промена на оператор на јавна комуникациска мрежа или давател на јавна комуникациска услуга.

Правилник за условите за работа на дигиталната телевизиска опрема

Правилник за начинот на користење и времето на спроведување на Единствениот Европски број за итен повик „Е-112“ во Република Македонија

Во правилникот ќе се транспонира Препораката 32003H0558 на Комисијата од 25 Јули 2003 година за процесирање на информација за локацијата на повикот во електронските комуникациски мрежи со цел за утврдување на локацијата на повикот од страна на службите за итни повици (објавена во ОЈ.Л 189, 29/07/2003 година), и ќе се хармонизираат условите и принципите за обезбедување на информација за лоцирање на повикот до службите за итни повици преку единствен број 112, со воведување на нова служба. Службата ќе ги обедини постојните повици за итни потреби, и тоа: полиција 192, противпожарна заштита 193, итна медицинска помош 194 и службата за известување и тревожење 195.

Правилник за утврдување на мерки за обезбедување на јавни комуникациски услуги во случаи на воена, вонредна или елементарна непогода кои треба да бидат вклучени во плановите на мерки на операторите

Со правилникот ќе се дефинира обврска на операторите на јавни комуникациски мрежи и јавни комуникациски услуги да изработат и донесат План на мерки за да се обезбеди интегритет на јавната комуникациска мрежа и пристапот до јавни комуникациски услуги во случај на пад на мрежата, воена или вонредна состојба или елементарна непогода.

Одлука за определување на групи на корисници со право на приоритетни мрежни приклучни точки за користење во воена или вонредна состојба, или елементарна непогода

Со Одлука, Владата на Република Македонија, ќе ги определи групите на корисници со право на приоритетни мрежни приклучни точки со можност на користење во случај на пад на мрежа, воена или вонредна состојба или елементарна непогода.

Одлука за определување на мерки, ограничувања и прекини на работењето и функционирањето на јавните комуникациски мрежи во случаи на воена или вонредна состојба, или елементарна непогода

Со Одлука, Владата на Република Македонија, ќе ги определи начините кога може да ги задолжи операторите на јавните комуникациски мрежи да го прекинат работењето на другите комуникациски приклучни точки со цел да се обезбеди функционирање на приоритетните мрежни приклучни точки како и да пропише и други мерки кои задолжително ќе бидат имплементирани во случај на воена состојба, вонредна состојба или елементарна непогода.

б) СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

На краток рок, предвидено е донесувањето на следните стратегии:

- Национална стратегија за развој во областа на електронските комуникации и информатичките технологии до крајот на 2007 година:

Со Законот за електронски комуникации е предвидено донесување на Национална стратегија за развој во областа на електронските комуникации и информатичките технологии, имајќи ја во предвид стратегијата за развојот на информатичкото општество во Република Македонија. Со Националната стратегија ќе се утврдат главните стратешки цели за побрз развој на секторот за комуникации. Националната стратегија вклучува и временна стратегија за универзалната услуга која Агенцијата за електронски комуникации треба да ја имплементира.

- Времена стратегија за универзална услуга до крај на месец февруари 2006 година:

Со времената стратегија за универзалната услуга ќе се обезбеди идентификување на потребите на населението со утврдување на приоритети за обезбедување на универзална услуга, како и обезбедување пакет на мерки кои ќе бидат спроведени од Агенцијата за електронски комуникации, а со цел да се поттикне давањето на таа услуга без субвенции.

в) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Во рамките на Министерството за транспорт и врски, во Секторот за комуникации - Одделението за телекомуникации и информатички технологии, согласно актот за систематизација од 2006 година предвидени се вкупно 7 високо стручни лица, а вкупно во Секторот за комуникации, согласно тој акт, предвидени се 15 лица. Во текот на 2006 година во Секторот за комуникации ќе се вработат 4 стручни лица, односно истите ќе бидат распределени во одделението за телекомуникации и информатички технологии.

Заради усогласување на концесиските договори склучени меѓу Министерството за транспорт и врски и АД Македонски телекомуникации, АД Мобимак и АД Космофон со новиот Закон за електронски комуникации, Владата на РМ формираше меѓуресорска работна група со претставници од повеќе институции, меѓу кои и Секретаријатот за европски прашања и Комисијата за заштита на конкуренција. Покрај тоа, распишан е меѓународен отворен повик за избор на консултант за усогласувањето на концесиските договори. Усогласувањето на договорите, согласно утврдената динамика треба да заврши најкасно до вториот квартал на 2006 година.

Предвидено е формирање/воспоставување на посебна Служба за итни повици. Службата ќе ги обедини постојните служби за итни потреби, и тоа: полиција 192 (Министерство за внатрешни работи), противпожарна заштита 193 (Министерство за внатрешни работи), итна медицинска помош 194 (Министерството за здравство) и Службата за известување и тревожење 195 (Министерство за одбрана). Службата треба да почне да функционира во текот на 2007 година, со околу 20 вработени.

Во текот на 2006 година ќе се изврши и зајакнувањето на капацитетите на Агенцијата за електронски комуникации, преку проектите на ЕУ и ГТЗ, при што ќе се изврши и анализа на постојниот кадар по што ќе се донесат Измени и дополнувања на Правилникот за внатрешна организација и Измени и дополнувања на Правилникот за систематизација на работите и задачите и ќе се превземаат соодветни активности на доекипирање и реорганизација. Во моментот во Агенцијата за електронски комуникации се вработени 95 лица.

По однос на ефикасноста на жалбената постапка, истата е овозможена со одредбите од Законот за електронските комуникации со кои се предвидува против решенијата на директорот на Агенцијата за електронски комуникации да може да се поднесе жалба до Комисијата на Агенцијата за електронски комуникации која одлучува во втор степен во рок од 8 дена од денот на приемот на решението. Комисијата е должна да одлучи по жалбата во рок од 15 дена од денот на приемот, а нејзината одлука по жалбата е конечна. На овој начин се оневозможува злоупотреба на апелациониот систем за одлагање на спроведувањето на одлуките на регулаторот.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

За формирањето на Службата за итни повици покрај техничката помош потребно е да се обезбедат и средства за вработување, просторно сместување, техничко опремување, соодветна обука на вработените и други материјални трошоци, за околу 20 работни места.

СТРАНСКА ПОДДРШКА

Заклучно со декември 2005 година заврши проектот „Техничка помош за подготвување на подзаконски акти согласно Законот за електронски комуникации“, финансиран од USAID.

Следниве проекти ќе бидат активни во секторот телекомуникации:

- **GTZ – Поддршка во процесот на спроведување на реформи согласно ЕУ во телекомуникацискиот сектор во Република Македонија.** Проектот е започнат во почетокот на 2005 година и ќе заврши кон крајот на 2006 година. Целта на проектот е размена на искуства со соодветните регулаторни тела во земјите во регионот, поддршка во специфични регулаторни функции, обука преку информативни престои и краткотрајни практики во сродни институции/тела во Европа, поддршка во учествувањето на одредени конференции, семинари, работилници, итн.;
- **CARDS програма за 2005 година: Техничка помош за создавање на независен регулатор во секторот електронски комуникации,** 1.000.000,00 Евра. Овој проект се однесува на Агенцијата за електронски комуникации, трае 18 месеци, и се очекува да започне во почетокот на 2006 година а да заврши во средината на 2007 година. Проектот ќе се фокусира на проценката на ситуацијата со акционен план кој ќе вклучи проценка на кадарот и систематизацијата; поддршка во специфични регулаторни функции вклучувајќи и обука на и вон работното место; перманентно градење на капацитетите и подобрување на транспарентноста во работењето.

3.10.2 ИНФОРМАТИЧКОТО ОПШТЕСТВО

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а) ПРАВНА РАМКА

Областа на информатичкото општество во Република Македонија е уредена со Националната Стратегија за развој на Информатичко Општество и Акционен План (НСРИОАП), изготвена од Комисијата за информатичко општество со учество на 31 експерт, и усвоена во Собранието на Република Македонија на 21 Септември 2005.

Според структурата, Националната Стратегија за развој на Информатичко Општество и Акционен План е поделена во две целини: Стратегија и Акционен план за развој на информатичко општество. Во Стратегијата се објаснети основните насоки за развој поделени во 8 стратешки столба (Инфраструктура, Е-бизнис, Е-Влада, Е-образование, Е-здравство, Е-граѓани, Легислатива, и Приоритети за одржлив развој на информатичко општество). Акциониот план детално ги дефинира 109 –те планирани проекти во областа на информатичкото општество и мерливите индикатори за истите.

Целта на Стратегијата е да овозможи ефикасна имплементација и користење на ИКТ кај сите субјекти во Република Македонија, преку реализација на приоритетните проекти дефинирани во Акциониот план. Меѓу другото, Стратегијата идентификува шест приоритетни области за развој: Донесување на Закон за информатичко општество; креирање на целосна, заокружена институционална рамка (Агенција за информатичко општество – АИО, Интерминистерски Совет, и Национален Совет за информатичко општество); кревање на јавната свест за потребите и значењето од придобивките на информатичкото општество; овозможување на пристап до Интернет за сите граѓани; дефинирање на механизми за обезбедување на средства за финансирање на процесот на изградба и развој на информатичко општество; и воспоставување на континуиран мониторинг и евалуација.

Националната Стратегија за развој на информатичко општество и Акциониот План се работени во согласност со преземените обврски на Република Македонија:

- Декларацијата прифатена од земјите-членки на Пактот за стабилност за Југоисточна Европа, потпишана во Љубљана на 4 јуни 2002 година;
- Агендата за развој на информатичко општество за земјите од Југоисточна Европа, донесена на 20 октомври 2002 година во Белград;
- Заклучоците од Министерската конференција за електронска управа, во Атина 2003 година;
- усвоената Декларација од Собранието на Република Македонија "Е-декларација 2002, Препораки за забрзан развој на информатичко општество и дигитална економија во Република Македонија како национален приоритет";
- Акциониот план на Комисијата за информатичка технологија 2003-2007 година;
- Акциониот план и Декларацијата од Светскиот самит за информатичко општество во Женева, 2003 година;
- усвоениот Концепт за е-Влада од страна на Владата на Република Македонија, 2004 година.

Во процесот на изработката на Стратегијата, користени се документите и препораките од Европската унија:

- Советот на Европа, на Лисабонскиот самит во март 2000 година, ги постави основните елементи на еЕуроге, концепт којшто е обврска не само на земјите-членки на Европската унија, туку и на земјите-кандидати за членство во Европската унија;
- Акциониот план на Европската комисија, еЕуроге+ 2003 и

- Акциониот план на Европската комисија, eEurope 2005;
- Нацрт-акциониот план на Европската комисија, i-2010.

в) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Соласно НСРИОАП, се до формирањето на Агенција за информатичко општество, Комисијата за Информатичка Технологија (КИТ) и Националната работна група (Task Force) за информатичко општество се надлежни институции за координација на активностите за изградба на информатичко општество и координација на имплементацијата на проектите од НСРИОАП.

Исто така надлежно за создавање и развој на информатичко општество е Министерството за транспорт и врски согласно Законот за електронски комуникации од 2005 (Службен весник на Република Македонија, бр. 13/05).

г) СТРАНСКА ПОДДРШКА

Заклучно со 01.01.2006 година заврши **UNDP** и **ФИОМ (185.501\$)** проектот "Formulation of a National Strategy for Information Society Technologies for Development" („Формулирање на Национална Стратегија за Информатичко Општество“), чија цел беше изготвување на Национална Политика, Стратегија и Акционен План за развој на информатичко општество.

Овој проект преку целосно сеопфатен и отворен консултативен процес доведе до формулирање на Националната политика за информатичко општество (НПИО), Националната Стратегија за развој на информатичко општество и Акциониот План со цел да се артикулира јасна и реалистична визија за улогата на Информатичко-комуникациската технологија (ИКТ) за развој на економијата и човечките ресурси во Република Македонија.

Како резултат на овој проект, беше конституирана национална работна група (РГ) за информатичко општество составена од креатори на политика и експерти, претставници од владини институции, од деловниот, образовниот, научниот и граѓанскиот сектор, одговорни за креирање и усвојување на НПИО, ИКТ-Стратегијата и Акциониот план. Проектот беше реализиран во период октомври 2004 до декември 2005 година.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

а) ПРАВНА РАМКА

Се планира донесување на:

Закон за информатичко општество, во четвртиот квартал на 2006 година;

Законот за информатичко општество ќе го изготви Министерството за транспорт и врски, согласно Законот за електронски комуникации (Службен весник на РМ, бр. 13/05). Учество во изготвувањето ќе имаат Комисијата за информатичка технологија и Националната работна група за информатичко општество, согласно НСРИОАП. Со Законот ќе се поттикне интензивната примена на информатички и комуникациски технологии (ИКТ) во стопанството, образованието и културата, здравството, и ефикасноста, транспарентноста и партиципативноста на функционирањето на централната и локалната власт. Тој ќе ги овозможи неопходните предуслови за интеграцијата на Македонија во Европската унија и ќе помогне во тоа како таа да остане цврсто фокусирана на главната македонска и ЕУ стратегија: да гради и развива информатичко општество кое ќе води кон пораст и нови вработувања.

Покрај останатите елементи, Законот за информатичко општество треба посебно да ги регулира следните прашања:

- формирањето институција (Агенција) која ќе ги спроведува активностите за развој на информатичкото општество во Република Македонија;
- формирањето и на други делови од институционалната структура за развој на информатичко општество во Република Македонија;
- градењето на основните принципи и обврски на сите јавни институции во развојот на информатичкото општество;
- подигнувањето на свеста за потребата и значењето на информатичкото општество;
- донесувањето на подзаконските акти со кои ќе се дефинираат техничките и останатите стандарди врз кои ќе се базира развојот на информатичкото општество во Република Македонија;
- дефинирањето на начините (механизмите) на финансирање на развојот на информатичкото општество во Република Македонија.
- обезбедувањето на предуслови за континуиран мониторинг и евалуација на реализацијата на процесот на изградба на информатичко општество.

Рок за подготвување и донесување на Законот за информатичко општество е најдоцна до четвртиот квартал од 2006 година.

Подзаконски акти за електронски потпис;

Законот за податоци во електронски облик и електронски потпис (Службен весник на РМ бр. 34/2001 и бр. 06/2002) овозможува електронските документи да бидат електронски потпишани, со што ќе се добие еквивалентност со хартиените документи кои се своерачно потпишани и/или печатирани. Тој создава предуслов со кој електронскиот потпис дефакто се изедначува со своерачниот. На тој начин ќе се овозможи електронските документи и електронската комуникација да ја имаат истата легална важност со хартиените документи, а со тоа да се створат услови за е-услуги од сите типови и видови (заклучно и е-влада) на многу достапен, ефективен и евтин начин. Со цел Законот за податоци во електронски облик и електронски потпис да може целосно да се спроведува, потребно е донесувањето на неговите подзаконски акти. Министерството за финансии досега има донесено 4 подзаконски акти, а треба да донесе уште 3 и тоа:

- Правилник за потребната опрема и систем за чување на сертификати и квалификувани сертификати. Во овој правилник, меѓу другото, се подетално ќе бидат пропишани сите безбедносни аспекти, европски и светски стандарди кои треба да се исполнат во оваа сфера;
- Правилник за потребното стручно знаење, искуство и оспособеност на кадарот вработен кај издавачот на сертификати и издавачот на квалификувани сертификати;
- Правилник за одредување на најнискиот износ на осигурување на издавачот на сертификати;

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

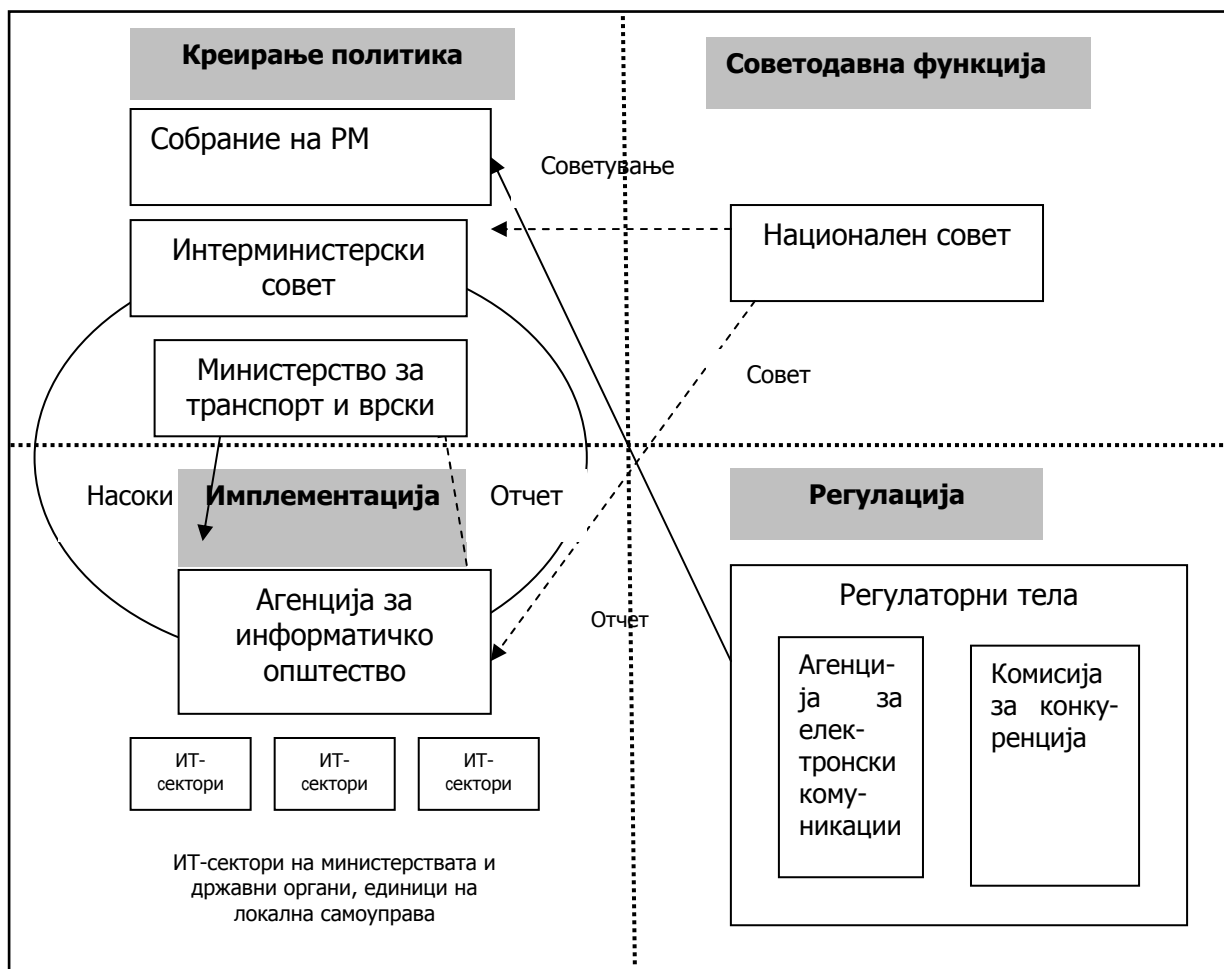
Приоритети во градењето на институционалната рамка за развој во информатичкото општество се формирање на Интерминистерски совет, Национален совет, и Агенција за информатичко општество.

- Интерминистерски совет

Улогата на Интерминистерскиот совет е дефинирање на политиката и нејзините приоритети, како и координирање на имплементацијата на НСРОАП и одделните проекти. Со него ќе претседава претседателот на Владата на Република Македонија, а членови ќе бидат потпретседателот на Владата одговорен за ЕУ-интеграцијата и министрите за транспорт и врски, за образование и наука, за внатрешни работи, за правда, за економија, за финансии, за труд и социјална политика и за локална самоуправа.

Ингеренциите на Интерминистерскиот совет се:

- дефинирање на основните правци и приоритети на политиката;
- поврзување на политиките за развој на информатичкото општество со останатите развојни политики во Република Македонија;
- координација на активностите на различните страни-учесници во процесот;
- прифаќање на извештаите за евалуација на развојот на информатичкото општество во Република Македонија и за имплементирање на НСРИОАП;

- Национален совет за информатичко општество на Република Македонија.

Улогата на Националниот совет е вршење советодавна функција. Во него ќе членуваат 25 членови избрани од страна на Собранието, како претставници од приватниот и од јавниот сектор, од универзитетите и невладините организации. Членовите на овој Совет треба да бидат познати експерти од разни области, како учесниците во Работната група одговорна за подготовка на Стратегијата.

Ингеренциите на Националниот совет за информатичко општество на Република Македонија се:

- давање насоки и препораки за основните правци и приоритети на политиката,
- подготвување мислења за начините на поврзување на политиките за развој на информатичкото општество со останатите развојни политики во Република Македонија;
- координација на активностите на различните страни-учесници во процесот;
- вршење мониторинг на развојот на информатичкото општество во Република Македонија и на имплементирањето на НСРИОАП.

Интерминистерскиот и националниот совет ќе работат и заеднички, како партнерство меѓу јавниот, приватниот и граѓанскиот сектор, и треба да се формираат до крајот на четвртиот квартал од 2006 година.

- Агенција за информатичко општество на Република Македонија

Улогата на оваа централна имплементациона институција е спроведување на политиките и активностите за развој на информатичко општество во Република Македонија. Агенцијата ќе има својство на правно лице кое ќе се формира со Законот за информатичко општество, начелно со 25 вработени. Управувањето со агенцијата ќе биде во надлежност на управен одбор, а раководењето на директор. Членовите на управниот одбор ги именува Собранието, а тој ќе биде структуриран со доминантно учество на претставници од приватниот и од невладиниот сектор. Агенцијата треба да работи

според годишна програма, на која препорака ќе дава Националниот совет за информатичко општество, а согласност ќе дава Владата. Основните ингеренции и активности на агенцијата ќе бидат:

- оперативна обработка и архивирање на податоци и информации како јавно добро;
- имплементирање на прифатените проекти за развој на информатичко општество во Република Македонија;
- координирање на активностите кои ќе се извршуваат од страна на ИТ-секторите во министерствата и во другите државни агенции, организации и тела;
- координирано управување и развој на интегрирана работна мрежа за потребите на владините институции и јавната администрација;
- сертификација на користењето на ПКИ;(Во моментот надлежност за истата работа има Министерството за Финансии согласно Законот за електронски потпис);
- креирање и раководење со средствата на фондот за развој на информатичко општество во Република Македонија;
- грижа за подигнување на јавната свест и едукацијата за значењето на развојот на информатичкото општество.

Законот за информатичко општество ќе ги дефинира конкретно сите ингеренции на агенцијата. Финансирањето на работата на оваа агенција ќе биде со средства од буџетот на Република Македонија и од сопствени приходи на агенцијата кои ќе произлегуваат од различни услуги кои таа ќе ги обезбедува. Изработката и издавањето на „smart-картици“ (електронски персонални документи) е пример за услуга која треба да ја врши оваа агенција. Контролата врз трошењето на средствата ќе се обезбедува преку планирање на трошоците пред секоја година и давањето отчетност (извештаи) до Собранието на Република Македонија најмалку еднаш во годината. Рокот за формирање на оваа институција е до крајот на вториот квартал на 2007 година.

- Други институции

Имплементацијата на делови од активностите за развој на информатичко општество во конкретни домени ќе биде и во ингеренција на ИТ-секторот на Генералниот секретаријат на Владата и на ИТ-секторите во министерствата, органите на државна управа и на другите државни и јавни институции.

Во таа смисла, Генералниот секретаријат на Владата, секое министерство и државна институција треба да има ИТ-сектор², со согледување на предностите и недостатоците од ангажирање повеќе вработени во однос на извршувањето на задачите на договорна основа од страна на надворешни извршители. Конкретните надлежности на секој ИТ-сектор треба да се специфицираат со документите кои ги дефинираат функциите на секоја одделна институција, во согласност со Законот за информатичко општество.

На локално ниво секоја општина во Република Македонија ќе треба да изработи програма за развој на информатичко општество на ниво на општината, како и да формира ИТ-сектор чие раководење ќе биде под ингеренциите на Советот на општината и/или градоначалникот. Во основа, ингеренциите на тие ИТ-сектори ќе се однесуваат на имплементирање на разнородни активности и проекти за развој на информатичко општество на ниво на општината. При тоа, тие сектори ќе треба да соработуваат меѓусебно и со Агенцијата за информатичко општество на Република Македонија.

За вршење на регулаторна функција веќе постојат одредени институции, а ќе се формираат и други, согласно потребите во одделни области.

Се планира да се спроведат обуки за нововработените лица од Агенцијата за информатичко општество, како и обуки за проект координаторите од министерствата и другите институции, носители на проекти и иницијативи според НСРИОАП. Темите на обуките кои треба да се спроведат се: Project management cycle; Project coordination and institutional cooperation; Fiscal Management; Risk Management. Исто така осумте проект координатори и нивните (осум) асистенти во Агенцијата за информатичко општество треба да се обучат за изготвување на програма, статут, организациска поставеност, методологија за координација и менаџмент на имплементацијата на Националната Стратегија за развој на Информатичко Општество и Акционен План при формирањето на новата Агенција за информатичко општество.

Согласно решението на Владата на Република Македонија бр. 17-6809/1 од 30.12.2002 година, а во согласност со усвоената Е-декларација 2002-Препораки за забрзан развој на информатичкото општество и дигиталната економија во Република Македонија, од страна на Собранието на 26.06.2002 година, за непречено функционирање на КИТ, Владата на РМ треба да обезбеди простор за работа со функционална и опремена канцеларија со помошна сала за состаноци, со опрема за непречено функционирање.

² Обврска преземена со потпишувањето на Пактот за стабилност.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

а) ПРАВНА РАМКА

Приоритети на среднорочен план се продолжување со усогласувањето на сите закони (постојни и нови) кои содржат одредби од областа на информатичко општество, како и измени и дополнувања на законите со коишто ќе се транспонираат новите директиви од областа на развој и изградба на информатичкото општество.

Се планира донесување на:

- Закон за е-криминал (Cyber Crime)
- Закон за електронска трговија
- Закон за условен пристап до услугите
- Усогласување на сите закони (постојни и нови) кои содржат одредби од областа на информатичко општество

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

На среднорочен план треба да се реализираат сите проекти (109) планирани според НСРИОАП. Исто така треба да се набави хардвер и софтвер, да се спроведат активности за имплементација и одржување на ИКТ системи, и да се продолжи со обуки и подигнување на професионалниот капацитет на вработените од Агенцијата за информатичко општество, и обуки за проект координаторите од министерствата и другите институции, носители на проекти и иницијативи според НСРИОАП.

СТРАНСКА ПОДДРШКА

Има потреба од странска поддршка која ќе ја задоволува потребата од средства кои неможе да се обезбедат преку редовните годишни буџети на РМ за реализацијата на 109-те планирани проекти.

Согласно Националната Стратегија за Информатичко Општество, во тек е реализацијата на следните проекти кои ќе се спроведуваат во 2006 и 2007 година:

1. Портал за сите граѓани на Република Македонија, www.uslugi.gov.mk
Со овој проект се гради централизиран и стандардизиран Портал за сите граѓани на Република Македонија, преку кој значително ќе се олеснува добивањето информации од јавниот сектор и пристап до услугите на државната администрација. Во неговата крајна верзија, овој Портал ќе овозможи комплетна електронска комуникација и вршење трансакции меѓу граѓаните на РМ и државната администрација.
2. Колаборативна портал солуција за Генералниот Секретаријат на Владата на Република Македонија
Проектот опфаќа електронски менаџмент на информациите во Генералниот Секретаријат на ВРМ.
3. Е-Маркет центар
Преку градење на е-маркет портал се овозможува интеграција на информациите на малите и средните претпријатија на Република Македонија, со цел нивно промовирање во глобалниот пазар
4. Онлајн апликација за вработување во државните институции
Во соработка со Агенцијата за Државни Службеници се креира портал кој овозможува аплицирање преку Интернет за вработување во државните институции
5. Услуга е-Набавки
Со овој проект во неколку институции се воведува софтверска апликација за електронско менаџирање на целиот процес на јавни набавки. Проектот е финансиран од страна на УСАИД.
6. Услуга на е-Оданочување
Управата за јавни приходи која е одговорна за собирање на даноците во РМ ги реструктурира своите операции преку воведување на е-Оданочување портал, со цел да ја зголеми ефикасноста и транспарентноста во своето работење. Порталот ќе им овозможува на плаќачите на данокот да го пријавуваат онлајн. Проектот е финансиран од страна на УСАИД
7. е-Владење во Република Македонија
Проектот воведува алатки за е-Владење во локално ниво, преку воспоставување јавни точки на пристап за граѓаните на РМ. Проектот е дел од Глобалниот Договор за Соработка помеѓу УНДП и Микрософт.
8. ИКТ поддршка на Општините на Република Македонија и одржлив развој
Со поддршка на УНДП локалната самоуправа преку ИКТ технологија работи во правец на зголемување на транспарентноста и одговорноста.
9. Граѓанско учество (е-локална самоуправа)

Со овој проект, организацијата Метаморфозис во соработка со УСАИД и Институтот Отворено Општество на Македонија, ги опремува општините со ИКТ солүции и консултации, со цел на зајакнување на односите помеѓу граѓаните и локалната самоуправа и мотивирање на граѓаните за поголемо учество во јавни расправи.

10. Физичка инфраструктура меѓу државните институции
После направената анализа на постојната ситуација и согледаните можните техничко-технолошки солүции, во тек е изборот на најпогоден начин на реализација на проектот преку кој ќе се поставува физичка инфраструктура помеѓу државните институции и пристап на Интернет.
11. е-школо
Опремување на дополнителни 200 училишта со компјутерски лаборатории, доопремување на постоечките компјутерски лаборатории и опрема за Систем за централно одржување на компјутерските лаборатории во околу 700 училишта преку донација на опрема од НР Кина, донација на инсталација на локални мрежи од УСАИД и буџетски средства на МОН за функционирање на Системот за одржување. Проектот вклучува и изработка на портал со образовни содржини и размена на искуства помеѓу учесниците на образовниот систем, како и продолжување на процесот на обука на наставниците во полето на ИКТ и е-содржини.
12. Електронска седница на Владата на Република Македонија
Овој проект ќе овозможи електронска подготовка, организирање и водење на седниците на Владата на Република Македонија.
13. Македонија се поврзува
Продолжување на проектот на одржување и проширување на националната широкопојасната безжична мрежа, како и имплементација на порталот за информации околу институциите во примарно и секундарното образование, нивните активности и е-маил и веб сервиси за сите училишта, учители и ученици.
14. МАРНЕТ
Продолжување на поврзувањето на МАРНЕТ со ГЕАНТ, како и меѓусебно поврзување на високообразовните институции во државата преку проектите од ФПБ.
15. ЕМИС
Проектот предвидува креирање на информационален систем за управување на образовниот систем.
16. е-Рајдер
Преку овој проект им се дава поддршка на невладините организации и локалната самоуправа во развивање на стратегии за употребување на ИКТ технологии. Проектот се реализира од страна на Метаморфозис.
17. Дигитални клубови за премостување на дигиталниот јаз
Целта на проектот е премостување на дигиталниот јаз преку воспоставување на јавни точки за пристап до Интернет во руралните и ниско-развиените средини.

Проектите за е-Набавки, е-Одначување, е-локално самоупраување, е-школо и “Македонија се поврзува” се финансират целосно или делумно од страна на USAID. Проектот е-Владеење е финансиран од страна на UNDP и Microsoft, проектот за ИКТ поддршка на општините е финансиран од страна на UNDP, а проектите е-локална самоуправа и е-Рајдер се финансират од Институтот Отворено Општество – Метаморфозис. Проектот ЕМИС се реализира делумно и преку грантот од Кралството Холандија, проектот за развој на МАРНЕТ се реализира преку проектите од ФПБ. Проектот за ИКТ поддршка на општините е финансиран од страна на UNDP.

3.10.3 АУДИОВИЗУЕЛНА ПОЛИТИКА

3.10.3.1 РАДИОДИФУЗИЈА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а) ПРАВНА РАМКА

Областа на радиодифузијата во Република Македонија е уредена со новиот Закон за радиодифузната дејност (Службен весник на РМ бр. 100/05), Законот за основање на јавното претпријатие Македонска радиодифузија (Службен весник на РМ бр. 6/98-313), Законот за електронските комуникации (Службен весник на РМ бр. 13/05), Законот за авторско право и сродни права (Службен весник на РМ бр. 47/96, 3/98, 98/02 и 04/05), Законот за ратификација на Европската конвенција за прекугранична телевизија и Протоколот за измена на Европската конвенција за прекугранична телевизија (Службен весник на РМ бр. 18/2003-59).

До ноември, 2005 година, радиодифузната дејност во Република Македонија се регулираше со Законот за радиодифузна дејност од 1997 година (Службен весник на РМ бр. 20/97, 70/03). Потребата за донесување нов Закон за радиодифузна дејност произлезе од ратификацијата на Конвенцијата за прекугранична телевизија во 2003 година, со што Република Македонија презеде меѓународна обврска да го прилагоди своето законодавство кон Конвенцијата за да може истата успешно да се имплементира. Потребата од донесување нов Закон произлезе и од обврската за исполнувањето на одредбите од Спогодбата за стабилизација и асоцијација склучена меѓу Република Македонија и Европската заедница и нејзините земји членки, која влезе во сила во 2004 година, а посебно обврската од членот 94 од Спогодбата со кој се утврдува дека страните ќе соработуваат на промоција на аудиовизуелната индустрија во Европа и поттикнување на копродукциите на полето на киното и телевизијата, страните ќе ги координираат и кога е возможно ќе ги усогласат нивните политики за регулирање на содржината на прекуграничната радиодифузија, посветувајќи посебно внимание на обезбедување на правата на интелектуална сопственост и емитување преку сателит или кабел. Новиот Закон за радиодифузна дејност беше донесен на 09.11.2005 година.

Во новиот Закон за радиодифузна дејност целосно се имплементирани одредбите на Директивата за Телевизија без граници на Европскиот совет, одредбите од Европската Конвенција за прекугранична телевизија, декларациите и препораките на Советот на Европа со кои попрецизно се дефинираат европските стандарди и принципи во радиодифузијата. Како позначајни решенија имплементирани во новиот Закон за радиодифузна дејност се:

Дефинициите во законот целосно се усогласени со Европската конвенција за прекугранична телевизија и со Законот за електронски комуникации. Со ова усогласување се воспоставува единствена терминологија на соодветни термини употребувани во Европската Унија. Покрај тоа во новиот закон се воспоставува јурисдикцијата на Република Македонија врз сите субјекти согласно одредбите од Европската конвенција за прекугранична телевизија и Директивата Телевизија без граници.

Покрај постојните два (јавен радиодифузен сервис и комерцијален сектор), со законот се воведува можност за постоење и развој и на трет-непрофитен сектор, така што радиодифузна дејност со непрофитна цел можат да вршат и образовни, културни и други установи и здруженија на граѓани и фондации. Можноста определени субјекти да вршат радиодифузна дејност со непрофитна цел ќе значи поголема понуда на програмски содржини наменети за одреден специјализиран или маргинализиран дел од публиката. Тоа ќе значи и ширење на можностите за остварување на слободата на изразување и правото на говор на волонтерска или непрофесионална база, со што голем број на мислења и ставови кои не го привлекуваат интересот на професионалните медиуми ќе пронајдат своја артикулација во јавноста.

Со одредбите од новиот закон се овозможува урамнотежување на два спротивставени принципа: плуралност на медиумската сопственост и слободно претприемништво во областа на електронските медиуми.

Законот ја регулира сопственоста, ограничувањата на сопственоста, неспоивоста на вршењето на радиодифузната дејност со други дејности како и условите за спојување и тргување со радиодифузните субјекти. Одредбите во законот ги имплементираат европските препораки за разновидност на медиумската понуда и транспарентноста на сопственост во медиумите. Тој предвидува делумна либерализација во однос на сопственоста, и овозможува сопственост на радиодифузни организации од страна на странски правни и физички лица под исти услови со домашните субјекти.

Со законот исто така се утврдуваат соодветни процедури кои имаат за цел да обезбедат трети страни што се директно засегнати, вклучувајќи и граѓани од други држави членки, да можат да покренуваат постапки до надлежните судски или други власти.

Законот гарантира институционалната и уредувачката независност на јавниот сервис, пред се преку начинот на избор на новите управувачки тела, преку меѓусебниот однос на проверка и контрола, како и преку финансиската отчетност кон Собранието на Република Македонија. Моделот на структурата на управувачките тела е превземен од европската пракса, водејќи сметка за македонските специфики. Со ова законот ја воспоставува нужната рамка за довршување на процесот на трансформација на јавниот радиодифузен сервис и обезбедува транспарентност во неговото работење, и преку новото тело - Совет на МРТ - се обезбедува влијание на различните сегменти на публиката во креирањето на програмската понуда.

Врз основа на Препораката на Советот на Европа 2000/23 за независноста на регулаторните тела во областа на радиодифузијата Советот за радиодифузија како регулаторно тело добива полни овластувања во одлучувањето. Советот за радиодифузија при остварувањето на своите функции утврдени со законот, ќе се грижи за обезбедување на слободата и плурализмот на изразувањето, за постоење на разновидни, независни и самостојни медиуми, за остварување на интересите на општеството, економски и технолошки развој на дејноста и за заштита на интересите на граѓаните во

радиодифузната дејност. При имплементацијата на Препораката водена е грижа да се исполнат сите насоки за обезбедување на неговата независност и транспарентност во работата преку начинот на избор, неговото секојдневно функционирање и финансирање.

Изборот на членовите на Советот се врши преку транспарентна и недискриминаторска процедура со систем на овластени предлагачи кои номинираат кандидати за избор. Советниците ги бира Собранието на РМ. Разрешување на член на Советот не може да се случи освен во строго одредени случаи наведени во Законот, со точно утврдена процедура и во согласност со насоките дадени во споменатата препорака.

Со новиот закон, Владата нема да доделува концесии потребни за вршење радиодифузна дејност. Наместо тоа, Советот за радиодифузија ќе издава дозволи со што се постигнува согласност со Препораката 2000/23 на Советот на Европа со која на регулаторното тело треба да му се префрлат сите овластувања во регулирањето на радиодифузниот сектор вклучувајќи го и доделувањето дозволи. Со тоа се зацврстува позицијата на Советот за радиодифузија како регулаторно тело, што е клучен предуслов за функционирање на радиодифузната дејност во согласност со европскиот систем на дуалност во радиодифузијата (приватна/јавна).

Освен тоа, се дава законска можност за регулирање на сателитското емитување и реемитувањето на оригинални програмски сервиси преку кабел што ќе ја поттикне конкурентноста во радиодифузијата независно од расположливоста на природните ресурси (фреквенции).

Транспарентноста на постапката на доделување дозволи се зголемува и се овозможува контрола на јавноста и заинтересираните страни врз процесот на одлучување на Советот.

При аплицирањето за добивање дозвола за вршење на радиодифузна дејност, идниот радиодифузер однапред точно ќе знае на која фреквенција ќе зрачи, која е сервисната зона, која ќе биде висината на надоместоците што ќе треба да ги плати за дозволата односно за користењето на фреквенцијата. Со тоа системот за доделување дозволи преставува квалитативен исчекор напред во усогласувањето со one-stop-shop процедурата.

Се воведуваат нови сервисни зони - имено наместо досегашните две нивоа на радиодифузија, национално и локално се воведува уште едно ниво - регионално. Потребата за нив произлезе од праксата - локалната радиодифузија е во исклучително тешка состојба затоа што пазарите на кои што функционираат се премали за да можат да издржат толкав број медиуми. Токму поради тоа нивната продукција е некавалитетна, а програмата ја пополнуваат со содржини кои се најчесто без регулирани авторски права. Овозможувањето на регионално покривање во суштина го зголемува пазарот за локалните радиодифузери и преку пазарни механизми овозможува поголеми инвестиции во програма и техника, а со тоа и подобар сервис за локалната заедница.

Програмските стандарди се развиени врз основа на препораките на Советот на Европа, Европската конвенција за прекугранична телевизија и Директивата Телевизија без граници. Во нив се инкорпорирани и одредбите за европските аудиовизуелни дела, кои се предуслов за зачувување на европскиот културен идентитет и за интегрирање на македонскиот радиодифузен пазар во единствениот европски радиодифузен пазар. Дополнително, програмските стандарди се усогласени и со другите македонски закони.

Исто така, рекламирањето и телешопингот целосно се усогласени со Конвенцијата за прекугранична телевизија и со Директивата Телевизија без граници.

Преносот на сигнали преку јавните комуникациски мрежи е регулиран со новиот Закон за електронски комуникации и тие влегуваат под јурисдикција на новата Агенција за електронски комуникации.

Новиот Закон за радиодифузна дејност воспоставува систем на врзана процедура во однос на содржината која што се емитува преку јавните комуникациски мрежи и воспоставување на ингеренции на Советот за радиодифузија во регистрацијата на програмските содржини реемитувани преку мрежите. Законот предвидува и минимум стандарди за регистрирањето на програмските сервиси што се дистрибуираат преку кабелските мрежи што потекнуваат од земји кои не се страни потписнички на Европската конвенција за прекугранична телевизија.

Надзорот над спроведувањето на законот во поглед на почитувањето на програмските принципи, програмските барања и ограничувања, како и условите во дозволата врши Советот за радиодифузија. Ако во вршењето на надзорот Советот за радиодифузија утврди непочитување на одредбите од овој закон, ќе поднесе барање за поведување прекршочна, односно противна постапка.

Согласно членот 147 од Законот за радиодифузната дејност, пресметувањето, наплатата и пренасочувањето на средствата од радиодифузната такса, како и водење регистер на обврзници, ќе ја врши посебен организационен дел во рамките на Македонската радио-телевизија (МРТ) кој ќе се утврди со измена на постојниот Правилник за организација и систематизација. МРТ и досега беше обврзана да води регистер на обврзници на радиодифузна такса и постојниот регистер ќе се усогласи со новите обврзници утврдени со новиот Закон за радиодифузна дејност. За потребите на новиот начин на наплата на радиодифузната такса ќе бидат неопходни одделни набавки (нов софтвер со соодветна техничка поддршка). За извршување на сите обврски наметнати на МРТ со новиот Закон, предвидени се средства во износ од 05,% од собраните средства, што се оценува како недоволно за покривање на поголемиот дел од тековните трошоци.

Согласно Законот, МРТ на почетокот на секоја година ќе носи решение за секој обврзник на радиодифузна такса со утврдување на годишната обврска за плаќање на таксата со налог за плаќање на 12 месечни износи. Обврска на МРТ е да врши достава на решението на секој обврзник. Доколку обврзникот не ја плаќа редовно таксата, МРТ има овластување да пресметува камата за задоцнето плаќање. Решението има карактер на извршна исправа согласно Законот за извршување. Присилната наплата е предвидено да се врши согласно Законот за извршување кој треба да започне да се применува од 01.06.2006 година. Се очекува резултатите од присилната наплата да имаат позитивно влијание врз редовната наплата на таксата.

Слободата на изразување, односно случаите на клевета, кои во согласност со Кривичниот закон, можат да доведат до парични казни и затворски казни, и кои би можеле да доведат до затворање на новинари и покрај постоењето на изземање за „слободата на јавно изразување и мислење, по детално се третира во Поглавје 23-Право, Дел 3-Фундаментални права, во кој се образложува од кои аспекти ќе се изменува Кривичниот законик.

б) СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Согласно член 22 од новиот Закон за радиодифузна дејност, Советот за радиодифузија изготвува Стратегија за развој на радиодифузната дејност во Република Македонија. При изготвувањето на стратегијата учествуваат и надлежните институции за вршење на работите од областа на радиодифузијата, електронските комуникации и информатичкото општество. При изготвувањето на стратегијата ќе се имаат во предвид мислењата и ставовите на невладините организации од областа на медиумите и на други правни лица чија дејност е поврзана со радиодифузијата.

в) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Согласно Законот за радиодифузна дејност, надзор над спроведување на законот во поглед на почитувањето на програмските принципи, програмските барања и ограничувања, како и условите во дозволата врши Советот за радиодифузија.

Надзор над исполнувањето на условите за работа содржани во одобрението за користење на радиофреквенции, изградбата, одржувањето и употребата на мрежите и средствата за емитување и за пренос на програмите вршат Агенцијата за електронски комуникации и Министерството за транспорт и врски.

Министерството за транспорт и врски е надлежен државен орган за креирање и реализирање на политиката поврзана со електронските комуникации, информатичкото општество и радиодифузијата. Во рамките на министерството, работите од областа на радиокомуникациите, односно радиодифузијата се вршат во Секторот за комуникации - Одделението за радиокомуникации.

Советот за радиодифузија е независно регулаторно непрофитно тело со јавни овластувања во радиодифузната дејност, утврдени во Законот за радиодифузна дејност. Советот за радиодифузија има својство на правно лице. Советот за радиодифузија при остварувањето на своите надлежности утврдени со овој закон, се грижи за обезбедување на слободата и плурализмот на изразувањето, за постоење на разновидни, независни и самостојни медиуми, економски и технолошки развој на дејноста и за заштита на интересите на граѓаните во радиодифузната дејност. Стручните и административните работи на Советот ги врши стручна служба која е формирана со Законот за радиодифузна дејност од 1997 година. Во моментот, во стручната служба работат 22 редовно вработени лица.

Агенцијата за електронски комуникации, оперативна од 01.07.2005 година, е независно регулаторно тело и е правен наследник на Управата за телекомуникации, со следниов делокруг на работа: овозможување на корисниците, вклучувајќи ги и крајните корисници со посебни потреби, да ги користат поволностите во смисла на избор, цена и квалитет на пристапот до електронските комуникации; заштита на нарушување или ограничување или ограничување на конкуренцијата во областа на електронските комуникации; стимулирање на ефикасно инвестирање во изградбата на инфраструктурата и поддршка на иновации; приморање на ефикасно користење на радиофреквенциите и нумеричкиот

простор како ограничен природен ресурс, и овозможување во слични околности да нема дискриминација во третманот на операторите на електронски комуникациски мрежи и давателите на електронски комуникациски услуги.

Согласно членовите 36 и 145 од новиот Закон за радиодифузната дејност, Советот за радиодифузија ќе се финансира во најголем дел од радиодифузната такса (4% од вкупните пробрани средства), а во помал дел од надоместоците за дозволи за вршење радиодифузна дејност.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

а) ПРАВНА РАМКА

Приоритети на краток рок кои треба да ги изготви Министерството за транспорт и врски се:

- Изготвување на Времената стратегија за универзална услуга до крајот на првиот квартал од 2006 година;
- Изготвување на Националната Стратегијата за развој на Електронските комуникации (Броадбанд) до крајот на 2006 година;

Покрај овие приоритети, Советот за радиодифузија во декември 2005 година донесе План на активности за имплементација на Законот, според кој е предвидено во првите неколку месеци на 2006 година да се усвојат повеќе подзаконски акти со кои треба да се доуредат низа прашања поврзани со програмските стандарди и со техничките услови за емитување на програмите.

Советот предвидува да ги усогласи постојните договори за концесија, порано од предвидените 18 месеци предвидени во Законот за радиодифузија, со тоа што на радиодифузерите ќе им предложи спогодбено раскинување на договорите и доделување дозволи за вршење радиодифузна дејност со времетраење до истекот на концесискиот рок. За таа цел, се изработува образецот на Дозволата за вршење радиодифузна дејност.

Според новиот Закон за радиодифузната дејност предвидено е и донесување Стратегија за развој на радиодифузната дејност во Република Македонија од страна на Советот за радиодифузија. Планирано е најголем дел од активностите за изработка на Стратегијата да се спроведат во текот на 2006 година, а јавната расправа и усвојувањето на конечниот текст да се заврши во првата половина на 2007.

Исто така е предвидено донесување нови акти за внатрешната организација и начин на работење на Советот, како и Кодекс за однесување на членовите на Советот за радиодифузија и на стручната служба.

За да може ефикасно да го имплементира Законот, во 2006 година, Советот треба исто така да дизајнира нов систем на мониторинг на исполнувањето на програмските обврски на радиодифузерите, како и да воспостави систем на следење на медиумската концентрација, процедура на постапување за примена на одредбите за пренесување настани од големо значење и процедура на постапување по поплаки од гледачи и слушатели (странски експерт и студиски посети).

На крајот, за примена на Законот, во делот на одредбите за заштита на малолетниците и рекламирањето, телешопингот и спонзорството, Советот треба да започне да ги обучува радиодифузерите за начинот на примена на одредбите од Законот и од подзаконските акти.

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Се планира вработување на четири лица во Секторот за комуникации при Министерството за транспорт и врски, во текот на 2006 година.

Со оглед на новата поставеност на регулаторното тело и зголемените надлежности, вкупниот број вработени во Советот се планира да се зголеми на 31 лице, вклучувајќи ги и деветте нови членови на Советот, кои ќе бидат во редовен работен однос. Од вкупниот број, во 2006 година, бројот на вработените се планира да се зголеми за 20 лица, од кои 9 се новите членови на Советот, а 11 се нови вработени во стручната служба.

И за постојните и за новите вработени, во текот на 2006 година ќе треба да се реализираат повеќе обуки со цел да се подготват подзаконските акти и да се обезбеди ефикасна имплементација на Законот, особено во поглед на прашањата за кои во Македонија нема доволно искуство (заштита на малолетниците, медиумска концентрација, изработка на Стратегија за развој на радиодифузијата, воспоставување процедури за постапување по поплаки од гледачи и слушатели и др.).

За новите членови на Советот и за стручната служба, исто така, неопходно е да се набави и инсталира нова ИКТ опрема, со цел да се зголеми ефикасноста на внатрешната организација и работење на Советот. Дел од оваа опрема, се планира да се набави во 2006 година.

Со цел Советот за радиодифузија да може ефикасно да ги извршува своите нови функции и надлежности, во текот на 2007 година се планира да се вработат уште 11 нови лица, со што ќе се постигне оптимално планираниот број на вработени (вкупно 44) во стручната служба на Советот.

За вработените во стручната служба на Советот, преостанатиот дел од обуките неопходни за ефикасна имплементација на Законот, се планира да се реализираат во текот на 2007 година. Станува збор за една студиска посета на регулаторно тело, неопходна за да се воспостави системот на следење на медиумската концентрација и една студиска посета со која дел од вработените треба да се оспособат за воспоставувањето процедура за примена на одредбите за пренесување настани од големо значење.

Освен тоа, во текот на 2007, Советот ќе има потреба од странска експертска помош за изработка на Стратегијата за развој на радиодифузната дејност и за воспоставување на мониторингот на програмските обврски на радиодифузерите.

Во текот на 2007 се планира да се обезбеди и инсталира поголем дел од новата опрема за спроведување на мониторингот на програмските обврски на радиодифузерите, додека другиот дел се планира да се обезбеди во текот на 2008 година. Исто така, во текот на 2007 и 2008 година се предвидува да се заокружи ИКТ системот на Советот.

Според стратешкото планирање на Министерството за транспорт и врски во 2006 не се предвидени измени и дополнувања на новиот Закон за радиодифузна дејност.

Од другата страна пак, по влегувањето во сила на Законот за радиодифузната дејност (Сл.весник на РМ бр.100/2005), Советот за радиодифузија воочи одреден број недостатоци што претставуваат сериозна пречка за негово ефикасно применување, поради што покрена иницијатива за итна измена на Законот. Доколку за иницијативата има согласност од надлежната институција за изготвување на новиот Закон за радиодифузна дејност, измената на законот ќе биде дел од активностите планирани на краток рок.

Воочените недостатоци се однесуваат на следново:

- потреба од доуредување на постапката за усогласување на договорите за концесија односно преминување во систем на дозволи;
- прецизно пропишување на идниот статус, програмските функции, изворите на финансирање и постапката на трансформација на локалните јавни радиодифузни претпријатија;
- внесување одредби за заштита на комерцијалните радиодифузери од политичко влијание;
- уредување на прашањето за тоа кој ја усвојува Стратегијата за развој на радиодифузната дејност;
- допрецизирање на одделни прашања во делот на финансирањето и мерките што ги изрекува Советот;
- определување надоместок што треба да го плаќаат јавните комуникациски мрежи за надзорот што го врши Советот врз нивните програмски пакети;
- технички измени за подобрување на законскиот текст (дефиниции за термини што не се употребуваат, контрадикторни членови кои иста обврска ја уредуваат на различен начин, казнени одредби за непостоечки членови и сл.).

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

а) ПРАВНА РАМКА

Со развојот на инфо-комуникациските технологии, порано одвоените сектори на информатичка технологија, телекомуникации и аудио-видео технологија вклучувајќи ја и радиодифузијата, конвергираат кон едно и границите помеѓу нив стануваат се побледи. Ова се однесува на конвергенцијата на мрежите и терминалните уреди, но и на содржината. Имајќи го ова во предвид Европската Комисија започна со ревизија на директивите за електронски комуникации и Директивата телевизија без граници .

Министерството за транспорт и врски целосно го имаше во предвид горе наведеното и при подготовката на новиот Закон за електронски комуникации и новиот Закон за радиодифузна дејност ја вгради визијата на идната конвергенција на овие два сектори при тоа оставајќи и простор за воведување на информатичкото општество во сите општествени сегменти. Двата закона се целосно усогласени и комплементарни не само помеѓу себе туку и со стандардите, принципите и директивите на ЕУ.

Во Министерството за транспорт и врски на среднорочен план се планираат измени и дополнувања на Законот за електронски комуникации и Законот за радиодифузна дејност кои ќе бидат условени од усвојувањето на ревидираните директиви на Европската Унија во овие два сектора.

6) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Согласно стратешкото планирање на Секторот за комуникации при Министерството за транспорт и врски за периодот 2006-2008 година со цел да се обезбеди ефикасно работење на Секторот за комуникации што подразбира следење и имплементирање на законодавството на ЕУ, се планираат дополнителни 10 вработувања во Секторот за комуникации. Исто така се планира да се изготват и донесат Измени и дополнувања на Законот за радиодифузна дејност и Законот за електронски комуникации во 2007 година се планира.

3.10.3.2 ФИЛМСКИ ФОНД

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а) ПРАВНА РАМКА

Филмската дејност, кинотечната дејност како и областа на заштитата на авторското право и сродните права, согласно Законот за културата, ("Службен весник на РМ" бр.66/03-Пречистен текст), Законот за основање на Кинотеката на СРМ ("Службен весник на СРМ"бр.20/74), Законот за задолжителниот примерок ("Службен весник на РМ"бр. 11/94) и Законот за авторското право и сродните права ("Службен весник на РМ"бр. 47/96, 3/98, 98/02 и 4/05) спаѓаат во надлежност на Министерството за култура.

Согласно Законот за културата, филмската дејност, е дејност за продукција на кинематографски, телевизиски и видео филм и друго аудиовизуелно дело или друго уметничко дело изразено во вид на поврзани подвижни слики, со или без тон, без оглед на видот на носачот што ги содржи. Другите аудиовизуелни услуги согласно Законот, како техничка обработка на филмови, дистрибуција и јавно прикажување на наведените дела не се сметаат за дејности од областа на културата и овие дејности се вршат согласно општите прописи за вршење на трговија. Како филмска дејност согласно прописите од култура се смета и кинотечната дејност, како дејност за заштита и користење на движното културно наследство.

Согласно Законот, националниот интерес во филмската дејност се финансира врз основа на јавен конкурс што се објавува во средствата за јавно информирање, во месец мај во тековната година за наредната година. По Конкурсот комисиите односно надворешните соработници на министерот за култура, именувани од министерот за култура му предлагаат на министерот проекти и работи од национален интерес што треба да бидат содржани во Годишната програма за финансирање на националниот интерес во културата. Министерот за култура ја донесува Годишната програма за финансирање на националниот интерес во културата и ја објавува во средствата за јавно информирање.

Република Македонија на 01.07.2003 година пристапи кон Европската Конвенција за кинематографија ("Службен весник на РМ" бр.18/03) од каде произлегуваат обврските (финансиски, креативни, технички и др.) при потпишувањето на билатералните договори за филмски копродукции или пак при официјалното потврдување на копродукциите во случаите кога со земјите со кои се прават копродукциски проекти РМ не потпишала билатерални договори. Од Конвенцијата произлегуваат и обврските на Република Македонија кон Европскиот фонд за копродукции, дистрибуција и киноприкажување EUROIMAGES.

Согласно Конвенцијата се реализираат проекти за меѓународни филмски копродукции, а со членството на Република Македонија во EUROIMAGES се создадоа услови за соработка на филмски продукции со други европски земји и користење на средства од овие фондови за реализација на филмската продукција.

Со членството на Република Македонија во Европската Аудиовизуелна опсерваторија (European Audiovisual Observatory), се овозможува користење на информации од нивните дата бази и информациите од аудиовизуелниот сектор и правната регулатива. Република Македонија исто така е членка на SEECN (South East European Cinema Network)-Филмска мрежа на Југоисточна Европа чие седиште е во Солун, Р. Грција.

Со Законот за заштита на културното наследство ("Службен весник на РМ" бр.20/04) е утврден нов вид на движно културно наследство-фонотечни добра, како изворен материјал на снимени звуци односно оригинални орални, музички или друг вид звучни записи или нивни копии, без оглед на формата, техниката на звучното запишување и видот на медиумот, вклучувајќи го и задолжителниот примерок на фонограм што се доставува до надлежната установа согласно закон.

б) СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Стратешки документ за аудиовизуелната политика претставува Националната програма за културата во периодот од 2004 година до 2008 година ("Службен весник на РМ" бр. 31/04), со која се утврдуваат среднорочните развојни насоки за остварување на националниот интерес во културата. Во Националната програма за културата еден од приоритетите е донесување на закон за Филмскиот фонд.

в) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Согласно Законот за организација и работа на органите на државната управа ("Службен весник на РМ" бр. 58/2000), Министерството за култура, како надлежен државен орган ги врши работите што се однесуваат на: следење, анализирање, предлагање акти и мерки за развој и унапредување на културата, дејностите и активностите од областа на културата, заштитата на авторското право и сродните права, надзор од неговата надлежност и други работи определени со закон.

Оттаму, согласно постојната систематизација на работните места во Министерството за култура, нормирањето и остварувањето на аудиовизуелната политика ја реализираат два сектора: *Сектор за нормативно-управни работи и авторско право и сродни права* и *Сектор за уметничко творештво и дејности* со 6 одделенија. Во рамките на Секторот за уметничко творештво и дејности, Одделението за филмска и драмска дејност ги врши работите што се однесуваат на драмското и филмското творештво и тоа- изработка на студии, анализи, елаборати и програми, се следат, проучуваат и истражуваат состојбите во дејностите, се програмира и и се следи остварувањето на Годишната програма за финансирање на националниот интерес во филмската дејност, учество во предлагање на активности од домен на меѓународната културна соработка (Види Поглавје 26).

За вршење на работи на евидентирање, документирање, валоризација, категоризација, негување и други облици на стручна заштита на фонотечните добра надлежна е Националната установа-Национална и Универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски,“-Скопје.

Кинотеката на РМ е основана 1974 година, а со работа започнува 1976 година со основна дејност што опфаќа истражување, заштита, чување, обработка и јавно презентирање на филмови и филмски материјали од националното филмско производство, но и од светските кинематографии. Кинотечните добра се посебен вид движно културно наследство, утврден со Законот за заштита на културното наследство.

Се уште не се создадени сите релевантни услови за формирање нов правен субјект-национална фонотека, ниту за посебно организирање на заштитата на фонотечните добра на ранг на самостојна дејност од областа на културата.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

а) ПРАВНА РАМКА

Со Законот за културата е уредено дека за финансирање на одделни сложени и обемни работи од областа на културата, може да се основаат фондови за културата како национални установи, согласно одредбите за националните установи. Исто така, во Националната програма за културата за периодот од 2004-2008 година е утврдена потребата од донесување на Закон за основање на Филмски фонд.

Владата на Република Македонија во средината на 2005 година ја усвои Информација за потребата од донесување на закон за основање на Филмскиот фонд и го задолжи Министерството за култура да подготви Предлог за донесување на закон за основање на Филмскиот фонд. Собранието на Република Македонија го усвои Предлогот во почетокот при крајот на 2005 година. Втората фаза на донесување на Предлог-законот е во процедура и се планира негово донесување во вториот квартал на 2006 година, а со истото ќе се обезбеди усогласување со Европската конвенција за копродукција во кинематографијата. Законот за филмски фонд ќе има одложена примена од 01.01.2007 година. Донесувањето на овој закон е исто така во согласност со заклучоците за деконцентрација на надлежностите на министерот за култура во делот на одлучувањето за финансирање на дејности од областа на културата содржани во Националниот извештај на Советот на Европа за Културната политика на РМ.

Министерството за култура има пристап до Програмата на Европската Унија-EU Program MEDIA, преку држави членки на ЕУ и тоа учество во проект за развој на сценарио. Министерството за култура ќе создаде услови за учество во проекти за развој на производството, дистрибуција на филмски и аудиовизуелни програми, промоција на филмски дела и аудиовизуелни програми.

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Се планира зајакнување на капацитетите на министерството со вработување на 2 лица во Секторот за нормативно-управни работи и авторско право и сродни права. Согласно новите акти за организација и систематизација на Министерството за култура овој сектор ќе се подели на два сектора и тоа Сектор за нормативно-управни работи и Сектор за авторско право и сродни права (Види поглавје 7 – Право на интелектуална сопственост).

Филмскиот фонд ќе се основа и ќе работи како национална установа од областа на културата, единка корисник на Буџетот на РМ. Покрај со буџетски средства ќе се финансира и од други алтернативни извори на средства. Со основање на Фондот ќе се создадат услови за континуирано обезбедување на средствата за финансирање на филмската дејност преку филмски проекти како и за унапредување поттикнување, презентирање и грижа за филмското творештво. Фондот ќе работи самостојно, транспарентно и независно. Фондовскиот начин на финансирање на филмската уметност е единствениот модел на финансирање прифатен во речиси цела Европа. За потребата и оправданоста од ваквиот начин на финансирање изготвени се студии од Европската Аудиовизуелна Опсерваторија при Советот на Европа и од Европските аудиовизуелни претприемачи. Во Националната установа-Филмски фонд на РМ потребни се 5 нови вработувања во 2007 година.

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ							
Буџетски број	Институција						Вкупно
		2006	2007	2008	2009	2010	
04001	ВРМ – Влада на Република Македонија – сите министерства (IT кадар)	20	30	20	20	10	100
04001							
Вкупно		20	30	20	20	10	100
13001	Министерство за транспорт и врски - Сектор за комуникации	4	6	0	0	0	10
	НОВА: Агенција за информатичко општество (КИТ)	0	25	0	0	0	25
13001							
Вкупно		4	31	0	0	0	35
18001	Министерство за култура – Филмски фонд	0	5	0	0	0	5
	Министерство за култура – Сектор за нормативно управни работи	2		0	0	0	2
18001							
Вкупно		2	5	0	0	0	7
Вкупно		26	66	20	20	10	142

3.11 ЗЕМЈОДЕЛСТВО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ

3.11.1 ЗЕМЈОДЕЛСТВО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ

Секторот Земјоделство и рурален развој во Република Македонија има значајна улога во севкупните општествено економски движења. Во период кој следи, се очекува голема активност, како во смисла на апроксимирање на европското законодавство, така и во делот на институционалната надградба и создавање на нови институции во оваа област. Со донесувањето на Законот за земјоделство и рурален развој кој се очекува да биде готов до крајот на 2006г, како највисок правен акт во земјоделството претставува појдовна основа на реформите и фундамент на развојот не само на секторот, туку и на македонската економија во целина. Основните принципи на Законот се планирањето на развојот на земјоделството и развојот на руралните подрачја, мерките на земјоделската политика и носителите на право на користењето на тие мерки, минимум квалитет и ознаки на земјоделските производи, формирање на бази на податоци и надзор врз неговото спроведување.

1.1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а. ПРАВНА РАМКА

Во моментот не постои системски правен акт за хоризонтално регулирање на земјоделскиот сектор и руралниот развој. Одредени области од секторот земјоделство се регулирани со следниве правни акти:

- Закон за вино („Службен весник на Република Македонија" бр. 69/2004)
- Закон за сточарство („Службен весник на Република Македонија" бр.61/97)
- Закон за земјоделско земјиште („Службен весник на Република Македонија" бр. 25/98)
- Закон за изменување и дополнување на Законот за Земјоделско земјиште („Службен весник на Република Македонија" бр.18/99; 2/2004)
- Закон за тутун („Службен весник на Република Македонија" бр.69/96, 15/98)
- Закон за вршење земјоделска дејност („Службен весник на Република Македонија" бр. 11/02)
- Закон за основање агенција за поттикнување на развојот на земјоделството („Службен весник на Република Македонија" бр.03/98)
- Закон за земјоделска инспекција („Службен весник на Република Македонија" бр. 38/04)
- Законот за органско земјоделско производство („Службен весник на Република Македонија" бр. 16/04)
- Закон за пасишта („Службен весник на Република Македонија" бр. 3/98)
- Закон за берзи на земјоделско-прехранбени производи („Службен весник на Република Македонија" бр. 32/92)

Управувањето и контролата на буџетските средства наменети за поттикнување на развојот на земјоделството е регулирано со следниве правни акти:

- Закон за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија" бр. 58/2000)
- Закон за поттикнување на развојот на земјоделството („Службен весник на Република Македонија" бр. 24/92, 32/92, 83/92, 78/93, 14/96)
- Закон за буџет („Службен весник на Република Македонија" бр. 79/93)
- Закон за државна ревизија („Службен весник на Република Македонија" бр. 73/2004)
- Закон за ревизија („Службен весник на Република Македонија" бр. 79/2005)
- Закон за финансиско работење („Службен весник на Република Македонија" бр. 42/1993 и 32/1997)
- Закон за инвестициони фондови („Службен весник на Република Македонија" бр. 9/2000)
- Закон за банки („Службен весник на Република Македонија" бр. 63/2000, 103/2000, 37/2002, 51/2003 и 85/2003)

Состојбата во областа на земјоделското земјиште во моментот е регулирана со

- Закон за земјоделско земјиште (Службен весник на Р.Македонија бр.25/98, 18/99, 02/04) и
- Закон за пасишта (Службен весник на Р.Македонија бр. 3/98, 101/00).

Поддршката во руралните средини се спроведува согласно парцијалните програми имплементирани според следниве закони:

- Закон за задолжување на Република Македонија кај Меѓународниот фонд за развој на земјоделството за реализација на Проектот за рурален развој на јужните и источните региони („Службен весник на Република Македонија“ бр.7/97 и 45/97).
- Одлуката за прибирање и користење на средства од економската помош од странство за развој на земјоделството во Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 1/98).
- Закон за поттикнување на развој во земјоделството („Службен весник на Република Македонија“ бр. 24/92, 78/93, 14/96).
- Закон за основање на агенцијата за поттикнување на развој во земјоделството („Службен весник на Република Македонија“ бр. 3/98).
- Закон за здружение на граѓани и фондации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 31/98).
- Закон за водите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 4/98 и 19/2000);
- Закон за водните заедници („Службен весник на Република Македонија“ бр. 51/2003);
- Закон за водостопанствата („Службен весник на Република Македонија“ бр. 85/2003);
- Закон за поттикнување на развојот на стопански недоволно развиените подрачја („Службен весник на Република Македонија“ бр. 2/94 и 39/99);
- Одлука за утврдување на стопански недоволно развиените подрачја во периодот од 2003 до 2007 година („Службен весник на Република Македонија“ бр. 28 /03 и 2/04).
- Закон за шумите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 47/97, 7/2000 и 89/2004);
- Закон за ловството („Службен весник на Република Македонија“ бр. 20/96, 26/96, 34/97 и 69/04);
- Закон за заштита на природата („Службен весник на Република Македонија“ бр. 67/04);

Не постои интегриран правен акт за воспоставување на интегрирани системи за прибирање на податоци и управување со регистри и бази на податоци како поддршка при креирање и имплементација на земјоделската политика.

Општа правна рамка со која е регулирана областа за прибирање на податоци и информации и поставување и управување со бази на податоци ја сочинуваат следниве правни акти:

- Закон за класифицирани информации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 9/2004).
- Законот за заштита на личните податоци („Службен весник на Република Македонија“ бр.12/94, 4/02 и 07/05 усогласен со следниве акти на ЕУ: 32001R0245 на Европскиот Парламент и Советот за заштита на индивидуи во поглед на преработка на лични податоци од институциите на Заедницата и телата и за слободно движење на тие податоци (ОЈ L 8, 12.01.2001);. 32002R0831 за примена на Регулативата на Советот (ЕЗ) бр. 322/97 за статистика на Заедницата, во врска со пристап до доверливи податоци за научни цели (ОЈ L 133, 18.05.2002).
- Закон за податоците во електронски облик и електронски потпис („Службен весник на Република Македонија“ бр. 34/2001; 6/2002).
- Закон за државна статистика („Службен весник на Република Македонија“ бр.54/97). усогласен во поглед на заштитата на податоците со. 31997R0322 (ОЈ: L052 of 22/02/97 Акт на Заедницата за Статистика) ; Советот на Европа, Конвенција 108, (81) за заштита на индивидуи во однос на автоматска обработка на лични податоци; Директива 95/46/ЕС на Европскиот Парламент и на Советот од 24 октомври 1995 за заштита на индивидуи при обработка на лични податоци и на слободно движење на личните податоци (ОЈ на Европските Заедници бр. L 281/31); Совет на Европа, Препорака бр. R(97) 18.
- Закон за трговските друштва („Службен весник на Република Македонија“ бр.28/04)
- Закон за премер, катастар и запишување на правата на недвижностите („Службен весник на Република Македонија“ бр.27/86, 17/91).

Тековно законодавство кое го регулира делот на водење регистри за разни потреби во земјоделскиот сектор се сите закони кои регулираат одредени области на земјоделскиот сектор, а наведени погоре. Покрај тоа, постоечки правни акти кои го регулираат делот за поставување на регистри во земјоделството се следниве:

- Закон за идентификација и регистрација на животните („Службен весник на Република Македонија“ бр. 69/2004)
- Законот за заштита на растенија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 25/98,6/00) и Закон за здравје на растенија (Службен весник на РМ бр. 29/2005)
- Закон за семенски материјал и материјал за размножување, признавање, одобрување и заштита на сорта („Службен весник на Република Македонија“ бр.41/2000)

Следниве стратешки документи ја дефинираат политиката за развој на земјоделскиот сектор и рурален развој:

- Национална Стратегија за Интеграција на Република Македонија во Европската Унија, План за Прилагодување на Законодавството (НППЗ), Економски и Социјален Дел, оддел 3.6.14 Земјоделство, каде се наведени приоритетите на политика за земјоделство.
- Стратегијата за прилагодување на македонскиот земјоделско-прехранбен сектор со Заедничката Земјоделска Политика (САР) на ЕУ и Оперативниот План за имплементација;

6. ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, со сите свои сектори, управи и инспекторати е надлежно за подготовка на правните акти од областа на земјоделството и руралниот развој.

Со објавување на Одлуката на Владата на РМ од (Службен весник на РМ бр. 05/2006), МЗШВ е назначено за Управувачко тело за рурален развој во Р. Македонија. Во рамките на МЗШВ надлежен Сектор за подготовка на правните акти од областа на рурален развој е Секторот за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој. Секторот има две одделенија: Одделение за финансиска поддршка и Одделение за рурален развој. Вкупниот број на вработени во овој Сектор е 10 лица.

Во моментот во Р. Македонија не постои институција која ќе може да управува со ЕУ фондовите наменети за развој на земјоделството и руралните средини во пред-пристапниот период. Парцијалните програми за развој на руралните средини се спроведуваат преку Министерството за локална самоуправа, Министерството за транспорт и врски, Министерство за животна средина и просторно планирање и други државни институции.

Во врска со воспоставување на интегриран земјоделски информативен систем (ЗИС) во моментот во рамките на МЗШВ не постои одделен Сектор/Одделение за интегрирање и раководење на ЗИС. Одделни регистри и бази на податоци се водат во рамките на Секторот Земјоделство, Управата за Ветерина, Управа за заштита на растенија и Управа за семе и саден материјал. Останати институции кои прибираат и обработуваат податоци од областа на земјоделството се Државен Завод за Статистика, Агенцијата за поттикнување на развој на земјоделството, ЈП Агро-берза како и Државен завод за геодетски работи.

Во моментот Одделението за земјишната политика при Секторот Земјоделство во МЗШВ е надлежно за креирање и имплементација на земјишната политика согласно Законот за земјоделско земјиште.

МЗШВ во соработка со Проектот за структурни и правни реформи на МЗШВ одржана е работилница на тема „Моментална состојба на ЗИС во Р. Македонија“ на која секоја институција поединечно ги презентираше регистрите на податоци и начинот на прибирање со цел да се воспостави интегриран ЗИС.

МЗШВ спроведе професионална надградба (обука) во Секторот за финансиска поддршка во земјоделството и рурален развој со поддршка на Проектот за структурни и правни реформи на МЗШВ, финансиран од ЕУ, а раководен од ЕАР. Една од компонентите на овој проект е Компонента за рурален развој која согласно проектните задачи треба да го поддржи процесот на подготовка на Стратегијата за развој на земјоделството и руралните средини, подготовката и имплементирањето на Пилот програма за рурален развој (следејќи ги правилата на ЕУ) и подготовки за основање на Платежна Агенција.

Како дел од TWINING-програма на Владата на РМ со Република Словенија во 2005 година е спроведена обука на вработените од Секторот за финансиска поддршка и рурален развој за основите за воспоставување на Платежна агенција.

1.2. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Донесување на Закон за земјоделство и рурален развој

Во тек е подготовка на Закон за земјоделство и рурален развој, чие донесување е предвидено за крајот на 2007 година. Законот претставува системски правен акт на овој сектор, кој создава правна рамка за спроведување на сите реформи во политиката и институциите во земјоделско-прехранбениот сектор и руралните подрачја. Основните принципи на Законот се планирањето на развојот на земјоделството и развојот на руралните подрачја, мерките на земјоделската политика и носителите на право на користењето на тие мерки, минимум квалитет и ознаки на земјоделските производи, формирање на бази на податоци и надзор врз неговото спроведување.

Со оглед на прашањата кои ги регулира овој Закон со неговото влегување во сила ќе престанат да важат Законот за поттикнување на развојот на земјоделството и Законот за вршители на земјоделска дејност.

Законот за земјоделство и рурален развој, ќе биде согласно одредбите на Советот на ЕЕЗ: Регулатива бр. 26 со која се применуваат одредени правила при конкуренцијата во производството и трговијата со земјоделски производи (ОЈ 030 20.04.1962 п. 993) и делумно ќе биде усогласен со ЕУ правните акти во следниве области:

- Формирање на советодавни и стручни тела за поддршка на земјоделска политика;
- Уредување на пазари на одредени земјоделски и прехранбени производи;
- Систем на непосредна поддршка на земјоделските производители;
- Заштита на географски ознаки, потекло и традиционални обележја на земјоделски и прехранбени производи;
- Политика за поддршка на рурален развој;
- Поддршка на научно-истражувачки проекти од областа на земјоделството;
- Земјоделски Информативен Систем (ЗИС);

Национална Стратегија за земјоделство и рурален развој

Во тек е подготовка на Националната Стратегија за развој на земјоделство и рурален развој со придружни оперативни планови за нејзино имплементирање (Национална програма за развој на земјоделството и Национална програма за рурален развој). Истите ќе бидат усвоени од Собранието на РМ, а Владата и надлежните органи ќе предлагаат мерки и програми за реализација. Целта на стратегијата е дефинирање на ефикасна политика за развој на земјоделството и руралните средини во согласност со Заедничката Земјоделска Политика (ЗЗП) на ЕУ.

Основање на Меѓуресорска група за рурален развој потребна за подготовка План за рурален развој како составен дел од Националната Стратегија за земјоделство и рурални средини. Меѓуресорската група ќе биде формирана од страна на Владата на РМ на предлог на МЗШВ и ќе биде тело за формулирање на интегрирана национална политика за рурален развој.

Изготвување на ИПАРД планот – план за предпристапна поддршка за земјоделство и рурален развој на РМ. Овој документ ќе ги опише предвидените мерки и активности во областа на земјоделството и руралниот развој кои треба да станат предмет на финансиската поддршка и да ги оправда со детално образложение за предвидените мерки со цел да се осигура ефективно и ефикасно користење на ЕУ фондовите. План за развој на земјоделството и руралните средини или “Планот за IPARD” ќе се изготви во форма на правен акт во кој ќе биде наведено и национално кофинансирање во форма на финансиски аранжмани – помеѓу Европската Комисија и Р. Македонија. IPARD Планот ќе содржи: Прелиминарна проценка; Анализа на секторот; Национален стратегија за развој на земјоделството и руралните средини; Известување за законодавството на кое се базира планот за IPARD; Опис на вклучените институции; Опис на избраните IPARD мерки за поддршка за Р. Македонија; Финансиска табела (табели) / детали за распределба на фондовите по мерки по години, стапки на поддршка и стапки на кофинансирање; понатаму детали за спроведување на Планот и аранжмани за мониторинг и проценка.

Акт за прилагодување на неопходната административна структура за работа со инструментите на ЕУ за рурален развој

Основен услов за користење на средства од претпристапните фондови на ЕУ и реализација на мерките за поддршка на земјоделството од Буџетот на РМ е формирање на институција за спроведување на мерките за финансиска поддршка на земјоделско-прехранбениот сектор. Институцијата, како орган во состав на МЗШВ ќе ја спроведува политиката и мерките на Владата на Р. Македонија. Покрај тоа ќе бидат изготвени следниве подзаконски за работа на Платежната Агенција:

- Правилници за спроведување на мерките за рурален развој дефинирани согласно Стратегијата и Планот за земјоделство и рурален развој;
- Пишани процедури за административни и сметководствени постапки;
- Акредитација од овластено национално тело;
- Акредитација од страна на компетентната власт и одобрени од страна на Европската Комисија;
- Комплетирање на целокупната процедура за акредитирање на Платежната агенција (пишани процедури за административни и сметководствени пишани постапки за Структурните фондови);
- Назначување на Сертификационо тело;
- Формирање на Комитет за мониторинг;
- Буџетирање на национално кофинансирање.

Оперативна програма за донесување на подзаконски акти согласно Законот за земјоделство и рурален развој

За да се имплементира Законот треба да се донесат над 200 акти чија динамика на подготвување и донесување ќе се утврди со изготвување на Оперативна програма. Оперативната програма детално ќе ги содржи сите неопходни активности за донесување на подзаконските акти (превод на ЕУ Директиви, изготвување на соодветни анализи и студии).

Закон за земјоделско земјиште

Во тек е подготовка на Закон за земјоделско земјиште чие донесување е предвидено до крајот на 2006 година. Со новиот Закон ќе се преуреди на единствен начин управувањето и користењето на земјоделското земјиште и пасиштата во државна сопственост.

Стратегија и оперативен план за Земјоделски Информативен Систем

Изработка на стратегија и оперативен план за развој на одржлив и ефикасен Земјоделски Информативен Систем вклучително моделирање на податоци, дефинирање на стандарди и формати за размена, процедури за контрола на квалитет и севкупна стратегија за примена на информации и комуникација; развивање на пазарен информативен систем за земјоделско-прехранбени и формирање на Национален Комитет за ЗИС.

План за одржување и развој на Систем за мониторинг на фарма (ФМС)

Со цел да се одржи постоечкиот ФМС и да се дефинираат насоките за развој и подобрување на Системот за да премине во Мрежа на сметководствени податоци за фарма (ФАДН) согласно ЕУ ќе се изготви Проектна документација за воспоставување на мрежа на сметководствени податоци од фарма (ФАДН).

Со Законот за земјоделство и рурален развој се воспоставува нова институционална инфраструктура за негово успешно имплементирање, во почетокот со формирање на соодветно тело за спроведување на мерките на земјоделската политика и рурален развој, која понатаму ќе се трансформира во Платежна агенција. Покрај тоа ќе се изврши понатамошна реорганизација на МЗШВ со воспоставување на Сектор за земјоделски информативен систем и анализа на земјоделска политика, Сектор за рурален развој и Управа за земјиште.

Основање на Платежна Агенција

Агенцијата ќе биде надлежна да управува со ЕУ фондовите наменети за развој на земјоделството и руралните средини во претпристапниот период и спроведување на националната програма за финансиска поддршка на земјоделскиот сектор. До крајот на 2007 година се очекува да се оствари Акредитацијата на административна структура за имплементација на ИПАРД и националната програма за земјоделство со што ќе се овозможи искористување на ИПА за рурален развој

Формирање на Сектор за рурален развој

Секторот ќе биде надлежен за формулирање, изготвување и имплементација на политиката за рурален развој во рамките на МЗШВ

Поставување на Сектор за ЗИС и анализа на земјоделска политика при МЗШВ

Заради неопходноста од вклучување на препораките од ЕК и реалните потреби за поддршка на земјоделската политика во процесот на прилагодувањето кон ЗЗП на ЕУ предложениот Сектор ќе ги опфати следниве елементи: анализа на земјоделска политика, интегриран систем за податоци за земјоделски стопанства (дата бази и регистри) вклучувајќи ги сите елементи на ЗИС-Систем на мониторинг на фарма/Мрежа на сметководствени податоци на фарма (ФМС/ФАДН), пазарен информативен систем за земјоделско-прехранбени производи, земјоделски статистики и економски сметки за земјоделство.

Формирање Управа за земјиште

Заради управување, воспоставување и водење на регистар на земјишни парцели (број на парцела, граница на парцела, површина, сопственик, наемник), односно регистар на вистинска употреба на земјоделско земјиште, како и базите на податоци за државното земјиште и пасишта и за закупнините на тие земјишта односно пасишта се формира Управа за земјишта, како орган во состав на МЗШВ. До формирање на Управата за земјиште, почетното воспоставување и водење на регистар за земјишни парцели ќе го врши одделението за земјишна политика во Секторот за земјоделство.

Законот за земјоделство и рурален развој ќе претставува основа за потесна поврзаност со други органи и институции во земјоделско-прехранбениот сектор, а особено со: Министерство за економија, Министерство за финансии, Министерство за здравство, Министерство за животна средина и просторно планирање, Државен завод за статистика, Министерство за образование и наука, Министерство за локална самоуправа, Државен завод за геодетски работи, невладини асоцијации и организации поврзани со секторот.

Заради успешна реализација на Законот постоечките и новопформирани институции покрај моменталниот кадровски потенцијал потребни се нови вработувања на соодветен кадар. Исто така неопходно е опремување со соодветна ИТ

технологија, професионална надградба на персоналот, дополнителни обуки, семинари, ангажман на локални и странски експерти.

МЗШВ го изготвува Законот за земјоделство и рурален развој со техничка поддршка обезбедена преку Проектот за воведување на ЕУ Директиви во македонската земјоделска политика и поддршка на соработката во земјоделско-прехранбениот сектор со земјите од регионот, финансиран од Германската Влада. За изготвување на Националната стратегија за развој на земјоделството и рурални средини обезбедена е техничка поддршка од Проект за структурни и правни реформи на МЗШВ, финансиран од ЕУ, раководен од ЕАР. Истиот проект ќе обезбеди техничка помош во донесување на акт за прилагодување на неопходната административна структура за работа со инструментите на ЕУ за рурален развој како и поддршка при основање на Платежна Агенција како и техничка помош при изработка на стратегија и оперативен план за Земјоделски Информативен Систем и изработка на Проектна документација за воспоставување на Мрежа на сметководствени податоци од фарма (ФАДН). Неопходна е техничка поддршка за изготвување на Оперативна програма за донесување на подзаконските акти согласно законот за земјоделство и рурален развој и во процесот на подготовка на подзаконските акти согласно утврдената динамика. За реализација на Оперативната програма ќе има потреба од дополнително ангажирање на експерти и користење на консултантски услуги, преводи на Директиви и Регулативи, размена на искуства со земјите членки на ЕУ, дообучување на постојниот стручен кадар за што ќе има потреба од обезбедувања на дополнителни буџетски средства Исто така неопходна е техничка помош за воспоставување на Управа за земјиште. Во изготвувањето на Законот за земјоделско земјиште ќе се користи постојниот стручен кадар на Министерството и странска помош, а за тоа нема потреба од дополнителни буџетски финансиски средства.

1.3 СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Подзаконски акти согласно Законот за земјоделство и рурален развој

Согласно овој закон се очекува донесување околу 200 подзаконски акти. Динамиката ќе биде определена со изготвување на Оперативната програма која ќе се донесе до крајот на 2006 година. Законодавните активности и реформите во земјоделско-прехранбениот сектор ќе бидат изготвувани и донесени во среднорочниот период.

Мрежа на сметководствени податоци од фарма (ФАДН)

Воспоставување на мрежа за прибирање на сметководствени податоци за приходи и деловни операции на земјоделски стопанства во РМ, согласно 31965R0079 заради неопходноста за поддршка на земјоделската политика во процесот на прилагодувањето кон ЗЗП на ЕУ.

Интегриран административен контролен систем (IACS)

Воспоставување на Интегрирана административен контролен систем (IACS) согласно 32003R1782 и 32004R0795 со цел ефикасно спроведување на мерките за поддршка на земјоделството. За таа цел во согласност со моделирање на податоци, дефинирање на стандарди и формати за размена, процедури за контрола на квалитет на податоци и севкупна стратегија за примена на информации и комуникација (види краткорочен приоритет), се воспоставува Компјутерска база на податоци од постоечки регистри во единствен регистар на фарми (вклучително алфанумеричка идентификација на земјоделски парцели согласно регистарот за земјишни парцели и Систем на идентификација и регистрација на животни). Исто така ИАКС ги опфаќа следниве системи како дел од активностите за финансиска поддршка на земјоделските производители (преку Платежна агенција): Систем за идентификација и регистрација на дознаки за исплата, Апликации за финансиска поддршка, интегриран систем за контрола, и единствен систем за евиденција на идентитетот на секој фармер кој поднесува апликација за поддршка.

Подзаконски акти согласно Закон за земјиште

За имплементирање на Законот за земјоделско земјиште во овој период ќе се донесат следните подзаконски акти:

- Критериуми за давање на земјоделско земјиште под закуп;
- Заштита на земјиштето од ерозија и други деструктивни влијанија врз земјиштето;
- Начин на водење на евиденција за земјиште;

Формирање Совет на Министерот

Заради давање на стручна помош во креирањето на политиките и предлагањето на соодветни мерки за позначајни прашања во земјоделско прехранбениот сектор и за рурален развој се формира советодавно тело составено од претставниците на повеќе релевантни институции во земјата.

Советот за земјоделство и рурални подрачја е составен од претставници од:

- Стопанска Комора на Македонија (1);
- Сојуз на стопански комори (1);
- Факултет за земјоделски науки и храна (1);
- Ветеринарен факултет (1);

- Земјоделски институти (1);
- Сточарски институт (1);
- Економски институт (1);
- Институт за јужни култури (1);
- Институт за тутун (1);
- Синдикат на работници од земјоделство (1);
- Федерација на фармери на РМ (1);
- Средни земјоделски училишта (1);
- и други претставници.

Зајакнување на Управата за земјиште, екипирање, опремување и професионална обука на вработените

Заради управување, воспоставување и водење на регистар на земјишни парцели (број на парцела, граница на парцела, површина, сопственик, наемник), односно регистар на вистинска употреба на земјоделско земјиште, како и базите на податоци за државното земјиште и пасишта и за закупниците на тие земјишта односно пасишта неопходно е кадровско екипирање на Управа за земјишта, како орган во состав на Министерството.

Систем за идентификација на парцели на земјоделско земјиште (LPIS)

Воспоставување на систем за идентификација на парцели на земјоделско земјиште (LPIS) согласно 32003R1782 и 32004R0795 со цел управување да се евидентира употребата на земјишни парцели.

Зајакнување и доекипирање на Сектор за рурален развој

Доекипирање на Сектор за Рурален Развој како институција надлежна за формулирање, координација и спроведување на политиката за развој на рурални средини.

Зајакнување на капацитетот на новоформираната Платежна Агенција

Согласно предвидените надлежности на Агенцијата за извршување на мерките од националните програми за поддршка и неопходен капацитет за развој на соодветни механизми за прифаќање на претпристапните фондови на ЕУ како и останати придружни активности во поглед на: регистрација на апликациите (регионална канцеларија); одобрување на барањата; авторизација на плаќањата; извршување на плаќањата; сметководство и внатрешна ревизија; систем на проверки и контроли / инспекции на самото место и подготовка на извештаи за работа. Постои низа на дополнителни мерки кои треба да се спроведат на среден рок кои се поврзани со IPARD менаџментот и IPARD агенцијата, а детално ќе се утврдат со IPARD Планот.

Зајакнување на капацитетот на органот за интервенции на пазарот заради можни потреби од интервенции на пазарот со земјоделско-прехранбени производи

За потребите на водење на земјоделска политика и уредување на пазарот со земјоделско-прехранбени производи, неопходно е да се зајакне капацитетот за интервенции на пазарот, складирање и чување на стоки, продажба на стоки во случаи утврдени со закон.

3.11.2 СТОЧАРСТВО

2.1 ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а. ПРАВНА РАМКА

Областа на сточарството во Република Македонија во моментот е регулирана со Законот за сточарство ("Службен весник на РМ" бр. 61/97), со кој се уредува одгледувањето и прометот на говеда, овци, кози, свињи, коњи, живина, куникули и други животни од стопанско значење, добивањето на добиточни производи, добивањето и прометот на семе и ембриони, производството и прометот на добиточна храна и други прашања од областа на сточарството. Во Законот се дефинирани и овластувањата на правните лица по однос на водењето на матичното книговодство, селекцијата и мониторингот во сточарството, како и по однос на овластувањата за добивање и промет на семе и ембриони. Областа на сточарството покрај Законот за сточарство е регулирана и со следниве правни акти:

- Закон за ветеринарно здравство ("Службен весник на РМ" бр. 28/98);
- Закон за идентификација и регистрација на животните ("Службен весник на РМ" бр.69/04);

Стратешки документи кои ја дефинираат политиката и насоките за развој на подрачјето се Националната одгледувачка програма за сточарство во Република Македонија за период од 2000 до 2009 година ("Службен весник на РМ" бр. 17/2000) и Стратегијата за прилагодување на Македонскиот земјоделско прехранбениот сектор со заедничката земјоделска политика на ЕУ (CAP).

6. ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Во рамките на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство Секторот за земјоделство е надлежен за изготвување, предлагање и спроведување на законската регулатива, како и за управни и стручни прашања од областа на сточарството.

Имплементацијата на актите од областа на сточарството е во надлежност на Одделението за сточарство (Секторот за земјоделство) со еден (1) вработен. Покрај Одделението за сточарство непосредно одговорен за надзорот над спроведувањето на одредбите од Законот за сточарството е Државниот инспекторат за земјоделство, кој е орган во состав на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Во состав на инспекторатот постои сектор за инспекциски надзор од областа на поделството, сточарството, рибарството и земјишната политика со вкупно вработени дваесет и четири (24) лица, од кои еден раководител на сектор, пет (5) раководители на регионални одделенија и осумнаесет (18) државни инспектори во шест (6) регионални одделенија на секторот. За водењето на матичното книговодство, селекцијата и мониторингот во сточарството овластена институција е Универзитет "Св. Кирил и Методиј" ЈНУ Институт за сточарство – Скопје.

2.2 КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

За навремена реализација на активностите околу изработката на Предлог законот за измена и дополнување на законот за сточарство и подзаконските акти, со кои се предвидува целосно транспонирање на законодавството на ЕУ во националното законодавство од оваа област, потребно е да се направи ревизија на постоечкиот Закон за сточарство за што е потребно обезбедување на буџетски средства во 2006 година.

Со оглед на тоа што во оваа област нема големи промени во однос на зоотехничките стандарди за одгледување на добитокот, како и во однос на начинот на водењето на матичните книги со Предлог законот за измена и дополнување на законот за сточарство и подзаконските акти ќе се усогласи законската регулатива со истата на ЕУ во областите на утврдување на критериуми на здруженија на одгледувачи и организации на одгледувачи, усогласување на условите за водењето на матичното книговодство и мониторингот, како и по однос на зоотехничките стандарди и генеолошките услови при увозот на животни и собирањето и дистрибуцијата на информации во врска со маркетингот на чисто расни грла.

Со донесување на Предлог законот за измена и дополнување на законот за сточарство во 2007 година ќе се опфатат основните регулативи од областа на зоотехниката, а со донесувањето на подзаконските акти од Законот за сточарство до крајот на 2007 година ќе се опфатат ЕУ мерките кои се однесуваат и на: условите што треба да ги исполнува квалитетниот приплоден и елитниот приплоден добиток во поглед на производната и приплодната способност; испитување на машките приплодни грла на потомство (прогенотестирање) според единствен метод; начинот на водење на матичното книговодство; начинот на водење на евиденција за видот, квалитетот, количеството и испораката на семето за В/О; евиденција за видот и бројот на оплодени јајце клетки и ембриони, и за начинот на чување и пресадување на ембриони; услови кои треба да ги исполнува добиточната храна по однос на составот и квалитетот итн. Доекипирање на Одделението за сточарство, Сектор земјоделство со 2 (два) нововработени.

2.3 СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

во смисла на постигнување на среднорочните приоритети во однос на хармонизација на европската легислатива, институционална надградба ќе се направи со внатрешна реорганизација во Секторот земјоделство.

3.11.3 ОРГАНСКО ЗЕМЈОДЕЛСКО ПРОИЗВОДСТВО

3.1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а. ПРАВНА РАМКА

Со Законот за Органско земјоделско производство (Сл.Весник на РМ бр. 16/04) се уредува производството, преработката, прометот, увоз-извоз, етикетањето, стручна контрола и сертификација, програма за поттикнување и развој на органското земјоделско производство, надзорот и казнените одредби. Истиот е усогласен со Регулативата на Советот на ЕЕЗ .2092/91 за органското производство на земјоделски производи и индикации што се однесуваат на земјоделските и прехранбени производи и делумно усогласен со правните акти на ЕУ 31992R0094; 32001R1788; 31998R1367; 31999D0468.

Следниве стратешки документи ја дефинираат политиката за развој на оваа област: Спогодбата за стабилизација и асоцијација меѓу Република Македонија и Европските Заедници и нивните земји членки, Стратегија за прилагодување на

македонскиот земјоделско-прехранбен сектор со Заедничката земјоделска политика на ЕУ (CAP) и Стратегија со Акционен план за заштита на биолошката разновидност

6. ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Следниве институции се надлежни за подготовка на правните акти од областа на органското земјоделско производство:

- Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, како надлежен орган за органско земјоделско производство, формулирање и предложување политики од областа;
- Министерството за животна средина и просторно планирање е надлежна институција за издавање дозволи за извоз на производи од самоникнати растенија и споредни шумски плодови;
- Министерството за здравство е надлежна институција за заштита на здравјето на луѓето и заштита на потрошувачите од заблуда;
- Министерството за економија е надлежна институција за регулирање на прометот во внатрешниот и надворешниот пазар;

За спроведување на прописите од областа на органското земјоделско производство, заштита на потрошувачите, заштита на здравјето на луѓето, прометот на органски производи надлежни се следните институции:

- Во МЗШВ, одговорен е Секторот за земјоделство односно Одделението за органско земјоделско производство со 1 вработен за реализација на следните активности: креирање на политиките за воведување и развој на органското земјоделско производство; регистрација на субјектите, следење и евидентирање на состојбите во производството, преработката и прометот со органски производи; и соработка со владини и невладини институции и организации од областа.
- Државниот инспекторат за земјоделство, Државниот пазарен инспекторат, Дирекцијата за храна преку инспектори за храна, Државниот инспекторат за животна средина се одговорни тела за надзор и контрола над спроведувањето на прописите од оваа областа.
- Министерството за животна средина и просторно планирање е надлежно за одржливиот начин на искористување на природните ресурси преку дозволи за извоз на одредени растителни видови и нивни преработки, заштита од исчезнување на загрозувани видови растенија со објавени листи за строгозаштитени видови, заштита од загадување на водата, почвата и биодиверзитетот во целост.
- Во надлежност на Министерството за економија е заштитата на потрошувачите и инспекциски надзор над спроведувањето на прописите од внатрешниот промет со органски производи
- Министерството за здравство е надлежно за заштитата на здравјето на луѓето преку Кодекс Алиментариус Комисиите
- Министерството за финансии преку Царинската управа е надлежно за спроведување на царинските прописи.
- Институтот за Акредитација на РМ е одговорна за акредитирање на телата за инспекција и сертификација на органското земјоделство, како и органските производи според меѓународни критериуми.
- Институтот за стандардизација на РМ преку усвојување на техничките прописи од областа (стандарди).
- Завод за заштита на индустриска сопственост со регистрација на заштитниот знак за органски производи

3.2 КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Донесување на 12 подзаконски акти усогласени со ЕУ легислативата од областа на органско производство
Доекипирање на Одделението за органско земјоделско производство со 2 (две) нови вработување.

3.3 СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Доекипирање на Одделението за органско земјоделско производство во период 2008-2010 за реализација и имплементација на одредбите на Законот и подзаконските акти.

СТРАНСКА ПОДДРШКА

Странската поддршка во областа на органското земјоделско производство се реализира преку Проект за органско земјоделско производство (СДЦ-ФИБЛ од Швајцарија) и преку реализација на дел од активностите на Проект за структурни и правни реформи на МЗШВ (CARDS-2004).

3.11.4 ВИНО

4.1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а. ПРАВНА РАМКА

Правната рамка на винарството во Република Македонија во моментот е содржана во Закон за виното (Службен весник на РМ бр. 69/2004). Со оглед на тоа што подзаконските акти од Закон за виното се во фаза на донесување, сеуште се на сила и дел од одредбите од Закон за вино (Службен весник на СРМ бр. 27/1973) и Правилникот за реонизација на лозарските подрачја, за условите за производство и промет на грозје, шира и вино, и на производите од грозје и вино, за определување на квалитетот и заштитата на географското потекло на вината и нивното означување во СР Македонија ("Службен весник на СРМ" бр. 27/1973);

Со Закон за виното (Службен весник на РМ бр. 69/2004) се уредува производството и прометот на грозје и вино и другите производи од грозје и вино, националниот регистар на лозовите насади, правата и обврските на правните и физички лица кои произведуваат и тргуваат со вино, описот, ознаката, обележувањето, презентацијата и заштитата на виното. Законот за виното (Службен весник на РМ бр. 69/2004), како генерална рамка која го регулира секторот е усогласен со ЕУ мерките, и тоа со 31999R1493 за заедничката организација на пазарот на вино (ОЈ L 179). Понатамошното усогласување со останатите ЕУ мерки од оваа област е предвидено со усвојување на 13 подзаконски акти.

Стратегијата за прилагодување на Македонскиот земјоделско прехранбениот сектор со заедничката земјоделска политика на ЕУ (САР) е единствен стратешки документ кој е во функција на дефинирање на политиката и насоките за развој на подрачјето.

Имајќи го предвид големото значење на винарството во рамките на земјоделството во Република Македонија, истото најде место и во Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА), врз основа на чиј Член 27, став 4 е усвоен и Дополнителен Протокол за адаптација на трговските аспекти од Спогодбата за стабилизација и асоцијација помеѓу Република Македонија, од една страна и Европските Заедници и нејзините Земји Членки, од друга страна.

6. ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Во рамките на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, Секторот за земјоделство е надлежен за изготвување, предлагање и спроведување на законската регулатива од областа на винарството.

Имплементацијата на Законот за виното (Службен весник на РМ бр. 69/2004) е во надлежност на Одделението за лозарство, винарство и овоштарство (Секторот за земјоделство) со еден (1) вработен. Покрај Одделението за лозарство, винарство и овоштарство, непосредно одговорен за надзорот над спроведувањето на одредбите од Законот за виното е Државниот инспекторат за земјоделство, кој е орган во состав на МЗШВ. Во состав на инспекторатот постои сектор за инспекциски надзор од областа на овоштарството, лозарството, винарството и садниот материјал, кој во својот состав има 2 регионални одделенија и 1 одделение за стручно-административно работење. Во моментот во овој сектор се вработени 6 лица, од кои раководител на регионално одделение 1 со 2 државни инспектори - советници распоредени во подрачните единици на министерството и 1 раководител на одделени за стручно-административно работење со 2 вработени државни службеници.

Работите на инспекциски надзор на прометот на виното ги врши органот надлежен за инспекција во областа на прометот - Државен пазарен инспекторат (Министерство за економија).

4.2. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во областа на винарството ќе се донесат 13 подзаконски акти од Закон за виното (Службен весник на РМ бр. 69/2004) со кои ќе се усвои ЕУ легислативата од областа на винарството.

Покрај тоа, приоритет во областа на винарството, кој е и обврска согласно Член 5 од Закон за виното е подготовка и усвојување на Национална стратегија за развој на лозарството и винарството од страна на Владата на РМ. Оваа Стратегија ќе биде донесена до крајот на 2007 год.

Во областа на винарството предвидени се следниве краткорочни приоритети во однос на институционалното зајакнување на секторот:

- Кадровско зајакнување на секторот вино; период - 2006/I; вработување на 7 лица во рамките на Одделението за лозарство, винарство и овоштарство и во подрачните одделенија на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство;
- Набавка на опрема за целосна оперативност на системот (ИТ, хардвер и софтвер); период - 2006/I; средствата се обезбедени преку проектот "Систем за мониторинг и управување со лозови насади", финансиран од Програмата CARDS 2002 на ЕУ, раководен од Европската Агенција за Реконструкција;
- Основање на првична територијална база на податоци за потребите за воведување на Национален регистар на лозови насади; период - 2006/II; средствата се обезбедени преку проектот "Систем за мониторинг и управување со лозови насади", финансиран од Програмата CARDS 2002 на ЕУ, раководен од Европската Агенција за Реконструкција; и

- Воспоставување на пилот регистар на лозови насади; период - 2006/IV; средствата се обезбедени преку проектот "Систем за мониторинг и управување со лозови насади", финансиран од Програмата CARDS 2002 на ЕУ, раководен од Европската Агенција за Реконструкција.
- Набавка на опрема за оперативност на Националниот регистар на лозови насади на целата територија на Република Македонија (ИТ, хардвер); период - 2007/II; средствата во висина од 700.000 денари кои треба да се обезбедат од Буџетот на РМ;

4.3. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во областа на винарството предвидени се следниве среднорочни приоритети во однос на институционалното зајакнување на секторот:

- Кадровско зајакнување на секторот вино; период - 2010/I; вработување на 7 лица во рамките на Одделението за лозарство, винарство и овоштарство и во подрачните одделенија на МЗШВ;
- Комплетирање на територијална база на податоци и воспоставување на Национален регистар на лозови насади; период - 2009/I; дел од средствата ќе се обезбедат преку проект финансиран од Програмата CARDS 2006 на ЕУ, а потребни се и средства од националниот буџет во висина од 1.000.000 денари; и
- Зајакнување на капацитетот на референтна лабораторија за испитување на квалитет на виното; период - 2008/IV; средствата би се обезбедиле преку проект финансиран од Програмата CARDS 2006 на ЕУ.

4.4 СТРАНСКА ПОДДРШКА

Во областа на винарството Република Македонија добива странска помош во висина од 0,9 милиони Евра од проектот "Систем за мониторинг и управување со лозови насади", финансиран од Програмата CARDS 2002 на ЕУ, раководен од Европската Агенција за Реконструкција.

Предвидена е и реализација на уште еден проект финансиран од Програмата CARDS 2006 на ЕУ.

3.11.5 ТУТУН И ТУТУНСКИ ПРОИЗВОДИ

5.1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а. ПРАВНА РАМКА

Во овој период во сила е Законот за тутун (Службен весник на РМ бр. 69/96, 15/98) во надлежност на МЗШВ со кој се уредува производството, откупот и обработката на суровиот тутун во лист, надзорот и казнените одредби, со следните подзаконски акти:

- Правилник за единствени мерила за проценување на квалитетот на суровиот тутун во лист (Службен весник на РМ бр. 38/97, 110/2000)
- Решение за определување на производните региони и реони и за типовите на суров тутун во лист кои се одгледуваат на овие региони, односно реони (Службен весник на РМ бр. 24/97; 30/97; 38/97; 29/99 и 57/2003)
- Правилник за содржината на образецот на картонот за производство на тутун (Службен весник на РМ бр. 18/98)
- Правилник за големината на просторот за квалитетно сместување, чување и обработка на тутун, за опременоста на просториите за откуп и за потребните инструменти за утврдување на влагата и песокот во тутунот (Службен весник на РМ бр. 30/98)
- Упатство за начинот на пријавување на планираното – договорено производство на суров тутун во лист и начинот на водење на евиденцијата на откупеното количество на суров тутун во лист (Службен весник на РМ бр. 24/97)
- Правилник за начинот на полагањето и програмата за полагање на испит за добивање на лиценца за процена на тутун (Службен весник на РМ бр. 38/97).

Со Законот за безбедност на храната и на производите и материјалите кои доаѓаат во контакт со храната (Службен весник на РМ бр. 54/2002) се регулираат заштитата на здравјето на луѓето, заштитата на потрошувачите од заблуда, прометот на внатрешниот и надворешниот пазар, дозволените нивоа на катран и никотин, означувањето, рекламирањето и мерките на предупредување на тутунските производи.

Стратешки документи кои ја дефинираат политиката и насоките за развој на подрачјето се Стратегија за контрола на тутунот заради обезбедување и унапредување на заштитата на здравјето на населението во Република Македонија 2005-2010 и Стратегија за прилагодување на македонскиот земјоделски прехранбен сектор кон заедничката земјоделска политика (CAP) на ЕУ.

6. ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

За подготовка на правните акти од областа на тутунското производство и индустрија надлежни се следниве институции:

- МЗШВ, како надлежен орган за тутунското производство, формулирање и предложување политики од областа.
- Стопанската комора на РМ преку групацијата на производители на тутун и тутунски производи учествува во изготвувањето на прописи од областа со предлози од нивен интерес.
- Министерството за економија е надлежна институција за регулирање на прометот во внатрешниот и надворешниот пазар.
- Министерството за финансии, преку Управата за јавни приходи, е надлежна институција за регулирање на даночната и таксена политика.

За спроведување на прописите од областа на тутунското производство, тутунската индустрија, заштита на потрошувачите, заштита на здравјето на луѓето, прометот на тутунот и тутунските производи се надлежни следните институции:

- Имплементацијата на правните акти од оваа област во МЗШВ е во надлежност на Одделението за поделство и градинарство (Секторот за земјоделство) со еден (1) вработен.
- Во надлежност на Министерството за економија е заштитата на потрошувачите.
- Во надлежност на Министерството за здравство е заштитата на здравјето на луѓето.
- Министерството за финансии преку Управата за јавни приходи е одговорно за даночната и таксена евиденција и преку Царинската управа спроведување на царинските прописи.
- Асоцијацијата на тутунопроизводители во земјата во спроведувањето на прописите од областа на тутунското производство и откуп на тутун учествува со давање на мислење за содржината на договорот за производство и откуп на тутун кој се склучува меѓу производителите и откупувачите, а преку своите членови, задолжително присуствува и при откупот на тутунот со право да ја оспори оцената на тутунот.
- Инспекциски надзор над спроведувањето на одредбите на овој закон вршат:
 - Државниот инспекторат за земјоделство - врши надзор и контрола на производството, откупот, обработката и прометот на тутунот, на производителите и трговците;
 - Државниот пазарен инспекторат - врши надзор и контрола на производството и прометот на тутунските производи;
 - Дирекцијата за храна преку инспектори за храна- врши надзор и контрола на прометот на тутунските производи и употребата на адитиви и одредби за заштитата на потрошувачите.

5.2. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Со цел подобрување на состојбите и утврдените нерегуларности во тутунската индустрија, како прецизирањето на дозволените нивоа на катран и никотин, означувањето, рекламирањето, и текстовите на предупредувањата на тутунските производи, ќе се донесе Закон за тутун и тутунски производи

Со овој предлог закон ќе се уредат примарното производство на суров тутун, финансирањето, односно висината на надоместот кој ќе го пресметуваат производителите и увозниците на тутунски производи во цената за единица цигара и истиот ќе претставува приходна ставка во Буџетот на РМ. Исто така во законот се предвидени одредби со кои се регулира откупот, сместувањето, обработката на откупениот суров тутун, прометот на ферментираниот тутун, производство и промет на тутунски производи, контролата и надзорот на тутунот и тутунските производи и казнените одредби. Реформите во тутунското производство ќе бидат насочени кон воспоставување на заедничка пазарна организација за суров тутун, обезбедување на финансиска и техничка поддршка на производителите на тутун, регистрирање и контрола на производството и прометот на тутун и тутунски производи и обезбедување на здравствена заштита на луѓето, заштита на животната средина и одржлив развој.

Во овој период ќе се изготват и донесат подзаконските акти кои произлегуваат од Закон за тутун и тутунски производи.

За спроведување на Законот и подзаконските акти неопходно е вработување на 2 (две) лица во МЗШВ, како и обука на постоечките човечки ресурси во насока на подобрување на компјутерските вештини и обука за запознавање со ЕУ регулативите кои се однесуваат на заедничкиот земјоделски пазар за суров тутун (TAIEX).

5.3. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во однос на институционалната реорганизација и зајакнување, во предвидениот период се планира вработување на 4 (четири) извршители во Секторот земјоделство за кои е предвидено е да ги вршат следните активности: регистрација и евиденција на производство и површини со тутун, регистрација на откупувачи на тутун, постапки и процедури за добивање на лиценци за процена на тутун, стандарди за квалитет на суров тутун во лист, изготвување на мерки за

поддршка на тутунското производство и производителите на тутун, следење на состојбите во тутунското стопанство и соработка со други надлежни владини и невладини организации.

5.4. СТРАНСКА ПОМОШ

За спроведување на планот предвидена е техничка поддршка од страна на Проектот за структурни и правни реформи на МЗШВ, финансиран од ЕУ и раководен од Европската Агенција за Реконструкција-CARDS 2004 за изработка на студии за конкурентност.

3.11.6 ИНСПЕКЦИЈА И НАДЗОР ВО ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО

6.1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а. ПРАВНА РАМКА

Државниот инспекторат за земјоделство е орган во состав на МЗШВ и е овластен за вршење инспекциски надзор од областа на земјоделството. Овластувањата на Инспекторатот за вршење на инспекциски надзор произлегува од материјалните закони и нивни подзаконски акти. Секоја измена на овие закони во процесот на усогласување со ЕУ *acquis* врши промена на надлежностите и одговорностите на Државниот Инспекторат за Земјоделство во смисла на процедури за работа и соодветен капацитет и организациона поставеност за извршување на поставените надлежности.

6. ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Материјалните закони и нивните поблиски прописи, со кои се овластува инспекторатот за вршење инспекциски надзор се изработуваат од соодветни сектори/управи во рамките на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Државниот инспекторат за земјоделство е орган во состав на МЗШВ и е формиран врз основа на Законот за организација и работа на органите на државната управа ("Службен весник на РМ" бр. 58/00). Инспекторатот во својот состав има 2 (два) сектора и тоа: Сектор за инспекциски надзор од областа на поделството, сточарство, рибарство и земјишна политика со 6 регионални одделенија; и Сектор за инспекциски надзор од областа на овоштарството, лозарството, винарството и садниот материјал со 2 регионални одделенија и 1(едно) одделение за стручно-административно работење.

Во Сектор за инспекциски надзор од областа на поделството, сточарство, рибарство и земјишна политика во Државниот инспекторат за земјоделство се вработени 24 (дваесет и четири) лица, од кои 1 (еден) раководител на сектор, 5 (пет) раководители на регионални одделенија и 18 (осумнаесет) државни инспектори - советници распоредени во регионални одделенија на инспекторатот. Секторот врши надзор и контрола на законите и спроведбените прописи од аспект на спроведување на законската регулатива од областа на поделството, земјишната политика, сточарството и рибарството; инспекциски надзор над маркетингот на репроматеријалите (семе, заштитни средства, ѓубрива, премикси за сточна храна, риба и др.). Исто така, Секторот ја координира работата при контролата на квалитетот на добиточна храна, вештачки ѓубрива, семе и саден материјал во определени места во внатрешноста во државата кои се под царински надзор-терминали, донесува првостепени решенија, поднесува барања за поведување на прекршочна постапка и кривични дела, за повреди на одредбите од законите и нивните прописи, врши увид на лице место, зема мостри за утврдување на квалитетните својства на репроматеријалите и производите. Во прилог Секторот ја следи состојбата во овие области и предлага мерки за подобрување на истата, изготвува програма за работа на инспекторите, информации, извештаи, анализи, програми и други работи во надлежност на инспекторатот; иницира решавање на одделни проблеми и одговара за навремено, законито и квалитетно вршење на работите и задачите кои се вршат во инспекторатот за кои е овластен; се грижи за спроведување и извршување на програмата за работа на инспекторатот; предлага ставови по начелни системски прашања; врши стручни и други работни задачи.

Во Сектор за инспекциски надзор од областа на овоштарството, лозарството, винарството и садниот материјал се вработени 6 (шест) лица, од кои 1 (еден) раководители на регионално одделение со 2 државни инспектори - советници распоредени во подрачните единици на министерството и 1(еден) раководител на одделени за стручно-административно работење со 2 (два) вработени државни службеници. Секторот врши надзор и контрола на законите и спроведбените прописи од аспект на спроведување на законската регулатива од областа на овоштарството, лозарството и винарството и садниот материјал, инспекциски надзор над маркетингот на вино и репроматеријалите, воид евиденција за ископачување, одобрување за садење, следбеност, декларација на берба, залихи и друго, воид регистер за производители на вино. Исто така Секторот донесува првостепени решенија, поднесува барања за поведување на прекршочна постапка и кривични дела, за повреди на одредбите од законите и нивните прописи, врши увид на лице место, зема мостри за утврдување на квалитетните својства на репроматеријалите и производите, ја следи состојбата во овие области и предлага мерки за подобрување на истата, изготвува програма за работа на инспекторите, информации, извештаи, анализи, програми и други работи во надлежност на секторот; Воедно Секторот иницира решавање на одделни проблеми и одговара за навремено, законито и квалитетно вршење на работите и задачите кои се вршат во

инспекторатот за кои е овластен; се грижи за спроведување и извршување на програмата за работа на инспекторатот; предлага ставови по начелни системски прашања; врши стручни и други работни задачи.

Во инспекторатот се вработени вкупно 30 (триесет) лица. Во делот на управувањето и раководењето во инспекторатот за земјоделство се одвива на централно како и регионално ниво на одлучување.

Во моментов е воспоставен систем на професионална надградба на државните инспектори со спроведување на обуки и семинари од страна на локални и странски експерти во делокругот на контрола на квалитетот на добиточната храна, виното, вештачки ѓубрива и органското производство.

6.2. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Согласно законските одредби предвидено е вработување на 20 (дваесет) лица. Доекипирањето на инспекторатот ќе се одвива со презимање на соодветен кадар од други институции и со нови вработувања, со цел приближување на инспекторатот до принципите и методологиите за инспекција согласно стандардите на ЕУ. За сите вработени во инспекторатот, предвидена е обука за нивно запознавање со ЕУ Законодавство од областа на сите сектори во земјоделството со процедурите, програмите и активностите на инспекциската контрола.

6.3. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во овој период предвидена е и реорганизација на инспекторатот во делот секторите и одделенијата со цел да се обучат инспектори по одделни сектори од областа на земјоделството, согласно законодавството на ЕУ. Постојната институција, во периодот од 2008-2010 година, треба да се доекипира со стручен кадар од 65 ново вработени (вкупно 116 до 2010 вклучувајќи ги и моментално 31 вработен и 20 нововработени во 2006 и 2007). За сите вработени во инспекторатот предвидена е обука за нивно запознавање со ЕУ Законодавство од областа на сите сектори во земјоделството со процедурите, програмите и активностите на инспекциска контрола.

Во иднина ќе биде потребно опремување за земање на мостри и тестови за брза детекција., како и ИТ опрема и софтвер на Државниот инспекторат за земјоделство и мрежно поврзување со регионалните одделенија и подрачни инспектори.

6.4 СТРАНСКА ПОДДРШКА

Странската поддршка во областа на инспекцијата се реализира преку реализација на дел од Проектот за органско земјоделско производство (СДЦ-ФИБЛ од Швајцарија) и преку реализација на дел од активностите на Проектот за структурни и правни реформи на МЗШВ (CARDS-2004).

Предвидена е странска поддршка за инспекторатот во областа на инспекцискиот надзор во винарството со реализација на предвиден проект финансиран од Програмата CARDS 2006 на ЕУ.

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ							
Буџетски број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
		МИН	МЗШВ	40	55	78	
14001							
Вкупно		40	55	78	91	91	355
	МЗШВ (СЗ, СФПЗРР, СЗИСАП, УЗ) по Закон за земјоделство и рурален развој	22	40	63	68	52	
	(СЗ) по Закон за Земјоделско земјиште	0	0	0	0	0	
	(СЗ) по Закон за сточарство	2	0	0	0	0	
	(СЗ) по Закон за органско производство	1	1	1	0	0	
	(СЗ) по Закон за виното	4	3	3	2	2	
	(СЗ) по Закон за тутун и тутунски производи	1	1	1	1	2	
	(ДЗИ) Инспекциски надзор по сите закони	10	10	10	20	35	
	Вкупно	40	55	78	91	91	355

СЗ - Сектор земјоделство

СФПЗРР - Сектор за финансиска поддршка во земјоделството и рурален развој

СЗИСАП - Сектор за земјоделски информативен систем и анализа на политика

УЗ - Управа за земјиште

ДЗИ – Државен инспекторат за земјоделство

3.12 БЕЗБЕДНОСТ НА ХРАНА, ВЕТЕРИНАРНА И ФИТОСАНИТАРНА ПОЛИТИКА

3.12.1 БЕЗБЕДНОСТ И КОНТРОЛА НА ХРАНА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Главна цел на Националната политика за безбедност на храната во Република Македонија е развој на интегриран систем за безбедност на храна според принципот “од нива до трпеза”, односно контрола на сите стадиуми на производство на храната опфаќајќи го и примарното производство. Системот за безбедност и контрола на храната во Република Македонија е во надлежност на неколку органи на државна управа: Дирекцијата за храна во состав на Министерството за здравство, Управата за ветеринарство во состав на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, како и Фитосанитарната управа и Државниот инспекторат за земјоделство во состав на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

а) ПРАВНА РАМКА

Законот за безбедност на храната и на производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната (Сл. Весник на РМ 54/02) е основен правен акт кој ги уредува условите за обезбедување на безбедноста на храната и на производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната во производството и прометот, правата и обврските на физичките и правните лица со цел да се заштити здравјето на луѓето, да се заштитат потрошувачите од заблуда и измама и да се овозможи слободен промет на внатрешниот и надворешниот пазар. Во законот се инкорпорирани следните ЕУ правни акти: 31998L0004, 31992R2082, 31997R0258, 32000L0013, 32001L0018. Подготовката на Законот беше поддржана со германската билатерална техничка помош (ГТЗ).

Согласно овој закон донесени се седум подзаконски акти според законодавството на ЕУ и ги уредуваат следниве области:

- формата и содржината на пријавите за отпочнување со работа на објекти за производство и промет на храна и на производи и материјали што доаѓаат во контакт со храна,
- посебните барања за безбедност на млечна храна за доенчиња,
- начинот на проверка на знаењата и издавањето потврди за стекнати основни знаења за хигиената на храната и заштита на животната средина,
- адитивите што можат да се употребуваат за производство на храна,
- општите барања за безбедност на храната,
- означување, презентирање и рекламирање на храната и
- безбедност на водата за пиење.

Следните **стратешки документи** ја дефинираат политиката за безбедност на храната:

- Стратегија за прилагодување на Македонскиот земјоделски прехранбен сектор со САП на ЕУ,
- Стратешки план на Министерство за здравство- Дирекција за храна
- Националната стратегија за Интегрирано Гранично управување
- Национален акционен план за Интегрирано Гранично управување.

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Согласно Законот за безбедност на храна надлежни институции за имплементација на правните акти од областа за контрола и безбедност на храната се Министерство за здравство- Дирекција за храна и Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство- Управа за ветеринарство.

Дирекцијата за храна како орган во состав на Министерство за здравство има надлежност на вршење на стручните и управните работи во областа на безбедноста на храната и производите и материјалите кои што доаѓаат во контакт со храната. Управата за ветеринарство како орган во состав на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство ги врши работите што се однесуваат на храната од животинско потекло во согласност со прописите за ветеринарно здравство и општите барања предвидени во законот.

Комисијата за Македонски Кодекс за храна е стручно советодавно тело (составено од 15 члена и претседател), кое ги разгледува прашањата што се уредуваат со Македонскиот Кодекс за храна и методите за анализа на храна засновани на меѓународни научни достигнувања.

Во системот за контрола и безбедност на храната се вклучени и следните институции Републички завод за здравствена заштита, 10 Регионални заводи за здравствена заштита во Република Македонија, Факултет за Ветеринарна медицина-

Институт за храна, Организација на потрошувачите во Република Македонија, Министерство за економија, Министерство за животна средина и просторно планирање и субјекти од производството на храна.

Вкупниот број на вработени во Дирекцијата за храна е 75, распоредени во 3 сектори со 12 одделенија.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

УСОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОДАВСТВОТО

Со цел натамошно усогласување на националното законодавство со законодавството на ЕУ започнато е дополнување и измена на Законот за безбедност на храната и производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната (Сл.Весник на РМ 54/02)". Предвидено е со измената и дополнувањето на овој закон да се направи усогласување со следните ЕУ правни акти: 320002R0178, 32004R0852, 32004R0882, 32004R0853, 32004R0853, 32000R0013 и 31997R0258. Ќе се уредат општите начела и надлежности, проценката на ризикот, комуникација и управување на ризикот, принципи на претпазливост и транспарентност, прописите кои се однесуваат на безбедноста на храната, обврските на операторите со храна и заштита на потрошувачите, службена контрола на безбедност и квалитет на храната, водење на регистер и одобрување на објекти за производство, складирање, пласман на пазар, увоз-извоз, акредитирани лаборатории, управување со криза и итни случаи. До крајот на 2007 година се планира донесување на подзаконски акти во следните области:

- квалитет, безбедност и посебни барања на различни прехранбени производи;
- презентирање и декларирање на храна;
- храна за посебна нутритивна употреба;
- природна минерална вода;
- диетална храна за специјални медицински цели;
- алкохолни пијалаци;
- санитарно хигиенските услови за производство на храна;
- микробиолошка исправност на прехранбените производи и условите за безбедност кои треба да ги исполнат материјалите и производите што доаѓаат во контакт со храната .
- методите на службена контрола и сертификација за увоз и извоз и внатрешен пазар на свежо овошје и зеленчук
- за одредување на максималното дозволено ниво на радиоактивност на прехранбени производи што се последица на нуклеарна катастрофа или било каква радиолошка несреќа

Зајакнување на соработката на институциите вклучени во контрола на храната

- Изготвување на Меморандуми на соработка меѓу Министерството за здравство и Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство
- Усвојување на Национална стратегија за безбедност на храната

Оспособување на капацитети за преработка на храна со цел задоволување на барањата на ЕУ

Со процесот на усогласување на законската регулатива се зајакнува постојната и се воспоставува нова административна структура и тоа во насока на поддршка на производителите на храна во однос на воведување на стандардите на ЕУ и широка примена на HACCP системите. Во овој контекст се планира:

- изготвување на административни процедури за спроведување на службени контроли на преработувачки капацитети со цел нивна регистрација, одобрување и сертификација на производите
- Изготвување и користење на технички чек листи за службени ветеринарни контроли, вклучувајќи проценка на ризик и акциони планови за усогласување на условите за регистрација
- Изготвување на прирачник за добра хигиенска пракса и HACCP
- Обука за локални ветеринарни инспектори и државни инспектори за храна за водење и документација на службени контроли на прехранбени капацитети
- Изработка на Програма за обука и техничка помош за подобрување на капацитетот на индустријата за задоволување на ЕУ барањата за безбедност на храната
- Обука на обучувачи и обука на производители за HACCP системи

Зајакнување на капацитетот на Дирекцијата за храна

Во текот на 2006 година предвидено е вработување на нови 15 лица во Дирекцијата за храна.

Планирана е обука за кадарот во следните области на безбедност на храната:

- ЕУ Законодавството во областа на храната
- процедури од инспекциска контрола на храната и производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната;
- анализа на ризик за безбедност на храната.

- Опасности од храна и нивна контрола;
- Епидемиологија на болести преносливи преку храна;
- Добра хигиенска пракса;
- Третирање на вода и нејзино тестирање;
- Технолошки процедури за преработување на храна;
- HACCP систем и HACCP контроли;
- Официјални системи за сертифицирање;
- Управување со ризикот и комуникација со ризикот во земјите на ЕУ
- Правни постапки и импликации од официјалните контроли и водење записници;
- Обука за компјутерско работење
- континуирана обука на сите инспектори од областа на храна
- студиско патување на инспекторите за храна во земја членка на ЕУ

Дирекцијата за храна ќе се зајакне и со набавка на опрема за државните инспектори за храна за земање мостри и тестови за брза детекција и надградба на ИКТ системите (хардвер и софтвер) и мрежно поврзување со подрачните одделенија.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ УСОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОДАВСТВОТО

Усогласување на националното законодавство со ЕУ законодавството ќе продолжи со прогресивно усвојување на подзаконски акти кои ќе ги уредуваат областите на храна произведена со иновирани технологии и генетски модифицирани организми (ГМО). Исто така ќе се усогласува законодавството во следните области: контрола на квалитетот и безбедност на овошјето, зеленчукот и печурките, како и контрола на квалитетот на производите од овошје и зеленчук; жита, мелнички и пекарски производи, освежителни безалкохолни пијалаци, масла за јадење, зачини и др. производи.

Јакнење на системот за контрола на безбедност на храната преку:

- Висок степен на имплементација на HACCP од страна на производителите на храна
- Надградба на системот за контрола на безбедност на храната преку акредитација на лаборатории за анализа на храна (хемиска, микробиолошка, ГМО, и сл.)
- Изготвување на годишни програми за обука на лицата вклучени во службена контрола на храната, со посебен акцент на HACCP

Преглед на кадровско јакнење на институции

Зголемување на бројот на кадарот во Дирекција за храна ќе се одвива според следната динамика:

Буџетски број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
19001	Министерство за здравство-Дирекција за храна	15	10	10	5	5	45

СТРАНСКА ПОМОШ

Во областа за безбедност на храна планиран е проект во рамките на програмата CARDS 2006. Исто така се очекува да започне со имплементација проект од билатералната шведска помош (СИДА)

3.12.2 ВЕТЕРИНАРНА ПОЛИТИКА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а) ПРАВНА РАМКА

Оваа област ја уредуваат следните закони;

- **Закон за ветеринарното здравство** ("Службен весник на РМ" бр. 28/98); овој закон е базичниот закон од областа на ветеринарството во Република Македонија со кој се уредува здравствената заштита на животните од болести, заштитата од заразните болести кои од животните се пренесуваат на луѓето, ветеринарно-санитарен преглед и контрола, ветеринарна заштита и унапредување на животната средина и природата, минимален задолжителен обем на здравствена заштита на животните од болести, надоместоци и трошоци за здравствена заштита на животните, организација и вршење на ветеринарно-здравствената дејност и други прашања од областа на ветеринарното здравство. Овој закон, покрај другото, ги дефинира

надлежностите на ветеринарната служба во целина како и правата и обврските на секој сегмент од структурата на службата и нивната одговорност. Законот не е усогласен со законодавството на ЕУ.

- **Закон за лекови, помошни лековити средства и медицински помагала** ("Службен весник на РМ" бр. 21/98) ; овој закон го регулира производството, прометот и употребата на ветеринарно-медицинските препарати.
- **Закон за идентификација и регистрација на животните** ("Службен весник на РМ" бр. 69/2004) ја уредува идентификацијата и регистрацијата на фармските и другите животни. Истиот е усогласен со законодавството на ЕУ.

Областа на зоотехниката во Република Македонија во моментов е регулирана со Законот за сточарство ("Службен весник на РМ" бр. 61/97), со кој се уредува одгледувањето и прометот на говеда, овци, кози, свињи, коњи, живина, куникули и други животни од стопанско значење, добивањето на добиточни производи, добивањето и прометот на семе и ембриони, производството и прометот на добиточна храна и други прашања од областа на сточарството. Во Законот се дефинирани и овластувањата на правните лица по однос на водењето на матичното книговодство, селекцијата и мониторингот во сточарството, како и по однос на овластувањата за добивање и промет на семе и ембриони.

Стратешки документи кои ја дефинираат ветеринарната политика и развојот на Управата за ветеринарство се:

- Деловен план на Управата за ветеринарство,
- Национална стратегија за интегрирано гранично управување со Акционен план,
- Стратешки план на Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство 2006-2008 година
- Меѓународен кодекс за здравствена заштита на животните на Меѓународното Биро за епизоотии

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Управата за ветеринарство е надлежна и одговорна за спроведување на управно- административните работи и надзорно инспекциските активности кои произлегуваат од горенаведените закони и подзаконски прописи во областа на безбедноста на храната од животинско потекло, здравствената заштита на животните, заштита од заразните болести кои од животните се пренесуваат на луѓето, ветеринарно-санитарниот преглед и контрола на производите, суровините и отпадните материи од животинско потекло, превентива во размножувањето на животните, ветеринарната заштита и унапредување на животната средина и природата, минималниот задолжителен обем на здравствена заштита на животните, организација и вршење на ветеринарно здравствената дејност, ветеринарно здравствената контрола на добиточната храна и производите за исхрана на животните, производството, прометот и употребата на лековите за употреба во ветеринарната медицина, обележувањето и идентификација на животните и благосостојбата на животните. Во состав на Управата за ветеринарство функционираат 6 одделенија. Управата за Ветеринарство предвидува вкупно 179 работни места, од кои пополнети се 79. Како државни ветеринарни инспектори во подрачните канцеларии се вработени 44 лица, а како ветеринарни инспектори на граничен премин 11 лица.

Имплементацијата на актите од областа на **зоотехниката** е во надлежност на Одделението за сточарство (Секторот за земјоделство) со еден (1) вработен. Покрај Одделението за сточарство непосредно одговорен за надзорот над спроведувањето на одредбите од Законот за сточарството е Државниот инспекторат за земјоделство. За водењето на матичното книговодство, селекцијата и мониторингот во сточарството овластена институција е Универзитет "Св. Кирил и Методиј" - Институт за сточарство – Скопје.

Преку CARDS 2001 Програмата е набавена опрема за зајакнување на инспекциската служба, лабораториските капацитети, како и дел од опремата за системот за идентификација и регистрација на животни.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Усогласување на законодавството

Приоритетни активности на усогласување на законодавството со европското законодавство се следните:

Донесување на основниот **Закон за ветеринарно здравство**, како и дел од правилниците кои произлегуваат од истиот, и тоа од следниве области;

- болести кај животните кои задолжително се пријавуваат и борба против нив;
- спроведување на планови за итни мерки за справување со одредени болести;
- ветеринарни гранични контроли;
- Национална програма за ТСЕ надзор/контрола

Донесување на **Законот за благосостојба на животните** со правилник за условите и начините за чување и одгледување на животните

Донесување на **Законот за отпад и нус-производи од животинско потекло**, како и Правилник за условите за транспорт, складирање и преработка на нус-производи од животинско потекло

Донесување на **Законот за јавно ветеринарно здравство**, врз основа на кои ќе се изготват следните подзаконски акти;

- Правилник за месо и месни производи,
- Правилник за млеко и млечни производи,
- Правилник за другите производи од животинско потекло
- административни процедури за спроведување на службени контроли на преработувачки капацитети со цел нивна регистрација, одобрување и сертификација на производите
- прирачник за добра хигиенска пракса и HACCP

Измена и дополнување на **Законот за идентификација и регистрација на животни**

- Правилник за идентификација и регистрација на овците

Исто така, до крајот на 2006 година планира да изготват нацрт верзии на: **Законот за добиточна храна и Законот за ветеринарни лекови**.

Со донесување на Предлог **Законот за измена и дополнување на законот за сточарство** во 2007 година ќе се опфатат основните ЕУ акти од областа на зоотехниката.

Зајакнување на капацитетот на Управата за ветеринарство

Обука

Обука на ветеринарни инспектори ќе се спроведува во повеќе области: имплементација на нов Закон за ветеринарство, контрола на ТСЕ, епидемиологија, имплементација на принципите за задолжително пријавување на заразни болести, општи мерки и процедури за сузбивање на заразни болести, програмата за сузбивање/контрола на туберкулозата и бруцелоза, плановите за итно делување при појавана заразни болести, анализа на ризик, третман на отпад од животинско потекло и СРМ, ветеринарно јавно здравство, олеснување на трговија, воведување на систем на контрола на производството, прометот и употребата на добиточната храна, како и обука на гранични инспектори на терен. Се предвидува обука и на лабораторискиот кадар за добра лабораториска пракса и обезбедување на квалитет

Опрема

Се планира развивање на ИТ систем за мрежно поврзување и размена на информации и воспоставување на бази за податоци вклучително и воведување на системите TRACES и RASFF.

Кадровско зајакнување на Управата за ветеринарство

Управата за ветеринарство ќе се зајакне со 20 нови лица.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ УСОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОДАВСТВОТО

Се предвидува да се продолжи со усогласување на законодавството со *acquis*. Се планира усвојување на Закон за добиточна храна, Закон за ветеринарни лекови и изработка и усвојување на подзаконски акти кои произлегуваат од тие закони и останатите подзаконски акти од претходно наведените закони.

Зајакнување на капацитетот на ветеринарните служби

Обука

- Обука на инспекторите за воведување на систем на контрола на производството, прометот и употребата на ветеринарно медицински препарати, запознавање со епидемиолошките студии за зоонози и економски важни болести и изготвување препораки за изработка на програми за сузбивање/контрола, програмата за сузбивање/контрола на други заразни болести, планови за итно делување при појава на заразни болести
 - Надградба на системот за регистрација и идентификација на животни со ИТ опрема и обука за управување на базите на податоци
 - Воспоставување на систем за собирање и третман
 - Воведување на функција-овластен ветеринарен инспектор (approved veterinarian)

Преглед на кадровско зајакнување на институции

Во периодот од 2006 до 2010 година се предвидува вработување на околу 100 лица во Управата за ветеринарство, за пополнување на предвидената систематизација во одделенијата, а посебно во одделението за ветеринарна инспекција како ветеринарни инспектори во подрачни канцеларии и ветеринарни инспектори на граничен премин. Истото ќе се одвива според следната динамика:

Буџетски број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
14001	Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство-Управа за ветеринарство	20	40	30	10	0	100

СТРАНСКА ПОМОШ

Краткорочните приоритети во ветеринарната политика ќе бидат поддржани со:

- CARDS 2003 проект за воспоставување на национален систем за идентификација и регистрација на животните –втора фаза,
- CARDS 2004 проект –Структурни и правни реформи на Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
- Се планира спроведување на проект од CARDS 2006 во областа на идентификација и регистрација на животни, CARDS 2006 регионален проект за интегрирано гранично управување.

3.12.3 ФИТОСАНИТАРНА ПОЛИТИКА

3.12.3.1 ЗДРАВЈЕ НА РАСТЕНИЈА (ШТЕТНИ ОРГАНИЗМИ) И ПРОИЗВОДИ ЗА ЗАШТИТА НА РАСТЕНИЈАТА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а) ПРАВНА РАМКА

Закон за здравје на растенијата (С.Весник на РМ бр. 29/05),

Со законот се уредува здравјето на растенијата, мерки и обврски во врска со појавата на штетните организми кај растенијата, мерки за сузбивање, биолошки мерки за заштита на растенијата, размена на информации и информатички систем, трошоци и надоместоци, надлежност на органите, овластените служби, органи и тела во областа на здравјето на растенијата и се уредуваат и други прашања од областа на здравјето на растенијата. Овој закон е базиран на Директивата на советот 2000/29/ЕЕЦ.

Закон за заштита на растенија (Сл. Весник на РМ бр. 25/98)

Со донесувањето на Законот за здравјето на растенијата (29/05) се укинуваат одредбите кои се однесуваат на заштита на растенијата од болести, штетници и плевели, здравствената контрола на растенијата во внатрешниот промет и промет преку државната граница, а остануваат да важат одредбите кои се однесуваат на производството, прометот и употребата на средствата за заштита на растенијата, опремата и мерките за спречување на штетните последици од употребата на средствата за заштита на растенијата врз здравјето на луѓето, животните, животната средина и природата. (овие одредби ќе важат до донесувањето на Законот за производи за заштита на растенија планиран за донесување кон крајот на 2006 година, усогласен со Директивата 91/414/ЕЦ), како и одредбите за земјоделски посеви за производство на семе, шумски насади за производство на шумско семе, објекти за производство на саден материјал за повеќегодишни земјоделски и шумски растенија и промет на семе и саден материјал.

Стратешки документи кои ја дефинираат фитосанитарната политика и насоките за развој во ова подрачје се:

- Меѓународната конвенција за заштита на растенијата,
- Стандарди на Европската организација за заштита на растенијата,
- Стратегија за прилагодување на македонскиот земјоделско-прехранбен сектор со САР,
- Стратешки план на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство 2006-2008,
- Национална стратегија за интегрирано гранично управување со Акционен план.

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

За спроведувањето на фитосанитарната политика надлежна е Фитосанитарната управа како орган во состав на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Тековниот број на вработени е 25 лица, од кои на 10 гранични премини контролата ја вршат 16 фитосанитарни инспектори и 3 лица советници, регионални известувачи и овластени институции за мониторинг на здравствената состојба на растенијата во Република Македонија.

Согласно Законот за здравје на растенијата воспоставена е Државна фитосанитарна лабораторија која ќе врши дијагностицирање и детерминирање на штетни организми, анализа на физичко хемиски својства на средствата за заштита на растенијата, анализа на активна материја, како и биолошки испитувања по одредени области од фитосанитарното законодавство. Лабораторијата е во фаза на кадровско екипирање.

Инспекциски надзор и контрола во производството, прометот и употребата на средствата за заштита на растенијата вршат 26 државни земјоделски инспектори од Државниот инспекторат за земјоделство во состав на Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ УСОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОДАВСТВОТО

Усогласување со европското законодавство преку изготвување на следните акти:

- донесување на подзаконските акти кои произлегуваат од Законот за здравје на растенијата: листа на штетни организми, регистрација на производители и увозници на растенија и растителни производи, наредби за контрола на компирот
- донесување на Закон за производи за заштита на растенија и подзаконските акти кои произлегуваат од законот.

Зајакнување на капацитетот на фитосанитарниот систем

- изготвување на план за развој на институционален капацитет на интегриран фитосанитарен систем
- Обука за транспозиција на ЕУ мерки во Закон за здравје на растенија.
- Воспоставување на ИТ систем за размена на информации меѓу надлежните служби и воспоставување на база на податоци за доделените авторизации
- Континуирана обука на кадарот на фитосанитарната управа (фитосанитарни инспектори, регионалните известувачи и кадарот во администрацијата)
- Континуирана обука на кадарот од Државната фитосанитарна лабораторија (вирусологија, микробиологија, ентомологија, фитопатологија, микробиологија, хематологија и хемискиот оддел)
- финализирање на Државната фитосанитарна лабораторија
- Кадровско екипирање на Фитосанитарната управа со 10 нови вработувања

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- регистрација на производители и увозници на растенија и растителни производи
- издавање на пасоши за растенија
- воведување на концепт на заштитни зони и обука на персоналот за барањата на заштитните зони
- Обука на кадарот за проценка на ризик на досиејата поднесени за авторизација
- изготвување на подзаконски акти во делот на мониторинг на резидуи
- донесување на Закон за вештачки ѓубрива и негови подзаконски акти
- Континуирана обука на кадарот на фитосанитарната управа (фитосанитарни инспектори, регионалните известувачи и кадарот во администрацијата)
- Организирање на мониторинг според ЕУ за пропишаните штетни организми
- Акредитација на лабораторија за анализа на пестициди согласно ISO 17025 и обука на персоналот за анализа на пестициди
- Дефинирање на листа на националните максимални дозволени количества усогласени со ЕУ вредностите
- Воспоставување на лабораторија за резидуи и акредитација согласно ISO 17025 и обука на кадарот за анализа на резидуи

Преглед на кадровско јакнење на институции

Фитосанитарната управа ќе се зајакне со 38 лица согласно следната динамика.

Буџетски број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
14001	Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство-Фитосанитарна управа	10	10	12	0	0	38

СТРАНСКА ПОМОШ

Краткорочните приоритети на фитосанитарната политика се поддржани со CARDS 2002 проект: “Воспоставување на национален интегриран фитосанитарен систем“.

3.12.3.2 СЕМЕ И САДЕН МАТЕРИЈАЛ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а. ПРАВНА РАМКА

Оваа област е уредена со Законот за семенски материјал, саден материјал и материјал за размножување, признавање, одобрување и заштита на сорта (Сл. весник на РМ бр41/2000), се уредува производството, доработката, прометот и извозот и увозот на семенскиот материјал, садниот материјал и материјал за размножување од земјоделските растенија, како и признавањето, одобрувањето и заштитата на сортата. Законот делумно е усогласен со законодавството на ЕУ.

СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

- Меѓународната конвенција за заштита на новите сорти земјоделски растенија
- Стратегија за прилагодување на македонскиот земјоделско-прехранбен сектор со САР,
- Стратешки план на Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство 2006-2008,

б. ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Надлежен орган за уредување на производството, подготовката за трговија, трговијата и увоз-извоз на семенски и саден материјал е Управата за семе и саден материјал во состав на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Во Управата моментално се вработени 6 лица.

Земјоделски институт - Скопје, Институт за јужни земјоделски култури - Струмица, Институт за тутун - Прилеп, се јавни научни установи кои се занимаваат со создавање на нови сорти земјоделски растенија, одржување на сортите преку производство на високите категории на семенски материјал од разни земјоделски растенија, вршат стручна контрола на семенските посеви и насади, вршат лабораториски анализи за утврдување на квалитетните својства на семенскиот материјал, издаваат сертификати, учествуваат во изготвување на законски и подзаконски акти. Службата за развој при Земјоделскиот комбинат Пелагонија, за потребите на комбинатот врши стручна контрола на посевите и анализа на квалитетот на семенскиот материјал.

Надзорот и контролата над спроведување на прописите од областа на семенскиот и садниот материјал ја врши Државниот инспекторат за земјоделство преку државните инспектори и Фитосанитарната управа преку граничните инспектори.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во наредниот период ќе се продолжи со усогласување со европското законодавство и тоа:

- донесување на Закон за семе и саден материјал за земјоделски растенија. Овој закон ќе се усогласи со следниве регулативи: 31966R0401, 31966R0402, 31968R0193, 31992R0033, 31992R0034, 31998R0056, 32002R0053, 32002R0054, 32002R0055, 32002R0056, 32002R0057
- донесување на подзаконските акти кои произлегуваат од Закон за семе и саден материјал
- зајакнување на контролата на лозов саден материјал
- подготовка за членство во Меѓународна конвенција за заштита на нови сорти растенија -УПОВ
- континуирана обука на кадар од управата за семе и саден материјал

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- донесување на Закон за заштита на новите сорти земјоделски растенија, во кои ќе бидат вградени законските прописи, права и обврски кои произлегуваат од Меѓународната конвенција за заштита на новите сорти земјоделски растенија (УПОВ), како и Директивата на Советот бр.2100/94/ЕЗ
- донесување на подзаконските акти кои произлегуваат од Закон за заштита на новите сорти
- акредитација на лабораторија за тестирање на семиња според ИСТА
- обука за подготвување на законски и подзаконски акти
- обука на кадарот за контрола на семе (преработка, означување и организација на постконтролни проби за различни земјоделски видови)
- обука на кадар за совладување на техниката за изведување на ДУС тестовите по одделни култури.

Преглед на кадровско јакнење на институции

Управата за семе и саден материјал кадровски ќе се зајакнува согласно следната динамика:

Буџетски број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
14001	Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство-Управа за семе и саден материјал	2	2	2	0	0	6

СТРАНСКА ПОМОШ

Дел од активностите насочени кон усогласување на законодавството и обука на кадарот ќе бидат поддржани преку КАРДС проектот “Структурни и правни реформи на МЗШВ”.

3.13 РИБАРСТВО

3.13.1 РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРА

1.1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а. ПРАВНА РАМКА

Севкупниот риболов во Република Македонија се врши на слатководни риболовни подрачја и ревири. Законот за рибарство ("Службен весник на РМ бр.62/93) е основниот правен акт кој ја регулира областа на рибарството во РМ и се однесува на користењето, управувањето и заштитата на рибниот фонд од риболовните води. Како и да е, тековното македонско законодавство од оваа област не е доволно усогласено со ЕУ мерките во однос на структурните и пазарни политики и системот за информирање во рибарството и аквакултурата.

Стратегијата за прилагодување на Македонскиот земјоделско прехранбениот сектор со заедничката земјоделска политика на ЕУ (САР) во која се предвидени изработката на законот и одредени анализи од областа на рибарството и аквакултурата е единствен стратешки документ кој е во функција на дефинирање на политиката и насоките за развој на областа.

б. ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Во рамките на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство постои Сектор за земјоделство кој е надлежен за изготвување, предлагање и спроведување на законската регулатива, како и за управни и стручни прашања од областа на рибарството.

Имплементацијата на актите од областа на рибарството е во надлежност на Одделението за сточарство (Секторот за земјоделство) со еден (1) вработен. Покрај Одделението за сточарство, непосредно одговорен за надзорот над спроведувањето на одредбите од Законот за рибарството е Државниот инспекторат за земјоделство, кој е орган во состав на МЗШВ. Во состав на инспекторатот постои и сектор за инспекциски надзор од областа на поледелството, сточарството, рибарството и земјишната политика со вкупно вработени дваесет и четири (24) лица, од кои еден раководител на сектор, пет (5) раководители на регионални одделенија и осумнаесет (18) државни инспектори во шест (6) регионални одделенија на секторот.

Засега нема реализирано никаква професионална надградба од областа на рибарството и аквакултурата.

1.2. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Со оглед на тоа што Република Македонија нема пристап на море најголемиот дел од законодавството на заедничката политика за рибарство е неприменлива - техничките правила, квотите, регистер на флоти, систем за следење на пловни објекти итн. Сепак, со новиот Закон за рибарство и аквакултура и неговите подзаконски акти македонското законодавство од областа на рибарството ќе се усогласи законската регулатива на ЕУ во областите кои се применливи за Република Македонија и тоа: управување со ресурси, инспекција и контрола, структурни и пазарни политики и дистрибуција на информации.

Со донесување на Законот за рибарство и аквакултура во 2007 година ќе се опфатат мерките на ЕУ кои имаат значење за рибарството и аквакултурата во Република Македонија од основните регулативи од областа на рибарството и аквакултурата во ЕУ.

Заради непречено извршување на планираните активности по однос на изготвување на законската регулатива предвидено е дополнително вработување на еден извршител од областа на рибарството и аквакултурата.

1.3. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Донесување на подзаконските акти од Законот за рибарство и аквакултура до крајот на 2008 година, со кои ќе се опфатат ЕУ мерките, во следниве области:

- Управување со ресурси - Правилник за нормативи во однос на вршењето на риболов и заштита на рибниот фонд; Правилник за минимумот потребна опрема за основни хидролошки и ихтиолошки анализи; Упатство за издавање и образецот на дозволата за риболов; Наредба за видови на риболовни средства и алат и Правилник за содржината на риболовните основи и производните планови за аквакултура.
- Инспекција и контрола - Правилник за вршење контрола во рибарството и аквакултурата.

- Структурни и пазарни политики - Правилник за организациите на производителите во рибарството и аквакултурата како и за утврдување на начини и постапки во врска со користење на помош во рибарството и аквакултурата и Правилник за интервенции на пазарот.
- Дистрибуција на информации - Правилник за собирање и чување на податоци во рибарството и аквакултурата.
- Предвидено е дополнително вработување на еден извршител од областа на рибарството и аквакултурата во 2009 година со оглед дека во периодот по транспонирање на ЕУ законодавството во областа на рибарството и аквакултурата ќе биде неопходно следење на структурните и пазарните политики и дистрибуција на информации и непречено извршување на активности кои ќе произлезат од усогласената регулатива.

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ							
Буџетски број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
14001	МЗШВ – Сектор за земјоделство – Одделение за сточарство (рибарство)	0	1	0	1	0	2
14001							
Вкупно		0	1	0	1	0	2
	Вкупно	0	1	0	1	0	2

3.14 СООБРАЌАЈНА ПОЛИТИКА

3.14.1 ПАТЕН СООБРАЌАЈ

1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

1.1. ПРАВНА РАМКА

Законски акти:

Закон за превоз во патниот сообраќај

Со Законот за превоз во патниот сообраќај („Сл.весник на РМ„ бр. 68/04) целосно се регулирани условите и начинот на вршење на превозот на патници и стока во внатрешниот и меѓународниот патен сообраќај. Пропишани се условите за професионална компетентност и финансиска стабилност како еден од условите за пристап кон професијата транспортен оператор, како и условите и постапката за добивање на лиценца за вршење на дејноста превоз на патници и стока во патниот сообраќај. Во Законот имплементирани се повеќе директиви и регулативи на Советот на Европската Унија со кои се регулираат одделни прашања од областа на превозот на патници и стока во патниот сообраќај и тоа: 31996L0026; 31984L0647; 31983R0056; 31992R0684; 31992R0881; 31993R3118; 31994R0792; 31994R3315; 31998R0012; делумно 31998R2121.

Покрај одредбите од Законот за превоз во патниот сообраќај се применуваат и одредбите од меѓународните билатерални спогодби склучени меѓу Владата на Република Македонија и Владите на 28 земји, меѓу кои повеќето земји од ЕУ, како и сите земји од соседството.

Република Македонија има пристапено на следните меѓународни договори:

- Спогодба на ОН за промет на лесно расиплив товар (АТП)
- Конвенција за спогодба за меѓународен сувоземен транспорт на стоки (ЦМР)
- Царинска конвенција за меѓународен транспорт на стоки со ТИР карнети
- ОН и ЕЦЕ законодавство за одобрување на видовите на моторни возила
- Европска спогодба за работа на екипажите на возилата што вршат меѓународен патен превоз (АЕТР)
- Пристапување кон Виенската Конвенција на ОН (1968)

Закон за јавни патишта

Со Законот за јавните патишта („Службен весник на РМ“ бр. 26/96; 40/99; 96/00; 29/02; и 68/04) се уредуваат условите и начинот на изградбата, реконструкцијата, одржувањето, заштитата, користењето, управувањето, финансирањето на јавните патишта, како и надзорот. Со Законот, меѓу побитните работи се регулираат категориите на патишта, надлежности, извори на финансирање и распределба меѓу субјектите надлежни за патната мрежа, донесување на среднорочни и годишни програми за изградба, реконструкција и одржување на патиштата, надлежности за издавање под концесија и сл.

Покрај одредбите од горенаведениот Закон, се применуваат и одредбите од:

- Европска спогодба за главните сообраќајни артерии (АГР), Женева, 15.11.1975;
- Конвенција за патен сообраќај;

Согласно овој Закон, кој е усогласен со Директивата 31996L0053 патната мрежа на Република Македонија е пристапна за возила.

Закон за превоз на опасни материи

Превозот на опасни материи е регулиран со Закон за превоз на опасни материи („Службен лист на СФРЈ“ бр. 27/90 и бр. 45/90) и („Службен весник на РМ“ бр. 12/93). Со Законот за превоз на опасни материи се уредуваат условите со кои се врши превозот на опасните материи (подготвување на материјата, товарење, превоз, попатни манипулации, истовар, безбедноста во превозот, опремување на возило и обука на кадри) како и надзор над извршување на законот.

Во Законот е имплементирана директивата 31989L0684 за стручна обука на возачи што превезуваат опасни материи по патишта.

Закон за безбедност на сообраќајот на патиштата

Со Законот за безбедност на сообраќајот на патиштата („Службен весник на РМ“ бр. 14/98, 38/02 и 38/04), целосно се утврдени условите кои мора да ги исполнуваат возилата во сообраќајот на патиштата, уредите и опремата што мораат да

ги имаат возилата, димензиите, вкупната маса и основото оптоварување на возилото, условите за стекнување на право за управување со возило како и формата и образецот на возачката дозвола, проверка и техничка контрола на возилата, регистрација на возилото и образецот на сообраќајната дозвола и сл.

Законот за задолжително осигурување во сообраќајот

Задолжителното осигурување за сите видови сообраќај е регулирано со Законот за задолжително осигурување во сообраќајот (“Службен весник на РМ” бр. 88/05). Овој закон е обработен во поглавјето 09 Финансиски услуги.

Подзаконски акти:

Врз основа на горенаведените закони донесени се бројни подзаконски акти со кои подетално се регулираат одделни одредби и тоа: постапката за добивање на дозвола за вршење на редовен линиски превоз на патници во внатрешниот и меѓународниот патен сообраќај; категоризацијата на автобуските станици; постапката за распределба на ЦЕМТ дозволите за меѓународен превоз на стока; висината на надоместоците за употреба на јавните патишта што се плаќаат при регистрација на возила, како и за употреба на автопат; вкупното траење на времето на управување со возило и за одморите на возачите; регистрацијата на возила; димензиите, вкупните маси и основото оптоварување на возилата; задолжително атестирање (хомологација) на возилата на тркала и др. Во наредбата со која се воведува обврска сите возила да ги исполнуваат прописите за хомологација се имплементирани следниве директиви: 31992L0006; 31985L3821; 31991L0671; 31996L0096(делумно); 31987L0358; 31997L0020; 32001R0011; 32001L0092; 32001L0100; 32002L0051; 32002L0085; 32003L0020; 32003L0026; 320040011; 32003L0026 и др.

1.2. ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Закон за превоз во патниот сообраќај- Надлежни органи за имплементација на работите што се однесуваат на превозот на патници и стока во внатрешниот и меѓународниот патен сообраќај се: Министерството за транспорт и врски, Државниот инспекторат за транспорт-орган во состав на Министерство за транспорт и врски овластен за инспекциски надзор, Министерството за финансии-Царинска управа и единиците на локална самоуправа.

Како орган во состав на Министерството, функционира Државниот инспекторат за транспорт. Тоа е контролен орган кој врши инспекциски надзор над работата на правните и физичките лица регистрирани за вршење на превоз на патници и стока во патниот сообраќај. Во Државниот инспекторат за транспорт се вработени 35 државни инспектори за патен сообраќај. Согласно Систематизацијата на работни места предвидено е да се вработени 39 лица.

Министерството за транспорт и врски е државен орган надлежен за креирање и реализирање на сообраќајната политика во патниот сообраќај. Во Министерството за транспорт и врски постојат две одделенија во рамките на Секторот за сувоземен сообраќај задолжени за работата околу превозот на патници и стоки во патниот сообраќај. Работите од оваа област ги извршуваат:

- Одделение за товарен сообраќај – шест лица. Согласно Систематизацијата на работни места предвидени се вкупно 7 лица ;
- Одделение за превоз на патници – три лица. Согласно Систематизацијата на работни места предвидени се вкупно 8 лица.

Закон за јавни патишта- Министерството за транспорт и врски е надлежна институција за подготовка на сите правни акти кои произлегуваат како обврски согласно Законот за јавни патишта, а надлежни институции за имплементација на Законот за јавни патишта се: и Фонд за магистрални и регионални патишта на РМ, ЈП Македонијпат и единиците на локалната самоуправа – институции надлежни за локалните патишта и улици. Во рамките на Министерството за транспорт и врски работите од областа на патната инфраструктура се во надлежност на Секторот за станбено-комунални работи и инфраструктура, Одделение за патна инфраструктура, во кое се вработени 4 лица. Согласно Систематизацијата на работни места предвидени се вкупно 7 лица.

Согласно Законот, Фондот за магистрални и регионални патишта изготвува предлог Годишна програма за работите во врска со планирањето, финансирањето, изградбата, реконструкцијата, одржувањето и заштитата на магистралните и регионалните патишта во Република Македонија. Програмата ја донесува Владата на Република Македонија.

Македонијпат е Јавно претпријатие кое согласно Законот за јавни патишта е надлежно и одговорно за одржувањето на магистралната и регионалната патна мрежа во Република Македонија. За својата работа Јавното претпријатие склучува годишен договор со Фондот за магистрални и регионални патишта.

Закон за превоз на опасни материји- Во врска со превозот на опасни материји, Министерството за транспорт и врски е надлежен државен орган за изготвување на законската регулатива и имплементирање на законските одредби во соработка со: Министерство за внатрешни работи – издава одобренија за превоз на експлозиви, отрови и радиоактивни материји, Министерство за здравство – издава одобренија за превоз на отрови во соработка со МВР, Министерство за

животната средина и просторно планирање – може да забрани превоз на одредени опасни стоки низ одредена територија и Дирекција за радијациона сигурност - издава одобренија за превоз на радиоактивни материи. Во рамките на Министерството за транспорт и врски во Секторот за сувоземен сообраќај функционира Одделение за превоз на опасни материи и безбедност во кое работи едно лице. Согласно Систематизацијата на работните места предвидени се вкупно 8 лица.

Законот за безбедност во сообраќајот на патиштата- Министерството за внатрешни работи е надлежен орган за имплементација на работите што се однесуваат на безбедноста и контролата на сообраќајот на патиштата. Министерството за внатрешни работи преку своите овластени службени лица-полицајци врши контрола на сообраќајот на патиштата и се грижи за безбедноста на учесниците во сообраќајот. Исто така оваа институција во државата ја креира и реализира развојната политика во областа на патниот сообраќај како и подготвува и предлага законски и подзаконски акти од доменот на оваа проблематика. Во рамките на Министерството постои Сектор за сообраќајни работи кој претставува највисоко тело односно сублимат на сите активности од доменот на безбедноста и контролата на сообраќајот во Републиката, во кој се вработени 7 лица. Реализацијата на многубројните активности пропишани со Законот за безбедност на сообраќајот на патиштата се врши преку полициските станици и полициските одделенија за безбедност на сообраќајот на патиштата во кои се вработени 804 извршители од кои: 32 командири, 15 заменици командири, 17 виши инспектори, 50 раководители на безбедносниот сектор и 690 извршители- полицајци.

2. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

2.1 ПРАВНА РАМКА

Законски акти

Во текот на 2006 година предвидено е изготвување и донесување на измени и дополнувања на Законот за превоз во патниот сообраќај. Со измените и дополнувањата ќе се изврши натамошно усогласување со следниве ЕУ мерки: 22002A1126(1); 31984L0647; 31998L0076; 31991L0671; 32003L0020.

До крајот на 2006 година предвидено е донесување на нов Закон за превоз на опасни стоки во патниот сообраќај со цел подобрување на услугите кои се обезбедуваат за корисниците и воведување мерки за стимулирање на безбедноста при превозот како и одредување на сите соодветни средства и активности во склоп на активностите на претпријатијата и контрола на извршување на тие активности согласно правилата кои се применуваат на најбезбеден можен начин. Во Законот ќе биде имплементирана директивата 31996L0035 за назначување и квалификации на советници за безбедност при превоз на опасни материи. Во Законот ќе бидат вградени одредбите од следните директиви на ЕУ: 31994L0055, анекси А и Б; 31995L0050; 32000L0018; 32000L0061.

Во текот на 2007 година предвидено е донесување на нов Закон за безбедност на сообраќајот на патиштата. Во новиот закон се планира да се имплементираат следниве ЕУ мерки: 31992L0006; 31985L3821; 31989L0459; 31991L0439; 31991L0671; 31996L0053; 31996L0096; 32000D275; 31985R3820; 31985R3821; 31998R2135; 31988L0599; 32002L0015; 31999L0037; 31994L0072; 31996L0047; 31997L0026; 32000L0056; 32001L0011; 32001L0092; 32002L0085; 32003L0020; 32003L0059; 32003D0425; 32003L0020; 32003L0127; 32004L0011.

Врз основа на Студијата за реструктурирање на патниот сектор ќе се преземат активности во насока на измени и дополнувања на постојниот Закон за јавни патишта (во прва фаза) до изготвување на нов Закон за јавни патишта, како и донесување на Правилник за сообраќајна сигнализација со кој се врши прилагодување на сообраќајната сигнализација според Европските нормативи.

Подзаконски акти

Врз основа на Законот за превоз во патниот сообраќај предвидено е донесување на следниве подзаконски акти во вториот квартал на 2006:

- Правилник за формата и содржината на лиценцата за вршење на одделни видови на јавен превоз во патниот сообраќај и начинот и постапката за добивање и одземање на лиценците. Со Правилникот целосно ќе се пропише постапката за издавање и одземање на лиценците. Децидно ќе се наведе документацијата која транспортниот оператор е должен да ја приложи кон апликацијата за издавање на лиценцата. Пропишана е формата и содржината на образецот на лиценцата за внатрешен меѓународен патен сообраќај. Се транспонира 31996L0026.
- Правилник за посебните техничко-експлоатациони услови што треба да ги исполнуваат возилата за вршење на одделни видови на превоз. Со овој Правилник ќе се пропишат техничко експлоатационите услови што треба да ги исполнуваат моторните возила наменети за вршење на одделни видови на превоз на патници и стока во патниот сообраќај. Се транспонираат 31991L0671 и 32003L0020.

- Правилник за начинот и постапката за полагање на испит за професионална компетентност на управителот и овластеното лице од него одговорно за превоз и програмата. Со Правилникот ќе се пропише програмата за испитот за професионална компетентност на управителот или овластеното лице од него одговорно за превоз. Се транспонира 31996L0026.
- Правилник за начинот и постапката за полагање на испит за добивање на сертификат за возач во меѓународниот патен сообраќај и програма. Со Правилникот ќе се пропише содржината на програмата врз основа на која се спроведува испитот за издавање на сертификат за возач кој може да извршува меѓународен превоз во патениот сообраќај. Се транспонира 31996L0026.
- Правилник за образецот на дозволата за слободен превоз на патници во меѓународниот патен сообраќај. Со овој Правилник ќе се пропише содржината на дозволата врз основа на која превозниците можат да вршат слободен превоз во меѓународниот патен сообраќај.
- Правилник за формата и содржината на патниот налог. Со овој Правилник ќе се пропише формата и содржината на патниот налог, документ кој превозникот треба да го има при извршувањето на превозот во патниот сообраќај. Правилникот се планира да се донесе во текот на 2007 година.

Во третиот квартал на 2006 година се предвидува донесување на Одлука за определување на висината и начинот на плаќање на надоместоците за употреба на патната инфраструктура. Одлуката ќе биде усогласена со следниве ЕУ мерки: 31999L0062; 32004L0052.

Врз основа на Законот за превоз на опасни стоки во патниот сообраќај, во 2007 година, во поглед на подзаконски акти предвидено е да се донесат:

- Правилник за начинот на превоз на опасни материи во друмскиот сообраќај. Правилникот ќе биде усогласен со 31994L0055.
- Правилник за стручно оспособување на возачите на моторни возила со кои се превезуваат опасни материи и на други лица што учествуваат во превозот на тие материи со измена и дополнување на пропишаната програма за стручно оспособување на возачите на моторни возила со кои се превезуваат опасни материи и на другите лица што учествуваат во подготовката за превоз, натовар, претовар и истовар на опасни материи, начинот на полагање на испити и евиденцијата за полагање на испити. Правилникот ќе биде усогласен со 31994L0055, анекси А и Б.
- Правилник за должности, одговорности и програма и начин за стручно оспособување и полагање на испит на советници за безбедност при превозот на опасни материи по пат, железница и внатрешни водени патишта. Правилникот ќе биде усогласен со 31996L0035 и 32001L0018.

Со донесувањето на нов Закон за безбедност на сообраќајот на патиштата, во 2007 година, ќе се донесат и изменат поголем дел од подзаконските акти кои ја регулираат материјата од областа на безбедноста на сообраќајот, како следи:

- Правилник за вкупното траење на времето на управување со возило, за одморите на возачите во врска со управувањето со моторно возило, за начинот на работа на удвоените екипажи на возилата во обем кој влијае врз безбедноста на управување со возилото. Правилникот ќе биде усогласен со 31985R3820; 31988L0599; 32002L0015.
- Правилник за постапката на издавање, заменување и продолжување на важењето и за начинот на водењето на евиденциите на возачките дозволи и дозволите за возач на трактор. Правилникот ќе биде усогласен со 31991L0439; 32000D0275; 31994L0072; 31997L0026; 32000L0056.
- Правилник за регистрација на моторни возила и приклучни возила, и за водењето на евиденцијата за регистрираните моторни и приклучни возила. Правилникот ќе биде усогласен со 31999L0037; 32001L0092; 32003L0127.
- Правилник за димензиите, вкупните маси и осното оптоварување на возилата, за уредите и опремата што мораат да ги имаат возилата и за основните критериуми што мораат да ги исполнуваат уредите и опремата на возилата во сообраќајот на патиштата. Правилникот ќе биде усогласен со 31996L0053.
- Правилник за обрасците на сообраќајната дозвола, возачката дозвола, сообраќајната дозвола за земјоделски трактор, потврдата за регистрација, дозволата за возач на трактор и возачката потврда.
- Правилник за регистарски таблички на моторни и приклучни возила, работни машини, мотокултиватор, велосипед со мотор, запрежно возило и за приклучно возило што го влече земјоделскиот трактор или мотокултиватор и за националната ознака.

2.2 ИНСТИТУЦИИ

Предвидено е зајакнување на капацитетот на постојните институции и тоа со нови вработувања, техничка опременост и обезбедување на обуки за вработените за подготовка и имплементација на законските прописи од оваа област.

Во Министерството за транспорт и врски - Секторот за сувоземен сообраќај предвидено е вработување на четири лица во Одделението за превоз на опасни материи и безбедност. Предвидено е опремување на четири канцеларии со мебел, телефони и компјутери.

Во однос на потребни обуки за имплементација на законските прописи се предвидува ангажирање на домашни експерти, како и експерти преку Програмата TAIEX за обука на лица кои учествуваат во подготовката и имплементацијата на законските и подзаконските акти заради нивно усогласување со законодавството на ЕУ, како што е изготвување на Програмата за полагање на испит за професионална компетентност на управителот и испитот за возачите кои учествуваат во меѓународниот сообраќај. Во текот на 2006 година ќе бидат обучени 10 обучувачи кои ќе вршат обука на вработените во Министерството за транспорт и врски и Државниот инспекторат за транспорт во врска со имплементацијата на подзаконските акти што ќе се донесат на Законот за превоз во патниот сообраќај, како и на претставници на 1.500 компании кои се занимаваат со меѓународен транспорт на патници и стоки. Обуката на претставниците од компаниите ќе продолжи и во 2007 година.

Во 2006 година се планира развој на база на податоци за транспортните компании кои се занимаваат во меѓународен транспорт на патници и стока, со кој ќе се евидентираат извршените превози во и од ЕУ земјите како и во и од трети земји. Софтверот покрај водење на статистички податоци за извршените транспорти ќе дава можност за следење на издавањето и искористувањето на меѓународните транспортни дозволи.

Во завршна фаза на реализација е Студијата за реструктуирање на патниот сектор со посебен акцент на воведувањето на конкуренција во одржувањето на патиштата. Студијата, која е финансирана од ЕБРД, ја изготвува француската консултантска компанија ВСЕОМ. Во зависност од препораките кои ќе произлезат од студијата ќе треба да се превземат соодветни активности, вклучувајќи и измени на законската регулатива. Се очекува дека имплементирањето на мерките од Студијата ќе придонесат за поголема ефикасност на целиот патен сектор, повисок квалитет, стабилно и задоволително финансирање, и посебно, промовирање на пазарна конкуренција во делот на одржување на патиштата.

Во 2007 година во Министерството за транспорт и врски - Секторот за сувоземен сообраќај предвидено е вработување на:

- едно лице во Одделението за товарен сообраќај
- едно лице во Одделението за превоз на патници

Во текот на 2007 година ќе се продолжи со реализација на обуките за спроведување на испитот за професионална компетентност на управителот и возачите во меѓународниот сообраќај.

Врз основа на Студијата за реструктуирање на патниот сектор, во 2007 година, ќе се превземат мерки и активности во институционално зајакнување на Фондот за патишта од една страна и реструктуирање на Јавното претпријатие Македонијат.

3.14.2 ЖЕЛЕЗНИЧКИ СООБРАЌАЈ

1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

1.1 ПРАВНА РАМКА

Законски акти

Постојната законска легислатива на Република Македонија која го регулира железничкиот сообраќај ги опфаќа следните закони:

Законот за железниците („Службен весник на РМ“ бр.64/05) ги уредува организацијата на железничкиот систем, начинот и условите за извршување на железничкиот превоз, статусот на железничката инфраструктура и условите за пристап до неа, обезбедувањето на услугите од јавен интерес и уредувањето на железничкиот превоз. Во законот се имплементирани следните директиви: 319991L0440; 32001L0012; 32001L0013; 31995L0018; 32001L0014; 31995L0018; 31995L0019; 32002L0049; 32004L0049.

Законот за трансформација на Јавното претпријатие “Македонски Железници”-Ц.О. Скопје („Службен весник на РМ“ бр. 29/05) ја утврдува трансформацијата на Јавното претпријатие “Македонски Железници”- Ц.О. Скопје, односно поделбата на постојното ЈП на два субјекта. Во законот се имплементирани следните директиви: 31991L0440; 32001L0012;

Подзаконски акти

Во сила се 81 подзаконски акт, кои ќе важат се додека не се донесат новите, согласно Законот за железниците („Службен весник на Република Македонија“ бр.64/05).

1.2 ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Министерството за транспорт и врски е надлежен орган за политиката, за предлагање на закони и донесување на подзаконските акти од областа на железничкиот сообраќај.

Во рамките на Министерството за транспорт и врски има Сектор за сувоземен сообраќај и во состав одделение за железници, жичари и ски-лифтови. Согласно актот за систематизација на работните места во ова одделение предвидени се вкупно 5 лица. Во моментот работите од областа на железничката инфраструктура и други работи поврзани со неа ги извршуваат 3 лица.

2. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

2.1. ПРАВНА РАМКА

Законски акти

На почетокот на 2007 година ќе се донесе **Законот за безбедност во железничкиот сообраќај** со кој ќе се уредуваат правилата и условите за безбедно, уредно и непречено одвивање на железничкиот сообраќај на територијата на Република Македонија. ЕУ мерки кои се имплементирани во посочениот закон се: 32002L0049; 31995L0018 за издавање дозволи на железнички претпријатија и 32001L0012.

Законот за основање на Агенција за железнички сообраќај и транспорт ќе се донесе во пакет со Законот за безбедност во железничкиот сообраќај на почетокот на 2007 година. Со овој закон се уредуваат организацијата и надлежностите на Агенцијата, комисијата и директорот на Агенцијата и други прашања од значење за вршење на работите на Агенцијата. ЕУ мерки кои се имплементирани во Законот за основање на Агенција за железнички сообраќај и транспорт се: 32001L0014 и 31995L0018.

Во почетокот на 2007 година се предвидува донесување на **Закон за превоз на железниците**. ЕУ мерки кои ќе се имплементираат се 31996L0048 и 32001L0016 за интероперабилност на железниците. Со овој закон се планира да се регулира превозот на патници и стока на пругите на територијата на Република Македонија. Исто така, во дел од законот ќе се опфати и превозот по индустриските пруги.

Во почетокот на 2007 година се предвидува донесување на **Закон за превоз на опасна стока на железницата**. ЕУ мерки кои ќе се вградат се 32004L0089 со која се регулира превозот на опасна стока по железницата.

Подзаконски акти

Подзаконските акти кои ќе се донесат согласно Законот за железниците се:

- Правилник за одредување на составните делови на железничката инфраструктура
- Правилници за начинот на проектирање и градење на железничката инфраструктура, како и нормативите и стандардите кои се однесуваат на железничката инфраструктура
- Правилник за начинот на водење на евиденција и други технички податоци за железничките пруги и постројките, објектите и уредите на пругата, што се од значење за безбедноста на железничкиот сообраќај.
- Правилници со кои се уредуваат начинот на одржувањето, контролата и повремени прегледи на железничките пруги и на постројките, објектите и уредите.
- Правилници за утврдување на начинот на вршење на работите на заштитата на железничката инфраструктура.
- Правилници за начинот на водење на евиденцијата на состојбите на железничките пруги, геометриските карактеристики на пругата и пружниот појас, земјишниот катастар, карактеристиките на теренот од интерес за заштита на пругата, инсталациите во и на трупот на пругата и пружниот појас, опремата на пругата и пружниот појас, опремата на пругата со сообраќајната сигнализација, телекомуникациските уреди, контактната мрежа, заштитните огради, патните премини и други податоци.
- Правилник за начинот на издавањето и одземањето на службената легитимација на инспекторот, формата, содржината, образецот и амблемот на легитимацијата.
- Правилник за начинот на давање и одземање на дозвола за јавен превоз, формата и содржината на образецот на дозволата, формата, содржината и начинот на водење на регистарот за издадени и одземени дозволи како и висината на надоместокот за издавањето на дозволата

- Правилник за начинот на давање и одземање на решението за безбедност, формата и содржината на образецот на решението, формата, содржината и начинот на водење на регистарот за издадени и одземени решенија како и висината на надоместокот за издавањето на решението
- Правилник за образецот на дозволата и образецот на решението за безбедност, како и управување со железничка инфраструктура и решение за безбедност за управување со железничка инфраструктура.

По донесувањето на Законот за безбедност во железничкиот сообраќај, Законот за превоз на железниците и Законот за превоз на опасна стока на железницата ќе се изработат и соодветните подзаконски акти кои ќе произлезат од овие закони.

2.2 ИНСТИТУЦИИ

Во текот на 2007 година се предвидува основање на Агенцијата за железнички сообраќај и транспорт. Со актот за систематизација на Агенцијата, ќе се премине кон вработување на потребниот број на персонал (вработување од максимум 6 лица).

Во првата половина на 2006 година, треба да се заврши поделбата на двете претпријатија по Законот за трансформација на Јавното претпријатие “Македонски Железници”-Ц.О. Скопје („Службен весник на Република Македонија“ бр.29/05). Трансформацијата на ЈП “Македонски Железници”-Скопје ќе се изврши со поделба на постојното ЈП “Македонски Железници” на два нови субјекта:

- **Јавно претпријатие за железничка инфраструктура “Македонски Железници”-Скопје и**
- **Акционерско друштво за транспорт “Македонски Железници Транспорт А.Д.”-Скопје**

Во Министерството за транспорт и врски, во Секторот за сувоземен сообраќај, во 2007 година ќе се вработат 2 лица.

3. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Подзаконски акти

Агенцијата за железнички сообраќај и транспорт, согласно **Законот за безбедност во железничкиот сообраќај**, во овој период треба да изготви 2 правилника во кои ќе биде целосно имплементирана мерката 32004L0049:

- **Правилник за заеднички безбедносни методи.** Со овој правилник ќе се пропишат методите за проценување и оценување на ризикот, методите за оценување на сообразноста со условите пропишани во решението за безбедност и решението на безбедност за управување со железничка инфраструктура. Правилникот ќе се донесе до 31.01.2009 година.
- **Правилник за заеднички безбедносни цели.** Со овој правилник се дефинира степенот на безбедност што мора да го постигнат одредени делови на железничкиот систем како целина. Правилникот ќе се донесе до 31.01.2010 година.

4. СТРАНСКА ПОМОШ

Проектот од Светска Банка за Реформа на железницата бр.83499, кој ќе заврши во втората половина на 2009 година има 4 компоненти и тоа:

- Техничка помош за реструктурирање, регулатива и подготвителни чекори за вовед на приватниот сектор како и поддршка во имплементацијата. За оваа компонента вредноста изнесува 1.52 м евра
- Намалување на бројот на вработени и мерки за ублажување. За оваа компонента вредноста изнесува 0.25 м евра од С.Банка и 0.4 м евра од ЈПМЖ.
- Зголемување на капацитетот на работа. За оваа компонента вредноста изнесува 7.9 м евра
- Механизација на шинско одржување и модернизација на инфраструктура. За оваа компонента вредноста изнесува 5.25 м евра

3.14.3 ПРЕВОЗ ПО ВНАТРЕШНИ ПЛОВНИ ВОДИ

1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

1.1 ПРАВНА РАМКА

Законски акти

Со Закон за внатрешна пловидба („Службен весник на РМ“ бр. 27/00, 74/05) се уредува внатрешната пловидба и безбедноста во внатрешната пловидба во Република Македонија, условите и начинот на користењето, одржувањето, обележувањето и заштитата на пловните патишта, пристаништа, зимовници, сидришта и капалишта, условите кои треба да ги исполнуваат пловните објекти, постапката за упис и бришење на пловните објекти, постапувањето во случај на

пловидбена незгода, спасувањето и вадењето потонати предмети. Во законот е имплементирана Резолуција број 24 од 15 ноември 1985 година, а се однесува на примената на CEVNI - Европски правила за пловидба по внатрешни пловни патишта и измените на текстот на CEVNI приложени во документот W/TRANS/SC.3/37/Rev.2 и Резолуција 19 и 20 (TRANS/SC.3/91 анекс 1 и TRANS/SC.3/95, а содржани во документот TRANS/SC.3/115).

Подзаконски акти

Заклучно со 31.10.2005 година, поврзано со Законот за внатрешна пловидба донесени се повеќе подзаконски прописи кои се однесуваат на: способност за пловидба на чамците, впишувањето и определувањето имиња и ознаки на чамците, начинот на водење регистар на чамци, опременост за безбедна пловидба; обележувањето на капаиштето; бројот и составот на членовите на екипаж за безбедна пловидба на бродовите; условите со кои се утврдува здравствената способност на членовите на екипажот на пловните објекти и др.

1.2 ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Министерството за транспорт и врски и Капетанијата на пристаништата, како орган во состав, согласно Законот за организација и работа на органите на државната управа и Законот за внатрешна пловидба, се надлежни за имплементација на работите што се однесуваат на безбедноста во внатрешната пловидба, креирање и реализирање на политиката за безбедност во внатрешната пловидба и изготвување на законска регулатива.

Согласно Законот за внатрешна пловидба, во надлежност на Капетанијата на пристаништата е вршење технички и стручни работи од областа на безбедноста на пловидбата, издавање одобренија за користење пловни патишта, пристаништа, зимовници, сидришта и капаишта; упис и бришење на пловни објекти; издавање бродски книшки и дозволи за качување; издавање уверенија за оспособеност за управување со чамец; издавање одобренија за доаѓање странски јахти и чамци; организирање спасување човечки животи и имот во внатрешните води. Своите надлежности Капетанијата на пристаништата ги врши со 4 вработени, а согласно актот за систематизација на работните места во овој орган предвидено е вработување на уште едно лице.

2. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

2.1 ПРАВНА РАМКА

Законски акти

Се предвидува Изготвување на следните подзаконски акти, со кои ќе се изврши усогласување со ЕУ мерките 31982L0716 и 31996R1356:

- **Правилник за правилата, сигналите и ознаките во внатрешната пловидба.** Со правилникот ќе биде регулирана пловидбата на внатрешните води во Република Македонија, со цел остварување безбедна и уредна пловидба. Во правилникот ќе се имплементираат Европските правила за пловидба по внатрешни пловни патишта CEVNI, особено во делот за пловидба по езера и реки со мали пловни објекти.
- **Правилник за планот и програмата за стекнување звања и овластувања на членовите на екипаж на брод на внатрешна пловидба.** Со овој правилник ќе бидат пропишани планот и програмата за полагање испит за стекнување определено звање и овластување на член на екипаж на брод на внатрешна пловидба.
- **Правилник за формата и содржината на бродската книшка и дозволата за качување.** Со овој правилник се пропишуваат формата и содржината на бродската книшка и дозволата за качување, како лични исправи на член на екипаж на брод на внатрешната пловидба.
- **Правилник за образецот на легитимацијата на инспекторот за безбедност во внатрешната пловидба и начинот на нејзиното издавање и користење.** Со овој правилник ќе се пропише образецот, начинот на издавањето и користењето на легитимацијата на инспекторот за безбедност во внатрешната пловидба.

2.2 ИНСТИТУЦИИ

Потребно е кадровско зајакнување на службата за спроведување на Законот за внатрешна пловидба. Заради нецелосна екипираност на службата со стручен кадар во вршење инспекциски надзор на сите природни и вештачки езера во Република Македонија потребно е да се изврши измени и дополнување на Правилникот за систематизација на работите и задачите. Со цел непречно извршување на работните задачи во надлежност на Капетанијата на пристаништата за 2006 година, потребно е обезбедување на дополнителна техничка опрема.

3. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

3.1 ПРАВНА РАМКА

Подзаконски акти

Се предвидува изготвување на следниве подзаконски акти:

- **Правилник за начинот на определувањето на имињата, ознаките и знаците за распознавање на бродовите и водењето евиденција за имињата на бродовите.**

- Правилник за образецот и содржината на главната книга на уписникот на бродовите.

3.14.4 ВОЗДУШЕН СООБРАЌАЈ

1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

1.1. ПРАВНА РАМКА

Законски акти

Во почетокот на 2006 година се донесе Законот за воздухопловство (Сл.весник на Република Македонија 14/06) со кој се регулира одвивањето на воздушниот сообраќај во Република Македонија. Со него се укинаа следните закони: Закон за воздушна пловидба, Закон за користење на воздухопловните пристаништа и Закон за Дирекцијата за цивилна воздушна пловидба.

Законот за воздухопловство е делумно усогласен со ЕУ следниве мерки: 32004R0549, 32004R0550, 31993R0095, 31994L0056 и 31996L0097 и поставува основа за истите понатаму да бидат целосно транспонирани во подзаконските акти.

Република Македонија е потписник на следниве меѓународни договори од јавно правен карактер:

- Меѓународна конвенција за цивилно воздухопловство (ИКАО) , Чикаго, 7 Декември 1944;
- Меѓународна спогодба за транзитен воздушен сообраќај , Чикаго, 7 Декември 1944;
- Конвенција за кривични и други дела извршени во воздухоплови, Токио, 14 Септември 1963;
- Конвенција за сузбивање на незаконски дејства вперени против безбедноста на цивилното воздухопловство, Монреал 23 Септември 1971;
- Конвенција за спречување на грабнување на воздухоплови, Хаг, 16 Декември 1970;
- Конвенција за обележување на пластични експлозиви со цел за нивно откривање, Монреал, 1 Март 1991;
- Меѓународна конвенција на EUROCONTROL за соработка во безбедноста на воздушната пловидба, Брисел, 13 Декември 1960;
- Мултилатерална спогодба за комерцијални права за нередовен воздушен сообраќај во Европа, Париз, 30 Април 1956

Подзаконски акти

Во сила се 40 подзаконски акти донесени врз основа на стариот Закон за воздушна пловидба ("Службен на СФРЈ" бр45/86; 24/88; 80/89; 29/90). Во тек е изработка на подзаконски прописи на новиот Закон за воздухопловство.

1.2 ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Министерството за транспорт и врски е надлежен државен орган за политиката, за предлагање на закони и донесување на подзаконските акти од областа на воздушниот сообраќај.

Орган во состав на Министерството за транспорт и врски е Управата за цивилна воздушна пловидба. Управата за цивилна воздушна пловидба е надлежна за подготовка на законите и подзаконските акти од областа на воздушниот сообраќај, за имплементација на воздухопловните стандарди во пракса, за издавање на уверенија, одобренија и дозволи и за вршење на надзор. Моментално во Управата има 264 вработени.

1.3 СТРАНСКА ПОМОШ

Реализирана е странска помош од ГТЗ во однос на сепарацијата помеѓу регулативните и оперативните функции на Управата за цивилна воздушна пловидба која е спроведена преку ДФС (германска контрола на летање).

2. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

2.1 ПРАВНА РАМКА

Закони

Во текот на 2006 година ќе се потпише и ратификува Спогодбата за заедничка воздухопловна област (ЕЦАА) со Протокол со преодни мерки за спроведување на законодавството на ЕУ за воздухопловство.

Подзаконски акти

Подзаконските прописи кои ќе произлезат од Законот за воздухопловство ќе се донесат до крајот на 2006 година и ќе ги транспонираат следниве ЕУ мерки: 31992R2407; 31992R2408; 31993R0095; 31996L0097; 32004R0549 (делумно); 32004R0550; 32004R0551; 32004R0552; 31991R3922; 31994L0056; 32002R1592; 32003L0042; 32003R1702; 32003R2042; 32002R2320; 32003R0622; 32003R1217; 32004R1138; 31989L0629; 31992L0014; 32002L0030; 32002L0049; 32000L0079; 31991L0670; 31991L3925.

2.2. ИНСТИТУЦИИ

Со новиот Закон за воздухопловство се предвидува трансформација на Управата за цивилна воздушна пловидба односно одделување на регулаторните од оперативните функции и формирање на два независни субјекта за што е реализирана странска помош од ГТЗ која е спроведена преку ДФС (германска контрола на летање). Трансформацијата ќе заврши до средината на 2006 година. Имено, новиот Закон за воздухопловство како надлежни државни органи за воздухопловството во Република Македонија ги предвидува Министерството за транспорт и врски и **Агенција за цивилно воздухопловство** која ќе ги превеземе регулаторните функции на поранешната управа, а за оперативните функции поврзани со контрола на летање е предвидено формирање на **Акционерско друштво со еден акционер-државата**, согласно Законот за трговски друштва. Исто така, согласно прописите на ЕУ треба да се формира **независно тело за испитување на несреќи и сериозни инциденти и независен координатор за алокација на слотови**.

- Министерството за транспорт и врски, согласно новиот Закон за воздухопловство ќе ги врши работите поврзани со воздухопловна политика, концесии во областа на воздухопловството и управен надзор над работата на Агенцијата.
- Предвидено е формирање на одделение за воздухопловство во Министерството за транспорт и врски, кое ќе биде корисник на проектот CARDS 2005. Транспортна политика и административен менаџмент - Подобрување на регулативната рамка во воздушниот сообраќај (1 М евра). Преку овој проект ќе се изврши зајакнување на функциите на министерството кои ги има согласно Законот за воздухопловството, подигнување на капацитетот на предвиденото одделение/сектор за воздухопловство, преку организирани обуки, семинари и слично. Во 2006 година во Министерството за транспорт и врски ќе се вработат 2 лица, додека во 2007 година ќе се вработат 3 лица.
- Работите поврзани со испитување на воздухопловни несреќи и сериозни инциденти се поврзани со Министерството за транспорт и врски, односно Министерот треба да предвиди формирање на независна комисија за испитување на несреќи како тело кое ќе има комисионер како постојан состав, а променливиот состав ќе се именува за секоја несреќа и сериозен инцидент посебно со кадар од листата на воздухопловни стручњаци согласно Законот за воздухопловство. Ова треба да се направи со цел усогласување со ЕУ прописите преку подзаконски акт на Владата.
- Агенцијата за цивилно воздухопловство, согласно новиот Закон за воздухопловство, ќе биде самостоен орган на државната управа во својство на правно лице кое ќе ги врши работите поврзани со подготвување на предлог на закони и донесување на подзаконски акти од областа на воздухопловството согласно воздухопловните стандарди и прописи на ЕУ, ICAO, ECAC, EUROCONTROL, JAA/ EASA; ќе врши инспекциски надзор над примената на одредбите од законите и подзаконските акти за воздухопловство од страна на индустријата; водење на управна постапка за издавање, продолжување, промена, суспендирање и повлекување на дозволи, овластувања, уверенија, одобренија, и други писмена утврдени со законите и подзаконските акти за воздухопловство; регистрација на воздухоплови, аеродроми, леталишта и евиденција на терени; организирање и координирање на активности поврзани со потрага и спасување на воздухоплови и друго.
- Агенцијата ќе преземе дел од вработените од поранешната Управа кои извршуваат работи поврзани со горенаведените надлежности. Со CARDS регионален ASATC Phase II за унапредување на воздухопловната безбедност и контролата на летање, ќе се изврши зајакнување на функциите на Агенцијата и Акционерското друштво за контрола на летање кои ги имаат согласно Законот за воздухопловството, подигнување на капацитетот преку организирани обуки, семинари и слично. Исто така ќе биде потребно кадровско зајакнување на новата Агенција со минимум 7 луѓе и тоа: 2 (двајца) професионални пилоти, 2 (двајца) контролори на летање, 1 (еден) воздухопловен техничар за контрола на летање, 1 (еден) инспектор за опасни материји и 1 (еден) за прифат и отпрема на патници.
- Врз основа на новиот Закон за воздухопловство е предвидено донесување на подзаконски акт на Владата на Република Македонија која треба да предвиди номинирање на независен координатор за алокација на слотови со цел усогласување со ЕУ прописите.

3. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

3.1 ПРАВНА РАМКА

Во последниот квартал на 2008 година е планирано донесување на Законот за облигациони односи од областа на воздухопловството и подзаконските акти кои ќе бидат донесени по него. Со овој закон ќе се овозможи регулирање на приватно правната материја од областа на воздухопловството поврзана со договорот – авиокартата за превоз на патници, одговорностите на авиопревозниците кои произлегуваат од договорот за превоз, надоместоците за штета, осигурувањето и слично. Законот и подзаконските акти кои ќе произлезат од него ќе бидат усогласени со следниве ЕУ мерки: 31992R2409; 31997R2027; 32004R0261 и 31989R2299.

Законот за облигациони односи од областа на воздухопловството ќе обезбеди усогласена примена во пракса на меѓународните договори од приватно правен карактер на кои Република Македонија е потписник, а тоа се:

- Конвенција за меѓународно признавање права на воздухоплови, Женева, 19 Јуни 1948;
- Конвенција за изедначување на одредени правила во врска со превоз по воздушен пат, Варшава, 12 Октомври 1929;
- Конвенција за дополнување на изедначување на одредени правила во врска со превоз по воздушен пат кој го врши лице кое не е договорниот превозник, Гвадалахара, 18 Септември 1961;
- Конвенција за изедначување на одредени правила за меѓународен превоз по воздушен пат, Монреал, 28 Мај 1999;

3.2 ИНСТИТУЦИИ

Се планира подигнување на капацитетот на воспоставените институции, инвестиции, обуки на вработениот кадар, организирање на семинари и слично. Во одделението за воздухопловство во Министерството за транспорт и врски во 2008 година ќе се вработат 2 лица. Во 2008 година Одделението ќе премине во Сектор. Во овој период односно во последниот квартал на 2008 година се планира да се завршат обврските од транзиционите периоди утврдени во протоколот на Договорот за воспоставување на Европска Заедничка Воздухопловна Област (ЕЗВО) по што Република Македонија би се стекнала со полноправно членство во ЕЗВО и целосна либерализација на воздухопловниот пазар помеѓу земјите членки на ЕУ и Република Македонија.

4. СТРАНСКА ПОМОШ

Во секторот воздушен сообраќај ќе се реализираат следниве проекти:

- CARDS регионален ASATC Phase II за унапредување на воздухопловната безбедност и контролата на летање.
- CARDS 2005 Транспортна политика и административен менаџмент - Подобрување на регулативната рамка во воздушниот сообраќај (1Мевра)- (ќе започне во 2006 година).

5. ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ (на ниво на поглавје)

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ							
Буџетски број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
13001	Министерство за транспорт и врски-Сектор за сувоземен сообраќај/ Одделение за воздухопловство/ Капетанија на пристаништа	7	10	2	0	0	19
	Агенција за железнички сообраќај и транспорт	7	0	0	0	0	7
13001	Вкупно	14	10	2	0	0	26
13002	Агенција за цивилно воздухопловство	0	0	0	0	0	0
13002	Вкупно	0	0	0	0	0	0
Вкупно		14	10	2	0	0	26

3.15 ЕНЕРГИЈА

3.15.1 ТЕКОВНА СОСТОЈБА

1. Безбедност во снабдувањето

Финалниот документ на Европската конвенција за енергетска повелба со Анекс 1: Договор за енергетска повелба, Анекс 2: Одлуки за Договор за енергетска повелба и Анекс 3: Протокол за енергетска повелба за енергетската ефикасност и за соодветни аспекти за заштита на човековата околина, е ратификуван од Собранието на Република Македонија со Закон за ратификација на финалниот документ на Европската Конвенција за енергетска повелба (Службен весник на РМ бр. 16/98), со што истиот се транспонира во националното законодавство на Република Македонија.

Законска основа за безбедноста во снабдувањето со одделни видови на енергија дава *Законот за енергетика* (Службен весник на РМ бр. 47/97, 40/99, 98/00, 94/02, 38/03 и 40/05) преку дефинирање на дејности од јавен интерес. Овој Закон, исто така, придонесува кон безбедноста во снабдувањето со електрична енергија на домаќинствата и малите комерцијални објекти со дефинирање на снабдувањето со електричната енергија на тарифни потрошувачи на мало како универзален сервис.

Согласно Законот за стоковни резерви (Службен весник на РМ бр. 68/04), стоковните резерви на нафтени деривати задолжително ги сместуваат, чуваат и обновуваат субјектите кои вршат производство или промет на нафтени деривати и ги исполнуваат општите и посебните услови за трговија со нафтени деривати во Република Македонија.

Сегашното ниво на залиха на нафтени деривати во стоковните резерви обезбедува покриеност на потрошувачката во Република Македонија за 43 денови пресметано според просечната дневна потрошувачка во претходната календарска година согласно методологијата на ЕУ.

Контрола над стоковните резерви на нафтени деривати врши Бирото за стоковни резерви, а согласно Законот за стоковни резерви контролата може да се довери и на субјект регистриран за контрола на квалитет и квантитет на нафтени деривати.

Инспекциски надзор над стоковните резерви на нафтени деривати врши државниот пазарен инспекторат и државниот инспекторат за техничка инспекција.

Во случај на прекинато или недоволно снабдување на пазарот во Република Македонија со нафтени деривати, предизвикано од воена состојба, вонредна состојба, елементарна непогода или друга причина, Владата на Република Македонија одлучува за користењето и обновувањето на нафтени деривати во стоковите резерви.

Според Законот за стокови резерви (Службен весник на РМ бр. 68/04), количините на нафтени деривати во стоковите резерви по видови на деривати треба да се на ниво на дневна внатрешна потрошувачка за најмалку 90 дена, пресметано според просечната дневна потрошувачка во претходната календарска година. Согласно овој Закон изготвена е и во фаза на донесување е среднорочна тригодишна програма.

Собранието на Република Македонија на предлог на Владата на Република Македонија донесува среднорочна програма со која ги утврдува видот и количината на стоковните резерви. Со среднорочната програма за 2005 - 2007 година, се планира дополнување на резервите на нафтени деривати до 60 денови покриеност на потрошувачката да се достигне до крајот на 2007 година, а до 90 денови покриеност на потрошувачката ќе се достигне до крајот на 2010 година, што ќе биде предмет на среднорочната програма за периодот 2008 - 2010 година.

Во спроведувањето на дополнувањето на залихите на нафтени деривати согласно горенаведената динамика, би можеле да се појават финансиски проблеми, доколку не се обезбедат планираните средства од буџетите на Република Македонија за периодот 2005 до 2010 година, за дополнување на резервите на нафтени деривати.

Во услови на намалување на расположливоста на нафтени деривати, во нормални или вонредни услови, согласно прописите и документите на Владата може да се пристапи кон приоритетно, а во отежнати услови, и редуцирано снабдување на приоритетните и специфични потрошувачи на нафтени деривати.

Во Република Македонија нема посебно тело кое е исклучиво надлежно за нафтени резерви, туку нафтени деривати се составен дел на стоковните резерви и се во надлежност на *Бирото за стоковни резерви*.

Бирото е орган на државна управа во состав на Министерството за финансии, со својство на правно лице. Во Бирото има 24 вработени, од кои 1 функционер –директор, 8 државни службеници и 15 работници за вршење помошни работи, без статус на државен службеник. Бирото е носител на правата, обврските и одговорностите во управувањето, користењето и располагањето со стоконите резерви на Република Македонија. Бирото за својата работа одговара пред Владата на Република Македонија и пред Министерот за финансии.

Бирото врши контрола над начинот на формирањето, чувањето, обновувањето, користењето, како и контрола на квалитетот и квантитетот на стоките од стоконите резерви.

Средствата за финансирање на стоконите резерви се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија и од донации, меѓутоа во периодот од 1999 година до денес Бирото за стоконни резерви нема добиено донација.

2. Пазар на енергија

ПРАВНА РАМКА

Законската рамка на пазарот на енергија во Република Македонија ја сочинуваат *Законот за енергетика* (Службен весник на РМ бр 47/97, 40/99, 98/00, 94/02 38/03 и 40/2005) и повеќе подзаконски акти. Во тој правец, значајни се законските измени од 2002 и 2003 година (Службен весник на РМ бр. 94/02 38/03), со кои е обезбедено основањето на независно регулаторно тело во областа на енергетиката, а посебно, *Законот за изменување и дополнување на законот за енергетика* (Службен весник на РМ бр. 40/2005) кој ги постави пазарите на електрична енергија и природен гас во согласност со директивите 32003L0054 и 32003L0055. Со овие измени и дополнувања на законот се воведуваат основните принципи на конкурентност, како право на недискриминаторен пристап на трети лица кон мрежата, квалификувани потрошувачи на електрична енергија и природен гас и се дефинираат праговите на иницијално отворање на пазарите на електрична енергија и природен гас. Исто така, се одвојува владината улога во креирањето на енергетската политика, од регулаторната, сопственичката и раководната улога.

Закон за преобразба на Електростопанство на Македонија Акционерско друштво за производство, пренос и дистрибуција на електрична енергија во државна сопственост (Службен весник на РМ бр. 19/04 и 109/05) е донесен со цел за реализација на утврдената политика на Владата за реформа на електроенергетскиот сектор, а посебно за постигнување на следниве цели: i) реструктурирање на вертикално интегрираното претпријатие, како и функционално раздвојување на дејностите производство, пренос и дистрибуција на електрична енергија и основање на преносен систем оператор (TSO) и дистрибутивен систем оператор (DSO); ii) воспоставување на конкурентен пазар на електрична енергија и негова постепена либерализација; iii) владеење на економските принципи за ефикасност и ефективност во работењето на електроенергетските претпријатија, односно нивна комерцијализација и iv) обезбедување услови за транспарентна, недискриминирачка и објективна приватизација на претпријатијата за производство и дистрибуција на електрична енергија.

Во подзаконската регулатива на сила се следните подзаконски акти и тоа:

Правилник за условите за испорака на соодветен вид на енергија до енергетски системи- електрична енергија (Службен весник на РМ бр. 06/01),

Правилник за условите за испорака на соодветен вид на енергија до енергетски системи- природен гас (Службен весник на РМ бр. 36/99)

Правилник за условите за испорака на соодветен вид на енергија до енергетски системи- топлинска енергија (Службен весник на РМ бр. 28/89 и 47/89),

Правилник за методологијата за формирање на цени на одделни видови деривати (Службен Весник на РМ бр. 43/98)

Правилник за начин и услови за регулирање на цени за електрична енергија (Службен Весник на РМ бр.95/04)

Правилник за условите, начинот и постапка за издавање, менување и одземање на лиценци за вршење на енергетски дејности (Службен весник на РМ бр.47/05).

Правилник за начин и услови за регулирање на цени за пренос, дистрибуција и снабдување со природен гас (Службен весник на РМ бр.94/05);

Тарифен систем за пренос на природен гас (Службен весник на РМ бр.94/05);

Тарифен систем за продажба на природен гас на тарифни потрошувачи (Службен весник на РМ бр.94/05).

Подзаконските акти кои се донесени согласно Законите за изменување и дополнување на Законот за енергетика (Службен весник на РМ бр.94/02 и 40/05) се усогласени со Европското законодавство.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Министерството за економија е одговорно за креирањето на политиката во енергетскиот сектор. Во Министерство за економија, во *Секторот за енергетика*, постојат две одделенија, во кои постојано се вработени 5 лица, а со договор за дело се ангажирани уште 5 лица.

Регулаторната Комисија за енергетика е основана со измените на Законот за енергетика од декември 2002 година, а е функционална од 1.01.2004 година. Регулаторната комисија е независна во своето работење и во донесувањето на одлуките, а тоа е уредено и во Законот. Петте членови на Регулаторната комисија, на предлог на Владата, ги именува и разрешува Собранието на Република Македонија. Собранието, исто така, го одобрува буџетот на Регулаторната комисија. Регулаторна комисија за енергетика на Република Македонија, меѓу другото, е надлежна и за: пропишување на Методологии за формирање на цени на одделни видови енергија, енергенти и регулирани услуги во врска со вршењето на одделни енергетски дејности; пропишување на Тарифни системи за одделни видови енергија; издавање, менување и одземање на лиценци за вршење на одделни дејности од областа на енергетиката; следење на извршувањето на лиценците; покренување иницијативи за изменување на постојните закони и донесување на нови, а со цел унапредување на внатрешниот пазар на енергија; како и одобрување на пазарните кодекси, мрежните кодекси и регулираните комерцијални договори. Регулаторната комисија, исто така, има улога во разрешувањето на споровите помеѓу учесниците на пазарот и во заштитата на потрошувачите. Регулаторната комисија за енергетика поднесува годишен извештај до Владата и Собранието на Република Македонија.

Операторот на електропреносниот систем на Македонија (МЕПСО) официјално го започна своето функционирање на 1.01.2005 година. МЕПСО е сопственик на целокупната опрема за пренос на електрична енергија, а истовремено врши одржување, планирање на проширувањето и изградбата на преносната мрежа. Исто така, МЕПСО е одговорен за управувањето со електроенергетскиот систем и снабдување со електрична енергија на тарифни потрошувачи на големо и системски услуги, како и организирање и управување со пазарот на електрична енергија односно вршење на функцијата *оператор на пазарот на електрична енергија (ОПЕЕ)*. ОПЕЕ, како посебна организациона единица во МЕПСО, ќе биде одговорен за организирање на пазарот на електрична енергија на големо на национално ниво. Во зависност од потребите и барањата за развој на пазарот на електрична енергија во Република Македонија и регионот, ОПЕЕ би можел да прерасне во нова институција, одвоена од МЕПСО.

Последните важни обврски во врска со реструктурирањето на електроенергетскиот сектор во Република Македонија беа завршени во текот на 2005 година. Законската постапка на издвојување на производството од вертикално интегрираното претпријатие и регистрацијата на одвоено акционерско друштво *АД Електрани на Македонија (ЕЛЕМ)* е завршена во септември 2005. *АД ЕСМ* е регистрирано како акционерско друштво за дистрибуција и снабдување со електрична енергија и ги извршува функциите врзани со дистрибутивната мрежа, *оператор на дистрибутивниот систем (ОДС)* и снабдување со електрична енергија на тарифни потрошувачи на мало, како последна опција за снабдување. *АД ЕСМ* исто така е сопственик и управува со дистрибуираните производни единици на поранешното вертикално интегрирано претпријатие. Организационото реструктурирање на *АД ЕСМ*, кое овозможи сметководствено и функционално одвојување на *ОДС*, е завршено кон крајот на 2005 година.

Во меѓувреме, Владата на Република Македонија, советувана од нејзиниот консултант *Meinl Bank Consortium* од Виена, спроведува активности кои водат кон приватизација на претпријатието за дистрибуција и снабдување со електрична енергија, *АД ЕСМ*, додека приватизацијата на производните единици е одложена за 2007 година. За реализирање на тендерската постапка на *АД ЕСМ*, консултантот изготви критериуми за претквалификација кои се однесуваат на три групи на карактеристики и тоа: 1) оперативно искуство во водењето на дистрибутивен систем; 2) финансиски капацитет; 3) пазарно искуство во услови на либерализиран пазар на електрична енергија. Овие критериуми за претквалификација беа дел од Јавниот повик за учество на меѓународен тендер за приватизација на мнозински пакет акции од *АД ЕСМ*, објавен во весникот *Financial Times* и Службен весник на Република Македонија бр.107/05 на 9.12.2005 година. На повикот се одзваа седум компании. Тендерската комисија ја објави листата од четири квалификувани понудувачи на 27.12.2005 година. Откако квалификуваните понудувачи го потпишаа соодветниот Договор за доверливост и ја уплатија предвидената такса, на истите им беше испратен Тендерскиот пакет составен од Информационен меморандум и Нацрт-текст на Договорот за купопродажба на акциите. Канцеларијата за податоци во *АД ЕСМ* беше отворена на 9.01.2006 година и беше достапна под еднакви услови на овластените ревизори на сите понудувачи. Застапниците на квалификуваните понудувачи имаа можност да извршат Длабинска оценка на претпријатието во периодот до 9.02.2006 година. Рокот за доставување на понудите е 1.03.2006 година.

Договор за енергетска заедница

Република Македонија е потписник на Договорот за енергетска заедница за Југоисточна Европа (ЈИЕ) и се очекува тој да биде ратификуван во Собранието на Република Македонија во текот на првата половина на 2006 година. Основната цел на Договорот за енергетска заедница е да обезбеди слободна трговија со енергија под транспарентни услови помеѓу земјите од регионот, и со земјите членки на ЕУ. Договорот содржи обврски за земјите од ЈИЕ да го имплементираат *acquis communautaire* во областа на енергетиката, конкурентноста, животната средина и обновливите извори на енергија. Покрај реформските чекори кои се досега реализирани во правец на институционално и правно-регулаторно

поставување на пазарите со електрична енергија и природен гас, стапувањето во сила на Договорот ќе создаде овбрска за Република Македонија во рок од една година во потполност да ги имплементира одредбите на Директивите 32003L0054 и 32003L0055, со предвидена динамика на отворањето на пазарот за сите потрошувачи освен домаќинствата (т.е. да можат да го избираат својот снабдувач) до 1.01.2008 година, а за сите потрошувачи (вклучително и домаќинствата) до 1.01.2015 година.

Покрај тоа, во рок од една година од стапувањето во сила на Договорот, потребно е да се изработи план за имплементација на *acquis communautaire* од областа на обновливите извори на енергија и за отстранување на сите субвенции и практики со кои се спречува или нарушува конкуренцијата во рамките на пазарот. Додека пак, за имплементацијата на *acquis communautaire* од областа на животната средина веќе постои изработен план кој соодветствува на барањата од Договорот. Останува потребата од усогласување на регулаторната рамка и прилагодување на пазарната структура во согласност со развојот на регионалниот пазар на енергија.

3. Државна помош

Во секторот енергетика нема идентификувано државна помош.

4. Обновливи извори на енергија

Постојниот Закон за енергетика (Службен весник на РМ бр 47/97, 40/99, 98/00, 94/02 38/03 и 40/2005) не содржи одредби за поттикнување на обновливите извори на енергија.

Според Законот за основање на Агенција за енергетика на Република Македонија (Службен весник на РМ бр. 62/2005), Агенцијата, меѓу другото ќе се ангажира и во врска со: подготвување на среднорочни и долгорочни стратегии и развојни планови, подготвување на краткорочни и долгорочни програми за енергетска ефикасност (ЕЕ) и користење на обновливи енергетски извори (ОЕИ), како и подготвителни и координативни активности за имплементација на инвестициони проекти. Управниот одбор на Агенцијата е основан во декември 2005 година. Се очекува дека таа ќе стане оперативна во текот на првата половина на 2006 година.

Обновливите извори на енергија се предмет на повеќе домашни и странски студии кои истовремено ја третираат и енергетската ефикасност. Три особено корисни студии, развиени со помош на финансиски средства од странство се:

- “Потенцијал на обновливи извори на енергија во Република Македонија”, Electrotec Concepts и МАНУ, финансирано од УСАИД, 1999 година;
- Програмата EU SYNERGY во март 2001 година: “Енергетски политики во земјите членки на ЕУ во однос на заштитата на животната околина и енергетската ефикасност: Можности за имплементација во Македонија”;
- Програмата EU PHARE “Можности за инвестирање во енергетскиот сектор”, изведувач Exergis С.А..

Во октомври 2004 година Владата на Република Македонија доби средства од швајцарскиот компензационен фонд во износ од околу 65.000 Евра за изработка на Студија за искористување на обновливи извори на енергија во Република Македонија. Во рамките на оваа Студија ќе се направи анализа за потребните трошоци и придобивки од искористувањето на ОИЕ. Исто така, таа Студија ќе даде и елементи за изготвување на подзаконските акти за поддршка на ОИЕ, во согласност со законодавството на ЕУ.

Со финансиска поддршка од Глобалниот еколошки фонд (GEF), преку Светската банка, во завршна фаза е реализацијата на Проектот за подготвување на Програма за одржлива енергија. Вкупната вредност за овој проект изнесува 350.000 УСД. Целта на Проектот е промовирање на инвестициите во областа на енергетската ефикасност и обновливите извори на енергија, преку отстранување на институционалните и финансиските бариери. За реализацијата на оваа цел изготвени се студија за формирање на Институција за развивање на проекти за одржлив енергетски развој (IPOE/ PDAF) и студија за формирање Институција за финансирање на проектите за одржлив енергетски развој (ИФОЕ/SEFF). Студиите се изработени од консултантските куќи Exergis од Грција и Nexant од САД, соодветно. Во рамките на проектот, исто така, предвидена е помош во подготвителните активности за формирање на Енергетска сервисна компанија – ЕСКО (ESCO – Energy Service Company), чии комерцијални активности би биле насочени кон намалување на потрошувачката на енергија во јавните институции. За реализација на овој дел од проектот изготвена е Студија за развој и поддршка на ESCO од страна на консултантот Esonergy од САД, а веќе е извршена обука на локални капацитети и се направени енергетски ревизии и студии за четири пилот проекти, од страна на НЕР ESCO од Хрватска. Завршување на Проектот за подготвување на Програмата за одржлива енергија е предвидено до 31.03.2006 година.

Со финансиска поддршка од Австриската влада, во тек се активностите за реализација на проектот за искористување на соларната енергија во Република Македонија „Соларни загревачи на вода“. Проектот е предвиден да се реализира во периодот од ноември 2005 до октомври 2008 година. Вредноста на проектот изнесува 300.000 ЕУР, австриски грнат. Со

реализацијата на овој проект треба да се постигнат следните цели: промоција на нови современи технологии за производство на соларни колектори, учество на домашни компании во производството на колекторите со користење на домашни материјали, воведување на систем за означување на произведените колектори (податоци за квалитетот и перформансите на колекторите), воспоставување на законска основа (субвенции, бенефиции или други олеснувања) за користење на соларната енергија и подигање на јавната свест кај населението за поинтензивно и помасовно користење на соларната енергија. За реализација на сите активности во проектот одговорна е австриската консултантска асоцијација АЕЕ ИНТЕС. На 3 и 4 ноември 2005 година во Скопје, одржан е првиот состанок на претставниците од АЕЕ ИНТЕС и македонските учесници во проектот, за што е поднесен првиот извештај од страна на консултантот, кој е предмет на разгледување на Управниот комитет, основан за следење, координирање и оценување на реализацијата на активностите на проектот.

За изработка на тендерска документација за пакет од 10 мали хидроелектрани, одобрени се средства од Швајцарскиот компензационен фонд во износ од 100 000 евра.

5. Енергетска ефикасност

Директни и индиректни определби за унапредување на енергетската ефикасност се содржани во Законот за енергетика како и други поврзани закони и подзаконски акти.

Закон за енергетика (Службен весник на РМ бр. 47/97, 40/99, 98/00, 94/02 и 38/03 и 40/2005), претставува главна законска рамка за овој сектор. Овој закон ја одредува националната политика за енергетика која меѓу другото, ја потенцира важноста на: зголемување на употребата на природен гас како приоритетно еколошко гориво; вклучување на енергетската ефикасност во стандардите за изградба на згради; одвојување на потребните финансиски средства за реализација на проекти за енергетска ефикасност; идентификација на можности за ефикасна потрошувачка на енергија; усвојување на мерки и активности за реализација на сите гореспоменати активности.

Во 1999 година Владата на Република Македонија донесе *Програма за ефикасно користење на енергијата во Република Македонија до 2020 година*. Подготвувањето на оваа програма претставува и законска обврска која произлегува од Законот за енергетика. Со оваа Програма се предвидуваат повеќе мерки за зголемување на енергетската ефикасност меѓу кои и: изготвување на Стратегија за енергетска ефикасност во Република Македонија до 2020 година; законски и други стимулативни поволности; оформување на Фонд за финансиска поддршка; подготовка на инвестиционо-техничка документација за реализација на конкретни документи; реализација на конкретни проекти; подготовка на прописи, стандарди и други акти; информативни и образовни активности; публикации и брошури; како и меѓународна активност.

Почетна активност на Програмата е изработка на *Стратегија за енергетска ефикасност на Република Македонија до 2020 година*. Стратегијата е изготвена во почетокот на 2004 година по иницијатива на Министерството за економија. Изготвувачи се американската компанија Nexant, Inc. во соработка со национални експерти, и истата е донесена од Владата во октомври 2004 година. Поважни програмски иницијативи опишани во Стратегијата се: Програма за станбени објекти; Програма за комерцијални објекти; Програма за згради на јавни институции; Програма за индустриски објекти; Програма за улично осветлување.

Со финансиска поддршка на Швајцарската влада, во завршна фаза е реализацијата на Проектот за ефикасна дистрибуција на енергија. Вредноста на проектот изнесува 12.100.000 CHF. Основна цел на овој проектот е давање на техничка и финансиска помош на Владата на Република Македонија за подобрување на енергетската ефикасност, преку реализацијата на следните четири компоненти:

Компонента I: Замена и набавка на нисконапонски кондензаторски батерии и среднонапонски кондензаторски батерии во АД ЕСМ и АД МЕПСО;

Компонента II: Инсталирање на енергетски броила за ниво на интерконекција, производство, индустриски потрошувачи, преносни и дистрибутивни трафостаници и дистрибутивни потрошувачи/мали и средни претпријатија во АД ЕСМ и АД МЕПСО;

Компонента III: Помош во мерките за енергетска ефикасност, со што спроведена е анкета за домаќинства, со цел за добивање на податоци за реалната состојба на енергетската ефикасност кај домаќинствата на територијата на Република Македонија. Преку анализата на овие податоци ќе произлезат препораки за одреден број пилот проекти, со дизајн и краток опис на проектите, со чија имплементација во наредниот период се очекува подобрување на енергетската ефикасност кај домаќинствата; и

Компонента IV: Помош на Канцеларијата за трајни и органски загадувачи при Министерството за животна средина и просторно планирање во отпочнување на активности во врска со трајните органски загадувачи – ПОП (во врска со третманот на заменетата стара опрема од Компонентата I).

6. Нуклеарна енергија, нуклеарна безбедност и заштита од радијација

Прашањата од областа на нуклеарната и радијационата сигурност и безбедност се уредени со Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност (Службен весник на РМ бр.48/02) кој е делумно усогласен со правото на ЕУ од оваа област. Законот за животна средина (Службен весник на РМ бр. 53/05, 81/05) делумно уредува прашања од оваа област.

Во областа на нуклеарната безбедност и заштита од радијација, согласно член 3 од Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност, во мај 2005 година конституирана е Дирекцијата за радијациона сигурност (ДРС). ДРС како независна државна институција, има надлежност да врши авторизација на дејностите кои вклучуваат примена на извори на јонизирачко зрачење, надзор над истите, да превзема мерки за заштита на населението и околината од изложеност или потенцијална изложеност на јонизирачко зрачење и да издава посебни правилници со кои подетално се утврдуваат условите за сигурна и безбедна дејност со извори на јонизирачко зрачење.

Согласно Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност, *Републички завод за здравствена заштита (РЗЗЗ)* е назначен за Центар за радијациона заштита во кои се опфатени техничките сервиси од област на радијационата сигурност. Од аспект на техничките сервиси во област на радијационата сигурност, РЗЗЗ врши редовна контрола на персоналната доза примена од професионално изложените лица на јонизирачко зрачење, мониторинг на работните места изложени на јонизирачко зрачење, калибрација на инструменти за детекција на јонизирачко зрачење и редовен мониторинг на можна контаминација на животната средина со радиоактивни материји преку користење на методи на вкупна алфа, вкупна бета, гама спектрометриска анализа и радиохемиски сепарации на примероци од животната средина.

3.15.2 КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во тек е изготвување на нов *Закон за енергетика* (истиот е во собраниска процедура) кој согласно Програмата за работа на Министерството за економија се планира да се донесе во месец април 2006 година. Донесувањето на новиот закон за енергетика се предлага поради: уредување на прашањата од целокупната област на енергетиката во единствен конзистентен закон, усогласување и хармонизација на легислативата на Република Македонија со *acquis communautaire* и приближување кон критериумите и условите за стопанисување на ЕУ. Со новиот закон за енергетика се уредуваат следните подрачја: енергетска политика, регулаторна комисија за енергетика, изградба на нови енергетски објекти, пазар на електрична енергија, пазар на природен гас, пазар на сурова нафта и нафтени деривати, пазар на топлинска односно геотермална енергија, лиценцирање, енергетска ефикасност и ОИЕ, заштита на енергетските објекти, уреди и постројки и на енергетскиот простор, надзор и казнени одредби.. За одобрување на изградбата на нови производствени капацитети за електрична енергија предвидена е постапка за авторизација, а во случаите на загрозувана сигурност во снабдувањето и со цел за промоција на ОИЕ и на нови технологии, по пат на тендерска постапка.

Со законот се имплементираат директивите 32003L0054 и 32003L0055 кои се однесуваат на односите во внатрешните пазари за електрична енергија и природен гас, потоа Директивата 32004L0008 која се однесува на промовирање на комбинираното производство на електрична и топлинска енергија, Директивата 32002L0091 за енергетски капацитет на згради, Директивата 32001L0077 која се однесува на промоција на обновливите извори на енергија, Директивите 31968L0414 и 31998L0093 кои се однесуваат на нафтните резерви; Директивата 31992L0042 за потребната ефикасност на нови бојлери за топла вода што се загреваат на оган со течни или гасовидни горива; Директивата 31992L0075 за етикетање на стандардниот производ и информирање за потрошувачката на енергија и други средства на домашните апарати; Директивата 31994L0002 во врска со етикетањето на електричните ладилници, замрзнувачи и нивните комбинации во домаќинството и Директивите 31995L0012, 31995L0013, 31996L0057, 31996L0060, 31997L0017, 31998L0011, 32002L0031 и 32002L0040 кои се однесуваат на енергетското етикетање на уредите и апаратите за домаќинствата.

1. Безбедност во снабдувањето

Новиот Закон за енергетика се заснова врз следните принципи: безбедно, сигурно и квалитетно снабдување на потрошувачите со електрична енергија, природен гас, топлинска енергија, нафта и нафтени деривати. Јавната услуга според одредбите на Законот претставува обврска за обезбедување на пристап и приклучување, како и сигурно, безбедно, квалитетно и континуирано испорачување и снабдување со енергија на сите корисници на системот на територијата на која се дава услугата под еднакви услови, цени и тарифи претходно одобрени и објавени од Регулаторната комисија. Сигурноста во снабдувањето со одделен вид на енергија се обезбедува, особено, преку постигнување на рамнотежа помеѓу понудата и побарувачката на пазарот на одделен вид на енергија, со благовремена

прогноза на нивото на очекуваната идна побарувачка од одделен вид на енергија и можностите на задоволување на прогнозираните потреби во однос на расположливите енергетски извори и капацитети, со благовремено превземање на мерки за изградба на нови енергетски капацитети, со квалитетно одржување на енергетските системи, како и со преземање на мерки за покривање на врвните оптоварувања и мерки за справување при неможност на испорака на одделен вид на енергија.

Новина во овој дел од Законот, а која произлегува од Директивите 31968L0414 и 31998L0093, е начинот на обезбедување и чување на стоковните резерви на нафтени деривати. Со цел, обезбедување на сигурност на снабдувањето со електрична и топлинска енергија на населението и стопанството, производителите на електрична или топлинска енергија кои во своето производство користат мазут, должни се во секое време да имаат оперативни резерви од мазут кои се најмалку еднакви на петнаесетдневни просечни потреби на тие производители во претходната година. Формирањето, чувањето и користењето на стоковни резерви на поодделни видови нафтени деривати ќе биде дефинирано со новиот Закон за енергетика со што ќе се обезбедат услови за интервентно снабдување со нафтени деривати во случај на прекинато или недоволно снабдување на пазарот со нафтени деривати предизвикано од воена состојба, вонредна состојба, несреќи од поголем размер, како и други причини што довеле или би можеле да доведат до поголемо нарушување на пазарот со нафтени деривати.

Стоковните резерви на нафтени деривати се формираат според нивото на потрошувачката на одделни видови нафтени деривати во претходната календарска година, при што вкупниот износ на резервите на соодветен вид нафтен дериват во тековната година, не може да биде помал од остварената просечна потрошувачка на тој нафтен дериват за период од 90 дена во претходната година или 25% од вкупно остварената потрошувачка на соодветниот вид нафтен дериват во претходната година.

Потребите од вкупните количества за енергија и од одделни видови енергија во Македонија, за определен временски период, како и можностите за нивно задоволување со производство и увоз, се утврдуваат со Енергетски биланси на Републиката. Годишниот енергетски биланс на Републиката за наредната година го изготвува Министерството во соработка со Регулаторната Комисија, а го донесува Владата на Република Македонија до крајот на тековната година. Со посебен акт кој го донесува Владата на Република Македонија на предлог на Министерството, се уредуваат критериумите и условите за прогласување на кризна состојба, како и начинот на снабдување со оделни видови на енергија во овие услови, правата и обврските на носителите на лиценци за вршење на енергетски дејности согласно Закон за управување со кризи (Службен весник на РМ бр. 29/05).

Во 2006 година се планира да се направат *измени и дополнувања на Правилникот за квалитет на течни горива*, а со цел воведување на новите европски стандарди за бензините EN 228 2005 и дизел горивата EN 590 2005. Со измените ќе се воведат безоловни моторни бензини со содржина на олово од 0,005 гр/л., а МБ 96 ќе биде исфрлен од употреба. Примената ќе започне постепено, а по изготвувањето на соодветна анализа на производните можности на Рафинеријата ОКТА во Скопје, залихите на постојните горива, како и динамиката на примена на истите во регионот, Исто така во предметните периоди се користеа дизел горива респективно до 2.000 мг/кг, односно 0,20 % сулфур, Мазут за М1 до 2%, а за М2 3% сулфур.

Енергетската политика на државата се дефинира со *Стратегија за долгорочен развој на комплексната енергетика во Република Македонија*. Со Буџетот на Република Македонија за 2006 година предвидени се средства за изготвување на Проектна задача за предметната Стратегија, а во наредниот период врз основа на проектната задача ќе се прават напори за обезбедување на финансиска поддршка за изготвување на комплексна Стратегија.

2. Пазар на енергија

Пазар на електрична енергија и природен гас

Со новиот Закон за енергетика ќе се афирмираат моделите на пазарите на електрична енергија и природен гас усвоени со *Законот за изменување и дополнување на законот за енергетика* (Службен весник на РМ бр. 40/2005). Според тоа, во текот на 2006 година ќе се продолжи со изготвување и донесување на подзаконските акти потребни за потполна имплементација на Законот и воспоставување на функционален пазар на енергија. Во таа смисла, во областа на електричната енергија, уште во првиот квартал на 2006 година, се очекува донесување на Мрежните правила за пренос и на Пазарните правила. Правилниците се изготвени од МЕРСО, а треба да ги одобри Регулаторната комисија за енергетика.

Во првиот квартал на 2006 година ќе се дефинира акциониот план за спроведување на обврските од Договорот за енергетска заедница.

Во текот на 2006 година се планира продолжување на процесот за приватизација на АД ЕСМ со цел негово финализирање.

Во 2007 година се планира продолжување на процесот за приватизација на претпријатијата од енергетскиот сектор. Во таа смисла, за влез на приватен капитал со продажба на акции ќе биде отворено и АД ЕЛЕМ.

Пазар на сурова нафта и нафтени деривати

Со новиот Закон за енергетика ќе се дефинираат правата и обврските на учесниците во пазарот на сурова нафта и нафтени деривати. Со закон ќе се дефинираат вршителите на дејностите на преработка на нафта и производство на нафтени деривати; транспорт на нафта и нафтени деривати преку нафтоводи и продуктоводи и преку други облици на транспорт; трговија со нафтени деривати на големо; трговија со нафтени деривати на мало; како и транзит на нафта и нафтени деривати преку нафтовод односно продуктовод.

Согласно овој Закон обврската за обезбедување на стоковните резерви ќе се пренесе од државата во обврска на учесниците на пазарот на нафтени деривати. Највисокото ниво на рафинериските и на малопродажните цени на нафтени деривати се определува согласно Правилникот за методологијата за формирање на цени на нафтени деривати. Владата на Република Македонија, согласно овој Закон ќе донесе Уредба со која поблиску ќе ги пропише условите, постапката и начинот на формирање, чување, користење и обновување на стоковните резерви на нафтени деривати.

Пазар на топлинска односно геотермална енергија

Согласно новиот Закон за енергетика, општините и градот Скопје во рамки на својата надлежност за снабдување на корисниците на своето подрачје со топлинска енергија, ќе имаат обврска да создадат услови за вршење на дејностите на дистрибуција и снабдување со топлинска енергија.

Со законот ќе се дефинираат правата и обврските на производителот на топлинска енергија односно геотермална енергија и на вршителот на дејноста на дистрибуција на топлинска односно геотермална енергија. Вршителот на дејност на дистрибуција на топлинска односно геотермална енергија врши и дејност на управување со системот за дистрибуција на топлинска енергија и дејност на снабдување со топлинска енергија на потрошувачите приклучени на системот за дистрибуција и е должен да обезбеди сигурно и континуирано снабдување со топлинска енергија.

Понатаму, со Законот ќе се дефинираат условите и начинот на приклучување, пристап и користење на енергетскиот систем, како и условите кога правните лица можат да го одбијат пристапот на трета страна на системот за пренос и дистрибуција поради недостаток на капацитет, преоптовареност на системот, функционални пречки или загрозување на сигурноста, безбедноста или квалитетот во снабдувањето, а за што се должни да донесат решение во кое ќе ги образложат причините за одбивањето. Предвидено е секое правно и физичко лице кое се приклучува на енергетскиот систем да прибави енергетска согласност од вршителот на дејност пренос и дистрибуција на енергија кон кој се приклучува на соодветен вид енергија.

3. Државна помош

Согласно Законот за државна помош (Службен весник на РМ бр. 24/03) во 2006 година ќе се донесе подзаконски акт со кој ќе се утврдуваат условите и начинот за доделување на државна помош во одредени области, вклучувајќи го и производството на јаглен.

4. Обновливи извори на енергија

Со новиот Закон за енергетика Министерството за економија се обврзува да подготви и донесе Стратегија за искористувањето на обновливите извори на енергија за период од 10 години. Исто така, во областа на искористување на ОИЕ, по стапувањето на сила на овој закон, како обврска ќе се наметне донесување на Правилник за искористување на обновливите извори на енергија во кој поблиску се дефинираат мерките за искористувањето на ОИЕ, а посебно: целниот процент и година за вклучување на обновливите извори на енергија во електроенергетскиот биланс, како и постапката за издавање и регистрација на сертификати за потекло на електрична енергија произведена од ОИЕ.

Со овој Закон ќе се воведи издавање на сертификат за потекло кој претставува документ со кој се потврдува производството на електрична енергија од ОИЕ изразено во MWh. Агенцијата за енергетика на Република Македонија ќе ги издава сертификатите за потекло и води регистар на издадените сертификати. За финансиска поддршка на производството на електрична енергија од ОИЕ се утврдува механизмот на повластени тарифи (feed-in tariffs). Регулаторната комисија ќе ги утврдува посебните тарифи за откуп на електричната енергија произведена од различни видови на ОИЕ, чие производство се потврдува со сертификати за потекло. Операторот на пазарот на електрична

енергија ќе ги распределува договорите за откупена електрична енергија по повластени тарифи на сите снабдувачи според обемот на нивната годишна продажба на електрична енергија.

Производството на електрична енергија од ОИЕ, како и енергетската ефикасност, ќе биде подржано и со Програмата за одржлива енергија, која се очекува да биде оперативна во јуни 2006 година. За воспоставување на оваа Програма се очекува до крајот на март 2006 година да бидат одобрени неповратни средства во износ од 5.5 милиони УСД од ГЕФ/Светска банка, чија динамика на реализација ќе се дефинира со посебен договор. Од студиите кои се изготвени со Проектот за подготвување на Програмата за одржлива енергија, произлегува дека најсоодветна институција за формирање на ИРОЕ е Агенцијата за енергетика на Република Македонија, додека најсоодветна институција за формирање на ИФОЕ е Македонската банка за поддршка на развојот (МБПР). Агенцијата за енергетика ќе обезбедува техничка поддршка на корисниците, како и насочување за добивање на финансиска помош на потенцијалните инвеститори за субвенционирање на активностите за подготовка на проектите, а за што е предвиден дел од грантот во износ од 1.0 милион УСД.

Преку МБПР и комерцијалните банки во земјата, предвидено е да се доделуваат одредени финансиски средства во форма на кредити или гаранции за реализација на проектите, за што е предвиден дел од грантот во износ од 4.0 милиони УСД.

ESCO компанијата, која ќе биде формирана со заеднички вложувања на АД МЕПСО и АД „Топлификација“ – Скопје, ќе помогне да се стимулира пазарот на енергетски услуги преку инвестирање во проекти од енергетска ефикасност, по принципот на „клуч на рака“ и по принципот на финансирање „од трета страна“ за објектите во сопственост на јавните институции. Исто така, предвиден е дел од грантот во износ од 0,5 милиони УСД, да се искористи за институционална поддршка на ESCO (АД МЕПСО и АД „Топлификација“), за подготовка и помош во пилот проекти.

5. Енергетска ефикасност

Со новиот Закон за енергетика Министерството за економија се обврзува да подготви и донесе Стратегија за енергетската ефикасност за период од 10 години.

За реализација на Стратегијата за енергетска ефикасност се воспоставува механизам за финансиска поддршка според Програмата за одржлива енергија.

Исто така со донесувањето на новиот Закон за енергетика ќе се наметне потреба за донесување на подзаконски акти од областа на енергетската ефикасност.

6. Нуклеарна енергија, нуклеарна безбедност и заштита од радијација

Во овој период е планирана измена и дополнување на Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност и донесување на Правилници кои подетално ќе ја регулираат материјата за сигурна и безбедна примена на изворите на јонизирачко зрачење согласно ЕУ легислативата, меѓународните конвенции и стандарди на Меѓународната Агенција за Атомска Енергија (МААЕ).

Како приоритетни Правилници се:

- Правилник за исклучување на извори на зрачење и дејности со извори на зрачење од регулаторна контрола,
- Правилник за управување со радиоактивен отпад,
- Правилник за категоризација на радиоактивни материји,
- Правилник за категоризација на работни места и работници при работа со извори на јонизирачко зрачење
- Правилник за деталните услови за авторизација при работа со извори на јонизирачко зрачење

Планирано е и донесување на Национален акционен план за вонредни настани со радиоактивни извори.

Предвидено е зајакнување на капацитетите на Дирекцијата за радијациона сигурност (ДРС), како независен орган за управните и стручните работи од областа на сигурносната примена на изворите на јонизирачко зрачење во Република Македонија, воспоставување на релации на соработка со сродни институции од други држави, меѓународни организации и институциите во рамките на ЕУ. Предвидено е исто така формирање на Комисија за радијациона сигурност (во натамошниот текст: Комисија). Согласно Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност, нејзиното формирање е во надлежност на ДРС, и таа ќе претставува советодавно тело за определени прашања од областа на заштитата од јонизирачко зрачење и изготвување на предлози и решенија од нејзината надлежност.

Во областа на нуклеарната безбедност и заштита од радијација во тек е реализација на Национални и регионални проекти, делумно финансирани од МААЕ:

- МАК/4/002 „Управување и складирање на ниско и средно активен радиоактивен отпад“, финансирано од МААЕ, кој има за цел изградба на склад за ниско и средно активен радиоактивен отпад со што ќе се исполни еден од условите наведени во член 103 од Спогодбата за стабилизација и асоцијација на РМ. Вредноста на

проектот изнесува 150,000 € и е донација во облик на опрема и едукација на кадар кој ќе работи во оваа постројка;

- МАК/9/003 „Зајакнување на капацитетите на сервисите за заштита од радијација, во реализација на РЗЗЗ - Одделение за радијациона дозиметрија“. Целта на овој проект е воведување на методологија на дозиметрија на екстремитети и јакнење на сервисот за персонална дозиметрија на експонирани лица на јонизирачко зрачење.
- МАК/0/003 „Превенција на нелегалниот промет со радиоактивни и нуклеарни материји“. Целта на овој Проект е јакнење на националната инфраструктура во детекција на нелегален транспорт со нуклеарни материјали преку граничните премини на Република Македонија.

3.15.3 СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во овој период, во континуитет ќе продолжат активностите за изготвување на подзаконските акти за имплементација на Законот за енергетика, привлекување на приватни инвестиции за изградба на нови енергетски објекти, реализација на конкретни проекти за подобрување на енергетската ефикасност, зголемување на учеството на ОИЕ во енергетската потрошувачка, како и меѓународни активности и други тековни активности во областа на енергетиката.

1. Безбедност во снабдувањето

Согласно *новиот Закон за енергетика*, во делот на нафтените резерви се предвидува обврската за обезбедување и чување на нафтените деривати да се пренесува постапно на учесниците на пазарот на нафтените деривати, за да во 2012 година прејде потполно во нивна надлежност.

Владата на Република Македонија, согласно овој Закон ќе донесе *Уредба* со која поблиску ќе ги пропише условите, постапката и начинот на формирање, чување, користење и обновување на стоковните резерви на нафтените деривати

2. Пазар на енергија

На среден рок, се планира интензивна активност на Министерството за економија и Регулаторната комисија за енергетика, во рамките на соодветните надлежности, за изготвување и донесување на подзаконските акти потребни за имплементација на новиот Закон за енергетика, а во правец на воспоставување и јакнење на пазарот на енергија.

Во областите на електрична енергија и природниот гас активностите ќе се одвиваат според акциониот план за спроведување на обврските од Договорот за енергетска заедница. Во овој период, останува потребата од усогласување на регулаторната рамка и прилагодување на пазарната структура во согласност со развојот на регионалниот пазар на енергија. Предвидената динамика на отворањето на пазарот на електрична енергија и природен гас треба да овозможи слободен избор на снабдувачот за сите потрошувачи освен домаќинствата до 1.01.2008 година, а за домаќинствата до 1.01.2015 година.

Во овој период, исто така, се очекува дека дерегулацијата на енергетскиот сектор и нововоспоставената политика на изградба на енергетски објекти ќе почнат да даваат резултати во смисла на ефектуирање на приватни инвестиции, особено во производството на електрична енергија и во дистрибуцијата на природен гас.

3. Државна помош

Планирана е имплементација на подзаконскиот акт за утврдување на условите и начинот за доделување на државна помош.

4. Обновливи извори на енергија

Донесувањето на *Правилникот за искористување на обновливите извори на енергија*, во кој поблиску се дефинираат мерките за искористувањето на обновливите извори на енергија, се планира во почетокот на 2008 година. Исто така, Агенцијата за енергетика на Република Македонија во 2008 година треба да почне со издавање на сертификатите за потекло на електричната енергија произведена од ОИЕ. До крајот на среднорочниот период се очекува воспоставување на функционален механизам на повластени тарифи за поддршка на ОИЕ, како и резултати од неговата имплементација.

5. Енергетска ефикасност

Приоритет во овој период е донесувањето и имплементацијата на подзаконските акти за унапредување на енергетската ефикасност:

Правилник за енергетска ефикасност на нови и реконструкција на постојни градежни објекти со кој поблиску се утврдуваат критериумите кои треба да ги исполнуваат градежните објекти од аспект на енергетската ефикасност;

Правилник за техничките спецификации и стандарди за ефикасно искористување на фосилните горива, со кој поблиску се утврдуваат критериумите кои треба да ги задоволуваат моторните возила, постројките за производство на електрична и топлинска енергија и други уреди од аспект на енергетска ефикасност;

Правилник за означување на енергетска ефикасност на уредите за домаќинствата од аспект на енергетска ефикасност со кој поблиску се утврдуваат критериумите и условите за етикетирање на уредите за домаќинствата од аспект на енергетска ефикасност;

Механизмите воспоставени со Проектот за одржлива енергија треба да станат функционални и да се постигне нивна самоодржливост.

6. Нуклеарна енергија, нуклеарна безбедност и заштита од радијација

Ќе продолжи подготовката и донесувањето на подзаконската регулатива. Следниве аспекти ќе бидат регулирани: мониторингот на животната средина во поглед на радиоактивна контаминација; здравствената заштита на населението и работниците изложени на јонизирачко зрачење; заштитата на надворешните работници ангажирани во контролирани зони на зрачење; базичните мерки за медицинска изложеност и здравствена заштита при медицинска изложеност; експозиција на радон во затворени простории и во водата за пиење; изработката на стандарден документ за супервизија и контрола на превоз на радиоактивен отпад и сертификати за увоз на земјоделски производи; увозот на прехранбени продукти од подрачја погодени од нуклеарна катастрофа или радиолошка несреќа.

Исто така предвидено е јакнење на стручните кадровски капацитети (преку едукација) вклучени во системот на користење, безбедносна примена на изворите на јонизирачко зрачење, како и во системот на регулаторна контрола на оваа материја; исто така, етаблирање на тренинг курсеви за редовна обука и континуирана едукација во областа на радијационата сигурност; јакнење на инструментационата опременост на институциите вклучени во системот на регулаторна контрола над сигурносната примена на изворите на јонизирачко зрачење, како и во превенцијата на нелегален транспорт со радиоактивни материјали; етаблирање на редовен мониторинг над медицинската изложеност на јонизирачко зрачење; како и етаблирање на редовен мониторинг на експозицијата на Радон – 222 во отворени и затворени простории.

3.15.4 ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ

Во текот на 2006 година, во *Министерството за економија*, се планира усвојување на нова систематизација согласно која ќе се формираат 4 нови одделенија во *Секторот енергетика* и тоа: одделение за инвестициони проекти во енергетиката, одделение за електроенергетски систем, одделение за фосилни горива и одделение за енергетска ефикасност и обновливи извори на енергија. Со усвојувањето на систематизацијата се планираат 12 нови вработувања и тоа, за 2006 година вработување на 6 лица, за 2007 година 3 лица и за 2008 година уште 3 лица.

Регулаторна Комисија за енергетика планира јакнење на капацитетот и обука на кадарот за следење на пазарот на енергија, разрешување на спорови, следење и исполнувањето на обврските од дадените лиценци.

Агенција за енергетика на Република Македонија започнува со работа во 2006 година. Агенцијата за енергетика ќе биде поддршка на Владата и на енергетскиот сектор во Република Македонија во обезбедување на ефикасен и одржлив енергетски развој на државата. Таа ќе обезбеди стручна подлога за креирање на енергетската политика (стратегија) на земјата и изработка на среднорочни и долгорочни развојни планови, оценка на приоритетите и нивна промоција пред инвеститорите. Од Буџетот на Република Македонија за Агенцијата делумно се обезбедени финансиски средства кои обезбедуваат вработување на две лица во текот на 2006 година.

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ							
Буџетски број	Институција						Вкупно
		2006	2007	2008	2009	2010	
09004	Министерство за финансии, Биро за стокови резерви	13	0	0	0	0	13
09004 Вкупно		13	0	0	0	0	13
10001	Министерство за економија, Сектор за енергетика и минерални сировини, одделение за енергетика	6	3	3	0	0	12
	Министерство за економија, Сектор за енергетика и минерални сировини, одделение за минерални сировини	7	0	4	0	0	11
10001 Вкупно		13	3	7	0	0	23
19001	Министерство за здравство, Дирекција за радијациона сигурност	15	4	0	0	0	19
19001 Вкупно		15	4	0	0	0	19
ВКУПНО		41	7	7	0	0	55

3.15.5 СТРАНСКА ПОМОШ

Во делот на обновливи извори на енергија

- Од Компензациониот фонд - Швајцарија одобрени се средства во износ од околу 65.000 Евра за изработка на *Студија за искористување на обновливи извори на енергија во Република Македонија*.
- За изработка на *тендерска документација за пакет од 10 мали хидроелектрани*, одобрени се средства од Швајцарскиот компензационен фонд во износ од 100 000 евра;
- Со финансиска поддршка од Глобалниот еколошки фонд (GEF), преку Светската банка, во завршна фаза е реализацијата на *Проектот за подготвување на Програма за одржлива енергија*. Вкупната вредност за овој проект изнесува 350.000 УСД. Целта на Проектот е промовирање на инвестициите во областа на енергетската ефикасност и обновливите извори на енергија, преку отстранување на институционалните и финансиските бариери.
- Со финансиска поддршка од Австриската влада, во тек се активностите за реализација на *проектот за искористување на соларната енергија во Република Македонија „Соларни загревачи на вода“*. Проектот е предвиден да се реализира во периодот од ноември 2005 до октомври 2008 година. Вредноста на проектот изнесува 300.000 ЕУР, австриски грант.

Во делот на **енергетска ефикасност** со финансиска поддршка на Швајцарската влада, во завршна фаза е реализацијата на *Проектот за ефикасна дистрибуција на енергија*. Вредноста на проектот изнесува 12.100.000 CHF, неповратна помош.

Во областа на нуклеарна енергија, **нуклеарната безбедност и заштита од радијација** во тек е реализација на Национални и регионални проекти, делумно финансирани од МААЕ:

- МАК/4/002 „Управување и складирање на ниско и средно активен радиоактивен отпад“, финансирано од МААЕ, кој има за цел изградба на склад за ниско и средно активен радиоактивен отпад со што ќе се исполни еден од условите наведени во член 103 од Спогодбата за стабилизација и асоцијација на РМ. Вредноста на проектот изнесува 150 000 € и е донација во облик на опрема и едукација на кадар кој ќе работи во оваа постројка;
- МАК/9/003 „Зајакнување на капацитетите на сервисите за заштита од радијација, во реализација на Р333 - Одделение за радијациона дозиметрија“. Целта на овој проект е воведување на методологија на дозиметрија на екстремитети и јакнење на сервисот за персонална дозиметрија на експонирани лица на јонизирачко зрачење.

- МАК/0/003 „Превенција на нелегалниот промет со радиоактивни и нуклеарни материји“. Целта на овој Проект е јакнење на националната инфраструктура во детекција на нелегален транспорт со нуклеарни материјали преку граничните премини на Република Македонија.

3.16 ОДАНОЧУВАЊЕ

3.16.1 ДАНОЧНА ПОЛИТИКА

Постојниот даночен систем во Република Македонија е во голема мера компатибилен со даночните системи на земјите од Европската Унија, неговиот фискален капацитет ги задоволува потребите на државниот и буџетите на единиците на локалната самоуправа и одговара на пазарните услови за стопанисување, а заради ниските стапки на оданочување е привлечен за странски вложувања.

Законот за данокот на додадена вредност е усогласен со шестата директива на ЕУ, а Законот за акцизите во голем дел е хармонизиран со системската директива за акцизи на ЕУ и нејзините структурни директиви поодделно за секој вид на добро кое подлежи на оданочување.

Идната даночна политика на Република Македонија продолжува со започнатата реформа на даночниот систем за хармонизација со директивите на ЕУ. По успешното хармонизирање на индиректните даноци, во процес се активности и за хармонизација со директивите на ЕУ во областа на директното оданочување.

3.16.2 ИНДИРЕКТНО ОДАНОЧУВАЊЕ

3.16.2.1 ДАНОК НА ДОДАДЕНА ВРЕДНОСТ

ПРАВНА РАМКА

Оданочувањето на потрошувачката на стоки и услуги, во Република Македонија е регулирано со Законот за данокот на додадена вредност (Сл. весник на РМ бр. 44/99,59/99,86/99,11/2000,8/2001,21/2003 и 19/2004).

Со овој закон како основен правен акт е уредено пресметувањето и плаќањето на данокот на додадена вредност при промет на добра и услуги кој се врши со надоместок во земјата од страна на даночниот обврзник во рамките на неговата стопанска дејност, како и увозот на добра.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Согласно Законот за ДДВ, надлежни институции за негова имплементација се Министерството за финансии, Управата за Јавни приходи и Царинската Управа.

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Законот за данокот на додадена вредност во РМ е со примена од 1.04.2000 година, и во него во најголем дел се транспонирани барањата од ЕУ законодавството за ДДВ и тоа на :

1. Шестата (системска) директива на Советот - 31977L0388 - за усогласување на законодавството на земјите-членки во врска со даноците на промет - Заеднички систем на данок на додадена вредност: единствена основа на пресметување, и
2. Тринаесеттата директива на Советот - 31986L0560, за усогласување на законодавството на земјите-членки во врска со даноците на промет - Аранжмани за рефундирање на данокот на додадена вредност на даночни обврзници кои немаат седиште на територијата на заедницата.

Во однос на висината и бројот на применетите даночни стапки, ЗДДВ кореспондира со она што е предвидено во Директивите на ЕУ, од причина што во РМ во примена се две даночни стапки и тоа општата од 18%, и повластената од 5%.

Хармонизираност е постигната и во делот на даночниот третман на инвестиционите добра со прифатено решение според кое се постигнува целосно ослободување од платениот данок на опремата наменета за производство на стоки и услуги кои подлежат на оданочување и на недвижностите потребни за вршење на дејност.

Во ЗДДВ воглавно, согласно со ЕУ актите се регулирани и местото на прометот, времето на настанување на даночниот долг, административните обврски, пропишувањето на специјални шеми за оданочување за тур-операторите, враќањето на данокот и др.

Со оглед на тоа што основниот закон за ДДВ во РМ е изготвен пред 2000 год., а Шестата директива која има за цел хармонизација на законите во земјите членки на полето на ДДВ, постојано трпи промени, потребно е нивно

транспонирање во македонското законодавство.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во тек е донесување на измени на Законот за ДДВ, заради вградување на некои одредби во делот на ослободувањето при увозот со цел хармонизирање со новиот Царински закон.

Заради целосно усогласување на ЗДДВ со Шестата директива (31977L0388) како и други акти на ЕУ кои се во корелација со ДДВ, во текот на IV квартал на 2007 година ќе се фокусираме на изготвување и донесување на Закон за измени и дополнувања на Законот за ДДВ во насока на усогласување по однос на полето на примена на одредбите на ЗДДВ во слободните зони како и хармонизирање на прагот за задолжителна регистрација за целите на ДДВ.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Процесот на хармонизација особено ќе биде засилен во текот на 2009 година за кога се планира интензивно заокружување на усогласеноста на домашното законодавство со она на ЕУ. Усогласувањето ќе биде во насока на воведување на "посебните постапки на оданочување", преку внесување на посебни шеми за оданочувањето на "инвестициското злато", "употребувани добра, уметнички предмети, збирки и старини", како и вградување на одредби за прометот на услуги кои се извршуваат по електронски пат.

Усогласувањето едновременно ќе се изврши и на полето на вршење на промет на добра и услуги внатре во заедницата помеѓу даночни обврзници регистрирани за целите на ДДВ од различни земји членки на ЕУ, со едновременно усогласување кај фактурирањето, односно вградување на дополнителни елементи кои што треба да ги содржи секоја фактура при вршењето на промет во заедницата.

Во процесот на хармонизација на домашното законодавство во делот на ДДВ во предвид ќе бидат земени следните ЕУ акти:

- Шеста директива на Советот - 31977L0388 (Шеста директива на Советот 77/388/ЕЕЗ од 17 мај 1977 за усогласување на законодавството на земјите-членки во врска со даноците на промет - Заеднички систем на данок на додадена вредност: единствена основа за проценка) како и сите нејзини измени и дополнувања;
- Директива на Советот 31969L0169 за хармонизација на одредбите кои се регулирани со закони, регулативи или административни мерки во врска со ослободување од данок на промет и акциза при меѓународни патувања и сите нејзини измени и дополнувања;
- Осма директива на Советот 31979L1072 (Осма директива на Советот 79/1072/ЕЕЗ од 06 декември 1979, со сите измени, за усогласување на законодавството на земјите-членки во врска со даноците на промет - Аранжмани за рефундирање на данокот на додадена вредност на даночни обврзници кои немаат седиште на територијата на земјата);
- Тринаесетта директива на Советот 31986L0560 (Тринаесетта директива на Советот 86/560/ЕЕЗ од 17 ноември 1986 за усогласување на законодавството на земјите-членки во врска со даноците на промет - Аранжмани за рефундирање на данокот на додадена вредност на даночни обврзници кои немаат седиште на територијата на заедницата);
- Директива на Советот 31983L0181 (83/181/ЕЕЗ) со сите измени со која се утврдува опфатот на член 14 (1) (д) на Директивата 31977L0388 во врска со ослободување од данокот на додадена вредност за краен увоз на одредени стоки;

3.16.2.2 АКЦИЗИ

ПРАВНА РАМКА

Законот за акцизите (Службен весник на РМ, број 32/01, 50/01, 52/01, 45/02, 98/02, 24/03, 96/04 и 38/05), е основен правен акт кој ги уредува акцизите кои се наплаќаат посредно или непосредно за потрошувачка на територијата на Република Македонија и тоа за: минерални масла, алкохол и алкохолни пијалаци, тутунски добра и патнички автомобили и ги содржи одредбите за оданочување, акцизните повластувања, акцизните ослободувања, административните обврски, регистри, правна заштита и казнени одредби.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Согласно Законот за акцизите надлежни институции за негова имплементација се Министерството за финансии, Управата за Јавни приходи и Царинската Управа.

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во 2001 година, имајќи ги предвид основните принципи и цели на реформата на даночниот систем, со кои се настојува постојниот систем да се изгради во еден нов современ и ефикасен систем кој ќе одговара на пазарните услови на

стопанисување и ќе биде компатибилен со даночните системи во Европската Унија, Министерството за финансии пристапи кон изготвување на нов Закон за акцизите. Втора многу важна причина за чекор кон изготвување на нов Закон за акцизите е определбата на Владата на Република Македонија, што поскоро да влезе во Европската Унија и да воспостави заеднички пазар со земјите членки на Унијата.

Основна база при изготвувањето на Законот за акцизите е Системската Директива на Европската Унија, како и нејзините придружни структурни директиви поодделно за секој вид добро кое подлежи на оданочување со акцизи. Со овие директиви се уредуваат основните делови од системот на акцизите како: територија на примена, предмет на оданочување, производство, преработување и складирање, транспорт, даночни ослободувања и минимална висина на акцизните стапки.

Законот за акцизите во голем обем е хармонизиран со системската директива за акцизи и нејзините структурни директиви поодделно за секој вид на добро кое подлежи на оданочување.

КРАТКОРОЧНИ ПРОИРИТЕТИ

Краткорочниот приоритет за измени на режимот за оданочување за тутунски производи со цел да се стави крај на постоечката дискриминација помеѓу домашните и увозните производи е веќе реализиран со донесувањето на Законот за изменување и дополнување на Законот за акцизите (Службен весник на РМ, број 45/2002), со кој е пропишано целосно изедначување на акцизата на цигарите од домашно производство и од увоз од 1 јануари 2007 година.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Одредбите од Директивата на Советот за општите аранжмани за производите подложни на акциза и за чување, движење и следење на тие производи (31992L0012), пред се одредбите за акцизни складиња, кои се уште не се инкорпорирани во Законот за акцизите, ќе се вградат во истиот во 2009 година заради спроведување на режимот на суспендирање кој важи внатре во заедницата.

Со истите измени и дополнувања ќе се изврши и хармонизација со одредбите од Директивата за реструктурирање на рамката на Заедницата за оданочување енергетски производи и електрична енергија (32003L0096), како и усогласувањето на стапките на акциза на тутунските добра (31992L0079, 31992L0080 и 31995L0059) и алкохолни пијалаци (31992L0083 и 31992L0084) со најниското ниво кое се бара во Директивите. Бидејќи вградувањето на одредбите од овие директиви ќе има значителни импликации врз малопродажните цени на енергетските производи и електричната енергија и на цигарите, РМ ќе има потреба од транзиционен период заради ублажување на ценовниот удар врз населението.

3.16.3 ДИРЕКТНО ОДАНОЧУВАЊЕ

3.16.3.1 ДАНОК НА ДОБИВКА

ПРАВНА РАМКА

Со Законот за данокот на добивка (Сл. весник на РМ бр. 80/93, 33/95, 43/95, 71/96, 5/97, 28/98, 11/01, 2/02, 44/02, 51/03 и 120/05), се уредува начинот на оданочување на добивката што ја остваруваат правните лица, резиденти и нерезиденти на Република Македонија.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Согласно Законот за данок на добивка, надлежни институции за негова имплементација се Министерството за финансии и Управата за Јавни приходи.

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Со Законот за данокот на добивка се дефинира: даночен обврзник, даночна основа, трошоци кои се признаваат како расход во даночниот биланс и влијаат на висината на остварената добивка, даночен третман на приходите од капитал и на капиталните добивки и загуби, задржување на данок на приход исплатен на странски правни лица, даночни ослободувања и олеснувања, избегнување на двојното оданочување, утврдување и наплата на данокот на добивка, даночен период и казнени одредби.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Со цел усогласување и хармонизирање на Законот за данокот на добивка со директивите на ЕУ, ќе биде потребна експертска помош во насока на подготовка за правилно толкување на директивите и нивно транспонирање во Законот, иако Република Македонија во дел преку ширењето на мрежата на Договорите за одбегнување двојно оданочување со

земјите членки на ЕУ се обидува да ги оствари општите цели на хармонизација со ЕУ. Потребно е да се подобри транспарентноста и размената на информации со земјите членки на ЕУ со цел во примената на мерките со кои се спречува одбегнувањето на плаќање даноци. Во овој контекст размената на информации со земјите членки на ЕУ може да се заснова на моделот на спогодба за размена на информации на ОБСЕ.

Исто така потребно е да се утврдат даночните мерки во домашното законодавство во согласност со принципите на Кодексот на постапување при оданочувањето на стопанството.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Со цел да се отстранат пречките кои се појавуваат во функционирањето на односите помеѓу компаниите внатре во заедничкиот пазар на ЕУ, во новиот Закон за данокот на добивка, кој ќе се донесе во 2008 година, предмет на хармонизација ќе бидат и заедничкиот систем на оданочување во случај на спојување, поделба, трансфер на средства и размена на акции помеѓу компании од различни земји членки (31990L0434), заедничкиот систем на оданочување во случај на матични компании и подружници во различни земји членки (31990L0435), наплата на давачка за придонеси на капитал во капиталните компании (31969L0335) и заедничкиот систем на оданочување во случај на исплати на камати и авторски права помеѓу поврзани претпријатија од различни земји членки (32003L0049).

Исто така, треба да се воведат и арбитражни процедури за спречување на двојното оданочување во врска со профитите помеѓу поврзани претпријатија од различни земји членки.

Ќе се изврши и усогласување на новиот Закон за данок на добивка со принципите на Кодексот на постапување при оданочување на фирмите како и да се транспонира и Merger Directive во поглед на отстранување на пречките за прекугранични бизнис реорганизации.

3.16.4 ПЕРСОНАЛЕН ДАНОК НА ДОХОД

ПРАВНА РАМКА

Законот за персоналниот данок на доход ("Службен весник на РМ" бр.80/93, 3/94, 70/94, 71/96, 28/97, 8/01, 50/01, 52/01, 2/02, 44/02, 96/04 и 120/05), целосно го уредува оданочувањето на годишниот доход на физичките лица остварен како збир на нето приходи од сите извори и тоа: лични примања, приходи од земјоделска дејност, приходи од самостојна дејност, приходи од имот и имотни права, приходи од авторски права и права од индустриска сопственост, приходи од капитал, капитални добивки, добивки од игри на среќа и од други приходи. Освен приходи на кои се плаќа данок, со Законот е уредено кои приходи се изземени од оданочување, кој е даночен обврзник, даночната основа, даночните стапки, начинот на пресметување и плаќање на персоналниот данок на доход, жалбената постапка, обнова на постапката и казнени одредби.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Согласно Законот за персоналниот данок на доход, надлежни институции за негова имплементација се Министерството за финансии и Управата за Јавни приходи.

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во 2001 година стапките на персоналниот данок на доход се намалија од 23%, 27% и 35% на ниво од 15% на годишен доход до 360.000 денари, 18% за годишен доход од 360.000 до 720.000 денари, и 24% за доходот над 720.000 денари, а исто така постојано се вградуваат и нови решенија во функција на зголемување на даночната основа и стимулирање на инвестициите.

Во Законот за персоналниот данок на доход, исто така се вградени одредби кои го уредуваат избегнувањето на двојното оданочување по методот на признавање (одбивка) на данокот платен во странство, преку механизмот на избегнување на двојното оданочување на доходот на физичките лица што се остварува со билатералните договори за избегнување на двојното оданочување на доходот, кои ги склучува Република Македонија со други држави.

Македонскиот нацрт - договор за избегнување на двојното оданочување како и повеќето нацрти на договори на други држави се темели на примерокот на договорот на ОЕЦД.

На овој начин Република Македонија го применува системот на оданочување на индивидуалниот доход кој без исклучок е и најзастапениот модел во современите фискални системи.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Обврските по однос на усогласувањето на Законот за персоналниот данок на доход, со Директивите на ЕУ во 2006 и 2007 година ќе се одвиваат во правец на подготовки за изработка на нов закон, преку проучување на системите и

искуствата на земјите членки на ЕУ во нормативното регулирање на оданочувањето на одделни извори на приходи на физичките лица регулирани со директивите и другите документи на заедницата.

Тука пред се се мисли на Директивата за заедничкиот систем на оданочување кој се применува на интеграции, поделби, делумни поделби, префрлување на средства и размена на акции кои се однесуваат на компании на различни земји - членки (31990L0434), во делот кој се однесува на оданочувањето на акционерите односно кој го третира подрачјето на доходот на физичките лица.

За таа цел како краткорочен приоритет ќе биде градењето на искуства на даночната администрација за имплементација на оваа директива.

Исто така, краткорочните приоритети во усогласувањето на Законот за персоналниот данок на доход ќе се однесуваат и на подготовките за имплементација на двете препораки и тоа: Препораката (94/79 ЕУ) за оданочување на одделни ставки на доходот што го добиваат нерезиденти во земја-членка друга (различна) од онаа во која се жители и Препораката (94/390 ЕС) за оданочување на мали и средни претпријатија, чии одредби ќе се однесуваат на физичките лица - вршители на самостојна дејност кои се обврзници на персоналниот данок на доход.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Приближувањето на домашното законодавство кон законодавството на ЕУ во делот на оданочувањето на доходот на физичките лица во периодот 2008-2010 година ќе се одвива во правец на донесување на нов Закон за персоналниот данок и подзаконските акти, во четвртиот квартал на 2008 година, со примена од 2009 година, во кој ќе бидат вградени најголем дел од директивите и препораките од оваа област. Непосредно пред пристапувањето во ЕУ, се планира да се донесе и Закон за изменување и дополнување на Законот за персоналниот данок на доход и подзаконски акти, со кои ќе се изврши целосно усогласување на нормативата која се однесува за оданочувањето на доходот на физичките лица со ЕУ законодавството.

Реализацијата на овие мерки ќе се одвива преку посебни проекти и учество на странски консултанти од земјите членки, со цел да се создаваат услови за вградување и имплементација на новите решенија усогласени со директивата (32003L0048) за оданочување на каматните исплати и посебните спогодби на ЕУ со Андора, Лихтенштајн, Швајцарија, Монако и Австрија.

Од особена важност за овој закон ќе биде неговото усогласување со директивата која се однесува на доходот во форма на каматни исплати. Основна намена на оваа директива е потврдување дека доходот од заштедите во облик на плаќања на камати (од денарски депозити кај банки, од должнички хартии од вредност и од други финансиски побарувања), кои се исплатени во државата членка на физичко лице кое е резидент на друга држава членка, да биде успешно оданочен во согласност со законодавството на последната држава, односно на државата во која физичкото лице е резидент. Со оглед на наведената намена за повеќе држави членки е одреден механизам на автоматска размена на информации за каматите на физичките лица меѓу членките за нивните резиденти. За таа цел, а во согласност со Директивата за заедничката помош од органи во земјите членки надлежни за директните даноци, одредени видови акцизни давачки и оданочувањето на премиите за осигурување, Република Македонија би морала да ги пренесе одредбите на директивата во домашното законодавство и најдоцна до денот на пристапот да ги примени условите за автоматска размена на информации во делот на каматните исплати и другите приходи на физичките лица кои се предмет на оданочување согласно персоналниот данок на доход.

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ							
Буџетски број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
09001	Министерство за финансии – Сектор за даночен и царински систем	0	4	4	0	0	8
09001							
Вкупно		0	4	4	0	0	8

СТРАНСКА ПОМОШ

Дел од приоритетите за усогласување на законодавството ќе бидат поддржани со средства од КАРДС програмата за 2006 година во рамките на проектот „Изготвување на законските и подзаконските акти за директните даноци“.

3.16.5 ВЗАЕМНА ПОМОШ

Во правното искуство на Европската Унија во делот на меѓусебната соработка на државите членки содржана е Директивата 31977L0799. Директивата 31977L0799 и сите нејзини измени и Директивата 31976L0308 и сите нејзини измени ќе бидат инкорпорирани во даночното законодавство како среднорочен приоритет. Регулативата 32003R1798 е еден од најбитните документи во областа на размена на информации и взаемна соработка на државите членки. Со оглед на тоа што Регулативата е правен пропис кој директно ја обврзува земјата членка на примена на истата, нема потреба од нејзино инкорпорирање во македонското законодавство. Таа директно ќе се применува од датумот на пристапување на Република Македонија во членството на ЕУ.

3.16.6 УПРАВА ЗА ЈАВНИ ПРИХОДИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Целта на Управата за јавни приходи на Република Македонија е наплата на даноците и другите јавни давачки согласно со закон заради обезбедување на функциите на државата. Покрај тоа Управата за јавни приходи дава помош и поддршка на даночните обврзници во Република Македонија за доброволно усогласување со нивните даночни обврски.

Управата за јавни приходи (УЈП) е орган на државната управа во состав на Министерството за финансии со својство на правно лице. Работите од својот делокруг ги извршува преку Генерална дирекција, регионални дирекции (6) и даночни одделенија (24) со вкупно 1163 вработени.

ПРАВНА РАМКА

Правната рамка која го одредува административниот капацитет на Управата за јавни приходи во поглед на статусот и организацијата на УЈП, делокругот на работа, средствата за работа и посебните одредби, до месец Септември 2005 год беше утврдена со Законот за утврдување и наплата на јавните приходи, кога е донесен Законот за Управата за јавни приходи. Со новиот закон се уредува делокругот, организацијата, начинот на вршење на работата и раководењето на Управата за јавни приходи, како и овластувањата и одговорностите при собирањето, евидентирањето, обработката и заштитата на податоците во врска со работите на Управата за јавни приходи.

Работите за регистрацијата на даночните обврзници, даночната пријава, даночната евиденција, доверливоста на податоците, инспекцискиот надзор, носењето на записник, решение, одредбите за жалба, одлагање на извршување, присилна наплата, јавна продажба, камата за ненавремено платен данок, враќање на повеќе или погрешно наплатен данок, отпис на даночни обврски и казнените одредби, се регулираат со Законот за утврдување и наплата на јавните приходи се до донесување на Законот за даночни постапки. Законот за даночни постапки е донесен од страна на Собранието на Република Македонија на 25.01.2006 година и ќе почне да се применува од 01.04.2006 год.

Причина за носење на Законот за даночни постапки се потешкотиите во досегашното водење на управната постапка поради примената на повеќе закони - Закон за општата управна постапка, Законот за утврдување и наплата на јавните приходи и материјалните даночни закони за поодделните видови даноци. Од една страна поради специфичноста на материјата која треба да се регулира, од друга страна примената на несоодветни решенија содржани во повеќе закони, доведуваше до спора и неефикасна управна постапка. Резултат од таквата регулатива беше не сосема до крај јасно дефинирани и разграничени надлежности на Управата за јавни приходи и даночните обврзници.

Со Законот за даночни постапки се создаваат единствени основи за општото даночно право и даночната управна постапка. Со него на единствен начин се регулира: општото даночно право, постапката на утврдување на данокот, постапката на контрола, постапката на наплата на јавните приходи, правата и обврските на даночните обврзници и даночната казнена постапка и постапката за паричните казни.

Законот е изготвен со техничка помош на Германската влада реализирана преку Германското друштво за техничка соработка (ГТЗ) со цел Република Македонија да добие современ, прифатлив и применлив закон за условите за членство во Европската унија.

Наведената правна рамка ќе обезбеди можност за засилување на административниот капацитет за спроведување на законодавството и борба против одбегнување на плаќање на даноците со преземање на краткорочни и среднорочни мерки.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правната рамка ќе обезбеди реструктурирање на Генералната дирекција на УЈП и нејзино организирање во посебни сектори за функција и за поддршка со кои делови ќе раководат посебни директори, додека внатрешната контрола и ревизија, единицата за жалби и правните услуги ќе бидат непосредно раководени од директорот на УЈП. За таа цел во првиот квартал на 2006 год. ќе се донесат нови акти за организација и систематизација и ќе се утврди бројот и видот на неопходниот персонал, ќе се пристапи кон именување на раководните лица и распоредување на вработените на сите нивоа.

Во борбата против одбегнување на плаќање на даноците, во текот на 2006 година ќе се спроведат програми за електронски даночни услуги, ќе се гради сеопфатна програма за наплата и мерки за мерење на учинок и ќе се отвори Канцеларија за 100 најголеми даночни обврзници.

Системот на електронски даночни услуги ќе овозможи двонасочна комуникација помеѓу УЈП и даночните обврзници (припрема, авторизација и електронска достава на даночни пријави за сите видови даноци, преземање на податоци за даночните пријави од информационите системи на корисниците, доставување на барања и прилози, како и добивање на извештаи во електронски облик од даночната евиденцијата која се води во Управата за јавни приходи). Во првата фаза тој е наменет за најголемите даночни обврзници во Дирекцијата за Големи даночни обврзници, но во иднина ќе се користи за сите даночни обврзници, физички лица, вршители на дејност и правни лица.

Сеопфатната програма за наплата на даноци ги предвидува активностите:

Програма за регистрација и идентификација на нови даночни обврзници и пред се развој на системот на мониторинг преку размена на податоци со ФПИОМ и Централниот регистар преку функцијата на едношалтерскиот систем и консолидација на постојните податоци; Програма за идентификација на неподнесени или задоцнети даночни пријави поддржана со активности на споредување на податоците со други надлежни институции (Централен регистар и ФПИОМ); Програма за наплата на заостанати даноци - структурирање на долговите по старост и можности за наплата, градење на систем за известување за видовите на долгови, обука на кадрите за наплата по современи методи; Програма на подобрување на инспекциските техники; Развој на соодветни компјутерски системи за детектирање на долговите, пресметување камата и казни, генерирање опомени и барања за наплата, и извештаи. (предвидена активност во Проектот Е-сметководство која ќе отпочне во 2006 год).

Програмата за градење на мерки за мерење на учинок предвидува идентификување на носечки комплет мерки за резултатите при администрирање на даноците кој се состои од квантитативни и квалитативни мерки за секоја функционална област во УЈП; развивање на стандарди за секој учинок; утврдување на критериуми, процедури и формулари за спроведување на контрола на квалитетот на секоја функционална област, а потоа и редовно објавување на извештаи за работа во јавноста и воспоставување методологија за мерење на нивото на задоволство на даночните обврзници со целокупната работа на УЈП и нејзините различни програми.

Предвидено е отворање на Дирекција за големи даночни обврзници (ДГДО) која како регионална дирекција во состав на УЈП ќе ги администрира даноците и ќе ги извршува другите работи во надлежност на УЈП во почетокот за 100-140 најголеми даночни обврзници селектирани по извршениот промет за целите на ДДВ во 2004 год. и вкупните даночни плаќања. Во нејзе ќе бидат вклучени и иматели на акцизни дозволи, сите банки и осигурителни друштва и поголемите странски инвестиции. Целта е зголемување на наплатата на приходите, подобрување на климата за инвестирање преку создавање на клиентски ориентиран пристап и пилотирање со нови системи и постапки во еден добро контролиран амбиент. Списокот на обврзници опфатени во ДГДО ќе се координира со списокот на 100-те најголеми плаќачи на социјални придонеси за кои се организира посебна единица (КГПП) во рамките на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Македонија која ќе ги опфаќа и Фондот за здравство и Агенцијата за вработување.

За ДГДО се изготвува посебна детална организациона структура со посебно нагласен дел за услуги на даночните обврзници како и наплата на даноците поврзани со методи за работа со големите даночни обврзници.

Ќе се обезбеди компатибилност на информатичките системи на ДГДО И КГПП.

ДГДО ќе располага со посебен простор и опрема, а за нејзиното функционирање во почетокот ќе бидат вработени нови 35 лица. ДГДО почнува да функционира од 30.06.2006 год.

На полето на работа против даночната евазија во односите со другите ЕУ земји, ќе се работи на подобрување на транспарентноста и размената на информации по моделот на спогодба за размена на информации на ОБСЕ.

За да овозможи извршување на оваа цел, УЈП ќе поведе иницијатива за склучување и ратификување на нови Договори за одбегнување на двојно оданочување и со други држави, ќе работи на создавање на правни основи за вршење на непосредна размена на податоци и информации со даночните администрации од другите држави со кои се ратификувани Договори и Спогодби за одбегнување на двојно оданочување и определување на овластени лица за контакт.

За таа цел на веб страната на УЈП ќе се објават сите ратификувани договори и Спогодби за одбегнување на двојно оданочување на македонски и англиски јазик за што е потребно вработување на еден преведувач. Размената на податоците за таа цел по електронски пат е планирана за 2008 год.

Вкупниот капацитет на Управата за јавни приходи во текот на 2007 година ќе се зајакнува и со преземање на структурни мерки за итно реформирање на политиката за контрола, со подобрувањето на капацитетот за контрола и со развивање на стратегија за ревизија и соодветни објективни системи за контрола. За таа цел ќе се реализира насочена едукација за контрола на даноци по видови на дејности и ќе се организираат специјализирани обуки за методологии на контрола. Ќе се развиваат методи на контрола за борба против корупцијата и други казниви дела.

Во рамки на ДГДО ќе се развие функција на услуги на даночни обврзници и функција на контрола на даноци по економски сектори за да се обезбеди максимална ефикасност и ефективност во администрирањето и контролата на даноците. Новите усвоени методи ќе се пренесуваат и на другите организациони делови на УЈП и во таа смисла ќе се врши едукација.

Со организирање на ДГДО ќе се пристапи кон едукација за посебни методологии за контрола на големи даночни обврзници со посебен акцент на примена на Меѓународните сметководствени стандарди. Планирана е едукација за примена на МСС во рамки на РЕПАРИС програмата на Светска банка за која сеуште не се дефинирани термините. Потребна е едукација и за примена на методологии на трансферни цени.

Ќе се развива посебна методологија за контрола при регистрација на нови бизниси, методологија на брзи контроли, на целосни контроли, методологии за контрола за можноста и за видовите на наплата на долгови. Ќе се изврши едукација за примена на Законот за даночни постапки и ќе се припремаат процедури и други акти со помош на Проектот на Германската влада во реализација на ГТЗ.

Донесувањето на стратегија на ревизија на обезбеден објективен систем за контрола и соодветни ИТ системи ќе обезбеди дефинирање на објективни критериуми за селектирање за контрола, ризични фактори за посебни даноци и за посебни статуси на компании со цел на избегнување на субјективистички пристап кон изборот за контрола и избегнување на дискриминаторна примена на законодавството.

За целосна реализација на наведените мерки планирано е изготвување на соодветни софтверски пакети во рамки на Програмата Е-сметководство. ИТ кадарот на УЈП ќе соработува со изведувачите на софтверските програми во фазата на проектирањето и изведувањето на софтверите и ќе се обучува да работи на системот, но и да го одржува, надградува и развива.

Ефектите од преземените мерки потребно е да се продолжат со понатамошна реформа на администрацијата за оданочување и обезбедување на нејзиното правилно функционирање. За таа цел ќе се продолжи со развивање и понатамошно надградување на електронските даночни услуги со овозможување и на други комуникации по електронски пат со даночните обврзници што се планира да се заврши до крајот на 2007 год.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Од 2008 год УЈП ќе продолжи со спроведување на стратегија за контрола на ДДВ, акцизи и директни даноци преку донесување на тримесечни планови со конкретни активности и ќе донесе стратегија за контрола на социјалните придонеси.

Еден од приоритетите на УЈП во оваа година е реализацијата на мерките кои ќе доведат до соединување на наплатата на даноците и социјалните придонеси. Процесот ќе отпочне со координирање на активностите помеѓу социјалните фондови и УЈП, а понатаму со интегрирање на контролата и наплатата на социјалните придонеси и даноците во УЈП. Клучните чекори најпрво ќе се спроведуваат кај големите даночни обврзници и плаќачите на придонеси пред да се спроведат кај останатите.

Подготвителната фаза значи основање на Дирекција за големи даночни обврзници (ДГДО) и Канцеларијата за големи плаќачи на придонеси (КГПП) и преземање на контролните надлежности од страна на УЈП. Втората фаза ќе отпочне во јули 2008 год. и ќе значи целосна интеграција на двете канцеларии во УЈП.

За Управата за јавни приходи приоритет претставува и работата на полето на човечките ресурси. Со конституирање на посебен Сектор за човечки ресурси ќе се изготви Стратегија за едукација, годишни планови и програми за едукација

согласно потребите на работните места и искуството на вработените, но и ќе се дефинираат потребите за нови вработувања.

Еден од приоритетите, кој е од посебна важност за УЈП е развојот на ИТ системите, а посебно воспоставување на акцизни ИТ системи (MVS, EWS/E и SEED) и нивно поврзување со компјутерските системи на ЕУ, воспоставување на компјутерски систем за движење и следење на акцизните стоки внатре во заедницата (EMCS), воспоставување на систем за размена на информации за ДДВ (VIES), формирање на нов организационен дел во рамките на УЈП со посебно едуциран кадар за што е потребно и вработување и соодветна обука.

УЈП планира да ги вклучи и да даде приоритет на наведените програми за поврзување со системите во ЕУ. Доколку овие програми се стандардизирани и со различна ИТ платформа ќе треба да се набават, да се предвиди нова опрема, ИТ кадар и негова обука, како и интеграција во целосниот ИТ систем на УЈП. Што се однесува до акцизните системи сето ова УЈП може да го планира доколку е сосема извесно дека надлежностите за администрирање со акцизите остануваат во УЈП и не се пренесуваат во Царинската Управа во 2008 година.

Системите EMCS И VIES се воспоставуваат пред влезот на земјата во ЕУ. Техничка помош за изградба на системите и начинот на нивната имплементација е вообичаена за земјите кои почнуваат да го градат, и ќе биде потребна и за УЈП. Во истиот период потребно е формирање на посебен организационен дел (Централна канцеларија за врски) кој ќе има директен пристап за целите на ДДВ и акцизите до базата на податоци во другите ЕУ членки и ќе биде одговорен за контролата на односите на обврзниците меѓу земјите членки.

За воспоставување на канцеларијата потребни се и посебни трошоци: простор, опрема, хардвер и софтвер, нови вработувања и едукација за вработените.

Најголем дел од буџетските средства ќе се користат за воведување нови ИТ системи (хардвер и софтвер), обука на кадрите за негова употреба и одржување, како и на обезбедување на просторни услови и канцелариска опрема каде тие ќе бидат сместени како посебна канцеларија за врски. За оваа намена не е обезбедена странска помош, но разумно е таа да се очекува. Остатокот на средствата е потребен за воспоставување на новите системи на работа, нови вработувања и едукација на кадарот.

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ							
Буџетски број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
		09005	Министерство за финансии – Управа за јавни приходи	35	10	10	
09005							
Вкупно		35	10	10	35	25	115

СТРАНСКА ПОМОШ

Година	Износ во евра
2006	1.130.000
2007	800.000
2008	
2009	
2010	
Вкупно	1.930.000

Управата за јавни приходи тековно користи техничка помош од Германската влада која се реализира преку Германското друштво за техничка помош (GTZ) за изготвување на Законот за даночни постапки и едукација по него; од Американската влада преку USAID-Проект IMPACT се финансира изработка на софтверот за електронски прием на даночни пријави и едукација за негово користење. Во рамки на ФАД мисијата на ММФ отпочнува техничката помош од Холандската влада која ќе се реализира од страна на холандското министерство за финансии а ќе се однесува на изградба на сеопфатна програма за наплата и мерки за мерење на учинок, развивање на стратегија, планирање на контрола и едукација за контрола на даноци. Во 2006 година се очекува и отпочнување на техничката помош од страна на италијанската влада со поддршка на UNDP - Електронско сметководство.

3.17 ЕКОНОМСКА И МОНЕТАРНА УНИЈА

3.17.1 ОПШТИ НАСОКИ

Законите кои ги регулираат јавните финансии и операциите на Народната банка ја формираат основната законска рамка во оваа област.

Во делот на јавните финансии, еден од позначајните документи претставува Фискалната стратегија на Република Македонија, преку која се приближува процесот на планирање на јавните финансии на Република Македонија во согласност со принципите кај земјите членки на Европската унија. Фискалната стратегија се изготвува за период од три години и обезбедува основи за дефинирање на вкупните економски политики на Владата, преку утврдување на насоките на макроекономската и фискалната политика, финансиското управување и соодветната контрола на трошењето на буџетските средства. Со неа се дефинираат: макроекономската рамка за тековната година и проекциите на основните индикатори во следните три години, остварување на буџетските приходи и расходи за тековната година и среднорочна проекција на истите, како и претпоставките и ризиците кои ги детерминираат среднорочните проекции и политиките на Владата.

Процесот на интеграција во ЕМУ се одвива во четири фази: пред членство, членство во Европска унија, влез во ЕРМ2 и влез во ЕМУ.

Главните институции за оваа област Министерството за финансии, Народната банка на Република Македонија, Министерството за економија и Државниот завод за статистика во рамките на своите надлежности се одговорни за усвојувањето и примената на законите, спроведувањето на политиките, подобрувањето на квалитетот на статистичките податоци, како и координирање на економските политики.

3.17.2 МОНЕТАРНА ПОЛИТИКА

I. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

ПРАВНА РАМКА

Закон за Народна банка на Република Македонија

Законот за Народна банка на Република Македонија, („Службен весник на РМ“ бр. 3/02, 51/03, 85/03, 40/04, 61/05) донесен во почетокот на 2002 година и измените и дополнувањата кои следеа потоа во голема мерка е усогласен со европската регулатива која се однесува на целта и поставеноста на централните банки во земјите на Европската унија, пред се со Статутот на ЕСЦБ и Европската централна банка.

Согласно со член 3 став 1 од Законот, основна цел на Народната банка е одржување на ценовната стабилност. Народна банка ја поддржува економската политика на земјата и финансиската стабилност на земјата, без да се загрози остварувањето на основната цел, почитувајќи ги начелата на пазарна економија (член 3 став 2 од Законот).

Народна банка има висок степен на независност која е гарантирана со Уставот на Република Македонија и со Законот за Народна банка. Согласно член 60 од Уставот на Република Македонија, Народна банка е самостојна и одговорна за стабилноста на валутата, за монетарната политика и за општата ликвидност на плаќањата во Републиката и кон странство.

Народна банка е независна во остварувањето на своите функции, со финансиска и административна самостојност. При остварувањето на функциите, Народна банка и членовите на органите надлежни за донесување на одлуки не бараат и не добиваат инструкции од органите на државната власт и органите на државната управа (член 4 од Законот). Народна банка ги определува инструментите за остварување на своите функции.

Согласно со член 70 од Законот, гувернерот на Народната банка го именува и разрешува Собранието на Република Македонија, по предлог на Претседателот на Република Македонија, за период од 7 години, со право на уште еден последователен избор. Во Народна банка се именуваат тројца вицегувернери. Вицегувернерите ги именува Собранието на Република Македонија на предлог на гувернерот за период од седум години со право на уште еден последователен избор (член 70 од Законот). Надворешните членови на Советот на Народна банка ги именува Собранието на Република Македонија, на предлог на Претседателот на Република Македонија, за период од 7 години, без право на

последователен избор (член 60 од Законот). Во Законот (членови 60, 70 и 73) се регулирани случаите на претанок на мандатот и отповикувањето на гувернерот, вицегувернерите и надворешните членови на Советот на Народна банка. Подолгиот мандат на гувернерот, вицегувернерите и надворешните членови на Советот на Народна банка од мандатот на Владата и Претседателот на државата, ја обезбедува личната независност.

Народна банка е со целосна финансиска и административна самостојност (член 5 од Законот). Финансискиот план (нацрт буџет) и финансиските извештаи на Народна банка ги донесува Советот на Народна банка (член 92 од Законот). Капиталот на Народна банка не може да се пренесува или да е предмет на било какво оптоварување (член 7 од Законот).

Во Законот за Народна банка експлицитно е дадена забрана за одобрување позајмици и кредити на органите на државната власт и органите на државната управа. Народна банка не гарантира за преземените обврски на државната власт и органите на државната управа (член 51 од Законот).

Инструменти на монетарна политика и политика на девизен курс

Во Законот на НБРМ е утврдена правната рамка за спроведување и утврдување на монетарната политика и политика на девизен курс преку определување на инструменти и мерки. Тековниот сет ги опфаќа следниве инструменти:

1. Задолжителна резерва
 - Задолжителна резерва во денари
 - Задолжителна резерва во девизи
2. Операции на отворен пазар
 - Емисија на благајнички записи
 - Кредитни операции
 - Девизни своп операции
3. Распожлив кредит преку ноќ

Постојниот сет на инструменти на НБРМ е дизајниран во услови на постоење на структурен вишок на ликвидност и поради тоа не е целосно конзистентен со сетот на инструменти кои ги применува ЕЦБ која функционира во услови на структурен недостиг на ликвидност. Тоа практично значи потреба за апсорпција на вишокот на ликвидност преку операции на отворен пазар по пат на издавање на благајнички записи на НБРМ. За таа цел, на крајот на јуни 2005 година беше промовиран Генералниот Репо Договор, кој претставува правна основа за склучување на *repo* трансакции со државни хартии од вредност помеѓу пазарните учесници. Донесени се и Правила за тргување на пазари преку шалтер, со кои се овозможува склучување и порамнување на репо трансакции на пазари преку шалтер, за пазарните учесници. Исто така, Народна банка пристапи кон измена на дел од подзаконската регулатива која се однесува на монетарните инструменти. Досегашниот начин на одобрување на ломбардниот кредит со залог на хартии од вредност Народна банка го замени со одобрување на кредит преку ноќ по пат на репо трансакција. Беа направени и измени кај дневното пречекорување, кое наместо по автоматизам се одобрува на барање на банката, по пат на репо трансакција. Со последните измени во регулативата, која се однесува на колатералот кој Народна банка го користи при спроведување на монетарните операции, со цел да се заштити активата на НБРМ се дефинира и процент на покривање, диференциран во зависност од рочноста до достасување на хартиите од вредност. Истовремено со поставувањето на правната рамка за склучување на репо трансакции, се изврши и прилагодување на Системот за порамнување на пазари преку шалтер, кој покрај порамнувањето на дефинитивни трансакции со хартии од вредност го опфаќа и порамнувањето на репо трансакциите.

Статистика

Народна банка е единствена официјална институција за прибирање, обработка и објавување (*dissemination*) на податоци во областа на монетарната статистика (Упатство за пополнување, прибирање, контрола и обработка на податоците од книговодствената состојба на банките од 1992 година). Монетарната статистика во НБРМ се изготвува согласно Прирачникот за монетарна и финансиска статистика на ММФ³. Покрај монетарната статистика НБРМ изготвува и одредени финансиски индикатори (каматни стапки на банките, каматни стапки на пазарот на пари, податоци за државни записи). ЕУ правниот акт 32001R0018(01) кој се однесува на статистиката на каматните стапки е во голема мерка имплементиран со донесувањето на Одлуката за доставување на податоци за каматните стапки на банките за примени депозити и дадени кредити („Службен весник на РМ“ бр. 22/2005) и Упатството за пополнување на извештаи за каматни стапки на примени депозити и дадени кредити („Службен

³ Monetary and Financial Statistics Manual, International Monetary Fund.

весник на РМ“ бр. 25/2005). Целосно усогласување со оваа регулатива ќе следи по стекнување на Република Македонија на статус земја членка на ЕУ.

НБРМ е единствена официјална институција за прибирање, обработка и објавување (dissemination) на податоци во областа на статистиката на билансот на плаќање. Платниот биланс се изготвува во согласност со Прирачникот за платно - билансна статистика на ММФ - V издание⁴. Придржувањето кон меѓународните стандарди и кодови за изготвување на платниот биланс беше предмет на оценка од страна на ROSC⁵ мисијата на ММФ во 2004 година, чиј извештај е јавно објавен на страната на ММФ. Оценките во делот на платно билансната статистика се позитивни, што значи дека изготвувањето на платниот биланс во голема мерка е во согласност со меѓународните стандарди.

Финансиско сметководство

Во согласност со Законот за НБРМ, изготвувањето на финансиските извештаи и финансиското известување на Народна банка се врши согласно Меѓународните стандарди за финансиско известување IFRS⁶.

Закон за државна статистика

Со овој закон (Службен весник на РМ бр.54/97), се уредува поставеноста и работата на државната статистика, методолошките и организациски основи на статистичките истражувања, прибирањето, обработката, презентирањето, чувањето, заштитата и давањето на статистички податоци. Законот за државна статистика во најголем дел е усогласен со регулативите на ЕУ кои го регулираат ова подрачје.

Државниот завод за статистика од 1993 година започна со имплементација на методологијата за пресметка на Бруто-домашниот производ ЕСА 95, континуирано ги подобрува пресметките, а ги следи измените и дополнувањата кои се во тек. Во 2002 година се донесе Стандардната класификација на институционалните сектори групирани според видот на производството и нивните главни дејности и функции кои се земаат како показатели за нивното економско однесување. Со одлука на Владата од септември 2005 донесена е Класификација на институционалните сектори целосно усогласена со меѓународните препораки согласно ЕСА 95.

Во тек се активностите за воспоставување на Национална класификација за статистика на владините финансии чија примена ќе овозможи усогласеност во прибирањето, обработката, анализата и публикувањето на статистичките податоци за единиците и трансакциите на владината потрошувачка.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Согласно член 60 од Уставот на Република Македонија Народна банка е утврдена како емисиона банка која е самостојна и одговорна за стабилноста на валутата, за монетарната политика и за општата ликвидност за плаќањата во Републиката и кон странство. Согласно Уставот, организацијата и работата на НБРМ се уредуваат со закон.

Во согласност со Законот за организација и работа на органите на државна управа („Службен весник на РМ“ бр. 58/00, 44/00) носител и предлагач на Законот за Народна банка е Министерство за финансии, а Народна банка е надлежна институција за имплементација на законот, како и носител и надлежна институција на подзаконските прописи.

СТРАНСКА ПОМОШ

Во текот на изминатиот период, од страна на одделни дирекции во НБРМ користена е техничка помош главно од меѓународни финансиски институции (ММФ). Техничките мисии од ММФ се однесуваат на усовршување на инструментите на монетарна политика, управување со ликвидност, операции на девизен пазар и платни системи и развој на пазарот на пари и хартии од вредност, како и за усовршување на монетарната и платно-билансната статистика. Покрај тоа, користена е техничка помош од страна на експерти од Централната банка на Холандија и од Централната банка на Англија. Кадрите во НБРМ дополнително се обучуваат преку посети на семинари во ММФ и преку семинари на билатерална основа организирани од други централни банки.

II. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Донесување нов Закон за НБРМ

⁴ Balance of Payments Statistics -V Edition, International Monetary Fund.

⁵ Report on the Observance of Standards and Codes, International Monetary Fund, 2004.

⁶ International Financial Reporting Standards, International Accounting Standards Board.

Заради понатамошно усогласување со европскиот правен поредок и со Статутот на ЕЦБ и Европската централна банка, во 2007 година ќе се донесе нов Закон за Народна банка на Република Македонија. Со новиот Закон за Народна банка ќе се допрецизираат четирите видови на независност на Народната банка (функционална, институционална, лична и финансиска), ќе се доуредат одредбите кои се однесуваат на заштита од конфликт на интереси, ќе се регулира односот на Народна банка со Европската унија во делот на соработка со ЕЦБ и другите институции и тела на Европската унија.

Прилагодување на монетарните инструменти на НБРМ со инструментите на ЕСВ

Со цел да премине од фазата на структурен вишок во фаза на структурен недостиг на ликвидност, Народна банка планира постепено напуштање на благајничките записи односно нивна замена со државни хартии од вредност за монетарни цели. По намалување на структурниот вишок на ликвидност се планира воведување на можност за депозит на банките кај НБРМ, со што ќе се овозможи оформување на коридор за движење на пазарните каматни стапки. Со преминот во фазата на структурен недостиг на ликвидност, НБРМ планира воведување на операции на отворен пазар преку репо-трансакции при спроведување на монетарните интервенции. Паралелно со активностите во насока на развој и продлабочување на секундарните пазари на хартии од вредност особено на државните записи се планира и воведување на банки поддржувачи на пазарот на државни хартии од вредност.

Поради тоа во овој период клучен приоритет претставуваат реформите за натамошен развој и продлабочување на секундарните пазари за тргување со хартии од вредност во Република Македонија.

Прилагодување на статистиката

На полето на статистиката до крајот на 2006 година ќе се реализираат следните активности:

Платен биланс

Развивање на систем на електронска достава на податоци од овластените банки за трансакциите со странство (ITRS⁷), со што ќе се овозможи намалување на времето на изготвување на податоците за платниот биланс.

Надopolнување на ITRS системот со други извори на податоци, првенствено вклучување на податоците за реинвестирана добивка од годишниот прашалник за странски директни инвестиции во платниот биланс.

Монетарна статистика

Инкорпорирање на билансот на штедилници во монетарниот преглед, со што би се обезбедил поцелосен опфат на движењата во финансискиот сектор. Со тоа, би се започнало со изготвување на преглед на банкарскиот сектор, кој покрај банките би ги вклучувал и податоците за штедилниците.

III. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во овој период, континуирано со зајакнувањето на врските и односите помеѓу Република Македонија и Европската унија, ќе се јави потреба од регулирање на следната материја:

- ЕУ правниот акт 31988D0415 кој се однесува на доставување на законската регулатива на централната банка до европските институции, за што ќе биде потребно точно дефинирање на временската рамка за примена на овој правен акт;
- ЕУ правните акти 31971D0142, 31964D0300, 31964D0301 32001D0150, кои се однесуваат на меѓусебната соработката на националните централни банки, како и нивна соработка со ЕЦБ. Оваа материја ќе се дополнува континуирано, а притоа сите обврски ќе бидат исполнети со стекнување на статусот земја-членка на ЕУ;
- ЕУ правниот акт 1197E110 кој се однесува на примена и почитување на регулативата на ЕЦБ од страна на националните централни банки, како и правните акти 31998P2532, 31999P2157, кои се однесуваат на овластување на ЕЦБ да воведат санкции кон националната централна банка за непочитување на нејзините прописи, ќе се применуваат кога Република Македонија ќе стане земја-членка на ЕУ;
- Со цел понатамошно прилагодување на инструментариумот на монетарната политика на Народна банка на поставеноста на монетарните инструменти на ЕСВ во наредниот период, во зависност од условите при спроведувањето на монетарната политика, НБРМ ќе врши прилагодување кај инструментот задолжителната резерва (постепено намалување на стапката на задолжителна резерва; промена на начинот на пресметка на обврската за задолжителна резерва; промена на временскиот период на одржување на обврската за задолжителна резерва и др.). Целосно усогласување со ЕУ

⁷ International Transaction Reporting System.

директивата: Council regulation concerning the application of minimum reserves by the ECB 2531/98 ќе се реализира во моментот на пристапување на Република Македонија во ЕМУ;

- Сите останати монетарни инструменти, освен задолжителната резерва, кои се регулирани со ЕУ директивата Guideline on monetary policy instruments and procedures of the Eurosystem, of 7 March 2002 amending Guideline ECB/2000/7, постепено ќе се прилагодуваат со овој ЕУ правен акт. Целосно усогласување со горенаведената ЕУ директива ќе се реализира во моментот на пристапување на Република Македонија во ЕМУ;
- Со цел понатамошно прилагодување на статистиката (делот кој е во домен на НБРМ) кон барањата на ЕЦБ, во наредниот период НБРМ континуирано ќе врши прилагодувања. Најголем дел од ЕУ директивите (32002O0010, 31998R2533, 32004O0001, 32002O0007, S32001R2423) во целост ќе се применуваат кога Република Македонија ќе стане земја-членка на ЕУ;
- Прилагодувањето на финансиско сметководствената статистика и на начинот на известување до ЕЦБ, континуирано ќе се следи од страна на НБРМ. Народна банка ќе отпочне со подготовки за примена на ЕУ директивите 32002O0010 и 32002O0010 кога Република Македонија ќе стане земја членка на ЕУ.

Државен завод за статистика

На листата на среднорочните приоритети на Државниот завод за статистика се наоѓаат следните активности:

- Ревизија на методологијата за пресметка на БДП;
- Подготовка на Методологија за распоредување на деловните субјекти според класификацијата за функции на владата SOFOG;
- Финализација на проектот за постигнување на исцрпност во националните сметки за земјите од Западен Балкан во организација на EUROSTAT и OECD;
- Публикување на интегрираниот сет на економски сметки за периодот 1997-2003 на ниво на цела економија и по институционални сектори;
- Започнување со пресметки за додадена вредност на квартално ниво за сектор држава и за финансиски сектор;
- Започнување на активности за пресметка на бруто национален производ GNP.

3.17.3 ЕКОНОМСКА ПОЛИТИКА

I. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Согласно проекциите, Република Македонија во 2005 година оствари пораст на БДП од 3.8%, како и просечна стапка на инфлација од 0.5% (мерена преку трошоците на живот). Реализацијата на овие два макроекономски агрегати е во целосна согласност со проекциите на почетокот на годината, со тоа што регистрираната стапка на инфлација е пониска од првично проектираната.

За разлика од претходниот период, носител на растот на БДП во 2005 година е интензивизираното индустриско производство. Иако на почетокот на годината порастот во овој сектор беше проектиран меѓу 5% и 5.5%, позитивните движења во текот на годината придонесоа за пораст повисок од проектираниот, при што во 2005 година, индустријата забележа пораст од 7%. Притоа, порастот не е концентриран во неколку гранки, туку напротив, 70% од индустриските гранки бележат позитивни резултати, меѓу кои најзначајни се прехранбената индустрија, индустријата за основни метали, индустријата за градежни материјали, како и текстилната, тутунската и хемиската индустрија.

Во останатите сектори од економијата, исто така е евидентирано повисоко остварување од проектираното, пред се во делот на трговијата, транспортот и комуникациите, туризмот и финансискиот сектор. Негативни движења се забележани единствено во градежниот сектор, како резултат на доцнењето со изградбата на големите инфраструктурни проекти.

Во поглед на инфлацијата, во 2005 година економијата ја напушти зоната на дефлација, при што во периодот јануари-декември просечната стапка на инфлација изнесуваше 0.5%. Главната причина за отстапувањето од проекциите (покрај понатамошното намалување на цените на прехранбените и земјоделските производи) е отсуството на очекуваното зголемување на цената на електричната енергија, првично проектирано во почетокот на вториот квартал од годината.

Во 2005 година, порастот на индустријата воден од зголемената екстерна побарувачка имаше своја рефлексивна и во надворешниот сектор, односно резултираше со пораст на извозот на стоки за 22% при истовремен пораст на страната на увозот од 10%. Притоа, повисоките стапки на извоз во главно се концентрирани во индустрија за челик, прехранбениот

сектор, производството на пијалаци и тутун, како и минерални горива. Ваквите движења придонесоа за намалување на трговскиот дефицит во споредба со 2004 година за 2 процентни поени, при што согласно проекциите, до крајот на годината, ќе достигне ниво од 18.9% БДП.

Во поглед на фискалната политика, подобрената наплата на јавните приходи во услови на дисциплинирана расходна политика, во 2005 година доведе до суфицит на општиот владин буџет во висина од 0,3% БДП, наместо првично проектираниот дефицит од 0,8% од БДП. Долгот на општата влада со состојба со декември, 2005 изнесува 41.9% од БДП, во чија kalkulacija е вклучена и првата Еврообврзница издадена од страна на Република Македонија во вредност од 150 милиони евра, средства кои во јануари 2006 се искористија за целосен откуп на долгот на Република Македонија кон Лондонскиот клуб на кредитори. Спроведувањето на здрава фискална политика, во исто време значеше и отворање на дополнителен простор за еластичност на монетарната политика, што резултираше со намалување на каматните стапки на главните државни хартии од вредност-благајнички записи издадени од НБРМ и трезорски обврзници издадени од министерство за финансии (како референтна каматна стапка во економијата) од 10% на почетокот на годината до речиси 8% на крајот на 2005 година, како и пораст на кредитите на приватниот сектор за околу 25% на годишно ниво. Трендот на намалување на каматните стапки и понатаму продолжува.

Во исто време, како резултат на понискиот трговски дефицит и дефицит на услугите, како и неочекувано високото ниво на трансфери (пред се приватните), во 2005 година дојде до значително намалување на дефицитот на тековната сметка, и наместо првично проектираните 6.5% БДП, на крајот на годината ќе изнесува само 0.8% од БДП, што претставува намалување од дури 7 процентни поени на годишно ниво.

Значителниот пораст на увозот, високото ниво на трансфери, дисциплинираната фискална политика, како и добрата координација помеѓу фискалната и монетарната политика, придонесоа за значителен пораст и на бруто девизните резерви во 2005 година. На крајот од 2005 година, бруто девизните резерви на Република Македонија достигнаа ниво од 1.122.9 милиони евра што во споредба со крајот на 2004 година претставува пораст од 406 милиони евра. На тој начин, таргетот за нивото на нето девизните резерви за крајот на 2005 година, утврден во аранжманот со ММФ, е натфрлен за повеќе 150 милиони евра.

Конечно, како резултат на остварениот економски резултат во повеќето сектори во економијата, позитивни движења во 2005 година се регистрирани и на пазарот на работна сила, при што во периодот од јануари -декември 2005 година, на годишно ниво, вкупниот број на нови вработени лица е зголемен за 30%. Во исто време, бројот на регистрирани невработени лица бележи постојано намалување, и во декември 2005 година изнесуваше 359.989 лица. На годишна основа, бројот на невработени лица е намален за 9%.

II. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Основните цели на економската политика и во идниот период ќе бидат задржување на макроекономската стабилност, забрзување на растот и постигнување на одржливост, како и намалување на невработеноста и сиромаштијата.

Порастот на економијата присутен во претходните години, се очекува да продолжи и во периодот 2006-2008 година преку остварување на просечна стапка на пораст на БДП од околу 4.3%. Поради високото учество во структурата на БДП, главниот двигател врз економскиот раст ќе биде индустриското производство, а се очекува пораст и во останатите економски сектори, пред се трговијата, градежништвото, транспортот и комуникациите, како и секторот на финансиски услуги.

Ценовната стабилност и понатаму ќе биде една од основните компоненти на макроекономскиот амбиент во овој период, изразена преку просечна годишна инфлација од околу 2% до 2.5% до крајот на 2008 година. Во овој правец ќе делува и монетарната политика преку продолжување на примената на стратегијата на таргетирање на номиналниот девизен курс на денарот во однос на еврото.

Подобрувањето на целокупниот економски амбиент, односно остварувањето на подинамични стапки на економски раст ќе придонесе за пораст на вработеноста од околу 2% на годишно ниво, со истовремено намалување на стапката на невработеност. За таа цел, ќе бидат неопходни и реформи на пазарот на работна сила, како една од клучните компоненти во процесот на подобрување на инвестициската клима во земјата. Притоа, реформите ќе опфатат поедноставување и намалување на бирократските процедури, регулативите и администрацијата, промовирање на флексибилни и различни форми на договори за вработување и работни аранжмани, како и подобрување на пристапот до обука и преквалификација на вработените.

Во овој период, главен акцент на реформите ќе биде даден на активностите насочени кон подобрување на инвестиционата и деловната клима во економијата, висока либерализација и флексибилност на пазарот на труд,

значително подобрување на ефикасноста на судскиот систем, обемна реформа во јавниот здравствен сектор кој традиционално апсорбира огромен дел од јавната потрошувачка, како и продолжување на реформите во управувањето со јавниот сектор, јавната администрација и во финансискиот сектор.

III. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Среднорочни цели на управувањето со јавниот долг се:

- Намалување на големината на јавниот долг во однос на БДП;
- Постепено зголемување на долгот со фиксни каматни стапки;
- Зголемување на делот од долгот деноминиран во денари;
- Зголемување на делот на долгот деноминиран во евра во структурата на долгот деноминиран во странска валута;
- Зголемување на учеството на внатрешниот долг со истовремено намалување на надворешното задолжување;
- Зголемување на делот на пазарните инструменти, со постепено намалување на заемите од официјалните кредитори;
- Продолжување на рочноста на јавниот долг;
- Обезбедување профил на непречени отплати;
- Искористување на можностите за предвремена отплата на јавниот долг онаму каде што е економски оправдано;

Долгорочни цели на управувањето со јавниот долг се:

- Континуирано намалување на големината на јавниот долг во однос на БДП и подобрување на неговата структура;
- Минимизирање на трошоците за сервисирање на јавниот долг;
- Постигнување на одржливо ниво на ризиците на кои е изложено должничкото портфолио;
- Развој и одржување на пазарот на државни хартии од вредност.

IV. ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ							
Буџетски број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
		09001	Министерство за финансии-Сектор за управување со јавен долг	0	3	0	
09001	Вкупно	0	3	0	0	0	3
Вкупно		0	3	0	0	0	3

V. СТРАНСКА ПОМОШ

Во текот на изминатиот период, Секторот за управување со јавен долг има користено техничка помош од страна на CARDS проектот за "Technical Assistance for Institution Capacity Building of the Ministry of Finance in the Debt Management Function", преку повремен престој на двајца консултанти во одделни области, односно за управување со јавниот долг и за информациона технологија, во периодот од јули 2005 до јули 2006 година. Притоа, од страна на GTZ, USAID (World Learning) и FSVC како донатори, добиена е помош за Секторот во насока на остварување на една работна посета, три обуки и еден дво-месечен курс.

3.18 СТАТИСТИКА

I. ПРАВНА РАМКА

Државниот завод за статистика е самостојна стручна организација чијашто надлежност и делокруг на работа се уредени со Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија, бр.58/00) и Законот за државната статистика („Службен весник на Република Македонија, бр.54/97).

Темелен законски акт кој ја уредува областа на државната статистика е Законот за државната статистика, кој е донесен во 1997 година („Службен весник на Република Македонија, бр.54/97). Со Законот се поставени основите за градење на статистичкиот систем на земјата чија основна цел е:

- обезбедување на статистички показатели на ниво на земјата;
- прилагодување кон меѓународните статистички стандарди, класификации и друго, преку чија примена се обезбедуваат споредливи податоци со останатите земји;
- квалитетни статистички податоци на нови методолошки основи за следење и поддршка на нашата земја за пристапно членство кон ЕУ;
- задоволување на меѓународните обврски на Република Македонија;
- подготовка на компаративни податоци со другите земји засновани на научни основи кои се во функција на поддршка на транзицијата кон пазарна економија.

Програмата за статистички истражувања претставува најзначаен подзаконски акт кој го донесува Владата на Република Македонија која воедно е објавена во „Службен весник на Република Македонија, бр.69/03. Програмата ги содржи сите статистички истражувања кои ги спроведува Државниот завод за статистика и овластените носители за периодот 2003-2007 година. Во подготовката на Програмата се вклучени и најзначајните корисници на статистички податоци. Нејзината реализација претставува примарна активност на Државниот завод за статистика.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во тек се подготовките за изменување и дополнување на Законот за државната статистика. Се планира Законот да биде усвоен од страна на Владата на Република Македонија до крајот на февруари 2006, а Собранието на Република Македонија да го донесе најдоцна до крајот на март 2006 година.

Со измените и дополнувањата на Законот за државната статистика се планира одредени одредби од постоечкиот Закон да бидат изменети или зајакнати. Тие одредби се однесуваат на:

- релацијата помеѓу Законот за државната статистика и Законот за заштитата на личните податоци;
- улогата на Државниот завод за статистика како лидер и координатор на статистичкиот систем на земјата;
- статусот на директорот на Државниот завод за статистика;
- Советот за статистика (именувањето на членовите и составот);
- процедурата за усвојување и имплементација на статистичките стандарди;
- воведување на дел за статистички регистри.

Потребата од изменување и дополнување на постоечкиот Закон се заснова и на потребата од усогласување со следните мерки на ЕУ:

Регулатива на Комисијата 32001P0045 за заштита на индивидуалните податоци во поглед на процесуирање на личните податоци

Регулатива на Комисијата 32002P0831 за имплементација на Регулативата на Советот бр.322/97 за достап на доверливи податоци за научни цели

Во 2007 година се планира донесување на Програмата за статистички истражувања за периодот 2008-2012 година.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Закон за попис на населението, домаќинствата и становите, 2011

II. Статистики

3.18.1 ДЕМОГРАФСКА, СОЦИЈАЛНА СТАТИСТИКА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Податоците од **витална статистика** се усогласени со меѓународните препораки. Од 2005 година ќе се објавуваат податоци само за настаните кои се случиле во рамките на Република Македонија.

За потребите на изработка на проекции на населението за периодот 2005 – 2055 по региони (НТЕС 3), во тек е анализа на податоците за фертилитет, морталитет и миграции, со цел да се постават хипотезите за идното движење на компонентите.

Статистиката на миграции во Македонија се води врз основа на податоците кои се прибираат од Министерството на внатрешни работи. Опфатот на лицата кои заминуваат во странство за период подолг од три месеци во редовните статистички истражувања не е комплетен.

Статистиката на образованието во целост ги обезбедува податоците за пополнување на прашалникот УОЕ (УНЕСКО, ОЕЦД, ЕУРОСТАТ).

Државниот завод за статистика е одговорна институција за обработка на **податоците за морталитет** според причините за смрт. Шифрирањето на причините за смрт го прави Институтот за епидемиологија. Податоците се објавуваат според МКБ-9, а имплементацијата на МКБ-10 се планира заедно со Институтот.

Во рамките на **истражувањата за социјална заштита**, во Државниот завод за статистика се опфатени следните категории корисници:

- семејства, корисници на социјална помош;
- деца (малолетни и полнолетни) сместени во: домови за доенчиња и мали деца и детски домови; организации за згрижување на деца и млади попречени во психичкиот и физичкиот развој;
- ученици и студенти во домови-интернати за ученици и студенти;
- стари лица сместени во домови за згрижување;
- инвалиди, но само оние кои се вработени во институции за професионална рехабилитација.

Корисниците на пензии не се опфатени со статистичките истражувања на Државниот завод за статистика. Одговорна институција е Фондот за пензиско и инвалидско осигурување.

Податоци за трошоци се расположливи за: децата како трошоци за детски додаток, за корисниците на посебен додаток и за корисниците на беби пакет за првородено дете.

Анкетата за работната сила во Република Македонија се спроведува од 1996 година со годишна периодика, а од 2004 година се спроведува континуирано во текот на целата година. Податоците се обработуваат и објавуваат на квартално и на годишно ниво.

Анкетата за работната сила се спроведува во согласност со методолошките препораки на Меѓународната организација на трудот (ИЛО) и препораките на Европското статистичко биро (Еуростат).

Анкетата за цената на труд е спроведена во согласност со регулативите на Европската комисија. Континуирано се следат меѓународните препораки и регулативи. Соработката со другите институции, опфатот и споредливоста со другите институции е од посебно значење.

Анкетата за користење на времето за првпат се спроведе во нашата земја во септември 2004 година. Таа е хармонизирана со препораките на ЕУРОСТАТ и ќе се спроведува секоја петта година.

За првпат **истражувањето за повреда при работа** се спроведе во 2005 година во соработка со Републичкиот фонд за здравствена заштита и Институтот за трудова медицина. Во тек е обработката на материјалот.

Анкетата за потрошувачка на домаќинствата е главен извор за пресметка на основните индикатори на сиромаштијата следејќи го принципот на 70% од медијалната еквивалентна потрошувачка на еквивалент возрасен.

Државниот завод за статистика спроведува **истражување за наука и технологии** во согласност со препораките на ЕУРОСТАТ.

Првото **пилот-истражување ИНОВ** беше спроведено во 2001, но поради големиот степен на неодзив, податоците не се објавени.

Во тек е спроведувањето на истражувањето за иновации според методолошките упатства на ЕУРОСТАТ (CIS 4-Communities innovation surveys 4).

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Интензивирање на соработката со Министерството за образование за обезбедување на податоците за изворите на финансирање во образованието.
- Имплементирање на Меѓународната класификација на болести и сродни здравствени проблеми (10 Ревизија).
- Воведување на ново истражување кое ќе ги опфати запишаните студенти на последипломски студии и пријавените лица на докторски студии.
- Обезбедување на квартални податоци за состојбата на работната сила на ниво на региони (НТЕС 3);
- Дизајнирање на примерокот на ниво на (НТЕС 3);
- Редизајнирање на прашалниците - инструментите за спроведување на Анкетата за Работна Сила;
- Пресметување на индексот на цената на трудот;

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Подготовка на Методологија за пописот на населението и домаќинствата (2011), во согласност со Препораките за пописите на населението и домаќинствата околу 2010.
- Проучување на методологијата ЕССПРОС;
- Воведување на нови индикатори во согласност со ЕССПРОС методологијата;
- Формирање на интер-ресорска работна група помеѓу : Државниот завод за статистика, Министерство за здравство, Фондот за здравствено осигурување, Министерството за труд и социјална политика, Агенцијата за вработување и Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, која ќе работи на обезбедување на потребните индикатори.
- Воспоставување на постојана мрежа на анкетари и употреба на рачни преносни компјутери за работа на терен .
- Спроведување на истражувањето за плати во јавниот и приватниот сектор во 2007 и објавување на резултатите;
- Пресметка на линијата на сиромаштија според висината на приходите,
- Пресметка на Лаекен индикаторите;
- Пресметка на апсолутната линија на сиромаштија според концептот на “чинење на основните потреби “.

3.18.2 СТАТИСТИКА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Државниот завод за статистика на секои две години спроведува истражувања од областа на отпадот и тоа само за комуналниот отпад.

Државниот завод за статистика, исто така, произведува податоци за рециклиран индустриски отпад на месечно и на годишно ниво како и увоз и извоз на отпад по видови, количини и вредност.

Статистичките податоци за развој и продукција на индикатори за емисии на гасови со ефект на стаклена градина (стакленички гасови) и други загадувачи на воздухот, се добиени со изработка на Првиот национален извештај за климатски промени. Во извештајот е изработена инвентаризација на стакленичките гасови во согласност со методологијата на меѓународниот панел за климатски промени (ИППЦЦ) и ги опфаќа трите основни стакленички гасови, јаглероден двооксид (CO_2) метан (CH_4) и диазот оксид (H_2O). Анализирани се периодот од 1990 до 1998 година, а базна година е 1994. Податоците се собираат и обработуваат во МЖСПП -Канцеларија за климатски промени, а во Статистичкиот годишник ќе бидат прикажани во 2005 година.

Во Државниот завод за статистика се спроведуваат годишни истражувања на ниво на населени места за вкупно отпадни води, отпадни и пречистени отпадни води од населени места кои имаат јавна канализација, испуштање на отпадни води, испуштање на отпадни води по сливни подрачја, канализациона мрежа, уреди за механичко пречистување на отпадните води, хемиско пречистување на отпадните води, биолошко пречистување на отпадните води, црпење и начин на одведување на каналските води и искористување на водените ресурси по намена и по количини.

Државниот завод за статистика располага со податоци за остварените инвестиции во заштита на животната средина преку редовното годишно статистичко истражување за инвестиции. Овие податоци се однесуваат на остварени инвестиции / тековни трошоци за заштита на животната средина и тоа вкупно и по одделни сегменти како што се: отпадоци, води, бучава, воздух, почва и вода и флора и фауна.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Од 2007 година се планира истражувањето за комуналниот отпад да има годишна периодика .
- Вклучување и објавување на податоците од областа на воздухот и количините на емисии на ниво на Република Македонија во Статистичкиот годишник на Република Македонија;
- Изработка на Катастар на загадувачи и загадувачки супстанции во воздухот на ниво на Република Македонија .

3.18.3 МАКРОЕКОНОМСКА СТАТИСТИКА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Пресметките на **брuto-домашниот производ со тримесечна динамика** се изработуваат почнувајќи од 2000 година, само според производниот метод, по постојани цени, при што базна година е секоја претходна година. Сега се располага со серија од 1997 година наваму. Пресметките се базираат на методот на единични индикатори (месечни, тримесечни краткорочни индикатори , квартално истражување за нефинансиските деловни субјекти кои ги произведува Државниот завод за статистика), истовремено користејќи и споредбени податоци од други извори (Управата за јавни приходи). Врз основа на квантитативните податоци се пресметуваат волуменски индекси користејќи соодветни пондери. Усогласувањето на кварталните со податоците за БДП по постојани цени на годишно ниво се врши користејќи го про-рата методот. Според расходниот метод, на тримесечно ниво се пресметуваат само јавната потрошувачка, инвестициите во машини и опрема, увозот и извозот на стоки и услуги, по тековни цени.

При пресметките се користат методолошките препораки во ЕСА 95 и СНА 93, Прирачникот на Еуростат за кварталните национални сметки, прирачникот на ММФ за кварталните национални сметки и Прирачникот на Еуростат за ценовни и волуменски мерки.

Во тек е спроведувањето на ревизија на пресметките следејќи ги, покрај препораките од наведените прирачници, и препораките на техничката мисија од ММФ . Во тек се активности за:

- Подобрување на кварталните пресметки со вршење на пресметки на најдетално можно ниво по постојани цени и пресметки и подготовки за публикување на податоци на квартално ниво по тековни цени;
- Напуштање на про-рата методот и користење на ДЕНТОН методот;
- Подобрување на индикаторите за процена со екстраполација на податоци врз база на примерок добиени од кварталното истражување за додадена вредност и инвестиции во основни средства за нефинансиските друштва, и импутација на податоци во случаи на неодговор.

За периодот 1994-1996 година е изработен и публикуван **интегриран сет на економски сметки за вкупната економија и институционалните сектори** . При изработката се користени методолошките препораки во СНА 93 и ЕСА 95. Во подготовка е интегрираниот сет на економски сметки за периодот 1997-2003.

Користејќи ги расположливите податоци, во Државниот завод за статистика во 2005 година се започна со составување на **прелиминарни табели на понуда и употреба** за 2000 година, кои се во постапка на публикување. Се истражуваат и анализираат расположливите вредносни и квантитативни податоци добиени преку статистичките истражувања за трговските друштва, Анкетата за потрошувачка на домаќинствата и останатите расположливи податоци во Државниот завод за статистика, со цел понатамошно подобрување на С/У табелите. Податоците во С/У табелите се прикажуваат и класифицираат по дејности, според НАЦЕ рев.1, а по производи според ЦПА 1996.

Се користат методолошките препораки од “Eurostat Input/Output Manuel, United Nations Handbook of Input/Output Tables Compilations and Analysis и публикации на статистички служби од други земји. Тековните проблеми се однесуваат на недостигот на целосни податоци за економските сметки и биланси по производи и не постоење на соодветен софтвер за пресметките.

Во тек се анализи на расположливите податоци во Државниот завод за статистика и испитување на можните дополнителни извори на податоци за пресметка на **додадената вредност на регионално ниво** според класификацијата НТЕС во согласност со меѓународните методолошки препораки.

Во соработка со ОЕЦД, од 1996 година Република Македонија е вклучена во пилот-проектот **Европска програма за споредба**. Во тек е реализација на активности од Европската програма за споредба 2005, при што тековно се снимаат пазарните цени на производите и услугите од претходно формирани и усогласени листи на производи и услуги.

Република Македонија во периодот 1999-2000 година за првпат учествуваше во пилот-проектот на Еуростат “Исцрпност на БДП”.

Тековно, при пресметките на бруто-домашниот производ се врши **мерење на неопфатената економија** и вклучување во пресметките со цел постигнување на сеопфатност на националните сметки.

Корекции за постигнување на сеопфатност на БДП се вршат врз основа на анализи на повеќе извори на податоци, вклучени се во пресметките на БДП од 1997 и се објавуваат во редовните годишни публикации за бруто-домашниот производ во Република Македонија

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Добивање и користење на податоци преку истражувања за пресметка на додадената вредност на тромесечно ниво по тековни цени за Сектор на финансиски претпријатија и Сектор Држава.
- Целосна имплементација на методологијата за пресметка на кварталниот БДП според расходниот метод (по тековни и по постојани цени).
- Составување на економски сметки по институционални сектори и изработка на интегрираниот сет на економски сметки;
- Воспоставување на С/У табелите и совладување на техниките за процена на податоците кои недостасуваат за балансирање на податоците.
- Воспоставување на база на податоци за пресметки на додадената вредност на регионално ниво (НТЕС 3).
- Продолжување на активностите во рамките на Проектот ППП (паритет на куповната моќ), согласно насоките дадени од ОЕЦД, во рамките на ЕУРОСТАТ – Coordinated central group of the ECP;
- Финализиција на активностите поврзани со проектот “Постигнување на исцрпност во националните сметки за земјите од Западен Балкан” и реализација на натамошни препораки кои ќе произлезат од проектот.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Подобрување на номинални индикатори за пресметка на БДП на тромесечно ниво за останатите институционални сектори;
- Отпочнување на прелиминарни пресметки на додадената вредност на регионално ниво (НТЕС 3 ниво);

3.18.3.1 ЦЕНИ

Цени на мало

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Цените на мало се изразуваат преку индексот на цените на мало и трошоците на животот. Отпочнати се активностите за приближување кон стандардите на ЕУ за пресметка на хармонизираниот индекс на трошоците на животот - НИСР. Во таа смисла редовно се пресметува индексот на трошоците на животот според класификацијата COICOP.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Воведување и проширување на листата со нови производи според соодветните регулативите на ЕУ поврзани со пресметката на НИСР.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Воспоставување на методологијата за пресметка на НИСР;

3.18.3.2 СТАТИСТИКА ЗА АНАЛИЗА НА ДЕЛОВНИТЕ ЦИКЛУСИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Државниот завод за статистика ги прибира, обработува и објавува **краткорочните статистички податоци** во согласност со Регулативата на Советот за краткорочни статистики број 1165/98 и ги опфаќа главните индикатори како што се индексот на физичкиот обем на индустриското производство, цените на производителите на индустриски производи, градежништвото, дистрибутивната трговија и услугите.

Во делот за **индустријата** се спроведуваат месечните истражувања за индустрија и цените на производителите на индустриски производи. Основен извор на податоци се деловните субјекти од областа на рударството, преработувачката индустрија и снабдувањето со електрична енергија, гас и вода и деловните единици на претпријатијата од други области кои се занимаваат со индустриска дејност.

Во делот на **градежништвото** се спроведуваат месечното и тримесечното истражување за краткорочни показатели во градежништвото. Распределувањето на градежните објекти и градежните работи е направено според Номенклатурата на градежни објекти и градежни работи, имплементирана во 1999 година и хармонизирана со Classification of types of constructions.

Во делот на **угостителството** се спроведуваат месечните истражувања за хотелите и другите објекти за сместување и квартално истражување за угостителските единици. Во делот за внатрешната трговија се спроведуваат месечното и тримесечното истражување за краткорочните показатели во дистрибутивната трговијата на мало и на големо. Во 2003 година беше спроведен Попис на продажните капацитети во трговијата на мало.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Воведување на статистичко истражување за градежни дозволи;

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Пресметка на индексите на реализација на готови производи во индустријата;
- Воспоставување на истражување за следење на цените за трошоци на градење, по позиции на градба.

3.18.4 ДЕЛОВНИ СТАТИСТИКИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Статистичко истражување за **структурните статистики** според Регулацијата на Советот за структурни статистики број 31997P0058 сè уште не се спроведува во Државниот завод за статистика. Податоците за одредени варијабли се прибираат со постоечките годишни истражувања. Во индустријата и транспортот структурните статистики се покриени во најголем обем, додека во дистрибутивната трговија, градежништвото и угостителството не се прибираат податоци според регулативата за структурните статистики.

Во тек е анализа на постоечката состојба и можностите за спроведување на истражувањата идната година. Подготовките се во тек.

Структурните статистики на енергијата ги опфаќаат вкупните енергетски биланси на Република Македонија и енергетските биланси на Република Македонија по видови енергенти, на годишно ниво.

Енергетските биланси, според препораките на ЕУРОСТАТ (како дел од пилот-проектот на ЕУРОСТАТ "Хармонизација на енергетските статистики -фаза 3"), во Државниот завод за статистика се изработени за 1998 година и потоа редовно на годишно ниво. Во пресметката на енергетските биланси се користи методологијата "Energy Statistics Methodology" Eurostat F4, 1998.

Во тек е подготовката на историски податоци за периодот 1990-1997 година во форма на годишни енергетски биланси што се планира да се реализира до крајот на 2006 година.

Краткорочната статистика на енергијата ги опфаќа податоците по видови енергенти кои се содржани во енергетските биланси на месечно ниво. Државниот завод за статистика ги подготвува месечните енергетски податоци и тие се во фаза на работа со почетна година 2003. Во месечните пресметки се користи методологијата користена во годишните енергетски биланси.

Се предвидува публикување на месечните енергетски податоци за 2003 - 2005 година - до крајот на 2006 година.

Истражување за **цените на енергентите** не се спроведува во Државниот завод за статистика, а методологијата треба да се развие и спроведе во текот на 2007 на квартално и полугодишно ниво.

Истражувањето за **патниот транспорт** на стоки Државниот завод за статистика го спроведува со квартална динамика. Методологијата и обрасците се усогласени со важечките регулативи на ЕУ.

Во истражувањето е применета класификацијата НСТ : Стандардна класификација на стоки наменета за транспортни статистики (ЕУРОСТАТ).

Државниот завод за статистика ги спроведува истражувањата од областа на **железничкиот сообраќај** на месечно и на годишно ниво. Истражувањата се целосно усогласени со европските регулативи и резултатите годишно се доставуваат до ЕУРОСТАТ. Во истражувањата целосно е имплементирана класификацијата НСТ : Стандардна класификација на стоки наменета за транспортни статистики (ЕУРОСТАТ) со што е обезбедена меѓународна споредливост на податоците.

Државниот завод за статистика спроведува 5 истражувања за **воздухопловниот транспорт** на месечно и на годишно ниво. Со нив целосно се задоволуваат барањата за податоци пропишани со упатството од ЕУРОСТАТ Manual of the ICAO Statistics Programme, 1994)

Новите истражувања се целосно усогласени со соодветната регулатива на ЕУ.

Државниот завод за статистика не спроведува статистичко истражување за интермодален товарен транспорт заради слаба застапеност на овој вид транспорт. Во Државниот завод за статистика не се спроведува и истражување за безбедност на транспортот..

Во Државниот завод за статистика не се спроведува статистичко истражување за патничката мобилност иако располага со одреден сет на податоци чиј што извор се други истражувања .

Државниот завод за статистика спроведува истражувања за **телекомуникацискиот и поштенскиот сообраќај**. Методолошките упатства и обрасците се подготвени во согласност со важечките регулативи на ЕУ . Истражувањата се спроведуваат со месечна и годишна динамика. Во рамките на овие истражувања е опфатена и мобилната телефонија.

Во 2004 година Државниот завод за статистика го спроведе пилот - **истражувањето за информатичко општество во Република Македонија**. Се спроведоа 4 истражувања за користењето на ИКТ од страна на претпријатијата, финансиските институции, домаќинствата и поединците и установите на јавната власт. Подготвени се четири посебни прашалници за секој субјект одделно со методолошки објаснувања, според моделите на прашалниците на ЕУРОСТАТ : „ЕУРОСТАТ модел прашалник за истражувањата на Заедницата за употреба на ИЦТ во претпријатијата, 2004”, верзија 10, „ЕУРОСТАТ модел прашалник за истражувањата на Заедницата за употреба на ИКТ во претпријатијата од НАЦЕ сектор Ј , 2004, верзија 6 и „ЕУРОСТАТ модел прашалник за истражувањата на Заедницата за употреба на ИКТ во домаќинствата и кај поединци , 2004”, верзија 10.

Резултатите се публикуваа и најдоа примена при изготвувањето на Националната стратегија за информатичко општество.

Во рамките на **статистиката на туризмот**, Државниот завод за статистика спроведува статистички истражувања усогласени со методолошките препораки во согласност со Директивата на Советот за статистиката на туризмот (1995Л0057).

Со месечното истражување за туристи и ноќевања се опфатени сите деловни субјекти кои во својот состав имаат објект за сместување на гости -туристи .

Со Анкетата за странски туристи, со тригодишна периодика, на база на примерок, се опфатени странските туристи во сместувачките објекти. Со Анкетата за странски посетители - тригодишно, исто така врз база на примерок, се опфатени странските посетители на излез на граничните премини.

Со петгодишното истражување за патувањата на домашното население целна група се домаќинствата , со сите членови во определеното домаќинство.

Пописот на капацитетите за сместување **во угостителството** со петгодишна динамика ги опфаќа сите деловни субјекти кои во својот состав имаат објект за сместување на гости -туристи. Попис на угостителски капацитети е спроведен во 2003 година. Резултатите од Пописот беа искористени за подобрување на опфатот на објектите за сместување во текот на 2004 година.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Подготовка на историски годишни енергетски биланси за периодот 1990- 2004 до крајот на 2006.
- Подготовка на месечни енергетски биланси за периодот 2003 - 2005 до крајот на 2006.
- Експериментално спроведување на истражување за цените на енергентите во текот на 2007;

- Експериментално спроведување на истражување за структурните статистики за индустријата и транспортот во 2006 година и дистрибутивната трговија во 2007 година;
- Ревизија на НСТ во 2006 година по спроведената ревизија во ЕУ.
- Анализа на квалитетот на податоците во товарниот патен сообраќај
- Усогласување на видовите и категориите капацитети за сместување според директивите и националното законодавство во соработка со Министерството за економија - Сектор за туризам;
- Во 2006 година ќе се спроведат годишни истражувања за користењето на ИКТ со референтен период јануари-март 2006 година со што ќе се вклучат во редовни статистички истражувања

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Воведување на варијабли за пресметка на нето -искористеноста на капацитетите во угостителството;
- Спроведување на статистички истражувања за структурни статистики во градежништвото и угостителството во 2008 година

3.18.5 СТАТИСТИКА НА ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Државниот завод за статистика прибира податоци за користење на земјиштето во рамките на статистичките истражувања за растителното производство и тие се базираат на податоци од катастарот и извештаи од надворешни соработници, т.н. проценители.

Државниот завод за статистика не спроведува истражувања за користење на земјиштето со помош на сателитски снимки.

Структурата на земјоделството се следи главно преку податоците обезбедени од Пописот на населението, домаќинствата, становите и земјоделските стопанства, спроведен во 1994 година. Покрај тоа, дел од податоците (работна сила и бројна состојба на добитокот) се достапни и од Пописот на населението, домаќинствата и становите, спроведен во 2002 година.

Со статистичките истражувања се обезбедуваат податоци за растителното производство и тоа податоци за посеани површини во есенската и пролетната сеидба, ожнеани површини и приноси од рани и доцни посеви; добиточното производство што опфаќа податоци за бројот на добитокот по категории, заклан добиток и производство на добиточни производи (месо, млеко, јајца, мед).

Во Државниот завод за статистика се вршат завршните подготовки за спроведување на Пописот на земјоделството со кој ќе се обезбедат податоци за земјоделското земјиште и обработливите површини, бројната состојба на добитокот, земјоделското производство, агротехничките мерки, механизацијата и опремата, објектите во стопанството, шумарството, рибарството и работната сила.

Со цел да се изврши целосно хармонизирање на начинот на пресметка на **економските сметки во земјоделството** во согласност со препораките на ЕУРОСТАТ, во текот на 2003 година се отпочна со ревидирање на тековните пресметки и нивно подобрување. За пресметка на економските сметки за земјоделството се користи Прирачникот за економски сметки за земјоделството, ЕСЗ 1997 год.(ревизија 1.1) издаден од ЕУРОСТАТ.

При пресметките се извршија одредени прилагодувања на специфичните карактеристики на земјоделството во Република Македонија. Во овој поглед направени се поголеми методолошки усогласувања при пресметките на податоците за аутпутот, додека страната на инпутот (меѓуфазната потрошувачка) е делумно усогласена со оглед на недостатокот на податоци за нејзина пресметка.

За изработка на економските сметки се користат податоци од повеќе статистички истражувања кои ги спроведува Државниот завод за статистика.

Во 2005 година за првпат се објавија економските сметки во земјоделството по тековни цени за периодот 1998-2003 година.

Во 2002 година Државниот завод за статистика започна процес на хармонизирање на методологијата за пресметка на **индексите на цените во земјоделството** усогласена со методологијата што ја применуваат земјите-членки на ЕУ.

Од јануари 2004 година на месечно ниво се спроведе експериментална пресметка на индексите на цените според Европската методологија за земјоделски цени 2000=100.

Податоците за цените на ниво на производ се прибираат врз база на Номенклатурата на земјоделски производи и услуги во земјоделството изработена врз основа на Класификацијата на производите по дејности (ЦПА), прилагодена за национални потреби. Во текот на 2005 се пресметуваа и публикуваа индексите на цените на аутпутот и инпутот во земјоделството.

Државниот завод за статистика спроведува годишни **истражувања за засеани површини во пролетната и есенската сеидба и очекуваното и оствареното производство од рани и доцни посеви и овошје**.

Истражувањата имаат целосен опфат на деловните субјекти преку извештаи кои претпријатијата ги пополнуваат врз основа на книговодствената евиденција.

За индивидуалните земјоделски стопанства (семејни фарми), податоците се прибираат преку метод на процена на површината и производството.

Шест пати во текот на годината се прибираат податоци за површини, вкупно производство и производство по хектар, по посеви, по општини и по производи .

Податоците за производството на грозје и вино се прибираат три пати во текот на годината, по општини и по производи. Податоците за производството на овошје се прибираат 5 пати во текот на годината , по општини и по производи.

Бројот и тежината на добитокот, колењето, како и добиточното производство (месо, млеко, јајца, волна и мед) се утврдуваат преку Анкетен прашалник за бројот на добитокот кај индивидуалните земјоделски домаќинства и статистички истражувања за деловните субјекти (Годишно истражување за сточарството за правни лица и за делови на правните лица, Годишно истражување за сточарството за правни лица и за делови на правните лица, Тримесечно истражување за заклан добиток и Месечни истражувања за продажба и откуп на земјоделски производи).

Податоците се обработуваат според Националната номенклатура на земјоделски производи и услуги која е поврзана со Националната класификација на дејностите подрачјето А што ги покрива областите земјоделство, лов и шумарство.

Државниот завод за статистика спроведува годишно истражување за бројот на добитокот во индивидуалните земјоделски стопанства, базирано на примерок (Sample Survey) преку методот интервју со носителот на домаќинството. Анкетирањето го вршат надворешни лица - анкетари. За правните лица и за единиците во состав, се спроведува годишно статистичко истражување за сточарство. Набљудувани варијабли на годишно ниво се вкупниот број и тежина на: коњи, говеда, свињи, овци, кози, живина и пчелни семејства .

Државниот завод за статистика не составува Биланс на состојба на понудата на месо . Министерството за економија, врз основа на податоците од статистичките истражувања, за свои интерни потреби изготвува и користи стокови биланси за одделни видови на месо, но тие не се објавуваат .

Државниот завод за статистика на месечно ниво го следи производството, продажбата и залихите на **шумски сортименти** во државните шуми, а измените на површината на шумите, пошумување, сеча на шумите, штети во шумите, механизација и сообраќајни објекти во шумите и ловство се следат годишно.

Сите податоци за производството на државните шуми се добиваат врз основа на книговодствената евиденција на подружниците – ШС на ЈП “Македонски шуми “ и националните паркови кои и правно се одговорни за стопанисување и заштита на шумите.

Податоците за приватните шуми се добиваат по пат на процена од страна на подружниците – ШС на ЈП “Македонски шуми “. Дефинициите и статистичките истражувања се прилагодени и ревидирани според важечката регулатива на ЕУ.

Податоците за **статистиката за рибарството** се следат само за слатководното рибарство преку годишно истражување. Годишниот извештај за слатководно рибарство се спроведува за правни и за физички лица кои се занимаваат со улов на отворени слатководни води (реки, езера, канали, акумулации и слично), или правни или физички кои се регистрирани за производство на слатководна риба и други слатководни организми. Билансот на рибите ги опфаќа следниве категории : почетна состојба, производство и улов на консумна риба – слатководна и откуп на

подмладок. Во Република Македонија не постои значајна рибарска флота, а податоците за пловни средства и опрема се прибираат од комерцијалните рибарски претпријатија и задруги.

Во Република Македонија не постои производство на аквакултури.

Податоците за социоекономските активности за секторот Рибарство се прибираат и обработуваат од повеќе редовни истражувања и анкети што ги спроведува Државниот завод за статистика .

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Отпочнување со пресметките за економските сметки во земјоделството по постојани цени и пресметките за прва и втора процена на економските сметки во земјоделството по тековни цени.
- Пресметка на годишните индекси на цените на инпут и на аутпут во земјоделството.
- Хармонизирање на статистиките на шумарството со методологијата на Еуростат и со ЕФИКС (Европски шумарски информативен и комуникативен систем);
- Дефинирање на индикатори за следење на одржлив развој на рибарството .

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Обезбедување на податоците за структурата на земјоделството со спроведување на Пописот на земјоделството во октомври 2006 година;
- Воспоставување на регистар на фарми врз основа на податоците од Пописот.;
- Подготовка на првото структурно истражување на фармите и негово спроведување во 2009 година.
- Промени во методот на прибирање на податоците врз основа на податоците од Регистарот на фарми и отпочнување на примена на методи за евалуација и верификување на податоците.
- Примена на нови технологии и методи за контрола на квалитетот на добиените податоци во шумарството

3.18.6 МОНЕТАРНА, ФИНАНСИСКА, ТРГОВСКА СТАТИСТИКА И СТАТИСТИКА НА ПЛАТНИОТ БИЛАНС

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Основните принципи, стандарди и процедури за спроведување на статистичкото *истражување на прометот на стоки со странство* се базираат на препораките на Обединетите нации за Концептите и дефинициите на статистиката за надворешна трговија , врз кои се базира и методологијата за надворешнотрговскиот промет на ЕУРОСТАТ. Во статистиката на надворешната трговија се применуваат следниве класификации и номенклатури :

- Царинска тарифна номенклатура базирана врз Комбинираната номенклатура;
- Стандардна меѓународна трговска класификација СМТК , рев .3;
- Класификација на дејности (НКД);
- Класификација на земји ИСО - 3166 алфа -2 код ;
- Класификација на стоки според нивната економска намена;
- Класификација на производите според степенот на обработка;
- БЕЦ класификација на пошироките економски категории.

Државниот завод за статистика спроведува истражување за пресметка на увозно-извозните индекси на единица вредност и волумен на увезената и извезената стока. Податоците се публикуваат годишно, но во годишните соопштенија се дадени: месечни податоци за индексите на ниво на сектори и отсеци од Стандардната меѓународна трговска класификација, рев . 3 и квартални податоци на ниво на сектори од Стандардната меѓународна трговска класификација, рев . 3.

Народната банка на Република Македонија е единствена официјална институција надлежна за изготвување на **билансот на плаќање**. Платниот биланс се изготвува во согласност со Прирачникот за платен биланс на ММФ⁸ (Balance of Payments, Manual – fifth edition, IMF). Податоците се изготвуваат на месечна основа и се објавуваат 75 дена по истекот на извештајниот месец. Придржувањето кон меѓународните стандарди и кодови за изготвување на платниот биланс беше предмет на оценка од страна на мисијата РОСЦ⁹ на ММФ¹ во 2004 година, чиј извештај е јавно објавен на веб-

⁸ Меѓународен монетарен фонд.

⁹ Report on the Observance of Standards and Codes.

страницата на ММФ¹. Оценките во делот на платно-билансната статистика се позитивни, што значи дека изготвувањето на платниот биланс во голема мерка е во согласност со меѓународните стандарди.

Народната банка на РМ е единствена официјална институција надлежна за прибирање, обработка и објавување на податоци за **монетарната статистика**. Монетарната статистика се изготвува во согласност со Прирачникот за монетарна и финансиска статистика на ММФ¹ (Monetary and Financial Statistics Manual). Последната мисија РОСЦ² даде позитивна оценка за усогласеноста на монетарната статистика со препораките во Прирачникот на ММФ¹. За изготвување на монетарната статистика се прибираат податоци од банките и штедилниците и тоа со месечна динамика (се објавуваат еден месец по завршувањето на месецот). Врз основа на овие податоци се изготвува преглед на депозитни банки, преглед на Народната банка на РМ и консолидиран монетарен преглед. Покрај прегледите, Народната банка на РМ изготвува и одредени финансиски индикатори (каматни стапки на банките, каматни стапки на пазарот на пари, податоци за државни записи и сл.).

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Пресметка на увозно-извозните индекси со променлива база
- Државниот завод за статистика и Народната банка на РМ преку заедничка соработка ќе ги идентификуваат компонентите на платниот биланс на она ниво на деталност/дезагрегираност кое е неопходно за системот на националните сметки;

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Народната банка на Република Македонија ќе работи на обезбедување на соодветно ниво на дезагрегираност по земји и сектори, како и на понатамошно унапредување на квалитетот на податоците, применетата методологија и изворите на податоци.

3.18.7 РЕГИСТРИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во Државниот завод за статистика со закони се воспоставени и се водат два административни регистри и тоа: Единствен регистар на население и Регистар на просторни единици. Покрај овие регистри, Заводот е одговорен за организационо-техничка и методолошка обработка на податоци од Избирачкиот список.

Статистичкиот деловен регистар е дел од системот на регистри во Државниот завод за статистика.

Одделението за статистички деловен регистар го користи Административниот деловен регистар и Складиштето на податоци како извор на податоци за подготовка на адресари за статистичките истражувања.

Државниот завод за статистика води **Единствен регистар на просторни единици** со основните територијални единици: општина, населено место, катастарска општина и статистички круг. За потребите на пописите се формираат пописни кругови како најмала единица на која се прибираат податоците. Изводите од Регистарот се користат за спроведување на пописи, анкети, пилот-проекти и статистички истражувања. Регистарот тековно се ажурира во согласност со промените кои настануваат во државата. Повремено се публикуваат Систематски список на општини и населени места и Список на држави во согласност со ИСО 3166 кој е усвоен како национален стандард.

Статистичкиот регистар на население (СРН) е дел од системот на статистички регистри во Државниот завод за статистика.

Во тековниот период се изработува апликативно решение кое е директно поврзано со правилна и целосна имплементација на методолошките основи.

Во тек се активности поврзани со првичниот внес на податоците добиени од евиденциите во МВР, пописниот материјал и од статистичките истражувања од областа на демографските статистики.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Отпочнување на активности за ослободување на Државниот завод за статистика од административните и управните функции и целосно насочување кон основната дејност;
- Спроведување на Попис на деловните субјекти со кој ќе се утврди статусот на активноста и основната дејност на деловните субјекти и единиците во состав.
- Дефинирање и развој на методолошките основи и функционалноста на СДР.

- Следење на измените во списокот на држави во ИСО 3166 и спроведување на промените на единиците во Територијалниот регистар, ;
- Следење на промените во националното законодавство и регулативите на ЕУ во Номенклатурата на територијалните единици за статистика – НТЕС;
- Иницирање на активности со соодветните државните институции за воспоставување на инфраструктура на просторни податоци;
- Имплементирање на Законот за именувања на улици и други инфраструктурни објекти од страна на локалната самоуправа за статистички цели.
- Развивање на методолошките основи и функционалноста на СРН, усогласени со европските стандарди и препораки;
- Дефинирање и развивање на концепт за испитување на квалитетот на податоците во СРН.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Подготовка на пописната картографија со користење на расположливата новата технологија како дел од подготовката на следниот Попис на население 2010.

3.18.8 КЛАСИФИКАЦИИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Државниот завод за статистика ја применува **Националната класификација на дејностите** - НКД од 1998 година која е усогласена со Европската класификација на економски активности НАЦЕ рев. 1. Класификацијата се користи за прибирање, анализа, објавување и дисеминација на податоците во статистичкиот систем на Република Македонија.

Во 2006 година е донесена Националната класификација на дејностите, НКД Рев 1 која е усогласена со НАЦЕ рев1.1

Во 2001 година Владата на Република Македонија ја донесе **Номенклатурата на територијални единици за статистика (НТЕС)**. Според неа, на НТЕС 1 ниво и НТЕС 2 ниво територијата на РМ е една единица, на НТЕС 3 ниво има 8 единици - статистички региони, на НТЕС 4 ниво има 34 единици - групи на општини и на НТЕС 5 ниво има 123 единици - општини. Поради новата територијална организација на локалната самоуправа од 2004 година (бројот на општините од 123 е намален на 84) и ЕУ Регултивата 32003P1059, се пристапи кон измени на Номенклатурата усогласена со новата територијална организација и ЕУ Регултивата.

Државниот завод за статистика ги прибира, обработува и објавува податоците за произведените стоки во индустријата, на годишно ниво, во согласност со Националната номенклатура на индустриски производи која е хармонизирана со **PRODCOM** Лист 1998 – Регултивата на ЕЦ, 31991P3924, започнувајќи од 2000 година. Истражувањето ги опфаќа сите индустриски претпријатија и нивните деловни единици од областа на рударството, преработувачката индустрија и снабдувањето со електрична енергија, гас и вода кои претставуваат 93.0% од вкупниот број на работници во индустријата и 81,0% од додадената вредност .

Ажурирањето со последната верзија на PRODCOM Лист верзија 2005 година, е предвидено до крајот на првиот квартал на 2006 година.

Државниот завод за статистика ја применува **ЦПА -Класификација на производи по дејности**, донесена со одлука на ЕУ во октомври 1993 година и дополнета во јули 1998 година. Таа се користи како средишна класификација на производи (стоки и услуги) кои се еднозначно распределени според дејностите на Националната класификација на дејностите . Врз основа на оваа Класификација се изработени одделни класификации за индустријата, земјоделството, градежништвото и инвестициите.

Усогласувањето со ЦПА 2002 е планирано за прв квартал 2006 година за кога се планира и донесувањето на ЦПА како национален стандард.

Според препораките на СНС 93 и ЕСС 95, Државниот завод за статистика во 2002 година, како национален стандард ја донесе Стандардната класификација на институционалните сектори групирани според видот на производството и нивните главни дејности и функции кои се земаат како показатели на нивното економско однесување.

Со одлука на Владата од септември 2005, донесена е **Класификација на институционалните сектори**, целосно усогласена со меѓународните методолошки препораки во согласност со ЕСА 95.

Во тек е подготовката на **Класификацијата на функциите на владата**. Формирана е работна група со членови од Државниот завод за статистика, Народната банка на Република Македонија и Министерството за финансии. Со Класификацијата се планира да се постигне усогласеност во прибирањето, обработката, анализата и публикувањето на статистичките податоци за единиците и трансакциите на владината потрошувачка во согласност со функциите на владата.

Националната класификација на занимања - НКЗ е подготвена и усогласена со Меѓународната класификација на занимања ИСЦО-88.

Од 2002 се применува во статистичките истражувања на Државниот завод за статистика. Класификацијата се користи за прибирање, анализа, објавување и дисеминација на податоците.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Во првата половина од 2006 година Владата треба да ги усвои измените на Номенклатурата на територијални единици за статистика - НТЕС.
- Усогласување на класификацијата на дејностите согласно измените кои следат во НАЦЕ рев 2.
- Подготовка и донесување на Класификација за целите на непрофитните институции кои им служат на домаќинствата хармонизирана со меѓународната класификација COPNI.
- Донесување на Класификација за функциите на владата хармонизирана со меѓународната класификација COFOG.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Примена на класификацијата на дејностите согласно измените кои следат во НАЦЕ рев 2.

III. Поддршка за статистички аутпути, техничка инфраструктура

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Информатичката инфраструктура, алатките за апликативен развој и човечките ресурси се битни аспекти на ИТ опкружувањето од кои зависи способноста да се одговори на континуираното зголемување на барањата од корисниците, обврските што произлегуваат од меѓународната соработка и процесот на евроинтеграција. Сегашната состојба е критична во сите три аспекти.

Во поглед на *информатичката инфраструктура*, секое позначајно унапредување на инфраструктурата се одвиваше во рамките на некој меѓународен проект што доведува до дисконтинуитети кои негативно се одразуваат на работењето и реализацијата на поставените цели. Во моментот, како најкритична се цени состојбата со серверите кои се набавени во 1996 година и ДБМС кој веќе некое време е пречка во развојните активности и е неопходно негово унапредување во повисока верзија.

На *апликативниот развој* влијае пред сè архитектурата на статистичкиот систем. Во Државниот завод за статистика, статистиката е поделена на области, подобласти и во нивни рамки на статистички истражувања кои најчесто се развиваат независно едни од други. Тоа води кон постоење на повеќе различни решенија за слични проблеми, редувантност во процесот на прибирање на податоците, неконзистентност во дефинициите, презентацијата на податоците и друго.

Човечките ресурси се најкритичниот аспект бидејќи се недоволни за да ги покријат тековните работни задачи, а за некаков развој не може да стане збор.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Континуирана надградба на информатичката инфраструктура;
- Воведување на процес на континуирана обука во областа на софтвер дизајн, објектно ориентирано програмирање, моделирање и дизајн на бази на податоци, алатки за развој на апликации (Visual Basic, SAS, Blaise), нови технологии (XML, WEB ориентирани апликации), одржување на ИТ инфраструктурата;
- Воспоставување на заеднички стандарди и методи во организацијата на работењето што ќе наметнат адекватно документирање на процесите, а со тоа и можност за Quality Assurance.
- Редизајн на апликациите за поддршка на статистичката продукција со користење на унифицирани алатки:
 - За апликации за внес на податоци: Visual Basic и Blaise
 - За складишта на податоци и излезни бази: SAS

- За подготовка на излезни табели и статистичка анализа: САС
- Воспоставување на дисеминационите бази со што ќе се задоволат барањата на корисниците за он-лине достап до статистичките податоци.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Премин кон процесно ориентиран статистички систем за што е потребен висок степен на хармонизација и интеграција на статистичките податоци во бази на податоци и складишта, а пред сè добро организирана база со метаподатоци. Метаподатоците се битни заради рационализација на целиот статистички процес и заради достапност до податоците и нивно правилно толкување.
- Воспоставување на метадата покренуван статистички систем.
- Креирање на излезни бази на податоци кои заедно со соодветните метаподатоци ќе им овозможат на статистичарите да располагаат со податоците директно, без посредство на ИТ лице. Со тоа ИТ лицата ќе се ослободат од рутинските работи и ќе можат повеќе да се посветат на развојни задачи, а статистичарите ќе имаат многу повеќе можности за аналитичка работа.

IV. ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ							
Буџетски број	Институција						Вкупно
		2006	2007	2008	2009	2010	
22001	ДЗС – Државен завод за статистика	11	25	18	12	3	69
22001							
Вкупно		11	25	18	12	3	69
	Вкупно	11	25	18	12	3	69

V. СТРАНСКА ПОМОШ

Исто така во периодот 2006-2008 година во Заводот ќе течат и активности кои ќе бидат финансирани преку неколку Проекти: Национален CARDS твининг проект (градење на капацитетот на ДЗС, национални сметки, деловни и социјални статистики, јакнење на ИКТ капацитетот, практики на следење на квалитетот, стратегија на соработка и комуникација); Грант проект на Еуростат за дисеминација; СИДА проекти (земјоделски статистики, полови статистики, статистики на животна средина, метабаза на податоци, регионален проект за статистички методологии); Светска Банка-соработка на полето на мерење на сиромаштијата во РМ, продолжување на соработката на полето на работна сила; Еуростат/ОЕЦД пилот проект за PPP – purchasing power parities = паритет на куповна моќ; Еуростат/ОЕЦД проект за непокриена (неопфатена) економија.

3.19 СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

1. Трудово право

Од август 2005 година се применува нов Закон за работните односи, во кој се утврдени новини во однос на договорите за вработување на определено време од 3 на максимум 4 години, утврдени се пофлексибилни основи за склучување на договор за вработување на определено работно време за вршење на работи дома, за вработување на куќни помошници, пошироки можности за склучување на договори за работа со скратено работно време. Во постапка е донесување на нов Закон за агенции за привремени вработувања вработување со кој се уредуваат прашањата и можностите за привремени вработувања во функција на спречување на сивата економија и регулирање на работно правниот статус на овие лица.

Во врска со колективниот технолошки вишок, во новиот Закон за работните односи утврдена е надлежна институција, а тоа е Агенција за вработување на РМ која задолжително пред колективните отпуштања написмено се информира во врска со отпуштањата на работници.

Обезбедувањето на соодветна заштита на работниците во случај на несолвентност на нивниот работодавец е регулирано со Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност и новиот Закон за стечај кој е во постапка на донесување. Овие лица согласно Законот за вработувањето и осигурувањето во случај на невработеност имаат исти права од осигурување во случај на невработеност како и другите работници кои ќе бидат отпуштени од работа поради деловни причини, односно имаат право на паричен надоместок, здравствено, пензиско и инвалидско осигурување.

Постарите работници од оваа категорија, односно работниците на кои им недостасуваат до 5 години пензиски стаж за остварување на право на пензија, правата по основ на невработеност ги остваруваат до нивното повторно вработување или пензионирање преку и на товар на средствата од буџетот на АВРМ.

Со Законот за вработување на инвалидни лица ("Службен весник на Република Македонија" бр. 44/00,62/05) се регулираат посебните услови за основање на друштва кои вработуваат инвалиди и за погодностите што ги имаат при вработувањето, како и да се изедначат правата на лицата со пречки независно дали овие лица работат во инвалидски претпријатија или вон нив. Во септември 2005 донесен е Правилник за критериумите и начинот на доделување на неповратни средства од Посебниот фонд за подобрување на условите за вработување и работење на инвалидни лица ("Службен весник на Република Македонија" бр. 85/05).

Во рамките на трудовото законодавство во Република Македонија, исто така, функционира и Законот за евиденциите во областа на трудот ("Службен весник на Република Македонија" бр. 16/04) со кој се уредува воспоставувањето на евиденциите во областа на трудот и начинот на нивно водење.

2. Здравје и заштита при работа

Законот за заштита при работа ("Службен весник на Република Македонија" бр. 13/98, 33/00 и 29/02) ги уредува мерките за заштита при работа, обврските на работодавецот и правата и обврските на работниците во областа на заштитата при работа. Со законот се опфатени мерките, средствата и методите за создавање на безбедни услови за работа. Заштитата при работа е составен дел на организацијата на работа и на работниот процес и неа ја организира, уредува и обезбедува работодавецот. Под работодавец во смисла на Законот за заштита при работа се подразбира секое домашно и странско физичко и правно лице кое вработува работници. Овој закон се применува кај сите работодавци, доколку со друг закон поинаку не е определено. Бидејќи Законот за заштита при работа се однесува на сите видови на дејности, во него во потполност не се опфатени сите потребни мерки за заштита при работа, поради што се донесени 50 подзаконски прописи (посебни правилници) со кои се уредува областа на здравјето и заштитата при работа.

Меѓу нив, на крајот на 2005 година донесен е Правилник за мерки за заштита при работа со екрани ("Службен весник на Република Македонија" бр. 115/05) усогласен со Директивата 31990L0270.

Во Република Македонија не се обавува риболов со рибарски бродови кои пловат по море, поради што Директивите 31993L0103 и 31992L0029 нема да се транспонираат во националното законодавство.

3. Социјален дијалог

Социјалниот дијалог во Република Македонија е воспоставен и функционира на повеќе нивоа и тоа на трипартитно и бипартитно ниво. Новиот Закон за работните односи ("Службен весник на Република Македонија" бр. 62/05) дава основ за формирање на Економско-социјален совет и ги утврдува надлежностите на Советот.

Во 2002 година Владата на Република Македонија и Сојузот на синдикатите на Македонија потпишаа Социјален договор во кој се утврдени прашањата, приоритетите и обврските од областа на економската и социјалната сфера.

4. Политика на вработување и европски социјален фонд

Политиката на вработување која се спроведува во Р. Македонија е во насока на остварувањето на започнатиот процес на реформи во оваа сфера. Во Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност ("Службен весник на Република Македонија" бр.37/97, 25/00, 101/00, 50/01, 25/03, 37/04, 4/05) се инкорпорирани следните ЕУ мерки:

- Регулативата 320003R2257 која се однесува на организација на Анкетата на работна сила за усвојување на листата на карактеристики на анкетата;
- Препораката 32002H0178 за насоките за вработување согласно Стратегијата за вработување и
- Резолуцијата на Советот 32003G1029 за трансформирање на непријавената работа во редовното вработување.

Со помош на CARDS проектот од областа на вработување, изработен е Национален акционен план за вработување 2004-2005. Овој документ е изработен согласно ЕУ насоките за политиките за вработување.

Подготовките за *Европскиот социјален фонд* се во почетна фаза. Република Македонија започна со воспоставување на децентрализиран систем на имплементација (ДСИ) на помошта на ЕУ.

Координацијата на активностите поврзани со реализација на четвртата компонентата на ИПА за развој на човечките ресурси (како претходник на ЕСФ) претставува надлежност на Министерството за труд и социјална политика со активно учество на Министерството за образование и наука, Министерството за економија, Агенцијата за вработување на Република Македонија и на други релевантни институции и партнери на национално и регионално ниво кои ќе бидат вклучени во процесот на подготовка и имплементација на програмите.

5. Социјална вклученост

Следејќи ги искуствата кои произлегуваат од Отворениот метод на координација меѓу земјите членки на ЕУ, може да се истакне дека Република Македонија делумно излегува во пресрет на генералните водичи, препораки и заедничките цели во доменот на социјалното вклучување. Намалувањето на ризикот од социјалното исклучување се остварува преку: а) Обезбедување на социјални права и социјални услуги за основните социјални ризици дефинирани со Законот за социјална заштита (Сл. Весник на Р.М. бр. 21/06)- ризици по здравје, стареење, мајчинство и семејство, невработеност, професионална неадаптираност и неадаптираност кон социјалната средина; б) дополнителни мерки во даночната политика, вработувањето, образованието, домувањето, семејната политика и здравството; како и в) реализација на плурална социјална заштита и спроведување на принципите на децентрализација и деинституционализација.

Во Секторот за социјална заштита при Министерството за труд и социјална политика, основано е и Одделение за заштита и згрижување на социјално исклучени лица. Со воведување на Регистарот на здруженија на граѓани од областа на социјалната заштита се овозможува вклучување на релевантни НВО во програмите за справување со социјално исклучување. За развивање на партнерскиот однос со НВО и приватните институции МТСП креираше и Одделение за јавни и приватни установи.

Намалувањето на ризиците од социјална исклученост се реализира и преку процесот на деинституционализација. Отворени се: (15) Дневни центри за деца со интелектуална попреченост, (2) Дневни центри за лица кои злоупотребуваат дроги,

(5) Центри за жртви на семејно насилство и (1) Дневен центар за деца на улица-улични деца | (1) Прифатен центар за згрижување бездомни лица

6. Социјална заштита

Македонската легислатива генерално ги следи и применува општите цели и препораки на Европската Унија за социјална заштита. Со Законот за социјална заштита ("Службен весник на Република Македонија" бр. 50/97, 16/00, 17/03 и 65/04) се воведоа можностите за децентрализација, деинституционализација и плурализам на системот на социјална заштита.

Процесот на децентрализација, Согласно Законот за локалната самоуправа, Законот за социјалната заштита и Законот за заштита на децата, е спроведен така што Јавните установи за стари лица-старски домови и Јавните установи за деца-детски градинки се пренесени на локално ниво, а на општините, односно градот Скопје дадена е можност да се вклучат како даватели на одредени услуги од социјална заштита преку сопствени развојни програми за специфичните потреби на граѓаните, донесени и финансирани од органите на соодветната општина.

Во социјалната заштита воведено е ново право како парична помош на лице кое до 18-годишна возраст имало статус на дете без родители и родителска грижа, најдоцна до 26-годишна возраст. Воведен е инспекцискиот надзор над спроведувањето на законите и другите прописи од областа на социјалната заштита над установите за социјална заштита и другите правни и физички лица кои вршат одредени работи од социјална заштита, со цел за поефикасно и поцелисходно остварување на правата на граѓаните од областа на социјалната заштита

Значајна реформа во социјалното осигурување беше спроведена со реформата на пензискиот систем на Република Македонија. Пензискиот систем во Република Македонија е уреден со Законот за пензиското и инвалидското осигурување ("Службен весник на Република Македонија" бр. 80/93, 3/94, 14/95, 32/96, 24/00, 96/00, 5/01, 50/01, 85/03, 40/04, 4/05 и 101/05), Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување ("Службен весник на Република Македонија" бр.29/02,85/03 и 40/04) и многубројни подзаконски акти. Со спроведената реформа, чија практична имплементација отпочна во Јануари 2006 со задолжително зачленување на сите осигуреници вработени по 01.01.2003 година во еден од двата приватни пензиски фондови, се обезбеди пензискиот систем да излезе во пресрет на демографските предизвици и истиот да биде поодржлив и прилагоден на економските и социјалните промени во општеството.

7. Антидискриминација и еднакви можности

Во Република Македонија сеуште нема издиференцирано посебен *антидискриминационен* систем, но еднаквиот третман помеѓу лицата независно од расното или етничкото потекло, еднаквиот третман при вработување и ангажирање и заштитата на правата и дигнитетот на лицата со инвалидност се содржани во повеќе законски одредби во Република Македонија (Уставот на Република Македонија, Законот за работни односи, Законот за здравствено осигурување, Законот за основно образование, Законот за средно образование, Законот за високо образование и Националната Програма за развој на образованието во РМ 2005-2015). Со наведените закони се регулира еднаквиот третман на сите лица во сферата на вработувањето, здравственото осигурување и образованието во согласност со 32000L0043, додека областа на социјалната заштита ќе биде регулирана со донесување на новиот закон.

Со Законот за работни односи ("Службен весник на Република Македонија" бр. 62/05) се уредува областа за еднаков третман при вработување и ангажирање односно се забранува секаков вид на дискриминација (директна и индиректна) при вработување, што е во согласност со Директивата 32000L0078.

Со Законот за вработување на инвалидни лица во Република Македонија се уредува областа за промоција и заштита на правата и дигнитетот на лицата со инвалидитет што е во согласност со Известувањето на ЕК до Советот и Европскиот парламент за законски обврзувачкиот инструмент на ОН за унапредување и заштита на правата и дигнитетот на лицата со инвалидитет (COM (2003) 16 final).

Во текот на 2005 Националната Работна Група ги подготви Оперативните планови за имплементација на целите зацртани во Националните Акциони Планови од четирите приоритетни области на иницијативата "Декада за вклучување на Ромите" за период од 2006-2008 кои Владата на Република Македонија ги усвои на 18ти Ноември 2005 со кое усвојување се обврза за нивно имплементирање.

Во областа на *еднаквите можности помеѓу жените и мажите*, Законот за работни односи ги регулира условите за користење на родителското отсуство согласно Директивата 31996L0034, како и теретот на докажување во случаите на дискриминација врз основа на полот согласно Директивата 31997L0080.

Со измените на Законот за пензиско и инвалидско осигурување ("Службен Весник на Република Македонија" бр. 101/05) покрај системското решение се дава можност за стекнување на правото на пензија врз основа на стаж (35 години за жена и 40 години стаж за маж). Ваквата преодна одредба ќе важи до септември 2007 година, а по овој рок ќе се применува само системското решение утврдено со Измените и дополнувањата на Законот за пензиско и инвалидско осигурување ("Службен весник на Република Македонија" бр.24/00, (62 години старост за жена и 64 години старост за маж). Законот не прави разлика во остварувањето на право на пензија помеѓу државните службеници и останатите вработени.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

1. Трудово право

- Целосна анализа на законите од областа на трудово право и вработување од аспект на нивната усогласеност со законите во ЕУ, како и изработка на план за потребите од понатамошно усогласување и утврдување на приоритетите.

- воспоставување на специјализирани одделенија за работни спорови во редовните судови во кои истите не постојат;

2.. Здравје и заштита при работа

- Во вториот квартал од 2006 година ќе се изврши измена и дополнување на постојниот Закон за заштита при работа со цел истиот да биде усогласен со рамковната директива 31989L0391.
- Донесување на следните подзаконски прописи:
 - Правилник за средствата за лична заштита при работа кој ќе биде усогласен со Директивата 31989L0656.
 - Правилник за мерките и нормативите за заштита при работа на орудјата за работа усогласен со Директивата 31989L0655.
 - Правилник за знаци за безбедност за заштита при работа, усогласен со Директивата 31992L0058.
 - Правилник за заштита при работа при рачно товарење и истоварање на товар, усогласен со Директивата 31990L0269.
 - Правилник за заштита на работниците од ризиците поврзани со изложување на бучава на работно место, усогласен со Директивата 31986L0188.
 - Правилник за максимално дозволените концентрации на штетни гасови, пареи и аеросоли во работните простории и простори каде што работат работници, усогласено со Директивите 31991L0322 и 32000L0039.
 - Правилник за заштита на работниците од ризици поврзани со изложување на вибрации на работно место, усогласен со Директивата 32002L0044.
- Донесување на Националната стратегија за здравје, здрава животна и работна средина и безбедност за работа, која е подготвена и истата треба да биде усвоена во текот на 2006 година.
- Формирање на Одделение за легислатива во Секторот за заштита при работа во состав на Државниот инспекторат за труд, кое ќе го сочинуваат три стручни лица кои ќе работат на усогласување на домашните прописи со прописите на Европската Унија.
- Зајакнување на Државниот инспекторат за труд со нови вработувања на инспектори со стручно усовршување и подобрување на условите за работа (возила, компјутери, мобилни телефони, видео камери и други помагала).

3. Социјален дијалог

- Согласно новиот Закон за работните односи ќе се изврши усогласување на општите и гранските колективни договори, Спогодбата за формирање на Економско - социјалниот совет и Деловникот за работа на Економско- социјалниот совет.
- Кадровско екипирање на формираното одделение за социјално партнерство (при МТСП) во функција на унапредување, развој, стручна и логистичка поддршка на социјалните партнери.
- Спроведување обуки, семинари и работилници за имплементација на ЕУ мерките во функција на зајакнување на капацитетите на лицата вклучени во социјалниот дијалог, со учество на странски експерти, информативни материјали и сл., како и примена на искуства и механизми од земјите членки на Европската унија.

4. Политика на вработување и европски социјален фонд

- Измена и дополнување и на Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност во првиот квартал на 2006 година, заради измени и усогласувања на: 1. договорите за вработување да бидат заверени во службата надлежна за посредување при вработување 2. дефиниција за работодавач 3. промена на терминологија економски технолошки структурални или слични промени да се замени со поимот деловни причини 4. проширување на евиденциите 5. дефиницијата за невработено лице од аспект на работниот однос со скратено работно време кај еден или повеќе работодавци 6. изедначување на домашното со странското лице при вработувањето или самовработувањето, како и давање можност за користење бенефиции по престанокот на работниот однос согласно меѓународните договори за социјално осигурување што Република Македонија ги ратификувала со други земји.
- Изработка на вториот Национален акционен план за вработување во втората половина од 2006, врз основа на ЕУ насоките за вработување со имплементирање на измените во насоките согласно новата Лисабонска агенда.

- Обуки на вработените во АВРМ и МТСП во текот на 2006 година од областа на изработка и имплементација на Националниот акционен план за вработување, анализа на пазарот на труд, анализа за потребите од вештините и обука за мониторинг и имплементација на НАП 2006 - 2008.
- Изработка на Стратегија за вработување во која ќе бидат содржани одделни политики на пазарот на трудот која ќе обезбеди основа за идентификација на постоечките и планирани политики, програми и инструменти (мерки) во однос на насоките на ЕУ, како и проценка на постоечките мерки кои постојат во Република Македонија и оние на ЕУ.
- Зајакнување на институционалните капацитети на Секторот за меѓународна соработка со три нови вработувања и формирање на Одделение за управување со секторски програми финансирани од претпристапните фондови со тројца вработени и обука за истите заради подготовка, управување, спроведување, следење и контрола на имплементацијата на програмите согласно правилата на ЕУ.
- Подготовката и реализацијата на првите ИПА проекти во рамки на компонентата за развој на човечки ресурси, што ќе овозможи подготовка на релевантните институции за имплементација и управување со Европскиот социјален фонд (ЕСФ), особено по пат на финансирање на активности и мерки слични или идентични на оние што се предмет на финансирање на ЕСФ. Во рамки на оваа компонента ќе се подржуваат приоритетите, мерките и активностите на политиката на вработување и социјалната политика, кои се во согласност со целите на Европската стратегија за вработување и Интегрираните насоки на ЕУ за вработување.

5. Социјална вклученост

- Започнување со примена на Лакен индикаторите од страна на Државниот завод за статистика и врз основа на податоците ќе се превземат одредени мерки за намалување на сиромаштијата, односно интензивирање на процесот на социјална вклученост.
- Изработка на Национална програма за семејно насилство;
- Изработка на Национална стратегија за деинституционализација;
- Подготовка на протоколи за работа на МТСП, Министерството за внатрешни работи, Министерството за правда и Здруженија на граѓани, за утврдување на процедурите за работа при заштита на жртви на семејно насилство;
- Формирање на мултисекторско координативно тело кое ќе ги вклучува потребните ресурси во подготовка и реализација на сеопфатни политики за справување со социјалната исклученост и сиромаштијата.
- За подобрување на грижата за социјално исклучените категории се планираат следните форми на заштита:
 - основање и ставање во функција на 4 Дневни центри за деца со попреченост
 - основање и ставање во функција на 2 центри за жртви на семејно насилство
 - основање и ставање во функција на 1 Дневен центар за деца на улица
 - основање и ставање во функција на 1 Дневен центар за лица кои злоупотребуваат дроги
 - функционирање на 1 Дневен центар за бездомници

6. Социјална заштита

- Донесување на нов Закон за социјална заштита, при што ќе се имплементира Директива 32000L0043 за имплементирање на принципите на еднаков третман на луѓето, почитувајќи ја расната или етничката припадност и ќе се изврши и потребно усогласување со Законот за азил и привремена заштита.
- Заокружување на правната рамка во областа на пензиското осигурување со донесување на Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување и Законот за исплата на пензии
- Спроведување на анкетата за приходите и условите на живеење на домаќинствата – СИЛК (EU Survey on Income and Living Conditions -EU-SILC) врз основа на која ќе се пресметуваат сите Лакен индикатори.
- Изготвување генерална листа за специфичните потреби за лицата со пречки во развојот, како и нормативи и стандарди за дневните центри за деца и возрасни лица со посебни потреби;
- Уредување на евиденцијата и документацијата за корисниците на правата од социјална и детска заштита и документација за стручната работа, како и начинот на сместување лица во згрижувачко семејство.
- Формирање на Сектор за инспекциски надзор во социјалната заштита задолжен за надгледување на спроведувањето на законите и другите прописи од областа на социјалната заштита над установите за социјална заштита и другите правни и физички лица кои вршат одредени работи од социјална заштита, со цел за поефикасно и поцелисходно остварување на правата на граѓаните од областа на социјалната заштита.
- Воспоставување на Прифатен центар за сместување и згрижување на баратели на азил

7. Антидискриминација и еднакви можности

- Подготовка на Национални Акциони Планови за шесте приоритетни области од “Стратегијата за Ромите во Република Македонија” и нивна операционализација.
- Имплементација на Националниот Акционен План од „Декадата за вклучување на Ромите” во областа вработување
- Финансирање на средното образование на Ромите во Република Македонија,
- Донесување на Закон за еднакви можности помеѓу жените и мажите. Предвидено е неусогласените закони во Република Македонија како и другите соодветни прописи и акти, да бидат усогласени со одредбите на овој Закон, во рок од една година од денот на неговото влегување во сила.
- Реформирање на постоечкото Одделение за унапредување на рамноправноста помеѓу половите (во рамки на МТСП) во повисока организациона структура, односно во Сектор за еднакви можности на жените и мажите.
- Формирање на Комисија за еднакви можности во рамки на Собранието на РМ која исто така ќе се грижи за инкорпорирање на родовиот концепт во законската регулатива.
- Формирање на Комисии за еднакви можности помеѓу жените и мажите во рамките на Советите на локалната самоуправа кои ќе се грижат за соодветно имплементирање на Законот на локално ниво.
- Надополнување на постојната законска регулатива во областа на образованието, со вметнување на родовиот концепт во одредбите кои се однесуваат на содржината на наставната програма.
- Усогласување на Законот за локална самоуправа со одредбата од Законот за еднакви можности која се однесува на обврската на единиците на локалната самоуправа за формирање на комисија за еднакви можности помеѓу жените и мажите при Советите на локалната самоуправа.
- Усогласување на Законот за народен правобранител со Законот за еднакви можности.
- Инкорпорирање на родовиот концепт во сите закони, подзаконски акти, стратегии, програми, внатрешни документи и правилници.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

1. Трудово право

- Усогласување на Законот за работните односи со ЕУ мерките и имплементација на директивите од областа на полова дискриминација, обезбедување на подобри животни и работни услови, како и интензивна работа со цел отворање нови работни места, ограничување на слободата при договарање за вработување.

2. Здравје и заштита при работа

- Донесување на правилници од областа на Заштитата при работа:
 - Правилник за заштита на здравјето и безбедноста на работниците од ризици поврзани со изложување на хемиски супстанции, усогласен со Директивата 31998L0024.
 - Правилник за заштита на здравјето и безбедноста на работниците од ризици поврзани со изложување на биолошки супстанции, усогласен со Директивата 32000L0054.
 - Правилник за заштита на здравјето и безбедноста на работниците од ризици поврзани со изложување на физички супстанции (електомагнетско поле), усогласен со Директивата 32004L0040.
 - Правилник за заштита на работниците од ризици поврзани со изложување на азбест на работно место, усогласен со Директивите 31983L0477 и 32003L0018.
 - Правилник за заштита при работа во работни простори каде што може да дојде до експлозија, усогласен со Директивата 31999L0092.
 - Правилник за заштита при работа со канцерогени и модифицирани (мутантни) супстанции на работното место, усогласен со Директивата 32004L0037.
 - Правилник за минималните барања за безбедност и здравствена заштита на работниците во индустријата за површинска и подземна експлоатација на минерали, усогласен со Директивата 31992L0104.
 - Правилник за минималните барања за безбедност и здравствената заштита на работниците во индустријата за добивање минерали со бушење, усогласен со Директивата 31992L0091.

3. Социјален дијалог

- Вклучување на социјалните партнери во елаборирањето и имплементацијата на законодавството преку континуирана активност во Економско-социјалниот совет.

4. Политика на вработување и европски социјален фонд

- Следење на имплементацијата на Стратегија за вработување со инкорпорирани ЕУ насоки и политики за вработување врз основа на која ќе се изработуваат тригодишни Национални акциони планови.
- Набавка на дополнителна ИТ опрема за Агенцијата за вработување на РМ и соодветна обука за користење на опремата. Опремата ќе биде набавена по претходна проценка на потребите од опрема која ќе биде направена во рамките на КАРДС II Проект Политика за вработување.
- Надградба и унапредување на децентрализираните системи на имплементација (ДСИ) на ЕУ помошта во целосно независен систем – Проширен децентрализиран систем на имплементација (ПДСИ), исто така акредитиран од страна на Европската комисија.
- Развој на капацитетите за програмирање и управување во надлежните институции во насока на нивна целосна подготвеност за ефикасно користење на ЕСФ по стекнување на статусот Земја членка на ЕУ.

5. Социјална вклученост

- Изработката на Заеднички меморандум за социјална вклученост (подржано од експертската и техничката помош на ЕУ, според утврдената процедура за изработка на ваков документ, како што стои и во препораките за земјите кандидатки)
- Изработка на Стратегија за справување со сиромаштијата и социјалната исклученост.
- Основање на два мали групни дома, за вклучување на мали институции во системот на социјалната заштита, согласно Декларацијата и Агендата за акцискиот план за остварување на правата на децата, прифатени од Владата на Република Македонија и Канцеларијата на УНИЦЕФ

6. Социјална заштита

- Донесување на Национална програма за развој на социјалната заштита (до крајот на 2009 година), поаѓајќи од препораките и резолуциите на Советот на Европската унија и тоа за промовирање на вработување и социјална интеграција на луѓето со попреченост (32003G0724 (01)), за еднакви можности за луѓето со попреченост во склоп на Европскиот Акционен План (52003DC0650), за Европската година за лица со попреченост (32001D0903) и Одлуката на Комисијата за Група за врски на повозрасни лица (31991D0544).
- Измена и дополнување на Законот за пензиското и инвалидското осигурување во делот на инвалидското осигурување. Потребно е рedefинирање на дефиницијата на инвалидноста односно создавање на правен основ во инвалидското осигурување покрај инвалидската пензија како крајна мерка на заштита, по пример на современите европски начела и принципи, во пензискиот систем претходната превентивна мерка да се остварува само преку правото на професионална рехабилитација по основ на намалена работна способност.
- Сите досегашни права кои се остваруваа во пензискиот систем како што се правото на распоредување на друго работно место и работа со скратено работно време, ќе се изостават од системот и ќе се пренесат во системот на работното законодавство, како што е тоа случај во европските држави.

7. Антидискриминација и еднакви можности

- Донесување на решение до 2009 година дали ќе се подготви Закон за антидискриминација или проблематиката од тој домен да се регулира со веќе постојните закони. Доколку се подготви нов Закон за Антидискриминација се очекува негова имплементација во 2010 год.
- Имплементација на целите од Националните Акциони Планови од двата документи “Стратегијата за Ромите во РМ” и “Декада за вклучување на Ромите 2005-2015”.
- Континуирано следење на новите законски предлози во Собранието на РМ од аспект на инкорпорирање на родовиот концепт во истите
- Спроведување на обуки со цел успешна имплементација на Законот за еднакви можности на жените и мажите.

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ							
Буџетски број	Институција						Вкупно
		2006	2007	2008	2009	2010	
15001	Министерство за труд и социјална политика:						
	– Сектор за меѓународна соработка	2	1	0	0	0	3
	– Сектор за социјална заштита	0	0	0	0	0	0
	– Сектор за труд	3	0	0	0	0	3
	– Сектор за труд – Одделение за социјално партнерство	3	0	0	0	0	3
	–НОВА: Сектор за еднакви можности помеѓу жените и мажите	2	0	0	0	0	2
	– НОВА: Сектор за инспекциски надзор во социјалната заштита	6	6	0	0	0	12
	– Државен инспекторат за труд	9	0	0	0	0	9
	– Сектор за меѓународна соработка- Одделение за управување со секторски програми	2	1	0	0	0	3
15001 Вкупно		27	8	0	0	0	35
	Вкупно	27	8	0	0	0	35

СТРАНСКА ПОМОШ

- “Ромски образовен фонд”, иницијатива на Светска банка и Институт отворено општество:
 - 1 220 000 евра за финансирање на средношколци Роми во Република Македонија
- CARDS 2004:
 - Техничка помош за институционална изградба како поддршка на политиката за вработување
- CARDS 2006:
 - Набавка на дополнителна ИТ опрема за Агенцијата за вработување на Република Македонија

3.20 ПРЕТПРИЈАТИЈА И ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА

3.20.1 ИНДУСТРИСКА СТРАТЕГИЈА

1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

1.1. СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Основни карактеристики на индустриската политика во Република Македонија се: завршување (заокружување) на процесот на приватизација, поставување на структура на индустриското производство на нова основа, зголемување на конкурентноста на македонската економија, подобрување на деловната околина, зголемување на инвестициите (домашни и странски), промоција на мали и средни претпријатија и промоција на претприемништвото.

Индустриската политика во македонската економија е инкорпорирана во Националната стратегија за интеграција на Република Македонија во ЕУ, како и во други рамковни документи, стратегии или годишни програми за тековната економска политика.

Во Националната стратегија за интеграција на Република Македонија во ЕУ се наведени активности кои ја потврдуваат хоризонталната димензија на индустриската политика во Македонија: (а) промотивни програми, кои вклучуваат: извозна промоција, промоција на странски директни инвестиции, и поддршка на развојот на мали и средни претпријатија; (б) поттикнувачки програми, кои вклучуваат: унапредување на производните фактори, изградба на информатичко општество и развој на информатичката и комуникациската технологија и поттикнување на научно-истражувачката работа (R&D); и (в) програми за унапредување на корпоративните стратегии и организациони структури, кои вклучуваат: едукација на менаџментот, деловно реструктурирање (модернизација), хармонизација и воведување на меѓународните технолошки стандарди во Република Македонија и унапредување на корпоративното управување.

Во контекст на вертикалниот (секторски) пристап на индустриската политика за креирање на конкурентност на македонската економија, почнувајќи од 2003 година, во Македонија се спроведува посебен четиригодишен проект за креирање конкурентност на македонската економијата кој е финансиран од USAID. Во рамки на проектот формиран е Национален совет за претприемништво и конкурентност кој претставува трипартитно тело кое го вклучува приватниот, јавниот и граѓанскиот сектор. Посебен дел на проектот претставува формирањето на пет кластери за: јагнешко месо и сирење, туризам, информатичка технологија, вино и текстил.

За реструктурирање на претпријатијата од индустријата за производство на челик, како и за зголемување на нивната конкурентност, усвоена е посебна “Национална програма за реструктурирање и преобразба на челичната индустрија на Република Македонија”, како обврска од Протокол 2 од Спогодбата за стабилизација и асоцијација.

1.2. ИНСТИТУЦИИ

Министерството за економија е орган надлежен за дефинирање и спроведување на политиката во доменот на индустрија. Министерството за економија до Владата доставува предлози од областа на индустриската политика кои ги изработува самостојно и/или во соработка со други министерства. Во рамките на Министерството за економија за креирање на политиката во однос на индустријата е надлежен Секторот за индустрија во кој има 16 вработени распределени во: одделение за следење на индустриското производство и технолошки развој, одделение за структурно прилагодување, одделение за приватизација, одделение за индустриска политика и предлагање на мерки и одделение за челик.

Одделението за индустриска политика и предлагање на мерки ќе изготвува Студија за развој на индикатори за конкурентност на македонската индустрија како основа на Стратегија за индустриска политика.

Со воспоставување на Одделението за челик се реализира задачата за институционализирање на “Националната програма за реструктурирање и преобразба на челичната индустрија на Република Македонија”, а воедно се создаваат и услови за континуирана имплементација на истата.

2. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

2.1. ИНСТИТУЦИИ

Ќе продолжи кадровското зајакнување на новоформираните одделенија- Одделението за индустриска политика и предлагање на мерки и одделението за челик. Предвидени се буџетски средства за четворица нововработени службеници во 2006 (по двајца во секое одделение).

Во 2007 година ќе се обезбедат средства за уште двајца вработени (по еден во споменатите две одделенија). Во рамките на новоформираните одделенија ќе бидат дефинирани потребите од консултантска помош, обуки и студиски престои.

2.2. СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Како приоритетни задачи во наредниот период се поставуваат:

- изготвување на Студија за развој на индикатори за конкурентност на македонската индустрија (до крајот на 2006) како основа на Стратегија за индустриска политика која треба да се изготви и донесе до крајот на 2007;
- изготвување на Стратегија за индустриска политика
- имплементација на “Национална програма за реструктурирање и преобразба на челичната индустрија на Република Македонија”.
- во рамките на Секторот за индустрија, во одделението за следење на индустриското производство и технолошки развој, ќе се изготвува Стратегија за развој на текстилната индустрија на Република Македонија.

3. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во периодот 2008-2010 како приоритети се поставуваат:

- Имплементација на Стратегија за индустриска политика;
- Имплементација на Стратегија за развој на текстилната индустрија на Република Македонија;

Исто така, ќе продолжи кадровското јакнење на Секторот за индустрија во рамките на Министерството за економија. Предвидено е вработување на тројца нововработени- еден нововработен во Одделението за индустриска политика и предлагање на мерки и двајца нововработени во Одделението за структурно прилагодување

4. СТРАНСКА ПОДДРШКА

Во рамките на BERIS проектот договорен со Светска банка (Business Environment Reform and Institutional Strengthening Project) се проектирани средства за изготвување на Студија за развој на индикатори за конкурентност на македонската индустрија како основа на Стратегија за индустриска политика и за имплементација на “Национална програма за реструктурирање и преобразба на челичната индустрија на Република Македонија”, како и за експертска помош и обука на вработените.

Во рамките на компензациониот фонд од Швајцарија предвидени се средства за изработка на проектни задачи за Стратегијата за развој на текстилната индустрија во Република Македонија.

Со оглед на буџетските лимитирања, во периодот 2008-2010 се очекува поддршка за имплементацијата на Стратегијата за индустриска политика и Стратегија за развој на текстилната индустрија на Република Македонија.

3.20.2 ПРИВАТИЗАЦИЈА И РЕСТРУКТУИРАЊЕ

1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

По укинувањето на Агенцијата за приватизација на Република Македонија, Министерството за економија ќе го продолжи и заокружи процесот на приватизација на неприватизираните претпријатија со општествен и државен капитал. Исто така, во тек е процес на сопственичка трансформација на јавните претпријатија, установите и делови од здравствените организации на јавниот сектор.

1.1 ЗАКОНОДАВСТВО

Согласно Законот за трансформација на претпријатијата со општествен капитал (Службен весник на РМ бр. 38/93, 48/93, 21/98, 25/99, 39/99, 81/99, 49/00, 6/02, 31/03, 38/04), Агенцијата за приватизација престана да функционира на 31.03.2005. Процесот на приватизација на неприватизираните претпријатија со општествен и државен капитал, како и процесот на сопственичка трансформација на јавните претпријатија, установите и делови од здравствените организации на јавниот сектор се одвиваат согласно неколку закони: Закон за трансформација на претпријатијата со општествен капитал (Службен весник на РМ бр. 38/93, 48/93, 21/98, 25/99, 39/99, 81/99, 49/00, 6/02, 31/03, 38/04), Закон за приватизација на државен капитал (Службен весник на РМ бр. 37/96, 25/99, 81/99, 49/00, 06/02, 77/05), Закон за установите (Службен весник на РМ бр. 32/05, 120/05), Закон за трансформација на јавното претпријатие Македонски Железници (Службен весник на РМ бр. 29/05), Закон за здравствена заштита (Службен весник на РМ бр. 84/05), Закон за култура (Службен весник на РМ бр. 31/98, 49/03) и Закон за радиодифузна дејност (Службен весник на РМ бр. 100/05).

1.2 ИНСТИТУЦИИ

По укинувањето на Агенцијата на Република Македонија за приватизација, надлежностите околу заокружување на процесот на приватизација, преминаа во повеќе државни институции.

Акциите и уделите издадени на Агенцијата, кои не се продале до нејзиното престанување со работа, преминаа во надлежност на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување.

Средствата (објекти, машини и друга опрема) кои биле доделени на Агенцијата за приватизација, преминаа во надлежност на Јавното претпријатие за управување со станбен и деловен простор.

Обврските и плаќањата по договорите за продажба на акции и удели на државниот капитал преминаа во Министерството за финансии.

Во надлежност на Министерството за економија, Секторот за индустрија, односно одделението за приватизација, преминаа постапките за незавршена трансформација/приватизација на државниот и општествениот капитал, судските предмети во врска со приватизацијата, новите сектори на приватизација (јавните претпријатија, установите и делови од здравствените организации на јавниот сектор) и сите останати неподелени надлежности. Во рамки на овие надлежности, одделението за приватизација ја презема целокупната документација од Агенцијата за приватизација како и четворица вработени.

2. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Планирана е приватизација на неприватизираните претпријатија со општествен и државен капитал, продажба на акции и удели на РМ во трговските друштва и процес на сопственичка трансформација на јавните претпријатија, установите и делови од здравствените организации на јавниот сектор.

3.20.3 ДЕЛОВНА ОКОЛИНА

1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

1.1 ЗАКОНОДАВСТВО

Инвестициите и инвестирањето во Република Македонија не се регулираат со посебен закон, но оваа материја е вградена во околу 70 закони и подзаконски акти, а најмногу во Законот за трговски друштва (Службен весник на РМ бр. 28/04, 84/05).

1.2 СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Во однос пак на промоцијата на инвестициите, во соработка со домашни експерти и претставници на меѓународни организации (Светската банка, MIGA, UNDP, USAID), изготвена е *Програма за стимулирање на инвестициите во Република Македонија*. Во неа се детално елаборирани основните мерки за поттикнување на инвестирањето. Во соработка и координација со специјализираната институција на Светската банка – FIAS, подготвена е и *Студија за откривање на административните бариери за инвестирање и привлекување странски инвестиции во Република Македонија*. Оваа Студија поаѓа од: (а) идентификување на проблемите и бариерите кои влијаат на (не)привлекување странски инвеститори; и (б) воспоставување дијалог меѓу јавниот и приватниот сектор со цел идентификување на потребните административни реформи и предлагање на мерки за реализација на реформите. Од страна на FIAS, во април 2003 година, е подготвен Извештај за сите административни процедури за инвестирање во Република Македонија, со препораки за нивно надминување и/или елиминирање. Исто така е формиран и Управен комитет, како советодавно тело од одделни министерства, институции и приватниот сектор кој, во соработка со Министерството за економија, има изработено Акционен план со конкретни мерки, активности, рокови и носители на реформите во полето на административните бариери за инвестирање

1.3 ИНСТИТУЦИИ

На почетокот на 2005 година со работа почна Агенцијата за странски инвестиции – МАКИНВЕСТ во чија надлежност е спроведување на политиката на создавање поволни услови за привлекување странски директни инвестиции и имплементирање на најдобрите практики за промоција на странските директни инвестиции.

2. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Планирано е интензивирање на активностите за спроведување на мерките согласно Програмата за поттикнување инвестиции во Република Македонија и Акциониот план за подобрување на инвестиционата и деловната клима во Република Македонија. Мерките од Акциониот план, дадени по конкретни носители и со определена динамика, треба да

се реализираат до крајот на 2006 година, а потоа ќе се утврдат нови препораки и насоки за надминување на преостанатите бариери кои го ограничуваат инвестирањето во РМ за наредните години.

2.1. ИНСТИТУЦИИ

Се планира кадровско зајакнување на Агенција за странски инвестиции.

3. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Планирано е континуирано спроведување на Програмата за поттикнување инвестиции во Република Македонија. Исто така, ќе се следат новедефинираните препораки и насоки за подобрување на условите за деловно работење, зголемување на продуктивноста, конкурентноста и атрактивноста на земјата за инвестирање.

3.20.4 ПОЛИТИКА НА МСП

1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

1.1 ЗАКОНОДАВСТВО

Клучни правни акти со кои се регулира работењето на малите и средни претпријатија се: Закон за основање на Агенција за поддршка на претприемништвото на Република Македонија (Службен весник на РМ бр. 60/2003), Закон за вршење на занаетчиска дејност (Службен весник на РМ бр. 62/04) и Закон за трговски друштва (Службен весник на РМ бр. 28/04, 84/05).

Покрај овие Закони идентификувани се и околу 60 закони кои во дел ги третираат и малите и средните претпријатија (МСП) во Република Македонија.

1.2 СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Развојот на МСП е дефиниран со следните документи:

- Национална Стратегија за Мали и средни претпријатија со Програмата на мерки и активности за развој на малите и средни претпријатија;

Националната стратегија за развој на малите и средни претпријатија е усвоена во јули 2002 година како основа и патоказ за идните активности на планот за поддршка на македонското претприемништво. До 2002 година, поддршката на секторот на МСП се реализираше со макроекономска политика на годишно ниво.

Програмата на мерки и активности за развој на малите и средни претпријатија е усвоена од Владата во 2003 година, како четиригодишна програма која се фокусира на 4 важни области: создавање на инфраструктура за поддршка на претприемништвото, изградба на повољно економско окружување, промоција на нефинансиски и финансиски форми за поттикнување на претприемништвото.

(а) Создавање на инфраструктура за поддршка на претприемништвото:

- Донесен е Закон за основање на Агенција за поддршка на претприемништвото, примарна институција во инфраструктурата за поддршка на претприемништвото која се смета за клучен имплементатор на политиката и стратегијата на Владата на Република Македонија за развој на малите и средни претпријатија;
- Направено е мрежно поврзување со осум регионални центри за поддршка на претприемништвото,
- Основан е Национален совет за претприемништво и конкурентност како форум меѓу јавниот, приватниот и граѓанскиот сектор,
- Воспоставена е Опсерваторија на малите и средни претпријатија која врз основа на податоците со кои располага ќе придонесе да се донесат мерки за поддршка на сектори кои покажуваат тренд на раст;
- Основан е Еуро-инфо кореспондентен центар кој е вклучен во мрежата на околу 300 центри во Европа;

(б) Изградба на повољно економско окружување:

- Изградба на повољно економско окружување односно отстранување на регулаторните и административните пречки за развој на претприемништвото, преку донесување на нови или измена и дополнување на постојните закони.

(в) Промоција на нефинансиски форми за поттикнување на претприемништвото:

- АППРМ преку регионалните центри реализираше голем број нефинансиски проекти за стекнување со претприемачки вештини, воведување на стандарди, проекти за подигање на свеста кај претприемачите за значењето на користењето консултантски услуги во секојдневното работење.

(г) Промоција на финансиски форми за поттикнување на претприемништвото:

- Донесен е Закон за лизинг (Службен весник на РМ бр. 4/02, 49/03, 13/06) и основани се пет лизинг компании и
- Извршени се измени на законската регулатива со која се воведува Гарантен фонд, за поддршка на претприемништвото во рамките на Македонска Банка за поддршка на развојот.

Четиригодишната програма се реализира со *едногодишни програми на Владата за поддршка на претприемништвото и создавање на конкурентност во малото стопанство (за 2003, 2004 и за 2005 година)*. Со одногодишните програми се распределуваат средства издвоени во Буџетот на Република Македонија за поддршка на институционалната инфраструктура и за финансирање на нефинансиски форми за поддршка на МСП (преку кои се реализираат определбите од Програмата и Европската Повелба за мали претпријатија).

Други стратешки документи кои се однесуваат на МСП се:

- *Европската повелба за мали претпријатија*, на Самитот во Солун во 2003 година, е прифатена од Македонската влада. Секоја година се изготвува годишен Национален извештај за остварените активности во 10 области, кој е предмет на разгледување во ЕК;
- Од 2003 година се подготвуваат *Извештаи на Македонската опсерваторија за мали и средни претпријатија*, во рамки на Агенцијата за поддршка на претприемништвото, а со задача да се направат споредливи македонските и европските податоци во областа на малото стопанство.

1.3 ИНСТИТУЦИИ

Во областа на МСП, надлежни институции кои ја реализираат правната рамка се сите институции во функција на поддршка и развој на МСП:

- Агенција за поддршка на претприемништвото во Република Македонија,
- 5 регионални фондации за развој на МСП,
- агенции за поддршка на претпријатија,
- 1 регионална агенција за помош на претпријатијата,
- агенции за трансфер на технологија на 2 универзитети,
- Еуро-инфо кореспондентен центар,
- 7 деловни инкубатори и
- Центар за поттикнување развојот на мали и средни претпријатија во рамки на Стопанската комора на Македонија, кој дава услуги на претпријатијата.

Овие институции ја претставуваат основната институционална мрежа неопходна за јакнење на претприемништвото која треба да се зајакне со поголем број на агенции чии услуги квантитативно и квалитативно треба да се подобрат.

Отворени се и повеќе (17) локални центри за економски развој и се очекува истите да имаат голема улога во развојот на претприемничката култура и дух, а што е особено значајно во процесот на реструктурирање на македонската економија. Регионалните фондации, агенциите за поддршка на претпријатијата и деловните инкубатори се институции кои се директно во функција на помош на претприемачите на регионално и на локално ниво. Постојечките центри за локален економски развој, како и новите агенции/центри, се во функција на вработувањето и економскиот развој.

Реализирана е професионална надградба на вработените во надлежните министерства и на вработените во Секторот за претприемништво и конкурентност во Министерството за економија, преку посета на семинари и обуки од повеќе проекти кои се во тек (КАРДС, Проект за поддршка на развојот на МСП во текот на 2005 и сл.). Во континуитет се вршени и обуки на вработените во регионалните институции за развој на МСП.

2. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Согласно Стратегискиот план за развој на секторот на МСП во текот на 2006 година ќе се реализираат голем број на активности:

- Ревидирање на Национална стратегија за МСП која е донесена во 2002 година и се однесува на период од 10 години. Се предвидува во 2006 година да се подготви ревидирана Стратегија и истата до крајот на 2006 година да биде усвоена од страна на Владата на Република Македонија. По ова ќе следува изготвување на нова четиригодишна програма на мерки и активности за поддршка на МСП. При тоа посебен акцент ќе биде ставен на учењето за претприемништво во образовните установи;
- Годишна програма за поддршка на малото стопанство за 2006 година со која, во основа, ќе се реализираат проектите кои произлегуваат од Европската повелба за мали претпријатија и од Четиригодишната програма;

- Особено внимание ќе се посвети на развојот на претприемничките вештини и учење кај младите, преку разгледување на можноста за воведување на предметот претприемништво во наставните програми во средните училишта и на универзитетите. За оваа цел се јакне партнерството помеѓу директно вклучените учесници во процесот – релевантни министерства, невладини институции и финансиски институции;
- Основање на Фонд за човечки ресурси со цел јакнење на менаџерските способности во претпријатијата и стекнување со нови вештини за поголема успешност во работењето – Ова се реализира преку проект финансиран од ЕУ и менаџиран од ЕАР;
- Воспоставување и функционирање на едношалтерски систем на целата територија на Република Македонија;
- Развој на инструменти за нефинансиска и финансиска поддршка на МСП, преку продолжување на активностите на проектот „Ваучерски систем за финансирање на консултантски услуги за клиентите-невработени потенцијални претприемачи и оние кои веќе имаат деловни активности“;
- Директна помош на 100 претпријатија во насока на јакнење на нивната конкурентска способност и поголем извоз, како дел од Проектот за поддршка на МСП, кој се реализира со финансиска поддршка на ЕУ;
- Натомошен развој на кластерскиот пристап во различни сектори, со цел зголемување на конкурентската способност на МСП и нивна подготовка за настап на странските пазари;
- Отпочнување со работа на инкубаторот за млади кој се реализира преку партнерство со SINTEF-Норвешка, АППРМ и Министерството за економија;
- Промоција на претпријатијата преку организирање на Саем на претприемачи;
- Кофинансирање на други донаторски проекти преку кои се поддржува претприемништвото;

Исто така, активностите ќе бидат насочени кон овозможување на on-line сервисот за МСП, полесен пристап до финансиски средства, подобрување на легислативата за поуспешна соработка меѓу МСП, ќе се истражи можноста за намалување на даночното оптоварување на почетниците во работењето, за подобро претставување на МСП, за подобрување на е-бизнисот, за функционирање на електронскиот потпис, за подобрување на претприемачката култура итн.

3. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Среднорочните цели на развојот на малите и средни претпријатија се тесно поврзани со континуираното спроведување на Европската повелба за мали претпријатија и со насоките на Лисабонската стратегија на ЕУ (особено во делот на конкурентноста, иновативноста и промоцијата на претприемачката култура како услов за раст на целото стопанство, а посебно за МСП). Во периодот 2008-2010 ќе продолжи имплементацијата на новата четиригодишна програма на мерки и активности за поддршка на малите и средни претпријатија;

Во областа на законската регулатива која директно се однесува на МСП се предвидува измена на Законот за основање на Агенција за поддршка на претприемништвото на Република Македонија. Измените ќе се однесуваат на делот со кој се дефинираат МСП (со постојниот закон во дефиницијата на МСП постои усогласеност со законодавството на ЕУ во делот кој се однесува на бројот на вработените. Она што не е усогласено е вредноста на активните средства кои во сегашниот закон се пониски од тие во ЕУ).

Ќе се разгледа можноста за формирање на институции за технолошка помош и поддршка, односно за трансфер на технологија и нови знаења, а кои во моментот ги нема доволно или воопшто не постојат.

4. СТРАНСКА ПОДРШКА

Започна реализацијата на *CARDS 2005 проектот „Развој на мали и средни претпријатија“* во кој се опфатени следниве компоненти: поддршката на политиката на МСП, мерки на поддршка на МСП, како и јакнење на јавно-приватното партнерство (износот на проектот е околу 2,4 милиони евра);

Исто така, тековен *CARDS* проект е *Фондот за развој на човечки ресурси I и II* во рамките на кој се промовира учењето во претпријатијата, а предвидено е да се формира и Фонд за развој на човечки ресурси.

Од септември, 2006 година договорена е *техничка помош од JICA* за Агенцијата за поддршка на претприемништвото на РМ. Во рамките на техничката помош ќе бидат реализирани обуки за вработените, како и ќе биде изработена студија за можностите за создавање на нови претпријатија во секторот на информациона технологија.

5. ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ

Буџетски број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
10001	Министерство за економија, Сектор за поддршка на претприемништво	0	0	0	0	0	0
	Министерство за економија, Сектор за индустрија, одделение за индустриска политика и предлагање мерки, одделение за челик и одделение за структурно прилагодување	2	2	3	0	0	7
10001 Вкупно		2	2	3	0	0	7
	Вкупно	2	2	3	0	0	7

3.21 ТРАНС ЕВРОПСКИ МРЕЖИ

3.21.1 ТРАНС ЕВРОПСКИ ТРАНСПОРТНИ МРЕЖИ

Просторниот план на РМ претставува управувачки документ, по карактер, интегрален развоен проект, со чија помош се дефинира просторната организација на државата и целите и концепциите на просторниот развој на одделни области, како и условите за нивна реализација.

Според предложената методологија за изработка на просторниот план и програмата за изготвување и донесување на просторниот план на Република Македонија, истиот обработува пет основни целини и тоа:

1. Анализа и оцена на состојбите и тенденциите
2. Досегашни планерски решенија и степен на нивна реализација
3. Долгорочни општи и посебни цели на организација и користење на просторот
4. Долгорочни плански концепции за одделни области
5. Пропозиции за имплементација на планот и соодветен мониторинг

Основната стратешка определба на Просторниот план на Републиката е остварување на повисок степен на вкупната функционална интегрираност на просторот на државата како и обезбедување услови за значително поголема инфраструктурна и економска интеграција со соседните и останатите европски земји.

Во рамките на елементите за дефинирање на просторно-функционалната структура и положбата на Република Македонија се опфатени сите директни врски на Републиката со соседните држави. Преку нив се манифестираат најдиректните односи како дел на обврските во развој на добрососедските односи и засилената размена и соработка со окружувањето.

Просторниот план е со долгорочен карактер односно со временски хоризонт до 2020 година. Меѓутоа, тој е базиран на принципот на флексибилност и прилагодливост на равојните процеси и структурни промени.

1.ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Со потпишувањето на Меморандумот за разбирање за главната регионална транспортна мрежа на Југоисточна Европа во јуни 2004 година во Луксембург, земјите потписнички ја потврдија политичката волја за развој на транспортната главна мрежа и се согласија со Меморандумот за разбирање како следен чекор кон заедничката цел за регионална соработка во Југоисточна Европа.

Во тој контекст, и со цел да се проучат, идентификуваат и препорачаат најприоритетните врски на ЕУ кон соседите, ЕК одлучи да се формира Висока група за транспорт на ЕК (High Level Group).

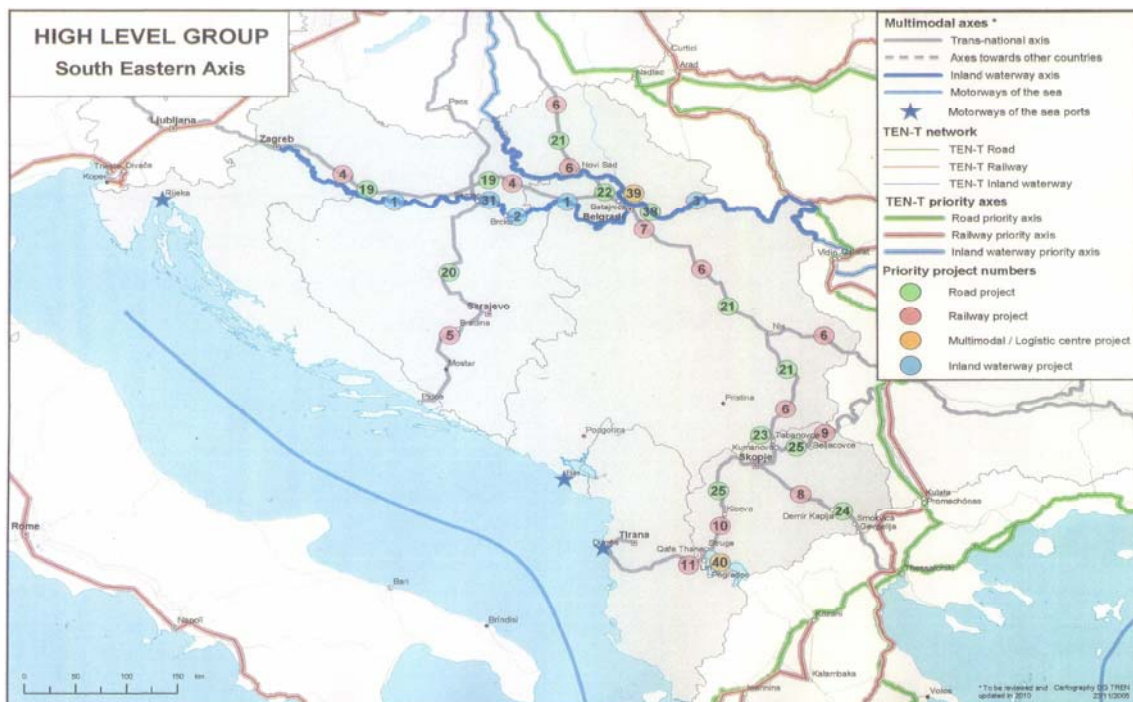
Една од главните задачи на Групата беше да избере ограничен број на главни транснационални транспортни оски за подобро поврзување на ЕУ со соседните земји со што ќе се овозможи подобра соработка во меѓународни рамки.

На последниот состанок кој се одржа на 30 ноември 2005 година беше усвоен и финален извештај во кој и двата Коридора 10 и 8 се препознатливи како транс-национални оски и како мултимодални правци.

Како приоритетни проекти идентификувани од страна на Високата група за Република Македонија за реализација до 2010 година предвидени се :

- Изградба на автопатот Куманово-Табановце (15 милиони евра)
- Изградба на автопатот Демир Капија-Удово-Смоквица (150 милиони евра)
- Изградба на автопатот граничен премин со Албанија-Скопје -граница со Бугарија (832 милиони евра)
- Рехабилитација на железничката линија Табновце-Гевгелија, фаза1(50 милиони евра)
- Железничката линија Куманово-Белџаковце-граница со Бугарија (200 милиони евра)
- Железничка линија Кичево-Струга- граница со Албанија (206 милиони евра)

Југоисточните оски ја поврзуваат ЕУ со Балканските земји. Поврзувањето е усогласено на следниов начин :

-Мултимодално поврзување Салцбург-Љубљана-Загреб/Будимпешта-Белград-Ниш вклучувајќи ги следниве поврзувања:

- Софија-Истанбул-Анкара-Грузија/Ерменија-Азербејџан

- Скопје-Солун

Во рамките на Меморандумот за разбирање, формиран е Управниот комитет и СЕЕТО (South-East Transport Observatory) со седиште во Белград.

Развојот на транспортната инфраструктура во Република Македонија има постигнато забележителни резултати во изминатиот период но сепак, се уште не е достигнато ниво на развој кое би ги исполнило современите побарувања на општеството и економијата при транспортот на патници и стока.

Со цел да се постигне забрзување и олеснување на трговијата, Царинската управа на Република Македонија има потпишано меморандум за соработка со Царинските управи на сите соседни земји (Албанија, Бугарија, Грција, Србија и Црна Гора и со УНМИК), со кои се врши размена на информации за трговијата со високо ризични стоки (акцизни стоки и стоки кои подлежат на плаќање на високи давачки) Со размена на информативните листови, постигнат е висок степен на соработка помеѓу царинските служби во регионот.

Состојбата на патната и железничката инфраструктура долж Коридор 8 и коридор 10

Што се однесува до изградбата на патната инфраструктура долж Коридор 8 состојбата е следна: вкупната должина што поминува низ Република Македонија изнесува 304км од кои 84км или 27,6% се изградени на ниво на автопат, 8,7 % се во фаза на изградба (обиколница Скопје во должина од 26,5км.)

Коридорот 10 е со вкупна должина од 172 км , од кои изградени на ниво на автопат се 132км. Последни изградени делници се: делницата Смоквица-Гевгелија во должина од 11.22км, финансирана преку ЕБРД и делницата Неготино-Демир Капија фаза III, должина 6.5км, финансирана преку Европската комисија, CARDS програма.

Железничката линија во насока Исток-Запад **Коридор 8**, низ територијата на Република Македонија е со должина од 339 км. Во овој момент врската со соседните земји Албанија и Бугарија недостасува. Изградбата на железничката линија од Куманово до граница со Бугарија е поддржана само со средства од државен буџет.

Железничката линија во насока север-југ, **Коридор 10**, низ територијата на Република Македонија е со должина од 215 км и започнува од граничниот премин Табановце на север и завршува на југ со граничниот премин Гевгелија, и кракот 10д од Коридорот 10 кој почнува од Велес и завршува на граничниот премин Кременица кај Битола. Железничката линија, долж Коридорот 10 е со брзина од 100км/ч, а на некои места брзината драстично се ограничува. Долж коридорот, постојат 29 станици, железничката линија е со стандардна големина, електрифицирана со напон 25 КВ, 50 ХЗ и со релеен сигнален систем кој овозможува солиден систем за комуникација. Имајќи предвид дека 85% од вкупниот транспорт примарно се извршува по Коридорот 10, посебно приоритет се придава на покачување на брзината на одредени делници од 130км/час, а со тоа подобрување на нивото на инфраструктурата, со цел да бидат постигнати технички услови за ниво на Коридор, кое е поддржано од иницијативата на СЕЕЦП- Партнерство за соработка на земјите од Југоисточна Европа. За подобрување на ефикасниот проток на лица и стоки долж главните транспортни оски Коридор 10 и Коридор 8 потребно е да се поедностават и хармонизираат процедурите и документацијата на граничните премини.

Во моментот финансирањето се реализира преку буџетско учество, странски донации и кофинансирање. Со препораките на ЕУ ќе започне и финансирање преку систем на инвестирање - Јавно /приватно партнерство (PPP) и концесии.

1.1 ПРАВНА РАМКА

Законски акти

Постојната законска легислатива на Република Македонија која го регулира патниот и железничкиот сообраќај ги опфаќа следните закони:

Закон за јавни патишта

Со Законот за јавните патишта („Службен весник на РМ“ бр. 26/96; 40/99; 96/00; 29/02;и 68/04) се уредуваат условите и начинот на изградбата, реконструкцијата, одржувањето, заштитата, користењето, управувањето, финансирањето на јавните патишта, како и надзорот за извршувањето на овој Закон.

Покрај одредбите од горенаведениот Закон, се применуваат и одредбите од:

- Европска спогодба за главните сообраќајни артерии (АГР), Женева, 15.11.1975;
- Конвенција за патен сообраќај;

Согласно овој Закон, кој е усогласен со 31996L0053, патната мрежа на Република Македонија е пристапна за возила. Со Законот, меѓу побитните работи се регулираат категории на патишта, надлежности, извори на финансирање и распределба меѓу субјектите надлежни за патната мрежа, донесување на Среднорочните и Годишни програми за изградба, реконструкција и одржување на патиштата, надлежности за издавање под концесија и сл.

Законот за железниците („Службен весник на РМ“ бр.64/05) ја уредува организацијата на железничкиот систем, начинот и условите за извршување на железничкиот превоз, статусот на железничката инфраструктура и условите за пристап до неа, обезбедувањето на услугите од јавен интерес и уредувањето на железничкиот превоз. Во законот се имплементирани следните директиви: 319991L0440; 32001L0012; 32001L0013; 31995L0018; 32001L0014; 31995L0019; 31995L0018; 32002L0049; 32004L0049.

1.2 СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Програмата за јавни инвестиции е стратешки документ на Владата на Република Македонија за период од три години. Развојната политика на Владата на Република Македонија за инвестирање во јавната инфраструктура на земјата на среден рок и подолгорочно се базира на динамична инвестициона активност која се очекува да резултира со оптимизација на користење на постојните капацитети, реконструкција и модернизација на јавната инфраструктура во функција на обезбедување економичност, повисока ефикасност како и побрзо завршување на започнатите економски оправдани проекти, имајќи ги предвид опциите на помали трошоци. Приодот кон активности за подготовка на програмата за јавни инвестиции се базира на соодветна методологија за селекција на проекти и ефикасен мониторинг на реализација на програмата како и постигнување на конзистентност на првата година на програмата со капиталните трошоци од Буџетот на државата за истата година.

1.3 ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Министерството за транспорт и врски е надлежен орган за политиката, за предлагање на закони и донесување на подзаконските акти од областа на патниот сообраќај. Во рамките на Министерството за транспорт и врски има Сектор за меѓународни инвестиции и евроинтеграции во чиј состав има: одделение за меѓународни инвестиции, одделение за евроинтеграции и одделение за изработка на студии, анализа и развој. Општите надлежности на секторот за меѓународни инвестиции и евроинтеграции се утврдени со актот на организација на Министерство за транспорт и врски. Секторот е надлежен за координација во имплементирање на меѓународните проекти и донации, соработка со меѓународни организации и владини институции и донации, соработка со меѓународни и владини институции од други земји (со цел обезбедување на неопходни информации и податоци за останатите сектори) и координација на процесот на интегрирање во ЕУ. Во Секторот моментално се вработени 8 лица: раководител и заменик раководител, две лица во одделението за меѓународни инвестиции (предвидени се вкупно 6 лица), две лица во одделението за евроинтеграции (предвидени се вкупно 6 лица), и две лица во одделението за изработка на студии, анализа и развој (предвидени се вкупно 4 лица). Во Министерство за транспорт и врски има Сектор за сувоземен сообраќај и во состав на Секторот постои одделение за железници, жичари и ски-лифтови. Согласно актот за систематизација на работните места во ова одделение за железници предвидени се вкупно 5 лица, а во моментот работите од областа на железничката инфраструктура и други работи поврзани со неа ги извршуваат 3 лица.

Фонд за магистрални и регионални патишта

Фондот за магистрални и регионални патишта изготвува и реализира Годишна програма за работите во врска со планирањето, финансирањето, изградбата, реконструкцијата, одржувањето и заштитата на магистралните и регионалните патишта во Република Македонија. Програмата ја донесува Владата на Република Македонија. Од страна на ЕБРД е финансирана Студијата за реструктурирање на патниот сектор со посебен акцент на воведувањето на конкуренција во одржувањето на патиштата. Студијата ја изготвува француската консултантска компанија БЦЕОМ и истата е во завршна фаза. Во зависност од препораките кои ќе произлезат од студијата ќе треба да се преземат соодветни активности, вклучувајќи и измени на законската регулатива. Се очекува дека имплементирањето на мерките од Студијата ќе придонесат за поголема ефикасност на целиот патен сектор, повисок квалитет, стабилно и задоволително финансирање и посебно промовирање на пазарна конкуренција во делот на одржување на патиштата. Со цел за поефикасна наплата на патарината од користење на автопатишта во Република Македонија во Студијата се даваат препораки во насока на одделување на наплатата од ЈП Македонијапат и издавање на тендер под пазарни услови на независен оператор.

Во согласност со Законот за јавни патишта, Фондот за магистрални и регионални патишта работи врз основа на Годишна програма донесена од Владата на Република Македонија од претходно утврден и усогласен буџет за финансирање со цел реализација на годишната програма. Во моментот Фондот се финансира од; приходи од централниот буџет (акциза од нафтени деривати), сопствени (изворни) приходи и тоа, надоместок за употреба на патишта на странски моторни

возила, надоместок за патни моторни возила што подлежат на годишна регистрација, надоместок за употреба на автопат; заеми од МФИ; како и неповратни средства.

Приходите од централниот буџет варираат, додека останатите приходи се на едно константно ниво со благ пораст на приходите од наплата на надоместокот за употреба на автопат.

ЈП Македонијат

Македонијат е Јавно претпријатие кое согласно Законот за јавни патишта е надлежно и одговорно за одржувањето на магистралната и регионалната патна мрежа во Република Македонија. За својата работа Јавното претпријатие склучува годишен договор со ФМРП.

Врз основа на Студијата за реструктурирање на патниот сектор ќе се превземат активности во насока на измени и дополнувања на постојниот Закон за јавни патишта (во прва фаза) до изготвување на нов Закон за јавни патишта.

Врз основа на Студијата за реструктурирање на патниот сектор ќе се преземат мерки и активности во институционално зајакнување на Фондот за магистрални и регионални патишта од една страна и реструктурирање на Јавното претпријатие Македонијат.

ЈП Македонски железници

Согласно Законот за железници (Службен весник на РМ бр.64/2005), финансирањето на изградбата, реконструкцијата, модернизацијата, ремонтот и одржувањето на железничката инфраструктура се уредува со поместувачка и динамичка национална програма за железничка инфраструктура која се донесува за период од пет години. Националната програма ја донесува Собранието на Република Македонија, на предлог на Владата на Република Македонија, по донесување на фискалната стратегија на Република Македонија. Врз основа на донесена Национална програма, управителот на инфраструктурата во согласност со Министерот за транспорт и врски изработува годишен план за изградба, реконструкција, модернизација, ремонт и одржување на железничката инфраструктура.

Финансирањето на железничката инфраструктура, согласно законот се врши преку обезбедување на средства од:

- Буџетот на Република Македонија за тековната година
- кредити и заеми
- други извори

Средства за финансирањето на реконструкцијата, ремонтот, одржувањето и заштитата на железничката инфраструктура се врши преку обезбедување на средства од:

- надоместокот за користење на железничка инфраструктура
- средства обезбедени од Буџетот на Република Македонија во износ од најмалку 0,3% од планираните даночни приходи во централниот буџет на Република Македонија за тековната година;
- буџетските единици на локалната самоуправа за финансирање на услуги од јавен интерес во железничката инфраструктура
- дел од вложување на домашни и странски лица и
- средства од други извори

1.4 СТРАНСКА ПОМОШ

- Преку програмите на ЕУ во Македонија, во транспортниот сектор, реализирани се следниве проекти:
 - Изградба на Автопат Е-75 Гевгелија-граничен премин Богородица
 - Изградба и реконструкција на гранични премини Богородици и Меџитлија
 - Изградба на Автопат Е-75 Неготино-Демир Капија фаза II и III
 - Изработка на главен проект за надградба на Е-75 делница Демир Капија-Удово-Смоквица
- **Инвестициони опции во транспортниот сектор**, проект реализиран преку ФАРЕ програмата и ЕУ
- Студиите за транспорт **TIRS** и **REBIS**, финансирани преку Европската Комисија. Република Македонија и другите земји од регионот добија јасна слика за развојот на транспортната мрежа на регионот.

2. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

2.1 ПРОЕКТИ

До крај на 2007 година се планира да заврши проектот Изградба на **Обиколката на Скопје ,I фаза**, делница: Хиподром до Шуто Оризари, должина од 13.5 км. Вкупната вредност на проектот е 120.6 милиони ЕВРА, од кои за прва фаза – 50 милиони Евра се обезбедени од ЕИБ. Втората фаза од проектот Изградба на Обиколка Скопје делница Шуто Оризари-Сарај во должина од 12,5 км се предвидува да заврши во 2008 година.

Високата група за транспорт препорачува Европската Комисија, земјите членки на ЕУ како и банките да ја насочат својата соработка и финансиски активности на приоритетните оски и хоризонталните мерки утврдено во нејзиниот извештај. Препораките од ВГ за транспорт се насочени кон: поддршка за континуиран процес на развој на главните оски, фокусирана и координирана имплементација на оските и реализација на хоризонталните мерки. За сите проекти од приоритетната листа број 1 во извештајот треба да се отпочне со активности околу изработка на проекти или физибилити студии.

SEETO - Имплементацијата ќе биде фокусирана кон генерирање на инвестиции за 145 проекти во вкупна вредност од над 8 милијарди ЕУР со што главните патишта, железници, аеродроми и пристаништа ќе се подигнат до нивото на меѓународни стандарди. Работниот план за период од пет години треба да се заврши во текот на 2006 година.

2.2 СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

До крајот на 2006 година се предвидува донесување на **Национална стратегија за транспорт**. Главната цел на политиката во однос на транспортната инфраструктура е овозможување сигурни и ефикасни транспортни услуги, безбедност на сите учесници во сообраќајот, рационално користење на енергијата, поттикнување на регионалниот развој и заштита на животната средина. Главна стратешка насока претставува реализирањето на институционални реформи во областа на патната инфраструктура, железницата и цивилната воздушна пловидба. Активностите што ќе се превземат за изработка на Националната транспортна стратегија ќе придонесат за детектирање на стратешки приоритети што претставува база за понатамошно работење и реализирање на проекти во областа на транспортот.

2.3 ИНСТИТУЦИИ

Министерството за транспорт и врски

Во Секторот за меѓународни инвестиции и евроинтеграции се предвидува пополнување на слободните работни места соодветно со систематизацијата за работни места. До крајот на 2006 година предвидено е да се вработат 3 лица.

ЈП Македонски железници

Во првата половина на 2007 година се предвидува основање на Агенција за железнички сообраќај и транспорт. Во првата половина на 2006 година, треба да заврши поделбата на двете претпријатија согласно законот за трансформација на ЈП Македонски железници Ц.О Скопје (Службен весник на РМ бр. 29/05). Трансформацијата на ЈП Македонски железници Скопје ќе се изврши со поделба на постојното ЈП Македонски железници-Скопје на два нови субјекта:

- Јавно претпријатие за железничка инфраструктура Македонски железници-Скопје и
- Акционерско друштво за транспорт Македонски железници Транспорт А.Д. Скопје

3. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

3.1. ПРОЕКТИ

Втората фаза од проектот Изградба на Обиколка Скопје, делница Шуто Оризари-Сарај во должина од 12,5 км се предвидува да заврши во 2008 година.

Високата група за транспорт идентификува 5 главни оски и го определи бројот на проекти кои се класифицирани во две групи и тоа проекти кое ќе започнат да се имплементираат пред 2010 година и проекти со долгорочен интерес (2020). ВГ нагласи за потребата за понатамошни студии и анализи однесувајќи се на техничката спецификација, влијание на животната средина како и финансиските механизми кои се потребни за имплементација на проектите. Приоритетни оски /проекти идентификувани од страна на Високата Група за Република Македонија за реализација до 2010 година предвидени се :

- Изградба на автопатот Куманово-Табановце (15 милиони евра)
- Изградба на автопатот Демир Капија-Удово-Смоквица (150 милиони евра)
- Изградба на автопатот граничен премин со Албанија-Скопје -граница со Бугарија (832 милиони евра)
- Рехабилитација на железничката линија Табновце-Гевгелија, фаза1(50 милиони евра)
- Железничката линија Куманово-Бељаковце-граница со Бугарија (204 милиони евра)
- Железничка линија Кичево-Струга- граница со Албанија (200 милиони евра)

За реализација по 2010 година:

- Рехабилитација на железничката линија Табановце-Гевгелија фаза2 (100 милиони евра)

Проект со регионално значење и национален приоритет:

- Изградба на мултимодален терминал лоциран во Струга (4.8 милиони евра)

Пресметковните вредности на делниците од коридорот 10 се земени од постоечките физибилити студии, додека за останатите делници по препорака од Високата група вредностите треба да се преиспитаат.

3.2 ИНСТИТУЦИИ

Во Министерството за транспорт и врски, во Секторот за меѓународни инвестиции и евроинтеграции, од 2007 година се предвидува да се вработат уште 3 лица.

Врз основа на Студијата за реструктурирање на патниот сектор ќе се превземат мерки и активности во институционално зајакнување на Фондот за патишта од една страна и реструктурирање на Јавното претпријатие Македонија пат.

4. ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ

Буџетски број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
13001	Министерство за транспорт и врски- Сектор за меѓународни инвестиции и евроинтеграции	3	3	0	0	0	6
13001	Вкупно	3	3	0	0	0	6
Вкупно		3	3	0	0	0	6

5. СТРАНСКА ПОМОШ

- **I фаза** од проектот изградба на **Обиколката на Скопје**- 50 мил.евра обезбедени од ЕИБ.
- **Студија за развој на транспортна мрежа во Западен Балкан од ЈВІС (Јапонска банка за меѓународна соработка).** Интернационалната заедница вклучувајќи ја и Јапонија ја продолжуваат обврската за постигнување на одржлив стабилен економски развој во Западен Балкан. Студијата за проект за развој на транспортната мрежа во Западен Балкан ќе има за цел обезбедување материјал за формулација на ЈВІС стратегија за развој на транспортната мрежа во Западен Балкан идентификувајќи ги значајните проекти на јадрото на мрежата како понатамошни проекти финансирани од ЈВІС како и размена на гледишта на целните групи (земји) во врска со финансиската помош од Јапонија за понатамошна имплементација на проектите.
- **CARDS Акционата програма 2006-** Проект од CARDS Акционата програма 2006 ќе се реализира преку соработка со Меѓународните финансиски институции и контрибуцијата од ЕУ изнесува 1,6 милиони Евра. Главната цел е зајакнување на социјалниот и економскиот развој на земјата преку воспоставување на инвестиционо портфолио во области од транспортот и заштитата на животната средина, како и подобрување на инвестиционата клима во транспортниот сектор и приближување на договорите кон ЕУ стандардите.

3.21.2 ТРАНС ЕВРОПСКИ ЕНЕРГЕТСКИ МРЕЖИ

1.ТЕКОВНА СОСТОЈБА

1.1 КРИТЕРИУМИ ЗА ЕНЕРГЕТСКИТЕ ПРИОРИТЕТИ

Регионални студии

Во рамки на програмата SECI (Southeast European Cooperation Initiative) и Пактот за стабилност на Југоисточна Европа во тек е реализација на Проектот за регионално планирање на електроенергетските системи во Југоисточна Европа (Transmission System Planning - TSP), започнат во 2001 година со техничка помош од USAID и USEA (United States Energy Association). Проектот се реализира во две фази и ќе се заврши во 2006 година.

Проектот е координиран од Република Македонија, поточно од АД МЕРСО - Македонскиот електропреносен систем оператор, и е реализиран од експертите за планирање на ЕЕС во регионот.

Основната идеја на Проектот за Планирање на преносните системи е запознавањето со регионалниот пристап во праксата на планирање на преносните мрежи и создавање на заедничка база на податоци за ЕЕС-и во регионот која постојано би се надградувала и користела од страна на електроенергетските компании од земјите од Југоисточна Европа. Земјите учеснички на овој проект се: Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарија, Македонија, Романија, Србија и Црна Гора и Хрватска. Словенија и УНМИК се приклучија во втората фаза. Грција, Турција и Унгарија исто така соработуваат во проектот.

а) Прва фаза на SECI Проектот

Во првата фаза успешно беа завршени три цели:

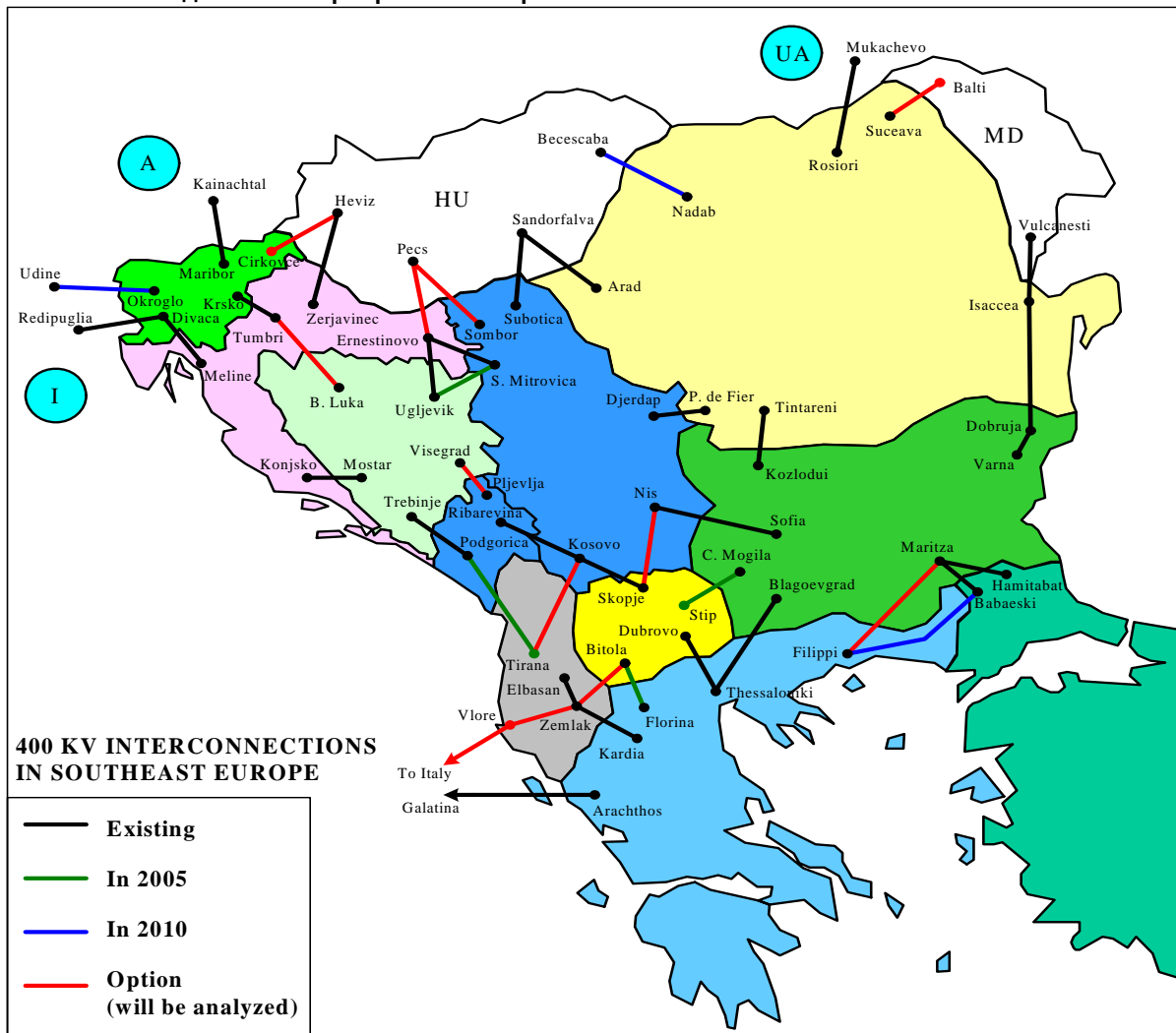
- Инсталација на добро-познатиот софтверски пакет PSS/E во секоја земја и тренинг на лицата што работат на планирање на преносните системи;
- Создавање на Регионален Модел на Преносната Мрежа за 2005 година;
- Изработка на Регионалната Студија за Планирање на Електроенергетското Поврзување во која сите можни интерконективни проекти се разгледани и технички споредени. Студијата содржи 13 сценарија за размена на електрична енергија и 12 нови интерконективни инвестициони опции кои сочинуваат неколку стотици симулации на токови на моќност изработени со PSS/E. Процедурата за приоритет е заснована на технички критериуми и е искористена за рангирање на врските-кандидати.

б) Втора фаза на SECI Проектот

Во следната фаза на TSP проектот, планирачките активности се проширени на:

- Проширување и надградба на постојниот модел за 2005 година и формирање на модел за 2010 година;
- Објавување на извештаи и студии за:
 - 1.1. Тесни грла во мрежата
 - 1.2. Развој и нови инвестиции во мрежата до 2010 година
 - 1.3. Минимален режим во регионот
 - 1.4. Динамичките перформанси на мрежата
 - 1.5. Соработка со ЕС/WB регионалната студија за снабдување/потрошувачка.
- Организирање на работилници и тренинзи за збогатување на техничкото знаење на планирачкиот персонал.

в) Регионален модел на електропреносната мрежа во ЈИЕ

Статус на Интерконективните врски во Југоисточна Европа за 2010 година релевантни за Република Македонија прикажан табеларно:

No.	INTERCONNECTION PROJECT	COMMERCIAL DATA							ELECTRICAL DATA	
		Countries		Total Length (km)	Type	Status	Investment Cost (mil EUR)	Financing	Modeled in REM 2010	Rate A (MVA)
		Country 1	Country 2							
1	Skopje - (Vranje - Leskovac) - Nis *	MKD	SCG	205	Al/Fe 490/65 mm ² 2 conductors/phase; single circuit	FS	44	Hellenic Plan for Support of the Region	Yes	1330
2	Stip - C. Mogila	MKD	BUL	150	Al/Fe 490/65 mm ² 2 conductors/phase; single circuit	C	50	EBRD, ESM, NEK	Yes	1330
3	Bitola - Florina	MKD	GRE	38	Al/Fe 490/65 mm ² 2 conductors/phase; single circuit	C	10.7	World Bank	Yes	1330
4	Bitola - Zemlak - Vlore (+ DC link to Italy)	MKD	ALB	85+135 (+80)	Al/Fe 490/65 mm ² 2 conductors/phase; single circuit	FS initiated			No	1330

Colours:

in operation in 2005
in operation in 2010
to be investigated

Status:

I - Idea
PI - Preliminary Investigations
PA - Preliminary Analyses
TS - Technical Study

FS - Feasibility Study
PC - Preparing Construction
DC - Decision for Construction
C - Construction

Последната задача од втората фаза на проектот е *комплетирање на анализите на дефинираните сценарија за размена на енергија* на двата модели за 2005 и 2010 година и споредба на кандидатите интерконективни врски.

Договор за основање на Енергетска заедница

Договорот за енергетска заедница помеѓу земјите од Југоисточна Европа и Европската Унија кој се потпиша на 25 октомври 2005 година во Атина посредно ги насочува активностите на земјите пристапници кон развој на енергетските транспортни системи преку поставените цели. За постигање на целите, активностите на земјите потписнички вклучуваат, меѓу останатото, и создавањето единствен механизам за прекуграничен пренос или транспорт на овој вид енергија и создавање пазар на електрична енергија и природен гас без внатрешни граници за сите земји-пристапници кон Договорот, вклучително и координација на заемната помош во случај на сериозно нарушување на функционирањето на енергетските мрежи.

Со договорот се исклучуваат давачките и количинските ограничувања на увозот и извозот на електрична енергија и природен гас и сите мерки со истоветно влијание.

Со потпишувањето на Договорот за основање на енергетска заедница Република Македонија ја прифати обврската за постепена либерализација на пазарот на електрична енергија со следната динамика:

- (i) за сите потрошувачи освен домаќинствата до 2008 година;
- (ii) за сите потрошувачи (вклучително и домаќинства) до 2015 година;

1.2 СЕГАШНА СОСТОЈБА НА ЕНЕРГЕТСКАТА ИНФРАСТРУКТУРА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

1.2.1 ПРАВНА РАМКА

Закон за енергетика

Според Законот за енергетика, како дејности во енергетиката, меѓу останатите се одредени и преносот и дистрибуцијата на електрична енергија, управувањето со електроенергетскиот систем и со системот за дистрибуција, организирање и управување со пазарот на електрична енергија, потоа преносот на природниот гас, неговата дистрибуција и управувањето со системот за пренос и со систем за дистрибуција на природен гас. Воедно ова се дејности од јавен интерес и се вршат во услови одредени со лиценца која ја издава Регулаторната комисија за енергетика. Дејности во енергетиката се и транспорт на нафта и нафтени деривати преку нафтоводи односно продуктоводи, како и транзит на енергија и енергенти и трговија со енергија и енергенти.

Со измените и дополнувањето на Законот за енергетика во јуни 2005 година се уредија пазарните односи во електроенергетскиот сектор и во секторот за природен гас во насока на демонополизација, воведување на конкурентни односи и постепена либерализација со едновремена заштита на јавниот интерес преку регулираниот сегмент од пазарот. АД "МЕПСО" е единствен носител на лиценци за пренос и транзит на електрична енергија, управување со електроенергетски систем и организирање и управување со пазарот на електрична енергија. АД "ЕСМ" (по реструктурирањето и регистрацијата на компанијата од септември 2005 година) е единствен носител на лиценца за дистрибуција на електрична енергија и за управување со системот за дистрибуција. ЈП "ГА-МА" е единствен носител на лиценца за транспорт на природен гас и за управување со системот за транспорт.

Закон за преобразба на АД ЕСМ

Во 2000 година се изврши пре-регистрацијата на јавното претпријатие ЈП Електростопанство на Македонија во акционерско друштво во државна сопственост („Службен весник на Република Македонија" бр. 80/2000).

Во март 2004 година донесен е специјален Закон за преобразба на АД Електростопанство на Македонија („Службен весник на Република Македонија" бр. 19/04 и 91/05) со кој се уредува реструктурирањето на вертикално интегрираното претпријатие во две нови друштва: АД МЕПСО - сопственик и оператор на системот за пренос и управување со електроенергетскиот систем и оператор на пазарот, и АД ЕСМ кое ги поседува средствата и ги врши функциите на

производство, дистрибуција и снабдување со електрична енергија. Законот дозволува секое од новоосновените друштва понатаму да се трансформира преку раздвојување и/или основање на нови друштва согласно Законот за трговски друштва.

Со овој Закон се уредуваат и условите за приватизација, според кои АД МЕПСО ќе остане во државна сопственост, додека АД ЕСМ, односно друштвата основани од него и/или настанати со негова трансформација, може да влезе во процес на приватизација со одлука и според стратегија која ќе ја донесе Владата. Согласно овој Закон приватизацијата на АД ЕСМ може да се изведе: (1) доминантно - на приватен стратешки инвеститор, низ транспарентна постапка со јавен тендер кој ќе вклучи и фаза на преквалификација, и (2) во помал дел што нема да ги наруши управувачките права на приватниот инвеститор, на меѓународна финансиска институција која согласно своите основачки акти не може да земе учество на јавен тендер во натпревар со приватни компании.

1.2.2 ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Енергетска управа

Според Законот за организација и надлежност на органите на државната управа, работите што се однесуваат на енергетиката ги врши Министерството за економија, кое дејствува како соодветен орган на Енергетска управа. Во состав на ова Министерство функционира Сектор за енергетика и минерални сировини. Секторот за енергетика и минерални сировини во составот на Министерството за економија се ангажира за работите од енергетиката на изработка на закони, подзаконски акти и други прописи и следење на спроведувањето на истите, изготвувањето и донесувањето на стратешка развојна документација, инвестиционите активности и учество и координација во реализацијата на меѓународни проекти во земјата и надвор од неа.

Регулаторна комисија за енергетика

Регулаторната комисија за енергетика на Република Македонија основана и дејствува од месец јуни 2003 година како регулаторно тело кое е независно во своето работење и во донесувањето на одлуките во рамки на Законот. Секој од петте членовите на Регулаторната комисија со мандат од пет години, на предлог на Владата, го именува и разрешува Собранието на Република Македонија, по еден секоја година. Работењето на Регулаторната комисија се финансира од сопствени извори на средства обезбедени преку наплата на надомест од вкупниот приход на друштвата што вршат енергетска дејност и од такса на издадените лиценци.

Регулаторната комисија, се грижи за сигурно, континуирано и квалитетно снабдување со енергија, се грижи за унапредување на конкуренцијата на пазарите на енергија, донесува одлуки за цените на одделни видови енергија, согласно Методологијата за формирање на цени, Тарифните системи на одделни видови енергија и други законски прописи, и пропишува правила за приклучување на енергетските мрежи.

1.3 СТОПАНСКА СТРУКТУРА НА ЕНЕРГЕТСКИОТ СЕКТОР

а) Електроенергетски систем

Согласно Законот за преобразба на АД Електростопанство на Македонија од 2004 година и Законот за трговски друштва, во текот на 2005 година се заврши расчленувањето на вертикално интегрираните стопански структури во електроенергетскиот сектор. Заклучно со месец септември 2005 година процесот резултира во основањето на четири нови компании кои денес стопанисуваат како независни правни субјекти:

1. АД МЕПСО, кој ги врши дејностите: (1) пренос на електрична енергија и моќност; (2) управување со електроенергетскиот систем на Република Македонија; (3) управување со пазарот на електрична енергија; и (4) снабдување на директните тарифни потрошувачи во големопродажбата;
2. АД ЕЛЕМ, кој врши производство на електрична енергија за тарифните потрошувачи во Република Македонија; и
3. АД ЕСМ кој ги реализира функциите на: (1) дистрибуција на електричната енергија, (2) управување со дистрибутивниот систем, и (3) снабдување со електрична енергија.
4. АД ТЕЦ Неготино" е издвоен термоенергетски производствен капацитет.

Во согласност со Законот за енергетика и лиценците кои ги доби од страна на Регулаторната Комисија за енергетика во Декември 2005 година, АД "МЕПСО" е одговорно за долгорочното планирање на преносната мрежа.

б) Гасоводен систем

Согласно Законот за енергетика, како единствен систем-оператор кој управува со транспортниот систем за природен гас во Република Македонија дејствува јавното претпријатие ЈП ГА-МА.

ЈП "ГА-МА" е и носител на лиценца за транспорт на природен гас.

Покрај ова Јавно претпријатие кое има само обврска за вршење на наведените дејности од јавен интерес, доминантна улога на пазарот на природен гас има АД “Макпетрол” кој е носител на лиценца за дистрибуција на гасот.

1.4 ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА

а) Електропреносен систем

Македонскиот електропреносен систем интерконективно е поврзан со Грција, Бугарија и Србија и Црна Гора. Електроенергетскиот систем на Република Македонија е увозник на електрична енергија во текот на целата година. Увозот на електрична енергија е во количина еднаква на 15% до 20% од вкупното домашно производство што кореспондира на производството од хидроелектричните центри.

Високонапонската преносна мрежа работи на четири напонски нивоа: 110 kV, 150 kV (кое ќе загасне со надградба на 400 kV), 220 kV и 400 kV. Вкупната должина на надземните далекуводи е околу 2000 km.

Основата на електропреносниот систем е 400 kV напонско ниво. Прстенот составен од три 400 kV далекувод го поврзува најголемиот потрошувач во северниот дел од земјата (Скопје) со најголемите производствени капацитети во јужниот дел (Битола и Неготино).

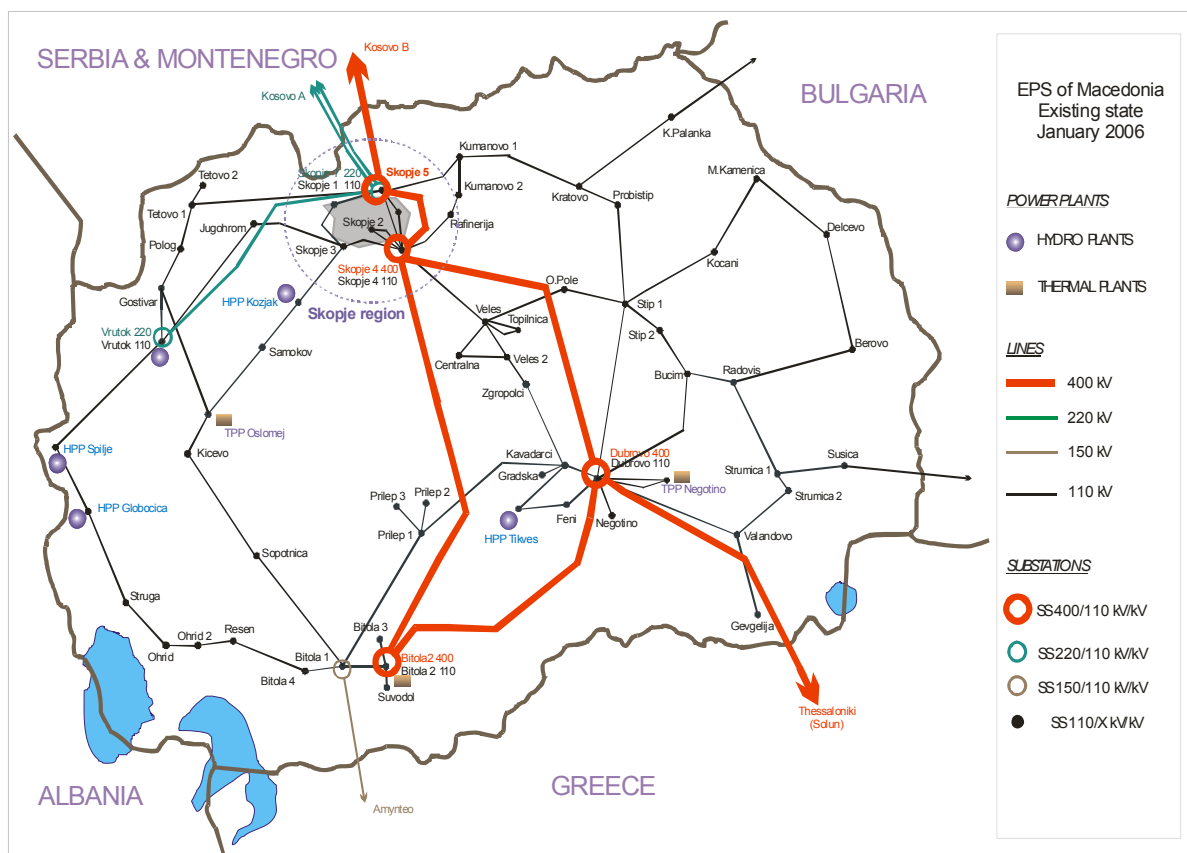
Најголемиот дел од електропреносната мрежа е 110 kV високонапонска мрежа со ДВ-и со должина поголема од 1600 km. Нејзината улога е поврзување на производните капацитети односно 400 kV мрежа со потрошувачката област односно обезбедува напојување на дистрибутивната мрежа.

Во насока на *Транспортниот коридор 10*, електроенергетскиот систем (ЕЕС) на Република Македонија интерконективно е поврзан на 400 kV напонско ниво на Север со еден ДВ со ЕЕС на Србија и Црна Гора (Косово) и на Југ со еден ДВ со ЕЕС на Грција.

На 220 kV напонско ниво ЕЕС на РМ е поврзан на Север со два ДВ-и со ЕЕС на Србија и Црна Гора (Косово), но од 1999 година оваа конекција не е во функција и до сега не е планирана реконструкција на постојните ДВ-и.

На 150 kV напонско ниво ЕЕС на РМ е поврзан на Југ со еден ДВ со ЕЕС на Грција.

Во насока на *Транспортниот коридор 8* не постои интерконективна електроенергетска врска според сегашните стандарди на УСТЕ. На 110 kV напонско ниво ЕЕС на РМ е поврзан на Исток со два ДВ-и со ЕЕС на Бугарија.

б) Гасоводен систем

Гасоводниот систем на Република Македонија е изграден како дел од *Коридорот 8*

Гасоводот е со капацитет од 800 милиони m^3 годишно. Должината на магистралниот гасовод е околу 98 km, и се протега од Границата со Бугарија до Скопје.

До сега е изградена разводна мрежа во должина од 26 km и градска мрежа во должина од 31,5 km. Развојот на транспортната гасоводна мрежа во Република Македонија се координира од приоритетите во: (1) изградбата на нови гасни термоенергетски објекти за производство на електрична и/или топлинска енергија и евентуална конверзија на горивото кај постоечките; (2) директно снабдувањето на потенцијалниот конзум (индустрија и домаќинства); и (3) поврзување со соседните гасоводни системи со цел за проширување, надградување и развој на транспортната гасоводна мрежа во регионот и пошироко.

в) Нафтовод Солун – Скопје

Нафтоводот ја поврзува рафинеријата “ОКТА” со Солунското пристаниште во должина од 212,6 km и е наменет за транспорт на суровата нафта и снабдување на рафинеријата. Нафтоводот е изграден во 2002 година и истиот е во насока на *Коридорот 10*. Капацитетот на нафтоводот е 360 m^3/h односно 2,5 милиони тони годишно.

2. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

а) Електропреносен систем

Краткорочното – годишно планирање и инвестирање во електропреносниот систем на МЕПСО се заснова на инвестиционата програма изготвена согласно развојните планови, студии и анализи на ЕЕС за нови објекти во тековната година и плановите за реконструкција и ревитализација на постојните објекти од електропреносниот систем.

Во тековната 2006 година се планирани средства за реконструкција и ревитализација на постојните преносни трафостаници и далекуводи со што ќе се подобрат перформансите на електропреносниот систем и ќе се обезбеди доверливо снабдување со електричната енергија на потрошувачите.

Проектот финансиран од Европската Банка за Инвестиции (ЕИВ) треба да биде завршен во 2006/2007 година.

Во краткорочното планирање на развојот на системот за пренос на електрична енергија на Р.Македонија се планирани нови интерконективни поврзувања со соседните електроенергетски системи:

Кон Запад - како дел од *Транспортниот коридор 8*: 400 kV интерконективна врска Штип (Македонија) – Червена Могила (Бугарија)

Кон Југ – како дел од *Транспортниот коридор 10*: 400 kV интерконективна врска Битола (Македонија) – Флорина (Грција)

б) Гасоводен систем

1. Продолжување на магистралниот транспортен гасовод во правец Скопје – Тетово – Гостивар – Дебар – Охрид и Струга и поврзување со Р. Албанија (*Коридор 8*)

Должината на објектот ќе изнесува 158 km, а капацитетот 800 милиони m^3 годишно. Планираната инвестиција изнесува 45 милиони Евра. Времетраењето на градбата е 24 месеци.

2. Разводен гасовод кон УНМИК-Косово, адаптација на гасоводот Скопје – Генерал Јанковиќ (Србија и Црна Гора) (*Коридор 10*)

Ревитализацијата на постоечкиот гасовод е со цел да се овозможи снабдување со природен гас на потрошувачите на територијата на Косово.

Должината на гасоводот е 20 km а капацитетот е предвиден да биде 50.000 m^3/h . Со своите карактеристики гасоводот спаѓа во категоријата на дистрибутивна мрежа.

Инвестицијата се цени на 2,0 милиони Евра.

3. Изградба на магистрален гасовод Клечовце – Неготино (*Коридор 10*)

Со овој транспортен капацитет ќе се овозможи снабдување на постоечката термоцентра на ТЕЦ “Неготино” (210 MW) со природен гас и замена на мазутот кој сега се користи како примарно гориво. Покрај тоа ќе се овозможи снабдување на конзумот во централниот и источниот дел на Македонија.

Должината на гасоводот изнесува 101 km а капацитетот 800 милиони m^3 годишно. Вкупната вредност на инвестицијата се проценува на 20 милиони Евра. Времетраењето на градбата е 24 месеци.

Изградбата на овој гасовод е од посебно значење ако се согледа во контекст на поширок инвестиционен проект со кој ќе се изврши надградба на ТЕЦ Неготино и замена на горивото.

Интересот во прв ред е наведените проекти да се финансираат главно преку странски директни инвестиции. Предвидена е и можност за финансиска поддршка од Република Македонија со сопствени средства добиени во процесот на приватизација на АД ЕСМ или со наплата на долгот од Руската Федерација.

3. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА

а) Електропреносниот систем

Врз основа на Студијата за развој на високонапонската преносна мрежа за 2005, 2010 и 2020 година, дополнителните анализи на ЕЕС на Република Македонија како и поединечните физибилити студии за конкретни проекти, во МЕПСО се приготвуваат Среднорочни Инвестициони програми.

Во рамките на Стратешкиот план на Светска Банка за инвестирање во Енергетската заедница на Југоисточна Европа за Развој на Регионалниот Енергетски Пазар влезен е Проектот за развој на електроенергетскиот систем на Република Македонија.

Од страна на Светска Банка (СБ) направена е идентификација на проектот за финансиската, економската, социолошката и еколошката поддршка на стратегијата на државата. Во фазата на подготовка на Проектот беше предложена постојна Среднорочна Инвестициона програма од страна на МЕПСО која по техничката, финансиската, еколошката и социолошката проценка беше прифатена и дефинирана како Проект за развој на електроенергетскиот систем на РМ кој што беше доставен и усвоен од страна на Одборот на Директори од СБ.

По потпишување на кредитот од страна на СБ и МЕПСО во почетокот на 2006 година, ќе започне имплементацијата на Проектот. Во меѓувреме, во договор со СБ, веќе се започнати активностите на некои под-проекти поради итноста од нивната имплементација во електроенергетскиот систем.

Проектот за развој на електроенергетскиот систем на РМ со вредност од 25 мил \$ (20,8 мил ЕУР) ќе се реализира во период од 5 години (од 2006 до 2010 година) и се состои од следните пет компоненти:

1. Проширување на трафостаница Скопје 5;
2. Реконструкција и градба на интерконективен и надземни далекуводи;
3. Надградба на постојниот EMS систем и планирачки софтвер;
4. Надградба и реконструкција на постојните 110/x kV трафостаници;
5. Поддршка на институционалниот развој.

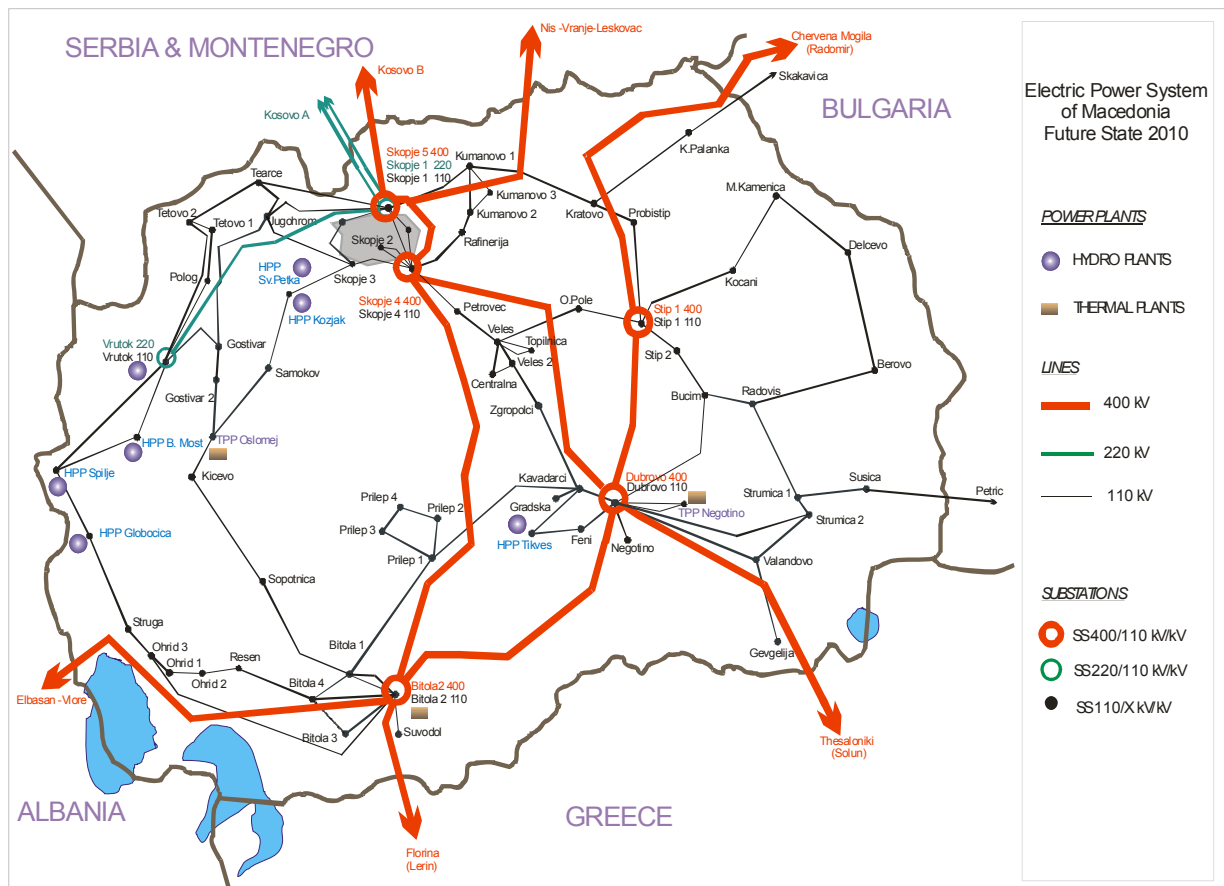
Во под-проектот 2) Реконструкција и градба на интерконективен и надземни далекуводи се планирани:

- Изградба на нов 400 kV интерконективен ДВ Битола(Македонија) – Флорина(Грција) [кој е влезен во краткорочните проекти за 2006 год.]
- Изградба на нов 2x110 kV ДВ од ТС Битола 3 до ТС Битола 4 [кој е планиран да се гради во период 2007-2008 год.]
- Реконструкција на постоен 110 kV ДВ ТС Скопје 1 – ТС Тетово 1[кој е планиран да се гради во период 2007-2008год.]

Во среднорочното планирање на развојот системот за пренос на електрична енергија на Р.Македонија ќе се доизгради со две нови интерконективни поврзувања со соседните електроенергетски системи (влезени во ПЈИ2006-2008 како нови капитални проекти):

Кон Север – како дел од *Транспортниот коридор 10*: 400 kV интерконективна врска Скопје (Македонија) – Ниш (-Лесковац-Врање) (Србија и Црна Гора). Предвидениот трошок за македонскиот дел од проектот е 8.880 мил.Евра

Кон Исток – како дел од *Транспортниот коридор 8*: 400 kV интерконективна врска Битола (Македонија) – Влоре (Албанија) – Бриндизи (Италија). Предвидениот трошок за македонскиот дел од проектот е 12 мил.Евра

б) Гасоводен систем

Транс-јадрански гасовод (Trans Adriatic Pipeline)

Изградбата на Транс-јадранскиот гасовод претставува инфраструктурен проект чија цел е да се поврзат енергетските пазари во Италија и Југоисточна Европа со гасоводните системи на блискиот исток. Гасоводот се планира да поминува низ Бугарија, Македонија, Албанија и Италија, во правец на *Коридорот 8*, во вкупна должина од 585 km.

Капацитетот на гасоводот ќе изнесува 8 – 12 милиони m³ годишно од кои 10% ќе биде наменето за земјите низ кои ќе транзитира.

Во Република Македонија се предвидува да помине од Делчево преку Прилеп до Струга. Должината на трасата е околу 200 km.

Вредноста на проектот се проценува на 1,2 милиони Евра. Како инвеститор на проектот се појавува трговската компанија за гас и електрична енергија EGL (Elektrizitats-Gassellschaft Laufenburg) со седиште во Швајцарија.

Досега е изработена пред-физибилити студија, а Физибилити студијата е во завршна фаза. Изградбата се планира да трае 2,5 години, во периодот од 2006 до крајот на 2008 година. На 14.07.2004 година е потпишан Меморандум за разбирање за реализација на проектот помеѓу EGL и Република Македонија. Слични меморандуми се потпишани и со Р. Бугарија, Р. Албанија и Р. Италија. Во наредниот период ќе се формира мешовит работен тим кој ќе ја одреди деталната траса, и ќе се основаат приватни компании како носители на реализацијата.

в) Нафтовод АМБО

Значаен проект во *Коридорот 8* е Транс -балканскиот нафтовод АМБО. Намената на овој нафтовод е да го премости Балканскиот полуостров и со тоа да го олесни транспортот на суровата нафта наменета за европската нафтена индустрија, на потегот помеѓу Црноморскиот брег и Јадранското море, избегнувајќи го теснецот Босфор.

Нафтоводот е со вкупна должина од 894,5 km од која низ територијата на Република Македонија се минуваат 273 km. Предвидени се 4 пумпни станици (2 во Република Бугарија и по 1 во Република Македонија и Република Албанија). Капацитетот е 750.000 барели дневно што значи транспорт од околу 30 – 40 милиони тони сурова нафта годишно. Времетраењето на изградбата се цени на 2,5 години.

Инвестиционата вредност изнесува околу 1,2 милиони САД долари. Средствата се обезбедуваат со финансиска поддршка од IFC на Светската банка, приватни инвеститори од САД EX/IM Банката од Вашингтон и ЕБОР од Лондон.

За проектот има изготвено физибилити студија. На 28.12.2004 година министрите на Македонија, Бугарија и Албанија потпишаа меморандум за разбирање за изградба на овој нафтовод. Во изминатиот период се остварија средби на државните комисији, а соработката продолжува на протоколот за влезно -излезните точки и деталната траса.

4. СТРАНСКА ПОМОШ

- Проект: Изградба на објекти од електрична мрежа (ТС Петровец и 2 x 110 kV двосистемски ДВ од Вруток до Тетово)- средствата за 2006 година се 5 мил.евра (МЕПСО) и 5,7 мил.евра (кредит од ЕИБ), а за 2007 година 1,53 мил.евра (МЕПСО) и 1,5 мил.евра (кредит од ЕИБ)
- Проект за развој на ЕЕС на РМ- финансиран со сопствени средства од МЕПСО во износ од 8,060 мил.Евра и кредит од Светска банка 19,040 мил.Евра.
- Интерконективен далекувод 400 kV ТС Битола 2 (Македонија)- ТС Флорина (Грција) и 400 kV ДВ поле во ТС 400/110kV Битола 2- со кредит од Светска банка во износ од 4,49 мил.евра и МЕПСО-1,48 мил.евра
- Интерконективен далекувод 400 kV Штип (Македонија)- Червена Могила (Бугарија) и нова трафостаница 400/110 kV Штип: кредит од ЕБОР 31,000 мил.евра и МЕПСО 5,000мил.евра
- Транс-јадрански гасовод- 1,2 билиони Евра. Како инвеститор на проектот се појавува трговската компанија за гас и електрична енергија EGL (Elektrizitats-Gassellschaft Laufenburg) со седиште во Швајцарија.
- Нафтовод Амбо - 1,2 билиони САД долари. Средствата се обезбедуваат со финансиска поддршка од IFC на Светската банка, приватни инвеститори од САД EX/IM Банката од Вашингтон и ЕБОР од Лондон.

3.22 РЕГИОНАЛНА ПОЛИТИКА И КООРДИНАЦИЈА НА СТРУКТУРНИ ИНСТРУМЕНТИ

Еден од врвните приоритети на Република Македонија е забрзување на економскиот развој, зголемување на вработеноста и намалување на сиромаштијата, пред се преку продолжување со структурните промени, заокружување на реформските процеси во сите сфери и на сите нивоа и со поттикнување на домашните инвестиции и привлекување на странските инвестиции. Врз овие основи ќе се зголеми производствениот капацитет, ќе се обезбеди пораст на вработеноста, зголемена конкурентност на македонската економија и повисоко ниво на социјалниот статус на граѓаните на Република Македонија.

Со добивањето на статус земја кандидат за членство во ЕУ клучни активности во наредниот период за Владата на Република Македонија во областа на регионалната политика се: изработка на Стратешка кохерентна рамка (Strategic Coherence Framework SCF) и оперативни програми, обезбедување на потребната институционална рамка за управување со инструментите на ЕУ помошта и обезбедување административен капацитет за управување со фондовите.

Паралелно со ова, Владата работи и на воспоставување на соодветна правна и институционална рамка за национален регионален развој, каде како првични чекори по изготвувањето на нацрт Националниот развоен план, ќе се донесат Законот за регионален развој и Националната стратегија за регионален развој.

1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Статистичка рамка

Номенклатурата на територијални единици за статистика - НТЕС во Република Македонија е донесена од страна на Владата на Република Македонија во април 2001 година. Во наредниот период ќе се изврши усогласување на Одлуката за НТЕС како национален стандард со Законот за територијална организација на локалната самоуправа во Република Македонија од 2004 година и со Регулативата 32003R1059.

Според оваа Номенклатура на ниво НТЕС 1 и 2 целата територија е една единица (политичко-административна), на НТЕС 3 нивото има 8 единици (статистички неадминистративни региони) кои претрпуваат многу мали измени во однос на границите на тие единици.

Регионите на НТЕС 3 ниво, се само статистички и се неадминистративни региони. Во однос на поставување на институционален и административен капацитет за спроведување на регионалната политика на национално ниво, во план е институционализирање на спроведувањето на политиката за регионален развој.

Административен капацитет

Административниот капацитет на РМ е во процес на надоградба. За да може да се реализира ефикасно користење на ЕУ помошта неопходно е градење на соодветна структура, човечки ресурси и системи и процедури.

Недостатокот на децентрализирано планирање, финансиско управување, контрола над проектите и програмите на помошта од ЕУ, на административно национално ниво кои во моментот ги извршува ЕАР, го забавува процесот на создавање на административни капацитети за целосно управување со проектите/програмите. Како резултат на ова послабо развиени се капацитетите за техничка подготовка на проектите, финансиско управување, капацитетите за спроведување на процедурите за тендерирање и контрактирање, како и програмирање, мониторинг и евалуацијата. Од ова произлегуваат потребите за воспоставување на систем на координација на ЕУ помошта преку процес на зајакнување на капацитетите на државната администрација, особено во анализата на ЕУ политики, среднорочно планирање, како и зајакнување на меѓу-министерската координација и управувањето со проектите/програмите.

Во тој контекст, во текот на 2005 воспоставен е и применет систем на среднорочно стратески планирање на буџетските корисници.

Владата ја афирмира спремноста за почеток на процесот за воведување на Децентрализираниот систем на управување и имплементација на ЕУ фондовите. Заменикот претседател на Владата надлежен за процесот на европска интеграција и Национален координатор на странската помош, заради конзистентност и неопходната комплементарност, ја има надлежноста и на Национален ИПА координатор, согласно правилата за Децентрализација на ЕУ помошта.

Во таа насока, Министерот за финансии изврши измена и дополнување на Правилникот за организација и за систематизација на Министерството за финансии за кадровско екипирање на Национален фонд и Одделението за централно финансирање и склучување договори. Имено, во Министерството за финансии формирани се две нови одделенија кои ќе се зајакнат од квантитативен и квалитативен аспект.

Министерот за финансии е назначен како Национален овластен службеник, а исто така е назначен заменик на Национален овластен службеник, кој раководи со Секторот Трезор, како и раководителот и почетниот кадар на

Одделението за централно финансирање и склучување договори. Останатите аспекти на Децентрализираниот систем ќе се востановат по иницијалниот период на оспособување на потребниот кадар во надлежните министерства и институции каде ќе се имплементираат проекти низ децентрализираниот систем.

2. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во рамките на клучните краткорочни приоритети се предвидени следниве активности:

- **Изготвување и донесување на Стратешка кохерентна рамка (Strategic coherence framework SCF) и Оперативни програми**, како две најважни алатки за користење на ИПА фондовите. SCF како стратешки документ за компонентите 3 и 4 (Регионален развој и Развој на човечки ресурси), во кој се поставуваат клучните насочувачки стратегии, ќе ја дефинира заедничката стратегија за програмските фондови во која двете компоненти ќе мора да бидат комплементарни и конзистентни една со друга. На тој начин, SCF ќе обезбеди стратешка поврзаност помеѓу приоритетите на РМ и на ЕУ дефинирани во Повеќегодишниот Индикативен Планирачки Документ. Во однос на Оперативните програми, потребни за програмирање на петте компоненти од ИПА, потребно е за компонентата 3 да се изработат оперативни програми кои ќе ги покриваат следниве теми: транспорт, животна средина и регионална конкурентност. Првиот нацрт на SCF документот би требало да се подготви и да се достави во второто тримесечје од оваа година, со цел по дискусиите со ЕК, кои ќе се водат и за оперативните програми во пакет, да се финализира до крајот на годината. Со тоа ќе се овозможи одлуките од страна на ЕК да може да се донесуваат од почетокот на 2007 година.
Сврзано со ова, со одлука на Влада ќе се номинираат партнери на централно и министерско ниво, со контакт лица и ќе се идентификуваат потребите за експертска техничка помош..
- **Изработка на Национален развоен план.** Со изготвувањето и донесувањето на овој документ би се создале услови и за изработка и донесување на оперативните програми. Иако не е предуслов за користење на ИПА фондовите, сепак е особено потребен, бидејќи ги определува стратешките приоритети на државата за подолг рок и е референтен документ за оперативните програми. Координатор на активностите за подготвување на Националниот развоен план е Министерството за финансии, кое сврзано со оваа задача ќе формира меѓуресорска работна група, а ќе бидат вклучени домашни и странски институции, како и и научни работници. Сврзано со ова ќе се остварува соработка и со претставниците на бизнис асоцијациите, социјалните партнери, невладините организации и други. Се предвидува Националниот развоен план да биде донесен до крајот на 2006 година
- **Изготвување на Национална стратегија за регионален развој** – Стратегијата е изготвена како концепт, меѓутоа нејзиното натамошно дефинирање е условено од изготвувањето на Националниот развоен план.
- **Донесување на Закон за регионален развој**- Законот е изготвен во нацрт верзија, меѓутоа неговото натамошно дефинирање е условено од изготвувањето на Националниот развоен план
- **Усвојување на предлог одлуката за НТЕС** од Државниот завод за статистика која ќе биде во согласност со ЕУ регулативата 32003R1059. Во првата половина од 2006 година Владата треба да ги усвои измените на Номенклатурата на територијални единици за статистика - НТЕС.

ИНСТИТУЦИИ

Со Одлуката од страна на ВРМ за почеток на процесот на Децентрализација на имплементациониот систем на ЕУ помошта, се оформи и назначи целата национална структура за сите фази од циклусот на користење на ЕУ фондовите (програмирање, имплементација, мониторинг и евалуација). Во текот на оваа и наредните години ќе следи зајакнување на капацитетите на Националниот фонд и соодветните Платежни агенции и организациони структури за имплементација, како и Одделението за централно финансирање и склучување договори при Министерството за финансии.

Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство започна активности за воспоставување на административни структури за формирање на Платежна агенција која во предпристапниот период ќе ја имплементира Националната програма за поттикнување на развојот на земјоделството и ИПА фондовите кои се однесуваат на компонентата рурален развој. Агенцијата ќе биде под супервизија на Управувачката институција(МЗШВ). Актот за основање на Платежната агенција ќе биде донесен од Владата на РМ до крајот на 2006 година.

Исто така, ќе се зголеми административниот капацитет на централно, регионално и локално ниво.

Согласно Заклучокот на Владата, административниот капацитет на Владата и на институциите кои вршат функции сврзани со регионалниот развој ќе се зголеми за околу 180 лица, со динамика зависно од создадените просторни, технички и други услови, со соодветна обука на постојните и новите вработени. (во оваа фаза предвидено е да се вработат 80 лица до 2010 година, а останатите после 2010 година)

Принципот на партнерство ќе се остварува преку соработка, поврзување и активно учество при подготвување на актите и проектите кои се во функција на регионалниот развој на национално, регионално и локално ниво. Оваа соработка ќе се остварува на вертикално и на хоризонтално ниво, преку вклучување на бизнис партнерите, социјалните партнери, невладините организации, особено оние кои во своите активности ја имаат заштитата на животната средина и природата. Институционално во соработката ќе бидат вклучени Министерството за локална самоуправа и Министерството за финансии од аспект на својата надлежност, додека преку Националниот совет за регионален развој ќе бидат вклучени и останатите министерства. Партнерствата ќе се остваруваат и преку активната соработка со советите на планските региони, институциите формирани на регионално ниво и локалните власти. Локалните власти согласно чл.22. од Законот за локална самоуправа можат да формираат локална мрежа на институции и агенции преку кои ќе се вршат функциите на локалниот развој остварувајќи различни видови на партнерства, со посебен нагласок на јавно-приватното партнерство, партнерството со бизнис заедниците и други субјекти. Процесот на воспоставување на активностите на партнерството ќе се одвива на среден и долг рок.

Во 2006 година ќе се продолжи и интензивира обуката за ДСИ - децентрализиран систем на имплементација и користење на можностите на ИПА, бидејќи се очекува ИПА да се донесе и целосно правно (со соодветни процедури) оформи до јуни 2006 година. Подготовка на целиот Децентрализиран систем на имплементација (ДСИ) ќе се изврши до 31.12.2006 година кога престанува програмата КАРДС, а стапува во сила новата програма/инструмент ИПА (2007-2013 година) по што треба Република Македонија да добие целосна акредитација и ДСИ да профункционира во Република Македонија.

3. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Од воведувањето па натаму се очекува надградување и континуирано унапредување на децентрализиран систем на имплементација во целосно независен систем.

До средината на 2007 година во Република Македонија планирано е делумно Децентрализиран систем за имплементација на ЕУ помошта да биде воведен, акредитиран и функционален, а подоцна и целосно децентрализиран систем.

Среднорочен приоритет на Владата на Република Македонија до 2010 година е да се изврши обука за користење на структурните и кохезионите фондови, со што Македонија како членка на ЕУ подготвено би можела да ги користи можностите на структурните и кохезионите фондови.

4. ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ

Буџетски број	Институција						Вкупно
		2006	2007	2008	2009	2010	
04001	Влада на РМ – органи кои вршат функции сврзани со регионален развој		30	20	15	15	80
04001	Вкупно		30	20	15	15	80
	Вкупно	0	30	20	15	15	80

5. СТРАНСКА ПОМОШ

Се очекува почеток на реализацијата на два паралелни КАРДС проекти за Децентрализација на имплементацијата на ЕУ помошта, чии корисници се Министерството за финансии, Секретаријатот за европски прашања и линиските министерства. Во рамките на овие проекти, ќе се врши обука и изготвување на потребните внатрешни процедури за функционирање на структурите. Според предвидениот план на Европската комисија тие ќе ја покриваат Фазата 2 од воведувањето на Децентрализиран систем на имплементација на ЕУ помошта. Проектите ќе се реализираат во периодот март – септември 2006 г.

По овие два проекти ќе следи друг подолготраен проект за техничка помош кој се очекува да започне во септември 2006 г., а би траел 18 месеци. Тој проект се предвидува да продолжи со развој на потребните обуки и процедури за да се исполнат обврските од ДСИ; Потоа ќе опфати проценка дали целните институции ги постигнале подобрувањата потребни да се задоволат условите на релевантните ЕУ правила; ревизија од страна на службите на Европската комисија, а воедно треба да го опфати периодот на подготвување на првите ИПА проекти, како и отпочнувањето со реализација на истите.

3.23 СОРАБОТКА НА ПОЛЕТО – ПРАВОСУДСТВО И ЧОВЕКОВИ ПРАВА

3.23.1 ПРАВОСУДЕН СИСТЕМ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

ПРАВНА РАМКА

Основни прописи со кои се уредува правосудниот систем во Република Македонија се: Уставот на Република Македонија, Законот за судовите, Законот за судскиот буџет, Законот за Републичкиот судски совет, Законот за јавното обвинителство, Законот за адвокатурата, Законот за кривична постапка, Законот за парнична постапка, Закон за вонпроцесна постапка, Законот за извршната постапка, Закон за вршење на нотарски работи, како и други подзаконски акти: Судски деловник, Деловник за работа на Врховниот суд на РМ, Деловникот на Републичкиот судски совет, Правилникот за постапката на дисциплинската одговорност на судиите и др. Сите овие прописи ја уредуваат организацијата и надлежноста на правосудните органи, како и статусот на носителите на правосудната функција.

Со оглед на констатираните слабости по претходно спроведените реформи од 1996 година, главниот правец на сегашната реформа на правосудниот систем беше утврден со донесувањето на **Стратегијата за реформа на правосудниот систем** заедно со **Акциониот план** за нејзино спроведување во ноември 2004 година. Основните цели на Стратегијата се да ја зајакне независноста и да ја зголеми ефикасноста на правосудниот систем.

Во текот на 2004 и 2005 година беа реализирани следниве законодавни мерки и активности предвидени во Стратегијата: Во декември 2005 година беа усвоени **Уставните амандмани** кои ќе овозможат суштински промени во поставеноста и функционирањето на правосудните институции. Со Уставните амандмани изборот и разрешувањето на судиите и јавните обвинители премина во исклучива надлежност на Судскиот совет на Република Македонија (мнозинството на неговите членови ги избираат судиите од своите редови) односно на Советот на јавни обвинители. Во исто време, уставните амандмани ја запазуваат правичната застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници. Општата ефикасност на судовите ќе се подобри и со нивно реструктуирање по специјализирани области. Натаму, се укина исклучителната судска надлежност за прекршоците и се овозможи изрекување на санкции за сторени прекршоци од управен орган односно орган што врши јавни овластувања (притоа се гарантира судска заштита против актите на државната управа), како и задолжителната двостепеност во управната постапка. Тие се и од исклучителна важност од аспект на реализација на препораките на Европското партнерство во различни области, затоа што се однесуваат на телата надлежни за имплементација на европското *acquis* како што се Комисијата за заштита на конкуренцијата, регулаторните тела итн. Ваквите одредби по нивното преточување во законски измени се очекува да имаат позитивен ефект врз спроведувањето на мерките на телата како и да делуваат превентивно.

Со донесувањето на **Законот за судски буџет** во 2003 беше воведен нов начин на финансирање на судската власт, што придонесе за јакнењето на независноста на судството во Република Македонија. Согласно овој закон судскиот буџет е дел од Буџетот на Република Македонија издвоен како посебен дел означен со “Судска власт”. Овој дел од Буџетот на Република Македонија се утврдува во вкупен износ, а во согласност со критериуми утврдени од Судскиот буџетски совет, врз основа на фискалната политика и главните категории за проценетите приходи и расходи. Овие средства се распределуваат на судовите од страна на Судскиот буџетски совет.

Со донесувањето на **Законот за Јавното обвинителство** во 2004 година беа имплементирани Препораката (2000) 19 на Комитетот на министри на Советот на Европа - “Улогата на јавното обвинителство во кривичноправниот систем“, заклучоците од извештаите на ГРЕКО, како и заклучоците на Лондонската конференција за борба против организираниот криминал. Најзначајни новини се: именувањето на замениците јавни обвинители без ограничување на траењето на мандатот; востановувањето на посебно Одделение за сузбивање на организираниот криминал и корупцијата; формирањето на Совет на јавни обвинители кој е надлежен за давање на позитивно мислење за именување на јавен обвинител; како и правото на повисокиот јавен обвинител да дава писмени задолжителни упатства на понискиот јавен обвинител.

Со цел заострување на казнената политика, воведување на нови инкриминации и ефикасно сузбивање на организираниот криминал во согласност со законодавството на ЕУ измените на **Кривичниот законик** од 2004 година беа насочени кон вградување на: алтернативно казнување; кривична одговорност за правни лица; кривично-правен институт - *конфискација на имотна корист прибавено со кривично дело*; мерки за сузбивање на перење на пари, корупцијата, тероризмот, економскиот и финансискиот криминал, криумчарење на мигранти и друго. При изготвувањето се имаа предвид пристигнатите извештаи на Европскиот комитет за борба против криминалот на Советот на Европа во врска со

мерките за сузбивањето на перење пари; ГРЕКО во однос на сузбивањето на корупцијата; Комитетот на експерти за справување со тероризмот во однос на инкриминациите за тероризмот; Центарот за превенција од криминалот на Обединетите Нации во однос на економскиот и финансискиот криминал; Вториот протокол на Конвенцијата за заштита на финансиските интереси на Европската Унија од 1997 година; и Конвенцијата за спречување на поткупувањето на странските службени лица во меѓународните трансакции на ОЕЦД и други.

Со измените на **Законот за кривична постапка** од 2004 година извршено е усогласување со европските правни акти и другите меѓународни конвенции како и со препораките од извештаите за Република Македонија (Конвенција на ОН против транснационалниот организиран криминал; Европската конвенција за човекови права; Конвенцијата за перење на пари, откривање, заплена и конфискација на имотна корист прибавена со кривично дело; Казнената конвенција за корупција; Конвенцијата за компјутерски криминал; Европската конвенција за трансфер на осудени лица со протоколот; Препораките на ГРЕКО; Основните насоки за човековите права и борбата против тероризмот на Советот на Европа; препораките на Европскиот комитет за превенција од тортура и понижувачко однесување и казнување). **Новините** се однесуваат на:

- вградување на инструменти кои овозможуваат зголемување на ефикасноста во превенцијата и сузбивањето на криминалитетот, подобрување на квалитетот на истрагите и документирањето на комплексните и софистицирани криминални активности, откривањето и пријавувањето на сторителите, како и олеснување на меѓународната соработка на овој план;
- заради забрзување на постапката предвидени се куси рокови за одлучување и за преземање на определени процесни дејствија и подобрување на решенијата за доставата, со што се оневозможуваат непотребните одолговлекувања на постапката;
- воведени се посебни истражни мерки кои овозможуваат прибирање на податоци и докази неопходни за успешно водење на постапката, зајакната е улогата на јавниот обвинител и истражниот судија во постапката, и детално се уредени условите и начинот на нивното преземање и ефектите од доказите добиени со нивна примена;
- обезбедени се механизми за спречување на незаконското постапување или пречекорување на овластувањата од страна на овластените службени органи и лица што се задолжени да учествуваат или да ја водат претходната постапка во случаите кога можат да добијат несакани облици на изнудени признанија од осомничениот или сведоците;
- предвидени се нови решенија со кои се прошируваат мерките за обезбедување присуство на обвинетиот во текот на постапката. Детално се доработуваат решенијата за притворот и неговото траење согласно тежината на кривичните дела. Дадена е законска можност за определување краткотраен притвор кој не може да трае подолго од 48 часа, како и за определување на куќен притвор како алтернатива за мерката притвор кога за тоа постојат особено оправдани причини;
- новина претставуваат одредбите во однос на процесната заштита на сведоците и основите за непроцесна заштита, соработниците на правдата и жртвите, со можност за користење модерни аудиовизуелни средства;
- внесени се одредби за привремено обезбедување и одземање на предмети или имот што се во врска со кривичното дело;
- заради поедноставување и забрзување на постапката кога се работи за кривични дела за кои е пропишана поблага казна во законот се внесени посебни поглавја со кои се обработува материјата за донесување на пресуда без одржување на главен претрес;
- за првпат разработена е постапката спрема правните лица, имајќи ги предвид измените што се предвидени во Кривичниот законик, кои се базираат на имплементацијата на меѓународните документи;
- разработена е постапката за примена на мерката конфискација на имот и имотна корист;
- новина е дека кривичната постапка завршена со правосилна пресуда може да се повтори во корист на осудениот и врз основа на одлука на Европскиот суд за човекови права, со која е утврдена повреда на човековите права и слободи и натамошно прецизирање на процесните дејствија во фазата на вонредните правни лекови; разработени се постапките за давање на меѓусебна правна помош, трансфер на осудени лица и екстрадиција.

Донесувањето на новиот **Закон за парнична постапка** во 2005 година (започна да се применува од 29.12.2005) произлезе од потребата за натамошно доградување на нормативните решенија на парничната постапка и изнаоѓање на посоодветни законски механизми со кои ќе се овозможи побрзо и поефикасно постапување на судовите во споровите од личните, семејните, работните, имотните и другите граѓанско-правни односи, а со тоа и побрзо правосилно разрешување на спорните односи помеѓу правните субјекти, со што се создава поголема правна сигурност во таа сфера. Се воведоа следниве **новини**:

- овозможено е јасно поставување на позицијата на судот и на странките во постапката кое внесе повеќе ред и дисциплина во преземањето на парничните дејствија;
- ревидирано е начелото на материјална вистина во парничната постапка со што товарот на докажување е обврска само на странките во постапката но не и на судот;
- со зајакнувањето на начелото на концентрација на постапката се обезбедува определени дејствија странките и судот задолжително да ги превземаат во точно утврдените стадиуми на постапката и во утврдените рокови во текот на постапката - тужителот ќе биде обврзан да ги наведе сите факти и да ги предложи сите докази со кои се утврдуваат тие факти уште при поднесувањето на тужбата, а тужениот да даде задолжителен одговор на тужбата, со што ќе се отстрани можноста пред судот да се поведуваат постапки со неаргументирани тужбени барања;
- неоправданото одолговлекување на постапката ќе биде оневозможено со новото законско решение според кое нови факти и нови докази не можат да се истакнуваат во постапка по жалба;
- воведувањето на ред и дисциплина во почитувањето на законските овластувања за превземање на одредени процесни дејствија се зајакнува со парични казни заради злоупотреба на процесните овластувања од страна на странките во постапката;
- се напушта институтот мирување на постапката, како една од причините за пролонгирање на времетраењето на постапката;
- предвидени се куси рокови за одлучување и за преземање на определени процесни дејствија и подобрени се решенијата за доставата, со што се оневозможуваат непотребните одолговлекувања на постапката;
- на судот му се даваат две нови пресуди: пресуда поради неподнесување одговор на тужба и пресуда без одржување на расправа;
- се дава можност парничната постапка завршена со правосилна пресуда да се повтори и врз основа на одлука на Европскиот суд за човекови права, со која е утврдена повреда на основните човекови права и слободи.

Основната причина за донесување на нов **Закон за извршување** во 2005 година беше да се отстранат причините за големата бавност во процесот на извршување на судските одлуки во граѓанските предмети, како и на одлуките на органите на државната управа кои гласат на исполнување на парична обврска. Целта е ефикасно постапување, кое би се постигнало со воведување на институтот *Извршител* – лице кое врши јавни овластувања, и го спроведува извршувањето надвор од судот заради реализација на веќе утврдените права на граѓаните од страна на судовите и управните органи, во парнични или управни постапки. Законот ќе започне да се применува од 26.05.2006 година, со цел да се остави доволно време за подготовка на подзаконските акти што произлегуваат од овој закон (донесени се шест од деветте предвидени), да се осмисли и реализира испитот за извршители и да се именуваат првите извршители на кои ќе им се остави доволно време да се организираат и да започнат со ефикасна примена на овој закон. Со законот се воведуваат следниве **новини**:

- значајна е неговата системска поставеност. Имено, Законот за извршување не претпоставува повторна постапка, туку едноставно извршување на веќе донесените судски одлуки;
- се напушта институтот на дозволување на извршување од страна на судовите. Еднаш донесената правосилна судска одлука и конечната управна одлука, а за која истекол рокот за доброволно исполнување на обврската утврдена со неа, станува извршна исправа која што доверителот ја предава на извршител по свој сопствен избор, кој ја извршува на начин на кој што тој смета дека е најсоодветен;
- со законот се прифаќа системот на извршители. Извршителите претставуваат лица што вршат јавни овластувања и се наоѓаат надвор од судовите. Тие во вид на професија целосно го преземаат извршувањето на извршните исправи. Извршителите ги именува Министерот за правда, врз основа на конкурс, од листата на лица кои го положиле стручниот испит за извршител и кои исполнуваат други бројни услови. Извршителите подлежат на редовен надзор врз работата од страна на Министерството за правда, на дисциплинска одговорност пред надлежна комисија, а задолжително мора да имаат и осигурување од штети. Извршителите подлежат на континуирана едукација. Извршителите задолжително се организираат во Комора која се грижи извршителите да ги вршат своите овластувања совесно и во согласност со законот. Извршителите се именуваат за подрачјето на одреден основен суд, заради поедноставна евиденција и контрола врз нивната работа, но извршните дејствија може да ги превземаат на територијата на целата земја;
- во законот децидно се наброени извршните дејствија што може да ги презема извршителот, а меѓу нив револуционерна е можноста тој да ја врши доставата на судските писмена, како и да врши легитимирање на странките и учесниците во извршувањето;
- со законот е одземена можноста за одолжување на извршувањето заради поднесени приговори и жалби од страна на должникот, но притоа се водело сметка должникот да не остане без никаква заштита при

неправилности во извршувањето. Имено должникот може да поднесе приговор само заради неправилности при извршувањето, а не како досега да ја оспорува извршната исправа;

- новина е внесена и во одредбите кои се однесуваат на посебните одредби за извршување врз имотот на правните лица заради наплата на парично побарување – се предвидува спроведување на извршувањето да се врши од сите расположливи средства на должникот, а не како досега само од неговата жиро-сметка;
- во сферата на извршување врз недвижности, утврдени се прецизни рокови и постапки за поединечните извршни дејствија на проценка, продажба и предавање на недвижноста, а предвидена е и заштита на купувачот од евентуални поништувања на заклучокот за продажба на недвижноста.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Врховен суд - највисок суд во државата кој го обезбедува единството во примената на законите од страна на судовите. Надлежен е да одлучува во втор степен против одлуките на своите совети кога тоа е определено со закон; да решава во трет и последен степен по жалбите против одлуките на апелационите судови и одлуките на своите совети донесени во втор степен кога тоа е определено со закон; решава во прв и втор степен во управните спорови кога тоа е определено со закон и по конечни решенија донесени во прекршочна постапка; да решава по вонредни правни лекови против правосилните одлуки на судовите и одлуките на своите совети кога тоа е определено со закон; и да одлучува за судирот на надлежноста меѓу основните судови од подрачјето на различни апелациони судови, апелационите судови и основните судови, и да решава за пренесување на месната надлежност кај овие судови.

Апелациони судови - се второстепени судови. Надлежни се да решаваат по жалбите против одлуките на основните судови. Покрај оваа основна надлежност, апелационите судови се надлежни да решаваат и во случаите на судир на надлежност меѓу основните судови од своето подрачје и да вршат други работи определени со закон.

Основни судови - Сите основни судови се првостепени судови и тие се надлежни да одлучуваат во прв степен по предметите од судска надлежност во кривични, граѓански, вонпроцесни работи; извршување и обезбедување; заверување на тапии и интабулации; прекршоци (доколку со закон не е определено за определени видови на прекршоци да решаваат други видови органи – царински, девизни, надворешно-трговски, даночни). Шеснаесет основни судови покрај горенаведената надлежност, за подрачјата за кои се основани, според член 32 од Законот за судовите, се надлежни и за:

- да судат во прв степен и вршење на работи во кривична постапка за кривични дела за кои е пропишана казна затвор над десет години; и
- да постапуваат по стопански престапи, имотни и други граѓанскоправни спорови во кои како странки се јавуваат општините, градот Скопје и Републиката, претпријатијата и други правни лица, иматели на дуќани и други поединци кои вршат регистрирана стопанска дејност, спорови на домашни правни и странски физички лица и меѓу странски физички и правни лица, постапка за стечај, присилно порамнување и ликвидација и спорови што притоа ќе настанат, спорови за статусни промени (поделба, спојување, припојување и организирање) и извршување на одлуки на тие судови, одлучува и за законитоста на поединечниот акт во управноспетководствените спорови, за заштита поради незаконски дејствија, за признавање и дозволување на извршување на одлуките на странски судови, како и да вршат работи на меѓународна правна помош ако со закон не е определена надлежност на друг орган.

Судски совет на РМ – е самостоен и независен орган на судството, кој што ја обезбедува и гарантира самостојноста и независноста на судската власт. Во негова надлежност се: изборот и разрешувањето на судиите и судиите поротници; утврдувањето престанок на судиската функција; изборот и разрешувањето на претседателите на судовите; следење и оценување на работата на судиите; одлучување по дисциплинска одговорност на судиите; одлучување за одземање на имунитетот на судиите.

Јавно обвинителство – е единствен и самостоен државен орган кој ги гони сторителите на кривични и други со закон утврдени казниви дела.

Министерство за правда – ги врши функциите кои се однесуваат на: судството, јавното обвинителство, и јавното правобранителство; државната управа; кривичната одговорност и одговорноста за прекршоци; нотарските работи, адвокатурата и другите видови правна помош; наследувањето, сопственоста, стварните права и облигационите односи; меѓународната правна помош; извршувањето на санкциите за кривичните дела и прекршоци; организацијата и управувањето со казнено-поправните и воспитно-поправните установи; амнестијата и помилувањето; судските вештачења, експертизи и супер-вештачења; изборниот систем, водењето евиденција на избирачкото право; кривичната, прекршочната, парничната, вонпроцесната, извршната и управната постапка; управниот надзор. Во состав на Министерството за правда се: **Државниот управен инспекторат, Управата за извршување на санкциите и Бирото за судски вештачења** (последните два органа се со својство на правно лице).

Адвокати и адвокатски друштва – ја вршат адвокатската дејност и даваат правана помош. Тие се слободни, самостојни и независни во својата работа и во рамките на законот, актите на Комората и овластувањето, самостојно одлучуваат за начинот на застапување на правата и интересите на странката. **Адвокатска комора** - има својство на правно лице и во извршувањето на работите од својот делокруг обезбедува унапредување на адвокатурата како самостојна и независна јавна служба, ефикасно обезбедување на правана помош и вршење јавни овластувања.

Нотаријат/нотари – е самостојна, независна јавна служба во која се вршат работи од видот на јавни овластувања врз основа на закон по барање на граѓаните, државните органи, правните лица и други заинтересирани институции. Нотарот, нотарските работи ги врши слободно, независно, самостојно, стручно и непристрасно врз основа на закон, други прописи и општи акти засновани на закон. Нотарот ја врши својата служба како основно занимање. Нотарите на територија на РМ се организираат во Нотарска комора на РМ. Органи на комората се: Собрание на Комората, Управен одбор на Комора и претседател на Комората. Собранието го сочинува сите нотари во РМ, донесува статут и други акти на комората. Собранието се состанува редовно еднаш годишно. Нотарите ги именува министерот за правда со решение. Надзор над работењето на нотарската служба врши министерот по службена должност или по повод приговор на заинтересирани лица, може да определи преглед над работењето на Комората, на нотарите и да презема потребни мерки за отстранување и санкционирање на утврдени неправилности.

Заради **зајакнување на кадровскиот потенцијал** во текот на 2005 година:

- во судовите беа вработени 140 стручни соработници.
- во казнено-поправните установи по пат на превземање од Министерството за одбрана беа вработени 51 лице.

СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Стратегијата за реформа на правосудниот систем со Акционен план беше донесена во ноември 2004 година. Стратегијата е поделена на два сегмента што се однесуваат на: судскиот систем и јавното обвинителство. Кон Стратегијата се приложени и Анекси кои ги содржат основните планирани реформски зафати во пенитенцијарниот систем, јавното правобранителство, адвокатурата и нотаријатот.

Првиот дел, кој се однесува на судскиот систем, ја потенцира важноста на независноста и непристрасноста на судството и на зголемувањето на неговата ефикасност. Како клучни точки кои ја детерминираат независноста на судството се нагласени: селекцијата, изборот и разрешувањето на судиите, нивниот тренинг и финансирањето на судството. Зголемувањето на ефикасноста на судството претпоставува и промени во повеќе сегменти на судскиот систем, со кои треба да се отстранат факторите што влијаат врз одолжувањето на постапките: слабостите во процесното законодавство, несоодветната организациона поставеност на судството, непостоењето систем за алтернативно решавање спорови и нецелосно покривање на судството со информатичка технологија.

Вториот дел ја опфаќа јавнообвинителската организација со сите нејзини сегменти и ја нагласува потребата за надградба на уставноправната рамка за позицијата на јавното обвинителство, во насока на обезбедување нов начин на именување на јавните обвинители, како и зголемување на ефикасноста во извршување на неговата основна функција.

Анексот бр. 1 посветен на пенитенцијарниот систем содржи мерки за унапредување на системот на извршување на кривичните и прекршочните санкции, со посебно внимание врз алтернативните мерки како нов вид санкции.

Во однос на реформата на јавното правобранителство Анексот бр. 2 ја идентификува потребата од дополнителна анализа со цел за утврдување на мерките што треба да бидат преземени во насока на обезбедување поефикасно извршување на основната функцијата за заштита на имотните права и облиците на сопственост што имаат јавноправен карактер.

Анексот бр. 3 е посветен на реформа на адвокатурата и ги содржи инструментите за унапредување на статусот на адвокатурата како јавна служба, како и на професионално етичките стандарди за нејзина поставеност и соработка со судовите и другите органи во правец на поефикасно остварување на судската функција.

Предвидените реформските зафати во однос на нотаријатот дадени во **Анексот бр. 4** се насочени кон унапредување на вршењето на нотарската дејност.

Според својата содржина, мерките и активностите што ја чинат Стратегијата можат да се поделат на: **политички активности**, за постигнување политички консензус за усвојување и спроведување на Стратегијата; **законски мерки**, за донесување на материјалното, процесното и организационото законодавство што се однесува на правосудната сфера; **финансиски мерки** со кои треба да бидат создадени услови за новите законски решенија, организациони, кадровски,

информационо-технички и други мерки и активности, што го опфаќаат нивото на човечките ресурси, опремата и технологијата за остварување на функциите на правосудните институции; **едукативни активности и медиоплан за промовирање** на основните идеи, правци и мерки на Стратегијата и **барање поддршка од јавноста за нејзиното остварување**.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

а. ЗАКОНОДАВСТВО

Со донесениот Уставен закон за спроведување на амандманите на Уставот се утврдуваат роковите за донесување на неопходните закони за операционализација на предвидените решенија во амандманите. Имено, најдоцна до 30.06.2006 ќе се донесат:

- **Законот за судски совет на РМ** – ќе се рedefинира надлежноста во процесот на избор и разрешување на судиите како и рedefинирање на поставеноста, составот и надлежноста на телото кое ќе го врши изборот и разрешувањето. Една од најважните новини за осигурување на независноста на Советот ќе биде неговиот состав од мнозинство судии избрани од самите нив;
- **Законот за судовите** – ќе се предложи решенија кои ќе бидат во функција на растеретување на основните судови како првостепени судови од дел на надлежностите, и нивно преминување на вишите судови како нов вид на првостепени судови. Исто така ќе се предложи формирање на управен суд, кој ќе одлучува во управен спор по тужби против управни акти на органите на државната управа, со што ќе се растерети Врховниот суд на РМ од овој вид на предмети;
- **Законот за прекршоците** – законски ќе се уреди уставната одредба според која за одделни прекршоци определени со закон прекршочна постапка ќе може да води и прекршочна санкција ќе може да изрече орган на државната управа или организација и друг орган што врши јавни овластувања но исклучиво на надзор над спроведувањето на законите со кои се определени прекршоците. Имајќи предвид дека административните органи во своето постапување применуваат специфични административни постапки, во законот ќе се вгради одредба со која се допушта за одделни прекршоци со посебни закони да се пропише друга прекршочна постапка. Исто така со оглед на современите тенденции во казнено правната реформа се предлага нов систем на санкции, имајќи го предвид помалото општествено значење на прекршоците – глобата се предлага како главна санкција, а се укинува казната затвор. Значајна новина се и востановувањето на прекршоци на правните лица, со оглед на појавата на нови форми на прекршоци во економската сфера.

Најдоцна во рок од 9 месеци од денот на прогласувањето на амандманите исто така ќе се донесат и **Законот за јавното обвинителство** (надлежност, основање, укинување, организација и функционирање на јавните обвинителства) и **Законот за Советот на јавни обвинители** (надлежноста, составот, структурата, мандатот на членовите како и основите и постапката за претанок и разрешување на Јавниот обвинител на РМ и јавните обвинители). Најдоцна во рок од 18 месеци од денот на прогласување на амандманите, ќе се усогласат и законите врз основа на кои орган на државна управа или организација и друг орган што врши јавни овластувања можат да изрекуваат санкции за сторен прекршок.

Заради исполнување на целта на Стратегијата за обезбедување претпоставки за стручно, совесно и независно вршење на судиската функција и создавање на систем на иницијална и унапредување на системот на континуирана обука на судиите и обвинителите, во јануари 2006 година ќе биде донесен **Закон за Академија за обука на судии и обвинители**. Со него ќе се основа институција за обука на судии и обвинители со основна функција - спроведување на иницијална (почетна) обука на кандидатите за судии и обвинители и организирање на континуирана обука односно постојано стручно усовршување. Со формирањето на Академијата се обезбедуваат објективизирани критериуми на професионалност и морални и етички квалитети, и се овозможува институционализирање и подигање на повисоко ниво на нивната континуирана обука. Предлогот на Законот е усогласен со Препораката бр. (94) 12 на Комитетот на министри на Советот на Европа за независноста, ефикасноста и улогата на судиите, Европската повелба за статусот на судиите и Универзалната декларација за независност на судството. Конституирањето на органите и донесувањето на актите на Академијата (Статут, Деловник за работа на Управниот одбор, актите за внатрешна организација и систематизација на работните места) е предвидено да заврши заклучно со 2006/II.

Со донесувањето на **Закон за извршување на санкции** во декември 2005 година се пристапува кон реформа на пенитенцијарниот систем како дел од целосната реформа на казниот систем заради унапредување на состојбите во согласност со меѓународните стандарди од оваа област како и заради обезбедување на поквалитетно и поефикасно извршување на санкциите. **Новини** предвидени со законот:

- ставен е акцент на подобрувањето на условите за престој во казнено-поправните установи и остварувањето на гарантираните права на затворениците;

- Управата за извршување на санкциите како орган во состав на Министерството за правда, добива својство на правно лице. Во однос на редефинирањето на организационата поставеност на мрежата на казнено-поправните установи со законот се регулира: прилагодување за функционирање на казнено-поправните установи во однос на обезбедување на потребните услови за извршување на подолготрајни казни од сегашните, формирање на уште една казнено-поправна установа од затворен и полуотворен вид заради растоварување на притворскиот и осуденичкиот капацитет, создавање на организациони и функционални претпоставки за востановување на дом-болница за лекување на осуденичка популација, подобрување на стандардот на вработените и условите во кои ги вршат нивните работни обврски;
- тренинг-центарот за обука на вработените во пенитенцијарните установи добива законски основи при што треба да се обезбедат материјални и кадровски услови а негово перманентно функционирање;
- се обезбедува практична имплементација и доследно извршување на алтернативните мерки предвидени во КЗ и согласно со меѓународните стандарди. За таа цел се предвидува соработка со други државни органи преку профункционирање на Одделението за извршување на алтернативните мерки во состав на Управата за извршување на санкциите.

Законот е усогласен со Европските затворски правила – Препорака бр. Р(87) на Комитетот на министри на Советот на Европа, Европската конвенција за заштита од мачење и нечовечко или понижувачко постапување или казнување и Протоколи бр. 1 и 2 (ратификувани во 1997), Европската конвенција за човековите права, како и со стандардните минимални правила на ОН за постапување со затвореници (1955).

Законот за медијација предвиден за донесување во 2006 година ќе биде основен правен акт кој ќе ги уредува правилата на постапката за медијација како алтернативен начин за решавање на спорите. Со Законот за медијација ќе се овозможи подобар пристап до правдата, намалување на судските предмети, и брзо и ефикасно алтернативно решавање на спорови (економичност). Законот за медијација ќе биде усогласен со Препораката на Комисијата (31998X0257) од 30 март 1998 година која се однесува на телата кои се одговорни за вонсудско решавање на потрошувачките спорови, Препорака од Комисијата (32001H0310) од 4 април 2001 година која се однесува на начелата за вонсудски тела кои се вклучени во договорно решавање на потрошувачките спорови, УНЦИТРАЛ Модел законот и Резолуцијата 35/52 усвоена од Генералното собрание на 4 декември 1980 година и 35/53 Правилата за миреење на Комисијата на Обединетите нации за меѓународно трговско право. Ќе се донесат и Програма за селекција и обука на медијатори и Етички кодекс за медијатори.

Со **Законот за управни спорови** предвиден да се донесе во првата половина на 2006 година ќе се измени досегашната концепција управните акти на извршната власт да можат да бидат предмет на судско испитување само од Врховниот суд. Со овој закон ќе се предложи формирање на управен суд, кој ќе одлучува во управен спор по тужби против управни акти на органи на државната управа или организација и друг орган што врши јавни овластувања, со што ќе се растовари Врховниот суд на РМ од овој вид на предмети.

Покрај горенаведените законски измени Стратегијата во нејзиниот легислативен дел ќе биде комплетирана преку донесување на следниве акти во текот на 2006 и 2007 година:

- **Судски деловник** – со донесувањето на нов деловник ќе се уреди новата внатрешна организација на судовите и ќе се внесат новини за подобрување на управувањето со предметите со оглед дека со него се регулира и начинот на работење на судовите, водењето на уписниците и другите книги, постапувањето со списите, обрасците, работата по меѓународна правана помош и постапувањето со претставките, повикување и распоредувањето на судиите поротници, постапувањето на постојаните судски преведувачи, толкувачи вешти лица, водењето статистика и евиденција и стручно усовршување на кадрите.
- **Закон за судски буџет** - целта на законот е натамошно унапредување на финансиската самостојност на судството во администрирање на Судскиот буџет и утврдување на критериуми за финансирање на судството;
- **Закон за претходни и привремени мерки за обезбедување на побарувања** – со оглед дека со Законот за извршување (чија примена е одложена за крајот на мај 2006 година) вон сила се става Законот за извршна постапка, за да не се создаде правен вакуум во сферата на побарувањата, се наметнува потребата од донесување на закон за претходни и привремени мерки за обезбедување на побарувања со кој би се регулирала оваа сфера.
- **Закон за вршење на нотарски работи** – новиот закон ќе оди во правец на натамошно јакнење на положбата на нотарите и ќе предвиди пренос на неспорните предмети од надлежност на судовите во надлежност на нотаријатот.
- **Закон за адвокатура** – новиот закон ќе ги регулира прашањата за: обврската за едукација на адвокатите, положбата и јавните овластувања на адвокатите, системот на лиценци, одговорноста на адвокатите за злоупотреба на овластувањата во судските и други постапки и на довербата на клиентите, правилата на

професионалната етика и саморегулација, надоместоците, саморегулаторниот систем на внатрешна контрола и други решенија сообразени со законодавствата на европските држави. Исто така ќе се усвои Програма за задолжителна континуирана едукација на адвокатите во областа на *acquis communautaire*, и ќе се усвои нов Етички кодекс и саморегулаторни механизми за негова примена.

- **Закон за решавање на судир на законите со прописите на другите земји во определени односи** – преку донесување на нов закон ќе се ревидира застарениот од 1982 година и ќе се усогласи со меѓународните стандарди при што ќе се регулираат правилата за определување на меродавното право за статусни, семејни и други материјално правни односи со меѓународен елемент, правила за надлежност на судовите, како и признавањето и извршувањето на странски арбитражни одлуки.

б. ИНСТИТУЦИИ

По донесувањето на Законот за Судскиот совет на РМ ќе се пристапи кон конституирање на новиот **Судски совет на Република Македонија**. Согласно новиот закон Советот ќе биде надлежен: да ги избира и разрешува судиите и судиите поротници, да утврдува претанок на судиската функција, да ја следи и оценува работата на судиите, да одлучува за дисциплинска одговорност на судиите, за одземање на имунитетот на судиите и за времено отстранување на судија од вршење на судска функција, да го утврдува бројот на потребни судски места по судови, како и да постапува по претставки и поплаки на граѓани и правни лица за работата на судиите и судовите. Согласно Годишниот план за 2006 година, во Републичкиот судски совет предвидени се активности за вработување на 15 лица со статус на државни службеници и 5 лица без статус на државни службеници. Поголемиот број на на вработени во Стручната служба е неопходен со оглед и на промените од новата уставна поставеност на Советот како во однос на организационата структура така и за неговите ингеренции.

По донесувањето на **Законот за судовите**, и во согласност со предвидените модалитети, ќе се пристапи кон реорганизација на поставеноста на одредени судови во насока на нивна специјализација за одредени области. Според првичниот предлог предвидено е формирање на **виши судови** за трите апелациони подрачја кои ќе бидат надлежни: за водење на кривична постапка во прв степен за кривични дела за кои е пропишана казна затвор над 10 години и за кривични дела од областа на организираниот криминал, трговијата со дрога, оружје, луѓе тероризам и кривични дела против вооружените сили на РМ, без оглед на висината на казната; за стечајни спорови, спорови за статусни промени, спорови од авторски и други сродни права и права од индустриска сопственост, стопански спорови; како и за меѓународна правна помош од своја надлежност, и признавање на одлуки на странски судови од својата надлежност. Предвидено е и формирање на **Управен суд** за одлучување во управен спор по тужби против управни акти на државните органи и носителите на јавни овластувања.

По донесувањето за Законот за **Академија за обука на судии и обвинители**, ќе се пристапи кон конституирање на органите на Академијата – Управен одбор, Директор, Извршен директор, Програмски совет, со што Академијата ќе започне да функционира. Просториите наменети за сместување на Академијата се во фаза на реновирање а определени се и буџетски средства за нејзиното функционирање.

По донесувањето на **Законот за Советот за јавни обвинители**, кон крајот на 2006 година ќе се пристапи кон конституирање на нов Совет на јавни обвинители со изменети и зајакнати надлежности особено во поглед на изборот на обвинителите.

Во однос на воспоставувањето на **ефикасен систем на извршување на пресуди од граѓанската сфера и зголемување на стапката на извршување**, со Законот за извршување кој ќе започне да се применува од 26.05.2006 година извршувањето ќе се пренесе во надлежност на **извршителите** – физички лица со јавни овластувања. Првите извршители се очекува да започнат со работа кон средината на 2006, откако ќе се спроведе испит за извршителите, ќе се избераат и именуваат извршителите (најмалку 10) и ќе се спроведе иницијална обука за првоименуваните извршители. Предвидено е и конституирање и почеток со работа на Комора на извршителите која ќе усвои прирачници и стандарди за работа на извршителите. Во рамките на Министерството за правда се предвидува востановување на организационен облик (одделение) за вршење надзор над работата на извршителите (4 работни места), негово кадровско екипирање и обука.

Заради вршење на надзор над работата на нотарите во рамките на Министерството за правда се планира формирање на Одделение со систематизирани 4 работни места.

Во однос на **реформата на пенитенцијарниот систем**, по донесувањето на Законот за извршување на санкциите, **Управата за извршување на санкциите** ќе се стекне со статус на правно лице. Во текот на 2006 и 2007 година со цел пополнување на систематизираните работни места во Управата, КПУ и ВПД ќе се вработат поголемиот дел од 350-те

лица кои недостасуваат според систематизацијата. Тој процес во 2006 година веќе отпочна со вработувањето на 88 лица во казнено-поправните установи преку превземање од Министерството за одбрана и преку нововработување (40 лица веќе почнаа со работа, а за другите 48 лица се чека да се добие согласност од Министерство за финансии за одобрување средства заради нивно преземање од Министерство за одбрана).

Во текот на 2006 година се предвидува доекипирање на Управата за извршување на санкциите со 12 лица. Согласно новата мрежа на казнено-поправните установи предвидено е започнување и завршување со адаптација на објектите на КПУ Штип, Куманово и Струмица и на објектот во Прилеп наменет за малолетнички затвор (преселба на малолетничкиот затвор од Охрид во Прилеп по неговата претходна адаптација). Се планира и завршување со адаптацијата на второто крило на КПУ Идризово.

За адаптација на малолетничкиот затвор во Прилеп во 2006 година е предвидена е изградба на ограден ѕид и реконструкција на фекалната канализација. За затворот Штип е предвидена е изработка на проектна документација за затворена установа.

Исто така предвидено е да се обезбеди соодветен простор за сместување на Тренинг центарот за обука на вработените во казнено-поправните установи. За отпочнување со работа потребно е опремување на Тренинг центарот со ИТ опрема, изготвување на соодветни едукативни програми, литература и обезбедување на наставен кадар за спроведување на практична обука.

Во однос на **заокружувањето на процесот на воведување на информатичка технологија во правосудните институции**, до крајот на 2006 година се предвидува да се заврши со процесот на воведување на информатичка технологија во судовите и обвинителствата преку инсталирање на хардверска и софтверска опрема. Владата веќе обезбеди простор за сместување на Центарот за информатичка технологија во правосудството која е во фаза на адаптација, при што до крајот на 2006 година се очекува истиот да биде функционален. Исто така се планира формирање на засебен организационен облик во Министерството за правда за информатичка технологија со систематизирани 20 работни места.

Заради следење на ефектите од имплементацијата на спроведените законодавни измени (Закон за парнична постапка, Закон за извршување, Закон за судови) и добивање на мерливи резултати во текот на 2006 година во соработка помеѓу Министерството за правда и Државниот завод за статистика ќе се унапреди системот за водење на статистика во судовите преку усогласување на Програмата за статистички истражувања.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

а. ЗАКОНОДАВСТВО

Фокусот на среднорочните приоритети ќе биде насочен кон целосно спроведување на усвоените законодавни и институционални мерки од Стратегијата и акцискиот план за реформа на правосудството како и на евалуацијата на нивната имплементација. Непосредна цел ќе биде да се постигнат мерливи резултати во унапредувањето на функционирањето на правосудството. Тоа во практика ќе значи евалуација на ефектите од донесувањето на:

- Закон за извршување и Закон за парнична постапка – индикатори за успешност ќе бидат намалувањето на времето за донесување на пресуда; зголемување на стапката на извршување на пресудите; воспоставување на ефикасен систем на достава на судски покани;
- Закон за судови, Судски деловник, Закон за управни спорови и Закон за прекршоци – индикатори за успешност ќе бидат намалување на заостанатите предмети во судовите; подобрување на управувањето со предмети, зголемување на ефикасноста на решавање на управните спорови од страна на специјализираниот Управен суд (предметите по управен спор ќе се одземат од Врховниот суд); намалување на приливот на нови прекршочни предмети во судовите.

Ваквите анализи за функционирањето на правосудните институции ќе претставуваат основа за отстранување на недостатоците преку измени во законите и подзаконските акти. Редовно ќе се изготвуваат извештаи за спроведувањето на Стратегијата и анализи за спроведувањето на донесените закони.

б. ИНСТИТУЦИИ

Во однос на воспоставувањето на **ефикасен систем на извршување на пресуди од граѓанската сфера и ефикасен нотарски систем**, на среднорочен план се предвидува поврзување на ИТ системот на извршителите со Министерството за правда и спроведување на континуирана обука на вработените во организациониот облик во МП задолжен да врши контрола и надзор над работата на извршителите и нотарите.

Во однос на **реформата на пенитенцијарниот систем**, среднорочно е предвидено завршување на некои од започнатите активности. Се предвидува: адаптирање и опремување на објектот за сместување на Дом-болница и негово започнување со работа; Тренинг центарот да е потполно функционален и да ги спроведува обуките за континуирана едукација за вработените во КПУ; да постои функционален ИТ систем помеѓу Управата за извршување на санкции (казнено – поправните установи), Министерството за правда и другите правосудни институции кои ќе разменуваат информации; отпочнување со адаптација и санација на третото крило на КПД Идризово и негово опремување.

Во однос на **заокружувањето на процесот на воведување на информатичка технологија во правосудните институции**, на почетокот од 2008 година се планира интегрираниот ИТ систем на правосудните институции да биде потполно функционален. Тоа ќе придонесе за поедноставување и забрзување на постапките пред судовите и поефикасно управување со судските предмети, како и електронско и попрецизно водење на статистиката во однос на приливот на нови предмети и заостатокот на предмети во секој орган, одделение и за секој вработен поодделно.

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ							
Буџетски број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
07001	МИНИСТЕРСТВО ЗА ПРАВДА	89	6	0	0	0	95
	Државен управен инспекторат	6	2				8
	ИТ сектор (за централната инстанца)	20					20
	Сектор за европска интеграција	8	4				12
	Сектор за меѓународна правна соработка	12					12
	Сектор за координација на работата на министерството – човечки ресурси	4					4
	Сектор за меѓународна правна помош	4					4
	Сектор за план, анализа и финансии	9					9
	Внатрешна ревизија	2					2
	Сектор за надзор на работата на извршителите и нотарите и спроведување на судскиот деловник	12					12
	Сектор за правосудство	8					8
	Сектор за државна управа, избран систем и управни надлежности	4					4
07001	Вкупно	89	6				95
29010	СУДСКА ВЛАСТ – НОВИ СУДОВИ (за еден суд во просек се потребни 70 лица од кои 20 судии)** * сеуште не е утврден бројот на нови судови кои ќе се формираат со Законот за судови **во моментот не постојат проекции колку ќе бидат нови вработувања а колку ќе се превземат од постоечките судови	0	70*	0	0	0	70
29010	Вкупно	0	70	0	0	0	70
07002	УПРАВА ЗА ИЗВРШУВАЊЕ НА САНКЦИИ	12	6	6			24
07002	УПРАВА ЗА ИЗВРШУВАЊЕ НА САНКЦИИ – КАЗНЕНО-ПОПРАВНИ УСТАНОВИ	88	69	69	50	50	326
07002	Вкупно	100	75	75	50	50	350
29010	СУДСКА ВЛАСТ – СУДСКИ СОВЕТ	20	0	0	0	0	20
29010		20	0	0	0	0	20

Вкупно							
29010	СУДСКА ВЛАСТ – АКАДЕМИЈА ЗА ОБУКА НА СУДИИ И ОБВИНИТЕЛИ *Од 12-те систематизирани места, 6 лица ќе бидат превземени од Центарот за континуирана едукација на судиите а 6 ќе бидат нови вработувања	12*	0	0	0	0	12
29010 Вкупно		12	0	0	0	0	12
Вкупно	*Сеуште не постојат конкретни проекции за потребата од нови вработувања согласно новата структура на судовите (во прикажаниот број се вклучени 70 вработувања како потребен просек за кадровско екипирање на еден суд)	221	151*	75	50	50	547

СТРАНСКА ПОДРШКА

Во функција на поддршка на спроведувањето на реформите на правосудниот систем активни се повеќе проекти кои вклучуваат странска помош. Некои од најзначајните во оваа област се:

- **Проект ДПКУСАИД - Модернизирање на судството** (8.500.000 УСД, јуни 2002 – декември 2005, продолжен до март 2007). Проектот за модернизација на судовите на Агенцијата за меѓународен развој на Владата на САД трае веќе четири години и ги содржи следниве три компоненти: 1) законска структура и пракса при што се соработува со МП (техничка помош од консултанти на краток рок и институционална експертиза од партнерски институции од РМ, Европа и САД); 2) Судска администрација и управување, се соработува со Советот на судскиот буџет (финансиска помош за набавка на потребен материјал и опрема за да се помогне во работата на судовите како и подобрување на просторните капацитети на пилот судовите; придонес кон заокружувањето на Интегрираниот судски информатички систем); 3) Правна обука, се соработува со Центарот за континуирана едукација на судиите (студиски патувања, семинари и конференции, и зајакнување на Центарот за континуирана едукација; правна обука за јавноста-запознавање со правата и обврските на граѓаните). Во поглед на судската статистика направена е методологија, извршено е собирање на податоци за кривични, граѓански, извршни и прекршочни предмети од 16 основни судови. Резултатите од анализата на податоците ќе послужат како основа за утврдување на новата организациона поставеност на судството.
- **Проект КАРДС 2003 регионален – Востановување независно, сигурно и функционално судство и унапредување на судската соработка меѓу државите од Западен Балкан** (5.000.000 ЕУР, декември 2004 – јули 2007) – проектот се реализира преку четири модули кои се раководени од 4 партнери: 1) Модул 1 – Независно судство (Бугарија); 2) Модул 2 – Сигурно и функционално правосудство (Германија); 3) Модул 3 – Меѓународна и Европска правосудна соработка (Словенија); 4) Модул 4 – Воведување на правото на ЕЗ и правосудниот систем на ЕУ (Италија). Во рамките на секој од модулите е предвидено одржување на обуки, регионални тркалезни маси, студиски посети и мисии за техничка помош, со претставници од Министерствата за правда, судии, обвинители, адвокати, нотари и пратеници на Парламентите на земјите од Западен Балкан.
- **Проект КАРДС 2002 регионален - Развивање на сигурен и функционален казнено-поправен систем, што ги почитува основните права и стандарди, и зголемување на регионалното поврзување и соработка** (1.000.000 ЕУР, планиран почеток крај на 2005) – проектот има за цел да придонесе за надградба на професионалното ниво на раководниот кадар во затворските служби, Министерството за правда и Министерството за внатрешни работи и усогласување со европските и меѓународните стандарди од оваа област, како и да даде поддршка на процесот на законска, институционална и административна реформа за воспоставување на сигурен и функционален казнено-поправен систем, кој ги почитува основните човекови права и стандарди и подобрување на регионалната соработка. Во рамките на овој проект ќе бидат опфатени: 1) Организацијата и раководењето со современата казнена администрација (основните принципи во раководењето, обука и едукација); 2) Стандардни правила за третирање на затворениците, европски правила за затвори и нивно спроведување - обука на кадарот, здравствени услуги, странски државјани во притвор, сместување во психијатриски установи, малолетници лишени од слобода, жени лишени од слобода.

- **Проект КАРДС 2001 – Техничка помош за поддршка на формирањето на Институцијата за обука на судии и обвинители** – фаза I (1.037.000 ЕУР, септември 2004 – ноември 2005) – целите на проектот покриваат повеќе области: институционални, правни и оперативни услови за идното функционирање на јавната правосудна институција за обука; развивање на владеење на правото со унапредување на знаењата на судиите и обвинителите и зајакнување на независноста на правосудството; надградба на постоечкиот Центар за континуирана едукација во судството и прераснување во јавна институција за обука на правосудството. Проектот е составен од 4 компоненти: 1) Изготвување на законодавство (подготовка на закон за основање на Институција за обука на правосудството); 2) Развој на наставни програми за обука; 3) Градење на институции; 4) Обука.
- **Проект КАРДС 2003 - Техничка помош за реформа на јавната администрација – правосудството**, конципиран во III фази (2.300.000 ЕУР, септември 2005 – декември 2006) – претставува надградба и функционално заокружување на Проектот ФАРЕ 2000, со цел заокружување на ИТ поврзувањето на правосудните органи во РМ. Истиот предвидува:
 - Набавка на хардвер за правосудните институции во РМ (900.000 ЕУР) составен од два дела: 1. Набавка на сервери, персонални компјутери, принтери и лап-топ; и 2.WAN – Мрежно поврзување на правосудните органи; (постигнување функционална интероперабилност на системот преку поврзување на сите судови, јавни обвинителства, Судскиот совет и казнено-поправните установи);
 - Опременување на Центарот за информатичка технологија во правосудството (500.000 ЕУР);
 - Техничка помош – за имплементација на Информатичкиот систем за правна база на податоци и развој и надградба на Правосудниот информатички систем (900.000 ЕУР) составена од две компоненти: 1. Имплементација на софтвер во јавните обвинителства во РМ и во РСС, како и во пенитенцијарните институции, обука на вработените во овие институции; и 2.Развивање на правна база на податоци - LDBIS.
- **Проект Alternative Dispute Resolution – The Private Enterprise Partnership for Southeast Europe, IFC (ADR PEP-SE) 2005-2008** – техничка помош за подобрување на пристапот до правдата, преку воведување на медијацијата како алтернативно решавање на спорови. Во рамките на проектот ќе бидат опфатени: изготвување на Нацрт-правна регулатива; обезбедување на обука за медијатори; пилот проект со два судови; сеопфатна кампања за подигање на јавната свест; посета на центар за медијација во регионот и во земја од ЕУ; конференција за алтернативно решавање на спорови.
- **Проект КАРДС 2004 – Техничка помош за поддршка на развојот на Институцијата за обука на судии и обвинители – II фаза (траење 24 месеци)** – овој проект претставува продолжение на КАРДС 2001 проектот помош за поддршка на формирањето на Институцијата за обука на судии и обвинители и негова општа цел е да обезбеди техничка помош и поддршка за Академијата за обука и градење на нејзините капацитети за обезбедување на бараните услуги како и обезбедување на неговата одржливост. Се планира проектот да отпочне во мај 2006 година. Зајакнувањето на капацитетот на Академијата ќе се обезбеди преку: развивање и имплементација на стратегија за менаџирање на буџетот; дизајнирање и имплементација на ИТ систем (интранет); формирање на оддел за правно истражување и документација, како и библиотека; дизајнирање и имплементација на оценка на ефикасноста на Академијата (по работа од 9 и 18 месеци); организирање на најмалку две посети во други релевантни судски центри за обука во Европа за клучните вработени во Академијата.

На среднорочен план извесна е реализацијата на следниве проекти:

- **Проект КАРДС 2005 Твининг – Поддршка на ЈО: Организиран криминал** (предвидени се 1.400.000 ЕУР) – ориентиран кон јакнење на капацитетот на Одделението на ЈО за борба против организираниот криминал и корупција
- **Проект КАРДС 2006 – Понатамошна имплементација на Стратегијата и Акциониот план за реформа на правосудниот систем** (предвидени се 2.200.000 ЕУР) – ориентиран е кон поддршка на развојот на пенитенцијарниот систем при што вклучува дел за техничка помош или твининг и дел за набавки и изградба (реконструкција на затвори).

3.23.2 АНТИ – КОРУПЦИСКА ПОЛИТИКА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

ПРАВНА РАМКА

Република Македонија ги има ратификувано следните конвенции кои се однесуваат на борбата против корупцијата:

- Казнена конвенција за корупција (СЕ)
- Дополнителниот протокол на Казнената конвенција за корупција

- Цивилна конвенција за спречување на корупција (СЕ)
- Конвенција за перење пари, откривање, заплена и конфискација на имотната корист прибавена со кривично дело (СЕ)
- Конвенција (Палермо конвенција) против транснационален организиран криминал со Протоколите (ОН);
- Европската конвенција за меѓусебна правна помош во кривичната материја со Дополнителниот протокол и Вториот дополнителен протокол кон Европската конвенција за меѓусебна правна помош во кривичната материја (СЕ);

Република Македонија исто така ја има потпишано Конвенцијата на ОН за борба против корупцијата во септември 2005. Република Македонија е членка на Групата држави на Советот на Европа за борба против корупција (ГРЕКО) од октомври 2000 година. Со донесувањето на уставните амандмани (07.12.2005 година) се постави правната основа за реализацијата на преостанатите препораки на ГРЕКО од првиот круг на евалуација, а кои се однесуваат на создавање на јасно дефинирани услови и процедури за назначување и разрешување на јавните обвинители и судии, промена на национално законодавство за да се обезбеди за процедурата за одлучување за имунитетот на членовите на Влада да не одлучува самата Влада и намалување и листата на лицата за кои е предвиден имунитет.

Законот за спречување на корупцијата донесен во 2002 година (изменет во 2004) предвидува превентивни заштитни механизми за спречување на корупцијата дефинирана како искористување на функцијата, јавните овластувања, службената должност и положбата за остварување на каква и да било корист за себе или за друг. Со законот се создаваат потребните правни претпоставки и превентивни механизми за попречување односно оневозможување на појавата на казнените дела поврзани со корупцијата, подигање на одговорноста на носителите на јавните функции и се оневозможуваат различните можности за злоупотреба на положбата на носителите на власта за одредени лични, семејни или групни интереси. Конкретно, со овој закон се уредуваат мерките и активностите за спречување на корупцијата во вршењето на власта, јавните овластувања, службената должност и политиката, мерките и активностите за спречување на судирот на интересите, мерки и активности за спречување на корупцијата при вршењето работи од јавен интерес на правните лица сврзани со остварувањето на јавни овластувања како и мерки и активности за спречување на корупцијата во трговските друштва.

Со донесувањето на Законот за ратификација на Цивилната конвенција за спречување на корупцијата, согласно со членот 9 од оваа Конвенција, Република Македонија презеде обврска во националното законодавство да предвиди соодветна заштита од секаква неоправдана санкција против вработените лица кои ги откриваат делата на корупција. Во Законот за спречување на корупцијата, се содржани повеќе одредби кои се во функција на заштита на граѓанинот или службеното лице во пријавување на казнените дела (член 5, 18, 19, 20, 21, 44).

Законот е целосно усогласен со следниве ЕУ – мерки (CELEX бр.): Договор составен врз основа на член К.3 од Спогодбата на Европската унија, за заштита на финансиските интереси на Европската заедница - 41995A1127(03); Договор составен врз основа на член К.3 (2) (в) од Договорот на Европската унија, за борба против корумпирањето на службеници на Европската заедница или службеници на земјите членки на Европската унија - 41997A0625(01); Извештај за објаснување на Конвенцијата за борба против корумпирањето на службеници на Европската заедница или службеници на земјите членки на Европската унија - 41998Y1215(01); Заедничка акција од 22 декември 1998 година усвоена од Советот врз основа на член К. 3 од Договорот за Европска унија која се однесува на корупцијата во приватниот сектор - 31998F0742.

Казнено-правната репресија на делата на корупција останува во сферата на казненото законодавство. Делото корупција е инкриминирано индиректно преку дефинирањето на повеќе кривични дела санкционирани во **Кривичниот законик**, како на пример активен и пасивен поткуп, незаконско посредување, злоупотреба на службената должност и јавни овластувања, прикривање на потекло на несразмерно стекнат имот и перење пари. Покрај ова со Кривичниот Законик се утврдува кривичната одговорност за правни лица, а утврден е и кривично-правниот институт за конфискација на имот и имотна корист. Со измените на **Законот за кривична постапка** од 2004 година се вовеле примената на посебните истражни мерки, се унапредила мерките за обезбедување на присуство на обвинетиот во текот на постапката, заштита на сведоците, соработниците на правдата и жртвите, се пропиша постапката за утврдување на одговорноста на правните лица и постапката за конфискација на имот и имотна корист.

Со **Законот за спречување на перење на пари и други приноси од казниво дело** донесен во 2004 година, нормативно е уредено обезбедувањето поефикасен систем на превентивни мерки и дејствија против перењето на пари. Овој закон ги утврдува надлежностите и овластувањата на Дирекцијата за спречување на перење пари, обврските на субјектите кои се должни да ги преземаат мерките и дејствијата за спречување и откривање на перење пари, на државните органи кои

вршат надзор над примената на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и на надлежните органи за спроведување на истрага.

Законот за јавното обвинителство донесен во 2004 година ја регулира постапката за ефикасно откривање и гонење на сторителите на кривични дела поврзани со организираниот криминал и корупцијата.

Со **Законот за финансирање на политичките партии** донесен во 2004 година се создадоа услови за поголема транспарентност, јавност и отчетност на политичките партии. Со него се овозможува поголем увид и контрола на сите надлежни органи во финансиското работење на политичките партии. Овој закон го уредува прашањето за начинот и постапката за обезбедување на финансиски средства, располагање со средствата за тековна работа и дејствувањето на политичката партија, како и начинот на контрола на финансирањето и финансиско-материјалното работење на политичките партии. Со спроведувањето на Законот за финансирање на политичките партии се очекува да се обезбеди поефикасен увид во начините и изворите на финансирање на политичките партии како и нивните изборни кампањи.

Со **Законот за јавни набавки** донесен 2004 година се востановуваат прецизни механизми и постапки за спроведување на јавните набавки, кои оневозможуваат дискреција при одлучувањето за набавките и се обезбедува транспарентност на постапката, а се формира и Биро за јавни набавки.

Со последователните измени на **Законот за државна ревизија** се зајакнуваат постоечките контролни механизми на вршењето на ревизијата. Во насока на спречување на корупцијата, со одредбите на овој закон е предвидено Годишниот извештај за извршените ревизии да содржи податоци за сите материјални случаи на корупција за кои е известена Државната комисија за спречување на корупцијата.

Со цел подигање на нивото на соработка донесено е **Упатство за соработка на органите на државната управа, јавните претпријатија, јавните установи и други правни лица што располагаат со државен капитал со Државната комисија за спречување на корупцијата**. Соработката се остварува преку хармонизирање на активностите и мерките во борбата против корупцијата, воспоставување, координирање и одржување на комуникации, давање на техничка помош преку размена на професионално, научно и техничко знаење како и преку давањето информации за лица за кои постои сомневање дека извршиле дејствија кои имаат елементи на корупција. При подготовката на законски проекти од значење за спречување на корупцијата, предвидено е истите да се доставуваат на мислење и до Државната комисија за спречување на корупцијата.

Пристапот до јавните служби е отворен за секој граѓанин. Уставното начело секому под еднакви услови, да му е достапно секое работно место е операционализирано во двата основни законски акти (Закон за државни службеници и Закон за работни односи) во кои е уреден начинот на вработување на јавните и државните службеници. Процедурите за селекција и вработување на државните службеници се базирани на два основни принципа: уставниот принцип на еднаков пристап до работните места и мерит принципот-селекција врз основа на способностите. Покрај тоа, при вработувањето на државни службеници се применува и начелото на соодветна и правична застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници, во сите звања утврдени во Законот, со целосно почитување на критериумите на стручност и компетентност. Ротацијата на чувствителни работни места во јавната администрација засега не е воведена како практика во Република Македонија, иако веќе се преземаат иницијални чекори. Така на пример, Министерството за одбрана ја вовеле ротацијата на работни места за членовите на Комисијата за јавни набавки.

Согласно со Законот за спречување на корупцијата избраните или именувани функционери, одговорните лица во јавно претпријатие, јавна установа или друго правно лице што располага со државен капитал и службените лица подлежат на обврска да го пријавуваат имотот.

Начелата на интегритет, одговорност и транспарентност на државната администрација се вградени во експлицитни одредби во повеќе закони:

- Законот за државните службеници утврдува дека државните службеници ги вршат работите поврзани со функциите на државата во согласност со Уставот и закон, професионално, политички неутрално и непристрасно. Професионалниот интегритет е подржан и со начелата на непристрасност и самостојност во решавањето, слободна оценка на доказите и заштита на правата на граѓаните и заштита на јавниот интерес, утврдени во Законот за општата управна постапка
- Во контекст на операционализација на начелата на отвореност и транспарентност и партиципација на граѓаните во процесите на донесување на одлуките се и одредбите од **Законот за организација и работа на органите на државната управа**, со кои се уредуваат информирањето на јавноста за нивната работа и обезбедувањето консултации со граѓаните при подготовката на законите и другите прописи.

Транспарентноста на државната администрација во голема мерка ќе се зајакне со носењето на новиот Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер.

- Одговорноста на државната управа е операционализирана преку законски механизми на надзор од страна на извршната власт, повисоките управни органи, судска контрола, институцијата омбудсман, државната и интерна ревизија и преку Државната комисија за спречување на корупцијата
- Законот за државните службеници содржи посебни одредби за одговорноста на државните службеници, како дисциплинска така и материјална одговорност. Внатрешната ревизија како важно средство за контрола на вкупното управување во дадена институција, опфаќајќи финансиска, правна и ревизија на извршувањето на работите, значајна е за ефикасноста и квалитетот на работењето, за процесот на донесувањето на одлуки и превенција на неправилноста и злоупотребата во работењето.

Заради уредување на начинот на однесувањето на јавните службеници донесени се повеќе **етички кодекси**: Етичкиот кодекс за државните службеници; Кодексот на полициската етика; Кодексот на однесување на службените лица во извршувањето на работните задачи во казнено-поправните и воспитно-поправните установи; Кодексот на етика на даночните службеници; Царинскиот кодекс; Кодексот за медицинска деонтологија; Кодекс на судска етика; Кодекс на јавнообвинителска етика; Кодекс на професионална етика на адвокатите, адвокатските стручни соработници, адвокатските соработници и адвокатските приправници.

Мерки за подигање на свеста за корупцијата како сериозно кривично дело преземаат Владата и другите државните органи, како и Државната комисија за спречување на корупцијата, при што се остварува соработка и со цивилниот сектор:

- Со цел реакција на јавноста за случаите на корупција, во крајот на 2004 година е создадена интернет страницата на ДКСК (<http://www.dksk.org.mk>), каде што може да се најдат најновите активности на Комисијата, правни акти, поважни документи кои се однесуваат на спречување на корупцијата и сл.
- Во Министерството за внатрешни работи е отворена бесплатна телефонска линија со број 199 за пријавување случаи на корупција кај службените лица.
- Во Царинската управа е отворена бесплатна телефонска линија со број 197 која им овозможува на граѓаните да пријават шверц, корупција и малверзации во работата на Царинската управа.
- Во Управата за јавни приходи е отворена бесплатна телефонска линија со број 198 за пријавување на злоупотреба на службената положба на вработените во Управата, затајување данок и неиздавање фискални сметки.
- Во рамките на проектот “Набљудување на постапките за кривични дела од областа на корупцијата”, потпишан е Договор за соработка помеѓу Министерството за внатрешни работи и Транспарентност Македонија.
- Министерство за правда, во рамките на проектот „Зајакнување на одговорноста“, потпиша Меморандум за соработка со Транспарентност Македонија за заедничко подготвување на Законот за пристап до информации од јавен карактер и Законот за конфликт на интереси.
- Невладиниот сектор презема мерки насочени кон дополнително зајакнување на јавната свест за опасностите од корупцијата. Овие мерки се насочени кон ефикасно вклучување во антикорупциските активности, преку јавна реакција и влијание на одлуките на законодавната и извршната власт, но и на активно следење на судската власт. Во најголем дел овие активности се реализирани од страна на невладината организација Транспарентност Македонија во соработка со неколку поголеми невладини организации (Здружение на новинари на Македонија, Форум ЦСИД Македонија, МЦМС, ФИООМ и други), надлежни државни органи и со меѓународни институции и организации.
- формирана е Коалицијата „Македонија без корупција“, која има 75 активни НВО членки. Голем број од невладините организации почнаа самостојно да изготвуваат проекти во сферата на антикорупцијата.

Со цел промовирање на транспарентноста на јавните набавки, од почетокот на март 2005 година, Бирото за јавни набавки води Единствен регистер и подрегистар на јавните набавки спроведени од сите субјекти на територијата на Република Македонија. Овој регистер е објавен и редовно ажуриран на интернет страница (<http://javni-nabavki.finance.gov.mk/>).

Покрај државните органи и институции во борбата против корупцијата е вклучен и приватниот сектор во контекст на определување на насоки кои истиот би го одвраќале од коруптивни дејства. Иницијативата за изготвување на **Кодекс за добро корпоративно однесување** како и **Кодекс за етиката во бизнисот** произлегува од новиот Закон за трговски друштва, заради зајакнување на одговорноста на менаџерите и корпоративното управување. Развивањето на овие кодекси на однесување за компаниите во насока на спречување на корупцијата и на поттикнување на придонесот на компаниите кон општеството во кое стопанисуваат е чекор кој непосредно претстои.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Државната комисија за спречување на корупцијата е надлежен орган за примена на мерките и активностите за спречување на корупцијата утврдени во законот. Државната комисија има својство на правно лице и сопствен буџет. Членовите на Државната комисија својата функција ја вршат професионално, а за вршење на стручните, административните и техничките работи на Државната комисија, формиран е Секретаријат како стручна служба. Државната комисија е составена од седум члена, именувани од редот на истакнати стручњаци од областа на правото и економијата, кои уживаат углед за вршење на функцијата. Ги именува и разрешува Собранието на РМ. Секретаријатот на Државната комисија во моментот брои 6 државни службеници.

Во 2004 година во Јавното обвинителство на Република Македонија е основано специјално **Одделение за гонење на сторители на кривични дела од областа на организираниот криминал и корупцијата**. Тоа има надлежност да постапува за кривични дела за кои гонењето се презема по службена должност, извршени од организирана група од најмалку 3 лица која дејствува во одреден период, со цел да оствари непосредна или посредна финансиска корист или друг вид материјална корист и која ќе изврши едно или повеќе кривични дела, како и за други кривични дела за кои со закон е пропишана казна затвор во траење од најмалку 4 години. Одделението целосно функционира со вкупно 9 лица, од кои 7 обвинители специјализирани за определена проблематика, еден советник од правосудна структура и еден државен службеник. Обезбедени се работни простории и технички е опремено.

Полицијата е уште еден од органите кои се надлежни за ефикасната борба против корупцијата. Во 2003 година во Министерството за внатрешни работи се создаде единица за професионални стандарди со задача да истражува случаи на корупција во полицијата, додека од јануари 2005 започна со работа Одделот за организиран криминал. Активностите за сузбивање на корупцијата и тешкиот економски криминал непосредно се извршуваат во рамките на Секторот за финансиски криминал составен од: Одделение за економски криминал и Одделение за перење пари и корупција.

Со Законот за финансиска полиција од 2002 година, за прв пат во Република Македонија се востанови **Финансиската полиција**, како орган во состав на Министерството за финансии со специфична надлежност (откривање на прекршителите на законот кои се вклучени во активности поврзани со најсложени видови на финансиски криминал, даночно затајување, перење пари, криумчарење, недозволена трговија со стока и производи или друг вид кривични дела кои вклучуваат неплаќање поголеми и значителни износи на данок, царина или претставуваат легализирање на приноси од казниви дела и делокруг на работа). Со овој закон се прави одвојување и трансфер на полицискиот надзор над финансискиот криминал од Министерството за внатрешни работи во Министерството за финансии, преку специјализиран тим кој ќе ја следи трагата на парите што потекнуваат од криминал. Финансиската полиција е составена од десет финансиски полицајци-економисти и правници, преземени од Управата за јавни приходи, Министерство за внатрешни работи и Јавното обвинителство.

Во **Управата за јавни приходи** формиран се посебни сектори и се определени посебни лица кои имаа надлежност за преземање на анти-корупциски мерки. Секторот за инспекциски надзор е формиран во рамките на Генералната дирекција на Управата за јавни приходи (УЈП). Во рамките на шест Регионални дирекции на УЈП определено е по едно лице кое што е овластено да води постапки согласно со одредбите на Законот за спречување на корупцијата. Одделението за истраги, во рамки на Секторот за инспекциски надзор има надлежност да ги врши следните работи: изготвување на методологија и упатство за нејзина примена, водење на постапки пропишани со закон за кои не е предвидена вообичаената даночна постапка (антикорупциски мерки), организирање едукација за истражни техники и процедури, развивање и координирање на програма за идентификација и борба против сивата економија и на тој план да соработува со Регионалните дирекции.

Во текот на 2005 година, 37 лица биле осудени за кривични дела поврзани со корупција од кои: 24 за “злоупотреба на службена должност”, 7 за “фалсификување”, 5 за “примање поткуп” и 1 за “давање на поткуп”. Релативно малиот број на дела од страна на стручњациите се образложува и со нерасполагањето со специјалното истражно средство - следење на комуникациите - поради недонесувањето на Законот за следење на комуникациите.

Обуки

Во рамки на ПАКО-Импакт проектот на Советот на Европа реализирани се обуки со јавните обвинители од Одделението за организиран криминал и корупција, судиите, припадници на полицијата, Финансиската полиција, Дирекцијата за перење на пари и други државни органи во врска со запознавањето и имплементацијата на Кривичниот законик и Законот за кривичната постапка. Третирани се новите облици на криминал: организираниот и транснационален криминал, корупцијата, компјутерскиот криминал, перењето на пари, финансискиот/стопански криминал, тероризмот, трговијата со луѓе, недозволената трговија со дроги, неовластеното држење, носење и трговија со оружје, и конфискацијата и одговорноста на правните лице.

Исто така, преку овој проект реализирани се семинари за администрацијата во судството и јавното обвинителство, заради запознавање со одредбите од Законот за спречување на корупцијата и обврските кои произлегуваат од него.

СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Државната комисијата за спречување на корупцијата ја донесе **Државната програма за превенција и репресија на корупцијата со Акционен план** во 2003 година. Државната програма содржи препораки за неопходните мерки и активности кои треба да бидат преземени со цел да се воспостави ефикасен систем за превенција и репресија на корупцијата. Составен дел на Државната програма е и Акциониот план за имплементација во кој се предвидени краткорочни, среднорочни и долгорочни цели, како и систем на мониторинг и евалуација на нејзината имплементација.

Во текот на 2005 година беше донесен Анекс на Државната програма за превенција и репресија на корупцијата со мерки за превенција и репресија на корупцијата во рамки на локалната самоуправа со Акционен план за мерки и активности за спречување на корупцијата во единиците на локалната самоуправа.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

а. ЗАКОНОДАВСТВО

Конвенцијата на ООН за борба против корупцијата предвидено е да биде ратификувана во текот на 2006 година, додека до крајот на 2006 година ќе биде потпишана Конвенцијата на ОЕЦД за борба против поткуп на странски носители на јавни функции во меѓународни деловни трансакции.

Најдоцна до крајот на вториот квартал на 2006 година треба да се усвојат измени и дополнување на Законот за спречување на корупцијата се кои ќе се утврди начинот и постапката за именување на членовите на Државната комисија кои функцијата ја вршат професионално и имаат мандат од 5 години.

Најдоцна до почетокот на вториот квартал на 2006 година треба да биде усвоен и Законот за спречување на судир на интереси. Поблиску и подетално ќе се утврдат мерките и активностите за спречување и утврдување на случаите кога постои судир на интереси при вршењето на функциите од јавен интерес, а воедно ќе се предвидат и мерки кои истите ќе ги санкционираат..

Во подготовка е и нов Закон за финансиска полиција чија цел е да придонесе во надминување на досегашните проблеми на кои наидуваše финансиска полиција во справувањето со криминалните активности од своја надлежност, а особено преклопувањето на надлежностите и размената на информациите помеѓу Финансиската полиција, Царинската управа, Управата за јавни приходи и Министерството за внатрешни работи (имајќи во предвид дека сите овие органи со најновите измени на ЗКП се стекнаа со исти овластувања во предистражната постапка).

Во јануари 2006 година ќе биде усвоен Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер. Со спроведувањето на овој закон се очекува да се подобри моменталната состојба на борба против корупцијата со тоа што ќе се обезбеди поголема јавност и отвореност во работењето на имателите на информации како и непречен увид на граѓаните во информациите од јавен карактер. Надзорот на спроведувањето на Законот за слободен пристап до информации ќе го врши Комисија за заштита на правото за слободен пристап до информациите од јавен карактер, која е составена од пет члена со мандат од пет години и со право на повторен избор. Комисијата ќе се формира во рок од 30 дена од денот на влегување во сила на законот.

До крајот на 2006 година ќе се пристапи и кон измена на Закон за нотаријат со вградување на законска обврска за известувања за сознанија за корупција

Заради спроведување на препораките на ГРЕКО содржани во Извештаите за Република Македонија и адресирање на приоритетите предвидени со Европското партнерство 2005 на краткорочен план предвидено е да се преземат следниве мерки:

- Допрецизирање на постапката за одземање на имунитетот на пратениците во Собранието на РМ со измена на Деловникот на Собранието и на Комисијата на Собранието за деловнички и мандатно-имунитетни прашања;
- Подготовка на проект за имплементација на новата законска регулатива за конфискација и заплена на приносите од криминал и со нив поврзаните прашања, вклучувајќи воспоставување насоки и темелна обука на овластените службени лица;

- Иницијативи за зголемување на јавната свест за Омбудсманот како потенцијален механизам кој постапува по претставки во врска со корупцијата во јавната администрација (со оглед на малиот број на претставки од областа на корупцијата);
- Донесување кодекси и измени на постојните кодекси со внесување одредби за однесување за сите јавни службеници, за пријавување на сомневања на корупција;
- Анализа на потребата од измена на Кривичниот законик во однос на одговорност на правните лица за кривичното дело противзаконско посредување во согласност со член 18 од Казнената конвенција за корупција;
- Заради подобрување на транспарентноста при донесувањето на јавните одлуки и при управувањето со државните средства се планира воведување на јасни и прецизни правила и воедначување на постапките, како и одредби за транспарентност во доделување на градежно земјиште во државна сопственост и располагањето со друг државен имот. Исто така се планира утврдување на методологија за определување на ризични елементи ("triggers") за корупција при јавните набавки;
- Спроведување на планот за ограничување на дискреционите овластувања на носители на јавни овластувања, согласно анализата за дискреционите овластувања;
- Вградување на обврска за објавување на извештаите како и на финансирањето на изборните кампањи, на партиите на сајтот на ДИК и ДКСК во новото изборно законодавство;

в. ИНСТИТУЦИИ

Во текот на 2006 година Секретаријатот на Државната комисија кадровски ќе се зајакне преку вработување на нови седум лица. Ист број на вработувања се планира и за 2007 година. Планирано е да се спроведе обука на постојните и особено на нововработените во Секретаријатот за користење на посебниот софтвер за евиденција, ажурирање и проверка на анкетните листови за имотната состојба, како и заради зголемување на стручноста и ефикасноста во работењето на Државната комисија.

Во текот на 2006 година ќе се формира меѓуресорско владино тело за координација на активностите против корупцијата.

Заради одредување на степенот на феноменот на корупција во главните области на јавниот живот (полиција, образование, здравство, судство, царина итн.) и воспоставување на ефикасни превентивни мерки и мерки на откривање ќе се димензионира проект кој ќе понуди конкретни податоци и индикатори за мерење на степенот на корупција по области.

Во функција на евиденција на имотот и проверка на анкетните листови за имотната состојба кадровски ќе се зајакнат УЈП и ДКСК. Исто така ќе се креира и база на податоци во Управата за јавни приходи за ажурирање на евиденцијата на имотот.

Обука

Следниве видови обуки и фокус групи ќе бидат приоритетни на краткорочен план:

- обуки на овластени службени лица за конфискација и заплена на приносите од криминал;
- обуки на јавни службеници за пријавување на сомневања за случаи на корупција;
- специјализирани обуки на јавни обвинители, судии, припадници на полиција за делата поврзани со корупција;
- обуки за вработените во внатрешната ревизија во јавниот сектор.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

На среднорочен план ќе бидат развиени мерки и активности кои ќе се однесуваат на следниве полиња:

- Натамошно спроведување на Стратегијата за борбата против корупцијата и засилување на иницијативата за зголемување на свеста во администрацијата и меѓу пошироката јавност. Обезбедување на ефикасно спроведување на мерките и законодавството донесено за борба против корупцијата.
- Развивање методологија и работа со систем за собирање и размена на разузнавачки податоци и заеднички пристап до базите на податоци.

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ							
Буџетски број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
02003	ДКСК - Државна комисија за спречување на корупција	7	6	5	0	0	18
02003	Вкупно	7	6	5	0	0	18
	Вкупно	7	6	5	0	0	18

СТРАНСКА ПОДРШКА

Проект на Совет на Европа: Имплементација на плановите за спречување на корупцијата во Југоисточна Европа ПАКО-ИМПАКТ (март 2004 – јули 2006; 1.500.000 ЕУР) – ориентиран кон поддржување на напорите за имплементација на антикорупциските планови и стратегии (извршување на законите; превенција; подигнување на јавната свест на граѓаните и нивно учество во анти-корупциските напори). Координатор на проектот е Државната комисија за спречување на корупцијата а вклучени се и Министерството за правда и Јавното обвинителство на РМ – Одделението за гонење на сторители на кривични дела од областа на организираниот криминал и корупцијата. Во рамките на проектот во тек е истражување за нивото на корупција во РМ кое се спроведува преку Институтот за социолошки и политичко-правни науки. Резултатите од истражувањето се очекува да се добијат во март 2006 година.

3.23.3 ОСНОВНИ ЧОВЕКОВИ ПРАВА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА ПРАВНА РАМКА

Основните слободи и права на човекот и граѓанинот признати во меѓународното право и утврдени со Уставот се темелна вредност на уставниот поредок на Република Македонија. Во согласност со определбата за почитување и унапредување на човековите права и слободи како основа за развојот на демократијата во земјата, Република Македонија е договорна страна на бројни конвенции за човекови права на Обединетите нации и на Советот на Европа. Конвенциите кои се однесуваат на човековите права се меѓународни договори кои се ратификувани од страна на Собранието на Република Македонија во согласност со Уставот на Република Македонија и како такви се дел од внатрешниот правен поредок и не можат да се менуваат со закон (член 118 од Уставот на Република Македонија).

Република Македонија ги има ратификувано следниве релевантни инструменти од областа на човековите права кои се дел од *acquis* на Европската унија:

- Европската конвенција за заштита на човековите права и основни слободи со сите протоколи (СЕ);
- Европската конвенција за заштита од мачење и нечовечко или понижувачко постапување или казнување (СЕ);
- Европската социјална повелба (Дополнителниот протокол на Европската социјална повелба и Протоколот со кој се врши измена и дополнување на Европската социјална повелба) (СЕ);
- Конвенција за заштита на лица во однос на автоматската обработка на личните податоци (СЕ);
- Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства (СЕ);
- Меѓународниот пакт за граѓански и политички права (Факултативниот протокол кон Меѓународниот пакт за граѓански и политички права и Вториот дополнителен протокол кон Пактот за укинување на смртната казна) (ОН);
- Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права (ОН);
- Конвенција против тортура и друг вид на сурови, нечовечки или понижувачки казни и постапувања (ОН);
- Меѓународна конвенција за елиминирање на сите форми на расна дискриминација (ОН);
- Конвенција за елиминирање на сите форми на дискриминација врз жените (Факултативен протокол на Конвенција за елиминирање на сите форми на дискриминација врз жените) (ОН);
- Конвенција за правата на детето (ОН);

Уставната и правната рамка се во согласност со **Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи и дополнителните протоколи**, која е на сила во Република Македонија од април 1997 година.

Во втората половина од 2004 година беа изменети **Кривичниот законик** и **Законот за кривична постапка** со цел нивно усогласување со европските правни акти, меѓународните конвенции, како и со препораките од извештаите за Република Македонија (Европската конвенција за човекови права; Основните насоки за човековите права и борбата против тероризмот на Советот на Европа; препораките на Европскиот комитет за превенција од тортура и понижувачко однесување и казнување). Меѓу другото, во Кривичниот законик беа вградени одредби за функционирање на алтернативно казнување; инкриминирање на домашното насилство; вградување на кривична одговорност на правни лица; востановување на кривично - правен институт - конфискација на имотна корист прибавено со кривично дело. Една од главните интенции на измените и дополнувањето на КЗ беше и обезбедувањето на примена на правото на обвинетиот на судење во разумен рок. Исто така, со наведените измени беа претставени мерките за сузбивање на перење на пари, сузбивање на корупцијата, ефикасни мерки во однос на инкриминациите за тероризам; мерките за сузбивање на економскиот и финансискиот криминал, криумчарење на мигранти и друго.

Со измените на **Законот за кривична постапка** од 2004 година се вградија механизми за поефикасна превенција и сузбивање на криминалитетот, се подобрија решенијата за доставата со што се оневозможуваат непотребните одолговлекувања на постапката, се воведоа одредби за специјалните истражни мерки и заштитата на сведоци и детално се разработија решенијата за притворот и неговото траење.

Принципот на еднаквост на граѓаните пред законот и правото на еднаква правна заштита се вградени во член 9 од Уставот, кој ја содржи анти-дискриминаторската клаузула согласно која граѓаните на Република Македонија се еднакви во слободите и правата независно од полот, расата, бојата на кожата, националното и социјалното потекло, политичкото и верското уверување, имотната и општествената положба. По Рамковниот договор од 2001 година Уставот на Република Македонија од 1991 година беше изменет и дополнет во насока на зајакнување на гаранциите за заштита на

малцинствата, така што покрај принципот на недискриминација, е воведен и принципот на соодветна и правична застапеност на заедниците.

Забраните на тортурата, нечовечкото и понижувачко постапување и казнување, ропството и присилната работа, опфатени се во рамките на член 11 од Уставот, со кој се гарантира неприкосновеност на физичкиот и моралниот интегритет на човекот. Дефиницијата за тортура од меѓународните конвенции целосно е имплементирана во членот 142 од Кривичниот законик на Република Македонија. Прецизни процедурални правила насочени кон спречување на појавата на мачење, нечовечно или понижувачко постапување или казнување од страна на полицијата, судските органи, обвинителството и затворскиот систем, правни лекови за жртвите, мерки на инспекција и санкционирање на пречекорувањата на надлежностите постојат во Законот за кривична постапка, Законот за извршување на санкции и Законот за јавно обвинителство. Воспоставена е сеопфатна правна рамка за спречување на тортурата и деградирачко постапување, а службениците се обучени за нејзино спроведување. Околу 6000 полицајци досега поминале обука за човекови права и нема пријави за систематска злоупотреба на овластувањата. На ова место треба особено да се истакне улогата на Секторот за професионални стандарди (МВР) кој бележи раст во откривањето и санкционирањето (дисциплинска и/или кривична одговорност) на случаите на непрофесионално постапување на полициските службеници.

Правото на слобода и безбедност на личноста е содржано во член 12 од Уставот, преку гарантирање на неприкосновеноста на слободата на човекот и преку утврдување на случаите и условите под кои може да се ограничува слободата на лицето обвинето за кривично дело. Уставот правото на слобода го третира како неприкосновено право, односно како право кое не може самоволно да се ограничува. Според Уставот, забрането е **приведувањето без налог**. Никој не смее да биде приведен или притворен без судски налог во писмена форма. Секое лице што е приведено има право на жалба до судот, кој одлучува за законитоста на лишувањето од слобода и истото мора веднаш да биде информирано за причините за приведување. Времетраењето на **притворот пред судење** е прецизно утврдено со закон, со гаранции за лицето што е лишено од слобода, кои се во согласност со меѓународните стандарди. По измените на членот 17 од Уставот на Република Македонија во 2003 се создадоа услови за изменување на Законот за кривична постапка, извршени во септември 2004 година, со кои сеопфатно се дефинираше користењето на посебни истражни средства од страна на полицијата.

Бесплатната правна помош според Законот за кривична постапка и Законот за парнична постапка е достапна во предметите од кривичното и граѓанското право, а посебно е регулирана и со Кодексот на професионална етика на Адвокатската комора. Имено, правото на бранител е уставна категорија, кое со Уставот се гарантира уште во полициската постапка. Обвинетиот во кривичната постапка има право да се брани лично или со помош на бранител по сопствен избор, а доколку нема средства да плати бранител, истиот да го добие бесплатно кога тоа го бараат интересите на правдата. Ваквото право не е апсолутно, бидејќи обвинетиот за бранител може да избере само адвокат, а со Законот за кривична постапка се определува во кои случаи обвинетиот мора да има бранител кого го поставува судот доколку самиот обвинет не го избере (ако обвинетиот е нем, глув или неспособен самиот успешно да се брани, ако против него се води кривична постапка за кривично дело за кое во законот е пропишана казна затвор од десет години или доживотен затвор, ако е одреден притвор, или му се суди во отсуство). Од трошоците за бранителот поставен по службена должност обвинетиот може да се ослободи ако со плаќањето на тие трошоци би било доведено во прашање неговото и издржувањето на неговото семејство. Во таков случај, трошоците паѓаат на државен буџет. Бесплатна правна помош обвинетиот може да добие и кога не постојат услови за задолжителна одбрана, ако постапката се води за кривично дело за кое со закон е пропишана казна затвор над една година. Во таков случај, на обвинетиот може, по негово барање, да му се постави бранител, ако според неговата имотна состојба не може да ги поднесе трошоците за одбраната. За ова барање одлучува претседателот на советот, а претседателот на судот го назначува бранителот.

Во областа на граѓанското право, бесплатната правна помош е регулирана во Законот за парничната постапка во кој е пропишано таканаречено “сиромашко право” како олеснување на учесниците во постапката. Законот предвидува дека судот ќе ја ослободи од плаќање на трошоците во постапката странката која според својата имотна состојба не е во можност да ги поднесе овие трошоци без штета за сопствена нужна издршка и издршка на своето семејство. При донесување на одлуката за ослободување од плаќање на трошоците на постапката судот грижливо ќе ги оцени сите околности, а особено ќе ги земе предвид вредноста на предметот на спорот, бројот на лицата што ги издржува странката и приходите што ги имаат странката и членовите на нејзиното семејство. Во оваа постапка, судот може да определи полномошник од редот на адвокатите. На барање на странката, кога таа е ослободена од трошоците на постапката, судот ќе и определи да ја застапува полномошник – адвокат ако е тоа нужно за заштита на правата на странката. Тргувајќи од уставната поставеност на адвокатурата во Република Македонија каде е дефинирана како јавна служба што обезбедува правна помош и врши овластувања во согласност со законот, бесплатната правна помош е пропишана во Тарифата за награда и надоместокот на трошоците за работа на адвокатите каде е регулирано дека на странката, која по закон може да биде ослободена од плаќање на трошоците во постапката (сиромашко право), адвокатот е должен да и даде бесплатна правна помош.

Правото на почитување на приватниот и семејниот живот и неповредливост на домот се гарантира со повеќе членови од Уставот. Член 25 на општ начин го гарантира почитувањето на приватноста на личниот и семејниот живот на поединецот и неговото достоинство и углед. Слободата и тајноста на писмата и сите други облици на општење се гарантираа со чл. 17 кој што допушташе отстапување од тајноста единствено на писмата. Со цел да се овозможи воведување на определени специјални истражни мерки за борба со организираниот криминал, како што е веќе наведено, во 2003 година овој член на уставот е изменет, па сега се допушта врз основа на одлука на суд, под услови во постапка утврдени со закон да може да се отстапи од правото на неповредливост на сите облици на комуникација, кога е тоа неопходно заради спречување или откривање кривични дела, заради водење кривична постапка или кога тоа го бараат интересите на одбраната. Донесувањето на **Законот за следење на комуникациите** се наоѓа во завршна фаза во собраниска процедура, со што ќе се заокружи правната рамка која ќе овозможи примена на оваа истражна мерка и соодветна правна контрола на ваквото овластување.

Во однос на правото на **заштита на личните податоци**, како едно од фундаменталните слободи и права на човекот и граѓанинот, во Република Македонија, позитивно-правно е уредено во член 18 од Уставот на Република Македонија, со кој се гарантира сигурноста и тајноста на личните податоци и заштитата од повреда на личниот интегритет на граѓаните што произлегува од регистрирањето на информациите за нив преку обработка на податоците. Законот за заштита на личните податоци што стапи во сила во февруари 2005 година ја утврдува правната и институционална рамка за заштита на личните податоци во Република Македонија. Законот е компатибилен и усогласен со Директивата за заштита на поединците во однос на обработката на личните податоци и на слободна циркулација на таквите податоци (31995L0046) од 1995 година, како и одлуката на ЕК од 27 Декември 2004, за изменување на Одлуката 2001/497/EЗ по однос на воведувањето на стандардни договорни клаузули за пренесувањето на лични податоци во трети земји (32004D0915) и Конвенцијата за заштита на лица во однос на автоматската обработка на личните податоци бр. 108 на Советот на Европа од 28.01.1981 година која Република Македонија ја има ратификувано. Со Законот е предвидено основање на Дирекција како независен државен орган за контрола и надзор врз заштитата на личните податоци. Вработените од Дирекцијата со законот се овластува да влезат во било кои простории (без оглед дали имателот на збирката е од јавната администрација или приватниот сектор) и да бидат снабдени со сите потребни информации за надзорот и да ја испитаат опремата со која се врши и/или се чуваат податоците од збирката на лични податоци. Постапката за вршењето на надзорот и мерките што може да преземат се уредени со Законот. Доколку се утврди повреда на Законот предвидено е контролорот за се задолжи да го усогласи работењето и дополнително да се блокира обработката и преносот на податоците и да се избришат податоците што не е овластен да ги води. Против одлуките на Дирекцијата може да се води управен спор. Законот предвидува Дирекцијата да поднесува Годишен извештај кој е достапен до јавноста односно соодветно јавно се објавува. Законот предвидува дека обработката на личните податоци во земјата може да се врши за конкретни, јасни и со закон утврдени цели. Обработката на посебните категории на податоци е забранета освен во со закон утврдени исклучоци, обезбедени се правата на субјектот на податоците за увид во збирките и промена или бришење на личните податоци ако не се точни односно се водат незаконски или по рокот утврден за чување и е утврдена постапка за остварување на правото на заштита. Утврдена е постапката за пренос на податоците во други држави како и обврските за заштита во сите фази, предвидено е да се води Централен регистар преку кој граѓаните ќе обезбедат информации во кои збирки и кој води лични податоци за нив. Контролорите ја известуваат Дирекцијата за збирките со лични податоци пред воспоставувањето а за збирките со податоци што претставуваат посебен ризик за субјектот на податоците (биометриски податоци и др.) Предвидено е и водење на прекршочна постапка и се утврдени парични казни во случај на постапување спротивно од одредбите на Законот за заштита на личните податоци. Институционалната рамка е обезбедена со основањето на Дирекција за заштита на лични податоци која ќе врши управен надзор над законитоста на обработката на личните податоци и ќе води Централен регистар на збирките во кои се обработуваат личните податоци. За доуредување на односите во оваа област донесени се следниве подзаконски акти: Правилник за техничките и организациските мерки за обезбедување тајност и заштита на обработката на личните податоци; Правилник за начинот на водење на евиденција и образецот за евиденција на збирките на лични податоци; Правилник за формата, содржината и начинот на водење на евиденција за извршен пренос на лични податоци во други држави; Правилник за операциите на обработка на личните податоци што претставуваат посебен ризик за слободите и правата на субјектите на лични податоци; Правилник за формата, содржината и начинот на водење на Централниот регистар.

Член 19 од Уставот, ја гарантира **слободата на вероисповедта**. Уставот и Законот за верските заедници и религиозни групи гарантираат слободно и јавно, поединечно или во заедница со други, изразување на верата. Правото на слобода на совест, мисла, јавно изразување на мисла и вероисповест, заедно со некои други права, според член 54 од Уставот не можат да бидат предмет на ограничување и дискриминација по основ на пол, раса, боја на кожа, јазик, вера, национално или социјално потекло, имотна или општествена положба. Ограничувањето на слободите и правата не може да се однесува на слободата на уверувањето, совеста, мислата, јавното изразување на мислата и вероисповеста.

Уставот во член 16 ја гарантира слободата на **јавно изразување на мислата како и слободата на говорот, јавниот настап и јавното информирање**. Во согласност со елементарниот пристап дека практикувањето на слободата на изразување не смее да биде на штета на слободите и правата на други лица, Кривичниот законик (КЗ) ги санкционира како кривични дела следните поведенија: клеветата, навреда, изнесување лични и семејни прилики и омаловажување, како општи кривични дела и нивните специфицирани форми, односно истите дела кога се извршени преку средствата за јавно информирање. Некои од измените на КЗ од 2004 година беа заради прилагодување на законодавството со европските стандарди од оваа област. Имено, согласно членот 172 став 1 од КЗ кој се однесува на кривично дело клеветата, тој што за друг изнесува нешто невистинито што е штетно за честа и угледот ќе се казни со парична казна или со затвор до шест месеци. Доколку пак ова дело е сторено преку средствата за јавно информирање или на јавен собир сторителот ќе се казни со парична казна или со затвор до една година (член 172 ст.2). Ако она што невистинито се изнесува или пронесува е од такво значење што довело до тешки последици за оштетениот сторителот ќе се казни со затвор од три месеци до три години (чл.172 ст.3). Според став 4 на член 172 нема да се казни обвинетиот ако ја докаже вистинитоста на своето тврдење или ако докаже дека имал основна причина да поверува во вистинитоста на она што го изнесувал. Оваа одредба е вклучена во КЗ по препорака на Советот на Европа и констатација и во повеќе пресуди на Европскиот суд за човекови права). Респектирајќи го фактот дека слободата на изразување е нужен аспект на човековата самореализација, Кривичниот законик од инкриминација на наведените кривични дела ги иззема навредливите исказувања за определен човек во научно, книжевно или уметничко дело, во сериозна критика, во вршење на службена должност, новинарска професија, политичка, или друга општествена дејност, во одбрана на слободата на јавно изразување на мислата или на други права или при заштита на јавен интерес или други оправдани интереси, ако од начинот на изразувањето или од другите околности на делото произлегува дека тоа нема значење на навреда или не предизвикало значителна повреда на честа и угледот на личноста (член 176 став 1 од КЗ). Исто така, Кривичниот законик предвидува дека осуденото лице ќе се ослободи од казна доколку му се извинил на оштетениот или пред судот го отповикал она што го изнесувал или пронесувал. Гонењето на наведените кривични дела се презема по приватна тужба. (одредба вклучена во КЗ по препорака на Советот на Европа). Уште една карактеристика на измените на КЗ што се однесуваат на наведените кривични дела е индивидуализација на казните, односно паричната казна се изрекува во дневни глоби, при што бројот на дневни глоби не може да биде помал од пет, ниту поголем од 360 дневни глоби.

Уставот во член 20 им ја гарантира на граѓаните **слободата на здружување** заради остварување и заштита на нивните политички, економски, социјални, културни и други права и уверувања. Со Законот за здруженијата на граѓаните и фондациите од 1998 се уреди начинот, условите и постапката за основање, регистрација, работење и престанок на здруженијата на граѓани и фондации.

Уставот забранува секаков вид на **дискриминација** притоа гарантирајќи ја еднаквоста во слободите и правата независно од полот, расата, бојата на кожата, национално и социјално потекло, политичкото и верското уверување, имотната и општествената положба. Хомосексуалноста беше декриминализирана во 1996 година. Со новите измени на **Законот за служба во Армијата на Република Македонија** од 2005 година хомосексуализмот е избришан како повреда на воената дисциплина. Новиот донесен **Закон за работни односи** изречно забранува дискриминација по основ на сексуална ориентација. Исто така со новите измени на **Законот за служба во Армијата на РМ** од 2005 година хомосексуализмот е избришан како повреда на воената дисциплина.

Правата на детето се содржани во член 42 од Уставот и член 40 став 4 кој предвидува посебна заштита на децата без родители и децата без родителска грижа. Во националното законодавство правата и интересите на децата посебно се штитат во Кривичниот законик, Закон за кривична постапка, Закон за прекршочна постапка, Закон за семејството, Закон за социјална заштита, Закон за работни односи, Закон за извршување на санкциите и Закон за заштита на децата. Во рамките на канцеларијата на Народниот Правобранител формиран е и посебен оддел за заштита на правата на децата, кој е член на Европската мрежа на правобранители за деца. Афирмирањето на правата на детето во семејно-правните односи согласно одредбите на Конвенцијата за правата на детето, е новина во измените и дополнувањата на Законот за семејството од 2004 година, со кои се унапреди системот за заштита на децата. Меѓу другото, заради заштита на правата и интересите на децата, во законот експлицитно е утврдено кое однесување на родителот се смета за злоупотреба или грубо занемарување на родителското право. Со Законот се проширува и видот на вонинституционалните облици на заштита, со отворањето дневни центри за згрижување на деца со интелектуални или телесни пречки во развојот и за деца на улица. Заклучно со првата половина од 2005 година основани се 14 дневни центри. Значајна новина е и воведувањето на правото на парична помош на лице кое до 18 годишна возраст имало статус на дете без родители и родителска грижа, најмногу до 16 години.

СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ:

Покрај законската рамка, областа на човековите права е регулирана и со бројни стратешки документи, кои ја одредуваат насоката на развивање на оваа област. Меѓу најбитните во однос на човековите права се следниве:

- **Националниот план за акција за децата** во Република Македонија од 2005 година со кој се воспоставуваат стандарди преку кои ќе се обезбеди заштита и подобрување на условите за рамноправен пристап кон основните права на секое дете.
- **Национална стратегија за млади** усвоена од страна на Владата на Република Македонија во 2005 година претставува сеопфатно регулирање на потребите и проблемите на младите луѓе во Република Македонија на возраст од 15 до 30 години и се однесува на остварување на социјален развој преку квалитетен образовен систем за млади луѓе; економски развој преку вработување на млади луѓе; партиципација на младите во општеството; квалитет на живеење, квалитетно здравство и превенција и развој на локална младинска работа.
- **Национална програма за борба со трговија со луѓе**, усвоена од Владата во Февруари 2003, со која се предвидени активности за истражување на причините кои влијаат на трговијата со луѓе и илегалната миграција во земјата и регионот, откривање на носителите на криминалните дејствија, начинот на нивното дејствување и поврзаноста со меѓународните групи и поединци, мерки за превентивно дејствување и кривично гонење на носителите на овие појави на сите нивоа, како и мерки за заштита на жртвите на овие активности.
- **Национална Стратегија и Акционен план на Декадата за вклучување на Ромите**, чии генерални цели се остварување на поголема интеграција на Ромите во главните текови на македонското општество, намалување на сиромаштијата кај Ромите како најмаргинализирана група, остварување долгорочен развој на ромската заедница од секој аспект и обезбедување на целосна ангажираност на македонската држава во подготовката и имплементацијата на приоритетните определби во Стратегијата.
- **Националната стратегија за изедначување на правата на лицата со хендикеп** е донесена од страна на Владата на Република Македонија во 2001 година и истата се засновува врз темелно согледување, анализирање и укажување на потребата од донесување на соодветни одлуки за заштита, образование, рехабилитација, оспособување и вработување на инвалидните лица.
- **Национален план за еднаквост на половите** усвоен од Владата на Република Македонија во 2002 година раководена од одредбите од Уставот на Р. Македонија за еднаквост на граѓаните независно од полот и посебната заштита на мајчинството. Главните цел на националниот план се обезбедување целосно уживање на сите човекови права и фундаментални слободи од страна на жените и женските деца; создавање механизми за заштита на овие права, како и елиминирање на сите форми на дискриминација;

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

- Уставен суд на Република Македонија
Со член 108 од Уставот на Република Македонија е утврдено дека Уставниот суд е орган на Републиката кој ја штити уставноста и законитоста. Уставниот суд, според член 110 од Уставот на Република Македонија, меѓу другото, ги штити слободите и правата на човекот и граѓанинот што се однесуваат на слободата на уверување, совеста, мислата и јавното изразување на мислата, политичкото здружување и дејствување и забраната на дискриминација на граѓаните по основ на пол, раса, верска, национална, социјална и политичка припадност. Уставниот суд ја остварува својата улога во овој контекст на два начин: преку уставна ревизија, односно, оценка на општи правни акти, и преку конкретни спорови, односно, преку директна заштита на одредени права и слободи содржани во Уставот на Република Македонија.
- Судови на Република Македонија
Судовите, според Законот за судовите, ги штитат слободите и правата на граѓаните, како и правата на другите правни субјекти ако, согласно Уставот, тоа не е во надлежност на Уставниот суд. Надлежноста на судовите исто така ја опфаќа заштитата на граѓаните од поединечните нелегални акти на државната управа и на другите институции кои вршат јавни овластувања (управни спорови). Редовните судови имаат генерална надлежност за заштита на човековите права.
- Собрание на Република Македонија - Постојана анкетна комисија за заштита на слободите и правата на граѓанинот
Постојаната анкетна комисија за заштита на слободите и правата на граѓанинот има за цел да се грижи за заштитата на слободите и правата на граѓанинот во случај на нивно неостварување во практиката или нивно кршење од страна на надлежните државни органи. Со нејзиното основање се овозможува иницирање на постапка за утврдување на одговорноста на носителите на јавни функции.
- Влада на Република Македонија и органи на државната управа
На ниво на Владата и органите на државната управа, институционалните механизми за обезбедувањето на принципот на недискриминација се воспоставени на две нивоа:
Генерално – следење и унапредување на заштита на човековите права, преку имплементација на меѓународните стандарди и унапредување на механизмите за имплементација. На ова ниво, во Министерството за надворешни работи функционира одделение за Советот на Европа и човекови права,

додека во Министерството за правда е формирано Одделение за човекови права, правни анализи и компаративно право.

Секторско ниво: Министерствата, во рамките на утврдените надлежности со Законот за органите на државната управа се одговорни за спроведување на законите од сопствената област, во кои се содржани антидискриминаторни клаузули. Оттаму, различни сектори и одделенија во министерствата и другите органи на државната управа, во согласност со својот делокруг на работа, предлагаат и преземаат мерки за спречување на дискриминација.

- **Народен правобранител** е институција предвидена со Уставот со надлежност да ги штити уставните и законските права на граѓаните кога тие ќе им бидат повредени од органите на државната управа која започна да функционира од 1997 со донесувањето на Законот за народниот правобранител. Евидентно е и зголемување на бројот на граѓаните кои се обраќаат со Народниот Правобранител кога им се повредени правата од органите на државна управа и од други органи и организации со јавни овластувања.

Новиот Закон за народниот правобранител од 2003 година ја зајакна улогата и значењето на оваа институција, ги зголеми и прошири надлежностите и со обврската за отворање канцеларии во други шест градови во Републиката истата уште повеќе се доближи до граѓаните. Новиот Закон за народен правобранител предвидува новини кои се однесуваат на изборот на Народниот правобранител, буџетот на Народниот правобранител да биде гласан посебно од Собранието, Народниот правобранител да формира канцеларии како подрачни организациони единици, но и обврска да презема дејствија за одбрана на начелото на недискриминација и правична застапеност на заедниците во јавните тела на сите нивоа и во другите области на јавниот живот и притоа да има соодветни ресурси и персонал во неговата служба кои ќе му овозможат извршување на неговата функција.

Внатрешната организација и делокруг на работа се уредени во согласност со надлежностите утврдени со Уставот и Законот за народниот правобранител, а заради обезбедување систем за работа за создавање квалитет во остварувањето на целите и задачите на организациските облици и функцијата на органот во целина врз основа на начелата на законитост, одговорност, ефикасност, економичност, транспарентност, еднаквост, правичност и предвидливост. Притоа Стручната служба ја сочинуваат: генерален секретар, четири внатрешни организациони единици за: стручно-аналитички работи, меѓународна соработка и односи со јавност, човечки ресурси и финансиско работење и координација на работата на Народниот правобранител и шест подрачни организациони единици-канцеларии во Тетово, Кичево, Битола, Струмица, Штип и Куманово. Во првата половина на 2005 година Народниот правобранител функционираше со вкупно 45 извршители во Стручна служба и со носителот на функцијата народен правобранител и 4 заменици во седиштето во Скопје. Во втората половина на 2005 Собранието на Република Македонија ги избра 6 заменици за подрачните канцеларии. Едновременно кон крајот на 2005 година делумно се заокружи кадровското екипирање со вработување на уште 12 извршители.

- **Дирекција за заштита на лични податоци** – Во согласност со Законот за заштита на личните податоци донесен во јануари 2005 година, Дирекцијата за заштита на личните податоци (во понатамошниот текст: Дирекцијата), е основана на 22 јуни 2005 година со именувањето на директорот. Дирекцијата според наведениот закон има статус на самостоен независен државен орган со својство на правно лице. Директорот на дирекцијата го именува Собранието на Република Македонија, а во Законот се прецизирани условите кои треба да ги исполнува за да биде именуван како и случаите во кои може да биде разрешен. Директорот се именува за време од пет години (различно од мандатот на Владата и Собранието) со право повторно да биде именуван, но не повеќе од двапати, а пред стапувањето на функцијата дава и потпишува свечена изјава пред претседателот на Собранието. Неговата функција е неспојлива со вршење други јавни функции и професии. Директорот поднесува Годишен извештај за работата на Дирекцијата до Собранието на Република Македонија. Годишниот извештај се објавува во Службен весник на Република Македонија. Дирекцијата е надлежна за вршење на надзор над законитоста на преземените активности при обработувањето на лични податоци од било кој носител/имател на збирка со лични податоци (без оглед дали е во јавниот сектор или во приватниот сектор). Овластените лица од Дирекцијата за вршењето на надзорот според законот истражуваат и имаат пристап до сите збирки на лични податоци на што се водат (во јавниот и приватниот сектор), ги контролираат операциите за обработка на личните податоци, интервенираат во процесот на обработката на лични податоци, вршат непосреден надзор при што може да влезат во било кои простории, каде што се обработуваат личните податоци и вршат увид во збирката (вклучувајќи и испитување на опремата каде се водат и чуваат личните податоци), издаваат забрана за натамошна обработка на личните податоци според со законот утврдена постапка, како и даваат налог да се избришат личните податоци ако не се водат согласно законот. По претставки и барања на физички лица кои сметаат дека им е повредено некое право загарантирано со Законот за заштита на личните податоци, одлучува Комисија што ја именува директорот на Дирекцијата, а по завршената управна постапка пред Дирекцијата (во втор степен), може да се поведе управен спор. Комисијата може да ја забрани

натамошната обработка на личните податоци до правосилното завршување на постапката. Во тек е именување на Комисијата и давање овластувања на лицата кои вршат надзор. Контролорите до Дирекцијата се должни да доставуваат известување пред отпочнувањето на целосна и делумно автоматизирана обработка на личните податоци како и за сите натамошни промени на збирката. Активностите се во почетна фаза. Дирекцијата е должна да води Централен регистар во кој се содржани податоци за збирките со личните податоци што ги водат контролорите. Централниот регистар ќе биде објавен на Веб страната на Дирекцијата, како и Годишниот извештај за претходната година. (Веб страната е само инсталирана, истата е во изградба, а се подготвува објавување на Законот за заштита на личните податоци и правилниците со кои се доуредува областа (пет наведени во делот за правна рамка). Наскоро истите ќе се објават и на англиски, а Веб страната тековно ќе се доработува, ќе се објави Централниот регистар и другите податоци во интерес на обезбедувањето на принципот на транспарентност. Дирекцијата се финансира преку Буџетот на Република Македонија. Одделни активности во развојниот период ќе се имплементираат преку проекти финансирани од надвор. Во моментот Дирекцијата работи во временски простории за сместување, а се очекува до крајот на годината да се изнајде трајно решение. Во согласност со актите надлежностите на Дирекцијата се реализираат преку еден државен советник и 3 (три) сектори (во првиот се врши надзор над законитоста на постапката на обработката на личните податоци од страна на контролорите на збирки со лични податоци, нормативни работи и поддршка во постапувањето по претставки и барања на граѓаните за непочитување на правото на заштита на личните податоци, во вториот сектор се води Централен регистар, се организира Веб страната на Дирекцијата и се врши информатичка поддршка, а во третиот сектор се вршат сите општи и заеднички работи (човекови ресурси, финансии итн.). Во секторите има вкупно 7 (седум) одделенија со вкупно предвидени 30 извршители (се планира да се комплетира вкупниот број на вработените во 2010 година). Сега се вработени 2 лица со постојан работен однос, 2 лица со договор за дело, а во постапка е вработување на нови извршители во делот за управниот надзор и именувањето на Комисијата за постапување по претставки и барања на граѓаните. Покрај директорот именуван е и заменик на директорот. Дирекцијата е вклучена и во давање на мислења пред донесување на новите прописи - посебно за регистрите и евиденциите со лични податоци (досега на барање на предлагачите се дадени повеќе мислења по нови законски проекти).

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

а. ЗАКОНОДАВСТВО

Во текот на 2006 година се планира да се изврши анализа на решенијата содржани во **Кривичниот законик** и **Законот за кривична постапка** од аспект на нивната усогласеност со правните акти на ЕУ и обичајното право на Европскиот суд за човекови права по што би се пристапило кон изработка на предлози за нивна измена. Особено ќе се имаат во предвид решенијата во законите кои се однесуваат на прашањата за: изрекување на задолжителен притвор кога постои основано сомнение дека е сторено кривично дело за кое може да се изрече казна – доживотен затвор; регулирањето и санкционирањето на кривичното дело **клеветата** особено во поглед на новинарите; зајакнувањето на заштитата од откривање на идентитетот на заштитениот сведок; можната ревизија на дефиницијата за силување во контекст на домашното насилство и сексуалната злоупотреба; улогата и корелацијата помеѓу истражниот судија и јавниот обвинител; како и практиката на користење на “информативните разговори”

Имајќи ја во предвид праксата на Европскиот суд за човекови права прашањето на клеветата да се решава единствено во рамките на граѓанско-правната материја со цел да се оневозможи употребата на кривичните санкции во решавањето на прашањата од областа на клеветата може да се заклучи дека тенденцијата на постоечкото законодавство е во насока на постепено декриминализирање на клеветата. Во таа насока е и планираната анализа на КЗ предвидена во втората половина на 2006 со можност од предлагање на измена во однос на **слободата на јавно изразување на мислата** и начинот на санкционирање на **клеветата** во истиот.

Во однос на почитувањето на правната рамка за забрана, спречување и санкционирање на **тортурата и деградирачкото постапување** ќе се направат итни напори за доследно спроведување на законските одредби кои се однесуваат на ограничувањето на полицискиот притвор, известување за апсењето, пристапот до адвокат, пристапот до лекар, евиденцијата на различните аспекти на притворот, условите на притворот, како и употребата на “информативните разговори” од страна на полицијата. За таа цел се планира спроведување на обуки за човекови права во сите органи кои го спроведуваат законот. Исто така сите органи со посебни овластувања надлежни за спроведување на законот се задолжени да доставуваат полугодишни информации до Владата за евидентирани случаи на пречекорување на овластување и за преземените дисциплински и кривични постапки.

И покрај постоењето на институтот **бесплатна правна помош**, неговото спроведување особено во граѓанското право не е задоволително. За таа цел ќе се преземат мерки за информирање на граѓаните за можноста од остварување на ова

нивно право преку шесте регионални канцеларии за правна помош на Адвокатската комора, како и за стимулирање на адвокатите да ги прифаќаат ваквите предмети и да нудат ефикасна и квалитетна правна помош.

Во однос на имплементацијата на законодавството во областа на **заштитата на личните податоци** до крајот на 2006 година (а најдоцна до 20.12.2007) се планира да се изврши усогласување на актите на Контролорите од јавниот сектор како и дел од секторот банкарство и осигурување со Законот за заштита на личните податоци и донесените Правилници на Дирекцијата.

Во однос на **слободата на вероисповедта** во подготовка е нов Закон за верските заедници и религиозните групи кој е предвиден да се донесе до крајот на 2006. Законот ќе ги земе во предвид забелешките на Советодавниот одбор на експерти за слобода на вероисповедта при ОБСЕ/ОДИХР како и Правилата за измена на законодавството поврзано со религијата и вероисповедта на ОБСЕ/ОДИХР и Венециската комисија.

Во втората половина на 2006 година предвидени се и измени на Законот за здруженија на граѓани и фондации со кои ќе се предвиди можност правни лица да основаат здруженија на граѓани и фондации, ќе се измени улогата на странските лица во процесот на регистрација и управување со здруженијата, и регистарот на здруженијата на граѓани и фондации ќе прејде во надлежност на Централниот регистар. Со овој закон исто така ќе се обезбедат даночни олеснувања за граѓанските организации, поттикнувајќи го развојот на граѓанското општество во Република Македонија.

Во насока на унапредувањето на **антидискриминаторското законодавство** изготвен е **Законот за еднакви можности помеѓу половите** кој ќе биде донесен во првата половина на 2006 година. Дефиницијата на поимот еднакви можности произлегува од Конвенцијата за елиминирање на сите форми на дискриминација врз жените на ОН. Целта на Законот за еднакви можности е уредување на заедничките основи за подобрување и унапредување на статусот на жените и воспоставувањето еднакви можности за жените и мажите во политичката, економската, социјалната, образовната област и во другите области од општествениот живот, усогласен со следните директиви: Директива на Советот бр. 97/80/ЕЗ од 15 декември 1997 г. за тежината на доказот во случаи на полова дискриминација како и Директивата на Советот бр. 2002/73/ЕЗ за имплементацијата на пристапот за еднаков третман на мажите и жените. Со тоа, тековното законодавство ќе биде во целост усогласено со Европските стандарди.

Во областа на **заштитата на правата на децата** во текот на 2006 година се планира да се донесат: измените на **Законот за заштита на децата** заради реформирање на системот на надоместоците за деца во Република Македонија (подобрување на таргетирањето на корисниците на детски додаток) и негово усогласување со европските и меѓународните инструменти за заштита на децата како и донесување на **Програма за развој и остварување на заштитата на децата за 2006** година. Исто така се очекува да се донесе **Законот за малолетничка правда** за чие донесување во Април 2003 во министерството за правда се формираше комисија за подготовка. Со овој закон ќе се имплементираат одредбите од Конвенцијата на ОН за правата на детето и Протоколот и ќе се кодифицира малолетничкото кривично законодавство.

За да ја осигури **заштитата на интегритетот на личноста** Република Македонија ја има потпишано Конвенцијата за заштита на човековите права и достоинството на човекот во однос на примената на биологијата и медицината (СЕ) и двата Дополнителни протоколи во однос на забраната за клонирање на човечки суштества и трансплантацијата на органи и ткива од човечко потекло. Се очекува истите набрзо да бидат ратификувани.

в. ИНСТИТУЦИИ

Во првата половина на 2006та година се планира формирање на **меѓуресорско тело на Владата** за човекови права.

Дирекција за заштита на лични податоци

Планирани активности и проекции на Дирекцијата за заштита на личните податоци до крајот на 2006 година се воспоставување и водење на Централен регистар, креирање на веб страница и нејзино активирање и објавување на прописите од областа, принципите на обработка на личните податоци, евиденциите кои од контролорите ќе бидат доставени до Централниот Регистар, извештај за работата на дирекцијата во 2005 година, отпочнување на водење на евиденции на збирки на лични податоци од страна на Контролорите, воспоставување на Евиденција за извршен пренос на лични податоци во други држави, именување на членовите на Комисијата за одлучување по барања за утврдување на повреда на заштита на личните податоци и отпочнување со работа (Комисијата ќе донесе Деловник за својата работа по именувањето), започнување со имплементација на надзорната функција на Дирекцијата; да се постигне број на вработени од 9 лица. Исто така, се планираат и обуки на вработените во Дирекцијата за да се зајакне капацитетот на оваа институција.

Во текот на 2006 и 2007 ќе се извршат обуки на вработените (посебно во делот за надзорот, водењето на Централниот регистар, како и обуки на одговорните во институциите-контролори кои водат збирки на лични податоци за граѓаните). Дирекција ќе обезбеди соодветна стручна помош за усогласувањето на работата и актите на Контролорите со Законот за заштита на личните податоци (краен рок е крајот на 2007 година) Остварени се првични контакти со дел од контролорите и извршени се анализи на дел од договорите за пренос на лични податоци на корисниците.

Народен Правобранител

Во текот на 2006 година се планира вработување на уште 3 извршители по што Народниот правобранител својот делокруг на работи ќе го остварува со 60 извршители во Стручната служба и 10 заменици на Народниот правобранител. Исто така, со цел да се зајакне соработката меѓу Народниот Правобранител и МВР, се планира следење на бројот на постапки на правобранителот пред МВР и нивен исход.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

а. ЗАКОНОДАВСТВО

Во однос на областа на **заштитата на личните податоци** и активностите на **Дирекцијата** до крајот на 2008 година се планира да се изврши оценка на целосната усогласеност на законските и подзаконските акти со регулативите на ЕУ и следствено да се дополни законската рамка. Притоа особено ќе се земат во предвид: Директивата 95/46/ЕЗ, Препораката на Комитетот на министри на Советот на Европа бр. R(87) 15 за регулирање на користењето на личните податоци во полицискиот сектор и Дополнителниот протокол на Конвенцијата за заштита на лица во однос на автоматската обработка на личните податоци бр. 108, кој се однесува на органите на супервизија и прекуграничен проток на податоци (усогласувањето со овие два инструменти може да се очекува да се изврши во пократок рок). Исто така во периодот од почетокот на 2007 до крајот на 2008 година се планира: целосно воспоставување на евиденциите и Централниот регистар; инсталирање на редовен надзор врз заштитата на личните податоци.

Во однос на ефикасното спроведување на надлежностите на **Народниот правобранител** од суштествено значење е финансискиот статус на институцијата. Имено, со новиот Закон од 2003 година направен е значаен чекор во однос на финансиската самостојност. Се предвидува надградба на правната рамка во однос на финансирањето на оваа институција.

До 2009 година се планира да се спроведе анализа за потребата од донесување на систематски закон за антидискриминација со цел да се донесе решение дали за решавање на проблемите во областа на антидискриминацијата ќе се подготви Закон за антидискриминација или истите ќе се регулираат со веќе постојните закони.

Правата на граѓаните на ЕУ се област која ќе биде предмет на дополнително усогласување. Меѓу другото, мерките на заедницата поставуваат детални правила околу правото на граѓаните на ЕУ да се движат и престојуваат на територијата на земјите членки. Во овој поглед, се планира прецизирање на институцијата одговорна за имплементацијата на Директивата (32004L0038) за правата на граѓаните на Унијата и нивните членови на фамилијата да се движат и престојуваат слободно на територијата на земјите членки. Покрај правата на движење, исто така постои потреба за понатамошно усогласување во областа на избирачките права. Европската Унија има утврдена правна рамка за организирање на изборите за Европскиот парламент која гарантира дека граѓаните на Унијата кои престојуваат во земја членка на која не се државјани можат да учествуваат во локални и парламентарни избори под истите услови како државјаните на таа држава. За таа цел ќе треба да се прифати актот за избор на претставници во Европскиот Парламент. Исто така, според членот 13 од Директивата (31993L0109) ќе треба да се воспостави национална контакт канцеларија за координација на размената на информации.

б. ИНСТИТУЦИИ

Дирекција за заштита на личните податоци

Вкупниот број на вработени во Дирекцијата за заштита на личните податоци, предвиден да се комплетира до крајот на 2010 година, е димензиониран на 30 државни службеници и два функционера.

Народен правобранител на Република Македонија

За размена на информации и искуства, канцеларијата на Народниот Правобранител планира организирање на конференција на Омбудсман институциите од регионот, финансирано од страна на TAIEХ. Исто така, се планира и организирање на тркалезна маса на Омбудсман институции од регионот на тема меѓународни стандарди за еднаков третман и заштита од дискриминација финансирано од страна на ЕК/TAIEХ.

Пенитенцијарен систем

Во врска со унапредувањето на условите во казнено-поправните установи и на почитувањето на човековите права во затворите од страна на затворскиот персонал (подигање на свеста, стручноста и професионалноста преку обуки) види ги соодветниот дел за пенитенцијарниот систем (среднорочни приоритети) во Одделот *Правосуден систем*.

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ

Буџетски број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
02006	Дирекција за заштита на лични податоци (ДЗЛП)	5	6	7	4	4	26
02006							
Вкупно		5	6	7	4	4	30
31101	Народен Правобранител (НП)	3	0	0	0	0	3
31101							
Вкупно		3	0	0	0	0	3
	Вкупно	8	6	7	4	4	29

СТРАНСКА ПОДДРШКА

Дирекција за заштита на лични податоци:

- Програма CARDS 2004 - 50.000 ЕУР за набавка на опрема за Дирекција за заштита на личните податоци (средствата се обезбедени, а набавката е во тек и се планира да се заврши во текот на февруари 2006 година)
- Програма CARDS 2004 - 850.000 ЕУР обезбедени за техничка поддршка за воспоставување на Дирекција за заштита на личните податоци и развој на заштита на личните податоци во Република Македонија (проектот ќе се реализира во период од 18 месеци, април 2006 – октомври 2007 година). Проценка е дека околу 500.000 ЕУР ќе се потрошат во 2006 година а остатокот во 2007 година.
- TAIEХ за 2006 - 31.000 ЕУР за поддршка на имплементацијата на подзаконските акти, подготовката на инструментите за водење на Централниот регистар и подготовка на инструменти/матрици за подготовка на инструменти за водење на евиденциите на збирките на лични податоци од страна на контролорите на збирки на лични податоци.

За техничка поддршка за развојот на Дирекција и спроведување на принципите за заштита на личните податоците во периодот 2007-2010 г. ќе треба да се обезбедат средства од странска поддршка во вкупен износ од 712.000 ЕУР од кои:

- 350.000 ЕУР – обезбедени се за 2007 година од CARDS 2004;
- 300.000 ЕУР – најавени се за периодот од 2008-2010 преку CARDS 2006;
- 62.000 ЕУР – планирани за периодот 2007-2010 преку TAIEХ

Народен правобранител на Република Македонија

- ОБСЕ – СИДА Проект за поддршка на институцијата Народен правобранител 2005/2006 година – 180.000 ЕУР за техничко опремување (компјутеризација), професионално досовршување (тренинзи и обуки), размена на искуства (студиски посети во други Омбудсман канцеларии).
- ЕУНОМИЈА - Проект на Европска Унија со кој раководи канцеларијата на Омбудсманот на Грција – 50.000 ЕУР – 2006 година организација на семинар – Охрид.

3.24 ПРАВДА, СЛОБОДА И БЕЗБЕДНОСТ

Вовед

Основна цел на националната политика на правда, слобода и безбедност на Република Македонија е воспоставување на стабилни демократски институции, кои ќе го гарантираат владеењето на правото и почитувањето на фундаменталните човекови права. Остварувањето на оваа цел ќе придонесе кон целосната интеграција на Република Македонија во ЕУ, со што РМ ќе даде свој придонес кон основните европски политики и вредности во оваа област.

Следниве институции во Република Македонија се надлежни за имплементирање на законодавството на ЕУ во оваа област: Врховниот суд на Република Македонија, Јавното обвинителство на Република Македонија, Министерството за внатрешни работи, Министерството за правда Министерството за надворешни работи, Министерството за финансии–Царинска Управа, Министерството за финансии–Финансиска полиција, Министерството за здравство и Меѓуресорската државна комисија за борба против илегално производство, трговија и злоупотреба на дрога.

А. НАДВОРЕШНИ ГРАНИЦИ, ВИЗНА ПОЛИТИКА, НАДВОРЕШНА МИГРАЦИЈА И АЗИЛ

1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а) ЗАКОНОДАВСТВО

Надворешни граници

Режимот на преминувањето преку државната граница, движењето и престојот на лица во граничниот појас, како и мерките потребни заради обезбедување на државната граница, позитивно-правно се уредени со Законот за преминување на државната граница и за движење во граничниот појас¹⁰ и подзаконските акти¹¹ кои произлегуваат од него. Овие акти не се усогласени со законодавството на Европската Унија.

Визна политика и надворешна миграција

Движењето и престојот на странците во Република Македонија позитивно-правно е регулирано со Законот за движење и престој на странците¹² Законските одредби се доработени со Правилникот за начинот на издавање на патни и други исправи и визи на странци и за обрасците на тие исправи и визи¹³ и Упатството за начинот на издавање на патни исправи и визи на странци од дипломатско-конзуларните претставништва на Република Македонија во странство и начинот на водење на евиденцијата на издадените патни исправи и визи на странци¹⁴. Овој закон и подзаконските акти не се усогласени со законодавството на ЕУ.

Лични документи

Личните документи на граѓаните на Република Македонија се регулирани со Законот за личната карта (“Сл.весник на РМ” Бр.8/95, 38/02, 16/2004, 12/2005) и Законот за патните исправи на државјаните на Република Македонија (“Сл.весник на РМ” бр.67/92, 20/03, 46/04). Овие два закони се усогласени со ICAO стандардниот документ DOC 9303. Усогласеност на патните исправи со ЕУ стандардите ќе се постигне со целосна реализација на проектот “нови лични документи”.

Одредени аспекти на личните документи се регулирани и со следниве закони:

- Законот за матичен број на граѓанинот (“Службен весник на РМ” бр.36/92),
- Закон за државјанството (“Службен весник на Република Македонија” Бр.67/92, 8/2004), целосно усогласен со Европската конвенција за државјанство, ратификувана од Собранието на РМ на 23.01.2002 година
- Закон за семејството (“Сл.весник на РМ” бр.80/92, 9/96, 38/2004),
- Закон за личното име (“Сл.весник на РМ” бр.8/95),
- Закон за матична евиденција (“Сл.весник на РМ” бр.38/92, 8/95),
- Закон за пријавување на живеалиштето и престојувалиштето на граѓаните (“Сл.весник на РМ” бр.36/92, 43/00),

¹⁰ (“Службен весник на РМ” бр.36/92, 12/93, 11/94 и 19/2004)

¹¹ Правилник за начинот на вршење на контрола на преминувањето на државната граница, движењето и престојот на граничните премини и за водењето евиденција (“Службен весник на РМ” бр. 74/92); Правилник за начинот на утврдување на граничните инциденти и други повреди на државната граница (“Службен весник на РМ” бр. 78/92); Правилник за подрачјата и објектите што ги опфаќаат граничните премини (“Службен весник на РМ” бр. 69/92 и 9/97); Правилник за движење, престој, населување и режимот на ловот и риболовот во граничниот појас (“Службен весник на РМ” бр. 78/92); Правилник за ознаките за обележување на граничниот појас на копно (“Службен весник на РМ” бр. 26/95).

¹² (“Службен весник на РМ” бр.36/92, 66/92, 26/93, 45/2002 и 49/2003).

¹³ (“Службен весник на РМ” бр.75/93).

¹⁴ (“Службен весник на РМ” бр.10/98).

- Закон за обезбедување на лица и имот («Сл.весник на РМ» бр.80/99),
- Закон за детективска дејност («Службен весник на РМ», бр.80/99),
- Закон за заштита на лични податоци («Сл.весник на Република Македонија» бр.7/2005),
- Закон за безбедноста на сообраќајот на патиштата («Службен весник на РМ» бр.14/98, 38/02, 38/04),
- Закон за општа управна постапка («Службен весник на РМ» бр. 38/05),
- Закон за внатрешни работи («Сл.весник на РМ» бр.19/95, 55/97, 38/02, 33/03).

Освен во наведените законски акти областа е уредена и со неколку подзаконски акти¹⁵.

Азил

Со Законот за азил и привремена заштита¹⁶ се уредуваат условите и постапката за добивање и престанок на право на азил на странец или лице без државјанство кое бара признавање право на азил во Република Македонија, како и правата и должностите на барателите и лицата на кои им е признаено право на азил во Република Македонија. Законот е

¹⁵-Правилник за обрасците и начинот на водење на евиденцијата единствен матичен број на граѓаните («Службен весник на СРМ» бр.31/80),

-Правилник за начинот на водење на евиденцијата за државјаните на РМ и обрасците што се применуваат («Сл.весник на РМ» бр.2/93,80/05),

-Уредба за утврдување на критериумите за особен, научен, економски, културен, спортски или друг национален интерес за стекнување на државјанство на Република Македонија («Сл.весник на РМ» бр.9/2005),

-Упатство за начинот на водење, заштита и чување на матичните книги («Сл.весник на РМ» Бр.19/98),

-Правилник за образецот на личната карта, постапката за водење и замена на личната карта и за начинот на водење на евиденцијата за личната карта и начинот на водење на евиденцијата за издадени лични карти («Сл.весник на СРМ» бр.15/88),

-Правилник за обрасците за пријавување и одјавување на живеалиштето и престојувалиштето, промена на адреса на станот на граѓаните за евиденција и образецот за Книгата за гости («Службен весник на РМ» бр.79/2000),

-Правилник за обрасците за оружјето и муницијата и за начинот на водење на евиденции на оружје и муниција («Сл.весник на РМ» бр.93/2005),

-Правилник за програмата за оспособување за правилна потреба, чување и одржување на оружјето, начинот на спроведување на практичното оспособување за ракување со оружје, како и начинот на спроведување на стручниот испит за проверка на техничкото знаење за правилна употреба на оружјето и познавањето на прописите за оружје («Сл.весник на РМ» Бр.83/2005),

-Правилник за минималните технички и безбедносни услови што треба да ги исполнуваат објектите за практичното оспособување за ракување со оружје на правните лица («Службен весник на РМ» бр.83/2005),

-Правилник за програмата и начинот за полагање на стручен испит за вршење работи на обезбедување на лица и имот («Сл.весник на РМ» бр.41/2000),

-Правилник за образецот на лиценцата за работа на обезбедување на лица и имот («Сл.весник на РМ» бр.41/2000),

-Правилник за образецот на легитимацијата за обезбедување на лица и имот и начинот на нејзиното издавање («Сл.весник на РМ» бр.41/2000),

-Правилник за видовите и типовите на огнено оружје за потребите на правните лица кои вршат обезбедување на лица и имот и брјот на часови за оспособување во гаѓање («Сл.весник на РМ» бр.41/2000),

-Правилник за програмата и начинот на полагање на стручниот испит за вршење на детективска дејност и за составот на испитната комисија («Сл.весник на РМ» бр.41/2000),

-Правилник за образецот на барањето за издавање на легитимација за вршење на детективска дејност и образецот и начинот на издавање на легитимацијата за вршење на детективска дејност («Сл.весник на РМ» бр.41/2000),

-Правилник за содржината и начинот на водење на евидентниот регистар на склучените договори за детективски услуги («Сл.весник на РМ» бр.41/2000),

-Правилник за регистрација на возила на МВР («Службен весник на РМ» бр.94/00),

-Правилник за вршење на технички преглед на моторни и приклучни возила, трактори и земјоделски трактори («Сл.весник на РМ» бр.28/99),

-Правилник за регистрација на моторни и приклучни возила и за водење на евиденцијата за регистрираните моторни и приклучни возила («Сл.весник на РМ» бр.97/00),

-Правилник за обрасците на сообраќајната дозвола, возачката дозвола, сообраќајната дозвола за земјоделски трактор, потврдата за регистрација, дозволата за возач на трактор и возачката потврда («Сл.весник на РМ» бр.66/99) и Правилник за изменување и дополнување на Правилникот за обрасците на сообраќајната дозвола, возачката дозвола, сообраќајната дозвола за земјоделски трактор, потврдата за регистрација, дозволата за возач на трактор и возачката потврда («Сл.весник на РМ» бр.51/05),

-Правилник за регистерски таблички на моторни и приклучни возила, работни машини, земјоделски трактори, мотокултиватори, велосипед со мотор, запрежно возило и за приклучно возило што го влече земјоделски трактор или мотокултиватор и за националната ознака («Сл.весник на РМ» бр.66/99) и Правилник за изменување и дополнување на наведениот Правилник («Сл.весник на РМ» бр.51/05),

-Правилник за постапката на издавање за менување, продолжување на важењето и за начинот за водење на евиденцијата на возачките дозволи и дозволите за возач на трактор, како и постапката за издавање и начинот на водење на евиденцијата за издадените возачки потврди («Сл.весник на РМ» Бр.13/05),

-Правилник за програмата, организацијата и начинот на полагање на возачкиот испит («Сл.весник на РМ» бр.79/02),

-Правилник за критериумите и начинот на работа на автошколите, наставниот план и програма, стручниот кадар и др. («Сл.весник на РМ» бр.66/00),

-Правилник за регистрација на работни машини, земјоделски трактори, мотокултиватори и др. («Сл.весник на РМ» бр.27/96),

-Правилник за димензиите и начинот на поставување на посебните таблички за означување на возилото со кое се врши оспособување на кандидатите за возачи и постапката за истите («Сл.весник на РМ» Бр.64/01),

-Правилник за определување на населени места во кои ќе се спроведуваат возачки испити («Сл.весник на РМ» Бр.25/98),

-Правилник за условите, начинот и постапката за испитување на возила на моторен погон и приклучни возила («Сл.весник на РМ» Бр.68/93),

-Правилник за обрасците на патните исправи и визи на државјаните на Република Македонија, на начинот на фотографирање за патните исправи и за водење на евиденција («Сл.весник на РМ» бр.2/93, 54/93 и 73/04),

-Упатство за начинот на издавање на пасош и заеднички пасош на државјаните на Република Македонија како и постапката за издавање на визи на тие пасоши («Сл.весник на РМ» бр.36/94).

¹⁶ Службен весник на РМ., бр.49/03

усогласен со повеќе ЕУ мерки¹⁷, како и со низа меѓународни инструменти кои се ратификувани од страна на Република Македонија¹⁸

Врз основа на овој закон донесен е единствениот обврзувачки подзаконски акт-Правилник за образецот на барањето за признавање право на азил, начинот на земање на отпечатоци од прсти и фотографирање на барателите на право на азил, образецот и постапката за издавање и замена на исправи на баратели на азил и лица на кои им е признаено право на азил или привремена заштита во Република Македонија и за начинот на водење на евиденција.¹⁹

б) СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

- Национална стратегија за интегрирано гранично управување, усвоена од Владата на Република Македонија на 22.12.2003 година.
- Национален акционен план за интегрирано гранично управување, усвоен од Владата на Република Македонија на 06.10.2005 година.
- Модел стратегијата на Република Македонија за усогласување со ЕУ во областа на миграцијата²⁰.
- Модел стратегијата на Република Македонија за усогласување со ЕУ во областа на азилот.
- Националниот извештај на Република Македонија за визниот модул.
- Проект “Нови лични документи“
- Проект “Автоматизирано водење на матичните книги“
- Проект “Регистар население“
- Проект “Спроведување на Законот за оружјето“
- Проект “ON-LINE” – “Е Влада“
- Национален акционен план на Република Македонија за миграција и азил²¹.

в) ИНСТИТУЦИИ

Надворешни граници

Надлежна институција за спроведувањето на Законот за преминување на државната граница и движење во граничниот појас е Министерството за внатрешни работи. Во нејзини рамки, на стратешко ниво, функционира Секторот за гранични работи, кој како служба од советодавен карактер е надлежен за стратешко и концептуално планирање на полициското работење во областа на граничните работи и утврдување на генералните насоки и стандарди за работење на полициските служби во Регионалните центри за гранични работи. Во овој организационен облик пополнети се 17 од вкупниот број на систематизирани работни места.

На оперативно ниво функционираат четири Регионални центри за гранични работи, во чии состав на тактичко ниво функционираат вкупно 50 Полициски станици од кои 28 Полициски станици за обезбедување на државната граница, 14 Полициски станици за гранична контрола, 6 Полициски одделенија за гранична контрола и 2 мешовити полициски станици.

Вработените во Секторот за гранични прашања и во Регионалните центри ги поминаа следниве обуки: обука за управување, обука за началниците на полициските станици, ИТ обука, изучување на англиски јазик, обука за препознавање на фалсификувани документи, обука за препознавање на опрема за двојна употреба, обука за обучувачи во областа на трговија со луѓе и обука за инструктори за практични вештини.

Визна политика и надворешни миграции

Надлежни институции за имплементација на Законот за движење и престој на странци се Министерствата за внатрешни и надворешни работи. Согласно овој закон Министерството за надворешни работи е надлежно за издавањето на визите, како и постапувањето во постапките за издавање визи за влез во РМ (прием на барањето и издавањето на визата), односно на дипломатско-конзуларните претставништва на РМ во странство.

¹⁷ 32003L0086, 32003L0009, 32001L0055, 31995Y1007 и 1996 Y 0919(05).

¹⁸ Конвенцијата за статусот на бегалците од 1951 година и нејзиниот Протокол од 1967 година; Конвенцијата на Обединетите Нации против мачење и други облици на сурово, нехумано и понижувачко постапување или казнување; Меѓународната спогодба за граѓански и политички права; Меѓународната спогодба за економски, социјални и културни права; Конвенцијата на Обединетите Нации за елиминација на дискриминација против жените; Конвенцијата на Обединетите Нации за правата на децата и нејзините два Опционални протоколи; Женевската Конвенција од 1949 година, вклучувајќи ги и Протоколите I и II.; Еропската Конвенција за човекови права и основни слободи и нејзините протоколи под број 1, 4, 6, 7, 11, 12, 13 и 14; Европската Конвенција за спречување на мачење и нехумано или понижувачко постапување или казнување; Европската социјална повелба од 1961 година и Протоколот од 1991 година со кој се изменува и дополнува Европската социјална повелба; Република Македонија исто така е потписник на Опционалниот протокол кон Конвенцијата на Обединетите Нации за елиминација на дискриминацијата против жените; Европската Конвенција за државјанство од 1997 година.

¹⁹ “Службен весник на РМ”, бр.48/04.

²⁰ Усвоена од Владата на РМ на 23.09.2005 година

²¹ Усвоен е од страна на Владата на Република Македонија во декември 2002 година

Во МНР визната политика е во надлежност на Секторот за конзуларни работи и меѓународно право, поточно на Одделение за пасоши, визи и прелети, каде се вработени 6 лица. Одделението ги врши работите кои се однесуваат на визно-пасошкиот режим со странство, издавање и евиденција на дипломатските и службените пасоши и визи, вонредни прелети на странски воздухоплови, легализација на документи и комуникација со странските и дипломатско-конзуларните претставништва (ДКП) на РМ и за издавање визи.

Конзуларните работи во врска со издавањето на визите ги вршат 37-те ДКП на РМ во странство кои вршат конзуларни функции и во кои се ангажирани 40 дипломатско-конзуларни и административни работници. Обуката на овие вработени се врши во рамките на подготовките пред заминување на служба во странство.

Лични документи

Согласно општите акти, постапката за остварување на правата на граѓаните од областа на државјанството, граѓанските состојби, патните исправи, оружјето, живеалиштето и престојувалиштето на граѓаните, личните карти, матичното работење, возачките испити, возачките дозволи, регистрација на возилата, како и контролата и надзорот врз примената и извршувањето на прописите од управно – правен карактер спаѓаат во делокругот на работата на подрачните единици на Министерството за внатрешни работи. Секторот за управно-надзорни работи во своја надлежност ја има советодавната, координативната и надзорна функција, во однос на подрачните единици.

Секторот за правни и кадровски работи е надлежен за подготовката на законските и подзаконски акти чиј предлагач е Министерството за внатрешни работи, а Секторот за управно надзорни работи активно е вклучен во постапката со која се регулира материјата од областа на управните работи.

Азил

Надлежни институции за спроведување на Законот за азил и привремена заштита се: Министерството за внатрешни работи, Министерство за труд и социјална политика, Министерство за здравство и Министерството за образование и наука.

2. ПЛАН

2.1 КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

а) ЗАКОНОДАВСТВО

Надворешни граници

Согласно Националната Стратегијата за интегрирано гранично управување и Акциониот план за нејзино спроведување, во 2006 година предвидено е донесување на Закон за надзор на државната граница, со кој ќе се уредат надзорот на државната граница, соработката помеѓу државните органи кои имаат надлежност во управувањето со државната граница, надлежностите на полицијата во внатрешноста и меѓународната полициска соработка.

Предлогот на закон е делумно усогласен со Конвенцијата за имплементирање на Шенгенскиот договор од 14 јуни 1985 (32000L0239), усвоена на 19 јуни 1990 и Општиот прирачник 3200X1216(03). Потполна усогласеност на законот со законодавството на Европската унија од оваа област ќе се постигне откако Република Македонија ќе стане членка на Европската Унија.

По влегувањето во сила на законот, во рок од шест месеци, предвидено е донесување на 8 подзаконски акти²². Во истиот рок, со Акциониот план предвидено е потпишување на меморандуми за разбирање помеѓу институциите вклучени во интегрираното гранично управување (ИГУ) и донесување на планови за постапување во итни случаи.

²² -Уредба за стандардите и нормативите што мораат да ги исполнат граничните премини за безбедно, непречено и економично извршување на граничната контрола.

-Правилник за начинот на извршување на обезбедувањето на државната граница и на контролата на преминување на државната граница.

-Правилник за начинот на преминување на внатрешна граница

-Правилник за начинот на утврдување и решавање на гранични инциденти.

-Правилник за обликот, содржината и начинот за поставување на гранични табели, ознаки и друга сигнализација.

-Правилник за начинот на поставување и користење на техничките уреди и вршење на фотографирање, снимање и видео-надзор на граничните премини и долж граничната линија.

-Правилник за постапката за издавање на беџ за вработените кои на подрачјето на граничниот премин извршуваат стопанска дејност, како и формата и содржината на образецот на барањето за издавање на беџот и за образецот на беџот.

Покрај овие правни акти предвидено е и изработување на Прирачник за оперативни процедури за гранична контрола кои би биле во согласност со Шенгенскиот каталог.

Во овој период предвидено е и континуитет во склучувањето на билатерални договори за прекугранична соработка со земјите од регионот согласно обврските преземени со документот со Way forward документот (Охридски граничен процес).

Визна политика и надворешни миграции

Донесен е нов Закон за странци, со кој се уредуваат условите за влез, напуштање и престој на странците во Република Македонија, како и нивните права и должности. Со оглед на комплексноста на наведеното прашање, а со цел изградување на ефикасна правна регулатива која има тенденција да претставува брана за илегалната имиграција во Закон за странци ќе се транспонираат поголем број на конвенции, директиви и резолуции на Советот на Европската унија.

Потребата од прилагодување на европските стандарди и правила на националните потреби, можности, како и на правниот систем на Република Македонија ја наметнува потребата од делумна усогласеност на Законот за странците со правото на Унијата.

Освен тоа, околноста што Република Македонија во овој момент не е членка на Европската унија ја оневозможува целосната усогласеност со европските стандарди и правила кои ги уредуваат меѓусебните односи со земјите членки на заедницата. Подзаконските акти²³ треба да бидат донесени во рок од шест месеци по стапувањето на сила на овој закон.

Покрај овој закон, предвидено е и донесување на нов Закон за вработување на странци во кој ќе се инкорпорираат европските стандарди и правила во однос на издавањето на работните дозволи на странци.

Лични документи

Заради целосно усогласување на Законот за државјанство²⁴ на Република Македонија со Европската конвенција за државјанство²⁵ донесен е Законот за изменување и дополнување на Законот за државјанството²⁶. Со цел усогласување на Законот со делот за сукцесија од Европската Конвенција, Република Македонија повторно во Законот вклучи преодна одредба со која овозможи на државјаните на поранешната СФРЈ и на државјаните на некоја од Републиките на поранешната СФРЈ кои по сукцесијата продолжија да живеат во Република Македонија под олеснителни околности да се стекнат со државјанство на Република Македонија. Нашата земја ја применува Конвенцијата за издавање на повеќе јазични изводи од матични книги, наменети за странство²⁷, а во однос на Владината политика за хармонизирање на македонската легислатива со легислативата на ЕУ, Министерството за внатрешни работи е подготвено да ги имплементира процедурите за издавање на документи за лична идентификација според регулативите на ЕУ и стандардите на (ISO и ICAO) во овој домен.

Согласно наведеното, како и фактот дека со овој проект, приоритет во издавањето на документите имаат патните исправи, во првата половина на 2006 година се предвидени итни измени и дополнување во Законот за патни исправи на државјаните на Република Македонија²⁸, како и усогласување на подзаконските акти со Законот од оваа област.

Азил

Во овој период не се планираат измени и дополнувања на Законот за азил и привремена заштита, меѓутоа заради целосна имплементација на членовите 10, 11, 12 и 15 од предметната директива²⁹ кои се однесуваат на школување и образование на малолетни лица, вработување, професионално обучување и здравствена заштита на барателите на азил, одредени закони³⁰ ќе треба да се подложат на измени и дополнувања со цел да се овозможи целосна

²³-Правилник за начинот на одобрување и одбивање на влез, издавање и продолжување на дозвола за привремен и постојан престој и за нивните обрасците

-Правилник за куќниот ред на Прифатниот центар за странци на Министерството за внатрешни работи

-Правилник за начинот на издавање на патни и други исправи за странци, начинот на водење на евиденција за издадените патни и други исправи и образецот за тие исправи

-Правилник за начинот на издавање, поништување, отповикнување на визи, скратување и продолжување на нивната важност, начинот на водење на евиденција за издадените, поништени и отповикани визи и обрасците за визи

²⁴ ("Службен весник на РМ" број 67/92)

²⁵ Република Македонија ја потпиша 1997 година и ја ратификуваше 2002 година,

²⁶ ("Службен весник на РМ" број 08/2004 година стапи на сила на 02. 03. 2004 година)

²⁷ донесена во Виена која од страна на СФРЈ е ратификувана на 20. 07. 1990 година.

²⁸ ("Сл.весник на РМ" бр.67/92, 20/03 и 46/04)

²⁹ Council Directive 2003/9/EC of 27 January 2003 laying down minimum standards for the reception of asylum seekers [Official Journal L 31 of 06.02.03

³⁰ Законите за основно и средно образование, Законите за социјална заштита како и Законите за здравствено осигурување и за засновање на работен однос на странски државјани

имплементација на Законот за азил и привремена заштита. Ова подразбира правно нормирање во рамки на релевантните закони на сето она што се имплементира во досегашната пракса со финансиска помош на UNHCR. За да ова биде реализирано потребно е да се издвојат финансиски средства од Буџетот на РМ.

Министерството за труд и социјална политика во соработка со Министерството за внатрешни работи заради зајакнување на капацитетите за прием треба да изготви План за постапување во случај на масовен прилив на бегалци, кој подоцна треба да биде усвоен од страна на Владата на Република Македонија, која одлучува за давање статус на привремена заштита.

б) Институции

Надворешни граници

Спроведувањето на Законот за надзор на државната граница е во надлежност на Министерството за внатрешни работи. Министерството за надворешни работи, Министерството за одбрана, министерството за финансии – Царинска управа, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, Министерството за здравство, Министерството за транспорт и врски и Министерството за животна средина и просторно планирање се надлежни за спроведување на законот во делот за Интегрирано гранично управување.

Со Законот за надзор на државната граница, предвидено е формирање на Национален координативен центар за гранично управување (НКЦГУ), со цел координација на активностите на институциите при извршувањето на граничната контрола. Во таа насока, Центарот ќе има надлежност да ја олесни размената на податоци и информации помеѓу институциите вклучени во интегрираното гранично управување и да ги координира заедничките активности и операции за отстранување на инцидентите на државната граница, во кои ќе бидат назначени претставници од сите институции вклучени во ИГУ, а за нивно оспособување за работа ќе бидат спроведени повеќе обуки, како и за управување на оперативно ниво.

Визна политика и надворешни миграции

Согласно одредбите на Законот за странците, Министерството за внатрешни работи ќе формира Прифатен центар за странци.

Во Прифатниот центар за странци ќе се сместуваат странци кои од било кои причини не е можно присилно да се отстранат од територијата на Република Македонија, како и странци за кои е донесено решение за протерување, а не поседува важечка и призната патна исправа. Во Прифатниот центар, со преземање од други институции, ќе бидат вработени 16 извршители, а согласно својот делокруг на работа се предвидува да функционира во рамките на Граничната полиција.

За имплементирање на одредбите на Законот за странците се наметнува за потребно бројот на извршителите во Одделението за странци во рамките на Одделот за граѓански работи при МВР да се зголеми за 3 главни инспектори во 2006 и вработување на уште 1 лице во 2007 година. Освен тоа новите вработувања мора да бидат проследени со нивна соодветна едукација за најдобрите практики во оваа област на земјите членки на Европската Унија.

Заради спроведување на новата визна постапка согласно одредбите на Законот за странци, ќе се основа Национален визен информациски систем за визно работење со Визен центар во МНР. Визниот центар со актот за систематизација на работните места во МНР е предвиден како организациона единица-Одделение за визен центар во рамки на Секторот за конзуларни работи и меѓународно право. Во него ќе бидат вработени 12 лица. Одделението ќе ги врши работите кои се однесуваат на: обезбедување оперативност и функционирање на вкупниот Националниот визен информациски систем (НВИС) во согласност со подзаконските акти; обезбедување оперативност и функционирање на Визниот центар во рамките на НВИС; воспоставување и одржување на мрежната врска со ДКП на РМ и другите корисници на НВИС во рамките на визната постапка (заштитен прием и испраќање); вршење одделни дејствија во визната постапка (прием на барањата за визи, ревизија, проследување и консултација со другите корисници на НВИС и одговор на барањето); формирање и зачувување база на податоци од визното работење; обука во МНР и ДКП на лица овластени за пристап и визно работење преку НВИС; контролирање и одржување на информатичката опрема и мрежа; следење и контрола на визното работење; давање редовни извештаи за визното работење; анализа на состојбите во врска со визното работење; инспекција на визното работење во ДКП; ревизија на постапувањето во визното работење и; набавка, дистрибуција и контрола на стикерите за виза.

Лични документи

За реализирање на проектните активности³¹ од областа на управно-надзорните работи, ќе бидат ангажирани надлежните служби во Министерството за внатрешни работи, како и други правни субјекти³² а за проектот “нови лични документи”, предвидено е формирање на ново одделение за персонализација, што подразбира дополнително вработување и ангажирање на лица.

Азил

Со цел да се исполнат предвидените обврски за воспоставување на Прифатен центар кој е во изградба, неопходно е негово кадровско екипирање и техничко опремување, како и спроведување на специфични обуки за персоналот кој ќе биде вработен во наведениот Центар.

Со цел успешно да се спроведат обврските во оваа област, потребни се нови вработувања во Одделението за Азил во Министерството за внатрешни работи и во нововоспоставеното Одделение за азил, миграции и бегалци во Министерството за труд и социјална политика.

2.2 СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

а) ЗАКОНОДАВСТВО

Азил

Се планира донесување на Закон за измени и дополнувања на Законот за азил и привремена заштита на Република Македонија и измени во подзаконскиот акт, со што ќе се овозможи во текот на 2008 година имплементација на:

- Директивата за минимум стандардите на процедура во Земјите членки за доделување и одземање на статус на бегалец; и
- Директивата на Советот 32004L0083 минимум стандардите за квалификација и статус на државјани на трети земји или лица без државјанство како бегалци или лица на кои им е потребна меѓународна заштита и содржината на доделената заштита.

б) ИНСТИТУЦИИ

Азил

До 2010 во рамки на Одделението за азил при Министерството за внатрешни работи планирано е да се вработат вкупно 11 лица, а додека пак во Министерството за труд и социјална политика за потребите на Одделението за азил, миграција и бегалци, предвидено е да се вработат 5 лица.

Се планира проширување на Одделението за азил при МВР со систематизирање на нови организациони единици, како што би бил Отсек за спроведување на обврските согласно Eurodac договорот и Отсек за меѓународна соработка и спроведување на обврските од Даблин 2 договорот. Постои понатамошна потреба од понатамошни вработувања во Одделението за азил, миграции и бегалци во Министерството за труд и социјална политика во насока на создавање капацитет за исполнување на идните обврски на ова одделение.

Со цел успешно имплементирање на новите ЕУ мерки, како и отпочнување со подготовка за планираните измени и дополнувања на Законот за азил и привремена заштита на Република Македонија (планирано крај 2008, почеток на 2009 година), потребна е обука на вработените во делот на проучување на најдобрите практики на земјите членки на ЕУ, обука во делот на прием на барања, обука за најдобрите практики за протерување на одбиените баратели чија постапка е конечна по однос на нивните барања.

Б. ПОЛИЦИСКА СОРАБОТКА И БОРБА ПРОТИВ ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ, БОРБА ПРОТИВ ТЕРОРИЗМОТ, СОРАБОТКА ВО ОБЛАСТА НА ДРОГИТЕ, ЦАРИНСКА СОРАБОТКА, СУДСКА СОРАБОТКА ВО КРИВИЧНИ И ГРАЃАНСКИ ПРЕДМЕТИ

1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а) ЗАКОНОДАВСТВО

Полициска соработка и борба против организиран криминал

³¹Проект - поврзување на станиците за технички преглед со системот за АОП во МВР. Проект “Автоматизирано водење на матични книги” Проект “Обединување на матичното работење” (преземање на месните канцеларии од Министерството за правда)

³² Авто мото сојузот на Македонија, Авто мото друштвата, Сојуз на возачите на Македонија, Здружение на возачите и ДАСУЦ “Боро Петрушевски” и MICROSOFT ДООЕЛ Скопје.

Основните надлежности на Министерството за внатрешни работи, неговиот делокруг на работа, организацијата на Министерството, посебните должности и овластувања на овластените службени лица, меѓународната соработка на министерството, вклучувајќи ги и работните односи, се регулирани со Законот за внатрешни работи.³³ Врз основа на Законот за внатрешни работи донесени се 15 подзаконски акти наменети за практична имплементација на Законот за внатрешни работи, како и повеќе подзаконски прописи заради практична имплементација на одредбите на законот од страна на вработените во Министерството за внатрешни работи.*

Во доменот на меѓународната полициска соработка, во насока на уредување на правната рамка за соработката со ЕВРОПОЛ, направени се измени во “Кривичниот законик” и “Законот за кривична постапка”, донесени се “Законот за заштита на личните податоци” и “Законот за класифицирани информации”, а со цел хармонизација на постоечката легислатива неопходна за потпишување на стратешкиот и оперативен Договор со ЕВРОПОЛ.

Кривичниот законик³⁴, Законот за кривичната постапка³⁵, Законот за заштита на сведоци³⁶, Законот за јавно обвинителство³⁷, Законот за спречување на корупцијата³⁸, Законот за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело³⁹, како и Законот за Финансиска полиција⁴⁰ ја сочинуваат правната рамка која содржи одредби со кои се уредува функционирањето на системот на институции и инкриминации во кривичната материја во борбата против организираниот криминал.

Кривичниот законик во целост е усогласен со европското законодавство. Неговите измени од 2004 година⁴¹ имаа за цел да ги зајакнат мерките за превенција и јакнење на казнено-правната репресија и да создадат инструменти за борба против криминалитетот особено со вградување на одредби за алтернативно казнување; кривична одговорност на правни лица; востановување на кривично-правен институт конфискација на имотна корист прибавена со кривично дело; со утврдување нови кривични дела и санкционирање на новите облици на перење пари, компјутерски криминал и криумчарење на мигранти.

Измените на Законот за кривичната постапка⁴² од 2004 година, покрај другото, имаа за цел создавање нормативни основи за сузбивање на организираниот криминал и корупцијата, со утврдување на примената на посебните истражни мерки, обезбедување заштита на сведоците, соработниците на правдата и жртвите, пропишување на постапка за одговорност на правните лица и постапка за конфискација на имот и имотна корист стекната со кривично дело.

Со Законот за јавното обвинителство⁴³ се зајакнува позицијата на јавниот обвинител во кривично-правниот систем согласно Препораките на Комитетот на министри и се предвидува формирање на посебно одделение во рамки на Јавното обвинителство на Република Македонија. Согласно овој закон во октомври 2004 година е формирано Одделението за гонење на сторители на кривични дела од областа на организираниот криминал и корупцијата, во кое работите од неговиот делокруг ги вршат девет извршители. Покрај Законот за јавно обвинителство, оваа област е регулирана и со повеќе подзаконски акти.

На полето на меѓуинституционалната соработка, Јавното обвинителство на РМ, согласно својата законска обврска, ја зајакна соработката со релевантните институции⁴⁴, при што беше изготвен Меморандум за соработка меѓу овие институции.

Законот за Финансиска полиција⁴⁵ преставува правна рамка, со која се уредува надлежноста и делокругот на работа на Финансиската полиција, како орган во состав на Министерството за финансии. Освен со предметниот закон, оваа област е регулирана и со повеќе подзаконски акти.

Со Законот за заштита на сведоци⁴⁶ се уредува постапката за заштита на сведоци, како и условите за давање заштита и помош на сведоците вклучени во Програмата за заштита. Покрај тоа, во него се дефинирани и мерките за заштита, а

³³ („Службен весник на РМ” бр. 19/95, 15/97, 55/97, 38/02, 13/03 и 19/04).

* Преглед на подзаконски прописи донесени согласно Законот за внатрешни работи е содржан во Пописот на постојното законодавство (Поглавје 24. Правда, слобода и безбедност, Област: Полициска соработка и борба против организиран криминал).

³⁴ (“Службен весник на РМ” бр. 37/96, 80/99, 4/02, 43/03, 19/04 и 81/05)

³⁵ (“Службен весник на РМ, бр. 15/97, 18/99, 44/02, 74/04 и 15/05)

³⁶ (“Службен весник на РМ, бр. 38/05 и 58/05)

³⁷ (“Службен весник на РМ, бр. 38/04)

³⁸ (“Службен весник на РМ бр. 28/02 и 46/04).

³⁹ (“Службен весник на РМ бр. 46/04)

⁴⁰ (“Службен весник бр. 55/02)

⁴¹ (“Службен весник на РМ бр. 15/97, 37/96, 80/99, 4/02, 43/03 и 74/04)

⁴² (“Службен весник на РМ”, бр. 15/97, 44/02 и 74/04’).

⁴³ (“Службен весник на РМ”, бр. 38/04)

⁴⁴ МВР, Министерство за финансии – Царинска Управа, Дирекција за спречување на перење пари, Управа за јавни приходи и Финансиска полиција

⁴⁵ (“Службен весник на РМ”, бр. 55/02)

При подготвувањето на овој законски текст инкорпорирани се сите релевантни ЕУ мерки.

Согласно последните измени на Законот за кривичната постапка, за точно дефинирани кривични дела, покрај Министерството за внатрешни работи, овластувања за прогон, добија и Финансиската полиција и Царинската управа на Република Македонија.

Борба против тероризмот

Мерките и активностите кои се преземаат за поефикасна борба против тероризмот се уредени во повеќе законски текстови кои ја регулираат кривично -правната област или пак упатуваат на неа и тоа:

- Кривичниот законик на Република Македонија⁴⁷;
- Законот за кривичната постапка⁴⁸;
- Законот за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело⁴⁹;
- Законот за азил и привремена заштита⁵⁰;
- Законот за внатрешни работи⁵¹;
- Законот за Агенција за разузнавање⁵².
- Законот за Јавно обвинителство⁵³.

Нормативните одредби на Кривичниот законик на Република Македонија ја изразуваат намерата на законодавецот, меѓу другото, да се имплементираат стандардите на меѓународното казниво право кога се работи за сузбивање на тероризмот. Имено, со националното законодавство се инкриминирани сите однесувања кои според општите стандарди и критериуми се сметаат за терористички однесувања. Со членот 313 од Кривичниот законик инкриминиран е „тероризмот“, како казниво дело, членот 419 ги регулира дејствијата на извршување на „меѓународен тероризам“, а членот 394а од Законот за изменување и дополнување на Кривичниот законик (Службен весник на РМ бр. 19/04) го санкционира создавањето на „терористичка организација“, нејзиното финансирање, јавното повикнување, поттикнување и поддржување на таква организација. Покрај тоа, воведени се построги казни за кривични дела поврзани со тероризмот.

Областа на тероризмот е регулирана и со Законот за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело.

Со Законот за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело се утврдени мерките и дејствијата за откривање и спречување на перење пари и други приноси од казниво дело, како и организирањето и контролата на нивната примена.

Законот за азил и привремена заштита, предвидува дека секое дејствување против уставниот поредок на Р.Македонија, секое извршување на кривично дело против човечноста и меѓународното право, против целите и начелата на Обединетите нации претставува основа за одземање на правото на азил, односно статусот на бегалец (член 6).

Законот за внатрешни работи (член 13), ја пропишува надлежноста на Министерството за внатрешни работи (Управата за безбедност и контраразузнавање) за вршење работи кои се однесуваат на спречување на тероризам.

Законот за Агенција за разузнавање (член 2), ја пропишува надлежноста на Агенцијата за разузнавање, да собира податоци и информации, од значење за безбедноста на Република Македонија.

Нормативната поставеност на законските акти на Република Македонија јасно говорат за намерата да се овозможи и осигури учество на Република Македонија во меѓународната соработка во борбата против тероризмот.

Република Македонија, ги има ратификувано следните меѓународни конвенции за борба против тероризмот:

⁴⁶ Законот за заштита на сведоци е донесен на седницата на Собранието на Република Македонија одржана на 19.5.2005 година (“Службен весник на РМ”, бр. 38/05).

⁴⁷ (“Службен весник на РМ”, бр. 37/96, 80/99, 4/2002 и 43/2004)

⁴⁸ (“Службен весник на РМ”, бр. 15/97, 44/02 и 74/04)

⁴⁹ (“Службен весник на РМ”, бр. 46/2004)

⁵⁰ (“Службен весник на РМ”, бр. 49/2004)

⁵¹ (“Службен весник на РМ”, бр. 19/95, 55/97, 38/02, 33/03 и 19/04)

⁵² (“Службен весник на РМ”, бр. 19/95)

⁵³ („Службен весник на РМ„, бр.38/04)

- Конвенција за превенција и казнување на злосторства против лица под меѓународна заштита, вклучително и дипломатски агенти;
- Меѓународна конвенција против земање на заложници;
- Конвенција за сузбивање на нелегална заплена на авион;
- Конвенција за казнените дела и одредени други дела сторени во воздухоплов.
- Конвенција за физичка заштита од нуклеарниот материјал;
- Конвенција за сузбивање на незаконски акти против безбедноста на цивилното воздухопловство;
- Протокол за сузбивање на незаконски акти на насилство на аеродроми кои служат за меѓународно цивилно воздухопловство, дополнение кон Конвенцијата за сузбивање на незаконски акти против безбедноста на цивилното воздухопловство;
- Меѓународна конвенција за сузбивање на терористички напади со експлозивни материи;
- Меѓународна конвенција за сузбивање на финансирање на тероризмот;
- Европска конвенција за сузбивање на тероризмот;
- Европска конвенција за екстрадиција и Дополнителните протоколи на Европската конвенција за екстрадиција;
- Европска конвенција за взаемна судска помош за казниви дела;
- Дополнителен протокол на Европска конвенција за взаемна судска помош за казниви дела;
- Конвенција за перење на пари, откривање, заплена и конфискација на имотна корист прибавена со кривично дело.

Соработка во областа на дрогите

Заштитата на здравјето на луѓето, спречувањето на социјалните проблеми и злоупотребата на опојните дроги се главни цели на постојното законодавство во Република Македонија кое ја регулира оваа област. Законот за производство и промет на опојни дроги⁵⁴, Законот за определување на органи за вршење на одредени работи во областа на производството и прометот со опојни дроги⁵⁵, Законот за прекурзори⁵⁶, како и Законот за евиденциите во областа на здравството⁵⁷ ја сочинуваат правната рамка со која се уредува производството, прометот и контролата на опојните дроги и психотропните супстанции. Освен со овие законски акти областа е регулирана и со повеќе подзаконски акти.

Република Македонија ги ратификува сите три конвенции на ООН за контрола на дроги: Единствената конвенција за опојни дроги од 1961 година дополнета со Протоколот од 1972 година, Конвенцијата за психотропни супстанции од 1971 година и Конвенцијата на Обединетите Нации против незаконитиот промет со опојни дроги и психотропни супстанции од 1988 година.

Со Законот за производство и промет на опојни дроги се регулираат условите за производство и промет и контрола на опојните дроги. Законот е усогласен, со Конвенцијата на ОН против незаконитиот промет на опојни дроги и психотропни супстанции од 1988 година, и во него се дефинирани опојните дроги и се утврдуваат надлежностите и одговорностите на сите вклучени страни во производството, прометот, водењето на евиденции, транзитот и контролата на опојните дроги.

Законот за определување на органи за вршење на одредени работи во областа на производството и прометот на опојни дроги, ги определува органите за вршење на одредени работи во областа на производството и прометот на опојните дроги.

Со Законот за прекурзори се уредува системот за следење и контрола на производството и прометот на прекурзори со цел спречување на злоупотребата на прекурзори за нелегално производство на опојни дроги и психотропни супстанции, како и заради заштита на животот и здравјето на луѓето и заштита на животната средина од штетното влијание на прекурзорите. Законот е усогласен со членот 12 од Конвенцијата на ОН за опојни дроги и психотропни супстанции, и следните ЕУ мерки: 31990R3677, 31992R0900, 32001R1116, 31992L0109.

Законот за евиденциите во областа на здравството ги утврдува евиденциите во областа на здравството кои служат како извор на податоци за статистичките истражувања и се користат за следење и проучување на здравствената состојба на населението, програмирање, планирање и преземање на потребни мерки во областа на здравствената заштита. Со овие законски прописи, меѓу другото, се предвидува и водење евиденција за примањето и издавањето на опојни дроги, евиденција за корисниците на опојни дроги, како и податоците кои таа евиденција треба да ги содржи.

⁵⁴ (Службен лист на СФРЈ број 13/91)

⁵⁵ (Службен весник на РМ број 24/83)

⁵⁶ (Службен весник на РМ број 37/2004)

⁵⁷ (Службен весник на РМ бр 22/78, 37/79, 18/88 and 15/95).

Правилникот за содржината и начинот на водење на евиденциите и извештаите и за роковите на доставување податоци за производството и прометот на опојни дроги ги утврдува видовите на евиденции кои треба да се водат од страна субјектите вклучени во производството, откупот, преработката на опиумски афион, увозот, извозот или прометот на опојни дроги.

Правилникот за условите и постапката за издавање на дозволи за увоз и извоз на опојни дроги и производи кои содржат опојни дроги ги утврдува условите под кои се издава дозволата за опојни дроги и ја утврдува содржината на барањето за увоз или извоз.

Решенијата за утврдување на опојните дроги што можат да се пуштаат во промет за медицински и ветеринарни цели содржат листа на опојни дроги кои можат да се користат во терапијата.

Правилникот за поблиските услови, опремата и кадарот за основање и работење на здравствените организации ги уредува минималните услови за почнување со работа и вршење на дејноста на здравствените организации.

Царинска соработка

Царинскиот закон⁵⁸ кој се применува од 01.01.2006 година, ги уредува правата и обврските на лицата и царинските органи кои се однесуваат на стоката во патничкиот и стоковниот промет меѓу царинското подрачје на Република Македонија и странските царински подрачја.

Царинскиот закон доведе до потполно усогласување на нашето законодавство со законодавството на Европската унија, при што како модел се користеше Регулативата на Советот (ЕЕЗ) 2913/92 со која се воспоставува Царински кодекс на Заедницата (31992R2913).

Уредбата за спроведување на Царинскиот закон⁵⁹ (во најголема мера усогласена со Регулативата 31993R2454 на Европската унија која ги содржи одредбите за спроведување на Регулативата на Советот (ЕЕЗ) 2913/92 со која се воспоставува Царински кодекс на Заедницата (31992R2913,) има за цел постигнување на значителен степен на усогласеност на националните подзаконски акти со кои се регулира оваа област, со соодветното законодавство со кое се спроведува царинската регулатива на Европската унија, што не беше случај до сега.

Новиот Закон за царинска управа почна да се применува во 2004 година. Со уредбата за негово спроведување се создаде основа за ефикасно делување и извршување на задачите кои треба да се спроведуваат во областа на царината. Со овој закон за прв пат, на царинските службеници им се дадени овластувања за целосна примена на сите царински постапки во согласност со стандардите на Европската Унија, како и овластувања за примена на измените во делот кој се однесува на царината во кривична постапка. Законот за царинска управа ја регулира соработката со сите државни институции во поглед на откривањето и спречувањето на царинските прекршоци и кривични дела.

Со последните измени на Законот за кривична постапка од 2004 година, овластувањата што ги има Министерството за внатрешни работи во предистражната и истражната постапка, ги имаат и со закон овластените лица на Царинската Управа на РМ.

Кодексот на етика на царинските службеници беше усвоен во 2002 година, додека во 2005 година се донесени Правилникот за видот на документите и податоците кои се означени како службена, деловна и друга тајна, начинот на нивното чување и заштита, како и Правилникот за носење и употреба на оружје од страна на царинските работници. На 18.11.2004 година потпишан е Меморандум за соработка за спречување на организиран и други видови на криминал во Република Македонија меѓу Министерството за финансии и Министерството за внатрешни работи повикувајќи се на Документот конкретни мерки и активности за спречување на организираниот криминал. Целта на овој меморандум е регулирање на соработката за спречување и борба против организираниот криминал.

Со цел превземање на специфични заеднички дејствија од страна на Министерството за внатрешни работи-Биро за јавна безбедност и Министерството за финансии-Царинска Управа на Република Македонија, на 13.12.2004 година потпишан е Протоколот за спроведување на Меморандумот за соработка за спречување на организиран и други видови криминал во Република Македонија. Со овој Протокол се регулира начинот на соработка, координација и заедничко дејствување меѓу овие органи, со цел откривање и спречување на организиран и други видови на криминал и прекршоци во Република Македонија.

⁵⁸ ("Службен весник на РМ" бр. 39/2005)

⁵⁹ ("Службен весник на РМ" бр. 66/2005)

На 09.12.2005 година потпишан е Протокол за соработка за спречување на организиран и други видови криминал во Република Македонија меѓу Царинската управа на Република Македонија, Управата за јавни приходи, Дирекцијата за спречување на перење пари и Финансиската полиција. Со овој Протокол се регулира начинот на соработка, координација и заедничко дејствување меѓу овие органи, со цел откривање и спречување на организиран и други видови финансиски криминал во Република Македонија.

Судска соработка во кривични и граѓански предмети

Постапката за давање на правна помош со што се исполнуваат обврските пропишани со меѓународните конвенции во граѓанските и кривичните предмети, во Република Македонија е уредена со домашното законодавство, освен ако не е поинаку утврдено со меѓународни договори.

Според член 118 од Уставот на Република Македонија, ратификуваните меѓународни договори, претставуваат дел од внатрешниот правен поредок на Република Македонија и не можат да се менуваат со закон. Во согласност со член 119 од Уставот Претседателот на Република Македонија склучува меѓународни договори во името на Република Македонија. Истовремено, меѓународни договори може да склучува и Владата на Република Македонија во случаи определени со закон.

Согласно Законот за кривичната постапка, меѓународната правна помош во кривичните предмети се врши согласно одредбите на овој закон, доколку не е поинаку определено со одредбите на Европската конвенција за меѓусебна правна помош во кривичната материја со Протоколите, Конвенцијата на Обединетите нации за транснационален организиран криминал и со други меѓународни договори ратификувани во согласност со Уставот на Република Македонија.

Согласно Законот за кривичната постапка, постапката за трансфер на осудени лица се врши според одредбите на овој закон, доколку не е определено поинаку со Европската конвенција за трансфер на осудени лица и нејзиниот Дополнителен протокол и со други меѓународни договори ратификувани во согласност со Уставот на Република Македонија.

Освен наведената Европската конвенција за меѓусебна правна помош во кривичната материја со Дополнителните протоколи, долунаведените меѓународни договори исто така се однесуваат на ова подрачје:

- Европската конвенција за екстрадиција со својот Дополнителен и Втор дополнителен протокол;
- Европската конвенција за трансфер на осудени лица со Дополнителен протокол;
- Европската конвенција за перење пари и привремено одземање на приходите стекнати со кривично дело;
- Казнена конвенција за корупција;
- Граѓанска конвенција против корупција;
- Европската конвенција за сузбивање на тероризмот;
- Европската конвенција за компјутерски криминал;
- Европската конвенција за пренос на казнените постапки;
- Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал со нејзините Два дополнителни протокола, како и
- Вториот дополнителен протокол за меѓусебна правна помош во кривичната материја.

Во Законот за парничната постапка на Република Македонија се утврдени општите одредби, кои ја регулираат постапката за взаемна правна помош во граѓанските предмети и поголемиот дел од овие одредби се однесуваат на надлежноста на судовите. Главна конвенција која ја регулира оваа област е Хашката конвенција за граѓанска постапка од 1951 година, која е транспонирана во националното законодавство.

Република Македонија склучи низа билатерални договори од областа на граѓанското и кривичното право (со Република Хрватска, Република Словенија, Република Албанија, Република Бугарија, Република Турција, Украина, Романија, Србија и Црна Гора, Босна и Херцеговина и Привремен протокол за трансфер на осудени лица меѓу Привремената администрација на ОН во Косово УНМИК и Министерството за правда на Република Македонија (со размена на писма за согласност на 12.11.2004 година стапи во сила).

Исто така во оваа област, во Република Македонија по основ на сукцесија се применуваат повеќе договори што ги имаше склучено бившата СФРЈ, од кои, некои се однесуваат во целост, а некои делумно на признавањето и извршувањето на странските судски одлуки.

Странските одлуки во случаите од семејното право (пр. правна разделба, престанок на бракот, поништување на бракот, родителска одговорност, обврски за алиментација итн.) се признаваат и извршуваат по основ на истите правни прописи, како и останатите одлуки во граѓанските предмети.

б) СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

- Стратегијата за реформи во полицијата⁶⁰;
- Акционен план за имплементација на процесот на реформи во полицијата⁶¹;
- Акционен план за спречување на организираниот криминал⁶²;
- Акционен план за 2005 година за заштита на сведоци (февруари 2005);
- Предлог - Стратегија за имплементација на Законот за заштита на сведоци (март 2005);
- Проект – Стратегија за имплементација на Законот за заштита на сведоци (мај 2005);
- Стратегија и Акционен план за борба против трговија со луѓе и илегална миграција (21 март 2006 година);
- Проект за чување на тајноста на идентитетот и изготвување на лични документи (февруари 2005);
- Национална концепција за безбедност и одбрана⁶³;
- Национална стратегија за борба против перењето пари и финансирањето на тероризмот⁶⁴;
- Националната програма за сузбивање на злоупотребата на дрогата и недозволената трговија со дрога⁶⁵;
- Стратегијата за развој на Царинската управа на Република Македонија (2004-2008);
- Стратегија за реформа на правосудниот систем со Акционен план.

в) ИНСТИТУЦИИ

Полициска соработка и борба против организиран криминал

Министерството за внатрешни работи ги извршува своите законски надлежности во делот на внатрешните работи. Со имплементација на процесот на реформи во полицијата, воспоставена е нова организациона структура на Министерството за внатрешни работи, која треба да овозможи квалитетен степен на ефикасност и ефективност во работењето на оперативните служби на Министерството, во насока на остварување на основните полициски функции. За таа цел, согласно новата организациона структура, во Министерството за внатрешни работи покрај Бирото за јавна безбедност, во чиј состав работат служби од советодавен карактер, надлежни за стратешко, концептуално планирање и утврдување на генералните насоки и стандарди за работа, функционираат и оперативни служби (Централни полициски служби, Регионални центри за гранични работи и Сектори за внатрешни работи), како и служби задолжени за координација, меѓународна соработка, односи на министерството со јавноста, односно организациони единици надлежни за административна и логистичка поддршка.

За вршење на полициски работи за кои е потребен висок степен на специјализација, а заради ефективно и економично извршување на одредени специфични и сложени задачи, како и за потребите на Секторите за внатрешни работи и Регионалните центри за гранични работи, етаблирани се Централните полициски служби, кои работите ги вршат по принцип на хиерархиска субординација и централизирано работење на целата територија на Република Македонија.

Овие служби ги вршат работите од областа на организираниот криминал, криминалистичка техника, работите на давање поддршка во извршувањето на одредени специфични и сложени работи на подрачјето на Секторите за внатрешни работи и Регионалните центри за гранични работи од страна на посебните единици на полицијата, како и други работи и задачи.

Во рамките на новата организациона структура на Министерството, согласно европските стандарди и насоки, формирани се организациони единици специјализирани за одредени области (Оддел за организиран криминал, Одделение за заштита на сведоци, Сектор за криминалистичко-разузнавачка анализа, Одделение за управување со човечки ресурси), чии надлежности се прецизно утврдени со закон односно подзаконски акти.

Паралелно, Министерството за внатрешни работи, континуирано работи на зајакнување на улогата на полицијата како сервис за јавноста, подобрување на ефикасноста на полициското работење, организираност, стручност и ефективност во работата, техничко-технолошка опременост, одговорност и мотивираност на вработените и зајакнување на меѓународната соработка.

⁶⁰ Во процесот на реформи во август 2003 година, Владата на Република Македонија ја усвои Стратегијата за реформи во полицијата

⁶¹ Ревидирана и ажурираната верзија на овој план е усвоена од Владата на Република Македонија во јануари 2005 година.

⁶² Донесен е во ноември 2003 година

⁶³ („Службен весник на РМ“, бр. 40/03)

⁶⁴ Стратегијата е усвоена од Владата на Република Македонија на 30.06.2005 година

⁶⁵ („Службен весник на РМ број 35/96)

За борба против организиранот криминал надлежни се следниве институции: Министерството за финансии-Финансиската полиција, Дирекцијата за спречување перење пари⁶⁶ Царинската Управа на Република Македонија, Јавно обвинителство на Република Македонија во чии рамки функционира специјално Одделение за гонење сторители на кривични дела од областа на организиранот криминал и корупцијата и Министерството за внатрешни работи.

Одделот за организиран криминал при Министерството за внатрешни работи во својот состав ги има следниве организациони единици: Сектор за финансиски криминал; Сектор за недозволена трговија со оружје; Сектор за недозволена трговија со дрога; Сектор за меѓународна полициска соработка; Сектор за насилен криминал; Сектор за криминалистичко-разузнавачка анализа; Сектор за специјални истражни техники; Одделение за заштита на сведоци, Одделение за потраги и Одделение за контрола на квалитетот на работењето.

Финансиската полиција е орган во состав на Министерството за финансии и во својот состав ги има следните одделенија:

1. Одделение за прибирање на информации и развивање на случај;
2. Одделение за истраги;
3. Одделение за компјутерска експертиза.

Борба против тероризмот

Надлежни институции за преземање на мерки за борба против тероризмот се: Министерството за внатрешни работи, Министерството за надворешни работи, Министерството за одбрана, Министерството за правда, Министерството за финансии, Агенцијата за разузнавање и Јавното обвинителство на Република Македонија (формирано како државен орган надлежен за гонење на сторители на кривични дела, вклучително и кривичното дело “тероризам”, како и кривични дела поврзани со тероризмот).

- Министерството за внатрешни работи преку Управата за безбедност и контраразузнавање (член 13 од Законот за внатрешни работи и Правилникот за организација и работа на УБК, формирана како орган во состав на Министерството) и преку Секторот за антитероризам формиран согласно “Декларацијата против тероризмот во Република Македонија” и Одделот за посебни единици на полицијата (Единица за специјални задачи и Специјална единица за брзо распоредување), кои се посебно обучени и задолжени за дејствување во кризни ситуации како што се: заложнички кризи, грабнување на авиони и сл., како и за совладување на непосреден отпор.
- Дирекцијата за спречување на перење пари, која претставува административен модел на единица за финансиско разузнавање и дејствува како посредник меѓу органите на прогонот и приватниот сектор на полето на спречување на финансирање на тероризмот (Закон за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело).
- Агенцијата за разузнавање, Министерството за внатрешни работи, преку соодветните организациони единици, во рамките на своите надлежности прибираат податоци и информации за откривање, следење, документирање и проучување на дејноста на поединци и групи, илегални групи и организации. Тие исто така, прибираат податоци и за активностите на странски меѓународни терористички организации, групи и поединци насочени кон загрозување на уставниот поредок на РМ, и на нејзините политички, стопански и други интереси во земјата и странство. Воедно, овие служби работат во правец на спречување и оневозможување на терористичките закани, како и откривање на извршители на сторено кривично дело „тероризам“, и други кривични дела поврзани со тероризмот, откривање и демонтажа на експлозивни направи и водење преговори во заложнички кризи.
- Во рамките на Јавното обвинителство функционира Одделение за гонење сторители на кривични дела од областа на организиранот криминал и корупцијата.

Во согласност со преземените обврски од Резолуцијата на ОН 1267 од 1999 година, Владата на Република Македонија на 25.06.2002 година донесе Заклучок да се формира меѓуресорско координативно тело, заради координирање на активностите во борбата против меѓународниот тероризам, вклучително имплементација на Резолуцијата на Советот за безбедност 1373 од 2001 година. Ова тело е формирано при Министерството за надворешни работи, во кое учествуваат претставници од: Министерството за внатрешни работи, Министерството за одбрана, Министерството за правда, Министерството за финансии и Агенцијата за разузнавање.

Согласно Одлуката на Претседателот на Република Македонија и претседателот на Владата на Република Македонија (ДТ.бр. 07-9 од 17.09.2003 година и ДТ. бр. 66/1 од 16.09.2003 година) безбедносните служби и агенции (Секторот за безбедност и разузнавање при Министерството за одбрана, Управата за безбедност и контраразузнавање при Министерството за внатрешни работи и Агенцијата за разузнавање) со свои активности учествуваат во борбата против

⁶⁶ (види подетално во поглавје 4. Слободно движење на капитал)

тероризмот, редовно разменуваат податоци и информации кои се однесуваат на постоењето на терористички закани, подготовка и разоткривање на терористичките активности и нивните извршители.

Владата на Република Македонија склучи договори за билатерална соработка за борба против тероризмот со владите на: Турција (1992); Словенија (1995); Хрватска (1997); Бугарија (2002); Србија (2003); Црна Гора (2003); Романија (2003); Албанија (2004).

Во таа насока, безбедносните служби на Република Македонија, реализирајќи ги обврските за спречување на тероризмот, континуирано, преку претставници на странските безбедносни служби и експертски тимови, вршат размена на информации, за превентивен настап, односно разоткривање на организаторите, извршителите и логистичарите на терористичките активности. Размената на податоци сознанија и информации се врши преку назначени офицери за врска во Република Македонија. Во моментов, непосредна соработка е воспоставена со службите и агенциите од следните земји: Албанија, Бугарија, Обединетото Кралство, СР Германија, Грција, Италија, САД, Руската Федерација, Република Франција, Турција, Хрватска. Исто така воспоставена е соработка и непосредни контакти со надлежни претставници од Србија и Црна Гора, Словачка и Мисијата на Обединетите Нации на Косово - УНМИК.

Во рамките на СЕКИ Центарот во Букурешт назначени се офицери за врски од Министерството за внатрешни работи и Царинската Управа, а Секторот за антитероризам со свој претставник учествува во работата на „Работната група за антитероризам,“ со која претседава Република Турција.

Соработка во областа на дрогите

Согласно постојното законодавство Министерството за здравство ги пропишува условите за производство и промет на опојни дроги. Во Министерството за здравство, постапката за издавање на дозволи за производство, увоз, односно извоз на опојните дроги ја спроведува Бирото за лекови, а Државниот санитарен и здравствен инспекторат врши контрола и надзор на производството и промет со отрови, како и на евиденциите. Министерството за здравство преку Бирото за лекови до Меѓународниот Борд за контрола на наркотици, доставува извештаи за прометот и производството на опојните дроги, психотропните супстанции и прекурзорите.

Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство е надлежно за одредување на површините на кои може да се сее афион, склучува индивидуални договори со производителите на афион, води евиденција за истото и податоците од евиденциите ги доставува до Министерството за здравство.

Републичкиот завод за здравствена заштита врши лабораториска анализа на фармацевтските производи кои содржат опојни дроги и психотропни супстанции и води евиденција и статистичка обработка во врска со бројот на зависници и лекувани болни.

Царинска соработка

Институција одговорна за спроведување на царинското законодавство е Царинската управа на Република Македонија, како орган во состав на Министерството за финансии. Царинската управа е одговорна за контрола на стоките кои се пренесуваат преку граничната линија на службените гранични премини, а истовремено Царинската управа е одговорна и за многу други задачи кои произлегуваат од новите закони и прописи.

Во борбата против измамите, по службена должност вклучени се сите Сектори на Царинската управа, а особено Секторот за контрола и истраги. Во рамките на Секторот за контрола и истраги функционираат :

- Служба за комуникација и координација;
- Одделение за царинско разузнавање;
- Одделение за истраги - со Служба за спречување на економски криминал и Служба за спречување на криумчарење ;
- Одделение за контрола на трговски друштва –со пет служби;
- Одделение за оперативни работи;
- Одделение за анализа на ризик како и службата за Аналитика и статистика.

Судска соработка во кривични и граѓански предмети

Согласно Законот за парнична постапка⁶⁷ Кривичниот законик⁶⁸ и Законот за кривичната постапка⁶⁹ надлежни институции за судската соработка во кривични и граѓански предмети се следниве:

⁶⁷ (“Службен весник на РМ” бр. 79/05),

⁶⁸ (“Службен весник на РМ” бр. 37/96, 80/99, 4/02, 43/03 and 19/04)

⁶⁹ (“Службен весник на РМ” 15/97; 18/99; 44/02; 74/04 and 15/05)

- Министерство за правда – Секторот за меѓународна правна помош;
- Врховниот суд како највисок суд во државата кој ја обезбедува единственоста во примената на законите од страна на судовите;
- Апелационите судови (второстепените судови надлежни да решаваат по жалбите против одлуките на основните судови);
- Основните судови (како првостепени судови надлежни да одлучуваат во прв степен по предметите од судска надлежност во кривични, граѓански, вонпроцесни работи и прекршоци);
- Јавното обвинителство на Република Македонија (како единствен и самостоен државен орган, кој ги гони сторителите на кривични и други со закон утврдени казниви дела);
- Јавното правобранителство на РМ (основано како служба на Владата на Република Македонија која презема со закон определени мерки и правни средства заради правна заштита на имотните права и интереси на Република Македонија и врши други работи утврдени со закон).

Министерство за правда – Секторот за меѓународна правна (тело одговорно за постапувањата по предметите кои се однесуваат на алиментационите побарувања, согласно Њујоршката конвенција за алиментациони побарувања) ги има следниве надлежности:

- следење на правилна примена на меѓународните договори и билатералните договори;
- следење на Конвенции ратификувани од страна на Собранието на Република Македонија, заради нивна имплементација при постапувањето по предметите од меѓународната правна помош.
- водење на податоци за предметите за екстрадиција, трансфер, како и за предмети од интерес на Советот на Европа и Европската Унија кои се однесуваат на сузбивањето на организираните криминали.
- изготвување на извештаи и анализи од областа на меѓународна правна помош за Претседателот на Република Македонија, Собранието на Република Македонија и Владата на Република Македонија..
- следење на работата на судовите и асистенција во примената на меѓународните и билатералните договори;
- соработка со Министерството за внатрешни работи-Интерпол и Казнено-поправните установи во Република Македонија, во случаи за лица кои се наоѓаат во екстрадиционен притвор или лица кои се наоѓаат на издржување на казна затвор.
- соработка со Дипломатско-конзуларните претставништва во Република Македонија, како и со Дипломатско-конзуларните претставништва на Република Македонија акредитирани во странство.

Република Македонија ја има нотифицирано Њујоршката конвенција за алиментациони побарувања од 20.06.1956 година со која се регулира областа на издржувањето во депозитарот во Обединетите нации, Како орган за доставување на барањата (отпремен орган) во Република Македонија е одредено Министерството за правда, а орган за примање на барањата (посреднички орган) е Министерството за труд и социјална политика.

Во постапката за остварување на издржувањето посредува Центарот за социјални работи, кој е надлежен согласно местото на живеење на должникот, а истата функција ја обавува и судот, доколку должникот не ја извршува својата обврска доброволно.

2. ПЛАН

2.1 КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

а) ЗАКОНОДАВСТВО

Полициска соработка и борба против организиран криминал

Во тек е постапката за донесување на Закон за полиција со кој ќе се уреди новата полициска структура, како и новите методи на работа и спречување на криминалот и сузбивањето на сите негови облици, особено транснационалниот. Предлог на Законот за полиција ќе овозможи воспоставување на безбедносна структура поставена врз демократски принципи и начела, кои во центарот на вниманието го поставуваат човекот, заштитата и почитувањето на основните човекови слободи и права, како и законитост и легитимитет во постапувањето. Воедно, овој Предлог на закон е усогласен со Универзалната декларација за човековите права⁷⁰ и Европската конвенција за заштита на човековите права и основни слободи,⁷¹ меѓународните инструменти со кои се гарантира корпусот на права и слободи на човекот и граѓанинот. Истовремено, во Предлогот на Законот за полиција, се земени предвид и обврските кои произлегуваат за Република

⁷⁰ усвоена од Генералното собрание на Обединетите нации на 10 декември 1948 година, со што се овозможува постигнување на општиот стандард на почитување на основните слободи и права на човекот

⁷¹ (склучена на 4 ноември 1950 во Рим, а стапила во сила на 3 септември 1953 година), која Република Македонија ја ратификува во 1997 година (Закон за ратификација на Конвенцијата за заштита на правата на човекот и основните слободи и на Првиот протокол, Протоколот број 4, Протоколот број 6, Протоколот број 7 и Протоколот број 11 кон Конвенцијата Број на слубен весник бр.-11/97 и Закон за ратификација на Протоколот број 12 кон Конвенцијата Број на слубен весник -30/04).

Македонија како членка на Советот на Европа, за почитување на препораките и насоките содржани во Европскиот кодекс на полициска етика, а особено во процесот на воспоставување заеднички европски принципи, насоки и одговорности на полицијата за обезбедување на сигурност на граѓаните во едно демократско општество, согласно принципот на владеење на правото. Овој Предлог на закон е во согласност и со Европската полициска повелба, како и со Резолуцијата на Декларацијата на полицијата, чија основна цел е подобрување на европскиот систем за заштита на човековите права, преку прифаќање на правилата што се однесуваат на професионална етика на полицијата согласно принципите за заштита на човековите права и основните слободи. Целта на Предлог на Законот за полиција е воспоставување на соодветна основа за јавна безбедност, со точно утврдени правила на однесување на припадниците на полицијата.

Од особено значење во процесот на примената на полициските овластувања е и транспонирањето на Начелата за заштита на сите лица кои се под било каква форма на притворање или затворање (1988), како и основните принципи на ООН за употреба на сила и огнено оружје од полициските службеници (1990), во чии рамки е регулирана и употребата на огнено оружје против лица и тоа во точно утврдени ситуации во случај на самоодбрана или одбрана на други лица од директна закана со смрт или тешки повреди, кога е потребно да се спречи извршување на особено тешко казнено дело, кое вклучува директна закана и се спротивставува на нивниот авторитет или во спречување бегство на такво лице и тоа само кога поблагите средства се недоволни за постигнување на овие цели. Во секој случај, намерна смртоносна употреба на огнено оружје е дозволена само кога е тоа неизбежно во заштита на животот.

Врз основа на Законот за полиција, предвидено е донесување на повеќе подзаконски акти⁷² со кои, во период од 12 месеци од донесувањето, ќе се обезбеди негова имплементација.

Продолжувајќи ја тесната соработка со ЕВРОПОЛ, особено во делот кој се однесува на уредувањето на степенот на заштита и класификација на разменетите податоци, делегација од Министерството за внатрешни работи ќе престојува во седиштето на ЕВРОПОЛ во Хаг. Се очекува сите земји-членки на ЕВРОПОЛ да го ратификуваат Стратешкиот и Оперативниот Договор.

Во собраниска процедура е Предлогот на Законот за финансиска полиција. Неговото донесување ќе обезбеди инкорпорирање на единствени дефиниции, инкриминации, санкции за перење на пари, односно идентификација, следење, замрзнување и заплена на приноси од казниви дела, како и зајакнување на меѓународната соработка во борбата против организираниот криминал меѓу специјализираните агенции надлежни за прогон на организираниот криминал. Во законот ќе се имплементираат следниве ЕУ мерки: 31996F0747 и 32001F0500.

Во текот на 2007 година се планира имплементација на Законот за оружје и донесување на подзаконските акти. Одделението за управување со човечки ресурси при МВР, работи на развивање и идна имплементација на Стратегијата за човечки ресурси и обуки на полицијата.

Одделението за заштита на сведоци при Министерството за внатрешни работи, изготвува Правилник за форма и содржина на прашалникот што го пополнува лицето со кое се склучува спогодба.

Борба против тероризмот

⁷² -Упатство за начинот на работа на здравствената комисија

-Правилник за определување на критериумите и начинот на оценување на работата на полициските службеници со образец на оценувачки лист и за начинот на водење на евиденцијата;

-Програма за стручно оспособување на резервниот состав на Полицијата;

-Уредба за условите за стекнување на звањата и ознаките на звањата на полициските службеници;

-Уредба за униформата и ознаките на униформата на Полицијата;

-Уредба за вооружувањето и опремата на полициските службеници;

-Правилник за вршење на полициските работи;

-Правилник за постапката за издавање на службена легитимација и значка на Полицијата и образецот на службената легитимација и значка;

-Правилник за носење и времето на траење на униформата на Полицијата;

-Упатство за начинот на постапување со привремено одземени и пронајдени предмети;

-Правилник за образецот и начинот на водење на евиденциите на Полицијата;

-Правилник за начинот на избор на полициски службеник кој се упатува на работа во странство;

-Правилник за утврдување на развој на кариера и управување со човечките ресурси;

-Упатство за начинот на однесување и меѓусебните односи на полициските службеници;

-Упатство за начинот на вршење генерален и експертски надзор и контрола;

-Упатство за начинот на повикување и ангажирање на припадниците на резервниот состав;

-Правилник за здравствените и психофизичките способности што треба да ги исполнува лицето кое заснова работен однос во Полицијата, начинот на нивното утврдување, роковите и начинот на контрола на здравствената и психофизичката способност на полициските службеници;

-Кодекс на полициска етика, согласно обврските кои произлегуваат од членството на Република Македонија во Советот на Европа, а во насока на воспоставување соодветни основи за изградба на современ полициски модел, чие функционирање ќе се базира врз одредбите на Европскиот кодекс на полициска етика;

Во собраниска процедура е постапката за донесување на Закон за следење на комуникации, а одредбите од овој закон се усогласени со законодавството на Европската унија.

Се планира ратификација на Конвенцијата на Советот на Европа против перење пари, претрага, заплена и конфискација на приходи од кривични дела и финансирање на тероризмот потпишана на 17 ноември 2005, како и на Конвенцијата за спречување на акти на нуклеарен тероризам која е потпишана на 16.09.2005 година.

Соработка во областа на дрогите

Се планира донесување на нов Закон за опојни дроги и психотропни супстанции. Со законот се планира да се регулираат организацијата, овластувањата и задачите на државните органи надлежни за контрола, производство и промет на наркотичните дроги и психотропните супстанции; мерките за сузбивање на незаконито производство и промет на опојни дроги и психотропни супстанции и мерките за превенција на употреба и злоупотреба, како и за лекување, рехабилитација и социјална реинтеграција на лица зависни од дрога. Законот ќе биде целосно усогласен со Конвенцијата на ОН против незаконитиот промет на опојни дроги и психотропни супстанции, како и со ЕУ мерката 32000R1673.

Во тек е подготовка на Национална стратегија за контрола на дрога во Република Македонија (2005-2012), која предвидува мултисекторски пристап во превенцијата на злоупотребата на дроги, намалувањето на побарувачката на дроги и третманот на зависниците.

Царинска соработка

Се очекува Конвенцијата за привремен увоз (Истанбулската Конвенција), како и Конвенцијата за олеснување и хармонизирање на царинските постапки (Ревидираната Кјото Конвенција), да бидат ратификувани до крајот на 2006 година.

Судска соработка во кривични и граѓански предмети

Со оглед на тоа што досега Република Македонија ги применуваше некогашните сојузни прописи на СФРЈ, потребата од усогласување на националното со законодавството на ЕУ во областа на признавањето и примената на странски судски одлуки е идентификувана.

Согласно со нацрт стратешкиот план на Министерството за правда се предвидува донесување на Законот за решавање на судирите на законите со прописите на трети земји во одредени односи во декември 2006 година.

б) Институции

Полициска соработка и борба против организиран криминал

Со новиот Закон за полиција предвидено е функционирање на полицијата како дел од Министерството за внатрешни работи, во согласност со основните цели и активности за реструктуирање на организационите единици на министерството, што произлегуваат од имплементацијата на процесот на реформи во полицијата. Од аспект на делот што го опфаќа Полицијата, нема потреба од формирање на нови институции.

Од аспект на соработката на Министерството за внатрешни работи со надлежните органи и институции, предвидено е одржување и подобрување на воспоставената соработка меѓу Министерството за внатрешни работи, Јавното обвинителство, надлежните судови, Царинската управа на РМ, Финансиската полиција и Дирекцијата за спречување на перење пари.

Полицијата соработува и со странски полициски служби и меѓународни полициски организации и институции, согласно ратификуваните меѓународни договори и членството во меѓународни полициски организации и институции.

Во делот на криминалистичко-разузнавачката анализа во рамки на Одделот за организиран криминал воспоставен е Сектор за криминалистичко-разузнавање и анализа каде во моментов работат 16 извршители, а според актот за систематизација предвидено е кадровско доекипирање со уште 9 извршители (со преземање). Во рамки на Секторот функционираат две бази на податоци: база на податоци за недозволена трговија со оружје и база на податоци за недозволена трговија со дрога, кои функционираат на ниво на Одделот за организиран криминал. Меѓутоа нивната поставеност овозможува нивните сознанија и информации да се користат од сите организациони единици во рамки на Министерството за внатрешни работи. Донирана е лиценца за "И-2" (софтвер за разузнавачки податоци) од страна на Британската амбасада во висина од 10.000 фунти. Во фаза на формирање е база на податоци, како и креирање на софтверско решение за истата, која ќе ги евидентира и другите форми на криминалитет. Тука пред се се мисли на трговијата со луѓе, криумчарењето на мигранти, крвните деликти, финансискиот криминал, а во тие рамки и компјутерскиот криминал. За таа цел во тек е донација на софтвер "I-base" од страна на Британската амбасада во висина

од 50.000 фунти, во рамки на договорот за техничка соработка и јакнење на капацитетите за криминалистичка анализа меѓу МВР и Британската амбасада

Паралелно со техничкото опремување се реализираат и обуки за вработените. Така, во текот на месец октомври 2005 година реализирана е обука за изучување на "И-2" analyst notebook software наменет за криминалистичко-разузнавачката анализа. Во текот на месец февруари 2006 година се реализираа две обуки за аналитички техники и за разузнавачкиот процес. Планирано е обуките да се одвиваат тековно согласно годишниот план за работа на Секторот за криминалистичко-разузнавање и анализа.

За опремување на форензичната лабораторија и опремата за крим-техника одобрени се средства од буџетот на РМ во висина од околу 90.000 евра. Во таа насока, се предвидува обука на корисниците на лице место, изведена од овластен сервисер (мин. 3 дена), по целосната инсталација на опремата, како и обука за купениот модел, обезбедена во лаборатории на производителот на опремата за три лица, 6 месеци по инсталацијата.

Министерството за внатрешни работи согласно Законот за внатрешни работи и Предлог на Законот за полиција, е одговорно и за превземање на мерки за спречување на појавата на фалсификување на еврото и другите странски валути со навремено откривање и фаќање на изготвувачите на фалсификати и сите учесници во препродажбата на истите. За реализација на оваа задача во Министерството за внатрешни работи во Одделот за организиран криминал - Секторот за финансиски криминал, основано е Одделението за компјутерски криминал и фалсификати, кое непосредно работи на сузбивање и откривањето на фалсификувањето на еврото и други странски валути. Согласно актот за систематизација и организација предвидени се 6 работни места, од кои 4 се пополнети.

Покрај ова одделение задолжени за спречување и појава на фалсификувани пари е и Одделението за испитување на спорни документи при Одделот за криминалистичка техника кое работи на обезбедување на докази за утврдување на фалсификат на странски банкноти и ковани пари со спроведување на соодветна техничка анализа. Во ова одделение, според актот за систематизација, планирани се 5 работни места, од кои 4 се пополнети.

Во делот на употребата на специјалните истражни мерки формиран е нов Сектор за специјални истражни техники. Со Акциониот план за работа на Секторот формиран се 3 Одделенија:

- Одделение за следење и оперативно извидување;
- Одделение за прикриени операции;
- Одделение за електронско набљудување.

Во моментот оперативни се две Одделенија со 70 извршители. По донесување на Законот за следење на комуникациите претстои операционализирање на Одделението за електронско набљудување и негово кадровско екипирање со нови 25 извршители (со превземање)

Со оглед на специфичноста и карактерот на работните задачи на Секторот, во тек се континуирани ангажмани за селекција на извршители во Одделението за следење и оперативно извидување и Одделението за прикриени операции, кои на ротирачка основа добиваат ангажман во Секторот. Паралелно со овој процес се одвива и обука за вработените, при што извршена е почетна обука на овластени службени лица од Секторот за специјални истражни техники и договорени се понатамошни специјалистички обуки за припадниците на Секторот.

Во рамки на Финансиската полиција се планира вработување на 15 нови лица.

Во текот на 2006 година потребни се 4 нови вработувања во Одделението за гонење сторители на кривични дела од областа на организираниот криминал и корупцијата при Јавното обвинителство на Република Македонија.

Борба против тероризмот

Во периодот од 06.03 до 24.03.2006 година планирана е обука за претставници на УБК "Мерки по извршен терористички акт (експлозија)" во организација на АТА програмата на Стејт департментот на САД.

Соработка во областа на дрогите

Законот предвидува воспоставување на неколку центри: Национален центар за прибирање на податоци, Национален центар за третман, намалување на штети, социјална реинтеграција и ресоцијализација и Национален центар за превенција од дроги. Функцијата на овие центри ќе биде превземена од институции кои веќе постојат и кои и досега вршеле слични активности.

Функцијата на Национален центар за прибирање на податоци ќе ја превземе Републичкиот завод за здравствена заштита, кој ќе врши прибирање на податоци за број на зависници, видови користени дроги, старосна структура,

податоци за заплена и др. Се предвидува овој центар да биде поврзан со Европскиот центар за следење на дроги и зависности (EMCDDA) и за таа цел ќе треба кадровски да се зајакне со уште едно лице.

Функцијата на Национален центар за третман, намалување на штети, социјална реинтеграција и ресоцијализација ќе ја превземе Психијатриската болница Скопје, која ќе има улога на координатор на активностите на службите за превенција и третман од злоупотреба на дроги при невропсихијатриските одделенија во општите болници.

Законот предвидува и зајакнување на превенцијата од дроги и преку проширување на овластувањата и активностите на Информативниот центар за лекови со што истиот ќе врши функција како Национален центар за превенција од дроги. За успешно функционирање на Центарот, истиот ќе треба кадровски да се зајакне преку вработување на уште 2 лица. Информативниот центар за лекови е веќе воспоставен и функционира. Истиот, ќе има проширување на овластувањата и во соработката со MBP и Министерството за образование и наука, ќе биде инволвиран во едукација, континуирана едукација, со цел превенција од злоупотреба на дрога.

Се предвидува инспекцискиот надзор да го вршат инспекторите од Бирото за лекови за што е неопходно кадровско доекипирање со уште 6 нови лица и спроведување на соодветни специфични обуки.

Во тек е и давањето на дозволи за вршење на дејност превенција и третман на лица кои употребуваат или злоупотребуваат дрога на здравствени установи, кои вршат болничка заштита и кои имаат одделенија за невропсихијатрија, односно психијатрија.

Согласно Националната стратегија за контрола на дрога (2005-2012) веќе се формирани 6 центри, а се планира понатамошно формирање на нови центри. Неопходно е нивно кадровско зајакнување со уште 50 нови лица, заради формирање на тимови и техничко опремување и спроведување на специфични обуки и специјализации за вработените и нововработените.

Царинска соработка

До крајот на 2007 година се планира вработување на нови 114 лица во Царинската Управа на Република Македонија, кои во најголем дел од случаите се планира да бидат ангажирани во Центарот за автоматска обработка на податоци и по царинарниците во Република Македонија.

Соработка во граѓански и кривични предмети

Во Секторот за меѓународна правна помош при Министерството за правда потребно е вработување на 4 нови лица.

2.2 СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

а) ЗАКОНОДАВСТВО

Полициска соработка и борба против организиран криминал

Се планира измена на подзаконските акти на Финансиската полиција согласно новиот Закон за финансиска полиција.

Соработка во областа на дрогите

Усогласувањето на законодавството ќе продолжи преку донесување на подзаконски акти на Законот за опојни дроги и психотропни супстанции, со што ќе се изврши доуредување на постапките за регистрација на лековите кои содржат опојни дроги и психотропни супстанции, ќе се уреди начинот на водење на евиденции според листите на опојни дроги и психотропни супстанции и др. Се планира и склучување на Меморандуми за соработка меѓу релевантните ресори и индустријата.

Се планира и донесување на подзаконски акти кои произлегуваат од Законот за прекурзори. Со нив ќе се уредат: содржината на барањето и обрасците на дозволи за увоз, извоз, транспорт и транзит на прекурзори, содржината и начинот на водење на регистарот на правни лица кои вршат производство и промет со прекурзори. Со донесување на подзаконскиот акт за содржината на барањето и на одобрението за вршење на промет со прекурзори, ќе бидат имплементирани следниве ЕУ мерки: 32005R3677, 31992R0900; 32005R1277; 32004R0273; 32000R1610.

Царинска соработка

Нехармонизираните области⁷³ ќе бидат конечно усогласени во рамки на втората ревизија на царинското законодавство, што значи дека Република Македонија ќе почне да ги применува нив како дел од *Acquis* на денот на влегување во

⁷³ Овие области, посебно се однесуваат на: правилата за потекло на стоките-усвојување на правилата за непреференцијално потекло на стоките и на правилата што ги применува Европската унија во поглед на окупираниите територии и правилата за примена на GSP; специјални правила и документи кои се применуваат на царинските стоки кои се движат помеѓу земјите членки; специјални правила за размена на различни видови на информации за спроведување на

Европската унија. Истовремено ќе отпочне имплементацијата на Заедничката Комуникациска Мрежа (Common Communication Network (CCN) и ќе се пристапи кон развивање на предлог за воведување на Нов Компјутеризиран Транзитен Систем (NCTS).

Судска соработка во кривични и граѓански предмети

По завршувањето со измените на законодавството, во согласност со Стратегијата и Акциониот план за реформа на правосудството се предвидува евалуација на спроведените активности подржана со анализа на остварените резултати во поглед на зајакнување на независноста и зголемување на ефикасноста на правосудниот систем. Ваквата анализа би претставувала основа за отстранување на недостатоците преку измени во законите и подзаконските акти. Редовно ќе се изготвуваат тримесечни и шестмесечни извештаи за спроведувањето на Стратегијата, како и анализи за спроведувањето на донесените закони (2007 и 2008). Поради тоа, за време на среднорочниот период (2008-2010) акцентот треба да биде ставен на имплементација на законската регулатива.

Се планира изготвување на Програма за обука и техничка помош во областа на меѓународна правна соработка.

б) ИНСТИТУЦИИ

Полициска соработка и борба против организиран криминал

Во овој момент Одделението за заштита на сведоци при МВР не е во можност да даде проекција на среднорочните приоритети, од причини што истите ќе се планираат во зависност од динамиката на активностите (број на лица кои ќе влезат во Програмата за заштита на сведоци).

На среден рок потребни се 6 нови вработувања во Одделението за гонење сторители на кривични дела од областа на организираниот криминал и корупцијата при Јавното обвинителство на Република Македонија.

Царинска соработка

Планирана е реорганизација и доекипирање на царинската служба кои ќе овозможат:

- усвојување на законодавството кое се однесува на организацијата на царинската служба;
- обезбедување на висок степен на соработка помеѓу царинската, даночната и другите државни служби;
- воспоставување на ефикасна царинска контрола особено во делот на криумчарењето и прибирањето на јавните давачки;
- дообученост на царинската служба, особено на вработените во Секторот за контрола и истраги, со цел успешно следење на најновите трендови на организиран и друг вид на криминал;
- регулирање на статусот, платите како и можноста за унапредување на високо квалификуваните и мотивирани вработени со висок степен на одговорност и професионалност;
- поддршка на информациона систем, споредлив со структурата на Информациониот систем на Европската унија.

Реорганизацијата и стручната обука на царинската служба за ефикасно и правилно прибирање на директните приходи на Европската унија, како и заштитата и надзорот на надворешните граници на Европската унија се основни цели кои треба да се постигнат од страна на Царинската управа во исполнувањето на обврските кои произлегуваат од членството во Европската унија.

Судска соработка во кривични и граѓански предмети

Планирана е обука на вработените во Секторот за меѓународна правна помош при Министерството за правда за практична примена на законодавството на Европската унија, признавање и извршување на судски пресуди во граѓански и трговски предмети, признавање и извршување на пресуди во семејно право, достава на судски и вонсудски документи и соработка меѓу судовите во изведување на докази. Се планира и обука на вработените за практична примена на ЕУ актите од специјалните истражни мерки, заштита на сведоци и соработници на правдата, сослушување на сведоци или вештаци по пат на видео и телефонска конференција, признавање на странски пресуди во областа на кривичните предмети, екстрадициите, трансфер на осудени лица, доставување на списи, за кривичното гонење и за водењето на казнена евиденција итн.

ИНТЕГРАЛЕН ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ							
Буџетски број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
06001	Министерство за внатрешни работи- (Одделение за заштита на сведоци+ Оддел за организиран криминал _Сектор за финансиски криминал _Одделение за компјутерски криминал и фалсификати)	0	5	0	6	0	11
	Министерство за внатрешни работи- Одделение за азил	4	0	2	3	2	11
	Министерство за внатрешни работи- (Оддел за граѓански работи_Одделение за странци)	3	1	0	0	0	4
	Министерство за внатрешни работи- Сектор за гранични прашања	0	0	0	0	0	0
06001 Вкупно		7	6	2	9	2	26
08001	Министерство за надворешни работи- Сектор за конзуларни работи и меѓународно право	5	7	0	0	0	12
08001 Вкупно		5	7	0	0	0	12
09001	Министерство за финансии- - Финансиска полиција	15	0	0	0	0	15
09001 Вкупно		15	0	0	0	0	15
15001	Министерство за труд и социјална политика – Сектор за социјална заштита – _Одделение за азил, миграции и бегалци	3	0	2	0	0	5
15001 Вкупно		3	0	2	0	0	5
19001	Министерство за здравство- Биро за лекови	0	6	0	0	0	6
19001	Министерство за здравство – Сектор за секундарна здравствена заштита (Служби за превенција и третман од дроги во рамките на Јавни здравствени установи) ⁷⁴	50	0	0	0	0	50
19001 Вкупно		50	6	0	0	0	56
31010	Јавно обвинителство – Одделение за гонење на сторители на кривични дела од областа на организираниот криминал и корупцијата	4	3	3	0	0	10
31010 Вкупно		4	3	3	0	0	10
Вкупно		84	22	7	9	2	124

⁷⁴ Согласно Националната Стратегија за контрола на дрога во Република Македонија (2005-2012)

ИНТЕГРАЛЕН ПРЕГЛЕД НА СТРАНСКА ПОМОШ

Надворешни граници

До крајот на 2006 година ќе се реализираат неколку проекта од CARDS програмата, со кои значително ќе се подобрат капацитетите на Граничната полиција:

- Изградба на зграда за седиштето на Граничната полиција⁷⁵
- Обезбедување опрема за потребите на граничната полиција: “Телекомуникациска опрема ТЕТРА” - CARDS 2004, со кој е предвидено да се набави радио - комуникациски систем. Вкупна вредност на проектот е 9.000.000,00 евра и истиот е планирано целосно да се реализира до средина на 2006 година. Со операционализација на проектот ќе се овозможи ставање во функција на:
 - Средства за врски/моторола ГП 340 и базни станици ГМ 360;
 - Централното поврзување на сите Полициски станици за обезбедување на државната граница и Полициски станици за гранична контрола, а воедно и со останатите корисници на Министерството за внатрешни работи преку „Лотус„ системот.
- Преку CARDS-Твининг проектот на Европската комисија - “Советодавна поддршка на реформата на полицијата”, ќе биде дадена помош за изработка на дел од подзаконските акти што треба да се донесат врз основа на Законот за надзор на државната граница.

Визна политика и надворешни миграции

Изготвувањето на подзаконските акти на Законот за странците ќе биде потпомогнато со експертска помош од страна на Кралството Норвешка и преку TAIEХ експертиза.

Финансирањето на проектот за воспоставување на Националниот визен информациски систем за визно работење со Визен центар во МНР ќе се реализира преку CARDS програмата за 2006 година за која веќе има изработено feasibility студија. За реализација на првата фаза од овој проект понудена е донација од Луксембург во висина од 500.000,00 евра.

Обуката за вработените во Визниот центар ќе се остварува преку CARDS 2006 програмата.

Азил

За изградбата на Прифатниот центар обезбедени се средства од Националниот CARDS проект 2002 година во висина од 1.207.581 евра.

Полициска соработка и борба против организиран криминал

Финансиската полиција изготви твининг проект “Зајакнување на капацитетите на Финансиската полиција”.

За Одделението за заштита на сведоци во МВР планирани се два проекта:

- CARDS (CARPO) Проект на Советот на Европа – за развој на ефикасни и функционални полициски системи, засилување на борбата против главните криминални активности и соработка меѓу полицијата;
- Твининг програма со Германија (полицијата на Бранденбург)
- (Со наведените проекти опфатени се обуки и семинари за организација и менаџмент).

За Одделот за организиран криминал (Сектор за криминалистичко-разузнавање и анализа) при МВР во фаза на донирање е:

- Лиценца за »1-2« (софтвер за разузнавачки податоци) од страна на Британската амбасада во висина од 10.000 фунти
- Софтвер “I-base” од страна на Британската амбасада во висина од 50.000 фунти.

Се планира проект од програмата на CARDS 2006 за полиција и борба против организиран криминал во висина од 2 100 000 евра.

Соработка во областа на дрогите

Преку CARDS 2003 Твининг проектот за зајакнување на капацитетите во борба против дрогите предвидена е техничка помош од околу 1 000 000 евра (напомена: не е предвидено обезбедување на опрема).

⁷⁵ Проектот е од CARDS програмата од 2004 година со вкупна вредност од 2.100.000,00 евра и истиот треба целосно да се реализира до крајот на Април 2006 година;

Царинска соработка

Република Македонија веќе активно користи определени форми на техничка помош во рамките на техничката помош CARDS од Европската унија (CAFAO-МАК). Оваа помош се реализира преку CAFAO-МАК Проектот во Република Македонија, кој изнесува 2 милиони евра ⁷⁶ за фискалната 2006 година.

CAFAO-МАК Мисијата е тим на царински експерти од земјите -членки на Европската унија кои и даваат техничка поддршка на Царинската управа во модернизацијата и создавањето комплетно оперативна царинска дејност во согласност со европските стандарди. Тимот, кој е составен од меѓународни експерти, е наречен Канцеларија за Царинска и Фискална помош на Македонија (CAFAO-МАК), а освен што доставува опрема и специјалистички обуки, исто така работи заедно со своите македонски колеги на терен, за да се поттикне пренесување на вештини и знаења, со техники за обука за време на извршување на работата.

CAFAO-МАК е насочен кон царинското законодавство, управување со човечки ресурси, обука и примена на царинскиот закон.

Исто така, одредена билатерална помош се користи во рамките на твининг проектот со Царината на Кралството Холандија во периодот од 2005 до 2008 година. Истиот изнесува околу 500.000 евра, а средствата ќе се користат согласно договорените програмски активности.

Судска соработка во кривични и граѓански предмети

Република Македонија веќе активно користи определени форми на техничка помош во рамките на ДПК/УСАИД и CARDS 2003:

- Проект ДПК/УСАИД - *Модернизирање на судството* (8.000.000 УСД, јуни 2002 – дек.2005, продолжен до крајот на 2007 година) – поделен на три компоненти: 1) Законска структура и пракса, 2) Судска администрација и управување, 3) Правна обука.
- Проект CARDS 2003 регионален – *Воспоставување на независно, сигурно и функционално судство и унапредување на судската соработка меѓу државите од Западен Балкан* (продолжен до крајот на 2007 година) Модул 3 – Меѓународна и Европска правосудна соработка во висина од 5 000 000 евра.

⁷⁶ Со овој проект, освен Царината, ќе се покрие и дел од областа на даноците. Поделбата на средствата се уште не е договорена.

3.25 НАУКА И ИСТРАЖУВАЊЕ

ВОВЕД

Остварувајќи ги своите надлежности во областа на науката и технолошкиот развој, Министерството за образование и наука ќе создава услови научно-истражувачката дејност да прерасне во незаменлив фактор на севкупниот развој на земјата. Тоа ќе се остварува преку ангажирање на научната јавност во Република Македонија во реализација на проекти кои кореспондираат со државните приоритети, како и преку создавање услови за целно поврзување на комерцијалниот и невладиниот сектор со соодветните научни институции и поединци. Оваа мисија на Министерството за образование и наука ќе се остварува преку подигнување на нивото на финансирање на оваа дејност како од буџетски, така и од вонбуџетски извори постигнувајќи го императивот даден во Барселонската стратегија за инвестирање на најмалку 3% од БОП на секоја членка на ЕУ во развојот на науката.

а) ПРАВНА РАМКА

Со **Законот за научно - истражувачката дејност ("Службен Весник на РМ" бр. 13/96 и 29/02)** се уредува системот, начелата, јавниот интерес, облиците на организирањето и управувањето во научно-истражувачка дејност, начините на поттикнувањето и помагањето на развојот на научно-истражувачка дејност, научно-истражувачките кадри и други прашања од интерес за научно-истражувачката дејност. Овој Закон обезбедува поттикнување и помагање на развојот на научно-истражувачката дејност, оспособување и усовршување на кадрите за научно-истражувачка работа, избор и прифаќање на научниот подмладок, последипломски и докторски студии и други форми и начини на оспособување, усовршување и унапредување на кадрите.

Подзаконски акти кои детално ја уредуваат научно-истражувачката дејност се:

- Правилник за утврдување на условите и критериумите за доделување средства за поттикнување и помагање на научно-истражувачката дејност ("Службен весник на РМ" бр. 3/05)
- Правилник за утврдување на условите и критериумите за доделување средства за реализација на годишните програми за работа и развој на јавните научни установи ("Службен весник на РМ" бр. 3/05)
- Правилник за утврдување на условите и критериумите за доделување средства за создавање на научно-истражувачки кадри ("Службен весник на РМ" бр. 33/04 и 31/05)
- Правилник за водењето на евиденцијата на работниците кои вршат научно истражувачка дејност. ("Службен весник на РМ" бр. 55/01 и 66/01)

Законот за поттикнување и помагање на технолошкиот развој ("Службен весник на РМ" бр. 98/00) го уредува поттикнувањето и помагањето на технолошкиот развој во Република Македонија, програмирањето на дејноста и нејзиното финансирање.

Подзаконски акт кој детално го уредува технолошкиот развој е:

- **Правилникот за условите, критериумите и начинот на користење на средствата за поттикнување и помагање на технолошкиот развој** ("Службен весник на РМ" бр. 49/01 и 36/05).

Законот за поттикнување и помагање на техничката култура ("Службен Весник на РМ" бр. 53/00) го уредува оспособувањето за стекнување технички, технолошки и информатички знаења и вештини, инвентивно творештво, ширење на научните и техничките достигнувања, поттикнување за творечка и научна работа, техничко воспитување и образование.

Подзаконски акт кој детално ја уредува техничката култура е:

- **Правилникот за критериумите за доделување на средства за остварување на програмите за работа, односно проектите во областа на техничката култура** ("Службен весник на РМ" бр. 31/01).

б) Институционална рамка

Научно-истражувачката дејност и технолошкиот развој се во надлежност на Министерството за образование и наука. МОН ја креира политиката на науката и технолошкиот развој и врши работи како што се предлагање, изготвување на закони и други подзаконски акти во областа на науката; превзема разни активности со цел унапредување на научно-истражувачката дејност, технолошкиот развој и техничката култура; остварува работи во врска со стипендирање, специјализација и практична наобразба на домашни и странски стручњаци; упатува домашни стручњаци во странство, како и странски стручњаци во РМ; изготвува предлози, мислења, анализи, информации и други акти од областа на науката и научно истражувачка дејност.

Секторот за наука и технолошки развој функционира во рамките на Министерството за образование и наука и е надлежен за научно-истражувачката дејност, технолошкиот развој и техничката култура. Во рамките на овој Сектор, постојат 6 одделенија.

Вкупниот број на државни службеници вработени во Секторот за наука и технолошки развој е 26. Согласно Правилникот за систематизацијата на работните места на МОН, планирани се 29, кои треба да бидат вработени во периодот од почетокот на 2006 до крајот на 2009 година.

Советот за научно истражувачка дејност преставува советодавно стручно тело формирано од Министерот за образование и наука и е составено од претседател и седум членови. Советот учествува во креирањето на политиката на науката и предлага мерки за развојот и унапредувањето на научно-истражувачката дејност во Република Македонија.

Македонската академија на науките и уметностите е јавна научна установа која има 41 редовни членови (академци), 1 почесен член и 33 членови надвор од работниот состав на Академијата. Во составот на Академијата функционираат 5 одделенија и 5 истражувачки центри.

Академијата ја следи состојбата на науките и уметностите и се залага за нивно унапредување, како и за оспособувањето на научно-истражувачките кадри; соработува во утврдувањето на политиката на Републиката во науките и уметностите; ги поттикнува, координира, организира и врши научни истражувања и уметнички остварувања; обезбедува услови за научна работа и уметничко творештво на своите членови; се залага за примена на современите методи во научните истражувања, како на современите научни знаења и резултати од научните истражувања и воспоставува, одржува и развива меѓународна соработка во областа на науките и уметностите.

Во Република Македонија постојат три државни универзитети: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје со 23 факултети во негов состав, кои имаат посебен правен субјективитет и 10 јавни научни установи; Универзитет „Св. Климент Охридски“ во Битола со 6 факултети и една висока стручна школа со посебен правен субјективитет и 3 јавни научни установи и; Државен универзитет во Тетово со 4 факултети и една висока стручна школа без својство на правно лице. Основани се и три приватни универзитети кои ги сочинуваат високообразовни установи без својство на правно лице и тоа: Југоисточно-европски универзитет во Тетово со 5 факултети и 2 високи стручни школи, Европски универзитет во Скопје со 5 факултети и Њу Јорк универзитетот во Скопје со 5 факултети во негов состав.

Универзитетите покрај образовната, научната и апликативната дејност, организираат и последипломски и докторски студии, со што допринесуваат за усовршувањето и создавањето на млади научно- истражувачки кадри.

Основани од Владата на РМ, *Јавните научни установи* се наоѓаат во состав на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје (10) и Универзитетот „Св. Климент Охридски“ во Битола (3). Надлежност на јавните научни установи е реализирање на научно истражувачки проекти од соодветните научни области, утврдени во годишните програми за работа и развој. Тие се надлежни за создавање и усовршување на млади научно истражувачки кадри. Во Република Македонија функционираат 13 јавни научни установи:

- Институт за национална историја
- Институт за фолклор Марко Цепенков
- Институт за македонски јазик Крсте Мисирков
- Институт за старословенска култура
- Институт за македонска литература
- Земјоделски институт
- Економски институт
- Институт за социолошко и политичко-правни истражувања
- Институт за земјотресно инженерство и инженерска сеизмологија
- Институт за тутун
- Хидробиолошки завод
- Институт за сточарство и
- Институт за јужни земјоделски култури

Во стопанството функционираат развојно-истражувачките единици формираны од претпријатијата кои преку трансфер на знаења и технологии го подобруваат стопанисувањето преку: развој на сопствени технологии; модернизација на

постојните производни капацитети; формирање иновациони центри и технолошки јадра; изградба на технолошка инфраструктура и придонесуваат за поттикнување и помагање на технолошкиот развој.⁷⁷

Носителите на јавно овластување во техничката култура (23) реализираат програми и проекти со кои придонесуваат за: оспособување за стекнување технички, технолошки и информатички знаења и вештини, инвентивно творештво, ширење на научните и техничките достигнувања, поттикнување за творечка и научна работа, стимулирање на талентираноста, техничко воспитување и образование, особено кај младата популација.

Државниот завод за статистика (ДЗС) е органот надлежен да ги спроведува статистичките истражувања од областа на науката и истражувањето. Имено, ДЗС спроведува:

- Статистичко истражување за научната и истражувачко-развојната дејност, НИРО (годишно);
- Статистичко истражување за иновации (ИНОВ)(четиригодишно);
- Статистичко истражување за техничка култура (тригодишно).

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

ПРАВНА РАМКА

Во првиот квартал на 2007 се планира да се донесе нов **Закон за научно истражувачка дејност и технолошки развој**. Со овој закон ќе се уредуваат начелата, целите и облиците на организирањето и управувањето во научно-истражувачката дејност и технолошкиот развој, условите за вршење на овие дејности, како и оспособувањето и усовршувањето на научно-истражувачките кадри со што научно-истражувачката дејност и технолошкиот развој ќе бидат поставени како развојни приоритети. Во овој закон ќе се утврдат обврските кои ќе се финансираат од државниот буџет и од други извори (меѓународни програми и фондови, единиците на локалната самоуправа и стопанството) и кои што ќе бидат насочени кон постигнување на целите на општествениот и стопанскиот развој на Република Македонија. Со Законот ќе бидат уредени и : етичкиот аспект на научно-истражувачката дејност, детерминирање на критериумите за центрите на одличност, условите за соработка во науката помеѓу јавниот и приватниот сектор и формирање на единствена база на податоци во науката.

Во рок од 6 месеци по стапувањето на сила на **Законот за научно истражувачка дејност и технолошки развој**, Министерството за образование и наука ќе донесе нови правилници за финансирање на научно истражувачката дејност и технолошкиот развој:

- Правилник за утврдување на условите и критериумите за доделување средства за поттикнување и помагање на научно-истражувачката дејност, со кој попрецизно ќе се утврдат и заострат условите и критериумите според кои на универзитетите, факултетите, приватните научни установи, самостојните истражувачи, друштвата за наука и на издавачките куќи ќе се доделуваат средства за финансирање на: научно-истражувачки проекти, издавање на научни книги, научни списанија, зборници од одржани научни собири, годишни зборници на факултетите, организирање на научни собири во Републиката, трошоците за учество на наши научни работници на научни собири и на студиски престои во странство, објавување на научни трудови на наши научни работници во странски научни списанија и за набавка на научна опрема;
- Правилник за утврдување на условите и критериумите за доделување средства за реализација на годишните програми за работа и развој на јавните научни установи, со кој ќе се утврдат условите и критериумите според кој на јавните научни установи ќе се доделуваат средства за финансирање на: научно-истражувачки проекти, издавање на научни книги, научни списанија, зборници од одржани научни собири, организирање на научни собири во Републиката, трошоците за учество на наши научни работници на научни собири и на студиски престои во странство, објавување на научни трудови на наши научни работници во странски научни списанија и за набавка на научна опрема. Целта на овој Правилник е унапредување на транспарентноста и одговорноста на работата на Јавните научни установи;
- Правилник за утврдување на условите и критериумите за доделување средства за создавање на научно-истражувачки кадри, со кој ќе бидат утврдени условите и критериумите за доделување на средства за стипендии и уписнини за последипломски и докторски студии и еднократни надомести за изработка на магистерски и докторски студии на кандидатите преку нивна директна активност во јавните научни установи;
- Правилник за водењето на базите на податоци од областа на научно истражувачка дејност и технолошкиот развој, со кој ќе биде утврден начинот на водењето евиденцијата на работниците кои вршат научно истражувачка дејност и нивните научни активности (учество во реализација на научно-истражувачки проекти, издавање на научни книги, објавување научни трудови во републички и меѓународни научни списанија и учество на научни собири и на студиски престои во странство);

⁷⁷ Бројот на развојните единици е добиен врз основа на анкета спроведена од МОН во декември 2004 година.

- Правилник за условите, критериумите и начинот на користење на средствата за поттикнување и помагање на технолошкиот развој, со кој ќе бидат утврдени условите и критериумите за доделување на средства за финансирање на развојно-истражувачки проекти и програми за развојни истражувања и
- Правилник за критериумите за доделување на средства за остварување на програмите за работа, односно проектите во областа на техничката култура, со кој ќе бидат утврдени условите и критериумите за доделување на средства за реализација на проекти и програми за работа на носителите јавни овластувања во техничката култура.

СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Во насока на соодветна проекција на научно-истражувачката дејност во претстојниот четиригодишниот период, во тек е изработка на *Програма за научно-истражувачка дејност и технолошкиот развој за 2006-2010*. Нацрт верзијата на програмата се планира да биде усвоена четвртиот квартал на 2006 година. Програмата ќе се надврзе на Програмата за поддршка на технолошкиот развој за 2002-2006 година. Таа ќе преставува платформа за дејствување на сите субјекти и поединци кои се занимаваат со наука или чие функционирање зависи од оваа дејност. Програмата за научно-истражувачка дејност и технолошкиот развој за 2006-2010 ќе понуди мерки кои државата треба да ги превземе во финансиски, правен и институционален смисол со цел да обезбеди прокламиран развој на науката и истражувањето. Исто така таа ќе понуди нов проактивен пристап во меѓународната соработка, со посебен осврт на зголемување на учеството на РМ во проектите од рамковните програми на Европската Унија.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Со новиот *Закон за научно- истражувачка дејност и технолошки развој* се предвидува формирање на:

Совет за развој на Република Македонија кое ќе биде експертско советодавно тело на Владата на Република Македонија чиј што претседател ќе биде Претседателот на Владата на Република Македонија. Советот ќе ги користи научните сознанија во креирањето на развојната политика на државата.

Одбор за етичност, ќе биде именуван од Собранието на Република Македонија на предлог на Владата на Република Македонија. Одборот ќе донесе етички кодекс со кој ќе се утврдат етичките начела во научната работа, објавувањето на резултатите, односите меѓу научно-истражувачките работници и учесниците во научниот и образовниот процес, постапки и дејствија поврзани со пазарната конкуренција. Задача на Одборот ќе биде следење и оценување на примената на етичките начела и вредности во научно-истражувачката дејност и технолошкиот развој, деловните односи и во односите кон јавноста, како и примената на современите технологии и во заштитата на животната средина.

Фонд за технолошки развој се предвидува да биде формиран во соработка со Стопанската комора на РМ и чишто надлежности подетално ќе се уредат со новиот закон за научно-истражувачка дејност и технолошки развој.

Врз основа на домашна и странска експертска оценка, Министерот за образование и наука прогласува, односно формира, од постојните научни институти или факултети, Центри за одличност за одреден временски период (најмалку 3 години). Центар за одличност е истражувачка установа или група на научни истражувачи за научен центар за извонредност, која ја прогласува Министерот на предлог на Советот за наука и технологија на Република Македонија.

СТРАНСКА ПОДДРШКА

Во рамките на ТЕМПУС програмата се реализираа 3 проекти кои поддржаа основање на структури на трансфер на технологија на Електротехничкиот факултет, Технолошко-металуршки факултет и Факултет за земјоделство на Универзитетот "Св. Кирил и Методиј" во Скопје:

- **UM-JEP-16003/2001**- Создавање на хрватски центар за трансфер на знаења во областа на биотехнологијата и применетата економија во земјите на југоисточна Европа;
- **UM-JEP-16043/2001**- Модел на канцеларија за меѓународен технолошки трансфер,
- **CD-JEP-16045/2001**- Центар за трансфер на технологија во хемиското и текстилното инжињерство.

Рамковните програми на Европската унија се основни инструменти за финансирање на истражувањето и развојот. Предложени од Европската комисија, усвоени од Советот и Европскиот парламент, тие се реализираат од 1984 во циклуси од 4 години. Основна цел е јакнење на научната и технолошката основа на индустријата и поттикнување на меѓународната конкуритивност преку промоција на истражувачките активности како поддршка на политиката на Европската унија.

Секторот за наука и технолошки развој при Министерството е вклучен во два проекти **SEE-ERA-NET** и **ERA WEST BALKAN** кои се во рамките на 6-та Рамковна Програма, со што се овозможува вклучување на Македонија во европските активности во областа на науката и технолошкиот развој.

Во рамките на SEE-ERA-NET проектот една од главните задачи е давање на поддршка во дефинирањето и донесувањето на стратешки документи за развој и унапредување на целокупната научно истражувачка дејност за поуспешно интегрирање во Европската Истражувачка Област (ЕРА). Постигнатите резултати од овој проект ќе бидат поддршка на планираната Програма за научно-истражувачка дејност и технолошкиот развој 2006-2010 и Стратешкиот план на Министерството за образование и наука 2006-2008.

Во рамките на Националната програма на **IAEA**, Република Македонија активно учествува во 11 проекти од областа на радијациона заштита.

Во рамките на соработката со **НАТО**, во тек на реализација се 7 проекти, од кои 3 во програмата “Наука за мир” (уште два се во завршна фаза на евалуација) и 4 во групата на колаборативни проекти.

Во рамките на Програмата за партиципација на **УНЕСКО**, Република Македонија реализира 21 проект од областа на образованието и науката. Во тек се 4 проекти, а 5 се во завршна фаза на евалуација и се очекува нивно одобрување.

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ							
Буџетски број	Институција						Вкупно
		2006	2007	2008	2009	2010	
16001	Министерство за образование и наука– Сектор за наука и технолошки развој	3	0	0	0	0	3
16001							
Вкупно		3	0	0	0	0	3
	Вкупно	3	0	0	0	0	3

3.26 ОБРАЗОВАНИЕ И КУЛТУРА

3.26.1 ОСНОВНО И СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

ПРАВНА РАМКА

Основното образование е регулирано со **Законот за основното образование** и измените и дополнувањата на овој закон (“Службен весник на Република Македонија” број 44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 63/04 и 55/05). Дејноста на средното образование е регулирана со **Законот за средното образование** и измените и дополнувањата на овој закон (“Службен весник на Република Македонија” број 44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 67/04 и 55/05).

Со Законот за основното образование се уредува основањето и престанокот на основните училишта, воспитно-образовната дејност (наставните планови и програми, оценувањето и наградувањето), наставниците и другите вработени во училиштето, употребата на учебниците, полагањето на државниот испит на наставниците, педагошката евиденција и документација, нострификација на свидетелства и дипломи стекнати во странство, правото на образование на странски државјани и лица без државјанство, управувањето и раководењето со основните училишта, финансирањето на основното образование, и надзорот над работата на основните училишта.

Со Законот за средно образование се уредува постапката за основање и престанок на општински, државни и приватни средни училишта, управувањето и раководењето со нив, видовите на средното образование, стекнувањето со статус на ученик, наставниците и другите вработени во училиштето, донесувањето на наставните планови и програми, видовите на средното образование (општо образовно-гимназиско образование со четиригодишно траење, средно-стручно образование со четиригодишно, односно со тригодишно траење, уметничко образование и образование на ученици со посебни образовни потреби). Законот ги регулира и употребата на јазиците на заедниците, правото на образование на странски државјани и лица без државјанство, употребата на учебниците, полагањето на државниот испит на наставниците, педагошката евиденција и документација, нострификација на свидетелства и дипломи стекнати во странство, финансирањето на јавното средно образование, надзорот над работата на средните училишта.

Со измените и дополнувањата на Законот за основното образование („Службен весник на РМ” бр.63/04) се уредени новите состојби во основното образование со пренесување на надлежностите од централната во локалната власт, при што основачките права и обврски над постојните основни училишта (освен на посебните основни училишта), ги презема општината. Финансирањето на работата на училиштата е со наменски и блок дотации кои локалната власт ќе ги добива од буџетот на државата, но може дотациите да ги дополнува и со средства од сопствени извори. Со измените на Законот за основното образование, започнувајќи од 1 септември 2005 година, задолжителното основно образование трае девет години и опфаќа подготвителна година, четири години одделенска настава и четири години предметна настава. Утврдена е и нова постапка за избор на директор на основно училиште, кој треба да има положен испит за директор.

Со измените и дополнувањата на Законот за средното образование („Службен весник на РМ” бр.67/04) исто така се уредуваат новите состојби во средното образование со пренесување на надлежностите од централната во локалната власт. Исто како и во основното образование, финансирањето на работата на општинските средните училиштата е со наменски и блок дотации кои локалната власт ќе ги добива од буџетот на државата, но може дотациите да ги дополнува и со средства од сопствени извори. За да се обезбеди објективно вреднување на резултатите на учениците во средното образование, предвидено е воведување на државна матура од учебната 2007 година. Утврдена е нова постапка за избор на директор, и нова улога на директорот како менаџер на развојот на училиштето, за што е потребно е да се стекне со уверение за положен испит за директор, преку задолжителна обука која ја спроведуваат специјализирани акредитирани установи.

Со Законот за просветната инспекција (“Службен весник на РМ” број 52/05), како нов механизам за обезбедување на квалитет на образованието, е предвиден посебен вид на надзор, оцена на квалитетот на образовниот процес и ефективността преку интегрална евалуација на работата на воспитно-образовните установи, која опфаќа: организација и реализација на наставата, условите и климата во училиштата, менаџментот, професионален развој на наставниците и раководните лица, и соработка со родителите и средината.

СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Концепцијата за матура и за завршен испит во јавното средно образование во Република Македонија е усвоена од Министерот за образование и наука во октомври 2005 година во кои се проектирани целите на воведување на испити на крајот од четиригодишното средно образование, очекуваните придобивки од воведувањето на испити, моделот на испити и начинот на оценување на испитите.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Надлежни институции за имплементирање на Законот за основното образование, Законот за средното образование и Законот за просветната инспекција се:

- Министерството за образование и наука,
- Бирото за развој на образованието,
- Државниот просветен инспекторат,
- Педагошка служба,
- Управа за развој на образованието на јазиците на заедниците,
- општините и Градот Скопје,
- основните училишта,
- училиштата за средно образование, и
- Државниот завод за статистика

Министерството за образование и наука, во делот за основното и средното образование е надлежно да:

- и предлага на Владата основање на државни средни училишта за категории на ученици за кои државата има посебен интерес
- дава мислење за основање на приватни училишта
- врши верификација на основни и средни училишта и води централен регистар за нив
- донесува наставни планови и програми
- пропишува стандарди и нормативи за основање и работа на основни и средни училишта
- пропишува стандарди и критериуми за финансирање на образованието
- пропишува норматив за наставниот и друг кадар во училиштето
- одобрува учебници за основното и средното образование
- ја спроведува државната матура
- распишува конкурс за запишување на учениците во средното образование
- спроведува државен испит за наставниците
- ја пропишува педагошката евиденција и документација
- врши нострификација и еквиваленција на свидетелства стекнати во странство
- ја пропишува постапката за полагање за испит за директор на училиште
- ги финансира државните средни училишта
- врши надзор над законитоста на работата на училиштата
- врши надзор над работата на единиците на локалната самоуправа во остварувањето на образованието

Во рамките на Министерството за образование и наука се организирани седум сектори, од кои шест сектори се надлежни за дејноста образование.

Бирото за развој на образованието ги врши следните работи:

- предлага стандарди и нормативи за основање и работа на училиште
- предлага модел на наставен програм
- предлага наставни планови и програми
- предлага концепција за учебник
- предлага програма за издавање на учебници
- изработува методологија за вреднување на учебниците
- изработува испитни програми за државна матура, училишна матура и завршен испит
- врши екстерно оценување на учениците
- врши стручно и педагошко усовршување на наставниците

Државниот просветен инспекторат ги врши следните работи:

- Врши просветен инспекциски надзор и надзор на квалитетот на образовниот процес и ефективността преку евалуација на работата на училиштата за основно и средно образование

- Врши надзор над примената на законите, другите прописи и општи акти од областа на воспитанието и образованието
- Врши надзор над извршувањето на законите, другите прописи и акти со кои се уредуваат ученичките и студентските домови.
- Врши надзор над исполнетоста на образовните стандарди.

Педагошка служба ги врши следните работи:

- ги води постапките за одобрување и употреба на учебниците во основните и средните училишта

Управата за развој на образованието на јазиците на заедниците ги врши следните работи:

- се грижи за поддршка и развој на образованието на заедниците, како и за поголема застапеност на припадниците на заедниците во сите степени на образование (основно, средно и високо).

Вработените во Министерството, особено во последните седум години, континуирано се усовршуваат и обучуваат за: раководење со проекти, човечки ресурси, стратешко планирање, ревизорско работење, сметководствени работи, изготвување на легислативата, инспекторирање на контролата на квалитетот на образованието, јавни набавки, применување на нови наставни технологии, работење со компјутери и изучување на странски јазици. Обуките се организираат од самото Министерство, во рамки на конкретни проекти за техничка поддршка на Министерството (ЕУ, УСАИД и во соработка со други билатерални и мултилатерални донатори и агенции).

Единиците на локалната самоуправа (општините и Градот Скопје) се надлежни за:

- Основање на општински училишта за основно и средно образование
- Финансирање на основните и средните училишта во делот на одржување на училиштата, исхрана и превоз на учениците (до 2007 година), а од 2007 година и за платите на вработените во училиштата
- Даваат предлог за мрежата на училиштата на својата територија
- Водат регистри за училиштата на својата територија
- Даваат предлози за наставни планови и програми
- Ги одобруваат годишните програми за работа на училиштата
- Учествуваат во управувањето во училиштата
- Вршат избор на директор на училиште
- Врши распределба на средства на училиштата на својата територија за обезбедување на реализација на воспитно-образовниот процес, а во согласност со утврдените стандарди и нормативи

Основните и средните училишта ја реализираат воспитно-образовната дејност. Вкупниот број на основни училишта во Република Македонија е 356, додека вкупниот број на училишта за средно образование е 94, од кои 81 се општински средни училишта и училишта на Град Скопје, 10 државни средни училишта и 3 приватни средни училишта.

Државниот завод за статистика ги спроведува следните статистички истражувања од областа на основно и средно образование, во рамките на своите надлежности:

- Статистичко истражување за основните училишта на крајот на учебната година, УОК (годишно)
- Статистичко истражување за основните училишта во кои наставата се изведува на јазиците на заедниците, на крајот на учебната година, УМК (годишно)
- Статистичко истражување за основни училишта за возрасни на крајот на учебната година, УОВК (годишно)
- Статистичко истражување за основните уметнички училишта на крајот на учебната година, УУК (годишно)
- Статистичко истражување за средни училишта на крајот на учебната година, УСК (годишно)
- Статистичко истражување за средните училишта во кои наставата се изведува на јазиците на заедниците на крајот на учебната година, УСНК (годишно)
- Статистичко истражување за основните училишта на почеток на учебната година, УОП (годишно)
- Статистичко истражување за основните училишта за возрасни на почетокот на учебната година, УОВП (годишно)
- Статистичко истражување за основни уметнички училишта на почетокот на учебната година, УУП (годишно)
- Статистичко истражување за средни училишта на почеток на учебната година, УСП (годишно)

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

ПРАВНА РАМКА

Се планира донесување на **Закон за стручното образование и обука** во вториот квартал на 2006 година.

Со овој закон треба да се промовира и актуелизира стручното образование и обука, да се донесат квалитетни наставни планови и програми кои ќе се базираат на технолошкиот развој, вклучување на деловната заедница и локалната власт како активни учесници во креирање на политиката на стручното образование и обука (преку формирање на Национален совет за стручно образование и обука), донесување на стандарди на знаења, и изготвување на каталог на занимања. Во Законот за стручно образование и обука ќе се пренесат следните ЕУ мерки: Одлука 31963D0266 на Советот од 2.04.1963 за утврдување на општите начела за спроведување на заедничка политика за стручно образование (63/266/EEЗ); Одлука 31985D036 на Советот од 16.07.1985 за споредбеност на квалификациите на стручната обука помеѓу земјите - членки на Европската заедница (885/EEЗ).

Приближно една година по донесувањето на Законот за стручно образование и обука ќе се донесат 10 подзаконски акти кои ќе ја регулираат областа подетално.

Се планира донесување на нов **Закон за Бирото на развој на образованието** во првиот квартал на 2006 година.

Со Законот ќе се уредат не само надлежностите, туку ќе се допрецизира и одговорноста на Бирото особено за:

- предлагање концепти за развој на воспитно-образовниот систем и предлагање наставни планови и програми за предучилишното, основното, средното и специјалистичкото образование, образование на учениците со посебни образовни потреби и за образованието на возрасните;
- организирање и спроведување на активности за професионалниот развој на воспитно-образовниот и раководните кадри;
- вршење и организирање на истражувања во областа на образованието;
- вршење советодавна стручна работа за подобрување на квалитетот во воспитно-образовните установи;
- изработување образовни стандарди, стандарди на постигањата на учениците и спроведување активности за вреднување на постигањата на учениците;
- изработување концепција за учебник, програма за издавање на учебници и методологија за стручно вреднување на ракописи на учебник и за вреднување на квалитет на учебник;
- вршење издавачка дејност поврзана со развојот на воспитно - образовната дејност;
- воспоставување и развивање информативно-документациски систем во областа на образованието што е во негова надлежност.

Во Законот за Бирото за развој на образованието ќе се пренесе Препорака 32001H0166 на Европскиот Парламент и Советот од 12.02.2001 за европска соработка за квалитетно оценување во училишното образование.

Се планира донесување на **измени и дополнувања на Законот за основното образование и Законот за средното образование** во првиот квартал на 2006 година, со кои ќе се регулира:

- Постапка и услови за акредитација на установи кои ќе вршат обука за професионален развој на воспитно-образовниот и раководниот кадар во училиштата
- Постапка и услови за разрешување на училишните одбори
- Постапка и услови за вонредно екстерно оценување во основните и средните училишта

За подготовка и имплементација на Законот за изменување и дополнување на законот за основното образование и Законот за изменување и дополнување на законот за средното образование не се потребни дополнителни средства.

Се планира донесување на нови и измена на дел од постојните подзаконски акти кои произлегуваат од измените и дополнувањата на Законот за основното образование ("Службен весник на Република Македонија" број 63/04).

Се работи за следните подзаконски акти:

- Правилник за оценувањето на наставниците и стекнувањата на звањата (декември 2006);
- Правилник за стручното усовршување на наставниците (декември 2006);
- Концепција за описно оценување на учениците (септември 2006);
- Правилник за начинот и постапката на интерното и екстерното оценување на учениците (јануари 2007);
- Уредба за формулата за распределба на средствата од блок дотацијата и наменската дотација за основните училишта (јануари 2006)

Донесување на нови и измена на дел од постојните подзаконски акти кои произлегуваат од измените и дополнувањата на Законот за средното образование ("Службен весник на Република Македонија" број 67/04). Се работи за следните подзаконски акти:

- Правилник за оценувањето на наставниците и стекнувањата на звањата (декември 2006);
- Правилник за стручното усовршување на наставниците (декември 2006);

- Модел за изработка на наставни програми (ноември 2006);
- Образовни стандарди (ноември 2006);
- Правилник за начинот и постапката на полагање и оценување на учениците на државна матура, училишна матура и завршниот испит (април 2006)
- Уредба за формулата за распределба на средствата од блок дотацијата и наменската дотација за средните училишта (јануари 2006)

Во четвртиот квартал на 2007 година се планира донесување на **Закон за доживотното учење**. Законот ќе се заснова на принципите:

- образованието на возрастните, како дел од севкупниот систем на образование, придонесува за индивидуалното и колективното продолжување на образованието како доживотен концепт;
- доживотното образование придонесува за демократски и социјален соживот помеѓу луѓето без разлика на половата, верската или етничката припадност;
- доживотното учење ќе придонесе за зголемување на можностите за вработување, флексибилност и конкурентност на пазарот на трудот.

Законот ќе даде можност секој да има право за здобивање и пролабучување на знаења, вештини и способности потребни за слободен развој на личност и за слободен избор на професијата.

Во моментот во Република Македонија функционираат голем број на институции кои нудат неформално образование за деца и возрастни, но не постои легислатива која ќе ја регулира оваа област. Целта на овој закон е и:

- да ги утврди институциите кој ќе вршат ваков вид на образование
- нивно лиценцирање од страна на државната или од страна на локалната власт
- целите на неформалното образование
- учесниците во него
- структурата на неформалното образование
- стандардите во неформалното образование
- финансирањето
- соработката помеѓу министерствата и социјалните партнери
- вработувањето и обуката на кадарот кој ќе го реализира овој тип на образование
- врските помеѓу формалното и неформалното образование

Во Законот за доживотното учење ќе се пренесе Резолуција 32002G0709(01) на Советот од 27.06.2002 за доживотно учење.

СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Национална програма за развој на образованието

Националната програма за развој на образование и придружни програмски документи за развој на образованието (нацрт Програма за развој на предучилишното образование; нацрт Програма за развој на основното образование; нацрт Програма за развој на средното и на постсредното образование; нацрт Програма за развој на високото образование; нацрт Програма за развој на ИКТ во образованието; нацрт Програма за професионален развој во образованието; нацрт Програма за развој на институционалната поддршка на реформите во образованието; нацрт Програма за обезбедување и контрола на квалитетот во образованието) ќе се усвојат во третиот квартал на 2006 година.

За дефинирање на придружните програмски документи за развој на образованието се одвива јавна расправа и по нејзиното завршување работните групи ќе ги изготват финалните верзии на документите, како и Акционите планови за имплементација на Националната програма за развој на образованието во Република Македонија со придружните програми.

Во смисла на развојот на образованието, оспособување на луѓето и приближување на пазарот на трудот и во согласност со Одлуката на Советот на Европа 1360/90 од 07.05.1990 година, во тек е подготовка на **Стратегија за образование на возрастни и доживотно учење**. Се планира нацрт верзијата на Стратегијата според динамиката на работата да биде усвоена последниот квартал на 2006 година.

ИНСТИТУЦИОНАЛЕН КАПАЦИТЕТ

Се планира формирање на **Државен испитен центар** во чија надлежност ќе биде подготовка и реализација на државната матура, како и спроведувањето на процесите на екстерна евалуација во основното и средното образование.

Основна дејност на Државниот испитен центар би била да придонесува за ефективност и квалитетот на образованието. Активностите би биле насочени кон осовременување на оценувањето на учениците и воспоставување современа и доверлива државна служба за оценување и испити.

Целта на Државниот испитен центар ќе биде обезбедување на квалитет во образованието во Република Македонија преку валиден, доверлив, практичен и меѓународно признат систем на оценување и испити.

Клучни функции на Државниот испитен центар ќе бидат:

- организирање и изведување на екстерни испити (државна матура и друг вид испити) според наложена потреба или барање на некоја надлежна институција;
- воспоставување стандарди на постигањата на учениците како и систематско следење и прибирање податоци за нивната постигнатост;
- обука и сертификација на наставниците за интерно (формативно и сумативно) оценување;
- обука на наставниците за користење на резултатите од екстерните оценувања и испити;
- обезбедување на аналитичка поддршка на Министерството за образование и наука и училиштата преку релијабилни податоци од оценувањата и испитите;
- давање поддршка на институциите кои ќе ја спроведуваат екстерната евалуација и самоевалуација на работата на училиштата преку изготвување на стандардизирани инструменти;
- други мерења поврзани со квалитетот и постигнувањата во образованието;
- давање стручни услуги од областа на образовните мерења и оценувањето;
- публикување на материјали поврзани со образовните мерења и оценувањето.

Средствата планирани за работа на Државниот испитен центар ќе се обезбедат во рамките на средствата на Буџетот на Република Македонија за 2006 година на Бирото за развој на образованието.

За функционирање на Државниот испитен центар се планира користење на постоечките човечки ресурси во рамките на Секторот за испити при Бирото за развој на образованието. Во моментот во Секторот за испити се вработени 13 лица како вработени, а се планира да бидат вработени 28 лица.

Со Одлука на Владата на Република Македонија ќе се формира **Центар за стручно образование и обука** (три месеци по влегување во сила на Законот за стручно образование и обука, односно третиот квартал на 2006 година). Во Центарот ќе се усогласуваат и интегрираат државните интереси и интересите на социјалните партнери во стручното образование и обука во Република Македонија. Центарот ќе ја координира соработката со меѓународните институции и организации во областа на стручното образование и обука.

Функциите на Центарот ќе бидат:

- Развој на стручното образование и обука заради усогласувања со потребите на современиот технолошки и општествен развој;
- Поддршка на социјалното партнерство на сите нивоа и фази во планирањето, развојот и реализацијата на стручното образование и обука;
- Поврзување на образованието и работата во контекстот на филозофијата за доживотно учење;
- Развивање на европска ориентација на стручното образование, со обезбедена транспарентност и конкурентност на стекнатите стручни компетенции, прилагодени на потребите на меѓународниот пазар на трудот;
- Истражување на пазарот на трудот и стручните квалификации и занимања, како и развојните трендови во соработка со социјалните партнери и заинтересираните страни;
- Подготвување на концепци за сите видови на стручно образование и обука;
- Предлага испитни програми, согласно дефинираните стандарди за спроведување на испитите на крајот на секој вид на стручно образование и обука;
- Изготвување на стандарди на струки и занимања, како основа за изработка на наставните планови и програми;
- Изготвување и предлагање на список на занимања за стручното образование и обука до Советот;
- Спроведува постапки за изработка на наставни програми согласно моделот за наставни програми за стручно образование и обука;
- Изготвува модел на наставни програми за стручните предмети за стручното образование и обука;
- Следење на резултатите од испитите на крајот на секој вид на стручно образование и обука;
- Обезбедување поддршка на стручното образование преку советување, инсторирање и менторирање на наставниците и обучувачите во стручното образование и обука;
- Давање мислење за исполнетоста на условите на институциите кои бараат акредитација за реализирање на стручното образование и обука;

- Изработка на стандарди за опремување на училиштата и учество во развивањето на образовните содржини и образовната технологија;
- Посредување во кариерниот развој на учениците во стручното образование и обука;
- Предлагање решенија за подобрување на врските помеѓу стручното образование и основното образование, стручно образование и општото образование и стручното образование и високото образование.

Средствата предвидени за работа на Центарот за стручно образование и обука во Буџетот на Република Македонија се планирани во рамките на средствата предвидени за работа на Бирото за развој на образованието.

За функционирање на Центарот за стручно образование и обука се планира користење на постоечките човечки ресурси во рамките на Секторот за стручно образование при Бирото за развој на образованието. Во моментот во Секторот за стручно образование се вработени 3 лица како вработени, а се планира да бидат вработени 12 лица.

Средствата потребни за формирање и функционирање на Центарот за стручно образование и обука се предвидени во табелата за трошоци за Законот за стручно образование и обука.

Подготовка на учество во Програмите на Заедницата од областа на образованието

Во насока на активно учество на Република Македонија во Програмите на Заедницата од областа на образованието во првиот квартал на 2007 година, со Одлука на Владата на Република Македонија (12/2006), се предвидува формирање на **Национална агенција за програмите на Заедницата во областа на образованието и обуката** како еден од предусловите за учеството во Програмите.

Со заклучок на Влада бр. 19-1855/1 од 26 мај 2005 година, за учество на Република Македонија во Програмите на Заедницата, Министерството за образование и наука е дизајнирано како национално координативно тело за учество во Програмите на Заедницата од областа на образованието и науката, Сократес II и Леонардо да Винчи II. Овие програми се во втората фаза од нивната реализација, која завршува на 31 декември 2006 година.

Одлуката на ЕК од 14 јули 2004 година за отварањето на оваа нова генерација на ЕУ програми во областа на доживотното учење „**Integrated Life Long Learning Programmes**” е во фаза на разгледување на Европскиот парламент и се очекува да биде одобрена најдоцна до јули 2006 година.

Обврската за воспоставување на Националната агенција останува да важи и за програмата „**Integrated Life Long Learning Programmes**”, како предуслов за учество во овие програми.

Национална агенција за Програмите на Заедницата во областа на образованието и обуката, ќе се формира како посебна независна структура со правен идентитет, со улога координирање на имплементацијата на Интегрираните програми за доживотно учење на национално ниво, вклучувајќи и менаџмент на буџетските средства.

Националната Агенција ќе ги менаџира децентрализираните активности на различните програми, ќе има специфични одговорности поврзани со селекцијата на проекти (формална евалуација) и дистрибуција на грантови по различните акции, како и обврски поврзани со мониторинг и менаџмент на финансиските средства. Исто така, Националната Агенција ќе извршува бројни функции поврзани со дисеминација на информации за различни акции на програмите, помош при наоѓање на соодветни партнери, совети околу успешното аплицирање и соодветна повратна информација за начинот на кој функционираат програмите. Националната Агенција ќе биде контакт точка на Европската Комисија и ќе обезбеди координација помеѓу различните национални министерства и други тела, за кои се однесуваат различните акции на програмите.

Финансирањето на активностите на Националната Агенција ќе се врши со средства од националниот буџет и средства од КАРДС програмата и тоа 50 % од националниот буџет и 50 % од КАРДС програмата.

Се планира почетниот број на вработени лица во 2007 година да биде 5, а согласно апсорпционата моќ и буџетот овој број на вработени да се зголемува секоја година до 2010.

Исто така соодветна експертска помош е потребна за развој на организациската структура и методологијата на работа на Националната Агенција. Потребна е соодветна техничка и информатичка опрема како и обука на кадарот кој ќе биде ангажиран за работата во Националната Агенција.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ УСОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОДАВСТВОТО

Во 2010 година се предвидуваат измени и дополнувања на Законот за основното образование и Законот за средното образование во насока на:

- регулирање на условите и постапката за лиценцирање на наставници за основно и средно образование
- обезбедување на основно и средно образование за децата на жителите на земјите на ЕУ, при што ќе се вгради Одлука 31994D0557 на Советот од 17.06.1994 за овластување на Европската заедница и Европската заедница за атомска енергија за потпишување и спогодување на Конвенцијата за определување на статутот на Европските училишта; и Директива 31977L0486 на Советот од 25.07.1977 за образование на деца на работници мигранти (77/486/ЕЕС).

3.26.2 ВИСОКО ОБРАЗОВАНИЕ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

ПРАВНА РАМКА

Областа на високото образование е уредена со Законот за високото образование (“Службен весник на РМ” број 64/00 и 49/03), со кој се регулира автономијата на универзитетите; видовите на високообразовни установи (приватни и државни); обезбедувањето и оценувањето на квалитетот на високото образование (формирани се и работат Одборот за акредитација и Агенцијата за евалуација, како независни стручни тела); основањето и престанокот на високообразовните установи (државни и приватни); организационите единици во високото образование и видови соработка; органите на високообразовните установи и нивните надлежности; развојот и финансирањето на високообразовните установи што се остварува преку Совет за развој и финансирање на високото образование; високообразовната дејност; наставно-научните, наставните и соработничките звања; статусот, правата и учеството на студентите во управувањето; признавањето на дипломи и надзорот над работата на високообразовните установи.

Република Македонија е потписничка на Болоњската декларација од септември 2003 година, но со подготовки за вклучување во Болоњскиот процес започна порано. Затоа, основната цел на Законот за високото образование донесен во 2000 година, кој е изменет и дополнет во јули 2003 година, (“Службен весник на Република Македонија” број 49/03 е создавање на правна рамка за организирање на високото образование врз европски стандарди и вклучување на високообразовните установи во Болоњскиот процес. Законот предвидува високообразовните установи да утврдат правила на студирање според кредит системот како што е Европскиот кредит трансфер систем и нова структура на студиските програми, согласно принципите на Болоњската декларација.

Со Законот е извршено и подобрување на условите за пристап во високото образование за припадниците на заедниците кои не се мнозинство во Република Македонија.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Надлежни институции за имплементирање на Законот за високото образование се Министерството за образование и наука, универзитетите и високообразовните установи во нивен состав.

Министерството за образование и наука во високото образование е надлежно да:

-одлучува за почеток со работа на новооснована високообразовна установа, по претходно утврдување на исполнетоста на условите, како и за бришење на високообразовната установа од регистарот на високообразовни установи, откако претходно основачот ќе утврди дека престанала потребата за вршење високообразовна дејност; води регистар на високообразовни установи во Република Македонија; покренува постапка за одземање на правото за вршење на високообразовна дејност кога високообразовната установа престанала да ги исполнува условите за вршење на дејноста; дава согласност на студиските програми на приватните високообразовни установи, по претходна акредитација на студиските програми од страна на Одборот за акредитација; го утврдува начинот на водење на евиденцијата, содржината и издавање на државните исправи, на предлог на Интеруниверзитетската конференција; донесува конечна одлука за признавање на високообразовна квалификација или дел од високообразовни студии стекнати во странство врз основа на предлог одлука од стручна комисија за признавање формирана од наставно-научниот совет на соодветната високообразовна установа; врши спроведување на ратификуваните билатерални спогодби за заемно признавање на дипломи; и врши надзор над законитоста во работењето на високообразовните установи.

Универзитетите и високообразовните установи во нивен состав, ја остваруваат високообразовната дејност врз основа на Законот за високото образование и согласно уставно загарантираната автономија. Во Република Македонија постојат три државни универзитети: Универзитет “Св. Кирил и Методиј” во Скопје со 23 факултети во негов состав, кои имаат посебен правен субјективитет; Универзитет “Св. Климент Охридски” во Битола со 6 факултети и една висока стручна школа со посебен правен субјективитет и Државен универзитет во Тетово со 4 факултети и една висока стручна школа без својство на правно лице. Основани се и три приватни универзитети кои ги сочинуваат високообразовни установи без својство на правно лице и тоа: Југоисточно-европски универзитет во Тетово со 5 факултети и 2 високи стручни школи, Европски универзитет со 5 факултети и Њу Јорк универзитет со 5 факултети во негов состав.

За остварување на процесот на акредитација и евалуација во високото образование, односно за развој и финансирање на високо-образовната дејност, се формирани Одборот за акредитација, Агенција за евалуација и Совет за развој и финансирање на високообразовната дејност, како самостојни стручни тела, чии членови се именуваат за време од четири години.

Одборот за акредитација на високото образование го сочинуваат 15 члена кои се избираат од редот на професорите и научните работници, од кои 9 избрани од Интеруниверзитетската конференција на универзитетите во Република Македонија, два члена од Македонската академија на науките и уметностите и четири члена именувани од Владата на Република Македонија. Одборот за акредитација во рамките на своите надлежности одлучува дали со проектот за основање на високообразовна установа се исполнети условите за вршење на високообразовната дејност, одлучува за акредитација на научна установа која сака да врши последипломски и докторски студии, утврдува дали високообразовната установа ги исполнува условите за организирање на студии за нови студиски програми и го утврдува капацитетот за студирање, како и дава акредитација на студиски програми.

Агенцијата за евалуација на високото образование е составена од девет члена, кои на предлог на Интеруниверзитетската конференција ги избира Одборот за акредитација од редот на професорите на високообразовните установи. Агенцијата за евалуација врши надворешна евалуација на високообразовните установи; ја следи дејноста на високообразовните установи на кои им е дадена акредитација врз основа на извештај на комисијата за евалуација на високообразовната установа; секои пет години ја оценува состојбата и дејноста на високообразовните установи и на академскиот кадар и му предлага на Одборот за акредитација продолжување или одземање на акредитацијата; го оценува квалитетот на академскиот кадар на универзитетите и предлага мерки на подобрување. Агенцијата за евалуација објавува извештај за резултатите од евалуацијата, кој го доставува до Собранието и Владата на Република Македонија, како и до Министерството за образование и наука и до Одборот за акредитација.

Советот за развој и финансирање на високообразовната дејност го сочинуваат 15 члена од редот на наставно-научните, уметничките и научните работници со соодветна застапеност од сите научни области. Претседателот и шест члена на Советот ги именува Владата на Република Македонија а осум члена ги избира и разрешува Интеруниверзитетската конференција. Советот во рамките на своите надлежности: ја предлага до Владата Програмата за високообразовна дејност; одлучува за распределба на средствата за вршење на високообразовната дејност; распределба на средствата за инвестиции, за одржување на постојната опрема и набавка на нова, за обезбедување на амортизацијата и осигурувањето; утврдува мерила и критериуми за финансирање на високообразовните установи; утврдува мерила и критериуми за стипендирање на талентирани студенти; ги усогласува со универзитетите мерилата и критериумите за кофинансирање на студиите и другите participации на студентите. Советот за својата работа поднесува годишен извештај до министерот надлежен за работите на образованието. На актите што ги донесува Советот согласност дава министерот.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

ПРАВНА РАМКА

Во вториот квартал на 2006 година се планира подготовка на измени и дополнувања на Законот за високото образование, односно донесување на нов Закон за високо образование, со кој треба да се обезбеди конкретно нормативно имплементирање на принципите на Болоњската декларација особено по однос на: утврдувањето на европски модел на универзитет; единствен кредит трансфер систем на ниво на универзитетите и на ниво на Република Македонија; систем на високото образование заснован на три циклуса; подобрување на системот за обезбедување на квалитет во високото образование; задолжително издавање на додаток на дипломата; разработување на принципот на доживотно учење; и вградување на стандарди неопходни, високото образование на Република Македонија да биде дел од единствениот европски простор на високо образование. Со измените на законот, особено по однос на признавањето на странските високообразовни квалификации и регулираните професии, ќе се изврши и усогласување со следниве ЕУ мерки: Директива 31989L0048 за општиот систем за признавање дипломи за вишо образование добиени по завршување на стручно образование со минимално траење од три години (89/48/EE3); Директива 31985L0384 за меѓусебно признавање дипломи, уверенија и други докази за службени квалификации од архитектура, вклучувајќи мерки за олеснување на ефективната примена на правото за регистрирање и слобода на давање услуги (85/384/EE3); Директива 31978L0686 за меѓусебно признавање дипломи, уверенија и други докази за службени квалификации за стоматолози, вклучувајќи мерки за олеснување на примената на правото за регистрирање и слобода за давање услуги (78/686/EE3); Директива 31981L1057 за дополнување на Директивите 75/362/EE3, 77/452/EE3, 78/686/EE3 и 78/1026/EE3 за меѓусебно признавање дипломи, свидетелства или други докази за службени квалификации соодветни на доктори по медицина, сестри по општа насока, стоматолози и ветеринари во врска со стекнатите права (81/1057/EE3); Директива 31985L0433 за меѓусебно признавање дипломи, уверенија и други докази за службени квалификации во фармацијата, вклучувајќи мерки за олеснување на примената на правото за регистрирање кое се

однесува на посебни активности во полето на фармацијата (85/433/EE3); Директива 31993L0016 за слободно движење на доктори и меѓусебно признавање на нивните дипломи, уверенија и други докази за службени квалификации (93/16/EE3); Директива 31992L0051 на Советот (92/51/EE3) за вториот опит систем за признавање на стручното образование и обука како дополнување на Директивата 89/48/EE3М; 31985D0385- Одлука на Советот (85/385/EE3) од 10 јуни 1985 за основање на советодавен комитет за образование и обука на полето на архитектурата; Одлука 31975D0364 на Советот (75/364/EE3) од 16 јуни 1975 за основање на советодавен комитет за медицинска обука; Резолуција 32002G0709(1) на Советот од 27 јуни 2007 година за доживотно учење; Директива 31978L1026 на Советот од 18 декември 1978 година во врска со взаемното признавање на дипломи, сертификати и други свидетелства за професионална квалификација во ветеринарството, вклучително и мерки што помагаат за успешна примена на правото и слободата во давање и добивање на услуги (78/1062/EE3); Директива 31989L0594 на Советот од 30 октомври 1989 година за изменување и дополнување на Директивите 75/362/EE3, 77/452EE3, 78/686/EE3, 78/1026/EE3 и 80/154EE3, во врска со взаемното признавање на дипломи, сертификати и други свидетелства за професионална квалификација на лекари медицински сестри од општа пракса, заболечари, ветеринарни хирурзи и акушери (89/594/EE3) како и Директивите 75/363/EE3, 78/1027/EE3, 80/155/EE3 во врска со усогласување на одредбите утврдени со закон, пропис или административна постапка во врска со работата на лекарите, ветеринарните оператори и акушери.

Во тек е изготвување на нови нормативи и стандарди за основање на високообразовни установи и за остварувањето на високообразовната дејност, кои на предлог на универзитетите треба да ги донесе Владата на Република Македонија.

Со донесувањето на измените и дополнувањата на Законот за високото образование, ќе произлезе потреба и од донесување на нови или измена на постојните подзаконски акти, кои во оваа фаза на изготвување на Законот сеуште не се утврдени.

СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Составен дел на Националната програма за развој на образованието е *Програмата за развој на високото образование* која што се планира да се усвои од страна на Владата на Република Македонија и Собранието на Република Македонија во февруари 2006 година. Програмата претставува оперативна рамка со конкретни цели и активности за остварување на мисијата и визијата на високото образование во Република Македонија, со јасно дефинирање на обврските на сите чинители вклучени во овој процес - Владата, Министерството за образование и наука и универзитетите, со цел високото образование да стане дел од европскиот простор на знаење, засновано на фундаменталните принципи на Болоњската декларација и другите значајни меѓународни документи.

ИНСТУЦИОНАЛЕН КАПАЦИТЕТ

Со измените на Законот за високото образование се предвидува да се обединат Одборот за акредитација и Агенцијата за евалуација во едно единствено тело - Одбор за акредитација и евалуација.

Одбор за акредитација и евалуација ќе врши акредитација на проектите за основање на високообразовни установи, ќе дава акредитација на научна установа за вршење на последипломски и докторски студии, ќе одлучува за исполнетост на условите за организирање на студии на нови студиски програми, и ќе ги акредитира новите студиски програми, ќе врши надворешна евалуација на високообразовните установи и збирно оценување на квалитетот на академскиот кадар на универзитетите во Република Македонија.

СТРАНСКА ПОДДРШКА

Во Република Македонија со поддршка на Програмата ТЕМПУС (74 Заеднички европски проекти Темпус/ Tempus Joint European Projects, 10 структурни и комплементарни мерки, 10 компакт мерки и преку 330 стипендии за индивидуална мобилност) се зајакнуваат и забрзуваат тековните реформски процеси на воведување модули, курсеви и студиски програми со европска содржина, ориентација и организација. Високо-образовните установи се поттикнуваат да работат на развој на интегрирани студиски програми и заеднички дипломи на прво, второ и трето ниво. Студиските програми за заеднички дипломи треба да гарантираат еден значаен дел од студиите да се помине во странство. Бројни модули, курсеви и студиски програми со европска содржина на прво и второ ниво, како и обуки за зајакнување на капацитетите на јавната администрација се гаранција за успешна имплементација на обврските од Спогодбата за стабилизација и асоцијација.

3.26.3 МЛАДИ

ПАРТИЦИПАЦИЈА И ИНФОРМИРАЊЕ НА МЛАДИТЕ ТЕКОВНА СОСТОЈБА ПРАВНА РАМКА

Со **Законот за здруженија на граѓани и фондации** (Сл. весник на РМ бр. 31 од 02.07.1998) се уредува начинот на формирање и функционирање на здруженијата на граѓани и фондации воопшто, но не содржани посебни правни одредби за дефинирање на младинските здруженија на граѓани како предуслов за повисока и организирана младинска партиципација во јавниот живот и младинско информирање.

Имајќи ги во предвид меѓународните искуства и востановената практика на институциите и невладиниот сектор во Република Македонија, под терминот **млади** во Република Македонија се подразбира посебна социо-етичка категорија на населението на Република Македонија, на возраст од 15 до 24 години. Под терминот **младинско здружение на граѓани** се подразбира секое здружение на граѓани кое е раководено од млади луѓе, работи со и за младите луѓе.

Со цел поддршка на младинските здруженија на граѓани, во рамките на Агенцијата за млади и спорт донесен е **Правилник за финансирање на проекти од областа на младите** со кој се уредуваат начинот и видовите активности кои можат да се финансираат со средства од државниот буџет преку Агенцијата за млади и спорт на Република Македонија. Приоритетните области на финансирање се утврдуваат секоја година согласно развојните приоритети на државата за соодветната тековна година.

СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Со цел да се поддржи општиот развој на младите како движечка сила на Македонското општество, донесена е **Националната стратегија за млади на Република Македонија** (Влада на Република Македонија, 14.12.2005 година) со која се утврдуваат темелните вредности на младинската политика, приоритетите и приоритетните области на Република Македонија во развојот на младите, институционалната рамка за нејзино спроведување, како и специфични краткорочни и долгорочни приоритети и акции во секоја приоритетна област поединечно. Со оваа стратегија, како дејности од посебен интерес за младите беа определени: образование и тренинг, неформално образование, младинско претприемништво, партиципација во јавниот живот и информирање, култура и развој на младите на локално ниво. Оваа стратегија во целост ја превзема **Белата книга за развој на младите во Европа** (усвоена од Европската комисија на 21.11.2001).

Средства за реализација на конкретни активности и проекти од Стратегијата се определуваат од буџетот на Република Македонија и се распределуваат со Годишната програма за поддршка на проекти на здруженија на граѓани од областа на Младите, врз основа на одлука на Директорот на Агенцијата за млади и спорт, на јавен конкурс и по предлог на соодветна комисија составена од претставници на Агенцијата за млади и спорт и надворешни соработници.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Агенцијата за млади и спорт на Република Македонија (Закон за организација и работа на органите на државна управа: Сл. Весник на РМ бр. 58 /2000) е надлежен самостоен орган на Владата на Република Македонија кој ги врши работите кои се однесуваат на развојот на младите и нивното градење како активни граѓани и психо-физички здрави индивидуи.

Во рамките на агенцијата поставен е **Сектор за млади**, во кој функционираат *Одделение за меѓународна соработка* (надлежност: учество на меѓународни форуми, младински размени и проекти) и *Одделение за младинска политика* (надлежност: имплементација на националната стратегија за млади и соработка со здруженија на граѓани).

Соодветни активности и проекти во областа на младите спроведуваат и Министерствата за образование и наука, труд и социјална политика, култура, економија, како и повеќе национални установи, институции и здруженија на граѓани на национално и локално ниво, самостојно, во координација со Агенцијата за млади и спорт или преку учество со програми и проекти преку годишните конкурси на Агенцијата за млади и спорт, со што се реализира годишната програма за поддршка на проекти на здруженија на граѓани во областа Млади.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

ПРАВНА РАМКА

Правната рамка се темели на член 149 од **Договорот за формирање на Европската Заедница** (Март 1957), **Белата книга за развој на младите во Европа** (Ноември 2001) и **Европскиот младински пакт** (Европски Совет - Март 2005).

Со цел да се поттикне активното учество на младите во јавниот живот, учество во непрофитни организации и доброволната работа на младите во разни хуманитарни и непрофитни здруженија, се планира иницирање на **Закон за волонтерска работа** со кој ќе се уредат особено правата и обврските на волонтерите, младинските размени на волонтери со други држави, законското регулирање на волонтерскиот стаж. Се планира овој Закон да биде усвоен во првиот квартал на 2007 година.

ИНСТИТУЦИОНАЛНИ КАПАЦИТЕТИ

Со цел успешно спроведување на националната стратегија за млади и зацртаните законски интервенции, како и подобрување на комуникацијата и ефикасноста во соработката со младинскиот НВО сектор и координацијата со останатите државни органи, потребно е вработување во Секторот млади - Одделение за младинска политика, и тоа за следните области:

- Неформално образование и тренинг;
- Младинско вработување и претприемништво;
- Младинска партиципација и информирање;
- Локален младински развој.

Агенцијата за млади и спорт ќе изработи програмска рамка за едукација на кадри и стручна помош во областа на младинска работа, поддршка за младински програми и локален одржлив младински развој, како дел од подготовките за учество во Програмата "Млади во Акција", на Европската Унија (2007-2013).

СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Согласно Заклучоците на Владата на Република Македонија од седницата одржана на 14.12.2005 година, во тек е подготовката на **Акционен план за имплементација на Националната стратегија за млади** чие усвојување се планира за третиот квартал на 2006 година.

Подготовка за учество во Програмата на Заедницата од областа на младите

Агенцијата за млади и спорт на Република Македонија е определена како национално координативно тело за учество во Програмата МЛАДИ на Заедницата од страна на Владата на Република Македонија (Заклучок на Влада бр. 19-1855/1 од 26 мај 2005 година). Програмата МЛАДИ завршува на 31 декември 2006 година, по што следува имплементацијата на новата Програма МЛАДИ ВО АКЦИЈА 2007-2013 година.

Основен предуслов за учество на Република Македонија во Програмите на Заедницата во областа МЛАДИ претставува формирање на Национална Агенција на Програмата МЛАДИ во Република Македонија.

Истата ќе се формира како независна институција - посебен правен субјект и контакт-точка на Европската комисија. Основни задачи на Агенцијата ќе бидат

- Дисеминација на информации за Програмата и опфат на потенцијални корисници на Програмата;
- Советодавна функција и едукација за успешно аплицирање;
- Евалуација и селекција на проекти;
- Дистрибуција на грантови;
- Мониторинг, евалуација и координација на имплементацијата на финансираните проекти и активности;
- Знаоѓање на партнери;
- Менаџирање на буџетски средства.

Националната Агенција, нејзиното основање и активности ќе бидат финансирани со средства од буџетот на Република Македонија (50%) и КАРДС програмата (50%).

Бројот на вработени лица во Националната Агенција ќе се зголемува до крајот на 2010 година, до кога ќе треба да се постигнат 8 вработувања. Со зголемувањето на апсорпционата моќ и зголемувањето на обемот на менаџираните пот-програми на Агенцијата.

Со цел успешен старт на Националната Агенција, нејзината организациона и процедурална поставеност потребна е соодветна техничка помош и едукација на кадри преку обука и студиски посети на слични Агенции.

Воедно, потребна е и набавка на соодветна техничка и информатичка опрема која ќе овозможи успешна имплементација на нејзините функции во областите на комуникациите, системот на мониторинг и евалуација и системот за финансиски менаџмент.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

ПРАВНА РАМКА

Пристапување на Република Македонија кон **Европската повелба за учество на младите во локалниот живот на заедницата**, преку подготовка и усвојување на **предлог-Закон за асоцијативен живот на младите и младинско информирање** со кој ќе се опфатат области како формирањето на национален и локални младински совети, финансирање на младински здруженија на граѓани, партиципација на младите во јавниот живот на заедницата и младинско информирање. Законот се базира на тековните процеси на децентрализација и потребата од подлабоко регулирање на законската регулатива за функционирањето и финансирањето на младинските здруженија на граѓани. Усвојувањето на овој закон се планира за најдоцна вториот квартал на 2008 година.

ИНСТИТУЦИОНАЛНИ КАПАЦИТЕТИ

Со цел успешно спроведување на националната стратегија за млади 2005-2015 година, и зацртаните законски интервенции, како и вметнување на младинската димензија легислативата потребно е формирање на посебна **Комисија за млади во рамките на Собранието на Република Македонија**. Предвидено е да истата се иницира и започне со работа најдоцна до четвртиот квартал на 2008 година.

СТРАНСКА ПОДДРШКА

Од 2000 година, младинските здруженија на граѓани имаат право на директно конкурирање во рамките на Програмата на Заедницата за Акција “Европски Волонтерски Сервис за Млади,..”. За другите акции учеството се остварува во партнерство со други организации кои директно конкурираат. Во 2005 година се отворени и три контакт точки на Програмата на Заедницата за Акција “Млади, во Република Македонија (Младински Форум ОКО-Струга, Центар за превенција на малолетничка деликвенција-Кавадарци и Асоцијација на млади машки христијани-Македонија). Со целосното пристапување на Република Македонија кон новата Програма “Млади во Акција (2007-2013), се очекува младинските организации од Република Македонија да добијат конкретна финансиска поддршка за младински размени, меѓугранична соработка, обука и градење капацитети, развој на волонтерската работа. Со тоа се очекува постоечкиот буџет за поддршка на младински НВО при Агенцијата за млади и спорт да се насочи за други стратешки потреби (тренинг на државни институции во областа на младите, младинско вработување).

3.26.4 КУЛТУРА

3.26.4.1 УМЕТНИЧКО ТВОРЕШТВО И МЕЃУНАРОДНА СОРАБОТКА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

ПРАВНА РАМКА

Со **Законот за културата** (“Сл.весник на РМ “бр.31/98 , 49/03 82/05) се уредуваат основите на културата како темелна вредност на Република Македонија, облиците на остварување на културата, начинот и условите на нејзино финансирање, како и други прашања од интерес за културата, при тоа културата ги опфаќа творештвото, објавувањето на уметничкото творештво и заштитата и користењето на творештвото.

Дејностите од областа на културата во смисла на овој закон, се дејности за објавување и дејности за заштита и користење. Дејности за објавување се издавачката дејност, музичката и сценско - уметничката дејност, филмската, галериската дејност, дејноста на домовите на културата и дејност за посредување во културата.

Согласно Законот за културата донесени се: Правилник за елементите што треба да бидат содржани во програмите и проектите од национален интерес во културата (“Сл.весник на РМ“ бр.79/00); Правилник за критериумите за финансирање на програмите односно проектите по одделни дејности во културата (“Сл.весник на РМ” бр. 61/04) и Правилник за утврдување на критериумите, постапката и начинот на обезбедување поволни услови и надоместоци од средства на републичкиот буџет, на самостојните уметници (“Сл.весник на РМ” бр.52/00).

СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Со цел да се одржи и да се подигне квалитетот на културата како темелна вредност во животот на граѓаните на Република Македонија донесена е **Националната програма за културата за периодот од 2004-2008 година** (“Сл.весник на РМ“ бр.31/04). Со неа се утврдени темелните принципи во културата, целите, инструментите за спроведување на утврдената стратегија како и приоритетите на културниот развој.

Во Националната програма се утврдени општи приоритети кои се однесуваат на генералната Национална програма која ќе се спроведува во периодот до 2008 година, како и одделните приоритети кои се однесуваат на дејностите од областа на културата, имајќи ги предвид нивните специфики. Општите приоритети утврдени со Националната програма се: децентрализацијата, балансирана поддршка на културното наследство и на современото творештво, подобрување на менаџментот во културата, афирмирање на културниот идентитет на заедниците, соработка со невладините организации и меѓународната соработка со соседите.

Согласно Законот за културата, а за реализација на Националната програма се *донесуваат годишни програми за остварување на националниот интерес во културата*. Средствата за остварување на националниот интерес во културата се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија и се распределуваат со Годишна програма за остварување на националниот интерес во културата, која ја донесува министерот за култура, врз основа на објавен конкурс и по предлог на комисији и надворешни соработници ангажирани за подготовка на годишната програма.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Согласно Законот за организација и работа на органите на државната управа ("Сл.весник на РМ бр.58/2000), Министерството за култура како надлежен орган ги врши работите што се однесуваат на: следење, анализирање, предлагање акти и мерки за развој и унапредување на културата, дејностите и активностите од областа на културата, заштитата на авторското право и сродни права, надзор од неговата надлежност и други работи определени со закон.

Во рамки на министерството за поддршка на програмите од областа на уметничкото творештво и меѓународната соработка, функционираат два сектора, Сектор за уметничко творештво и дејности и Сектор за меѓународна соработка, европска интеграција и УНЕСКО, организирани во 7 одделенија.

Согласно Законот за културата, покрај државните органи културата ја остваруваат и 52 национални установи и 48 локални установи, како и уметници, самостојни уметници, приватни установи, други правни и физички лица, при тоа учествуваат со програми и проекти преку конкурсите на министерството за култура во реализацијата на Годишната програма за остварување на националниот интерес.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

ПРАВНА РАМКА

Отпочнатиот процес на децентрализација ја налага потребата од подготовки и анализи за негова измена, при тоа Министерството за култура ќе изготвува анализи за изменување и дополнување на Законот за култура, што се планира да се заврши до мај 2006 година. Се предвидува измените и дополнувања на законот да се донесат во првиот квартал на 2007 година.

Со анализите за измена на Законот за културата ќе се допрецизираат некои одредби кои во практиката ја отежнуваат неговата примена, при тоа само ќе се доработи правната рамка која ќе овозможи услови и стандарди за развој на културата на локално ниво, слични на оние во европските развиени земји.

Се планира и измена на Правилникот за елементите што треба да бидат содржани во програмите и проектите од национален интерес во културата ("Сл.весник на РМ " бр.79/00) во првиот квартал на 2007 година, заради воведување на обрасци за апликациите на проектите.

Во тек е подготовка на учество на Министерството за култура во програмите на Советот на Европа "Култура 2000" во проекти наменети за уметничкото творештво (галериската, сценско-уметничката и други) и учество во програмите на градовите избрани за Европски град на културата, согласно 31999D1419- Одлука 1419/1999/E3 на Европскиот парламент и на Советот од 25 мај 1999 во врска со дејствијата на Заедницата на европски културен натпревар за годините од 2005 до 2019).

ИНСТИТУЦИОНАЛНИ КАПАЦИТЕТИ

Во функција на зголемување на ефикасноста на секторите надлежни за спроведување на програмите во уметничкото творештво и меѓународната соработка потребно е вработување на пет државни службеници во секторот за уметничко творештво и четири во секторот за меѓународна соработка.

Во тек е формирање на посебно Одделение за домови на културата, центри за култура и работата на културно уметничките друштва, односно нивно издвојување од Одделението за музичка, музичко-сценска дејност и домови на култура, имајќи предвид дека и дејноста на домовите на култура е издвоена како посебна во Законот за културата. Одделението за музичка, музичко-сценска дејност и домови на култура ја следи работата на филхармонијата, симфониски и други оркестри, хоровите, опера, балет, ансамбл на народни песни и игри, танцови ансамбли и културно уметнички друштва, поради што е отежнато неговото функционирање. Новоформираното одделение ќе функционира со 2 државни службеници.

3.26.4.2 ЗАШТИТА НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а) ПРАВНА РАМКА

Дејностите од областа на културата согласно Законот за културата ("Сл.весник на РМ" бр.66/03 и 82/05) се дејности за објавување и дејности за заштита и користење, при тоа е утврдено дека дејностите за заштита и користење на материјалното и духовното творештво на Републиката и заедниците што живеат во неа се регулираат со посебни закони.

Од тие причини во текот на 2004 година се донесе **Законот за заштита на културното наследство** (“Сл.весник на РМ” бр.22/04 и 71/04), при што се создадоа неопходните правни претпоставки, проблематиката на заштитата на културното наследство да се постави на нови основи и да се усогласи со новиот општествен и правен систем.

Со овој закон се утврдуваат видовите, категориите, идентификацијата, начините на ставање под заштита и другите инструменти за заштита на културното наследство, режимот на заштита и користењето на културното наследство, правата и должностите на имателите и ограничувањата на правото на културното наследство во јавен интерес, организацијата, координацијата и надзорот и други прашања што се од значење за единството и функционирањето на системот за заштита на културното наследство во Република Македонија.

Нормативната рамка за регулирање на односите на заштита на културното наследство ќе се заокружи со донесување на повеќе подзаконски акти што произлегуваат од Законот, при тоа досега се објавени 7 правилници, а во постапка за донесување се уште 6 подзаконски акти.

Потребата за усогласување на вршењето на музејската и библиотечната дејност со Уставот на Република Македонија, Законот за културата, Законот за локалната самоуправа и Законот за заштита на културното наследство беше причина за донесување на **Законот за музеите и Законот за библиотеките** (“Сл.весник на РМ” бр.66/04), **Законот за меморијалните споменици и спомен – обележјата** (Сл.весник на РМ бр.66/04) со што се изгради нов систем за вршење на дејноста на музеите и библиотеките.

Во тек е донесувањето на подзаконските акти кои произлегуваат од наведените закони, со што целосно ќе се заокружи нивната примена.

Со донесувањето на законот и подзаконските акти од областа на заштитата на културното наследство се создадени услови за имплементација на *Резолуцијата на Советот на Европската унија 32002G0706 (02) за зачувување на утрешниот спомен, сеќавање-зачувување на дигитална содржина за идните генерации.*

Б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Согласно *Законот за организација и работа на органите на државната управа* (Сл.весник на РМ бр.58/2000), Министерството за култура како надлежен орган ги врши работите што се однесуваат на следење, анализирање, предлагање акти и мерки за развој и унапредување на културата, дејностите и активностите од областа на културата, заштитата на авторското право и сродни права, надзор од неговата надлежност и други работи определени со закон.

Согласно постојната систематизација на работни места во Министерството за култура, заштитата на културното наследство ја врши Секторот за заштита на културното наследство со 3(три) одделенија и тоа за библиотечна дејност, за музејска и кинотечна дејност и за заштита на недвижното културно наследство.

Управата за заштита на културното наследство е специјализиран орган за вршење на управните и одредени стручни и други работи од областа на заштитата на културното наследство. Посебна надлежност е инспекцискиот надзор преку инспекторите за културно наследство, контролата на конзерваторските проекти на националните установи, контролата на циркулацијата на културното наследство и друго.

Една од надлежностите на Управата е и водењето на Националниот регистар на културно наследство и Информативниот систем за културно наследство во Република Македонија.

Согласно Законот за заштита на културното наследство установи за заштита на недвижното културно наследство се: *Националниот конзерваторски центар* како матична установа и *6(шест) конзерваторски центри* за подрачјето за кое се основани. Установи за заштита на движното културно наследство се *музејските установи* и *Музејот на Македонија, Скопје*, како матична установа; *библиотечни установи* и *Националната и универзитетска библиотека Св.Климент Охридски-Скопје*, како матична установа; *Кинотеката на Република Македонија*. Покрај националните и локалните установи за заштита на културното наследство, други надлежни и овластени субјекти за заштита на културното наследство се *Државниот архив, овластен субјект за заштита на фонотечните добра* е *Националната и универзитетска библиотека Св.Климент Охридски, Скопје*, за заштита на *фолклорните добра* е *Институтот за фолклор Марко Цепенков, Скопје*, за заштита на *јазикот и топонимите* овластен субјект е *Институтот за македонски јазик Крсте Мисирков*.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Усогласување на законодавство

Во текот на 2006 година ќе бидат донесени сите подзаконски акти кои произлегуваат од Законот за заштита на културното наследство, Законот за музеите и Законот за библиотеките.

Согласно Законот за заштита на културното наследство Владата на Република Македонија на предлог на Националниот совет за културно наследство во вториот квартал на 2006 година ќе ги донесе *Националната стратегија за заштита и користење на културното наследство* и *Националниот акционен план за превенција на криминалитетот против културното наследство*.

Во Законот за заштита на културното наследство се предвидени соодветни нормативни решенија во поглед на изградување на соодветен информативен систем за културното наследство. Работите околу информативниот систем ќе ги врши Управата за заштита на културно наследство, а со него ќе се воспостави база на релевантни податоци, централно информатичко поврзување на јавните субјекти за заштита на културното наследство и јавно достапни и точни информации за културното наследство. Во текот на вториот квартал на 2006 година ќе се донесат *Правилникот за заштитна евиденција* и *Правилникот за чување, обработка и начин на документирање на културното наследство*, со што ќе се заокружат условите за усогласување со *Резолуцијата на Советот на Европската унија 32002G0706 (02) за зачувување на утрешниот спомен, сеќавање-зачувување на дигитална содржина за идните генерации*.

Со подготовката за учество во Програмата на Советот на Европа- Култура 2000 во проекти наменети за заштита на културното наследство ќе се овозможи едукација на кадри и стручна помош во областа на заштитата на културното наследство.

СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Согласно Законот за заштита на културното наследство, а заради обезбедување единствен пристап во идентификацијата на културното наследство и изградување на информативен систем за културното наследство со квалитетна споредливост и употребливост на податоците, културното наследство се класифицира според *Националната класификација на културното наследство*. Постапката за нејзино донесување е во тек и се планира усвојување на Програмата од Владата на Република Македонија во првиот квартал на 2006 година.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Во функција на зголемување на ефикасноста на Секторот надлежен за заштита на културното наследство, потребно е зголемување на капацитетите на министерството со вработување на еден државен службеник во Одделението за библиотечна дејност.

Согласно актот за организација и систематизација на Управата за заштита на културното наследство Одделението за движно и духовно наследство во рамки на Секторот за идентификација, заштита и користење на културното наследство треба да се подели на две посебни организациони единици, односно Одделение за движно наследство и Одделение за духовно наследство. Измената на актот за организација и систематизација ќе ја наложи потребата од вработување на двајца државни службеници.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Со имплементација на Законот за заштита на културното наследство, ќе се зајакне градењето сензибилизација на јавноста односно развивањето на протекторската свест.

СТРАНСКА ПОДДРШКА

Министерството за култура е заинтересирано за учество во Програмата на Заедницата *“Култура 2000”* во проекти наменети за уметничкото творештво (галериската, сценско-уметничката дејност, и други), како и за учество во програмите на градовите избрани за Европски град на културата.

Во делот на културното наследство во тек е проект за Валоризација на културното наследство, кој неколку години се реализира со поддршка на Владата на Република Франција, а сега се очекува поддршка за овој проект и од програмата Култура 2000.

Од 2003 година во тек е и реализацијата на Проектот Регионална програма за културно и природно наследство на земјите од Југоисточна Европа, со поддршка на Европската комисија, Советот на Европа и Култура 2000.

Во текот на 2006 година Министерството за култура очекува да отпочнат и обуки во рамки на програмата Медија плус.

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ							
Буџетски број	Институција						Вкупно
		2006	2007	2008	2009	2010	
16001	Министерство за образование и наука–ССО НОВА: Центар за стручно образование и обука (Закон за стручно образование и обука)	7	5	0	0	0	12
	НОВА: Национална агенција за Програмите на Заедницата во областа на образованието и обуката	5	0	0	0	0	5
	МОН – Сектор за високо образование (Закон за високо образование)	10	0	0	0	0	10
16001 Вкупно		22	5	0	0	0	27
16002	Министерство за образование – Биро за развој на образованието	4	4	4	4	4	20
	НОВА: Министерство за образование и наука – Биро за развој на образованието – Државен испитен центар	3	3	3	3	3	15
16002 Вкупно		7	7	7	7	7	35
18001	Министерство за култура – Сектор за уметничко творештво и дејности; Сектор за меѓународна соработка;	5	4	0	0	0	9
	Министерство за култура -- Сектор за заштита на културното наследство; Управа за заштита на културното наследство;	1	2	0	0	0	3
18001 Вкупно		6	6	0	0	0	12
Вкупно		35	18	7	7	7	74

3.27 ЖИВОТНА СРЕДИНА

1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ И ЗАКОНОДАВСТВО

Во Република Македонија во последните неколку години во областа на животната средина и просторното планирање, изработени се и усвоени повеќе стратешки документи, кои ги дефинираат политиките и насоките за развој во овие области. Тоа се:

1. Национален план за управување со отпад, (2006 година);
2. Национална рамка за биосигурност, (2005 година);
3. Стратегија за подигање на јавната свест во областа на животната средина, (2005 година);
4. Стратегија за комуникација во областа на животната средина, (2005 година);
5. Стратегија за управување со податоци во областа на животната средина, (2005 година);
6. Стратегија со акционен план за имплементација на Архуската конвенција, (2005 година);
7. Национален план за намалување и елиминација на перзистентни органски загадувачи во Република Македонија, (2005 година);
8. Самооценка на потребните националните капацитети за глобално управување со животната средина, (2005 година);
9. Визија 2008 (2004 година);
10. Просторен План на Република Македонија, (2004), (“Службен весник на РМ” бр.39/04);
11. Национална Стратегија со Акционен план за заштита на биолошката разновидност (2004 год);
12. Национална студија за биолошката разновидност, (2003 год);
13. Прв Национален извештај за климатски промени со Акционен план, (2003 година);
14. Национален еколошки здравствен акционен план (НЕЗАП), (1999 година);
15. Национален акционен план за животна средина, (НЕАП), (1996 година), во моментот во фаза на усвојување е Вториот Национален акционен план за животна средина (НЕАП 2);
16. Национална програма за елиминација на супстанциите што ја осиромашуваат озонската обвивка, (1996 година), и
17. Водостопанска Основа на Република Македонија, (1978), а во процедура е изработка и донесување на нова.

Националното законодавство од областа на животната средина во одделни подпоглавја е во голема мера хармонизирано со правото на ЕУ, додека во други се наоѓа во почетна фаза на анализа на разлики (хемикалии и ГМО). Понатамошното усогласување ќе се постигне со донесување на подзаконски акти врз основа на донесените закони, како и со донесување на Законот за хемикалии, Законот за генетски модифицирани организми и Законот за бучава во животната средина. Последниот е во фаза на усогласување со надлежните органи.

Хоризонтално законодавство: *Законот за животна средина (“Службен весник на РМ” бр.53/05 и 81/05)*, е рамковен закон од областа на животната средина и го транспонира оној дел од *acquis communautaire* познат како хоризонтално законодавство. Законот за животна средина ги дава основните принципи и постапки на управување со животната средина и контрола на загадувањето на кои се повикуваат другите секторски закони.

Оцената на влијанието врз животната средина (во понатамошниот текст ОВЖС) е регулирана со Законот за животна средина, како и со *Уредбата за определување на проектите и за критериумите врз основа на кои се определува потребата за спроведување постапка за оцена на влијанието врз животната средина (“Службен весник на РМ” бр.74/05)*. Дополнително, Република Македонија како страна на *Конвенцијата за оцена на влијанието врз животната средина во прекуграничен контекст - Еспо Конвенција*, (“Службен весник на РМ” бр.44/99) ги спроведува барањата од истата согласно Законот за животна средина, кој ја пропишува постапката за оцена на влијанието врз животната средина во прекуграничен контекст. Надлежен орган за спроведување на целосната ОВЖС постапка е Министерството за животна средина и просторно планирање, вклучувајќи го и делот на учество на јавноста во донесувањето на одлуките. Постапката за оцена на влијанието на определени стратегии, планови и програми врз животната средина (SEA) е уредена во Законот за животна средина, каде се дадени основи за донесување на подзаконски акти, како и за имплементација на SEA Протоколот.

Постапката за правото за слободен пристап до информации од областа на животната средина е дефинирана во Законот за животна средина, кој е *lex specialis* во однос на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер (“Службен Весник на РМ” бр.13/06) кој претставува *lex generalis*. Со донесувањето на овој закон се исполнија процедуралните претпоставки за имплементација на Архуската конвенција.

Со Законот за животна средина е воспоставена правната рамка за спроведување на мониторинг и известување за состојбата со животната средина. Начинот и формата на известување за секој одделен медиум и област се утврдени во донесените секторски закони.

Основата за одговорност за штета во животната средина исто така е уредена во Законот за животна средина, а за целосно имплементирање потребно е донесување подзаконски акти со кои подетално ќе бидат утврдени професионалните активности со чие вршење може да настапи одговорност за еколошка штета.

Во глава XIX од Законот за животна средина се уредени и прашањата за климатски промени, со што се имплементира *Рамковната конвенција на Обединетите нации за климатски промени*, (*"Службен весник на РМ" бр.61/97*) и е дадена основа за понатамошно транспонирање на правото на ЕУ.

Во моментот се работи на измени и дополнувања на Законот за животна средина.

Заштитата и спасувањето на луѓето и материјалните добра од природни непогоди, епидемии, епизотии, епифитотии и други несреќи во мир и во војна и од воени дејства е регулирана со *Законот за заштита и спасување* (*"Службен весник на РМ" бр.36/04 и 49/04*) и *Законот за пожарникарство* (*"Службен весник на РМ" бр.67/04*).

Воздух: Управувањето со квалитетот на воздухот е уредено со *Законот за квалитетот на амбиентниот воздух*, (*"Службен весник на РМ" бр.67/04*) кој е хармонизиран со Рамковната директива 31996L0096. Врз основа на истиот е донесена и *Уредба за гранични вредности за нивоа и видови на загадувачки супстанции во амбиентниот воздух и прагови за алармирање, рокови за постигнување на граничните вредности, маргини за толеранција за граничната вредност, целни вредности и долгорочни цели* (*"Службен весник на РМ" бр. 50/05*). Во тек е донесување на *Правилник за оценувачки критериуми за квалитет на амбиентниот воздух*, како и воспоставување на зони и агломерации за квалитет на амбиентен воздух. Во Република Македонија во сила се повеќе подзаконски акти кои уредуваат одделни гранични вредности за емисии во воздухот, донесени врз основа на старите закони. Истите треба да бидат заменети со нови, согласно новиот Закон за квалитетот на амбиентниот воздух, со што ќе се постигне целосно усогласување со стандардите и правото на ЕУ.

Отпад: *Законот за управување со отпад* (*"Службен весник на РМ" бр.68/04 и 71/04*) воспоставува рамка за управување со отпад, вклучувајќи го управувањето со опасен отпад, како и со другите видови на посебен отпад. Законот дава основа за донесување на подзаконски акти согласно барањата на *acquis* и врз негова основа е донесена *Листата на видови на отпади* (*"Службен весник на РМ" бр.100/05*) во која се транспонирани следниве ЕУ мерки: 32000D0532, 32001D0118, 32001D0119 и 32001D0573.

Во областа на прекуграничното пренесување на отпадот се применуваат одредбите на повеќе закони и подзаконски акти, меѓу кои:

- Закон за ратификација на Базелската Конвенција за контрола на прекуграничното пренесување на опасен отпад и неговото складирање (*"Службен весник на РМ" бр. 49/97*) и Закон за ратификација на Амандманот на Базелската конвенција за контрола на прекуграничното пренесување на опасниот отпад и негово одлагање и Амандманот на Анекс 1, Анекс 8 и Анекс 9 (*"Службен весник на РМ" бр. 49/04*);
- Правилник за формата и содржината на обрасците за прекугранично пренесување на опасен отпад (*"Службен весник на РМ" бр. 37/03 и 38/03*);
- Одлука за распоредување на стоките на форми на извоз и увоз (*"Службен весник на РМ" бр. 113/05*), и
- Закон за превоз на опасни материи (*"Службен лист на СФРЈ" бр. 27/90 и 45/90* и *"Службен весник на РМ" бр.12/93*).

Води: *Законот за водите* (*"Службен весник на РМ" бр.4/98, 19/00 и 42/05*) ја дава правната основа за заштита и управување со водите во Република Македонија. Со него е уреден начинот на употреба и користење на водите, заштита од штетно дејство на водите, заштита на водите од исцрпување и загадување, управување со водите, изворите и начинот на финансирање на водостопанските дејности, давање на водата на користење со одобрение (концесија), меѓудржавните води и други прашања од значење за обезбедување единствен режим на користење на водите. Врз основа на овој Закон донесени се низа подзаконски акти за негово спроведување. Законот не е усогласен со *acquis communautaire* од оваа област.

Областа на водите е делумно регулирана и со следните закони:

- Закон за заштита на Охридското, Преспанското и Дојранското Езеро (*"Службен весник на СРМ" бр.45/77, 8/80, 51/88, 10/90 и "Службен весник на РМ" бр. 62/93*);
- Закон за хидрометеоролошки работи (*"Службен весник на РМ" бр. 19/92 и 5/03*);
- Закон за минерални суровини (*"Службен весник на РМ" бр.18/99 и 29/02*);
- Закон за внатрешна пловидба (*"Службен весник на РМ" бр. 27/00 и 74/05*);

- Закон за рибарство (“Службен весник на РМ” бр.62/93);
- Закон за водни заедници (“Службен весник на РМ” бр. 51/03 и 95/05);
- Закон за водостопанства (“Службен весник на РМ” бр. 85/03 и 95/05);
- Закон за снабдување со вода за пиење и одведување на урбани отпадни води (“Службен весник на РМ” бр. 68/04), и
- Закон за концесии (“Службен весник на РМ” бр.25/02 и 24/03).

Заради надминување на недостатоците на постоечкиот Закон за водите, а со цел воведување на интегрален пристап во управувањето со водите, согласно барањата на европското право, во 2003 година се пристапи кон изготвување на нов Закон за водите. Во Предлогот за донесување на Законот за водите се транспонирани основните барања на Рамковната директива за води на ЕУ - 32000L0060.

Природа: Областа на заштита на природата е регулирана со *Законот за заштита на природата* (“Службен весник на РМ” бр. 67/04 и 14/06). Истиот е усогласен со *acquis communautaire* од оваа област, а во него се вградени и обврските од ратификуваните меѓународни договори од областа на животната средина. Целосна имплементација на законот ќе се постигне преку донесување на подзаконски акти.

Индустриско загадување: Интегрирано спречување и контрола на загадувањето (ИСКЗ) е транспонирано во *Законот за животна средина* (“Службен весник на РМ” бр.53/05 и 81/05) и во *Уредбата за определување на активностите на инсталациите за кои се издава интегрирана еколошка дозвола, односно дозвола за усогласување со оперативен план и временски распоред за поднесување на барање за дозвола за усогласување со оперативен план* (“Службен весник на РМ” бр.89/05). Постапката за ИСКЗ е уредена и со *Правилник за постапката за издавање дозвола за усогласување со оперативен план, Правилник за постапката за добивање А интегрирана еколошка дозвола и Правилник за постапката за добивање Б интегрирана еколошка дозвола*, сите три подзаконски акти објавени во “Службен весник на РМ” бр.4/06. Секторските закони, особено во областа на воздухот и отпадот, упатуваат на примена на одредбите за индустриско загадување и управување со ризик. Областа на спречување и контрола на хавариите со присуство на опасни супстанции е регулирана со *Законот за животна средина*, додека целосна имплементација ќе се постигне со донесување на соодветните подзаконски акти.

Во Законот за животна средина е пропишано доделување на национална еколошка ознака. За таа цел е формирана Комисија за еколошка ознака и е донесен *Правилник за формата и содржината на еколошката ознака, начинот, условите и постапката за нејзино доделување и користење, како и составот и начинот на формирање и работа на комисијата за еколошка ознака* (“Службен весник на РМ” бр.109/05).

Во истиот закон е дадена основа за усвојување на систем за управување со животната средина.

Генетски модифицирани организми: Во Република Македонија не постои законски пропис што ги регулира прашањата што се однесуваат на управувањето со ГМО и со производите што содржат ГМО, намерното ослободување во животната средина или пуштањето на ГМО или на производи што содржат ГМО, како и увоз, извоз и прекугранично движење на ГМО.

Изработена е работна верзија на Законот за генетски модифицирани организми.

Хемикалии: Во областа на хемикалиите не постои рамковен закон за хемикалии, со кој се регулира управувањето со хемикалиите согласно *acquis communautaire* од оваа област. Националното законодавство го уредува управувањето со отрови, средства за заштита на растенијата, вештачки ѓубрива, експлозивни материји, запални течности и гасови, опасни и штетни супстанции и производи и сл. Постојат посебни закони за запални и експлозивни супстанции и за прекурсори. Законот за животна средина делумно регулира прашања од областа на супстанциите кои ја осиромашуваат озонската обвивка. Започната е изработка на нов закон за хемикалии.

Бучава: *Законот за спречување од штетна бучава* (“Службен весник на СРМ” бр. 21/84, 10/90 и “Службен весник на РМ” бр.62/93) ја регулира областа на заштита од бучава. Делови од оваа област се регулирани и со:

- Законот за животна средина (“Службен весник на РМ” бр. 53/05 и 81/05);
- Законот за угостителската дејност (“Службен весник на РМ” бр. 62/04) и
- Законот за санитарната и здравствената инспекција (“Службен весник на РМ” бр.19/95).

Областа е регулирана и со низа подзаконски акти. Законодавството во оваа област не е усогласено со ЕУ *acquis*, заради што се пристапи кон изработка на нов *Закон за бучава во животната средина*.

Шумарство: Со Законот за шумите (“Службен весник на РМ” бр. 47/97, 7/00 и 89/04) се уредува одгледувањето, користењето и заштитата на шумите, каде заштитата на шумите претставува интегрален и неодоив дел од стопанисувањето на шумите. Заштита на шумите опфаќа заштита од: противправно присвојување и користење, бесправни сечи, пожари, растителни болести и штетници, напасување на добиток, желедање, противправно собирање на други шумски производи и други оштетувања. За стопанисување со шумите во државна и приватна сопственост, Собранието на Република Македонија донесува општ план за стопанисување со шумите за период од 20 години. Врз основа на овој план, субјектите кои стопанисуваат со шумите, донесуваат посебни планови за стопанисување со шуми, за период од десет години.

ИНСТИТУЦИИ

Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП), согласно *Законот за организација и работа на органите на државната управа* (“Службен весник на РМ” бр.44/02 и.58/00), е надлежен државен орган за креирање и спроведување на политиките во областа на заштитата и унапредувањето на квалитетот и состојбата на медиумите и областите на животната средина: воздух, вода, почва, цврст отпад, биолошка разновидност и други природни богатства, како и заштита на озонската обвивка. Исто така, МЖСПП е надлежен државен орган за заштита од штетни влијанија, како што се: бучава и вибрации, јонизирачко и нејонизирачко зрачење, вршење различни дејности, загадувачки супстанции и технологии.

МЖСПП е надлежен државен орган за подготовка и координација на процесот на изработка на правните акти во областа на животната средина, во кој процес со оглед на интердисциплинарноста на животната средина и потребата од интегрираност на пристапот се вклучени и консултирани релевантните државни институции.

Согласно новото национално законодавство во областа на животната средина, МЖСПП има целосна надлежност за спроведување на законите. Имено, МЖСПП е надлежен државен орган за спроведувањето на постапката за оценка на влијанието врз животната средина, оценката на влијанието на определени стратегии, планови и програми врз животната средина, пристапот до информации за животната средина, донесувањето на стратешки планови од областа на животната средина, интегрираното спречување и контрола на загадувањето, спречувањето и контрола на хавариите со присуство на опасни супстанции, одржливиот развој и климатските промени, заштитата од опустинување и други глобални прашања поврзани со животната средина, управувањето со отпад и квалитетот на воздухот, следењето и известувањето на состојбата со медиумите и областите на животната средина, управувањето со информативниот систем за животна средина, заштитата на природата, одговорноста за штета врз животната средина, финансирањето во животната средина, заштитата на водите од загадување и сл. Инспекцискиот надзор над спроведувањето на законите се врши од страна на Државниот инспекторат за животна средина кој е орган во состав на МЖСПП. Стручните работи во областа на животната средина се спроведуваат од страна на Службата за животна средина и Службата за просторен информативен систем, кои се органи во состав на МЖСПП.

Согласно постојната надлежност на органите на државната управа определена со Законот за организација и работа на органите на државната управа, покрај МЖСПП, определени надлежности од доменот на животната средина се реализираат од страна на други органи на државната управа, наведени подолу.

Државниот комунален инспекторат при **Министерство за транспорт и врски** врши инспекциски надзор над спроведувањето на комуналните работи. **Министерството за внатрешни работи** врши работи што се однесуваат на системот на остварување на јавна безбедност, производство, промет, складирање и заштита од запални течности, гасови и експлозивни и други опасни материјали и превоз на овие материјали. **Министерството за економија** е надлежно во делот на геолошките истражувања и експлоатација на минерални сировини и енергетика. **Државниот пазарен инспекторат (МЕ_ДПИ)**, согласно Законот за пазарна инспекција (“Службен весник на РМ” бр.35/97, 23/99, 7/02 и 20/02) и Законот за управување со отпад (“Службен весник на РМ” бр. 68/04 и 71/04), врши надзор над прометот на производи и пакувања, начинот на означување на производи и пакувања, реализацијата на кауција и начинот на информирање на јавноста.

Во рамките на **Министерството за здравство**, постојат повеќе органи кои делуваат во неколку области на животната средина, особено на работите што се однесуваат на заштита на здравјето на населението и тоа: Државниот санитарен и здравствен инспекторат (МЗДР_ДСАНИТ), согласно *Законот за санитарна и здравствена инспекција* (“Службен весник на РМ” бр.19/95), е задолжен за спроведување на мерките за заштита на воздухот од штетни материји и влијанија врз здравјето на луѓето. Согласно *Законот за квалитет на амбиентниот воздух* (“Службен весник на РМ” бр. 67/04), инспекторите од Државниот санитарен и здравствен инспекторат заедно со инспекторите од Државниот инспекторат за животна средина учествуваат при увиди во случаи на инциденти кои можат да доведат до зголемување на емисиите или да предизвикаат влошување на квалитетот на амбиентниот воздух, како и превземаат мерки при хаварији или несреќи.

Инспекторите од МЗДР_ДСАНИТ учествуваат во постапката за утврдување на мерки во случаи кога ќе се утврди постоење на непосредна опасност по животот и здравјето на луѓето. Во делот на отпадот, МЗДР_ДСАНИТ согласно Законот за управување со отпад (“Службен весник на РМ” бр. 68/04 и 71/04), врши надзор над постапувањето со медицинскиот отпад и тоа само на местото на настанувањето на медицинскиот отпад. Во областа на водите, МЗДР_ДСАНИТ согласно Законот за санитарна и здравствена инспекција и Законот за води (“Службен весник на РМ” бр. 4/98, 19/00 и 42/05), врши контрола на водите кои се користат за капење, спорт и рекреација, на водите кои се користат за наводнување и за напојување на добиток и на квалитетот на водата за пиење за II и III зона. МЗДР_ДСАНИТ согласно Законот за санитарна и здравствена инспекција и Законот за спречување на штетна бучава (“Службен весник на СРМ” бр. 21/84, 10/90 и “Службен весник на РМ” бр.62/93), е овластен да врши надзор на сите извори на бучава кои можат штетно да влијаат врз здравјето на луѓето и да превземе соодветни мерки. Републичкиот завод за здравствена заштита (РЗЗЗ) врши посебни мерења на нивото на бучава на определени места во Скопје и Битола, како два најголеми градови во Република Македонија. РЗЗЗ го следи аерозагадувањето од аспект на влијанието врз здравјето на луѓето. Бирото за лекови согласно Законот за промет со отрови (“Службен лист на СФРЈ” бр. 13/91) и Законот за производство на отрови (“Службен лист на СФРЈ” бр. 18/76), е надлежно за спроведување на постапките за постапувањето со отрови, како и за издавање на одобренија за ставање во промет на отрови. Непосредниот инспекциски надзор над спроведувањето на овие закони, како и над Законот за прекурсори (“Службен весник на РМ” бр.37/04) во делот за отровите, го врши МЗДР_ДСАНИТ. Бирото во својата работа е поддржано од страна на неколку лаборатории и надворешни комисии, помеѓу другите и Комисијата за отрови. Дирекцијата за храна согласно Законот за безбедност на храната и материјалите и производите што доаѓаат во контакт со храната (“Службен весник на РМ” бр. 54/02), врши контрола на увозот на хемикалии кои се користат за чистење на технолошките линии во производството за храна, односно за миење на садовите во домаќинствата. Дирекцијата за храна, согласно Законот за води, Правилникот за безбедност на вода за пиење (“Службен весник на РМ” бр.57/04) и годишниот план за инспекциски надзор, преку своите инспектори, врши контрола на водоснабдителните системи за вода за пиење по индикација (при хаварији, при позитивни лабораториски наоди од регионалните Заводи за здравствена заштита). Согласно Законот за снабдување со вода за пиење и одведување на урбани отпадни води (“Службен весник на РМ” бр. 68/04), Дирекцијата за храна е надлежна за контрола на квалитетот на водата за пиење во I заштитна зона.

Хидробиолошкиот завод – Охрид делува како научна институција која врши работи поврзани со мониторинг на водите на Охридското езеро, како и со зачувување и унапредување на биолошката разновидност на езерото. Исто така, заводот е надлежен за вршење мониторинг и на водите на Преспанското и Дојранското езеро.

Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство е надлежно за управување во земјоделството, шумарството и водостопанството. Како орган во негов состав, во областа на водите, делува Управата за водостопанство и е надлежна за вршење на определени управни и стручни работи кои се поврзани со: следење и проучување на состојбите со водите, одржувањето и подобрувањето на состојбите со водите, употребата и користењето на водите, одржување и подобрување на режимот на водите, заштита од штетно дејство на водите, развој и користење на хидромелиоративните системи, изработка и следење на водните биланси и вршење инспекциски надзор во областа на водостопанството. Во истото министерство е и Управата за хидрометеоролошки работи (МЗШВ_УХИД), која врши работи поврзани со мониторинг на квалитетот на водите и дел од мониторингот на квалитетот на воздухот.

Дирекција за заштита и спасување е орган на државната управа надлежен во областа заштита и спасување. Во имплементирањето на Законот за заштита и спасување (“Службен весник на РМ” бр.36/04 и 49/04) надлежности имаат и другите органи на државната управа, органите на единиците на локалната самоуправа, трговските друштва, јавните претпријатија, установите и служби, здруженија на граѓани, хуманитарни и невладини организации и граѓаните.

Согласно Законот за локална самоуправа (“Службен весник на РМ” бр. 5/02), **единиците на локална самоуправа (ЕЛС)** се надлежни и одговорни да ги уредуваат и вршат работите од јавен интерес од локално значење, утврдени со закон. Во законот е дефинирана и листата на изворни надлежности на единиците на локалната самоуправа, меѓу кои е и заштитата на животната средина и природата. Со оглед на тековниот процес на децентрализација, особено за работите од јавен интерес од локално значење, голем број надлежности се предвидени да се извршуваат на локално ниво. ЕЛС ќе покриваат определени аспекти на стратешка оценка на влијанијата врз животната средина, локален мониторинг на животната средина, пристап до информации за животната средина, локален одржлив развој, како и вршење на комунални услуги, снабдување со вода за пиење, испорака на технолошка вода, одведување и пречистување на отпадни води, одведување и третман на атмосферски води, регулација, одржување и користење на речните корита во урбанизираните делови, јавна чистота, управување со комуналниот и комерцијалниот отпад и друг вид на неопасен отпад на локално ниво, спречување и контрола на хаварији со присуство на опасни материји и супстанции и преземање мерки за заштита и спречување на индустриското загадување на воздухот. ЕЛС можат да назначат локални инспектори за животна средина кои ќе вршат инспекциски надзор над спроведување на законите.

2. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ И ЗАКОНОДАВСТВО

Во фаза на усвојување е *Стратегијата за мониторинг во животната средина*. Во рамките на КАРДС 2005 започна изработка на *Национална стратегија за приближување на законодавството за животна средина*. Во рамките на оваа стратегија е предвидена и изработка на инвестициони планови за имплементација на директивите кои бараат значителни финансиски средства (heavy cost directives). Донесувањето на Стратегијата и инвестиционите планови се очекува до крајот на вториот квартал од 2007 година.

Во областа на хемикалиите, планирано е започнување со изработка на *Национална Стратегија за здраво управување со хемикалиите*. За таа цел се изработени тези на Стратегијата (2005 година), во кои се дадени основите и се дефинирани идните чекори во управувањето со хемикалии.

Предвидено е започнување со изработка на *Национална стратегија за одржлив развој со Акционен план*. Донесувањето на *Национална стратегијата за развој на шумарство со Акционен план* е предвидено до крајот на 2006 година

Во фаза на изработка е *Вториот Национален извештај за климатски промени* и *Стратегијата за имплементација на Протоколот од Кјото*.

Планирано е започнување со изработка на *Национална Стратегија за заштита и спасување на Република Македонија, Процена на загроеност од настанатите природни непогоди, епидемии, епизотии, епифитотии и други несреќи во Република Македонија и План за заштита и спасување од настанатите природни непогоди, епидемии, епизотии, епифитотии и други несреќи во Република Македонија*.

Хоризонтално законодавство: Со цел обезбедување основа за понатамошно транспонирање на EU acquis, планирано е усвојување на измените и дополнувањата на *Законот за животна средина*, како и донесување на следните подзаконски акти:

- Правилници за уредување на постапката за спроведување на оценка на влијанието врз животната средина и содржина на потребните документи за ОВЖС (EIA) како и постапката за оценка на прекуграничното влијание врз животната средина на проектите за кои се спроведува во РМ;
- Правилник за содржината на Извештај за состојбата на животната средина;
- Одлука на Владата на РМ за објавување на листата на субјекти кои поседуваат или за кои се поседуваат информации кои се однесуваат на животната средина, како и информациите кои ги поседува секој од наведените субјекти;
- Правилник за начинот и постапката за обезбедување пристап до информациите во врска со животната средина;
- Правилник за начинот, постапката и образецот на кој се доставуваат податоците од државната мрежа, како и начинот и условите на доставување на податоците до органот на државната управа надлежен за работите од областа од животната средина од локалниот, интерниот и мониторингот на други органите на државната управа, и
- Правилник за формата, содржината, методологијата и начинот на водење на Регистарот на загадувачки материји и супстанции и Катастарот на загадувачи.

Предвидени се *измени и дополнувања на Законот за заштита и спасување*, како и донесување на дел од подзаконски акти кои произлегуваат од истиот.

Воздух: Во овој период планирано е донесување на следните подзаконски акти:

- Правилник за оценувачки критериуми за квалитет на амбиентниот воздух;
- Правилник за методологијата и начинот за прелиминарна проценка и утврдување на листи на зони и агломерации за квалитет на амбиентниот воздух;
- Упатство за воспоставување на националната методологија за инвентаризација на емисиите согласно програмата CORINAIR, и
- Правилник за гранични вредности за стационарни извори на емисии во воздухот.

Отпад: Во овој период планирано е донесување на *Закон за измени и дополнувања на Законот за управување со отпад*, со цел допрецизирање и обезбедување законски основи за целосно транспонирање на EU Acquis. Исто така се предвидува донесување на следните подзаконски акти:

- Правилник за формата и содржината на дневникот за евиденција за постапување со отпад, формата и содржината на формуларите за идентификација и транспорт на отпадот и формата и содржината на обрасците за годишни извештаи за постапување со отпад;
- Правилник за начинот и условите на функционирање на интегрираната мрежа за отстранување на отпадот;
- Правилник за формата и содржината на барањето, формата и содржината на дозволата за собирање и за транспортирање на комунален и другите видови на неопасен отпад, како и минималните технички услови за вршење на дејноста собирање и транспортирање на комунален и други видови на неопасен отпад;
- Правилник за формата и содржината на барањето за добивање на дозвола за преработка, третман и/или складирање на отпад, формата и содржината на дозволата како и техничките услови за вршење на дејноста;
- Правилник за начинот и условите за складирање на отпад, како и за условите кои треба да ги исполнуваат локациите на коишто се врши складирање на отпад;
- Правилник за минималните технички услови во поглед на заштита на животната средина коишто треба да ги исполнуваат претоварните станици, условите што треба да ги исполнуваат локациите на коишто се градат односно се поставуваат претоварните станици, како и роковите за чување на отпадот во претоварните станици според видовте на отпад;
- Правилник за постапување со опасен отпад;
- Правилник за постапување со отпадни масла;
- Правилник за начинот и условите за постапување со полихлорирани бифенили и полихлорирани терфенили, условите кои треба да ги исполнуваат инсталациите и објектите за отстранување и за деконтаминација на ПХБ, искористените ПХБ и начинот на означување на опремата којашто содржи ПХБ;
- Правилник за формата и содржината на барањето за основање на депонии;
- Правилник за формата и содржината на барањето за добивање на дозвола, како и формата и содржината на дозволата за оператор на депонија;
- Правилник за критериумите и постапките за прифаќање на отпадот во депониите од секоја класа, количеството на биоразградливи состојки на отпадот што смее да се депонира, подготвителните постапки за прифаќање на отпадот, општите постапки за тестирање и земање проби;
- Правилник за начинот и постапката за работа, следење и контрола на депонијата во фаза на затворање и натамошна грижа за депонијата по затворањето, и
- Правилник за видовите на отпад кои подлежат на дозвола за увоз, извоз или транзит, условите за увоз, извоз или транзит на отпад, методите за надзор над увоз, извоз или транзит на отпад.

Води: За овој период се планира донесување на новиот Закон за води, целосно усогласен со правото на ЕУ, како и подзаконски акти кои произлегуваат од него.

Природа: Во овој период се планира изработка и донесување на:

- Уредба за трговија со диви видови, во која целосно ќе се транспонираат барањата од ЕУ мерката 31997R0338, со што ќе се овозможи и целосна имплементацијата на CITES Конвенцијата;
- Уредба за формирање на еколошка мрежа и меѓународно значајни подрачја, и
- Правилник за утврдување и заштита на типовите на живеалишта.

Индустриско загадување: Во овој период се планира донесување на останатите подзаконски акти за издавање на интегрирани еколошки дозволи, односно дозволи за усогласување со оперативен план и тоа:

- Правилник за условите кои треба да ги исполнат членовите на Комисијата за најдобрите достапни техники, (членовите на Комисијата ќе изработат референтни документи за оние сектори кои се од национален интерес);
- Уредба за висината на надоместокот кој треба да го плаќаат операторите на А инсталациите и за критериумите и начинот на определување и пресметување на надоместокот за Б инсталациите, и
- Правилник за содржината на внатрешните и надворешните планови за вонредни состојби, како и начинот на нивно одобрување.

Генетски модифицирани организми: Доработката и донесувањето на Законот за ГМО е предвиден за 4 квартал на 2007 година.

Хемикалии: Во областа на хемикалиите се планира финализирање на активностите од регионалниот проект со Шведската Влада за воспоставување систем за здраво управување со хемикалиите кој ќе опфати компоненти за

изработка на Закон за хемикалии и Стратегија со која Република Македонија ќе се подготви за имплементација на новиот REACH систем за управување со хемикалиите.

Бучава: Донесување на Закон за бучава во животната средина до крајот на 2006 година и изработка на дел од подзаконските акти за контрола на бучавата со стандарди за емисија и стандарди за планирање.

ИНСТИТУЦИИ

Административно организациската структура на **Министерство за животна средина и просторно планирање**, согласно постојниот Правилник за систематизација на работните места на МЖСПП не е строго определена според поединечните сектори/области на животната средина. Имено, истата е организирана во форма на групирање на работите и задачите според нивната сродност и поврзаност, видот, обемот и степенот на сложеноста, одговорноста, потребната стручност и други услови за нивното извршување. Согласно новите обврски, кои произлегуваат од апроксимираното законодавство, а со цел дефинирање и ефикасно исполнување на новите надлежности и одговорности на МЖСПП кои произлегуваат од процесот на европска интеграција и дефинирање на роковите и финансиските импликации од промените, во текот на 2004 година е изработена Функционална анализа и План за институционален развој на МЖСПП. Врз основа на овие документи, во вториот квартал од 2006 година, согласно Акцискиот план за Европско партнерство 2005, е планирано донесување нова систематизација, со која ќе се изврши реорганизација на МЖСПП.

Како органи во состав на МЖСПП се предвидени: Државниот инспекторат за животна средина, Службата за просторен информативен систем и Управата за животна средина, која согласно Законот за животна средина ќе се формира со реорганизација на Службата за животна средина. Управата ќе биде експертски и имплементационен орган во состав на министерството, кој ќе врши управни и стручно-технички работи од областа на животната средина и ќе ја спроведува политиката на МЖСПП. Надлежности на Управата за животна средина ќе бидат: стручни работи во заштита на природата, стручни работи во управување со отпадот, воздухот, хемикалиите, бучавата и другите области на животната средина, стручни работи во заштита на водите и почвите од загадување, стручни работи во постапка за оцена на влијанието од определени проекти врз животната средина и во постапка за издавање на интегрирани еколошки дозволи и дозволи за усогласување со оперативен план, водење на Катастарот за животна средина и Регистарот на загадувачки материи и супстанции и на нивните карактеристики, мониторинг на животната средина и други работи согласно закон.

Државниот Инспекторат за животна средина е надлежен за надзор над спроведувањето на законодавството од областа на животната средина. Во рамките на инспекторатот предвидени се нови државни инспектори за заштита на природата согласно Законот за заштита на природата. Планирано е кадровско и техничко зајакнување на инспекциските служби и спроведување специјализирана обука на инспекторите на национално и локално ниво.

Во рамките на МЖСПП во областа на климата, е предвидено воспоставување посебна единица за климатски промени, како и определување на условите за воспоставување Назначен национален авторитет кој ќе ги одобрува проектите на национално ниво и на тој начин ќе учествува во целиот процес на Механизмот за чист развој. Такво тело подразбира кадровско екипирање преку нови вработувања и специфични обуки.

Секретаријатот за европски прашања во соработка со МЖСПП се надлежни за склучување на Меморандум за разбирање со Генералниот директорат за Животна средина на Европската Комисија за програмата LIFE. МЖСПП ќе биде надлежен орган (national focal point) за евалуација и доставување на апликациите до Комисијата.

Планирано е институционално зајакнување на **Дирекцијата за заштита и спасување**.

Со Предлог Законот за води е предвидено формирање на **Управа за води** надлежна за управување и заштита на водите со цел постигнување на интегриран пристап во користењето на водите, како и формирање на Национален Совет за води како советодавен орган во утврдувањето на политиката за води.

Согласно Законот за заштита на природата, од страна на Владата на РМ, во финална фаза е реорганизацијата на постојните Организации на здружен труд - Национални паркови, во Јавни установи, која започна 2005 година.

3. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ – ПЕРИОД СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ И ЗАКОНОДАВСТВО

Во овој период се планира усвојување на следните стратешки документи:

1. Национална стратегија за одржлив развој со Акционен план;
2. Вториот Национален извештај за климатски промени со Акционен план на мерки и активности за спречување на причините и ублажување на негативните ефекти од климатските промени;
3. Стратегија за имплементација на протоколот од Кјото;

4. Национална стратегија за здраво управување со хемикалии;
5. Национална Стратегија за води;
6. Национална Стратегија за управување со отпад;
7. Водостопанска Основа на Република Македонија, и
8. Национална Стратегија за заштита на природата.

Хоризонтално законодавство: Во оваа област се предвидува донесување на подзаконски акти согласно Законот за животна средина со кои ќе се регулира постапката за стратешка оценка, одговорност за штета врз животната средина и климатските промени и тоа:

- Правилник за начинот и постапката за собирање, обработка, систематизирање, чување, искористување, дистрибуција и презентирање на податоци и информации добиени од државната мрежа за мониторинг, локалната мрежа за мониторинг, од интернет мониторинг, како и податоците од Катастарот на загадувачи и Регистарот на загадувачки материји и супстанции;
- Уредба за стратегиите, плановите и програмите, вклучувајќи ги и промените на тие стратегии, планови и програми (плански документи), за кои задолжително се спроведува постапка за оцена на нивното влијание врз животната средина и врз животот и здравјето на луѓето, како и критериумите врз основа на кои се донесува одлука за спроведување на стратешка оцена на други стратегии, планови и програми кои можат да имаат значително влијание врз животната средина и врз животот и здравјето на луѓето;
- Уредба за содржината на извештајот за стратешка оцена на животната средина;
- Правилник за начинот на објавување на информациите и учеството на јавноста во постапката за ОВЖС (SEA) (пред започнување на постапката за учеството на јавноста во постапката за усвојување на планскиот документ и при изготвување на извештајот како и начинот за спроведување на консултациите во случај на оцена на прекугранични влијанија на планскиот документ);
- Правилник за одредување на професионалните активности, со чие вршење може да настапи одговорност за еколошка штета;
- Правилник за мерките за ремедијација на сторената еколошка штета;
- Правилник за методологија за поблиска содржина и начинот на изработка на Националниот план за ублажување на климатски промени;
- Правилник за условите, начинот и постапката за изготвување на Националниот инвентар на антропогени емисии по извори и понори на стакленички гасови, и
- Правилник со кој ќе се регулираат шемите на трговија со емисии на стакленичките гасови.

Во овој период се планира донесување на останатите подзаконски акти кои произлегуваат од измените и дополнувањата на Законот за заштита и спасување.

Воздух: Планирани се измени и дополнувања на Законот за квалитет на амбиентниот воздух и *Ратификација на Протоколите од Конвенцијата за далекусежно прекугранично загадување на воздухот*. Исто така и:

- Правилник за мониторинг и известување за квалитет на амбиентниот воздух;
- Правилник за формата и содржината за подготовка на националниот план за заштита на амбиентниот воздух;
- Правилник за методологија за лимитите на годишните емисии во воздухот, и
- Правилник за гранични вредности за емисии за подвижни извори.

Отпад: Планирано е донесување на следните подзаконски акти:

- Правилник за постапување со потрошени батерии и акумулатори, начинот на означување и начинот на информирање на јавноста;
- Правилник за начинот на означување на пакувањето, видот на ознаките, нивната содржина и постапувањето со нив;
- Правилник за формата и содржината на дозволата за повратен прием на искористени пакувања;
- Правилник за постапување со пакувања и отпад од пакувања;
- Правилници за посебните услови и начинот на постапување со искористените моторни возила;
- Правилници за постапување со електрични и електронски направи;
- Правилници за постапување со отпад од титаниум диоксид, како и формата, содржината и начинот на доставување на податоци;
- Правилник за минималните технички услови кои треба да ги исполнуваат инсталациите за горење и согорување на отпад, видот на отпадот наменет за горење или согорување, условите за заштита на

животната средина од работата на инсталациите за горење или согорување на отпад, како и условите и начинот на работа на инсталациите, и

- Правилник за формата и содржината на барањето за добивање на дозвола, како и формата и содржината на дозволата за оператор на инсталации за горење и согорување на отпад.

Води: Планираниот Закон за води предвидува донесување на голем број на подзаконски акти, од кои најзначајни се:

- Листа на загадувачките материи и супстанции, приоритетните материи и супстанции, условите за инсталирање и работа на постројките кои работат со опасни материи и супстанции, и начинот на нивно тестирање пред нивно пуштање во работа;
- Правилник за посебните услови за индиректно испуштање на отпадни води во подземни води и мерките и активностите кои треба да се превземат за нивна заштита;
- Правилник за условите, начинот и граничните вредности на емисија за испуштањето на отпадните води по нивното прочистување, имајќи ги предвид посебните барања за заштита на заштитните зони, и
- Правилник за поблиските услови за собирање, одведување и прочистување, начинот и условите за проектирање, изградба и експлоатација на системите и станиците за прочистување на урбаните отпадни води, како и техничките стандарди, параметрите, стандарди на емисијата, и нормите за квалитет за предtretман, отстранување и прочистување на отпадни води, имајќи го предвид оптоварувањето и методот за прочистување на урбаните отпадни води коишто се испуштаат во зоните чувствителни на испуштање на урбани отпадни води.

Природа: Во овој период се планира донесувањето на повеќе подзаконски акт од кои клучен е *Црвената книга и црвените листи на диви видови*.

Индустриско загадување: Во овој период се планира донесување на *посебни правилници за определување на критериумите за еко етикетање*.

Генетски модифицирани организми: Се планира донесување на соодветните подзаконски акти со кои ќе се регулираат следните прашања: критериумите за ограничено користење на ГМО; задолжително управување и други услови поврзани со увоз и извоз на ГМО; обем на процена на ризик од ограничено користење и намерно ослободување на ГМО во животната средина; методологија, елементи и обем на процена на ризик при пуштање на производ во промет; означување и пакување на производи; содржина и обем на програма за мониторинг; форма, содржина, методологија и начин на водење на регистар како и висина на материјални трошоци за давање на податоци.

Хемикалии: За овој период е планирано донесување на приоритетните подзаконски акти согласно Законот за хемикалии.

Бучава: Во овој период се планира донесување на следните подзаконски акти согласно Законот за бучава во животната средина:

- Правилник за начинот на изработката и содржината на стратешките карти на бучава;
- Правилник за начинот на изработката и содржината на акционите планови на бучава во животната средина;
- Правилник за начинот на објавување на информациите и учеството на јавноста и начинот на подготвувањето на извештајот од мислењата добиени од одржаната јавна расправа;
- Правилник за условите за заштита од бучавата во животната средина предизвикана од патен, железнички, воздухопловен и прекуводен сообраќај;
- Правилник за условите кои треба да ги исполнуваат постројките, опремата, инсталациите и уредите кои се употребуваат на отворен простор во поглед на емитираната бучава во животната средина;
- Правилник за условите кои треба да ги исполнуваат уредите, средствата и апаратите за домаќинство во поглед на бучавата во животната средина и местата за престојување, и
- Правилник за техничките мерки и услови кои треба да ги исполнуваат градбите во поглед на звучната заштита од бучавата во животната средина предизвикана од соседството.

ИНСТИТУЦИИ

Во овој период клучна активност е зајакнување на **Министерството за животна средина и просторно планирање** со дополнително вработување на специјализиран кадар, како и спроведување обуки за имплементација на законодавството. Притоа од особена важност е:

- зајакнување на Управата за животна средина, преку обезбедување на средства во рамки на буџетот за потребните нови вработувања, особено во насока на ангажирање на тесно специјализиран стручен кадар и негово понатамошно усовршување;

- зајакнување на Државниот инспекторат за животна средина со вработувања на инспектори и инспектори за заштита на природата и спроведување специфични обуки на инспекторите, особено во делот на надзор на издадените дозволи за усогласување со оперативен план, и
- зајакнување на **единиците на локалната самоуправа** преку нови вработувања и обука за управувањето со животната средина на локално ниво.

Со новиот Закон за хемикалии треба да се направи јасна поделба на надлежностите за управување со хемикалии. Новиот Закон за хемикалии, меѓу другото, ќе ја дефинира надлежноста во управувањето со хемикалиите (вклучувајќи го и известувањето до надлежен орган на ниво на ЕУ согласно правото на ЕУ).

Во областа на заштита и спасување ќе се спроведе следново: институционално зајакнување за воспоставување на интегриран систем на заштита и спасување за потребите на целосна имплементација на мерките за заштита и спасување утврдени во правната регулатива; трансформација на силите за цивилна заштита и опремување и осовременување на системот за заштита и спасување; планирање, организирање и учество во колективните системи за заштита и спасување, глобални и регионални и пренесување на дел од надлежностите од повисоките кон пониските организациони единици и кон локалната самоуправа.

4. ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИТЕ

Буџетски број	Институција						Вкупно
		2006	2007	2008	2009	2010	
05003	Дирекција за заштита и спасување	0	0	0	0	0	0
05003 Вкупно		0	0	0	0	0	0
12101	Министерство за животна средина и просторно планирање	0	47	46	35	22	150
12101 Вкупно		0	47	46	35	22	150
14001	Нова: Управа за води	0	15	15	0	0	30
14001 Вкупно		0	15	15	0	0	30
Вкупно		0	62	61	35	22	180

5. СТРАНСКА ПОМОШ

- КАРДС 2003 “Подобрување на управувањето со пограничните водни ресурси“ за 2006/II – 2007година, вкупно EUR 1.000.000,00;
- КАРДС 2004 “Зајакнување за управување со животната средина” (2005-2007 година), техничка помош и поддршка на МЖСПП и другите органи на државна управа во процесот на хармонизација на законодавството во областа на животната средина и зајакнување на институционалните капацитети за управување со животната средина, особено во делот на ИСКЗ, ОВЖС (EIA), мониторинг на воздухот, информативниот систем за животна средина, зајакнување на лабораторијата во рамки на МЖСПП, креирање на политики, стратегии, економски инструменти и географски информативен систем – EUR 1.900.000,00;
- Дел од програмата КАРДС 2005 е изработка на “Национална стратегија за приближување на законодавството за животна средина” (2006-2007година). Во рамки на проектот ќе се подготват и планови за имплементација на определени (клучни) директиви во секој сектор - EUR 1.250.000,00. Во рамките на КАРДС 2005 година планиран е и Твининг проект во областа на воздухот. (2006/IV-2007/IV) - EUR 650.000,00;
- Дефинирање на активностите и започнување на КАРДС 2006 се очекува кон крајот на 2006 година - околу EUR 1.000.000,00;
- КАРДС Регионална 2003 “Продолжување на соработката на 5-те балкански земји со Европската агенција за животна средина“ – техничка помош и поддршка – EUR 2.000.000,00;
- Проект за заштита на Охридското езеро – донатор Светска Банка;

- Интегрално управување со Преспа парк – ГЕФ – USD 4.130.000,00 (парите се наменети за Албанија и Македонија), а како кофинансиер за Преспа Паркот се јавува и KfW банката со EUR 1.500.000,00 наменети за Националниот парк Галичица;
- Програма за води – повеќегодишна програма финансирана од Швајцарската Влада во износ од CHF 20.000.000,00 и се состои од компонента за Охридско Езеро и пречистителни станици за Беровскиот регион;
- Во областа на хемикалии предвидено е вклучување во регионалниот проект на Шведската Влада за воспоставување систем за здраво управување со хемикалиите, кој треба да опфати две компоненти - изработка на Закон за хемикалии и Стратегија со која Република Македонија ќе се подготви за имплементација на новиот REACH систем за управување со хемикалиите;
- Во областа на генетски модифицираните организми се предвидува вклучување во нов УНЕП/ГЕФ проект - Јакнење на капацитетите за ефективна партиципација во Клириншката Куќа за биосигурност;
- Во тек е изработка на Вториот национален извештај за климатски промени, со финансиска поддршка на ГЕФ/УНДП – USD 450.000,00;
- Во соработка со УНДП и РЕЦ се спроведуваат активности за зајакнување на капацитетите за имплементирање на механизмот за чист развој (Протокол од Кјото). Во рамките на проектот ќе биде поддржана и изработката на Стратегијата за имплементација на Протоколот од Кјото, како и активностите за јакнење на комуникацијата и свеста кај засегнатите страни, особено на бизнис секторот;
- МЖСПП и Министерството за животна средина и територија на Република Италија - соработка во имплементацијата на Протоколот од Кјото, преку заедничка имплементација на проекти од Механизмот за чист развој на Кјото.

3.28 ПОТРОШУВАЧИ И ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а) ПРАВНА РАМКА

Заштита на потрошувачи

Областа на заштита на потрошувачите е уредена со Законот за заштита на потрошувачите кој е донесен на 11 јуни 2004 година ("Сл. весник на РМ" бр. 38/04). Законот е усогласен со ЕУ законодавството од оваа област.

Врз основа на **Законот за заштита на потрошувачите** (член 39) донесен е Правилник за својствата на детските играчки што се пуштаат во промет ("Сл. весник на РМ" бр. 90/04), кој е усогласен со Директивата 31988L0378R(04), од 3 мај 1988 година, за приближување на законите на земјите членки во врска со безбедноста на играчките.

Врз основа на член 123 од Законот за заштита на потрошувачите, Владата на Република Македонија донесе Решение за именување на членови на Советот за заштита на потрошувачите ("Сл. весник на РМ" бр. 11/05).

Законот за заштита на потрошувачите е основен закон во областа на заштита на потрошувачите, но поради нејзината мултидисциплинарност, одредени сегменти од оваа област се регулираат и во повеќе други закони.

Законот за туристичка дејност („Сл.в. на РМ“ бр. 62/04), е во целост усогласен со Директивата 31990L0314, и предвидува одговорност на туристичката агенција при организирањето на пакет-аранжманите, одговорност и должност да склучува договори со корисникот на пакет-аранжманот, како и обврска за обезбедување на извршувањето на пакет-аранжманот со тоа што организаторот на патувањето е должен да го обезбеди истото со осигурување кај соодветна институција за осигурување.

Со **Законот за угостителска дејност** („Сл.в. на РМ“ бр. 62/04), се уредуваат условите и начинот на вршење на угостителската дејност.

Со **Законот за Државна пазарна инспекција** се уредуваат надлежноста, овластувањата и организацијата на Државниот пазарен инспекторат. Во однос на заштитата на потрошувачите Државниот пазарен инспекторат спроведува голем број други прописи согласно неговите надлежности дефинирани во Поглавје 01.

Во Република Македонија, во моментов, не постои законска рамка која ја регулира **медијацијата**. Формирана е работна група која работи на подготовката на текстот на Законот за медијација со кој ќе се овозможи подобар пристап до правдата, намалување на судските предмети, брзо и ефикасно алтернативно решавање на спорови, како и економичност и намалување на постапките.

Во делот на заштитата на корисниците на **финансиски услуги** во моментов не постои правна рамка. Со Законот за заштита на потрошувачите се регулираат одредени прашања во врска со финансиските услуги како што се рекламирање, нечесни договори и слично.

Законот за облигациони односи (Сл. весник на РМ бр. 18/01, 4/02 и 5/03) делумно регулира само некои аспекти на заштитата на корисниците на потрошувачките кредити.

Со **Законот за санитарната и здравствената инспекција** ("Сл. весник на РМ" бр. 19/95), се уредуваат надлежноста, овластувањето и организацијата на Државниот санитарен и здравствен инспекторат, како орган во состав на МЗ кој преку државните санитарни и здравствени инспектори врши надзор над извршувањето на законите и прописите во областа на санитарно-хигиенската, епидемиолошката и здравствената заштита на населението.

Се планира донесување нов Закон за санитарна и здравствена инспекција во кој прецизно и таксативно ќе се наведат надлежностите на оваа инспекција и ќе надминат евентуални преклопувања со други институции.

Во поширока смисла заштитата на потрошувачите е регулирана и со:

Законот за безбедност на храната и на производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната, "Сл. весник на РМ" бр.54/02; Законот за здравје на растенија (Сл.в. 29/05) и Закон за ветеринарно здравство – ("Сл. весник на РМ" 28/98 – сите во поглавје 12; Законот за животна средина, Службен весник на РМ 53/05 и 81/05 – поглавје 27, Законот за

радиодифузна дејност од 09.11.2005 – поглавје 10; Законот за лекови, помошни лековити средства и медицински помагала (Сл. весник на РМ бр. 21/98) – Поглавје 01.

Областа на јавното здравство е уредена со Законот за здравствена заштита (Службен весник на РМ број бр.38/91, 46/93, 55/95 , 10/04 и 84/05) со кој се уредуваат правата од здравствената заштита на граѓаните, односите и правата од здравственото осигурување, постапката на користењето на здравствената заштита и системот и организацијата на здравствената заштита., како и со Законот за здравственото осигурување (“Службен весник на РМ” бр. 25/00, 34/00, 96/00, 50/01, 11/02 , 31/03) со кој се уредува здравственото осигурување на граѓаните, правата и обврските од здравственото осигурување, како и начинот на спроведување на истото.

Одделните области од јавното здравство се уредени со посебни законски прописи и тоа:

Тутун

Областа на заштита на здравјето од штетните последици од пушењето е уредена со :Закон за здравствена заштита(„Сл. весник на РМ”, број 38/91, 46/93, 55/95, 10/04 , 84/05, 111/05.),Закон за заштита од пушење и други подзаконски акти

Прописите за контрола на тутунот во Република Македонија се насочени кон заштита на животната средина, забрана на пушење во одредени јавни простории како и забраната за рекламирање на цигари, заштитни знаци на цигарите и на тутунската индустрија.

Заразни болести

Областа на епидемиолошкиот надзор и контролата на заразните заболувања е уредена со следните прописи:Закон за здравствена заштита(„Сл. весник на РМ”, број 38/91, 46/93, 55/95, 10/04 , 84/05.), Закон за заштита на населението од заразни болести („Сл. весник на РМ” број 66/04), Закон за санитарна и здравствена инспекција(“Сл. весник на РМ” број19/95), Закон за евиденции во областа на здравството(“Службен лист на СФРЈ” број 22/78, 18/88 и „Сл. весник на РМ” број 15/95) и повеќе правилници и Програми.

Со Законот за заштита на населението од заразни болести се утврдуваат мерките за спречување на појавата, рано откривање, спречување на ширењето и сузбивањето на заразните болести и на инфекциите, правата и обврските на здравствените установи, правните и физичките лица, како и надзорот над спроведувањето на мерките, со цел заштита на населението од заразни болести.

Безбедност на крв, човечки ткива и клетки

Подрачјето на **безбедноста на крвта** е регулирано со следните правни прописи: Закон за здравствена заштита(“Сл. весник на РМ” бр.38/91, 46/93, 55/95, 10/04 и 84/05) кој го дефинира Заводот за трансфузиологија како самостојна, специјализирана установа за работа во трансфузиологијата и дејностите што ги објавува; Закон за евиденција во областа на здравството (“Сл. лист на СФРЈ” 22/78 и 18/88 и “Службен весник на РМ” 15/95) со кој се дефинирани податоците што треба да се евидентираат при пријавување на заразни болести; податоците кои се водат за доброволните дарители на крв, количината на дарувана крв, како и количината на крвните продукти добиени со преработка на крвта; Закон за лековите, помошните лековити средства и медицински помагала (“Службен весник на РМ” бр.21/98) кој крвните продукти (деривати) ги дефинира како лекови и предвидува полната човечка крв, крвната плазма и крвните клетки да се регулираат со посебен закон; Закон за заштита на населението од заразни болести (“Службен весник на РМ” 66/04) го регулира задолжителното пријавување на ХИВ инфекција, задолжителното испитување на крводарителите и дарителите на ткива и органи за присуство на сифилис, вирусите на хепатити Б и Ц, ХИВ инфекцијата и други болести кои се пренесуваат со човечки материјали; Закон за условите за земање, разменување, пренесување и пресадување на делови од човечко тело заради лекување (Службен весник на РМ број 30/95), Правилник за пуштање во промет на човечка крв, нејзини состојки и деривати кој ги дефинира поблиските услови за избор на дарители на крв, ги дефинира поединечните крвни компоненти и продукти, неопходните контроли на даруваната крв, итн.; Правилник за поблиските просторни услови, опрема и кадри за основање и работење на здравствени организации кој ги дефинира просторните услови на болничка установа за обезбедување со крв, како и кадровските услови за обезбедување со крв и крвни деривати; и други подзаконски акти.

Зависности

Основите на областа на **превенцијата на зависностите** се утврдени со следните правни прописи: Законот за здравствена заштита (“Сл. весник на РМ” број 38/91, 46/93, 55/95, 10/04 и 84/05), Законот за здравственото осигурување (“Сл. весник на РМ” број 25/00,34/00, 96/00, 50/01, 11/02 и 31/03), со Законот за евиденциите во областа на здравството (“Сл. лист на СФРЈ” бр. 22/78.18/88 и 15/95) и Законот за евиденциите во областа на здравството (“Сл. весник на РМ” број 37/79 и 15/95) со кои се предвидува обврска за здравствените организации да водат евиденција и вршат пријавување за одредени заболувања, за алкохолизмот и другите зависности, како и евиденција за уживателите на опојни дроги.

Незаразни заболувања

Правната рамка во областа на **незаразните заболувања** ја сочинуваат:

Законот за здравствена заштита ("Сл. весник на РМ" број 38/91, 46/93, 55/95, 10/04, 84/05 и 111/05), Законот за здравственото осигурување ("Сл. весник на РМ број 25/00, 34/00, 96/00, 50/01, 11/02 и 31/03), Законот за евиденциите во областа на здравството ("Службен лист на СФРЈ" бр. 22/78.18/88 и 15/95) и Законот за евиденциите во областа на здравството (Службен весник на РМ број 37/79 и 15/95) кој ги уредува должностите на здравствените организации да водат евиденција и вршат пријавување на хроничните незаразни заболувања.

Законот за здравствена заштита пропишува остварување на загарантираните права и утврдените потреби и интереси на општеството преку преземање на одредени мерки и активности (Програми) за обезбедување на здравствена заштита од одредени заболувања кај специфични групи на население.

Во 2005 година за прв пат е усвоена и се спроведува Програма за рано откривање и спречување на болестите на репродуктивните органи кај жената во Република Македонија.

б) СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Заштита на потрошувачи

Владата на Република Македонија ја донесе Програмата за **заштита на потрошувачите** за периодот 2005-2006 година (Сл.в. на РМ бр. 28/2005). Со оваа Програма се определени: политиката за заштита на потрошувачите, мерките и активностите за остварување на политиката за заштита на потрошувачите, советувањето, едукацијата и информирањето на потрошувачите и средствата за реализација на Програмата.

Јавно здравство

Основните стратешки правци во областа на јавното здравство се утврдени преку:

- Националната стратегија за контрола на тутунот заради обезбедување и унапредување на заштитата на здравјето на населението 2005-2010, усвоена од ВРМ во јуни 2005;
- Националниот план за активности пред и за време на пандемијата од грип со посебен осврт на пандемија од птичји грип, усвоена од ВРМ октомври 2005.
- Националната програма за сузбивање на злоупотребата на дрогата и недозволената трговија со дрога (Службен весник на РМ бр.35/96);
- Националната стратегија за ХИВ/СИДА 2003-2006 година која има шест приоритетни области: превенција на ширењето на ХИВ/СИДА меѓу групите од интерес; подобрување на пристапот до услугите за советување и тестирање; подобрување на националните системи за епидемиолошко следење и бихевиорално следење; подобрување на обезбедувањето грижа и поддршка за лицата кои живеат со ХИВ/СИДА; спречување на преносот на ХИВ во здравствените организации и зајакнување на капацитетот и координацијата во рамките на националниот одговор на ХИВ/СИДА.
- Националната стратегија за унапредување на менталното здравје во Република Македонија за 2005-2012 година, усвоена од ВРМ во ноември 2005 Владата на Република Македонија во ноември 2005 со која се предвидува децентрализација на хоспиталните установи, како и ресоцијализација и воспоставување на систем за ментално здравје во заедницата за пациентите со проблеми во менталното здравје.

в) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Заштита на потрошувачи

Заштитата на потрошувачите во Република Македонија е институционализирана со работата на повеќе органи и тела на државната управа и на јавниот сектор кои имаат директни и/или индиректни ингеренции во овој домен, утврдени со Законот за заштита на потрошувачите и со други закони, како следи:

- Влада на Република Македонија - креирање на потрошувачка политика, донесување на програма за заштита на потрошувачите;
- Совет за заштита на потрошувачите при ВРМ (12 членови) - предлага мерки и активности, ја следи реализацијата на програмата за заштита на потрошувачите, ја оценува состојбата на пазарот и сл.;
- Совет за заштита на потрошувачите на ниво на единиците на локалната самоуправа - грижа за заштита на потрошувачите на локално ниво;
- Министерство за економија - Одделение за заштита на потрошувачите - предлага програма за заштита на потрошувачите, спроведува мерки и активности на потрошувачката политика и врши усогласување на правната регулатива со потребите на потрошувачите;
- Државен пазарен инспекторат во рамките на МЕ, спроведувањето на Законот за заштита на потрошувачите, проценка на квалитетот на производите и услугите, заштита на економските интереси на потрошувачите;
- Министерството за финансии;

- Министерството за правда;
- Надлежните судови – потрошувачки спорови;
- НВО – Организација на потрошувачи на Македонија - Законот за заштита на потрошувачите дава можност за вклучување на невладините организации во креирањето на потрошувачката политика, информирањето, едукацијата и советувањето на граѓаните-потрошувачи.

Јавно здравство

Клучни институции во областа на јавното здравство се :

- Министерство за здравство – донесување и имплементација на Законите и подзаконските акти, Програми, итн.
- Државниот санитарен и здравствен инспекторат - надзор над спроведување на мерките за спречување и сузбивање на заразните болести; евиденциите во областа на здравството; итн.
- Републичкиот завод за здравствена заштита-Скопје и 10 Регионални заводи за здравствена заштита;
- Републичкиот завод за трансфузиологија – надлежност во безбедноста на крвта и стандардите за квалитет и сигурност на собирањето, тестирањето, обработката, чувањето и дистрибуирањето на човечка крв
- Психијатриските болници, Општите болници-невропсихијатриски одделенија; Служби за превенција и третман за злоупотреби на дроги; Центрите за ментално здравје; Клиничкиот центар – Скопје, итн.

2. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

а) ПРАВНА РАМКА

Заштита на потрошувачи

- Реализација на активностите предвидени во Програмата за заштита на потрошувачите за периодот 2005-2006 година и донесување на Програмата за заштита на потрошувачите за 2007 – 2008 година.
- Усогласување на националното со ЕУ законодавството во делот на заштита на потрошувачите при користење на финансиски услуги, и целосна хармонизација со следните ЕУ мерки: Директивата 31987L0102 изменета и дополнета со Директивите 31990L0088 и 31998L0007 и со Препораката на Советот 32001H0193 за предоговорни информации што треба да им се дадат на потрошувачите од страна на давателите кои нудат станбени кредити. За таа цел до крајот на 2006 година ќе се донесат правни акти за: 1.уредување на правата и начинот на заштита на интересите на корисниците на потрошувачки и станбени кредити; 2.давателите на кредити кои не се банки и штедилници; 3.кредитни посредници и 4.ефективни каматни стапки.
- Изготвување на Законот за медијација кој ќе ги уредува правилата на постапката за медијација, принципите, бројот и именувањето на медијатори, поведување и спроведување на медијацијата, завршување на постапката, спогодбата на странките, трошоците на постапката и надлежностите на Комората на медијатори. Законот за медијација, проектиран да биде донесен во четвртиот квартал на 2006 година, ќе претставува основен закон со кој ќе се регулира алтернативното решавање на спорови, а поради неговата мултидисциплинарност одредени области на медијацијата ќе се регулираат во други закони. Овој закон ќе биде усогласен со: Препораката од Комисијата **31998H0257**, Препораката од Комисијата **32001H0310**, Препораката II (99)19 на Советот на Европа од Комитетот на министри до државите членки за медијација во кривичната материја, УНЦИТРАЛ Модел и Резолуцијата 35/52 усвоена од Генералното Собрание на 4 декември 1980 година и 35/53 Правила за мирене на Комисијата на ОН за меѓународно трговско право.

Во понатамошна смисла безбедноста на потрошувачите ќе се регулира со:

- Законот за безбедност на производи, усвоен од ВРМ и доставен до Собранието на РМ, усогласен со Директивата 32001L0095 за општа безбедност на производите (поглавје 01);
- Правилниците кои ќе произлезат од новиот Закон за санитарна и здравствена инспекција;
- Подзаконските акти кои ќе се донесат врз база на новиот Закон за Државен пазарен инспекторат.

Јавно здравство

Тутун

Во однос на усогласувањето на законодавството за предупредувања за здравјето, состојките, бројот на цигари по пакување и минимумот години за купување на тутун со европското законодавство, потполното усогласување со Директивата 32001L0037 се врши со Законот за производство и промет на тутун.

Заразни заболувања

Согласно Законот за заштита на населението од заразни болести („Службен весник на РМ“ број 66/04) ќе се донесат следните правилници:

- Правилник за начинот и условите за вршење на дезинфекција, дезинсекција и дератизација со кој ќе се уредат условите по однос на опремата, просторот и кадарот неопходни за вршење на дејноста;
- Правилник за условите и начинот за пренесување на умрени лица, како и за ископување и пренесување на умрени лица со кој ќе се уреди постапката за ископување и пренесување на умрени лица;
- Правилник за здравствените прегледи на лицата што прележале цревен тифус, бациларна дизентерија или салмонелоза со кој ќе се уреди постапката за следењето на лицата кои ги прележале наведените заболувања;
- Правилник за начинот на пријавување на заразни болести со кој ќе се пропише начинот на пријавување на заболувањата кои подлежат на пријавување, ќе се утврдат обврските на здравствените работници и ќе се пропише образецот за пријавување на заболувањата. Се планира во овој правилник да се вградат ЕУ мерките 32000Д0096 и 32003Д0542
- Правилник за мерките за заштита од ширење на зараза во самите здравствени организации кој ќе ја уреди организацијата на работата во здравствените организации со цел да се спречи ширењето на нозокомијални инфекции
- Правилник за условите и начинот на вршење задолжителна имунизација, серопротифакса и хемиопротифакса против заразни болести и за лица кои подлежат на таа обврска кој ќе го уреди календарот на имунизацијата, лицата кои подлежат на имунизација и вакцините со кои таа ќе се врши.
- Упатство за дефинирање на случаи на заразни заболувања (case definition) во кое целосно ќе бидат вградени препораките на Светската здравствена организација, како и ЕУ мерките 32002Д0253 и 32003Д0534.

Незаразни заболувања

Донесување Закон за ментално здравје до средината на 2006 г. со кој ќе се обезбеди остварување на правата на лицата со проблеми во менталното здравје.

Изготвување на Националниот акционен план за превенција и рано откривање на ракот на дојката.

Безбедност на крв, човечки ткива и клетки

Донесување Закон за снабдување со крв и крвни продукти, до крајот на 2006 година, во кој ќе бидат имплементирани ЕУ мерките 32002L00098, 32004L0033, 32004L0098.

Националната политика за обезбедување со квалитетна и сигурна крв и нејзина рационална употреба.

Болести на зависност

Изготвување на Национална стратегија за дроги која предвидува мултисекторски пристап во превенцијата на злоупотребата на дроги и третманот на зависниците.

Усвојување на Национална стратегија за превенција на проблеми предизвикани од злоупотреба на алкохол.

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Заштита на потрошувачи

Потребно е институционално зајакнување на:

МЕ - Одделението за заштита на потрошувачите со 2 лица со високо образование во 2006 и едно во 2007;

МФ - Сектор за финансиски систем, Одделение за банкарски систем со 2 лица со високо образование;

ДЗСИ - Во подрачните одделенија потребно е да се вработат најмалку по еден инспектор во градовите каде ДЗСИ не е застапен. Планирано е вработување на 10 нови лица во периодот од 2006-2010, соодветно. Потребно е од спроведување обука за вработените (континуирана стручна обука и обука за компјутерско работење) и за сите вработени минимум по една обука секоја година во областите епидемиологија, хигиена, правни постапки и импликации од контролите.

Јавно здравство

Болести на зависност

Институционалното зајакнување кај болестите на зависност е детално образложен во поглавје 24.

Незаразни болести

Предвидено е формирање на нова институција - Центар за ментално здравје - во Скопје, кој ќе произлезе од постоечката Психијатриска болница. Со формирањето на овој Центар ќе се постигне деинституционализација и ресоцијализација на лицата со проблеми во менталното здравје. Центарот за ментално здравје ќе се формира како Јавна здравствена установа која ќе ги згрижува пациентите на регионален принцип. За формирање на овој Центар за ќе се користат постојните човечки ресурси. Потребна е дополнителна обука за работа со лица со проблеми во менталното здравје со акцент на вклучување во локалната заедница.

МЗ - Секторот за секундарна и болничка здравствена заштита - предвидени се нови вработувања.

3. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

а) ПРАВНА РАМКА

Заштита на потрошувачите

- измени и дополнувања на Законот за заштита на потрошувачите со цел транспонирање на новите ЕУ мерки од областа на заштита на потрошувачите;
- Хармонизација со Директивата 32002L0065 во врска со продажба на финансиските услуги на далечина ќе се изврши со донесување на правен акт за давање финансиски услуги на далечина **чи и одредби би влегле во сила со пристапувањето во ЕУ или пак sukcesивно**, зависно од либерализацијата на капиталните трансфери и финансиските услуги и создавањето технички услови (пред се сигурносни системи) за реализација на ваков вид продажба.
- Донесување на подзаконски акти кои ќе произлезат од Законот за медијација ќе се изврши во првиот квартал на 2007 година, а во првиот квартал на 2008 година се планираат измени и дополнувања на Законот за медијација во насока на подобрување на законската рамка за медијацијата во Република Македонија и имплементација на европските принципи во областа на медијацијата.

Јавно здравство

- Донесувањето на Законот за снабдување со крв и крвни продукти и подзаконски акти со што би се заокружил процесот на усогласување на националното законодавство со законодавството на ЕУ;
- усвојување на Законот за ментално здравје, континуирано спроведување на Програмата за рано откривање и спречување на болестите на репродуктивните органи; отпочнување со спроведувањето на Националниот акционен план за превенција и рано откривање на ракот на дојката и Националната стратегија за унапредување на менталното здравје во Република Македонија за 2005-2012год.
- Донесување на нов Закон за опојни дроги и психотропни супстанции кој ќе биде целосно усогласен со Конвенцијата на ОН против незаконитиот промет на опојни дроги и психотропни супстанции, како и со ЕУ мерката 32000P1673.
- Имплементација на ОЕЦД прирачникот за Национална здравствена сметка.

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Заштита на потрошувачи

Потребно е институционално зајакнување на:

МЕ - Одделение за заштита на потрошувачите со едно ново вработување во 2008;

МФ - потребно е јакнење на капацитетот на постојните институции, особено оние надлежни за имплементација на регулативата (Народна банка на Република Македонија - Дирекција за супервизија, Министерство за финансии - Девизен инспекторат).

ДСЗИ – потребно е електронско поврзување и воспоставување на база на податоци за единствен регистар на објекти кои подлежат на санитарно хигиенски и здравствен надзор и софтвер за потребите на Државниот санитарен и здравствен инспекторат.

Јавно здравство

Незаразни болести

Предвидено е формирање на 3 нови институции -Центар за ментално здравје- со регионален пристап во други региони во Републиката кои ќе произлезат од останатите Психијатриски болници во Републиката и психијатриските одделенија во Општите болници. Со формирањето на овие Центри ќе се постигне деинституционализација и ресоцијализација на лицата со проблеми во менталното здравје. За доекипирање потребно е да се обезбедат нови вработувања – 8 психолози и 8 работни терапевти.

4. ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ

Буџетски број	Институција						Вкупно
		2006	2007	2008	2009	2010	
09001	Министерство за финансии – Сектор за финансиски систем - Одделение за банкарски систем	2	1	0	0	0	3
09001 Вкупно		2	1	0	0	0	3
10001	Министерство за економија - МЕ – Сектор за Светска трговска организација и трговија – Одделение за заштита на потрошувачи	2	1	1	0	0	4
	Министерство за економија, Сектор за туризам и угостителство	2	1	0	0	0	3
10001 Вкупно		4	2	1	0	0	7
19001	Министерство за здравство – Државен санитарен и здравствен инспекторат	2	2	2	2	2	10
	Министерство за здравство- Сектор за примарна и превентивна здравствена заштита	1	0	0	0	0	1
	Министерство за здравство – Сектор за секундарна здравствена заштита	1	16	0	0	0	17
19001 Вкупно		4	18	2	2	2	28
Вкупно		10	21	3	2	2	38

5. СТРАНСКА ПОДДРШКА

Заштита на потрошувачи

а) Краткорочна

Од септември 2005 година, во Министерството за правда се реализира Проектот за техничка помош на Министерството за правда во областа на медијацијата International Finance Coorporation PEP – Southeast Europe финансиран од ИФЦ и Холандската Влада. Проектот има за цел поддршка и востановување на законската рамка за медијација и имплементација на истата и тоа: обука на идните медијатори, кампања за подигнување на јавната свест за медијацијата, поддршка за пилот проекти и востановување на центри за медијација во Република Македонија.

Јавно здравство

а) Краткорочна

Заразни болести

Во 2004 година отпочна проектот за Брзо откривање и пријавување на заразни болести (АЛЕРТ СИСТЕМ) кој е финансиран од страна на Светската здравствена организација. Се спроведува како пилот проект во 6 града (Скопје, Тетово, Гостивар, Куманово, Крива Паланка и Кратово) кои се под надлежност на 3 Заводи за здравствена заштита - Скопје, Тетово и Куманово (софтверот е инсталиран, здравствените работници се обучени за работа со него и од почеток на 2006 година стартува пријавувањето на заразните болести согласно препораките на проектот. Воспоставувањето на овој систем е во тесна врска со имплементацијата на ЕУ мерката 32000Д0057 .

Преку Глобалниот Фонд за ХИВ/СИДА, туберкулоза и маларија обезбедени се средства за спроведување на петгодишна програма за превенција од туберкулозата во висина од 3.071.097 УСД, односно 1.442.489 УСД за првите две години од програмата.

Безбедност на крв, човечки ткива и клетки

Во јуни 2005 година помеѓу Р. Македонија и Р. Франција потпишан е договор за француска финансиска помош за македонската трансфузиологија. Договорот е тригодишен и има за цел подобрување на квалитетот на крвните продукти и обезбедување поголема безбедност во трансфузиологијата, што би се постигнало преку:

- Изработка на Закон за снабдување со крв и крвни продукти,
- Дефинирање на стандарди за крвни продукти и Правилници за добра практика во трансфузиологијата
- Поставување на систем на следливост во постапките со крвта - хемовигилност
- Помош во реализација, во оптимални услови, на автологни и алогени трансплантати на хематопоетски матични клетки
- Управување со проектот (генерален одбор, повремена евалуација...).

Предвидено е и отпочнување со набавките на техничка опрема и потребните потрошни материјали во вредност од над 150 илјади евра.

б) Среднорочна

Заразни болести

Воспоставувањето на системот за брзо откривање и пријавување на заразни болести подразбира опремување на сите здравствени организации со ИКТ опрема, обука на вработените, мрежно поврзување на здравствените установи со Градските заводи за здравствена заштита и Републичкиот завод за здравствена заштита, како и со Министерството за здравство, одржување на опремата и сл. што не е можно да се изведе без странска помош.

Безбедност на крв, човечки ткива и клетки

Со договорот за француска финансиска помош за македонската трансфузиологија предвидено е во втората и третата година од отпочнувањето на проектот да се започне со поставувањето на системот за следливост.

Во овој период, во зависност од степенот на имплементација на проектот ќе продолжи и набавката на техничка опрема, потребните потрошни материјали и обуката на вработените за работа со нив.

3.29 ЦАРИНСКА УНИЈА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а) ПРАВНА РАМКА

Република Македонија во 2005 година воспостави царински систем кој е сличен на царинскиот систем на Европската унија. Со донесувањето на **Царинскиот закон и Уредбата за спроведување на Царинскиот закон** кои почнаа да се применуваат од 1 јануари 2006 година се постигна висок степен на усогласеност на нашето законодавство со законодавството на Европската унија што е во согласност со преземените обврски од Спогодбата за стабилизација и асоцијација меѓу Република Македонија и Европските заедници и нивните земји членки.

Со ова се изврши понатамошно прилагодување на одредбите со кои се уредуваат царинските постапки и процедури, посебно во делот на постапките со економски ефект и поедноставените постапки. Се воведоа и одредби за слободните складови и слободните зони идентични со одредбите на европското законодавство кои претходно беа уредени на поинаков начин.

Во текот на 2005 година исто така беше донесен и Правилник за начинот на пополнување на царинската декларација и кодексот на шифри кои се употребуваат во царинската постапка. Со Правилникот е извршено усогласување со Регулативата на Европската унија 32003R2286, како и со повеќе меѓународни стандарди и препораки (ISO 3166 2A за означување на земјите и UN/ECE за означување на видот на единичните мерки, видот на транспортот и видот на пакувањето).

Во месец декември 2005 година беа донесени две законски регулативи за спроведување на Царинскиот закон: Уредба за поблиските критериуми и начинот на спроведување на ослободувањето од плаќање на увозни давачки, како и вредноста, количината и видот или намената на стоката која може да се ослободи од плаќање на увозни давачки, и Уредба за поблиските услови кои мора да бидат исполнети за стоката да може да биде предмет на автономни мерки за намалување или укинување на увозните давачки, постапката за воведување на автономни мерки, како и начинот на нивно распределување или користење. Со овие две уредби се создаде правна рамка за целосно спроведување на новиот Царински закон.

Новиот Царински закон и Уредбата за спроведување на Царинскиот закон, се изработени со техничка помош на канцеларијата за царинска и фискална помош на Европската Унија (CAFAO-МАК). При изработката како модел се користеше Регулативата на Советот (ЕЕЗ) бр. 31992R2913 од 1992 година со која е донесен Царинскиот Законик на Заедницата, како и Регулативата на Европската унија (ЕЕС) No 31993R2454 за спроведување на Царинскиот закон. Изработена е и кореспондентна табела со коментари за усогласеноста на секоја поединечна национална одредба со европските одредби.

Кон крајот на 2005 година, Министерот за финансии донесе нов Правилник за видот и износот на царинските надоместоци за направени услуги во царинската постапка. Со овој Правилник од 1 јули 2006 година се укинува надоместокот од 100 Евра за секое поднесено барање за распределба на тарифните квоти според Договорите за слободна трговија.

Во 2003 година, Република Македонија донесе нов **Закон за царинска тарифа**, со инструменти и мерки кои се компатибилни со правилата на Европската унија и со кој се создаде правна основа за усогласување на царинската номенклатура на Република Македонија со Комбинираната Номенклатура на Европската унија. Со одредбите на Законот за царинска тарифа се предвидува дека Владата на Република Македонија најдоцна до крајот на ноември тековната година ќе врши усогласување на националната царинска номенклатура со Комбинираната номенклатура на Европската унија. Со ова се создадени услови за полесно транспонирање на Заедничката Царинска тарифа и на сите релевантни инструменти за нејзино спроведување.

Царинската тарифа на Република Македонија, која во потполност е базирана на Комбинираната Номенклатура на Европската унија ги пропишува царинските стапки и ги содржи обврзувачките стапки од СТО, изразени во проценти *ad valorem* или како специфични царини изразени во фиксни износи по единица мерка. Царинската номенклатура исто така служи и како основа за царинска или надворешно трговска статистика.

Одлуката за начинот и постапката при распределба на стоките во рамките на царинските квоти согласно Договорите за слободна трговија, која беше усвоена од страна на Владата на Република Македонија во 2002 година, предвидува два метода на распределба на царинските квоти, првиот според принципот “прв дојден, прв корисник”, додека вториот кој

предвидува распределба на царинските квоти според методот на аукција се применува само за најчувствителните земјоделски производи. Согласно препораките дадени во Европското партнерство, Министерството за економија ќе го измени методот на аукција за распределба на царинските квоти.

Новиот **Закон за Царинска управа** почна да се применува во 2004 година. Правилата за внатрешната организација на Царинската управа на Република Македонија беа донесени и стапија на сила во 2004 година. Со Законот за Царинската управа и со уредбите за негово спроведување се создаде основа за ефикасно делување и извршување на задачите кои треба да се спроведуваат во царинската област. Со законот за прв пат на царинските службеници им се дадени овластувања за целосно имплементирање на сите царински постапки во согласност со стандардите на Европската унија, како и во кривичната постапка во делот на царинските измами. Кодексот на етика на царинските службеници беше усвоен во 2002 година. Во 2005 година, исто така беа донесени Правилникот за видот на документите и податоците кои се означени како службена, деловна и друга тајна, начинот на нивно чување и заштита, како и Уредбата за носење и употреба на оружје од страна на царинските работници.

Во областа на заштита на правата од интелектуална сопственост - борба против пиратерија и фалсификувани стоки – во мај 2005 година, од страна на Собранието на РМ беше усвоен **Законот за царински мерки за заштита на правата од интелектуална сопственост**. Со Законот за царински мерки за заштита на правата од интелектуална сопственост се постигна потполно усогласување на нашето законодавство со законодавството на Европската унија и ТРИПС Договорот. Донесувањето на овој закон е новина во однос на постоечките царински прописи и воведува нов квалитет во работењето на царинските органи. При изработката како модел се користеше Регулативата на Советот (ЕЕЗ) Бр. 32003R1383. Правилникот за спроведување на законот за царински мерки за заштита на правата од интелектуална сопственост исто така е целосно усогласен со Регулативата на Советот (ЕЕЗ) Бр. 32004R1891.

Република Македонија е членка на Светската Царинска Организација, Светската трговска организација, како и Договорна Страна на поголем број билатерални и мултилатерални договори кои се однесуваат на работата на царинските органи. И покрај овој податок, сеуште постојат определени разлики помеѓу *Acquis* и македонското законодавство.

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Институција одговорна за спроведување на царинското законодавство е Царинската управа на Република Македонија, како орган во состав на Министерството за финансии. Царинската служба е одговорна за контрола на стоките преку граничната линија на законските гранични премини, а истовремено и за многу други задачи, како резултат на новите закони и прописи. По добивањето на независноста на РМ, беа формирани голем број на нови царински испостави, како во внатрешноста така и на границата, особено онаа во делот со Србија и Косово.

Во мај 1997 година, Европската Комисија приготви документ *Customs Blueprints*, во кој се наведуваат основните препораки кои треба да ги исполнат земјите во пред-пристапната стратегија, каде Европската унија ги дава основните препораки за подобрување и зголемување на ефикасноста на царинските служби кои имаат аспирација за членство во Европската унија. *Blueprints* јасно наведува дека без адекватна царинска служба не може да се очекува членство во Европската унија, а ги наведува и основните цели кои што треба да ги спроведат царинските управи за да изградат оперативна ефикасност на царинските служби. Со цел да се постигне целосно исполнување на препораките наведени во овие документи, од страна на Царинската управа беше изготвена гап-анализа, како би се одредиле понатамошните активности во таа насока. Прегледот на усогласеноста на македонското царинско законодавство со *Acquis communautaire*, покажа висок степен на законска хармонизација.

Од особена важност е да се напомене и Протоколот 4 за дефиниција на поимот Производи со потекло и методите на управна соработка и Протоколот 5 за заемна помош во царинските работи кои се составен дел на Спогодбата за Стабилизација и Асоцијација. Протоколот 4 го дефинира концептот на “производи со потекло” во трговијата помеѓу Република Македонија и Европската унија, врз основа на Царинскиот закон на Заедницата, додека пак Протоколот 5 ги поставува условите за заедничка соработка во царинските работи.

Во 2004 година, Владата на Република Македонија ја донесе Националната стратегија за европска интеграција на Република Македонија, Програмата за приближување на националното законодавство кон законодавството на Европската унија, како и Акциониот план за европско партнерство. Стратегијата за развој на Царинската управа на Република Македонија (2004-2008) за период од пет години дефинира што може да очекуваат министерствата, стопанството и јавноста во однос на раководењето, стандардите на работење и работните постигнувања. Стратегијата јасно определува каде се очекува Царинската управа на Република Македонија да биде на крајот на овој период во однос на стандардите за услугите наменети за стопанството и јавноста, работните постигнувања, инфраструктурата и

опремата (вклучувајќи ја информативната технологија) и управување со човечки ресурси. Понатамошното приближување на законодавството, како и реорганизацијата на царинската служба ќе се базираат на принципите на овие документи.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Понатамошното приближување на царинското законодавство е интензивизирано по усвојувањето на препораките на Европската Комисија на Солунскиот Самит, каде јасно беше укажано дека проширувањето на Европската унија е отворено и за земјите од Западен Балкан. Тогаш беше јасно ставено до знаење дека земјите од Западен Балкан треба да ги започнат подготовките за интеграција во единствениот европски пазар.

Во текот на 2006 година, активностите на Царинската управа на Република Македонија ќе бидат концентрирани на понатамошна хармонизација на законодавството и зајакнување на царинската инфраструктура. Согласно со клучните приоритети на Европското партнерство, ќе се изврши и дополнителна измена на Правилникот за видот и износот на царинските надоместоци за направени услуги во царинската постапка, со цел нивно потполно усогласување со одредбите на Спогодбата за стабилизација и асоцијација, како и со *Acquis communautaire*.

Во пред-пристапниот период Царинската управа ќе биде реструктурирана на начин за да може да го спроведе *Acquis communautaire*, во областа на царинската унија. Модернизацијата на македонскиот царински систем има за цел да ги постигне следниве цели:

- постигнување на потполна хармонизација на царинското законодавство
- постигнување на полна организациона и оперативна ефикасност на царинската служба.

Со воведувањето на новините во царинските постапки улогата на застапниците се повеќе добива на важност бидејќи тие штетејќи ги правата на своите комитенти истовремено треба да се грижат и за правилното спроведување на регулативата. Со новиот начин на уредување на односите, односно со воведувањето на директната одговорност на шпедитерите, се очекува тие самите да бидат заинтересирани за спроведување на царинската постапка на законски начин, со што меѓу нив и Царинската управа ќе се стекне т.н. Партнерски однос. Заради тоа со новиот Царински закон точно се дефинира улогата на декларантите и на застапниците, нивните права и обврски. Сето тоа наметнува како новина во Царинскиот закон да се уреди работењето на застапниците (шпедитерите) во царинската постапка во делот на добивање на одобрение за застапување за поднесување на царински декларации како царински лиценци за физичките лица кои имаат овластување да ги потпишуваат царинските декларации. Оваа област досега не беше регулирана што е во спротивност со искуствата на останатите земји.

Во текот на 2006 година, Царинската управа, врз основа на Правилникот за начинот на докажување на исполнување на условите за здобивање и одземање на одобренијата за вршење на работа на застапување во царинските постапки и за царинска лиценца за вршење на застапување, како и на Правилникот за програмата и содржината на посебниот стручен испит за вршење на застапување во царинските постапки и за определување на трошоците и надоместоците за спроведување на стручниот испит, ќе работи на процесот на лиценцирање на учесниците во царинската постапка.

Со новините кои ги предвидува Царинскиот закон ќе се обезбеди градење на царински систем кој ќе обезбеди навремено и ефикасно прибирање на царинските и другите давачки и спречување на внесување на нелегална стока, кој при тоа ќе придонесе кон олеснување на меѓународната трговија и одржлив економски развој, што претставува вистински предизвик. Создавањето на услови за ефективна примена на прописите, изградба на соодветни контролни механизми и истовремено развивање на поедноставените постапки и олеснувањата при спроведувањето на царинските постапки е можно само доколку постои јасно и стандардизирано дефинирање на правата и обврските на сите учесници во царинската постапка, што всушност и се постигнува со овој закон кој овозможува да се дефинира одговорност при работењето на сите учесници во царинската постапка.

Со концептот на селективност кој понатаму се развива со новиот Царински закон се поддржуваат интенциите за контролирање на помал дел од стоката и документацијата, и пуштање на поголем дел од стоката со прифаќање на сите наводи на декларантите како точни без нивна проверка. Тоа значи дека ќе се отвораат и контролираат се помалку транспортни средства и пратки и ќе се врши избор кој е заснован на анализа на ризик. Тоа ќе придонесе за ефикасно и ефективно користење на ресурсите кај царинските органи од една страна и забрзување и олеснување на постапката на царинење.

Со новите царински прописи се проширува можноста за користење на поедноставените постапки. Во делот на транзитот тоа се поедноставувањата за така наречените Овластени Испраќачи и Овластени Примачи кои ќе може да ја започнуваат, односно да ја завршуваат транзитната постапка директно од своите простории со избегнување на потребата транспортните средства да влегуваат на таканаречените царински терминали. Во останатите царински

постапки како што е пуштањето во слободен промет (увозот), и извозот, како и во постапките со економски ефект (складирањето, увозот за облагородување и други) детално се разработува и пропишува можноста за таканаречено локално царинење. Тоа значи ставање на стоката во соодветната царинска постапка директно во просториите на имателот на одобрение за таква поедноставена постапка. Ваквите погодности се достапни за оние учесници во царинската постапка кои ги нудат сите гаранции за правилна примена на прописите.

Во текот на 2006 година, Царинската управа ќе изготви нови оперативни инструкции и насоки за зголемување на административниот капацитет на царинската служба околу начинот на кој треба да се остваруваат активностите на посета/контрола на компаниите-извозници, оперативни насоки со попрецизни упатства за проверка на доказите за потекло кои се издадени од страна на Царинската управа, како и подобрување на техничките решенија за распределба на тарифните квоти според Тарифниот Квота Систем (TQS) на Европската унија. Големо внимание ќе се посвети на дополнителна обука на деловната заедница за подобро разбирање и спроведување на Протоколот за потекло на стоките.

Конвенцијата за привремен увоз - Истанбулската Конвенција, како и Конвенцијата за олеснување и хармонизирање на царинските постапки - Ревидираната Кјото Конвенција, се две конвенции кои се очекува да бидат ратификувани до крајот на 2006 година.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Членството на Република Македонија во Европската унија ја содржи обврската за усвојување и вградување на царинското законодавство на заедницата, превземање на задачите за заштита и контрола на надворешните граници на Европската унија, укинување на внатрешните граници со Европската унија, имплементација на ефикасен компјутерски систем кој е адаптиран на стандардите на Европската унија, како и зголемување на ефикасноста на Царинската управа.

Конечна хармонизација на Царинскиот закон и Уредбата за спроведување на Царинскиот закон

Оние области на царинското законодавство кои ќе останат нехармонизирани, после првата ревизија ќе бидат конечно хармонизирани за време на втората ревизија на царинското законодавство, што значи дека Република Македонија ќе почне да ги применува нив како дел од *Acquis* на денот на влегување во Европската унија. Овие области, посебно се однесуваат на: правилата за потекло на стоките - усвојување на правилата за непреференцијално потекло на стоките и на правилата што ги применува Европската унија во поглед на окупираниите територии и правилата за примена на GSP; специјални правила и документи кои се применуваат на царинските стоки кои се движат помеѓу земјите членки; специјални правила за размена на различни видови на информации за спроведување на царинските прописи помеѓу земјите членки, или помеѓу земјите членки и Комисијата; специјални правила кои се дел на спроведувањето на Заедничката Земјоделска Политика; имплементација на Заедничката Комуникациска Мрежа (Common Communication Network (CCN)).

Во текот на овој период се планира воведување на компјутерски софтвер за добивање, ажурирање и преглед на TARIC базата на податоци која ќе ги содржи сите информации за сите мерки кои треба да ги превземе царинската служба при увозот на определени стоки од определени земји. Ќе се разработи предлог за воведување на Нов Компјутеризиран Транзитен Систем (NCTS).

Царинската управа ќе спроведе голем број на анализи на одредбите на европското законодавство кое е директно применливо за земјите членки во областа на царините, но кое остава можност земјите членки да одлучат врз основа на поединечни случаи кои се важни при спроведувањето и супервизијата на системот.

Пред влезот во Европската унија, мрежа на билатерални договори за меѓусебна помош и соработка ќе треба да бидат посебно проверени, кои се однесуваат пред се на трансферот на надлежностите од националните на европските институции. Во исто време, Република Македонија, со денот на пристапување во Европската унија ќе ги превземе сите меѓународни договори кои што Европската унија ги има склучено со трети земји.

Со реорганизацијата на царинската служба ќе се овозможи: усвојување на споредливо законодавство кое се однесува на организацијата и надлежноста на царинската служба; ќе се осигури висок степен на соработка помеѓу царинската, даночната и другите државни служби; ќе се воспостави ефикасна царинска контрола, особено во делот на шверцот и прибирањето на јавните давачки; високо квалификувани и мотивирани вработени со висок степен на одговорност и регулиран статус, плати, обуки и можности за унапредување, поддршка на информациона систем кој е споредлив со структурата на Информациониот Систем на Заедницата.

Реорганизацијата и обученоста на царинската служба за ефикасно и правилно прибирање на директните приходи на Европската унија, како и заштитата и надзорот на надворешните граници на Европската унија се основни цели кои треба

да се постигнат од страна на Царинската управа во исполнувањето на обврските кои произлегуваат од членството во Европската унија.

Царинската управа на Република Македонија учествува во неколку активности за оперативна техничка помош, како во областа на обуките на вработените, така и во областа на подобрувањето на техничката опременост на службата. Техничката помош е обезбедена преку мисијата на Европската унија (CAFAO-МАК), но и преку билатералниот твининг со Царината на Кралството Холандија, кое се однесува на периодот 2005-2008.

Царинската управа на Република Македонија треба да биде зајакната и технички и кадровски, така што во моментот на пристапување во Европската унија таа ќе биде способна за извршување на новите задачи за административна соработка и размена на податоци.

Најголем дел од буџетските средства ќе се искористи за компјутеризација на Царинската управа. Остатокот од средствата ќе се користи за понатамошна хармонизација на царинскиот систем со Царинскиот закон на Европската унија, како и за јакнење на административниот капацитет на Царинската управа, преку нови вработувања и подобрување на инфраструктурата.

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ

Буџетски Број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
09001	Министерство за финансии – Сектор за царински и даночен систем	0	0	1	1	1	3
09001	Вкупно	0	0	1	1	1	3
09003	Министерство за финансии – Царинска Управа	50	40	60	0	0	150
09003	Вкупно	50	40	60	0	0	150
Вкупно		50	40	61	1	1	153

ЕУ фондови:

Година	Износ во евра
2006	2.000.000
2007	500.000
2008	
2009	
2010	
ВКУПНО	2.500.000

Република Македонија веќе активно користи определени форми на техничка помош во рамките на техничката помош CARDS од Европската унија (CAFAO-МАК). Оваа помош се реализира преку КАФАО МАК Проектот во Република Македонија, кој изнесува 2 милиони Евра⁷⁸ за фискалната 2006 година.

КАФАО МАК Мисијата е тим на царински експерти од земјите членки на Европската унија кои и даваат техничка поддршка на Царинската управа во модернизацијата и создавањето комплетно оперативна царинска дејност во согласност со европските стандарди. Тимот, кој е составен од меѓународни експерти, е наречен Канцеларија за Царинска и Фискална Помош на Македонија (КАФАО-МАК), а освен што доставува опрема и специјалистички обуки, исто така работи заедно со своите македонски колеги на терен, за да се поттикне пренесување на вештини и знаења, со техники за обука за време на извршување на работата.

⁷⁸ Со овој проект, освен Царината, ќе се покрие и дел од областа на даноците. Поделбата на средствата се уште не е договорена.

КАФАО-МАК е насочен кон царинското законодавство, управување со човечки ресурси, обука и примена на царинскиот закон.

Исто така, одредена билатерална помош се користи во рамките на твининг проектот со Царината на Кралството Холандија во периодот од 2005 до 2008 година. Истиот изнесува околу 500.000 евра, а средствата ќе се користат согласно договорените програмски активности.

3.30 НАДВОРЕШНИ ОДНОСИ

3.30.1 ЗАЕДНИЧКА ТРГОВСКА ПОЛИТИКА

1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

1.1 ПРАВНА РАМКА

Поголем дел од правните прописи на ЕУ во делот на надворешните односи се состои од мултилатерални и билатерални обврски кои Европската Заедница ги има превземено со меѓународни организации и други земји кои нема да се транспонираат во законодавство, туку директно ќе се применуваат во Република Македонија по пристапувањето.

Република Македонија е членка на Светската трговска организација од 4 април 2003 година и ги презеде обврските кои произлегуваат од СТО спогодбите. Република Македонија нема започнато преговори за пристапување кон СТО Спогодбата за јавни набавки. Во ноември 2005 година Република Македонија ја ратификува Спогодбата за трговија со цивилни воздухоплови. Министерската декларација за трговија со производи од информатичка технологија е имплементирана во Листата на обврски и отстапки за стоки на Република Македонија во СТО.

По пристапувањето во ЕУ, Република Македонија се обврзува дека ќе се придржува кон заедничката трговска политика на Заедницата и нејзините преференцијални трговски договори. Воедно, таа ќе стане и дел од Европскиот економски пазар. Со тоа ќе произлезе и обврската да ги применува автономните преференцијални трговски режими кои што Заедницата ги одобрува на одредени трети држави, вклучувајќи го и Општиот систем на преференцијали на ЕУ. Тоа од друга страна ќе доведе до раскинување на сите преференцијални трговски договори кои што Македонија ги склучила со трети земји, како и усогласување на сите непреференцијалните трговски договори со обврските кои произлегуваат од членството во ЕУ.

Царинската Управа на Република Македонија и понатаму ќе ги зајакнува своите капацитети за имплементација на регулативата на Заедницата, од областа на преференцијалите.

Во врска со инструментите на трговската заштита, Република Македонија има инкорпорирано одредби за компензациони мерки и заштитни мерки во Законот за трговија и врз основа на законот се донесени подзаконските акти: Одлука за постапката и начинот на утврдување на заштитни мерки при зголемен увоз и Одлука за постапката и начинот на утврдување на компензациона давачка. Овие акти се нотифицирани во СТО, во Комитетот за заштитни мерки и Комитетот за субвенции и компензациони мерки.

Република Македонија воспостави правна регулатива за контрола на стоки со двојна употреба со донесување на Законот за контрола на извоз на стоки и технологии со двојна употреба. Подзаконските акти на законот - Листата на стоки и технологии со двојна употреба и Листата на држави, организации, ентитети или поединци во однос на кои има ограничувања се донесени. Ќе се преиспита донесувањето на Листата на држави за кои не се бара сертификат за краен корисник, по препорака на ЕУ Комисијата.

Република Македонија има склучено договори за слободна трговија со 38 држави и тоа Спогодбата за стабилизација и асоцијација што ги вклучува земјите членки на ЕУ (25), 4 државите членки на ЕФТА и 9 билатерални ДСТ со државите: Србија и Црна Гора, Хрватска, Бугарија, Турција, Украина, Босна и Херцеговина, Албанија, Романија и Молдова. Исто така, РМ има склучено привремен Договор за слободна трговија со УНМИК за територијата Косово.

По пристапувањето на Бугарија и Романија во ЕУ ќе престанат со примена договорите за слободна трговија и со овие земји ќе се применува Спогодбата за стабилизација и асоцијација со ЕУ. Со пристапувањето во ЕУ, Република Македонија ќе ги прифати договорите кои ЕУ ги има склучено со други земји, додека договорите за слободна трговија кои Република Македонија ги има склучено со други земји ќе престанат да се применуваат.

Република Македонија ги заврши преговорите за пристапување во ЦЕФТА. Договорот за пристапување на Република Македонија во ЦЕФТА е потпишан на 27.02.2006 година и е во процес на ратификација. Исто така, Република Македонија во рамките на Пактот за стабилност почитувајќи ја обврската од Министерската Изјава за трговска либерализација во Југоисточна Европа (од 10 јуни 2005 година од министрите за економија на земјите од ЈИЕ) пристапи кон преговори за

склучување на Единствен договор за слободна трговија. Планирано е овој Единствен договор за слободна трговија за земјите од ЈИЕ да се склучи во текот на 2006 година и да се применува од 1 јануари 2007 година.

Република Македонија има склучено и договори за трговска и економска соработка со други држави, кои ќе треба да се усогласат со обврските што произлегуваат од членството во ЕУ.

Република Македонија досега има склучено 11 билатерални договори за поттикнување и заемна заштита на инвестиции со земји членки на ЕУ и 3 договори кои се парафирани од страна на експертски тимови но сепак не се потпишани.

Во Република Македонија постои Македонска банка за поддршка на развојот (МБПР) која е 100% во државна сопственост и е формирана со посебен Закон за основање на Македонска банка за поддршка на развојот ("Службен весник на Република Македонија" бр.24/98, 6/00). Согласно законот, покрај другите функции предмет на работа на МБПР е и осигурување и реосигурување на извозот од комерцијални и некомерцијални ризици. Досега МБПР има развиено инструмент за осигурување на извоз на стоки со одложено плаќање не подолго од една година. Осигурувањето на краткорочните извозни кредити се врши само од комерцијални ризици со намера во иднина да развие инструмент за осигурување на извозот од политички ризици. МБПР е полноправен член на Прашкиот клуб на осигурители, кој е огранок на Бернската унија како светска унија на осигурители и реосигурители и има потпишано спогодба со повеќе извозно кредитни агенции од регионот и пошироко преку кои ја развива меѓусебната соработка во овој дел. Развојот на активностите на МБПР во областа на осигурувањето ги врши посебен организационен дел во МБПР.

Во моментот не постојат подзаконски акти што ја регулираат материјата на осигурување на извозот од било кои ризици ниту на краток ниту на долг рок, меѓутоа во своето работење МБПР ги користи Општите одредби на Бернската Унија - Меѓународна унија на кредитни и инвестициони осигурувачи и Кнаепен пакетот: Основни принципи за пресметување на премиски трошоци според Спогодбата за раководење на официјално поддржани извозни кредити подготвена и склучена меѓу земјите членки на ОЕЦД. Заради извршување на осигурување на извозот МБПР има развиено внатрешни процедури, како и сет на стандардни документи преку кои заинтересираните субјекти ја поднесуваат потребната документација и потребните податоци за добивање на осигурување на извозот. МБПР истовремено соработува со агенции од земјите членки на ЕУ кои вршат слични операции на осигурување на извозни кредити. Република Македонија не е членка на ОЕЦД, но со добивањето на статус на земја кандидат за членство на ЕУ, до моментот на станување член на ЕУ, ќе се преземат потребните активности за усогласување и примена на регулативата на ЕУ во оваа област.

Иако на краток рок не е предвидено развивање на инструменти за осигурување на среднорочни и долгорочни извозни кредити и не е предвидено изготвување на домашна регулатива, РМ согласно меѓународните обврски и цврстата посветеност кон примена на ЕУ директивите, ќе ја подготви потребната легислатива што ја регулира оваа материја согласно регулативата на ЕУ, која е во сила во моментот на пристапување во ЕУ.

1.2 ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Министерството за економија е надлежна институција за подготовка и имплементирање на најголем дел од правните акти во оваа област. Во понатамошниот период кога ќе се бара директна примена и спроведување на ЕУ прописите ќе има потреба од зајакнување на секторите во Министерството за економија кои се надлежни за оваа област како и континуирана обука на вработените спрема нивните потреби. Во моментот во Министерството за економија во Секторот за СТО и трговија и Секторот за билатерална и мултилатерална соработка има вкупно 17 вработени.

За дел од правните акти од ова поглавје надлежно е Министерството за финансии, два посебни сектори во рамки на министерството и тоа за договорите за поттикнување и заемна заштита на инвестициите надлежен е Секторот за финансиски систем, додека за регулативата која се однесува на извозните кредити надлежен е Секторот за меѓународни финансии. И двата сектори се соодветно екипирани, но ќе биде неопходна дополнителна обука посебно за материјата која произлегува од примената на регулативата на ЕУ.

Своја соодветна улога во подготвувањето и примената на регулативата од ова поглавје има Царинската Управа на РМ. Делот што се однесува на развојната соработка и хуманитарната помош е во надлежност на Министерството за надворешни работи.

2. КРАТКОРОЧНИ ПРОРИТЕТИ

2.1 ЗАКОНОДАВСТВО

Планирано е склучување на Единствен договор за слободна трговија за земјите од ЈИЕ до крајот на 2006 година. Исто така, во 2006 година, планирана е ратификација на Договорот за пристапување на Република Македонија кон ЦЕФТА.

3. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

3.1 ЗАКОНОДАВСТВО

Подготвување и донесување на регулатива за антидампинг во согласност со правилата на СТО и регулативата во оваа област на Европската унија.

Изготвување на потребна регулатива целосно усогласена со ЕУ директивите и развивање на инструменти за осигурување на среднорочни и долгорочни извозни кредити.

МБПР врз основа на потребите на клиентите треба да предложи соодветна методологија за развивање на инструменти за осигурување на среднорочни и долгорочни извозни кредити што ќе ја одобрат претставниците на Владата на РМ.

3.2 ИНСТИТУЦИИ

Институциите кои се надлежни за имплементирање на *acquis* во ова поглавје веќе се воспоставени. Се планира зајакнување на нивните капацитетите преку зголемување на бројот на вработени и нивно техничко опремување.

4. ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ

Буџетски број	Институција	Година					
		2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
09001	Министерство за финансии – Сектор за меѓународни финансии	2	0	0	0	0	2
09001 Вкупно		2	0	0	0	0	2
10001	Министерство за економија- Сектор за билатерална и мултилатерална соработка	1	1	0	0	0	2
10001 Вкупно		1	1	0	0	0	2
Вкупно		3	1	0	0	0	4

5. СТРАНСКА ПОМОШ

Во моментот во тек на реализација се два проекти:

1. USAID (2004-2006)-Проект за усогласување со СТО, помош на РМ во процесот на исполнување на обврските преземени со членството во СТО и развивање на дијалог меѓу државните институции и приватниот сектор заради искористување на погодностите на бизнис заедницата од членството во СТО и
2. ГТЗ (2002-2006) Техничка поддршка на процесот за усогласување на законодавството на Република Македонија, помош за правна имплементација на меѓународно преземените обврски и подготовка за активна и ефикасна реализација на правата и обврските на РМ кои произлегуваат од членството во СТО.

3.30.2 РАЗВОЈНА СОРАБОТКА И ХУМАНИТАРНА ПОМОШ

1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во оваа фаза Република Македонија има исклучително ограничени можности да игра улога во давање поддршка со цели и инструменти на "надворешната" **развојна политика** на ЕУ.

Република Македонија не располага со искуство, ниту со доволен обем на средства за развојна соработка. Во Република Македонија во овој момент не постои правна рамка за "надворешна" развојна политика, не се дефинирани инструменти за ваква политика и не постои организациона единица, која би ја реализирала политиката. Досега Република Македонија не доделувала развојна, техничка и финансиска помош.

Република Македонија во последниве години повеќе пати доделувала **хуманитарна, материјална помош** во рамките на своите можности, заради избегнување на хуманитарни катастрофи или санирање на последиците од природни и други непогоди и тоа за ДНР Кореја, Виетнам, Монголија, Пакистан и Југоисточна Азија (за подрачјата погодени од Цунами). Вообичаено е во Република Македонија, заради координација на доделувањето на помошта, врз основа на Одлука на Владата на Република Македонија, *ad hoc* да се формира координативно тело, најчесто во рамките на МНР, со претставници од повеќе институции во земјата, инволвирани во доделувањето на помошта.

3. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Република Македонија ја поддржува развојната политика на ЕУ, како и доделувањето хуманитарна помош. Со приближување и членство во ЕУ и достигнување повисоко ниво на економска развиеност, на Република Македонија ќе и се отвори можност успешно да се вклучи во развојната соработка на ЕУ и да дава свои контрибуции во Европскиот развоен фонд (EDF). За реализирање на оваа цел ќе биде потребно следново:

- изготвување анализа за прописите и ресурсите потребни за имплементација на системот за развојна соработка и хуманитарна помош;
- усогласување со (прифаќање на) законодавството на ЕУ, како и со меѓународните обврски на тоа поле,
- обезбедување на потребните средства за учество во развојната и хуманитарната политика на ЕУ.

3.1 ИНСТИТУЦИИ

Среднорочно се планира определување национален координатор за развојна соработка и хуманитарна помош, потоа основање Одделение за развојна соработка и хуманитарна помош во рамките на МНР, со потребната кадровска и техничка опременост, како и потребната обука за надлежните лица.

3.31 НАДВОРЕШНА, БЕЗБЕДНОСНА И ОДБРАНБЕНА ПОЛИТИКА

I. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

3.31.1 ЗАЕДНИЧКА НАДВОРЕШНА И БЕЗБЕДНОСНА ПОЛИТИКА И ЕВРОПСКА БЕЗБЕДНОСНА И ОДБРАНБЕНА ПОЛИТИКА

ПРАВНА РАМКА

Правната рамка на областа Заедничка надворешна и безбедносна политика ја сочинуваат Уставот на Република Македонија, Законот за организација и работа на органите на државната управа, Законот за одбрана, Законот за заштита и спасување, Законот за управување со кризи, Закон за класифицирани информации, итн. Законот за надворешни работи, кој е во собраниска процедура и се очекува да биде донесен во првата половина на 2006 година, ќе биде составен дел на националната правна рамка за областа ЗНБП/ЕБОП.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Министерството за надворешни работи во соработка со Министерството за одбрана, Министерството за внатрешни работи, Министерството за правда, Министерството за економија, Министерството за финансии (Царинска Управа и Дирекција за спречување на перење пари), Секретаријатот за законодавство, Дирекцијата за безбедност на класифицирани информации и Центарот за управување со кризи се надлежни институции за спроведување на активностите од областа на ЗНБП/ЕБОП.

Министерството за надворешни работи врши координација на имплементацијата на обврските од процесот на прифаќање на заедничките придобивки на ЕУ во доменот на ЗНБП.⁷⁹ Координацијата ја врши Одделението за ЗНБП формирано во рамките на Секторот за ЕУ во јануари 2006. Тогаш е формирано и Одделение за контрола на вооружување, во рамките на Секторот за мултилатерала, надлежно за координација и следење на имплементацијата на меѓународните режими за контрола на оружјето, непролиферацијата и разоружувањето. Според систематизацијата, во секое од овие одделенија е предвидено да има раководител и 5 извршители.

Министерството за надворешни работи континуирано ги надградува своите информатички капацитети. Во тек се активности за подигнување на сигурносното ниво на ВПН комуникација со ДКП-ата на Република Македонија, како и технички подготовки за остварување на електронска размена на класифицирани информации со ЕУ.

Во останатите ресорни министерства функционираат организациони единици (сектори/одделенија) за меѓународна соработка и европска интеграција, надлежни да ги спроведуваат, односно да вршат координација и мониторинг на имплементацијата на меѓународно превземените обврски во нивна надлежност.

Согласно определбата за придонес во Европската безбедносна и одбранбена политика, Министерството за одбрана ги разгледува можностите за зајакнато организационо и кадровско покривање на наведената област.

Меѓуресорската Работна група за ЗНБП, со која претседава Министерството за надворешни работи, заседава на редовна основа и ги разгледува преземените обврски што произлегуваат од правните акти на ЕУ.

Законот за надворешни работи, кој е во собраниска процедура на усвојување, ќе наметне нови решенија во организационата поставеност на Министерството за надворешни работи. Во тек е анализа на надлежностите и поставеноста на функциите Политички директор и Европски кореспондент во идната организациска структура на Министерството.

1.1. Политички дијалог

Република Македонија одржува редовен политички дијалог со ЕУ на билатерална основа (Совет за стабилизација и асоцијација, Комитет за стабилизација и асоцијација и Заеднички парламентарен комитет), како и на мултилатерална основа, заедно со останатите четири земји од ПСА, во рамките на Политичкиот форум ЕУ-Западен Балкан.

⁷⁹ Вкупниот број на вработени во МНР е 334 од кои 202 работат во Република Македонија, организирани во 12 сектори, а 132 во дипломатско-конзуларните претставништва во странство. Дипломатската мрежа на МНР се состои од 29 амбасади, 8 постојани мисии и 5 генерални конзулати.

Земјата последните две години се придружува кон заедничките позиции, декларации и изјави на ЕУ во врска со актуелни меѓународни прашања, било врз основа на добиена покана од ЕУ, било унилатерално. Истите континуирано се објавуваат во Службен весник на Република Македонија.

1.2. Соработка со меѓународни организации

Република Македонија е членка на ОН, ОБСЕ, Советот на Европа и други меѓународни организации и е активен учесник во регионалните иницијативи.

Република Македонија целосно ја поддржува работата на Меѓународниот кривичен суд. При склучувањето на договорот за изземање од јурисдикцијата на МКС со САД, Република Македонија ги имаше предвид “Водечките принципи на ЕУ за склучување аранжмани меѓу држава членка на Римскиот статут на Меѓународниот кривичен суд и САД за условите за предавање лица на Судот”. Согласно Водечките принципи, договорот со САД е склучен на нерезипрочна основа, односно се применува само за државјани на САД, која не е потписник на Римскиот статут, односно не се применува за државјани на Република Македонија.

1.3. Контрола на вооружување (непролиферација на оружје за масовно уништување; извоз на конвенционално оружје; мало и лесно оружје; производи и технологии со двојна намена)

Република Македонија во различни форуми ја реafirмираше подготвеноста да соработува со ЕУ по овие прашања, како билатерално така и во рамките на меѓународните организации и редовно се придружува, на покана на ЕУ, кон документи на ЗНБП од оваа сфера. Република Македонија унилатерално ги прифати принципите и критериумите на Кодексот на ЕУ за однесување при извоз на оружје, а се придружи и кон Заедничката позиција 2003/468/ЗНБП за контрола на посредувањето во трговијата со оружје, Програмата на ЕУ за превенција и борба против нелегалното криумчарење со конвенционално оружје и кон Заедничката акција 2002/589/ЗНБП за придонесот на ЕУ во борбата против дестабилизирачкото акумулирање и ширење на мало и лесно оружје.

Република Македонија и Европската Унија усвоија Заедничка декларација за неширење на оружјето за масовно уништување (II Совет за соработка РМ-ЕУ, Брисел, 18.07.2005) со цел унапредување на соработката и придонесот во борбата против пролиферацијата на оружје за масовно уништување преку целосно почитување и исполнување на национално ниво на постоечките обврски според меѓународните инструменти за разоружување и непролиферација.

Република Македонија е членка на главните меѓународни инструменти кои се однесуваат на непролиферацијата на оружје за масовно уништување и на конвенционално оружје и активно учествува во работата на меѓународните организации кои ја обработуваат оваа проблематика. Република Македонија има склучено Спогодба со Меѓународната агенција за атомска енергија (МААЕ) за прифаќање на контролните механизми за верификација на придржувањето до меѓународните обврски за некористење на нуклеарни програми за развивање на нуклеарно оружје (IAEA Safeguards Agreement). Во јули 2005 го потпиша и Дополнителниот протокол кон овој договор, а е отпочната постапката за негова ратификација. На 17.01.2006 ратификувана е Конвенцијата за нуклеарна безбедност. Во однос на имплементацијата на Конвенцијата за забрана на развивање, производство, складирање и употреба на хемиско оружје и за нивно уништување, изготвен е нацрт закон кој е во владина постапка, и се очекува да биде разгледан и усвоен од страна на Собранието на РМ во првата половина на 2006 година.

Контролата на извозот на стоки и технологии со двојна употреба во Република Македонија е регулирана со Законот за контрола на извозот на стоки и технологии со двојна употреба и неговите подзаконски акти: Листа на стоки и технологии со двојна употреба, Листа на држави, организации, ентитети или поединци во однос на кои има ограничување. По препорака на ЕК, се преиспитува донесувањето Листа на држави за кои не се бара сертификат за краен корисник. Законот и подзаконските акти се во согласност со Регулативата на Советот (ЕЦ) бр. 32000R1334 и подоцнежните измени воведени со регулативите 32003R0149 и 32004R1504.

На планот на контролата на малото и лесно оружје, Република Македонија ја поддржува и ја имплементира Акционата програма на ОН за спречување, борба и искоренување на нелегалната трговија со мало и лесно оружје, Документот на ОБСЕ за мало и лесно оружје и Регионалниот план за имплементација за борба против пролиферацијата на мало и лесно оружје на Пактот за стабилност за ЈИЕ. Владата на Република Македонија усвои Национална стратегија за контрола на малото и лесно оружје и формираше Национална комисија за нејзина имплементација.

1.4. Борба против тероризмот

Република Македонија е договорна страна на најголемиот број конвенции против тероризмот во рамките на ОН (10 од 12) и Советот на Европа. На 5 јули 2005 го ратификуваше Протоколот кон Европската конвенција за сузбивање на тероризмот (претходно Конвенцијата, ратификувана во 2004, стапи во сила на 1 март 2005). Потписник е на Конвенцијата

на ОН против акти на нуклеарен тероризам (14.09.2005), а во тек е постапката за потпишување на Конвенцијата на Советот на Европа за спречување на тероризмот.

Република Македонија, на основа на покана за придружување од ЕУ, ја спроведува Заедничката позиција 2001/931/CFSP за примена на специфични мерки за борба против тероризмот, како и последователните заеднички позиции за иновирање на списоците на лица, групи и ентитети на кои наведената Заедничка позиција се однесува. Исто така, редовно се асоцира со заедничките изјави и позиции на ЕУ по ова прашање во рамките на ОН. Република Македонија и Европската Унија усвоија Заедничката декларација за борба против тероризмот (II Совет за соработка РМ-ЕУ, Брисел, 18.07.2005) со цел унапредување на соработката за спречување и борба против тероризмот преку целосно спроведување на Резолуцијата 1373 и други релевантни резолуции на ОН, меѓународни конвенции и инструменти.

Република Македонија редовно и активно соработува со Анти-терористичкиот Комитет (АТК) на Советот за безбедност на ОН основан согласно резолуцијата 1373 (2001). До денес, има поднесено до Комитетот четири извештаи (иницијален и три дополнителни, од кои последниот во јуни 2005г.).

Од 5-10 март 2006 Република Македонија ќе биде домаќин на мисија на АТК (во чиј состав ќе биде вклучен и експерт на ЕУ) за евалуација на спроведувањето на меѓународно превземените обврски на државата во борбата против тероризмот согласно резолуцијата на СБ на ОН 1373 (2001)

1.5. ЕБОП - Учество во операции на ЕУ за управување со кризи

Република Македонија континуирано ги надградува сопствените цивилни и воени капацитети со цел во процесот на пристапување во ЕУ да биде подготвена за учество во операциите за управување со кризи предводени од ЕУ.

Република Македонија спроведува сеопфатна реформа на безбедносниот и одбранбен систем, согласно Националната концепција за безбедност и одбрана и Стратегискиот одбранбен преглед. Целиот процес на трансформација се планира да заврши до крајот на 2007 година. На овој начин, Република Македонија се оспособува за учество во операциите на ЕУ за кризен менаџмент и за активен придонес во спроведувањето на ЕБОП.

Република Македонија директно придонесува во воспоставувањето и зачувувањето на меѓународниот мир и безбедност преку учество во НАТО-предводените мисии во Ирак и Авганистан. Република Македонија е определена да даде свој придонес и кон операциите на Европската Унија во рамките на Европската безбедносна и одбранбена политика. Определбата на Република Македонија е понатамошно зголемување на обемот на сопственото учество и придонес кон меѓународните мировни мисии предводени од ЕУ и НАТО.

Согласно политичката определба за учество и придонес во Европската безбедносна и одбранбена политика на Унијата, Република Македонија искажа интерес за учество во операцијата Алтеа во БиХ. За таа цел декларираше хеликоптерски детачмант, составен од два хеликоптери Ми-8/17, и потребен персонал, составен од 17 лица (со можност до 20). Во тек се подготовките и преговорите за упатување на декларираниот хеликоптерски детачмант, кој се предвидува да биде во состав на белгискиот контингент на аеродромот во Мостар.

Република Македонија ја поздравува можноста за учество на состаноците на Воениот Комитет на Европската Унија, добиена по стекнувањето на кандидатскиот статус. Во подготовка е одговорот кој Република Македонија ќе го достави на поканата од страна на Воениот Комитет на ЕУ за декларирање придонес кон Европските воени капацитети. Во прилог на достигнувањето на капацитетите неопходни за исполнување на задачите во рамките на Европската безбедносна стратегија како и Главната Цел 2010, Република Македонија е определена да даде свој придонес кој ќе стане дел од Додатокот на Каталогот на силите на Главната Цел.

Согласно Законот за управување со кризи (Службен весник бр. 29/05), Република Македонија воспостави национален систем за управување со кризи, со цел превенција, рано предупредување и справување со кризи кои претставуваат ризик за доброта, здравјето и животот на луѓето и животните, а се настанати од природни непогоди и епидемии или други ризици и опасности кои директно го загрозуваат уставниот поредок и безбедноста на Република Македонија или дел од неа, а за кои не постојат услови за прогласување воена или вонредна состојба. Во таа функција е формиран Центар за управување со кризи, задолжен да обезбеди континуитет во меѓуресорската и меѓународната соработка, консултации и координација во управувањето со кризи, изработување и ажурирање на единствена проценка на ризиците и опасностите по безбедноста на земјата, како и предлагање мерки и активности за решавање на кризна состојба. Центарот отпочна со работа во октомври 2005 год., а потполна оперативност треба да достигне во јуни 2006 година.

3.31.2 ИНСТРУМЕНТИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ЗНБП (СПРОВЕДУВАЊЕ САНКЦИИ И РЕСТРИКТИВНИ МЕРКИ)

Република Македонија спроведува рестриктивни мерки и санкции воведени од ЕУ кон трети земји врз основа на прифатени Заеднички позиции на ЕУ.

ПРАВНА РАМКА

Спроведувањето на санкции и рестриктивни мерки се реализира од страна на надлежните министерства и институции, врз основа на Одлука на Владата на Република Македонија.

Со цел воспоставување на јасна правна рамка и прилагодување на административните капацитети за спроведување на рестриктивни мерки и санкции согласно стандардите на ЕУ, Министерството за надворешни работи иницираше постапка за донесување Закон за меѓународни рестриктивни мерки. Целта на Законот е дефинирање на опфатот на рестриктивните мерки и санкции, регулирање на постапката за нивно воведување, измена, укинување и примена, утврдување на надлежните институции за спроведување на рестриктивните мерки, надзорот во спроведувањето на рестриктивните мерки, евиденцијата на податоци и размената на информации меѓу надлежните институции, доставувањето на извештаи до ЕУ, ООН итн. Во текот на месец февруари ќе се одржи TAIEX експертиза за предлог-текстот на Законот, којшто е поднесен на мислење до ресорните министерства.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Спроведувањето на рестриктивни мерки и санкции е во надлежност на Министерството за надворешни работи, Министерството за внатрешни работи, Министерството за одбрана, Министерството за финансии (Царинската управа, Дирекција за спречување на перење пари), Министерството за економија и други министерства, во зависност од карактерот на рестриктивните мерки.

Министерството за надворешни работи, во консултација со другите надлежни органи, подготвува Информација за Владата на Република Македонија со Предлог-одлука, со која Владата ги задолжува надлежните органи да преземат мерки за спроведување на одлуката. Одлуките се објавуваат во Службениот весник на Република Македонија. Во меѓувреме, до моментот на донесување на одлуката од страна на Владата, извршувањето на меѓународно прифатените обврски за спроведување на санкции се остварува по основ на оперативно известување од Министерството за надворешни работи до надлежните министерства.

II. КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

1. Заедничка надворешна и безбедносна политика и Европска безбедносна и одбранбена политика

Република Македонија ќе продолжи да придонесува за унапредување на билатералниот политички дијалог со ЕУ и да биде активен учесник во мултилатералниот политички дијалог со ЕУ, во рамките на Политичкиот форум ЕУ-Западен Балкан. Таа ќе продолжи со придружување/прифаќање на правните акти на ЕУ во доменот на ЗНБП.

Република Македонија ќе продолжи со својот активен ангажман во меѓународните организации (ООН, ОБСЕ, Советот на Европа и др.), како најефикасен начин за заштита на светскиот мир и безбедност од глобалните закани на денешнината - тероризмот, организираниот криминал, загадувањето на човековата околина, како и справувањето со економските и социјални проблеми и непочитување на човековите права.

ПРАВНА РАМКА

Во првата половина од 2006 година предвидено е донесување на Законот за надворешни работи и Законот за хемиско оружје.

Согласно Законот за управување со кризи до крајот на 2006 година, предвидено е донесување на подзаконските акти со кои ќе се уреди имплементацијата на законот.

До крајот на 2006 година предвидена е и ратификација на Дополнителниот протокол кон Заштитниот договор на МААЕ.

До крајот на 2007 година предвидено е и пристапувањето кон останатите меѓународни инструменти за борба против тероризмот:

- Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Maritime Navigation;
- Protocol for the Suppression of Unlawful Acts against Safety of Fixed Platforms Located on the Continental Shelf;
- Конвенција на СЕ за борба против тероризам и перење пари

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

1. Со цел успешна соработка со структурите на ЕУ во доменот на ЗНБП предвидено е воспоставување на неопходните функции и механизми во рамките на Министерството за надворешни работи и тоа:

- кадровско и техничко доопремување на Одделението за Заедничка надворешна и безбедносна политика со 3 извршители во 2006 г. и 1 извршител во 2007г.;
- кадровско и техничко доопремување на Одделението за контрола на вооружувањето со 2 извршители во 2006г. и 1 извршител во 2007г.;
- набавка (од ЕУ) и инсталирање на сертифицирана компјутерска единица за пристап до ЕУ мрежата за електронска размена на класифицирани ЗНБП информации со земјите-кандидати (ACN) до крајот на 2006г.;
- формирање на функциите Политички директор и Европски кореспондент до крајот на 2007.

2. Предвидено е и кадровско и техничко зајакнување на Мисијата на Република Македонија при Европските Заедници во Брисел:

- упатување на нови 9 лица на служба во Мисијата во 2006 г. - 1 дипломат, 5 секторски експерти, 3 административно-технички лица.
- упатување на нови 6 лица на служба во Мисијата во 2007 г. - 1 дипломат, 4 секторски експерти, 1 административно-техничко лице.
- формирање на Регистар на Дирекцијата за безбедност на класифицирани информации до крајот на 2006г.
- набавка (од ЕУ) и инсталирање на сертифицирана компјутерска единица за пристап до ЕУ мрежата за електронска размена на класифицирани ЗНБП информации со земјите-кандидати (ACN) до крајот на 2006г.

3. Во текот на 2006 година планирано е и зајакнување на Дирекцијата за безбедноста на класифицирани информации во 2006 година со 26 нови лица од кои 22 ќе бидат преземени од други институции, додека 4 лица ќе бидат вработени согласно посебната програма на Владата за вработување на припадници на заедниците. Во 2006 година предвидено е доекипирање и на Центарот за управување со кризи од сегашните 217 на 326 лица. Зајакнувањето на ЦУК нема да повлече дополнителни средства од буџетот бидејќи истите ќе бидат преземени од Министерството за одбрана и од други институции.

2. Инструменти за спроведување на ЗНБП (спроведување санкции и рестриктивни мерки)

Краткорочен приоритет е воспоставување на јасна правна рамка и прилагодување на административните капацитети за спроведување на рестриктивни мерки и санкции согласно стандардите на ЕУ.

ПРАВНА РАМКА

Донесување на Законот за меѓународни рестриктивни мерки кон крајот на 2006г.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

1. Заради прилагодување на административните капацитети за спроведување на рестриктивни мерки и санкции согласно стандардите на ЕУ, работната верзија на Законот за рестриктивни мерки предвидува утврдување на надлежно министерство за имплементација на секоја од трите општи видови на рестриктивни мерки:
 - а) за ембарго за оружје и стоки – Министерство за економија;
 - б) за забрана за влез – Министерство за внатрешни работи;
 - в) за финансиски рестриктивни мерки – Министерство за финансии. За таа цел ќе биде извршена проценка за потребата од кадровско и техничко зајакнување на надлежните министерства до крајот на 2006г., согласно усвоеното законско решение.
2. Министерството за надворешни работи, во рамките на своите надлежности, ќе го следи спроведувањето на Законот за меѓународни рестриктивни мерки. За работа на оваа проблематика ќе биде задолжен 1 извршител во Одделението за ЗНБП.

III. СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

1. Заедничка надворешна и безбедносна политика и Европска безбедносна и одбранбена политика

Република Македонија ќе продолжи континуирано и активно да учествува во политичкиот дијалог со ЕУ на билатерален и мултилатерален план. Во овој период предвидено е и целосно усогласување со “Водечките принципи на ЕУ за склучување аранжмани меѓу држава членка на Римскиот статут на Меѓународниот кривичен суд и САД за условите за предавање лица на Судот” од 30 септември 2002.

ПРАВНА РАМКА

Приоритетните активности ќе бидат детерминирани од развојот на правните акти на ЕУ во доменот на ЗНБП/ЕБОП.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

1. Потребата од евентуално формирање на нови институции ќе биде оценувана согласно развојот на правните акти на ЕУ во доменот на ЗНБП/ЕБОП.

2. До крајот на 2009 година ќе се изврши потребното кадровско и техничко зајакнување на Министерството за надворешни работи, и тоа:

- кадровско и техничко доопремување на Одделението за Заедничка надворешна и безбедносна политика со 1 извршител во 2008;
- кадровско и техничко доопремување на Одделението за контрола на вооружувањето со 1 извршител во 2008г. и 1 извршител во 2009г.

3. До крајот на 2010 година ќе се изврши потребното кадровско и техничко зајакнување на Мисијата на Република Македонија при Европските Заедници во Брисел, и тоа:

- упатување на нови 5 лица на служба во Мисијата во 2008 г. - 4 секторски експерти и 1 административно-техничко лице.
- упатување на нови 5 лица на служба во Мисијата во 2009 г. - 1 дипломат и 4 секторски експерти.
- упатување на нови 5 лица на служба во Мисијата во 2010 г. - 1 дипломат и 4 секторски експерти.
- набавка (од ЕУ) и инсталирање на сертифицирана компјутерска единица за пристап до ЕУ мрежата за електронска размена на класифицирани ЗНБП информации со земјите-пристапнички (ACD-CORREU) во 2010г.

2. Инструменти за спроведување на ЗНБП (спроведување санкции и рестриктивни мерки)

Среднорочен приоритет е зајакнување на административните капацитети на надлежните министерства за спроведување на Законот за рестриктивни мерки, согласно проценката што ќе биде извршена до крајот на 2006г.

IV. ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ

Буџетски број	Институција	Година					
		2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
05002	Дирекција за безбедност на класифицирани информации	4	0	0	0	0	4
05002 Вкупно		4	0	0	0	0	4
05004	Центар за управување со кризи	0	0	0	0	0	0
05004 Вкупно		0	0	0	0	0	0
08001	Министерство за надворешни работи	5	2	2	1	0	10
	Одделение за Заедничка надворешна и безбедносна политика (Сектор за ЕУ)	3	1	1	0	0	5
	Одделение за контрола на вооружување (Сектор за мултилатерална соработка)	2	1	1	1	0	5
08001 Вкупно		5	2	2	1	0	10
08001; 04009	Зајакнување на Мисијата на Република Македонија во Брисел	9	6	5	5	5	30
08001; 04009 Вкупно		9	6	5	5	5	30
	Вкупно	18	8	7	6	5	44

3.32 ФИНАНСИСКА КОНТРОЛА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Усогласувањата со барањата на *acquis* по однос на финансиската контрола ја подразбира потребата од глобален пристап кон развој на модерни системи за внатрешна контрола во јавниот сектор, кој што води кон доследна комбинација на раководната одговорност и функционално независната внатрешна ревизија. Во оваа насока во Министерството за финансии во тек се активностите за имплементација на кохерентно законодавство кое ќе се спроведува во целата област на внатрешната контрола, покривајќи ги сите важни аспекти на раководната одговорност, независната внатрешна ревизија, централната хармонизација на внатрешната ревизија и финансискиот менаџмент и контрола, како и спречување на измама.

Исто така, во тек се интензивни активности во насока на подобрување на оперативната и финансиската независност на Државниот завод за ревизија како и обезбедување на правна и функционална рамка за соодветно следење на наодите од неговите извештаи.

3.32.1 ДРЖАВНА (НАДВОРЕШНА) РЕВИЗИЈА

а) ПРАВНА РАМКА

Функцијата државна ревизија во Република Македонија е уредена со следните правни акти:

- Закон за државна ревизија (“Службен весник на РМ” бр. 73/2004) е основен правен акт со кој се уредуваат условите и начинот на вршење на државната ревизија на Буџетот на Република Македонија, на буџетите на единиците на локалната самоуправа, на буџетите на фондовите (во натамошниот текст: буџетите), корисниците и единките корисници на средства од буџетите, јавните претпријатија, Народната банка, правните лица во кои државата е доминантен акционер, политичките партии финансирани со средства од буџетот, агенциите и други институции основани со закон, другите институции финансирани од јавни средства, и корисниците на средства од Европската унија и други меѓународни институции. Законот за државната ревизија е усогласен со директивата 31984LO253, во делот кој се однесува на условите кои треба да ги исполнуваат овластените ревизори.
- Правилник за ревизорски стандарди за државна ревизија (“Службен весник на РМ” бр. 56/98), со кој се припишуваат ревизорските стандарди што се применуваат при вршењето на државната ревизија. Ревизорските стандарди кои се применуваат при вршењето на државната ревизија во Република Македонија, се ревизорските стандарди на Меѓународната организација на врховни ревизорски институции (ИНТОСАИ) и истите се составен дел на овој прирачник.
- Правилник за начинот на полагање на испитот, формата и содржината на уверението и висината на трошоците за полагање на испитот за стекнување на звањето овластен државен ревизор (“Службен весник на РМ” бр. 29/01);
- Правилник за формата, содржината и начинот за издавање и одземање на службена легитимација на овластениот државен ревизор (“Службен весник на РМ” бр. 85/01);
- Програма за полагање на испитот за стекнување на звањето овластен државен ревизор објавена на ВЕБ страната на Државниот завод за ревизија;
- Кодекс на етика на ИНТОСАИ - објавен на ВЕБ страната на Државниот завод за ревизија, во кој се дефинирани вредностите и принципите како професионални обврски при вршењето на работата на ревизорите;
- Прирачник за државна ревизија - прв дел: Финансиска ревизија, објавен на ВЕБ страната на ДЗР и публикуван. Во Прирачникот е разработен општиот пристап на Државниот завод за ревизија при вршењето финансиска ревизија на субјектите од јавниот сектор и истиот ги изложува клучните прашања на методолошкиот пристап кои треба да се разгледаат, анализираат и просудат во релевантните ревизорски стандарди и прописи.

Политиката и насоките за понатамошен развој на државната ревизија е утврдена во следните стратешки документи: Стратегија за развој и работа на Министерството за финансии за периодот од 2005 до 2009 година и Стратегија за развој на Државниот завод за ревизија за периодот од 2005 – 2009 година.

Б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Институција надлежна за подготовка на Законот за државна ревизија е Министерството за финансии, а за донесување на Правилникот за ревизорски стандарди за државна ревизија министерот за финансии. Останатите подзаконски и другите интерни акти ги донесува Главниот државен ревизор на Државниот завод за ревизија.

Согласно Законот за државна ревизија, институција за имплементација на правните акти и за реализирање на професионална надградба (обука) е Државниот завод за ревизија. Работењето на Државниот завод за ревизија се утврдува со Годишна програма за работа која ја донесува Главниот државен ревизор во која се планираат бројот и видовите на субјектите кои ќе бидат опфатени со државна ревизија како и видот на ревизијата.

Во 2005 година отпочнаа подготвителните активности (компоненти и динамика) за реализација на Твининг проектот со Холандскиот суд за ревизија кој ќе трае до 2008 година согласно кој ќе биде спроведена обука на државните ревизори за вршење на финансиска ревизија и ревизија на успешност.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ УСОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОДАВСТВОТО

Со цел натамошно усогласување на националното законодавство со законодавството на ЕУ, во вториот квартал од 2006 година ќе биде донесен Закон за изменување и дополнување на Законот за државната ревизија во функција на доусогласување со принципите на ЛИМА Декларацијата како и преформулирање и допрецизирање на одделни одредби со цел зголемување на ефикасноста на државната ревизија. Во тек се подготовки за донесување на следните подзаконски акти:

- Кодекс на етика на ревизорите во јавниот сектор,
- Програма за полагање на испит за стекнување на звање овластен државен ревизор со која ќе престане важноста на претходната програма и ќе се изврши ажурирање на компонентите на програмата, основната литература и законската регулатива
- Изменување и дополнување на Правилникот за начинот на полагање на испитот, формата и содржината на уверението и висината на трошоците за полагање на испитот за стекнување на звањето овластен државен ревизор ("Службен весник на РМ" бр. 29/01), со кој ќе се пропише начинот на полагање на испитот во согласност со донесената Програма
- Изменување и дополнување на Правилникот за издавање и одземање на службената легитимација. Измена и дополна на Тарифата на ДЗР, со која ќе се изготват нови критериуми за пресметување на надоместокот за извршени ревизии врз основа на досегашната пракса,
- Прирачник за државна ревизија - втор дел: Ревизија на успешност, кој ќе биде објавен на ВЕБ страната на ДЗР и публикуван,
- План за развој на документ менаџмент информациона систем во Државниот завод за ревизија, со кој на информациите за раководството и вработените ќе бидат постојано ажурирани и лесно достапни во потребната форма и содржина и негова имплементација,
- Измена и дополна на актот за организација и систематизација на работните места на ДЗР,
- План за професионална едукација на државни ревизори, Подготовка на посебен документ за политиката на човечки ресурси, предлог план за спроведување на испит за овластен државен ревизор - континуирано од 2006 година.

Јакнење на капацитетите за вршење на функцијата државна ревизија

Во 2006 година ќе бидат извршени измени и дополнувања на Деловникот на Владата на Република Македонија кои ќе бидат во насока на засилување на обврската за реализирање на препораките на ДЗР. За таа цел ќе биде определено од лице задолжено за следење на реализацијата на препораките од извештаите на ДЗР.

Истовремено со цел зајакнување на соработката ќе биде потпишан меморандум за соработка помеѓу ЈО на РМ, МВР, ЈП на РМ и ДКСК, како и протокол за соработка меѓу ДЗР и МФ во областа на јавната внатрешна финансиска контрола. Со цел институционално зајакнување и реализација на задачите на ДЗР во 2006 година ќе бидат вработени/преземени 36 нови работници.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ Усогласување на законодавството

Во периодот на 2008 - 2010 година, активностите ќе бидат насочени кон натамошно усогласување на државната ревизија со стандардите на ЕУ.

- Донесување на нов Закон за државна ревизија, усогласен со законодавството на ЕУ, со кој ќе се обезбеди натамошно јакнење на оперативните капацитети и функционална и финансиска независност на ДЗР и професионален развој на ревизорскиот кадар;
- Ажурирање на Прирачникот за државна ревизија - прв дел Финансиска ревизија и втор дел Ревизија на успешност;
- Изготвување на Технички упатства за вршење државна ревизија во кое ќе бидат содржани детални обрасци, чек листи, методолошки упатства и друго и негово континуирано ажурирање и негово објавување на ВЕБ страната на ДЗР;

- Изготвување на анализа за Cost Benefit Analyze за организирање на регионални канцеларии на ДЗР и врз основа на резултатите изготвување на план и програма за нивно организирање.

Јакнење на капацитетите за развој на државната ревизија

Во насока на јакнење на оперативните и функционалните капацитети на ДЗР ќе се вработат/преземат 14 нови државни ревизори во 2008 година и ќе се продолжи континуирано со обука вработените во ДЗР во делот на: ревизорската трага, ревизијата на успешност, ревизија на ИТ системите, ревизија на фондовите на ЕУ, проценка на ризикот и друго.

СТРАНСКА ПОМОШ

Со цел подобрување на професионалното ниво и усвојување на најдобрите практики на врховните ревизорски институции во ЕУ, во периодот од 2006 до 2008 година ќе се спроведува професионална едукација на државни ревизори преку Твининг проектот, кој како техничка помош ќе го спроведе Државниот завод за ревизија во соработка со Холандскиот суд за ревизија.

Твининг проектот ќе се реализира преку следните компоненти: законска рамка, организациони и административни капацитети, зајакнување на ревизорските вештини и ревизија на информациона системи. Во овој период ќе бидат иницирани соработки за едукација и со други странски врховни ревизорски институции, меѓу кои и ВРИ на Обединетото Кралство. Вредноста на целиот проект ќе изнесува 931.812 евра.

3.32.2 ВНАТРЕШНА РЕВИЗИЈА

А) ПРАВНА РАМКА

Внатрешната ревизија во јавниот сектор во Република Македонија е регулирана со следните акти:

- Закон за внатрешна ревизија во јавниот сектор (“Службен весник на РМ”, бр. 69/04), со кој се уредува системот за внатрешна ревизија заснован согласно меѓународните стандарди за внатрешна ревизија, целите, принципите, организацијата, функционирањето и надлежностите на внатрешната ревизија на субјектите во јавниот сектор во Република Македонија. Законот за внатрешна ревизија во јавниот сектор и подзаконските акти се изготвени во согласност со Регулативата 32002R1605 за финансиското регулирање, која се однесува на генералниот буџет на Европските заедници.
- Правилникот за основните елементи на упатството за работа, повелбата, годишниот план и програмата за внатрешна ревизија (“Службен весник на РМ”, бр. 38/2005) и
- Правилникот за начинот на вршење на работите на внатрешната ревизија (“Службен весник на РМ”, 72/03), со кој се усвоени Меѓународните стандарди за професионално извршување на внатрешната ревизија, издадени од Институтот за внатрешни ревизори од САД .

Во јануари 2004 година беше усвоена Стратегијата за развој на внатрешната ревизија во јавниот сектор за периодот 2004-2006 година, каде што се утврдени насоките за интензивен развој на функцијата внатрешна ревизија.

Согласно Стратегијата за развој на внатрешната ревизија во јавниот сектор за периодот 2004-2006 година, утврдени се три фази за развој на внатрешната ревизија во јавниот сектор:

во првата фаза, да се формираат одделенија за внатрешна ревизија во 17 буџетски корисници до 31 март 2004 година и да се обучат 23 внатрешни ревизори;

во втората фаза да се обучат внатрешни ревизори кај останатите буџетски корисници, а нивните одделенија за внатрешна ревизија да бидат формирани најдоцна до крајот на 2005 година;

во третата фаза да се обучат внатрешните ревизори и во единиците на локалната самоуправа, а нивните одделенија за внатрешна ревизија да бидат формирани најдоцна до 31 март 2006 година.

Б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Внатрешната ревизија во јавниот сектор во Република Македонија започна да се развива во 2000 година кога во Министерството за финансии за прв пат беше основана Централната внатрешна ревизија, како одделение во рамките на Секторот трезор. Работењето на ова одделение беше регулирано со Законот за буџетите, а од ноември 2003 година и со Правилникот за начинот на вршење на внатрешната ревизија, со кој се прифатени Меѓународните стандарди за професионално извршување на внатрешната ревизија од Институтот за внатрешни ревизори.

Во април 2004 година Министерството за финансии изготви нов правилник за организација и работа, според кој, одделението за внатрешна ревизија прерасна во Сектор за централна внатрешна ревизија со две одделенија: Одделение за хармонизација на внатрешната ревизија и Одделение за внатрешна ревизија. Во секторот работат вкупно 10 лица.

Постоечки институции за имплементација на правните акти и реализирана професионална надградба (обука):

Во првата фаза, односно до 31 март 2004 година се формираа одделенија за внатрешна ревизија во 17 буџетски корисници од централната власт и беа обучени 23 внатрешни ревизори. Ова беше реализирано со помош на проектот “Развојна политика на Република Македонија во областа на внатрешната ревизија и обука” кој беше финансиран од холандскиот грант и администриран од Светската банка. Со помош на овој проект беше изготвен и Законот за внатрешна ревизија во јавниот сектор.

Втората и третата фаза од стратегијата се реализирани со помош на проектот “Техничка помош на Министерството за финансии за развој на внатрешната ревизија” финансиран од Европската комисија, а управуван од Европската агенција за реконструкција. Проектот успешно заврши февруари 2006 година.

Од планираните 32 единици за внатрешна ревизија досега се основани 24 единици и истите започнаа со вршење на функцијата внатрешна ревизија на централно ниво. На локално ниво од планираните 42 општини со над 15.000 жители основани се 18 единици за внатрешна ревизија. Почетна и напредна обука за внатрешна ревизија имаат завршено 28 внатрешни ревизори, а 52 внатрешни ревизори имаат завршија почетна обука. Назначувањето на внатрешните ревизори во буџетските корисници, фондови и ЕЛС од втората и третата фаза е во тек.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ УСОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОДАВСТВОТО

Развојот на системот на внатрешната ревизија во јавниот сектор, во 2006 година, ќе се спроведува преку:

- измена и дополнување на Законот за внатрешна ревизија во јавниот сектор во делот на: сертифицирање и полагање испит за државни внатрешните ревизори, дополнителни механизми за обезбедување на независност на внатрешните ревизори, како и регулирање на нивниот статус, наградување и унапредување како државни службеници и други усогласувања со стандардите и најдобрите практики на ЕУ на внатрешната ревизија;
- изготвување Правилник за стекнување на звање државен внатрешен ревизор во кој ќе бидат регулирани: основните елементи на наставната програма за обука на државните внатрешни ревизори и начинот на полагање на испитот за стекнување на звањето државен внатрешен ревизор;
- изготвување Правилник за единствено уредување на статусот и платите на државните внатрешни ревизори;
- изготвување на Прирачник за внатрешна ревизија и негово објавување на интернет страницата на Министерството за финансии;
- изготвување интернет страна на Секторот за централна внатрешна ревизија во рамките на официјалната интернет страна на Министерството за финансии;
- донесување на повелби за внатрешна ревизија од сите единици за внатрешна ревизија со цел зголемување на квалитетот на ревизорската работа.

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИТЕ КАПАЦИТЕТИ ВО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ФИНАНСИИ

Зајакнувањето на институционалните капацитети за развојот на јавната внатрешна финансиска контрола во Министерството за финансии ќе се изврши со тоа што Секторот за централна внатрешна ревизија ќе прерасне во **Сектор за јавна внатрешна финансиска контрола** со четири одделенија:

- Одделение за централна внатрешна ревизија - со 6 ревизори;
- Одделение за хармонизација на внатрешната ревизија - со 3 извршители;
- Одделение за хармонизација на финансиски менаџмент и контрола, со 3 извршители; и
- Одделение за координација на спречувањето на измами со 2 извршители.

Во Одделението за хармонизација на внатрешната ревизија во овој момент работат два извршители. До крајот на 2006 година во ова одделение ќе се вработи уште еден извршител, а во 2007 година бројот на вработени во ова одделение ќе се зголеми дополнително за 2 извршители.

Одделението за централна внатрешна ревизија кое располага со пет ревизори, ќе се зајакне дополнително со еден извршител - внатрешен ревизор за ИТ ревизија (Information Technology Audit).

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИТЕ КАПАЦИТЕТИ НА ЕДИНИЦИТЕ ЗА ВНАТРЕШНА РЕВИЗИЈА ВО ЈАВНИОТ СЕКТОР

Зајакнување на институционалните капацитети на единиците за внатрешна ревизија во јавниот сектор во 2006 година ќе се врши преку основање на единици за внатрешна ревизија во институциите во кои истите не постојат и доекипирање на постоечките единици за внатрешна ревизија.

За таа цел ќе бидат вработени/преземени 40 идни внатрешни ревизори во институциите на централната власт како и ќе бидат вработени/преземени 20 идни внатрешни ревизори во единиците на локалната самоуправа.

Единиците за внатрешна ревизија на централно ниво во 2007 година ќе се зајакнат со уште 18 внатрешни ревизори преку нови вработувања/преземања.

Во единиците на локална самоуправа во 2007 година ќе бидат дополнително вработени/преземени 20 внатрешни ревизори.

Во 2006 година, ќе биде спроведена почетна обука на 40 внатрешни ревизори.

СТРАНСКА ПОМОШ

Во февруари 2006 година заврши проектот “Техничка помош на Министерството за финансии за развој на внатрешната ревизија” финансиран од Европската комисија, а управуван од Европската агенција за реконструкција. За обука на внатрешни ревизори во јавниот сектор во 2006 година побарана е техничка помош од холандскиот траст фонд.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

УСОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОДАВСТВОТО

Централната единица за хармонизација на внатрешната ревизија ќе изготвува и развива подзаконски акти, методологии и прирачници за функционирање на внатрешната ревизија и ќе ја спроведува на Програмата за едукација на внатрешни ревизори.

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИТЕ КАПАЦИТЕТИ ВО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ФИНАНСИИ

Во насока на зајакнување на капацитетот на Одделението за хармонизација на внатрешната ревизија во 2008 година, бројот на вработените ќе се зголеми за еден извршител.

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИТЕ КАПАЦИТЕТИ НА ЕДИНИЦИТЕ ЗА ВНАТРЕШНА РЕВИЗИЈА ВО ЈАВНИОТ СЕКТОР

Во периодот 2008-2010 година ќе продолжи доекипирањето на единиците за внатрешна ревизија на централно и локално ниво и континуираната обука за внатрешни ревизори.

СТРАНСКА ПОМОШ

Во рамките на Твининг Проектот за зајакнување на јавната внатрешна финансиска контрола во Република Македонија, кој се очекува да започне во јануари 2007 година, а да заврши во декември 2008 година, предвидена е компонента за обука на внатрешната ревизија .

3.32.3 ЈАВНА ВНАТРЕШНА ФИНАНСИСКА КОНТРОЛА (ПИФЦ)

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

А) ПРАВНА РАМКА

Правната рамка која ги одредува условите и начините на вршењето на јавната внатрешна финансиска контрола во Република Македонија е регулирана со следните правни акти:

- Закон за буџетите (“Службен весник на РМ”, бр. 64/05);
- Закон за извршување на буџетот за одделна година;
- Закон за организирање и работење на органите на државната управа (“Службен весник на РМ”, бр. 58/2000 и 44/02);
- Закон за државните службеници (“Службен весник на РМ”, бр. 59/2000, 112/2000, 34/01, 103/01, 43/02, 98/02, 17/03, 40/03, 85/03, 17/04, 69/04 и 81/05);
- Закон за сметководството на буџетите и буџетските корисници (“Службен весник на РМ”, 61/02, 98/02 и 81/05);
- Правилник за сметководството за буџетите и буџетските корисници (“Службен весник на РМ”, 28/03);
- Правилник за организација и работа на Министерството за финансии бр. 01-8440/1 од 09.04.2004 година;
- Упатство за начинот на постапување на корисниците и единките корисници на средства од буџетот при трезорско работење (“Службен весник на РМ”, 10/04);
- Упатство за начинот на извршување на налозите по решенија за присилна наплата кои ја задолжуваат трезорската сметка, односно сметката на должникот која се наоѓа во рамките на трезорската сметка (“Службен весник на РМ”, 55/03);
- Упатство за водење на евиденција на преземените обврски на корисниците и единките корисници на средства од Буџетот на Република Македонија (“Службен весник на РМ”, 55/03 и 41/05);

- Упатство за формата и содржината на обрасците за плаќање на корисниците и единките корисници на Буџетот на РМ (“Службен весник на РМ”, 70/02);
- Законот за внатрешна ревизија во јавниот сектор (“Службен весник на РМ”, бр.69/04);
- Правилникот за професионално извршување на внатрешната ревизија, согласно кој Република Македонија ги прифати Меѓународните стандарди за внатрешна ревизија на Институтот за внатрешни ревизори од САД (“Службен весник на РМ”, бр. 72/03);
- Правилникот за основните елементи на упатството за работа, повелбата, годишниот план и програмата за внатрешна ревизија на субјектите од јавниот сектор (“Службен весник на РМ”, бр. 36/05).

Секторот за централна внатрешна ревизија при Министерството за финансии изготви Стратегија за развој на јавната внатрешна финансиска контрола (ПИФЦ) во Република Македонија, која Владата на Република Македонија ја донесе во февруари 2006 година. Со Стратегијата се утврдени основните насоки за воспоставување на сеопфатен систем на финансиски контроли и цврсто финансиско управување со јавните средства⁸⁰, независно од кои извори потекнуваат. Стратегијата е изготвена во соработка со Проектот на Европската агенција за реконструкција - “Техничка помош на Министерството за финансии за развој на внатрешната ревизија во јавниот сектор”.

Б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Повеќе институции, тела и органи на државната управа во Република Македонија (Собранието на РМ, Владата на РМ, Државниот завод за ревизија, Министерството на финансии, останатите министерства и нивните инспекциски органи) спроведуваат спроведуваат компоненти од јавната внатрешна финансиска контрола во согласност со правните акти со кои е регулирана нивната работата.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ УСОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОДАВСТВОТО

Развојот на системот на јавната внатрешна финансиска контрола во 2006 година ќе се спроведува преку:

- имплементирање на Стратегија за развој на јавната внатрешна финансиска контрола (ПИФЦ) во Република Македонија;
- донесување Закон за јавна внатрешна финансиска контрола;
- донесување на Правилник за основните елементи на финансискиот менаџмент и контрола во јавниот сектор; и
- донесување на Правилник за стандардите за внатрешна контрола.
- Во 2007 година, заради усогласување на методите и техниките во начинот на извршување на финансискиот менаџмент и контрола, Одделението за хармонизација на финансискиот менаџмент и контрола ќе изготви:
- Техничко упатство за начинот на воспоставување и извршување на финансискиот менаџмент и контрола.

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИТЕ КАПАЦИТЕТИ ВО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ФИНАНСИИ

Во 2006 година, Секторот за централна внатрешна ревизија во Министерството за финансии, ќе се преименува во **Сектор за јавна внатрешна финансиска контрола.** Во овој сектор ќе се формира Одделение за хармонизација на финансискиот менаџмент и контрола, со 3 извршители. Одделението ќе биде одговорно за креирање на методологии и стандарди, а ќе се грижи и за развој на процедури, прирачници и обука за финансиски менаџмент и контрола. Одделението за хармонизација на финансиски менаџмент и контрола како централната единица за хармонизација, задолжително еднаш годишно, ќе изготвува извештај до Владата на Република Македонија за состојбата и неопходните мерки за понатамошен развој на ПИФЦ системот.

Во 2007 година, во Секторот за јавна внатрешна финансиска контрола, ќе се формира и Одделение за координација на спречување на измами, со 2 нови извршители.

Со цел обезбедување на континуиран професионален развој на службениците кои спроведуваат внатрешни контроли, ќе бидат преземени мерки за зголемување на капацитетите за обука, усовршување на програмите и материјалите за обука, како и на лицата што ја спроведуваат обуката.

Од 2007 година, ќе започне континуирана обука во која ќе бидат опфатени 100 државни службеници (државни секретари, секретари на општини, раководители на сектори, одговорни сметководители и др.) на годишно ниво.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИТЕ КАПАЦИТЕТИ ВО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ФИНАНСИИ

Имајќи ги предвид зголемените надлежности и задачи на Одделението за хармонизација на финансискиот менаџмент и контрола и, во 2008 година бројот на вработени во ова одделение ќе се зголеми за 2 извршители.

⁸⁰ Sound Financial Management

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИТЕ КАПАЦИТЕТИ ЗА ФИНАНСИСКИ МЕНАЏМЕНТ И КОНТРОЛА

Врз основа на насоките дадени од Одделението за хармонизација на финансискиот менаџмент и контрола, органите на државната управа и другите субјекти од јавниот сектор (особено оние кои ќе користат средства од европските фондови) ќе развиваат процедури за деловните процеси што ги извршуваат и ќе воспостават внатрешни контроли врз основа на проценка на ризикот.

СТРАНСКА ПОМОШ

Во 2007 година ќе започне имплементацијата на Проектот за развој на јавната внатрешна финансиска контрола во рамките на КАРДС 2006, кој ќе биде реализиран до крајот на 2008 година. Со проектот се планира зајакнување на капацитетите за имплементацијата на системот на финансиски менаџмент и контрола на централно и локално ниво. Финансиската рамка за имплементација на Проектот изнесува 1.2 МЕ.

II ЗАШТИТА НА ЕВРОТО ОД ФАЛСИФИКУВАЊЕ

А) ПРАВНА РАМКА

Правната рамка преку која се уредува системот на заштитата на еврото од фалсификување во Република Македонија ја сочинуваат следните акти:

- Кривичен Законик на Република Македонија („Сл.весник на РМ“ бр.37/96, 80/99, 4/02, 43/03, 19/04 и 81/05), во Глава дваесет -Кривични дела против јавните финансии, платниот промет и стопанството, член 268 - Фалсификување пари;
- Законот за кривичната постапка („Сл.весник на РМ“ бр.15/97, 44/02, 74/04 и 15/05), во однос на меѓународната соработка и меѓусебната правна помош во кривичната материја;
- Меѓународната конвенција за сузбивање на фалсификувањето од 1929 год. /Лига на народите/, која Република Македонија ја прифати март 2005 година;
- Законот за внатрешни работи („Сл.весник на РМ„ бр.19/95, 15/97, 55/97, 38/92, 13/03 и 19/04).

Постоечки стратешки документи кои ја дефинираат политиката и насоките за развој на системот на заштита на еврото од фалсификување:

- Стратегија за реформа на правосудниот систем;
- Стратегија за реформи во полицијата;
- Акционен план за спречување на организираниот криминал
- Акционен план за имплементација на процесот на реформите во полицијата.

Б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Надлежна институција за подготовка на законската регулатива која го регулира статусот на фалсификување на еврото и други странски валути како кривично дело е Министерството за правда кое е предлагач на Кривичниот Законик на Република Македонија и Законот за кривична постапка. Надлежна институција за подготовка на правната рамка со која се уредува и имплементира системот на заштитата од фалсификувањето на еврото и другите странски валути е Министерството за внатрешни работи како предлагач на Законот за полиција.

Министерството за внатрешни работи согласно Законот за внатрешни работи („Сл.весник на РМ„ бр.19/95, 15/97, 55/97, 38/92, 13/03 и 19/04) и Предлогот за донесување на Законот за полиција, кој е во завршна фаза на донесување од Собранието на РМ, е одговорно за преземање на мерки за спречување на појавата на фалсификати на еврото и другите странски валути со навремено откривање и фаќање на изготвувачите на фалсификати и сите учесници во препродажбата на истите (сторители на кривично дело фалсификување на пари) и нивно предавање преку Јавното обвинителство на РМ до судовите.

За реализација на оваа задача во Министерството за внатрешни работи во Одделот за организиран криминал - Секторот за финансиски криминал, основано е Одделението за компјутерски криминал и фалсификати кое непосредно работи на сузбивање и откривањето на фалсификувањето на еврото и други странски валути. Во ова Одделение, според актот за систематизација, предвидени се 6 работни места, од кои се пополнети 4.

Покрај ова одделение задолжени за спречување и појава на фалсификувани пари е и Одделението за испитување на спорни документи при Одделот за криминалистичка техника кое работи на обезбедување на докази за утврдување на фалсификат на странски банкноти и ковани пари со спроведување на соодветна техничка анализа. Во ова одделение, според актот за систематизација, планирани се 5 работни места, од кои се пополнети 4. Одделението за успешна реализација на овие цели располага со современа техничка опрема и соодветно обучен кадар.

Обуката на вработените во двата оддела континуирано се одвива повеќе години со учество на повеќе стручни средби во земјата и странство организирани од експерти и соодветни меѓународни институции. Така, во 2005 година вработени од овие одделенија учествуваа на работните средби чија тема беше “Борбата против фалсификувањето на евра” организирани во Виена и Прага од Пактот за стабилност, финансиран од **ОЛАФ** преку програмата **Перикле**. Во текот на декември 2005 година ваква работна средба се одржа и во Рим.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

УСОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОДАВСТВОТО

По стапувањето во сила на Законот за полиција, во 2006 година министерот за внатрешни работи ќе го донесе **Правилникот за образецот и начинот на водење на евиденциите на Полицијата**, во кој детално ќе бидат регулирани процедурите за водење на Регистер за откриени фалсификати на пари, како и Подрегистар за фалсификати на евра.

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИТЕ КАПАЦИТЕТИ

Институционалното зајакнување на борбата против фалсификувањето на еврата во 2006 година ќе се изврши со пополнување на непополнетите работни места во Одделението за борба против компјутерски криминал и фалсификати и Одделението за испитување на спорни документи, заради што ќе бидат преземени 3 работника, кои соодветно ќе бидат обучени.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

УСОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОДАВСТВОТО

Во периодот од 2007 до 2010 година акцентот на работењето ќе биде ставен на изготвувањето на упатства, прирачници, пишани процедури, формулари и информатичка поддршка со цел подобрување на ефективностата во спречувањето на фалсификувањето на еврото и другите странски пари.

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ							
Буџетски број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
02002	Државен завод за ревизија	10	20	20	0	0	50
02002							
Вкупно		10	20	20	0	0	50
09001	Министерство за финансии – Централна внатрешна ревизија (ЈВФК)	3	2	2	0	0	7
	Министерство за финансии – Сектор за централна внатрешна ревизија	5	4	3	0	0	12
09001							
Вкупно		8	6	5	0	0	19
09002	Министерство за финансии (функции на Владата)						
09002	Сектор за централна внатрешна ревизија / Централни институции (*трансфер во буџетот на секоја централна институција)	40	18	0	0	0	58
09002	Сектор за централна внатрешна ревизија / Единици за централна внатрешна ревизија на локално ниво(** во буџетот на ЕЛС)	20	20	0	0	0	40
09002							
Вкупно		60	38	0	0	0	98
	Вкупно	78	64	25	0	0	167

СТРАНСКА ПОМОШ

Во подобрување на ефективностата во спречувањето на фалсификувањето на еврото и другите странски пари во 2007 година, преку програмата **Перикле** ќе биде развиен соодветен Проект за развој на информатичката поддршка во оваа област, како и соодветна обука. Финансиската рамка за имплементација на Проектот изнесува 97.895 Е.

Обуката на постојните и новопримените вработени ќе се врши согласно програма која ќе биде изготвена и реализирана со ОЛАФ и други меѓународни институции од оваа област.

3.33 ФИНАНСИСКИ И БУЏЕТСКИ ОДРЕДБИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

а) ПРАВНА РАМКА

Финансиските и буџетските одредби во Република Македонија се регулирани со следните правни акти:

- **Закон за буџетите** (“Службен весник на РМ”, бр. 64/05) Во образецот НППА-1 се наведени одлуките (2) и регулативите (9) со кои е усогласен законот за буџетите
- **Закон за извршување на буџетот за одделна година** Овој Закон е пропратен и го регулира извршувањето на буџетот и во целост треба да биде во согласност со Законот за буџетите
- **Закон за организирање и работење на органите на државната управа** (“Службен весник на РМ”, бр. 58/2000 и 44/02);
- **Закон за државните службеници** (“Службен весник на РМ”, бр. 59/2000, 112/2000, 34/01, 103/01, 43/02, 98/02, 17/03, 40/03, 85/03, 17/04, 69/04 и 81/05);
- **Закон за сметководството на буџетите и буџетските корисници** (“Службен весник на РМ”, 61/02, 98/02 и 81/05); Овој закон со дел од одредбите е усогласен со сметководствените стандарди на готовинска основа. По целосното усогласување со стандардите законот треба да престане да се применува
- **Правилник за сметководството за буџетите и буџетските корисници** (“Службен весник на РМ”, 28/03);
- **Правилник за организација и работа на Министерството за финансии** бр. 01-8440/1 од 09.04.2004 година;
- **Упатство за начинот на постапување на корисниците и единките корисници на средства од буџетот при трезорско работење** (“Службен весник на РМ”, 10/04);
- **Упатство за начинот на извршување на налозите по решенија за присилна наплата кои ја задолжуваат трезорската сметка, односно сметката на должникот која се наоѓа во рамките на трезорската сметка** (“Службен весник на РМ”, 55/03);
- **Упатство за водење на евиденција на преземените обврски на корисниците и единките корисници на средства од Буџетот на Република Македонија** (“Службен весник на РМ”, 55/03 и 41/05);
- **Упатство за формата и содржината на обрасците за плаќање на корисниците и единките корисници на Буџетот на РМ** (“Службен весник на РМ”, 70/02);
- **Законот за внатрешна ревизија во јавниот сектор** (“Службен весник на РМ”, бр.69/04); Во однос на усогласеноста на овој Закон дадени се објаснувања во делот кој се однесува на финансиската контрола
- **Закон за јавен долг** (Службен весник на РМ 62/05).

СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Министерството за финансии ја изготвува Фискалната стратегија (тригодишна) на Република Македонија со која се обезбедува основа за дефинирање на вкупните економски политики на Владата на Република Македонија, преку утврдување на насоките на макроекономската и фискалната политика, финансиско управување и контрола на буџетските средства на општиот владин буџет.

Со Фискалната стратегија на Република Македонија за периодот 2006-2008 година се дефинираат: макроекономската рамка за тековната година и проекции на основните индикатори до 2008 година, остварување на приходите и расходите на општиот владин буџет во тековната година и прелиминарните проекции до 2008 година, како претпоставките и ризиците кои ги детерминираат среднорочните проекции и политиките на Владата за наредните години.

Воспоставувањето и унапредувањето на Стратешкото планирање кај буџетските корисници ќе претставува значителен инпут при подготовката на овој стратешки развоен документ на Владата.

б) ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Министерот за финансии е одговорен за подготвување на Буџетот на Република Македонија и за неговото доставување до Владата на Република Македонија.

Буџетот на Република Македонија и буџетите на општините се однесуваат за период од една фискална година која изнесува 12 месеци и започнува од 1 јануари, а завршува на 31 декември.

Основа за подготвување на буџетите се стратешките приоритети на Владата на Република Македонија, Фискалната стратегија, предлог стратешките планови на буџетските корисници и буџетската политика, како и приоритетите на општините.

Планираните приходи и другите приливи се приходите и другите приливи на основниот буџет, приходите на буџетот на самофинансирачките активности, приходите на буџетот на донации, приходите на буџетот на заеми и приходите и другите приливи на буџетот на фондовите и општините.

Буџетите ги содржат одобрените средства по буџетски корисници и утврдени намени кои се однесуваат на финансирање на тековните, капиталните и другите расходи на буџетските корисници и нивните единки корисници за извршување на активностите претставени преку програми и потпрограми.

Основа за подготвување на буџетите се стратешките приоритети на Владата на Република Македонија, Фискалната стратегија, предлог стратешките планови на буџетските корисници и буџетската политика, како и приоритетите на општините.

Буџетските корисници не смеат да преземаат обврски или да направат расходи над одобрените средства со Буџетот на Република Македонија и буџетот на општината.

Неискористените одобрени средства со буџетот престануваат да важат на 31 декември во тековната фискална година. Во буџетите се утврдуваат и долгорочните права за трошење во наредните фискални години.

Износот на потребните средства за долгорочните права на трошење се утврдува врз основа на преземените обврски по основа на склучени договори, преземени обврски по основа на кофинансирање, договори за задолжување, одлуки за емисии на државни хартии од вредност и обврски по однос на стекнато членство на Република Македонија во меѓународни финансиски институции.

Критериумите, начинот, условите, ограничувањата и постапката за задолжување се утврдуваат согласно со Законот за јавен долг.

Министерството за финансии е надлежно за управување со средствата добиени од Буџетот на Европската унија, согласно одредбите и правилата на Европската унија за финансирање и склучување на договори. Согласно Законот за буџетите, буџетски корисници се корисници од прва линија од областа на законодавната, извршната и судската власт, фондовите, корисниците на буџетите на општините и корисниците основани со закон на кои им се доверено вршење на јавни овластувања;

Во насока на спроведување на регулативите и процедурите пропишани од Европската комисија за реализација на програмите и проектите кои Европската унија и ги доделува на Република Македонија, во текот на 2005 година формирани се две нови одделенија за развивање на системот на финансиското управување.

1. Одделение за централно финансирање и склучување на договори (ОЦФСД), со 4 вработени. Ова ново формирано одделение во МФ ќе биде надлежно за планирање, тендерирање, склучување на договори, плаќања, сметководствените и финансиските аспекти на известувањето до Европската комисија врзани за реализацијата на програмите финансирани од пред-пристапните фондови ("ИПА- Instrument for Pre-accession") на Унијата.
2. Одделение за управување со фондовите на ЕУ (ОУФЕУ – Национален Фонд), со 2 вработени. преку кое пред-пристапните фондови на ЕУ ќе се насочуваат во земјата партнер и во чија надлежност е обезбедувањето на цврста финансиска контрола (екс-пост контрола над реализацијата на Финансиските договори склучени со институциите надлежни за проектите, а финансирани од Европската унија

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во текот на 2006 година ќе се донесе потребната законска регулатива за хармонизација и развој на системот на финансиското управување со фондовите на ЕУ.

За допрецизирање на надлежностите на двете одделенија надлежни за управување со ЕУ фондовите претстои изготвување на правилник за имплементација на програмите на ЕУ кој ќе се однесува на поставеноста на националните структури за децентрализирано управување на ЕУ програмите, како и упатство за управување со програмите финансирани од ЕУ со кое ќе се регулира поставеноста на националните структури за децентрализирано управување на ЕУ програмите.

Во рамките на активности кои се во насока на целосна хармонизација и развој на системот на финансиското управување, се планира во текот на месец октомври 2007 година усвојување на Предлогот за изменување и дополнување на Законот за буџетите.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во периодот 2008-2010 година ќе се оцени потребата од донесување изменувања и дополнувања на законската регулатива во насока на целосна хармонизација и развој на системот на финансиското управување.

Развивањето на капацитетите на буџетските корисници за стратешкото планирање е од суштинско значење. Долгорочните согледувања и политики на Владините ресори квантифицирани во стратешките планови се гаранција за континуиран и одржлив развој на истите во насока на исполнување на поставените цели.

Реформите во буџетот, финансиското управување и контрола несомнено мора да бидат следени и со соодветни усовршувања на постојниот информатички систем за буџетско и трезорско работење.

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИТЕ КАПАЦИТЕТИ

Потребно е развивање на неопходниот капацитет на новоформираните одделенија во Министерството за финансии за управување со фондовите на Европската унија. За таа цел во предвидени се нови вработувања во двете одделенија според следната динамика

ПРЕГЛЕД НА КАДРОВСКО ЈАКНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИ							
Буџетски број	Институција	2006	2007	2008	2009	2010	Вкупно
09001	Министерство за финансии – Сектор за буџет и фондови	14	4	4	4	4	30
09001	Вкупно	14	4	4	4	4	30
	Вкупно	14	4	4	4	4	30

СТРАНСКА ПОМОШ

На краткорочен план, во наредниот период за зајакнување на капацитетите на новоформираните две одделенија, ќе се користат средства од програмата КАРДС 2005 во износ од 2,3 милиони ЕВРА од кои дел ќе се користат за изработка на анализа на моменталната состојба на новоформираните структури за управување со ЕУ фондовите согласно ЕУ правилата, дел ќе бидат наменети за обуки на сите релевантни учесници во децентрализираниот систем за управување со ЕУ фондовите, дел за ИПАРД Агенцијата, дел за подготовка на јасни упатства за ефикасно користење на ЕУ фондовите и техничка помош како секојдневна поддршка на двете одделенија надлежни за управување со ЕУ Фондовите. На среднорочен план, има предвидени средства во рамки на КАРДС 2006 во износ од 1,5 милиони ЕВРА програмата за понатамошно зајакнување на капацитетите и обезбедување на техничка поддршка на двете одделенија и останатите учесници во управувањето со ЕУ фондовите.

4 АДМИНИСТРАТИВЕН КАПАЦИТЕТ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ACQUIS

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во Република Македонија е прифатен рестриктивниот концепт на државна служба, така што постои јасно разграничување меѓу поимите државен и јавен службеник. Службениците вработени во законодавната, извршната, судската власт, администрацијата на другите државни органи и општинската администрација, кои вршат работи поврзани со функциите на државата, се опфатени со поимот државен службеник, а вработените во дејностите од јавен интерес за државата (образование и наука, здравство, социјална заштита, култура), се опфатени со поширокиот поим јавна администрација, односно јавен службеник.

Во Законот за организација и работа на органите на државната управа ("Службен весник на РМ" бр. 58/00, 44/02, 55/05) се уредуваат организацијата и надлежностите на органите на државната управа. Законот утврдува 14 министерства со вкупно 45 органи во нивниот состав од кои 13 се со својство на правно лице, 5 самостојни органи на државната управа и 3 управни организации.

Со Законот за Владата на Република Македонија ("Сл. весник на РМ" бр. 59/00, 12/03, 55/05) уредена е организацијата и начинот на работа и надлежноста на Владата на Република Македонија. Со измените и дополнувањата на Законот во 2003 година е извршено допрецизирање на надлежностите на Секретаријатот за законодавство, а кои се однесуваат на обезбедување на конзистентност на правниот систем и давање стручни мислења за усогласување на предлозите на законите и на другите прописи со Уставот на Република Македонија, со законодавството на Европската унија и со меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот на Република Македонија, како и давање стручни мислења по прописите на општините за кои Министерството за локална самоуправа тоа ќе го побара. Измените и дополнувањата на Законот за Владата од 2005 година исто така ја менуваат позицијата и функционирањето на Генералниот секретаријат како стручна служба на Владата на Република Македонија, (што претходно беше регулирано со владина одлука).

Во 2004 година во рамките на Генералниот секретаријат, врз основа на Стратешкиот план за развој на Генералниот секретаријат од 2002 година и новиот Правилник за внатрешна организација на Генералниот секретаријат, Генералниот секретаријат се воспоставува како стручна служба на Владата на Република Македонија, со нова организациска структура со која се формираа Сектор за анализа на политики и координација во чиј состав е етаблирано Одделението за реформа на јавната администрација и Одделение за соработка со невладините организации а формирани се и Сектор за стратегија, планирање и следење и Секторот за имплементација на Рамковниот договор кој врши стручни работи во врска со реализацијата, односно имплементацијата на Рамковниот договор, а особено обезбедување на правична и соодветна застапеност на припадниците на заедниците кои не се мнозинство, во органите на државната управа и јавната администрација. Во 2005 година врз основа на Правилникот за изменување и дополнување на Правилникот за внатрешна организација на Генералниот секретаријат како стручна служба на Владата на Република Македонија рамките на реформата на Генералниот секретаријат формиран е и Сектор за економски систем, тековни и развојни политики.

Согласно измените и дополнувањата на Законот за Владата од 2005 година, формиран е Секретаријатот за европски прашања одговорен за координација на работите поврзани со евроинтеграциите како независна владина служба, со својство на правно лице, предводено од заменик претседателот на Владата одговорен за европски прашања.

Владата во текот на изминатиот период донесе низа акти⁸¹ со цел создавање правни претпоставки и институционални и материјални услови за остварување на реформата на јавната администрација.

Во функција на поставување на правна рамка за функционирање на новиот систем на државна служба и остварување на целите на реформата на државната администрација, во јули 2000 година, е донесен Законот за државните службеници ("Сл. весник на РМ" бр. 59/00, 112/00, 34/01, 103/01, 43/02, 98/02, 17/03, 40/03, 85/03, 17/04, 69/04, 81/05) со кој се воведува

⁸¹ Насоки за идентификација на категориите на прашања во законите, кои можат да се пренесат од Владата на министерствата и другите органи на државната управа; Упатство за соработка на органите на државната управа, јавните установи и други правни лица што располагаат со државен капитал со Државната комисија за спречување на корупцијата ("Службен весник на РМ" бр. 81/2004); Одлука за стратешките приоритети на Владата на Република Македонија за 2004 година од 09.06.2003 година; Одлуката за утврдување на стратешки приоритети на Владата на Република Македонија за 2005 година, донесена на 06.09.2004 година; Одлуката за утврдување на стратешки приоритети на Владата на Република Македонија за 2006 година ("Службен весник на РМ" бр. 21/05); Одлука за Методологијата за стратешкото планирање и подготвување на годишната програма на Владата на Република Македонија, Одлука за формирање на Канцеларија на Претседателот на Владата ("Службен весник на РМ" бр. 9/03)

поимот државен службеник и се регулира статусот, правата, должностите и одговорностите на државните службеници, системот на плати и надоместоци на плати и надлежностите на Агенцијата за државни службеници, како самостоен државен орган, кој е одговорен пред Собранието на Република Македонија. Во законот се вградени стратешките начела за професионална, ефикасна, одговорна, политички неутрална и сервисно ориентирана државна служба.

Во својата петгодишната примена, Законот за државните службеници претрпе повеќе измени и дополнувања, а со последните измени и дополнувања од септември 2005 година се зајакнува доследното применување на воспоставените начела и стандарди во сферата на селекцијата и вработувањето; одговорноста и оценувањето на државните службеници; олеснување на хоризонталната мобилност; собирањето на податоци за државните службеници, нивна обработка и внесување во Регистарот на државни службеници и намалување на дискреционите права на функционерите. Измените и дополнувањата на Законот за државни службеници исто така се во насока на поддршка на промените што настанаа како резултат на процесот на децентрализација, односно со општинската администрација.

Системот на плати и надоместоци на плати за државните службеници стапи во сила во април 2004 година, но само делумно (само компонентата основна плата, без додатокот на плата за кариера), а неговата целосна примена ќе отпочне на 1 април 2006 година. Спроведувањето на системот на плати, односно на неговата основна компонента, се изведува во период од две години, во кој постепено се усогласуваат висините на сегашните плати со платите на државните службеници пресметани според Законот.

Во функција на оживотворувањето на принципите на дејствување на јавната администрација, со Етичкиот кодекс за државните службеници ("Службен весник на Република Македонија", бр. 9/01 и 16/04), дефинирани се етичките стандарди кои го уредуваат начинот на однесување и работење на државните службеници и обезбедуваат почитување на принципите на законитост, професионален интегритет и ефикасност при вршењето на службеничките должности. Агенцијата во текот на 2005 година изврши дистрибуција на 11.695 примероци на брошури на Етичкиот кодекс на државните службеници.

Реформата на јавната администрација е концептуализирана во Стратегијата за реформа на јавната администрација усвоена од Владата на Република Македонија во 1999 година. Со овој документ се определени следните начела на реформата: владеење на правото, транспарентност, компетентност, стабилност, одговорност, предвидливост, еднаков третман, ефикасност и етичност. Определбите содржани во Стратегијата за реформа на јавната администрација во 1999 година се валидни и целосно компатибилни со целите на процесот на европската интеграција и со дополнителните приоритети што ги наложува имплементацијата на Уставните одредби кои произлегуваат од Рамковниот договор во однос на правичната застапеност на припадниците на заедниците и децентрализацијата.

Реформата на јавната администрација во целина и нејзиното приспособување во насока на пристапувањето кон ЕУ се два комплементарни процеси, за чие одвивање е неопходен интегриран стратешки пристап. Досегашното искуство од интеграцијата на новите земји членки во ЕУ укажува дека реформата на јавната администрација е меѓу критичните активности кои битно влијаат врз текот, темпото и успехот на приспособувањето на државата – апликант кон ЕУ. Изградбата на јавна администрација која ќе биде способна да го понесе товарот на интеграцијата во Европската унија, а потоа и обврските што произлегуваат од членството е врвен приоритет кој хоризонтално ги врзува сите секторски реформи во процесот на европската интеграција и е суштествен фактор на нивниот успех. Основните цели на реформата на јавната администрација во рамките на интеграцијата во ЕУ се: сообразување и оспособување на јавната администрација во Република Македонија за континуиран процес на транспонирање и спроведување на европското законодавство; оспособување на јавната администрација за креирање и имплементација на севкупните реформи на економскиот, политичкиот и правниот систем; изградба на институции неопходни за обезбедувањето на слободниот проток на добра, капитал, услуги и луѓе во ЕУ.

Владата на Република Македонија во континуитет, а особено во последните неколку години, ги зајакна активностите во насока на сеопфатна реформа, кој резултираше со создавање на механизам за координација на реформата на јавната администрација. Новосоздадениот механизам ја означува политичката посветеност на Владата кон реформскиот процес и се состои од: Претседателот на Владата на Република Македонија и Владата на Република Македонија (надлежни за стратешко управување со процесот на реформа на јавната администрација), колегиумот на државни секретари (Генералниот колегиум), генералниот секретар на Владата и Генералниот секретаријат (како стручни структури за координација на реформата на јавната администрација).

Согласно Деловникот за работа на Владата ("Сл. весник на РМ", бр. 38/01, 98/02, 9/03, 47/03, 64/03, 67/03) воведени се нови постапки кои придонесуваат кон поголема ефикасност и координираност на системот на донесување на одлуки, а утврден е и развиен системот за утврдување на стратешките цели на Владата, нивно поврзување со буџетот и

преточување во годишната Програма за работа на Владата. Утврдени се и постапки за следење на годишната Програма за работа на Владата и на заклучоците на Владата.

Во сите министерства и во некои од органите на државната управа беше спроведена функционална анализа како основа за подготовка на стратешките планови на министерствата. Зајакнат е и процесот на стратешкото планирање и механизмите за координацијата на политиките. Согласно Законот за буџетите („Службен весник на РМ„ бр.64/2005) буџетските корисници имаат обврска да изготват три годишен стратешки план, кој ќе содржи програми и активности за остварување на стратешките приоритети на Владата на Република Македонија, како и целите и приоритетите на буџетскиот корисник за тој период. Во рамките на развивање на процесот на стратешкото планирање, министерствата подготвија стратешки планови за периодот 2006-2008 година и се објавени на нивната веб страница

Во однос на анализата на политики и координација, во изминатиот период се етаблирани механизмите за анализа на политики и координација и е развиена Методологија за анализа на политики и координација која ги идентификува клучните играчи во системот на креирање на политики и нивните обврски. Основните начела при креирањето на политиките согласно оваа методологија се: усогласеност на политиките и актите со стратешките приоритети; фискална остварливост на политиките и актите; усогласеност на политиките и актите со законодавството на Европската унија; заснованост на политиките и актите на претходно извршена анализа; транспарентност при подготвување на политиките и актите; планско спроведување на политиките и актите и следење на спроведување на политиките.

Една од клучните цели на реформата на јавната администрација во РМ е прераснување на администрацијата во **ефикасен и транспарентен сервис** за граѓаните, стопанските субјекти и другите правни лица кој ќе обезбеди **заштита на правата на граѓаните и партнерство со цивилниот и бизнис секторот**. Основните начела за дејствување на администрацијата при остварувањето на правата се: еднаквост на граѓаните, предвидливост на работењето на администрацијата, учеството на граѓаните, стопанските субјекти и сите заинтересирани групи во креирањето на политиките на Владата како една од темелните вредности на демократското општество. Согласно Законот за организација и работа на органите на државната управа, при подготвување на законите и другите прописи од своите надлежности, органите на државната управа обезбедуваат консултации (јавно објавување на прописите, јавни трибини) и прибираат мислења од организациите на граѓани и други правни лица. Законот за Владата исто така го поттикнува граѓанското учество во работата на Владата. **Социјалниот дијалог** се реализира преку Економско – социјалниот совет, формиран со Спогодба потпишана меѓу Владата на Република Македонија, Сојузот на синдикатите на Македонија и Стопанската комора на Македонија, кој е трипартитно тело со советодавно консултативна функција, составено од претставници на трите социјални партнери. Во функција на развивање на **партнерството со граѓанскиот сектор** извршени се измени на Законот за социјалната заштита (“Сл. весник на РМ” бр.50/97, 16/00, 17/03, 65/04, 62/05, 111/05) со што се дава можност за вклучување на граѓанските организации во системот на социјалната заштита. Заради институционализирање на соработката на Владата со репрезентите на граѓанското општество, во рамките на Генералниот секретаријат на Владата на Република Македонија во Секторот за анализа на политики и координација е формирано Одделение за соработка со невладините организации. **Соработката со бизнис заедницата** е една од основните надлежности на новоформираниот Сектор за економски систем, тековни и развојни политики во Генералниот секретаријат кој е надлежен да обезбедува комуникација со домашната и меѓународната бизнис заедница, синдикатите, невладините организации и медиумите околу остварувањето на стратешките приоритети на Владата од економската област. Во однос на пристапот кон информациите од јавен карактер и зајакнување на начелото на **транспарентност** донесен е Законот за слободен пристап до информациите од јавен карактер (“Сл. весник на РМ” бр.13/06) со кој се обезбедува јавност и отвореност во работењето на имателите на информациите и им се овозможува на физичките и правните лица да го остваруваат правото на слободен пристап до информациите од јавен карактер.

Во рамките на Стратегијата за е-Влада, со цел понатамошно подобрување на транспарентноста на администрацијата е воспоставен електронски систем за комуникација на државната управа со граѓаните, веб порталот www.uslugi.gov.mk, односно онлајн презентација на услугите ориентирани кон граѓаните и деловните субјекти.

Со цел **заштита на правата и слободите на граѓаните пред државните органи** создадени се законски услови за јакнење на улогата на Народниот правобранител. Имплементацијата на овие определби ќе биде зајакната со воспоставување на механизми во рамките на администрацијата за одговорност кон постапките покренати од Народниот правобранител. Со донесувањето на Законот за општата управна постапка („Сл. весник на РМ„ бр. 38/05) се утврдуваат правните рамки за дејствување на администрацијата во одлучувањето за правата и интересите на граѓаните во управната постапка, а при тоа, се обезбедува и заштита на учесниците во постапката од самоволието на органите на државната управа. Со овој Закон граѓаните треба да го добијат статусот на корисници на услуги од јавниот сектор, а не само да имаат статус на странка во управната постапка пред органот каде што го остваруваат своето право или правен интерес. Со Законот за управната инспекција (“Сл. весник на РМ бр. 69/04”), кој кореспондира со одредбите на Уставот на

Република Македонија, посоодветно се дефинира местото и дејствувањето на управната инспекција и воедно се врши усогласување со европското законодавство, каде управната, односно административната инспекција врши контрола над работата и актите на органите на јавната администрација кога решаваат за правата и обврските на корисниците на нивните услуги. Одредбите на Законот за спречување на корупцијата, (“Сл. весник на РМ”, бр. 28/02, 46/04 и 83/04-пречистен текст), го санкционираат противправното однесување, кое е клучно за стекнување и одржување на довербата на јавноста, во непристрасното и недискриминаторското работење на вработените во јавниот сектор.

Со усвојувањето на Стратегијата за реформа на правосудниот систем и Акциониот план за нејзино спроведување во ноември 2004 година, Република Македонија го отпочна процесот на **реформа на правосудниот систем**. Клучниот чекор за постигнување на двете клучни цели на Стратегијата, зајакнување на независноста и зголемување на ефикасноста на правосудството, беше направен во декември 2005 година со усвојувањето на **Уставните измени** со кои се овозможуваат системски измени во организацијата на судовите, начинот на избор и разрешување на судиите и обвинителите и поедноставување на постапката за изрекување на санкции. Тоа во практика ќе придонесе да се елиминираат влијанијата при изборот на судиите и обвинителите, преголемата оптовареност на судовите со безначајни предмети и ќе дозволи извесна специјализација на судовите преку воведување на виши судови.

Со амандманите на Уставот на Република Македонија од 2001 година и воведувањето на начелото на **соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците во јавната администрација** подигнувањето на процентот на застапеност се поставува како еден од клучните приоритети во процесот на реформа на јавната администрација, кое едновременно е и во согласност со стратешките приоритети на Владата на РМ. Во април 2003 година беа усвоени дополнителни мерки за подобрување на соодветната и правична застапеност на заедниците во јавната администрација кои се однесуваат на: зајакнување на капацитетите на превод, отворање двојазични работни места, анализа на слободни работни места во администрацијата и програма за едукација заради влез во јавната администрација, како и во делот за комуникација со јавноста. По воведувањето на уставното начело за соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците во Република Македонија, во државната служба е направен значителен напредок во подобрување на структурата. Нивото на застапеност на припадниците на заедниците во јавната администрација и јавните претпријатија, на централно и локално ниво, е значително подобрена. Структурата на државната служба, според етничката припадност, заклучно со 31.12.2005, ја има следната состојба: 84,88% се Македонци, 10,81% се Албанци, 0,06% се Турци, 0,32% се Роми, 0,80% се Власи, 1,53% се Срби, 0,26% се Бошњаци и 0,44% се останати. Етничката структура на буџетските корисници, заклучно со 31.12.2005 е следнава: 55 070 (78,6%) Македонци, 11 290 (16,1%) Албанци, 993 (1,4%) Турци, 326 (0,5%) Власи, 1 135 (1,6%) Срби, 384 (0,5%) Роми, 192 (0,3%) Бошњаци и 0,9% се други. Особено важно во процесот на подобрување на соодветната и правична застапеност на заедниците во јавната администрација е почитувањето на начелото за стручност и компетентност на идните државни службеници, односно обезбедување усогласеност помеѓу подигнувањето на квалитетот на државната служба и подобрувањето на етничкиот состав, што се чини ќе биде клучниот предизвик во развојот на службата во наредниот среднорочен период.

Зголемувањето на надлежностите на локалната самоуправа во сферата на локалниот економски развој, руралното и урбаното планирање, локалното финансирање, заштитата на околината, јавните служби, образованието и здравствената заштита согласно Законот за локалната самоуправа (“Сл. весник на РМ” бр. 5/02) подразбира реформа на улогата на државата во управување на секторите кои се децентрализираат бидејќи одговорните и стручни локални администрации се основен предуслов за успешно спроведување на процесот на децентрализација и за обезбедување на висококвалитетни услуги за граѓаните. Клучните насоки на **реформата на администрацијата во локалната самоуправа** се: оспособување на капацитетите за ефикасно вршење на сите надлежности на локалната самоуправа и воведување на современи методи на управување кои ќе овозможат ефикасно остварување на правата на граѓаните и повисок степен на партиципација на граѓаните во управувањето со локалните работи и поттикнување на локалниот развој. Вака насочените реформи се комплементарни со специфичните потреби кои произлегуваат од процесот на интеграцијата на Република Македонија во Европската унија, особено од аспект на регионалниот развој, подготовките за користењето на структурните фондови на Унијата, како и на остварувањето на прекуграничната соработка во рамките на прекуграничните програми на ЕУ. Организацијата на општинската администрација е во надлежност на органите на локалната самоуправа. Администрацијата во единиците на локалната самоуправа треба да се насочи и кон респектирање на барањата и потребите на стопанските субјекти така што пренасочувањето на фокусот на работа на локалната администрација ќе биде возможно само со имплементација на децентрализиран систем на управување, јакнење на функцијата на советување, како и на контролата на резултатите од политиката. Според решенијата во Законот за државните службеници и подзаконските акти, вработените во општинската администрација имаат статус на државни службеници.

Реформите на администрацијата во делот на **редефинирањето на улогата на државата** се движат во насока на поедноставување на постапката за регистрација на деловните субјекти, обезбедување пристапност до информациите за различните деловни субјекти во Централниот регистар, трансформирање на претпријатијата со општествен капитал

преку приватизација, пренесување на дел од надлежностите од јавниот во приватниот сектор во сферата на образованието, реформирање на енергетскиот сектор и трансформирање на дел од здравствениот сектор преку приватизација на примарната здравствена заштита. Меѓу поважните законски реформи во областа на редефинирањето на улогата на државата, несомнено се и донесувањето на Закон за едношалтерски систем и за водење на трговскиот регистар и регистар на други правни лица (“Сл. весник на РМ” бр. 84/05) со кој се воспостави едношалтерскиот систем при што регистрацијата на деловните субјекти се врши во Централниот регистар наместо во судовите и изготвувањето на Закон за јавни претпријатија (“Сл. весник на РМ” бр. 38/96, 9/97, 6/02, 40/03) со кој јасно се наложени обврските за вршење на дејности од јавен интерес и во кој се вградени принципите за финансиска транспарентност. Остварениот напредок во областа на редефинирањето на улогата на државата, овозможува зголемување на ефективност и ефикасноста на државата, преку пренесување на одредени функции од јавниот во приватниот сектор, воведување на пазарни елементи во работата на јавниот сектор, поефикасно остварување на регулативната функција на државата и деконцентрација на надлежностите на државата.

Целта на реформата во областа на **јавните финансии** е да се зајакнат механизмите за планирање, координација и контрола на работата на државата за да се постигне поголема ефикасност, ефективност и одговорност во вршењето на јавната служба. Преку спроведување на реформите во оваа област, во изминатиот период остварен е значителен напредок, а особено во однос на реформата на буџетот и буџетската политика, системот на трезорот и трезорското работење, системот на управување со јавниот долг, системот на јавни набавки, и системот на внатрешната ревизија. Воведувањето на централен *трезорски систем* овозможи остварување на основните цели на трезорот: законско и сеопфатно извршување на Буџетот; консолидирање на јавните финансиски средства; финансирање на политиките одобрени од страна на Собранието; транспарентност и одговорност во трошењето на јавните финансиски средства и поефикасно нивно управување и сеопфатна евиденција и известување за финансиската позиција на државата и унапредување на процесот на донесување на одлуки. Една од позначајните реформи во 2005 година е реформата во областа на *управувањето со јавниот долг*. Во јули, 2005 со Законот за јавен долг (“Сл. весник на РМ” бр. 62/05) се утврдени основните цели на управувањето со јавниот долг, активностите кои може да ги спроведува Министерството на финансии со цел ефикасно и ефективно управување со долгот на јавниот сектор на државата, се утврдуваат постапките и начините на задолжувањето во земјата и странство, намените на државниот долг, постапката на издавање, сервисирање и престанок на државните гаранции како и транспарентноста на јавниот долг. Со Законот за *јавни набавки* (“Сл. весник на РМ” бр. 19/04, 109/05) формирано е Бирото за јавни набавки кое се грижи за развојот на системот за јавни набавки преку обезбедување на законитост, рационалност, ефикасност и транспарентност во спроведувањето на јавните набавки, а воедно се грижи и за поттикнување на конкуренцијата и рамноправноста на понудувачите во постапките за јавни набавки. Функцијата на *внатрешна ревизија*, како дел од спроведувањето на реформата на јавната администрација, беше регулирана со Законот за буџетите (“Сл. весник на РМ” бр. 64/05). Владата на Република Македонија во јануари 2004 година ја усвои Стратегијата за развој на внатрешната ревизија во јавниот сектор за периодот 2004-2006 година. Со Стратегијата за развој на јавната внатрешна финансиска контрола (PIFC) во Република Македонија се воспоставува сеопфатен и ефективен систем на јавна внатрешна финансиска контрола со што започнува процес на развој на модерни системи за внатрешна контрола во јавниот сектор, доследна комбинација на раководната одговорност и функционално независна внатрешна ревизија. Реформите во *буџетскиот процес* отпочнаа со воведувањето на концептот на буџетски програми во насока на обезбедување на сеопфатност и овозможување на Владата и Собранието на Република Македонија да одлучуваат врз основа на интегрирани информации за активностите на владините институции. Буџетските реформи продолжија со натамошно развивање на буџетските програми и воведување на потпрограмите како одраз на главните активности на буџетските корисници, воведување на максимални износи на одобрени средства и информирање за висината на истите преку буџетскиот циркулар до носителите на функционалните области. Во насока на реформите во ова сфера во употреба се буџетските класификации како основа за идентификување, следење и анализи за наменската употреба на буџетските средства. Фискалната стратегија како развоен документ на Владата на Република Македонија се подготвува за период од три години и преку истата се обезбедуваат основите за дефинирање на фискалната политика, финансиското управување и контрола на буџетските средства и средствата на вонбуџетските фондови.

Во однос на развојот на **информатички систем** во изминатиот период направен е значаен напредок со конкретни реализирани активности: формирана е Комисија за информатичка технологија во Владата на Република Македонија; усвоен е концептот за развој и реализација на е-Влада; донесена е Националната Стратегија за развој на информатичкото општество; интензивирана е примената на ИКТ технологијата во органите на државната управа; донесен е Законот за електронски комуникации (“Сл. весник на РМ” бр.13/05) и формирана е Агенција за електронски комуникации; воспоставена е базична мрежна, безбедносна, комуникациска, mail и колаборациска инфраструктура, и конфигурација на инфраструктурата; воспоставен е владин интранет портал (G2G) и владин интернет портал (G2C/G2B).

Подигнувањето на капацитетот на администрацијата и **зајакнување на капацитетите за управување со човечките ресурси** претставува уште еден од клучните приоритети на РЈА. Во декември 2005, Владата ја разгледа “Информација за човечките ресурси во државната управа на Република Македонија – состојби, управување, развој и предизвици” – и ги усвои заклучоците содржани во неа, наменети кон подобрување на квалитетот на човечките ресурси во државната управа. Од страна на Генералниот секретаријат и Агенцијата за државни службеници се изработи и Акциски План за спроведување на заклучоците и препораките од Информацијата со цел да се конкретизираат мерките и активностите кои треба да се превземат, условите и ризиците кои може да произлезат при имплементацијата и се дефинира механизам за следење на планот. Целта на Акцискиот план за човечки ресурси од една страна е зајакнување на капацитетите на министерствата и другите органи на државната управа што ќе овозможи стратешки пристап во развивањето на човечките потенцијали на Владата во целина. Од друга страна, намерата е да се зајакнат и капацитетите на Агенцијата за државни службеници за да може непречено и квалитетно да ги спроведува своите регулаторни и координативни функции во соработка со органите на државната управа. Акцискиот план е структуриран низ една општа и три посебни цели. Општата цел е изградба на независна, професионална и ефикасна државна служба, додека посебните цели вклучуваат изградба на ефикасни и ефективни механизми за управување и развој на човечките ресурси, изградба на соодветни капацитети на АДС за реализирање на надлежностите кои се однесуваат на развојот и управувањето со човечките ресурси и целосно спроведување на Законот за државни службеници.

Законот за државните службеници поставува рамка во која треба да се дефинира систем за обука, потпирајќи се на основните правила што тој ги утврдува, односно правото и должноста на секој државен службеник да се обучува, врз основа на годишни програми донесени од одделните органи, а финансирани од Буџетот на Република Македонија. Меѓу најзначајните примери во насока на инвестициите во човечките ресурси се издвојуваат: Стратегијата за обука на државните службеници за процесот на евроинтеграција донесена од Владата на РМ во 2000 година и двата оперативни планови за обука што произлегоа од неа (за периодите 2001/2002 и 2003/2004 година); одредбите во Законот за судски буџет за наменување на најмалку 2% од судскиот буџет за обука на судиите, државните службеници и другите вработени во судовите, кои се прв пример на законодавство што експлицитно и практично го уредува прашањето на обуката и нејзиното финансирање; одредбите во Законот за јавни набавки, кои упатуваат на програмско планирање и реализација на обука во оваа сфера, како неопходна активност за успешна реализација на Законот, итн. Агенцијата за државни службеници, согласно Законот за државни службеници, е надлежна за координација на активностите што се однесуваат на стручното усовршување и обука на државните службеници, како и промоцијата на ефикасното и ефективното работење на државните службеници. Во таа смисла, АДС го донесе “Националниот систем за координација на обуката и стручното усовршување на државните службеници во Република Македонија” (“Сл. весник на РМ“ бр. 91/05) со кој се дефинираат основните постулати на политиката за обука. Покрај дефинирање на координативните механизми и инструменти, се создава можност поорганизирано да се пријде во водењето на политиките за обука и стручно усовршување на државната служба. Во однос на локалните администрации и потребата од стручно обучување, врз основа на потпишаниот Меморандум во 2003 година, трилатералниот комитет за координација на обуките на локално ниво, составен од претставници на ЗЕЛС, МЛС и АДС, изготвува процени на потребите за обука на државните службеници на локално ниво, подготвува квартални и годишни планови за обука и ја координира обуката која ја спроведуваат донаторите.

Согласно Законот за судовите („Службен весник на РМ“ бр.36/95, 64/03) судијата има право и обврска на постојано стручно усовршување за време на траењето на судиската функција. Во Законот за судски буџет („Службен весник на РМ“ бр. 60/03) е предвидено дека најмалку 2% од вкупните средства наменети за финансирање на судската власт задолжително се издвојуваат за стручно усовршување на судиите, државните службеници, судската полиција и другите вработени во судовите. Во Република Македонија едукацијата на судиите ја врши Центарот за континуирана едукација, основан во март 1999 година, во рамките на Здружението на судии на Република Македонија. Програмата и активностите на Центарот, се насочени кон зголемување на компетентноста, професионалноста и етичкото однесување на судискиот кадар, кон промоција и зајакнување на судиската независност, јавната доверба и респектот во судството. Едукацијата на јавните обвинители во Република Македонија се одвива преку Здружението на јавните обвинители. Заради исполнување на целта на Стратегијата за реформа на правосудниот систем за обезбедување претпоставки за стручно, совесно и независно вршење на судиската функција и унапредување на системот на континуирана обука на судиите и обвинителите, во јануари 2006 беше донесен Закон за Академија за обука на судии и обвинители (“Службен весник на РМ“ бр. 13/06). Министерството за правда ја донесе и Програмата за континуирана едукација и тренинг на припадниците на судската полиција со насоки за претседателите на судовите за изготвување на годишни планови за нејзина реализација

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Приоритетните активности кои се однесуваат на **зајакнување на капацитетите за управување со човечките ресурси** кои ќе се превземат во наредниот период од страна на органите на државната управа вклучуваат: целосно спроведување

на Законот за државни службеници и спроведување на постапките за вработување и напредување согласно Законот за државни службеници (2006/IV); спроведување на надзор врз спроведувањето на законот (2006/II); имплементација на Акциониот план за човечките ресурси во државната управа на Република Македонија (2007/I); формирање на организациони единици за човечки ресурси и воспоставување мрежа за соработка и координација на организационите единици за човечките ресурси (2007/I); преиспитување на актите за организација и систематизација на работните места, во согласност со изготвените функционални анализи и стратешки планови (2007/I); донесување на Уредба за опис на звањата и Уредба за изменување и дополнување на Уредбата за начелата за внатрешна организација на органите на државната управа (2007/I); преиспитување на актите за организација и систематизација на работните места, во согласност со функционалните анализи и стратешките планови (2006/IV); анализирање на процесот за оценување на државните службеници во 2004 година и доставување на извештај до АДС (2006/I); обезбедување на соодветен софтвер за водење на персоналната евиденција (почитувајќи ги спецификите на секој орган), како и негово применување во органите на државната управа; воспоставување на механизми за делегирање на надлежности на раководните државни службеници (2007/I); подготвување на Програма за обука и стручно усовршување на државните службеници со анализа на потребните финансиски средства за нејзино спроведување и доставување до АДС (2006/IV); спроведување на Националниот систем за координација на обуката и стручното усовршување на државните службеници во РМ со анализа на потребните финансиски средства за нејзино спроведување (2006/IV); донесување на петгодишна Стратегија за обуки (2006/I); Спроведување на обуки согласно Стратегијата за обуки (2006/I-2010/I); воспоставување на Единица за поддршка на обуката на државните службеници во Скопје (2007/I).

Во рамките на реформата на правосудниот систем во 2006 година ќе се основа институција за обука на судии и обвинители со основна функција - спроведување на иницијална обука на кандидатите за судии и обвинители и организирање на континуирана обука односно постојано стручно усовршување. Со формирањето на Академијата во голема мерка ќе се елиминираат влијанијата и притисоците при изборот на селекцијата на судиите и обвинителите за сметка на почитувањето на објективизирани критериуми на професионалност и морални и етички квалитети, и ќе се овозможи институционализирање и подигање на повисоко ниво на нивната континуирана обука. Планирано е и отпочнување со редовна работа на Тренинг центарот за обука на вработените во казнено-поправните установи. Поконкретно, во текот на 2006 година планирано е да се спроведе иницијална обука на првоименуваните извршители и да се спроведат први обуки на вработените во организациониот облик за вршење на надзор над работата на извршителите и нотарите. Во текот на 2007 и 2008 година се планира спроведување на континуирана обука на вработените во организациониот облик во Министерството за правда кој ќе врши контрола и надзор над работата на извршителите и нотарите..

Агенцијата за државни службеници ќе подготви Документ за политики за привлекување и задржување на млади и високообразовани кадри во државната служба (2007/I); стандардизирани опис на работните места во единиците за човечки ресурси; насоки за подготовка на систематизациите, со акцент на описите на работните места; ќе воспостави мрежа за соработка и координација со организационите единици за човечки ресурси и ќе ги преземе неопходните мерки за зајакнување на своите капацитети.

Во насока на спроведување на Среднорочниот стратешки план за **правична застапеност на заедниците во јавната администрација** (вклучувајќи го и судството) приоритетни активности во наредниот период треба да содржат: донесување на Стратегија за правичната застапеност (2006/I); донесување на Годишни програми за правична застапеност во органите на државната управа и нивно доставување до АДС (2006/III); воведување механизми за унапредување на правичната застапеност во судството (2006/II); спроведување на оперативните планови за имплементација на стратегијата за Ромите (2006/IV); спроведување на програми за обука за работа во јавната администрација на припадниците на немнозинските заедници; утврдување на работни места во системот на јавната администрација за кои е неопходно познавање и на јазикот на немнозинските заедници.

Со цел **заштита на правата на граѓаните, транспарентност, етичност, ефикасност, и отвореност на јавната администрација** потребно е: зајакнување на капацитетите и ресурсите за имплементација на Законот за управната инспекција (2006/IV); донесување на нов Закон за здруженија на граѓани и фондации (2006/IV); унапредување на веб порталот услуги; унапредување на електронската размена на информациите меѓу органите на управата; изготвување на Стратегија за соработка со невладиниот сектор (2006/IV); осмислување и спроведување на кампања за запознавање на јавноста за заштитата на нивните права пред судовите согласно воведените промени во судство (2006/IV). Со цел зголемување на соработката на државните органи со Народниот правобранител, потребно е да се изготвуваат извештаи од страна на органите на управата до Владата по однос на препораките на Народниот правобранител на тримесечно ниво (2006/IV) и потребно е да се зголеми свеста на јавноста за Омбудсманот како потенцијален механизам кој постапува по претставки во врска со корупцијата во јавната администрација (Препорака V - ГРЕКО) (2006/IV). Во однос на пристапот кон информациите од јавен карактер, потребно е донесување на подзаконски акти на Законот за слободен пристап до

информациите од јавен карактер (2006/III) и негово целосно спроведување. Со цел граѓаните и бизнис заедницата да имаат транспарентен и целосен преглед на сите владини служби потребно е: развивање и објавување на сеопфатен каталог на сите владини служби со клучни информации за нивните одговорности, организациони уредувања и клучни контактни информации и негово дистрибуирање до бизнис заедницата, локалните власти, невладини организации, асоцијации, медиуми и др. и поврзување на информациите во каталогот со постоечкиот сервис портал www.uslugi.gov.mk; воспоставување на Messenger сервис за директен пристап до одговорните лица за секое барање од граѓаните; воспоставување на контакт центар (call центар) за граѓаните кои немаат интернет пристап; воспоставување на информациски центри/ центри за повик во министерствата и органите на државната управа и други институции.

Со цел постигнување на **етична јавна администрација** потребно е да се преземат следните мерки: да се обезбеди ефикасно спроведување на Кодексот на етичко однесување на државните службеници и спроведување постапки согласно Законот за државни службеници (2006/IV); преиспитување на постоечките правила и процедури и идентификација на можни подобрувања на постоечкиот систем; развивање на Кодекс на етичност на министрите и другите официјални претставници со цел промовирање на етички стандарди; развивање на прирачници, брошури, памфлети и друг промотивен материјал наменет за промоција на спроведувањето на етичките стандарди низ администрација; воспоставување на линк меѓу етичкото однесување и стандардите и процедурите за борба против корупцијата, воведување одредби во кодекси на однесување за сите јавни службеници за пријавување на сомневања на корупција.

Со цел развој на **професионални општински администрации**, идните активности во рамките на реформата на јавната администрација треба да се насочат кон: донесување и спроведување на правилници и други акти на единиците на локалната самоуправа во согласност со Законот за државните службеници (2006/II); спроведување на надзор врз спроведувањето на законот (2006/II); спроведување на обуки согласно Стратегијата за обуки; спроведување на регрутирање, оценување, унапредување и етички процедури со цел развивање на одговорна локална администрација базирана на заслуги; воведување на функција за управување со човечките ресурси во поголемите општини. Едновременно е потребно да се воспостават транспарентни и одговорни локални администрации и да се зајакнат внатрешните контроли и ревизии при управувањето со децентрализираните фондови. За таа цел, потребно е и јакнење на системот на внатрешните контроли и ревизии (2006/III) и формирање на единици за внатрешна ревизија во единиците на локалната самоуправа со над 15 000 жители (42 единици) (2006/III).

Приоритетните активности во областа на **редефинирање на улогата на државата** ќе бидат во насока на зацврстување на регулативната функција на државата преку поедноставување на законодавството, доследна примена и негово усогласување со законодавството на ЕУ; континуираното воведување на пазарни елементи во работата на јавниот сектор; поедноставување на постапките и скратување на времетраењето на стечајната постапка; реформа на правосудниот систем; заокружување на процесот на приватизација преку трансформација на претпријатијата во општествена сопственост и заокружување на трансформацијата во здравството; воспоставување на информатичкиот систем во институциите инволвирани во спроведувањето на едношалтерскиот систем и целосна имплементација на Законот за едношалтерски систем и за водење на трговскиот регистар и регистар на други правни лица.

Активностите од областа на **јавните финансии** кои треба да се преземат во наредниот период вклучуваат натамошни реформи на буџетот, финансиското управување и контролата и усовршување на постојниот информатички систем за буџетско и трезорско работење. Започнати се активностите за воспоставување на децентрализиран систем за имплементирање на помошта од Европската унија, односно воспоставување на Одделението за централно финансирање и склучување на договори во рамки на Министерството за финансии и формирањето на Платна агенција во рамките на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Во наредниот период се планира набавка на интегрирано софтверско решение за поддршка на трезорскиот систем, кое ќе овозможи директно поврзување на буџетските корисници, фондовите и единиците на локалната самоуправа со трезорот со што би се зголемила транспарентноста во трошењето на јавните финансиски средства. За користење на предпристапните фондови на ЕУ во рамките на Секторот за трезор се формира ново одделение за управување со фондовите на ЕУ. Имајќи го предвид Стратешкиот план на Секторот за централна внатрешна ревизија за периодот 2006-2008 година, следните активности се: изготвување на подзаконски акти и продолжување на активностите за основање на единици за внатрешна ревизија во јавниот сектор. Со донесување на Законот за јавна внатрешна финансиска контрола се планира Секторот за централна внатрешна ревизија да прерасне во Сектор за хармонизација на внатрешна ревизија и финансиското управување и контрола со пет одделенија.

Заради остварување на понатамошен напредок во областа **развој на информатичкиот систем** како дел од реформата на јавната администрација се планираат следниве активности: усвојување на преостанатите 12 подзаконски акти на Законот за електронски комуникации од страна на Агенцијата за електронски комуникации, како и преостанатиот 1

подзаконски акт на Законот за електронски комуникации и 2 стратегии од страна на Министерството за транспорт и врски (2006/I); имплементација на Законот за електронски потпис преку донесување на потребните подзаконски акти и обезбедување на услови за примена на законодавството за е-потпис (2006/IV); донесување Национална политика за информатичко-комуникациска безбедност и безбедносна сертификација на ИКТ-системи за класифицирани информации; стандардизација на документите и нивна унификација; воспоставување на стандардни процедури. Исто така, во контекст на донесување на Законот за информатичко општество, во наредниот период се предвидува формирање на Агенција за информатичко општество, како централна институција која што ќе се грижи за реализација и координација на проектите од акциониот план на Стратегијата за развој на информатичкото општество. Во насока на реализацијата на стратешките мерки од Стратегијата за развој на информатичкото општество, во наредниот период се предвидува и формирање на Интер-министерски совет и Национален Совет за информатичко општество. Понатамошни приоритетни мерки и активности во областа на развој на информатичкото општество се однесуваат на: обезбедување пристап до интернет и електронска пошта за сите државни службеници (2007/II); унапредување на услугите на порталот (2006/IV); унапредување на соработката и електронската размена на информации меѓу органите на управата (2006/II); развивање на систем за управување со работни задачи, одлуки и информации (2006/II); воспоставување на електронски седници на Владата на РМ (2006/II); итн.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Среднорочните приоритети во реформата на јавната администрација треба да одговорат на цврстата заложба на Република Македонија за развој на професионална, компетентна, ефикасна, одговорна, граѓански и услужно-ориентирана државна служба, која се раководи од високи етички принципи и го ужива респектот и довербата од граѓаните и носителите на власта. Оттука, тие несомнено вклучуваат: натамошно развивање на администрацијата за спроведување на Спогодбата за стабилизација и асоцијација; унапредување на активно учество на граѓанското општество, вклучувајќи ги социјалните партнери и бизнис заедницата во процесот на донесување на одлуки; континуирано воведување на информатичка технологија во јавната администрација; систематско развивање на човечките ресурси во јавната администрација и спроведување на обуки согласно Стратегијата за обуки; зајакнување на капацитетите на државните органи за финансиски менаџмент; завршување на процесот на децентрализација и натамошно спроведување на стратегијата за еднаква застапеност на малцинствата во јавната администрација; понатамошно развивање и утврдување на етаблираниот процес на стратешко планирање во министерствата, прифаќање и негово фазно воведување од страна на другите органи на државната управа и единиците на локалната самоуправа и натамошно јакнење на соработката со Министерството за финансии поради интегрирање на процесот на стратешко планирање со процесот на буџетирање; подобрување на капацитетите за анализа на политики и координација и за оценка на влијанијата на предлог актите и материјалите во министерствата; дефинирање на мониторинг индикатори за следење на имплементацијата на донесените акти. итн.

5 НАЦИОНАЛНА ВЕРЗИЈА НА ПРАВОТО НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА

1. ТЕКОВНА СОСТОЈБА

1.1 ПРАВНА РАМКА

Европската унија е единствена меѓу светските меѓународни организации која активностите од јавен карактер ги спроведува на официјалните јазици на нејзините земји-членки. Повеќејазичноста е утврдена политика на Унијата уште од првиот ден на нејзиното постоење и веројатно ќе остане така без разлика колку нови земји-членки ќе се приклучат. Во моментот има 21 подеднакво автентични јазици на Договорите (вклучувајќи го и ирскиот јазик) и 20 официјални и работни јазици.

Европската унија е единствената меѓународна организација која, во својата област на надлежност, донесува закони што се директно обврзувачки за нејзините земји-членки и нивните граѓани.

Основните принципи што се однесуваат на употребата на јазиците во Европската унија се утврдени во:

- Регулатива бр. 1 на Советот од 1958 година (првично 4 официјални јазици, нови јазици се додадени со секој Акт што се однесува на условите за пристапување);
- Член 21, 290 и 314 од Договорот за основање на Европската заедница;
- Член 53 од Договорот за Европската унија;
- Член 58 и 61 од Актот што се однесува на условите за пристапување на Република Чешка, Република Естонија, Република Кипар, Република Летонија, Република Литванија, Република Унгарија, Република Малта, Република Полска, Република Словенија и Република Словачка во Европската унија и прилагодувањата кон Договорите на кои се основа Европската унија.
- Деловник на институциите на Европската унија.
- Основни карактеристики на она што е утврдено во врска со јазикот:
- законодавните и политички документи кои ги донесуваат институциите редовно се преведуваат на сите официјални јазици;
- толкување се обезбедува на сите официјални средби на министерско ниво и сите состаноци поврзани со процесот на донесување одлуки;
- секој член на Европскиот парламент зборува на својот мајчин јазик кога се обраќа на парламентарните седници;
- секој жител на Унијата може да пишува до некоја институција или тело на ЕУ на еден од 21 официјални јазици од Договорите и ќе добие одговор на истиот јазик.

Со секое ново пристапување, севкупниот корпус на правото на Европската заедница кое се применува во тоа време – *acquis*– мора да се преведе на јазикот на новата земја пред пристапувањето, со цел граѓани да знаат кон што се заложуваат. Уште од првиот ден на членството мора да има преведувачи ангажирани со постојано работно време кои ќе преведуваат на и од новите јазици во европските институции, за да може работата да продолжи на сосема истиот начин како и за постоечките членки.

Во периодот пред пристапување, владата на земјата-кандидатка, не Унијата, е одговорна за преведување на законодавството на ЕУ кое моментално е во сила на нивниот јазик, и мора да основа специјално одделение кое ќе се посвети на оваа задача. Преведувањето и ревидирањето на *acquis* веројатно е единствената задача во целиот процес на пристапување која е сосема иста за секоја идна земја-членка.

Со приближување на датумот на пристапување, одговорноста се пренесува на Комисијата и Советот бидејќи тие, а не земјите-пристапнички, се одговорни за објавување на автентичните верзии на законодавството на новите јазици во форма на специјални изданија на Службениот весник.

На преводот на правни акти на ЕУ и на националните правни акти треба да се гледа како на составен дел на целиот процес на усогласување и спроведување на законодавството кое е во врска со интеграцијата во ЕУ. Од суштинско значење е правните акти да се преведат во самиот тек на нивното транспонирање во националните закони. При поднесувањето на нов национален нацрт-закон (веќе усогласен со *acquis*) за усвојување, мора да се приложи изјава за неговата сообразност со правото на ЕУ, како и превод на оригиналниот акт на ЕУ кој веќе е ревидиран од експерти од вклучените ресорни министерства, лингвисти и адвокати. Преводите на македонските правни акти усогласени со *acquis*

треба да бидат достапни на институциите на ЕУ кои се одговорни за набљудување на напредокот постигнат во приближување на законодавството.

СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Целите и функцијата на процесот на подготовка на македонската верзија на *acquis communautaire* се опфатени со:

- Нацрт-стратешкиот план на Секретаријатот за европски прашања
- Национална стратегија за интеграција на Република Македонија во Европската унија, 2004 година.

Подетално, целите и насоките на подготовката на македонската верзија на *acquis communautaire* ќе бидат опфатени со Стратешкиот план за подготовка на македонската верзија на *acquis communautaire* и превод на македонското законодавство.

Процесот на подготовка на македонската верзија на *acquis communautaire* е детално утврден и со:

- Техничко упатство за процесот на преведување на правните акти на Европската унија
- Прирачник за преведување на правните акти на Европската унија
- Упатство за работа на Техничките комитети

Во постапка на изработка се и други упатства кои детално ги определуваат улогите и функциите на сите учесници во процесот на подготовка на македонската верзија на *acquis communautaire*.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Согласно Правилникот за внатрешна организација на Секретаријатот за европски прашања, ноември 2005 година, Секторот за подготовка на националната верзија на *acquis communautaire* е надлежен за спроведување на процесот на подготовка на македонската верзија на *acquis communautaire*. Во рамките на Секторот за подготовка на националната верзија на *acquis communautaire* има две одделенија: Одделение за ревизија и терминологија задолжено за утврдување на критериумите за конзистентно преведување на правните акти на ЕУ, градење на терминологија, спроведување на контрола врз процесот на преведување како на правните акти на ЕУ, така и на македонското законодавство.

Одделението за координација на процесот на преведување задолжено е за следење и координирање на процесот на преведување преку централизиран бази на податоци.

Секторот за подготовка на националната верзија на *acquis communautaire* има вкупно 7 вработени државни службеници и 6 лица ангажирани со договор за дело.

Секторот за подготовка на македонската верзија на *acquis communautaire* се стреми кон постигнување на следните цели при извршувањето на обврските:

Подготовка на македонска верзија на *acquis communautaire* - еден од предусловите за членство во Европската унија

Додека, по пристапувањето, подготовката на националните верзии на правните акти на ЕУ кои ќе бидат објавени во Службениот весник на ЕУ спаѓа во надлежноста на Европската унија, земјата која има аспирации да стане дел од оваа транснационална унија е обврзана да се погрижи за подготовка на целокупното *acquis*, на својот национален јазик до денот на пристапување. Националната верзија на правните акти на ЕУ не претставува само информативен превод туку правно обврзувачки документ на националниот јазик и неопходен услов за усогласувањето на законодавството.

Неопходно е да се има предвид дека проектот на преведување на *acquis* е пред сè **правен, експертски и лингвистички проект** кој не треба да вклучува само преведувачи туку првенствено адвокати и експерти ангажирани во составувањето на националното законодавство и транспонирањето на *acquis* во националните закони; лингвистите претставуваат само една од професиите што се потребни да учествуваат во овој интердисциплинарен проект. Проектот бара поголемо внимание бидејќи за негово успешно спроведување се подразбира управување со знаење и интелектуални услуги, а соработката на различни професии е пресудна и треба да се воспостави во најкус можен рок.

Во моментот *acquis* се состои од приближно 100.000 страници од Службениот весник на Европската унија. Тоа е „движечка цел“ која постојано се дополнува, изменува, умножува - преку 5000 страници на Службениот весник се донесуваат секоја година.

Законодавството на ЕУ е поделено на два дела, т.н. примарно и секундарно законодавство. Примарното законодавство се состои од Договорите за основање на Европските заедници и Европската унија, и од Инструментите за пристапување поврзани со изменатите проширувања. Секундарното законодавство вклучува: регулативи (директно применливи во земји-членки на ЕУ), директиви (акти коишто треба да се транспонираат во националното законодавство), одлуки, препораки, мислења, итн. Новиот Договор за основање на Уставот за Европа предвидува и други типови правни акти, т.е. Европски закони (кои одговараат на тековните регулативи) и европските рамковни закони (кои одговараат на тековните

директиви), па затоа е многу тешко точно да се предвиди од што ќе се состои *acquis communautaire* кое треба да се подготви од сегашните земји-кандидатки со пристапувањето.

Посебно прашање претставуваат пресудите на Судот на правдата од кои голем дел исто така треба да се преведат на јазиците на земјите-кандидатки. Преводот на овие пресуди не се бара да биде завршен до времето на пристапување како што е случај за други делови од *acquis*, сепак, неизбежно е за судството да функционира во изменета правна средина. Како што покажува искуството од изминатите проширувања на ЕУ, може да се потребни неколку години по пристапувањето за исполнување на оваа задача, а тоа опфаќа 850 клучни пресуди од Европскиот суд на правдата приближно 15 000 страници од Службениот весник на Европската унија.

Превод на македонското законодавство

Дополнително на споменатата подготовка на националната верзија на правни акти на ЕУ, преводот на националните закони (главно на англиски јазик) треба да се планира во раните фази за да им се овозможи на институциите на ЕУ да испитаат дали законите биле точно усогласени со *acquis*.

Овој превод треба да се организира систематски како *acquis* проектот со цел да се има централен доказ и база на податоци на преведени македонски закони што ќе се користат од сите заинтересирани страни во процесот на интеграција.

Целосна поддршка за процесот на усогласување и преговарање

Во целиот процес на интеграција, различни документи од правен или информативен карактер мора да се преведат или на националниот јазик или на еден од јазиците на ЕУ. Секторот за подготовка на националната верзија на *acquis* може да придонесе за доследна употреба на терминологија и избор на зборови, како и за извор за акумулирање знаење потребно во оваа област пред и по пристапувањето.

Компоненти на процесот на интеграција се анализите (скрининг) како почетен чекор, приближувањето на националното законодавство до правото на ЕУ, вклучувајќи го и транспонирањето на правните акти во националното законодавство, кои се следат врз основа на табели за усогласеност, годишни извештаи за напредокот, и конечно, преговорите за членство во ЕУ. Сите овие компоненти треба тесно да се поврзат во однос на терминологијата и базите на податоци што ги содржат списоците на односните правни акти во сила. Бидејќи голем број луѓе се ангажирани во овој сложен процес невозможно е да се обезбеди потребната доследност и ефикасност без централизирано внимателно планирање на споменатите бази на податоци.

Централни бази на податоци

Софтверската апликација - регистар за следење на процесот на преведување којшто има за цел централизирано следење и управувањето со работниот тек на процесот на преведување и на преведените документи, како и евидентирање на сите финансиски аспекти. Со регистарот ќе се овозможи ефикасно следење на процесот на преведување во сите негови фази и ќе се обезбеди врска со постоечките правни бази на податоци со што ќе се поврзат процесите на усогласување и преведување.

Терминологија, преводни мемории и корпус на преводи

Со цел да се обезбедат висококвалитетни преводи неопходно е да се користи доследна терминологија. Поради тоа, мора да се направи систем за управување со терминологијата што ќе резултира со широко достапни терминологски бази на податоци.

Основната цел поради која се применуваат алатките за компјутерски потпомогнат превод (алатки за КПП) е доследноста на преведениот текст. Оваа цел може да биде постигната со помош на преводните мемории (ПМ) направени со примена на посебни преведувачки алатки, како што се Trados Translator's Workbench и Wordfast.

Од интерес за сите вклучени страни ќе биде изработката на двојазичен паралелен англиско-македонски корпус на преводи објавен на интернет.

Човечки ресурси

Човечките ресурси се суштински фактор за успех во процесот на интеграција во ЕУ. Посебно внимание треба да се посвети на континуирано обучување и создавање на стимулативна средина за сите вклучени државни службеници. По пристапувањето, овој високо специјализирани кадар ќе ја претставуваат основната група која ќе се ангажира во институциите на ЕУ.

Имено, сите институции на Европската унија имаат свои внатрешни одделенија за преведување. Во рамките на Комисијата се наоѓа најголемата преведувачка служба, со околу 1300 лингвисти и 600 лица помошен персонал. Потоа следуваат Советот и Европскиот парламент, со околу половина од овој број на преведувачи за секој поединечно, по што следува Судот на правдата со бројка од околу 250 преведувачи. Економско социјалниот комитет има 140 ангажирани преведувачи, додека Судот на ревизори и Комитетот на региони вработуваат по околу 60 преведувачи. Исто така, постои посебна организација за телата на Европската унија наречена Центар за преведување што ги опслужува сите децентрализираните агенции и други тела што немаат нивни внатрешни преведувачи.

Што се однесува до толкувачите, постои Заедничка служба за преведување и конференции со околу 500 толкувачи што работи за Комисијата, Советот и одреден број на други институции, додека Европскиот парламент има приближно 250 ангажирани толкувачи само за себе. Овие две служби дополнително ангажираат и голем број на надворешни самостојни преведувачи. Судот на правдата има вработено 40 толкувачи со посебно знаење од областа на правните работи и нивните постапки.

Бројот на потполно квалификувани преведувачи потребни во институциите на ЕУ откако земјата-кандидатка ќе влезе во Унијата е проценет на околу **200** за секој нов јазик. Бројот на толкувачи за секој национален јазик, потребен по пристапувањето на земјата: **40 – 50** за секој јазик.

Во текот на последната година од процесот на пристапување, институциите исто така треба да ангажираат и правни ревизори на мајчиниот јазик, задолжени за крајното одобрување барем на најважните законодавни акти. Овој професионален профил кој е прилично нов за сите земји-пристапнички е многу значаен во периодот на пред и по пристапувањето.

Од земјите-пристапнички се очекува истите да бидат подготвени со квалификувани човечки ресурси кои ќе функционираат во повеќејазична организација и кои ќе ги исполнуваат сите барања од јазичниот режим на ЕУ. Затоа, нивна обврска е да се погрижат за оваа работа навремено.

Моделот на подготовка на националната верзија на *acquis* се базира на ангажирање надворешни преведувачи. За да може да се одржи динамиката на преведување потребно е да се има најмалку **40** високо квалификувани преведувачи. За да се обезбеди стручна и правна ревизија потребно е ангажирање на околу **250 до 300** експерти од надлежните министерства, универзитетите, Секретаријатот за законодавство итн. Некои делови од *acquis* можат да бидат особено критични, како што се земјоделство, финансии, животна средина, транспорт итн. бидејќи тие се составени од голем број на правни акти.

Сепак, основен предуслов за систематска организација на процесот на подготовка на националната верзија на *acquis* и неговото продолжување е стабилната структура на персоналот во Секторот за подготовка на националната верзија на *acquis*. Минималното јадро на Секторот треба биде составено од вработени со сите потребни професии: раководител на одделение, правни ревизори, преведувачи-ревизори, лектори по македонски јазик, терминологиисти, документаристи и ИТ-експерти (моментално се предлагаат 17 вработени).

ГЛАВНИ ПОТЕШКОТИИ

Непостоење на доволно свест за мултидисциплинарниот карактер на процесот на подготовка на националната верзија на *acquis* и вклучување на доволно број на експерти, правници и квалификувани преведувачи може да претставува сериозна пречка во реализацијата на процесот.

2. ПЛАН

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

ЗАКОНОДАВСТВО, СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ И ДРУГИ ПРИОРИТЕТИ

- Усвојување на Стратешки план за подготовка на националната верзија на *acquis communautaire* и преведување на македонското законодавство;
- Воведување на Регистер за следење на процесот на подготовка на националната верзија на *acquis communautaire* со што ќе се обезбеди прецизна евиденција целиот процес.
- Набавка на соодветна ИТ опрема (подоброена инфраструктура, набавка на сервери);
- Подобрување на процесот на ангажирање на надворешни преведувачи со цел да се воспостави постабилна структура на надворешните преведувачи и градење на квалитетот на преведувачите.
- Воведување на алатки за КПП за целиот персонал и задолжителна употреба со цел акумулирање на терминологијата и преводните мемории;
- Разработка на план за обука и негово донесување од страна на Владата на Република Македонија.

- Обезбедување на постојани консултации, организирање на семинари и работилници за сите вклучени учесници во процесот на подготовка на националната верзија на *acquis*.
- Отпочнување на проектот за преведување на примарно законодавство.
- Спроведување на постапка на вработување на најмалку 6 лица во согласност со Правилникот за внатрешна организација на Секретаријатот за европски прашања;
- Воспоставување на подобрен систем на стручна и правна ревизија и негово операционализирање.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

ЗАКОНОДАВСТВО, СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ И ДРУГИ ПРИОРИТЕТИ

- Изработка и операционализација на терминологија од областа на Европската унија и корпус на Веб;
- Отпочнување на проектот за Евровок во соработка со Собранието на република Македонија;
- Засилување на динамиката на преведување и ревидирање на бројот на страници од *acquis*, како и зголемување на бројот на ревидирани документи прикачени на CCVista;
- Одржувањето на базата на податоци за терминологија и преводни мемории;
- Отпочнување на информативна кампања поврзана со проектот на *acquis* и јазичните барања кои произлегуваат од интеграцијата во ЕУ;
- Вработување на потребниот број лица согласно Правилникот за внатрешна организација на Секретаријатот за европски прашања;
- Систематско обучување на преведувачи и толкувачи, правниците-лингвисти за идната работа во националните оддели за преведување во институциите на ЕУ, во соработка со националниот универзитет и институциите на ЕУ.

СТРАНСКА ПОМОШ

Во рамките на Норвешката помош за Република Македонија на полето на Европска интеграција и реформа на јавната администрација, во 2005 година е започнат проектот на изработка на Регистер за следење на процесот на преведување кој сега се наоѓа во завршна фаза.

Исто така, во рамките на Норвешката помош започнати се подготовките за отпочнување на нов проект за терминологија од областа на Европската унија и корпус на Веб.

Потребите од странска помош се најголеми во делот на обучување на персоналот вработен во Секторот за подготовка на националната верзија на *acquis communautaire*, на надворешните преведувачи и толкувачи и на стручните и правни ревизор.

6 АНЕКСИ